

IONEL TEODOREANU

OPERE ALESE

IV

ediție îngrijită de

AURE LIA A. RUSU

și

NICOLAE CIOBANU

cu un studiu introductiv

de

NICOLAE CIOBANU

TURNUL MILENEI
BAL MASCAT

SCRITORII ROMÂNI

EDITURA MINERVA

București 19 10

NOTĂ

Volumul al IV-lea din seria de *Opere alese* ale lui Ionel Teodoreanu este consacrat romanelor *Turnul Milenei* și *Bal mascat*.

Capitolul final al volumelor ediției noastre, începînd cu cel de față, își modifică structura. Pe lângă considerațiile istorico-literare include variantele textului tipărit și cele mai semnificative variante de manuscris însoțite de succinte comentarii cu caracter filologic, de indicațiile bibliografice, privind data și locul primei apariții, tipăririle ulterioare, manuscrisul autograf, textul pe care l-am socotit de bază. Stă în intenția noastră, desigur, aplicarea acestui procedeu și celei mai de seamă scrieri a lui Ionel Teodoreanu, *La Medeleni*, la o viitoare apariție a sa.

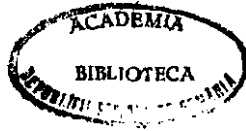
Stabilirea textului, aparatul de variante și comentariile pe care le suscită compararea textelor (ediții și manuscris — prin urmare partea a II-a din capitolul de *Comentarii și variante*) aparțin *Aureliei Rusu*.

Comentariile de istorie literară aparțin coordonatorului ediției, *Nicolae Ciobanu*.

A.R. și N.C.

TURNUL MILENEI

PARTEA ÎNTIIA
CEI TREI

Se abătu un vînt răsturnînd în nări și pe obraji
nebunia și parfumul ud al ploilor de primăvară. Des-
trăbălat ca paparudele, vârtejuri de colb dănțuiră pe
ulițele lașului. Pălării explodară. Brațe săltară, prea
5 scurte. Hîrtii izbucniră. Din pomii albi zburară flori
umplînd văzduhul de noițe. Tobe mari bubuiră bas în
marginea cerului crunt.

Zăngănind, ferestrele se închideau. Coșurile trăsuri-
rilor se boltiră, negre. Gustul colbului era pe toate
10 buzele și pleoapele clipeau urzicate de pulberi **6ure**.

Cu tact de pendule pornite, primele picături căzură
luminos, căscînd pe asfaltul prăfuit ochi de culoarea
umbrelor deschise. Veneau. Altele zvîcniră. Altele
se zbătură, săltară, se-nvălmășiră pe asfaltul negru;
15 cu nouri vineți și tunete de vară, ploaia năvăli răsucind
vîntul, înaltă, deasă, repede, elastică și dură, împlîn-
tîndu-și goana în oraș, duruind pe streșini, duduind
pe asfalt, încinsă parcă-n clocote de mare și în foșnet
de păduri.

20 Apoi, rîzînd cu tot obrazul, veni o mare lumină
de soare.

Trecuse ploaia. Și-n urma ei rămase cercul acela
de copil pe care-l mîna primăvara cînd aleargă, și-l
uită pe cer: curcubeul.

25 Clonț îl văzu și ieși, atîrnînd cheia în cuiul de **BUS**.
Era îmbrăcat sumar: capul gol, picioarele desculțe.

O cămașă de cit, care-i ținea loc de bluză, și un pantalonaș scurt, suspendat cu acele bretele primitive, făcute din două benzi încrucișate pe după umeri, cam pe la ceafă, care izbutesc să tragă treptat cămașa în sus, pînă cînd îi dau bulbucătura unui gheb. Se'opri la chioșcul de ziare de lîngă „Tufli”, cumpără toate trei ziarele ieșene — *Opinia*, *Evenimentul* și *Mișcarea* — și, împlîntîndu-și picioarele în șuvoiul gălbui de la marginea trotuarului, desfăcu primul ziar. Crăcănat în mijlocul apei, care gîlgîia și clăbucea în jurul gleznelor brune, cu ziarul desfășurat în mini, căută, căută, cu fruntea încrețită, silabisind cu furie primele cuvinte ale veștilor internaționale și politice, lepădîndu-le, căutînd, căutînd, cu o involuntară respirație de înot, pînă cînd, printre reclamele *celorlați*, o găsi, mirosind a cerneală proaspătă, pe cea așteptată — ș-atunci, lăsînd ziarul să-i spînzure într-o mîină, contemplă orașul inundat, cu aerul de ghidușă sfidare și imperinentă dominațiune pe care-l are statuia necuviincios intitulată: Manekennpiss, din orașul Bruxelles.

Controla și celelalte două ziare: reclama era. Pături ziarele. Șovăi o clipă, cu coada ochiului spre casă: trebuia să pregătească masa... Se scarpină. Dar streșinile cîntau și șuvoaietele curgeau la vale, murdare, de culoarea zdrențelor, cu o golănie și o nepăsare suverană! Porni cu șuvoaietele miloase, șuierînd ca-n codru, privind cu o compătimitate ironică ghetele trecătorilor înghesuși pe lîngă ziduri în așteptarea trăsurilor. Nu mai existau străzi, nici pietoni. Curgeau la vale niște ape tulburi, dînd sunet de gargară fluvială orașului. Și Clonț venea cu ele, desculț, mîndru ca un cîrmaci pe pluta lui. Se abātu la dreapta, pe strada Banu, împreună cu apa drotată de grabnica ei curgere pe bolovani.

— Notki! răsună glasul copilăresc, trîmbișător de bucurie.

Peste drum de poarta dosnică a Liceului Național — ieșirea și intrarea elevilor —, subt streșina unei case, era dugheana lui Notki, alcătuită dintr-un scăunaș pe care ședea vînzătorul și două coșuri cu marfă: într-unui, covrigi uscați cu sare, covrigi cu susan,

crafle și cornuri cu nucă; în celălalt, începînd cu alune prăjite și isprăvind cu zaharache și pistil de caise, toate acele aperitive dulci, care, după avizul părinților, strică pofta de mîncare și stomacul copiilor. Notki', cu palton verzui, și vara și iarna, roș și pistruiet pînă și pe mini, părea făcut din turtă dulce, susan și rugină.

La apariția lui Clonț, fața lui Notki se acoperi de un zîmbet arămiu ca lumina unui samovar aprins.

— Ce faci, bre Clonț? Ci, te-ai făcut de-acu mitropolit?

Nu-l mai văzuse de cinci zile.

— Salut, vorbi Clonț cu demnitate și mister, călcînd pe trotuar. Vîrîse sulul ziarelor în pantaloni, ca să aibă amîndouă mîinile libere. Se aplecă asupra coșului cu zaharicale, dădu la o parte mușamaua și începu să caute. Răscoli toată marfa, strîmbînd din nas, disprețuitor, cîntărind în mîină tot ce apuca, mereu nemulțumit, avînd aerul că tot ce vede îi supără privirea și tot ce miroase îi nemulțumește nasul. Notki îl privea, cu buza răsfrîntă și sprince-nile ridicate.

— Bre Clonț, da' fudul te-ai mai făcut!

În sfîrșit, alese două suluri de pistil de caise, crenelînd c-o mușcătură capătul fiecăruia, și un zaharache pe care îl vîrî în gură ca pe-o țigară. Apoi luă țuhalul care-i servea lui Notki de umbrelă, îl așeză pe marginea trotuarului, reveni, întinse lui Notki unul dintre ziare, *Opinia*, și, așezîndu-se calm pe țuhal, își lăsă picioarele, visătoare, în energia șuvoiului de lîngă trotuar.

Se dădu complect deliciului de-a suge un zaharache dulceag și fad, în timp ce, lipită de cerul gurei, o bucată de pistil se topește acrișoară și aromată în saliva abundantă. Cu coada ochiului privi spre Notki: își pusese ochelarii și cetea.

Clonț așteptă. Cînta în el bucuria, ca ploaia în oraș. Dar nu-i plăcea să se grăbească nici la zaharache, nici' la bucurii. Notki nu știa nimic. Credea că-i tot vînzător de ziare. Mușcă o nouă bucată de pistil, lipind-o de cerul gurei. Bucata de zaharache diminuea.

Notki cetea. îl prinse nerăbdarea. Rupse foaia primă din ziarul *Mișcarea*, făcu o corabie și-i dădu drumul pe apă. Apoi scuipă și vorbi imperativ:

— Notki, cetește tare ce zice în pagina patra, sus în stînga, lîngă „Dacă vreți să fiți frumoasă întrebunțați numai produsele «Flora»"... Hai, Notki, șterge-ți ochelarii, șfichiui glasul nerăbdător.

Și Notki, cu glas nazal și cu un accent evreiesc, tare între accente ca mirosul usturoiului printre miro-suri, descifra următorul anunț, scris cu litere groase:

**„Copii, bucurați-vă!
O dată cu venirea primăverei,
In centrul orașului, pe esplanada
Rîpei galbene,
S-a deschis
O
Mare fabrică de zmeie
Praștii
Arșice colorate
Mingi de petică
Etc.,... etc.,... etc..”**

Pe măsură ce Notki cetea, gura lui Clonț se lărgea, prefăcîndu-i zîmbetul dintr-un crai-nou de sclipiri într-o adevărată semilună de dinți robuști cu gingii ca pomușoara.

— Ei?! făcu Notki, privind peste jumătatea sticlelor de ochelari, cu colțurile buzelor aplecate.

— Fabrica i-a mea, Notki, proclamă Clonț, cu nările dilatate.

— Taci, bre!

— Să-mi sară ochii pe plită dacă te mint! se răsti Clonț, răsucindu-se.

— Bre Clonț, te-ai făcut de-acu negustor?

Dădu să răspundă, dar tresări și saltă în picioare. Un formidabil șuier haiducesc răsunase deasupra murmurului lichid al orașului.

— Salut.

Dădu să plece.

— Moi, Clonț, plătește consumația?

— Treci pe la fabrică, Notki!

Ciorna anunțului cetit de Notki în ziarul *Opinia* din 2 aprilie 1910 trecuse și pe subt ochii lui Petru, care obiectase că „esplanadă” e pur și simplu absurd; S că „mare fabrică de zmeie” trebuie înlocuit, aproximativ onest, cu „un atelier de zmeie”; și că luxuriantul „Etc, etc.” trebuie suprimat, deoarece jucăriile de vînzare se limitau la cele specificate.

10 Punctul de vedere al lui Ion Ion nu se schimbbase, așa că anunțul apăruse întocmai. De altfel, în ce privește publicitatea și negocierea produselor trinității Petru — Ion Ion — Clonț, Ion Ion avea cuvîntul hotărîtor. De asta, Petru îi și spunea cîteodată Șmil, uneori cu o nuanță pejorativă, alteori admirativă.

15 Clonț, factor subaltern al trinității, n-avea dreptul să poreclească decît în sinea lui, ceea ce și făcea. Devenit deodată negustor, adică industriaș, prin voința stăpînilor și comanditarilor săi, Clonț n-avea emoția debutanților, fiindcă pentru el viitorul nu

20 exista. Trăia în spațiu — mîncînd marfa lui Notki — nu în timp avînd grija plății. Și spațiul, după cum se vede, îi era prielnic. Fusese văcsuitor de ghete, vînzător de ziare, debitant de cărți poștale, evantalii de hîrtie și rondelile de cauciuc pentru călcîie; figurant

25 la teatru în piesele cu pitici; cotiugaragiu, ș-atunci comandat; condusese măgărușul cu afișele Circului Sidoli pe toate ulițele și prin toate măhălălile lașului, percepînd taxa de cinci bani de la fiecare amator de echitație biblică — exploatare cu totul neprevăzută

30 a urecheatului destinat numai tracțiunii reclamelor; vînduse braga, precum și rahat cu apă rece, vara — castane, smochine, pere, mere, nuci cu glazură, trase în țepușe de lemn, iarna — și isprăvisse, deocamdată, prin a fi modelul lui Petru, apoi „omul de încredere al lui Petru și Ion Ion —, le făcea grijitură și

35 ordine în odăi, cafele negre în șopron, le călca pantalonii, le ascuțea briciul — și, în sfîrșit, industriașul lansat de ei prin publicitate. Avea doisprezece ani neîmpliniți, știa să vorbească evreiește, cunoștea și cîteva expresii țigănești; alte limbi străine nu învățase. De cînd vînduse ziare, deprinsese literile de țipar. Doi dinți

40

superiori se avîntau din şirul clar al celorlalţi, împungînd agresivi de sub buza de sus, şi altfel răsfrîntă, ceea ce dădea gurei lui înfăţişarea poreclei care-i ţinea loc de nume şi pronume.

5 Cîteva zile după apariţia anunţului de mai sus, aceleaşi ziare publicară cu litere cursive următoarea informaţie: „Aflăm cu plăcere că anul acesta, cu prilejul concursului interşcolar de oină de la 10 Mai,,
10 subt auspiciile societăţii de gimnastică din localitate, va avea loc un concurs de zmeie pentru copiii pînă la paisprezece ani şi un concurs de tragere la ţintă cu praştia, pentru copiii pînă la şaisprezece ani. Cel dintîi concurs va consta din lupte de zmeie, două cîte două, eliminatorii. Se vor acorda cîte trei importante
15 premii în numerar, precum şi numeroase menţiuni onorifice. Cercurile autorizate asigură că Ministerul Instrucţiunii Publice se va asocia la această binevenită iniţiativă, care nu urmăreşte decît ilustrarea maximei strămoşilor noştri, romanii: «Mens sana in corpore sano». Pentru lămuriri, publicul se va adresa cunoscutului şi apreciatului caricaturist Ion Ion,, neobositul secretar al societăţii de gimnastică.”

— Şmil! exclamase Petru cînd Ion Ion îi arătase
25 cu un gest jupiterian informaţia tipărită fără prealabil control.

La drept vorbind, însă, campania de reclamă întreprinsă de Ion Ion era pe deplin îndreptăţită. Noua industrie, înainte de-a produce, devora. O ultimă serie de cheltuieli exasperase pe Şmilul din Ion Ion.
30 Pînă a nu adăposti o „mare fabrică de zmeie”, ograda lor n-avusese, propriu-zis, gard. Dar comerţul, cînd nu-i ambulant, nici clandestin, presupune o firmă.

O găsiseră; un zmeu de lemn, pe care Petru pictase saltul delirant al unui clown — scufă vişinie, galbenă
35 şi verde cu chenar de zurgălăi, ilară faţă de faianţă,, buze de sfeclă, nări trîmbiţătoare, bufantă haină tricoloră — întregit prin şuiala pestriţă a cozilor, înfipt într-un par, zmeul-reclamă avea şi zbîrnîtoare; în vînt, aerianul pinten zornăia frenetic, atră-

gînd neapărat urechea, apoi şi privirea trecătorilor. Deşi înzestrat cu un zmeu, parul tot par rămînea, ca un accent de loc viran — „respingător pentru delicateţa înăscută a mamelor din elită”, — monologase

5 Ion Ion, contemplînd cutiile de sardele şi compot, tinichelele, cojile, zdrenţele, ghetele şi galoşii în stare de putrefacţie şi beatitudine, printre alte gunoaie clădite de vînt şi ploii nu departe de casa lor.

Aşadar, după o grabnică mobilizare a conţinutului
10 buzunarelor, şi mai ales a creditului, gardul răsărise. Totodată, parul primitiv fusese înlocuit cu un stîlp multicolor: înfăşurat în cozile zmeului zugrăvit, amintea, în enorm, acele paiate cu mîner, legănate deasupra unui zîmbet, de mînuţa copiilor din leagăn.

15 Văzută pe dinafară, printre graţiile gardului nou, casa apărea dărăpănată. Alte cumpărături: var, căldare, badana. Clonţ îi refăcuse tenul, chituind şi văruind. înnoirea casei impuse cîrpirea şopronului. Oportun şi gratuit, mărul ale cărui crengi se răsuceau rotat peste casă înflorise, cruşîndu-le o ultimă cheltuală: refacerea acoperişului.

între camarazii pictori, Ion Ion era poreclit „împăratul” sau „Pater noster”, nu din pricina unui raport de filiaţiune, ci din pricina supremaţiei fizice, unită
25 cu o indiscutabilă autoritate morală. Trupeşte, faţă de ceilalţi, era ca harta imperiului moscovit, asiatică pe cît europeană, alături de celelalte stătuleţe ale vechiului continent. Ca o sfeclă printre ridichi, ca o majusculă printre minuscule şi ca o popică printre

30 piesele de şah, Ion Ion îi domina. Natura intenţionase să-l facă elefant. Tocmai cînd îi schiţase capul de culoarea cenuşei, pornindu-i kilogramele trompei de pastă lungă, se răzgîndise umoristic. Aşa că făptura lui omenească, de grandioase proporţii, păstrase în

35 esenţă şi cantitate întîia intenţie a naturei, exprimînd-o însă pe a doua. Avea ochi mici, urechi ample, dinţi de fildeş şi o năstruşnică mobilitate de zîmbet, subt arcu de triumf al nasului, amintitoare a şfichiului agil de la capătul trompei masivului patrupicioare.

Prezida două mese de tapi, alune americane, covrigi optulari, lavalieri și plete, la berăria „Luther”, care, o dată cu căldurile, își scosese mesele afară și orchestra în vitrina geamlîcului. In fața lui Ion Ion, o halbă

5 îi onora distinctiv statura și prestigiul. Răsturnat pe scaun, cu picioarele ieșind pe subt masă printre scaunele din față — ca un tren mai lung decît tunelul prin care trece — acompania orchestra cu mugete modulate — nuanța trombon sau contrabas — și bombăniri saltatorii, nuanța tobă mare. Celelalte glasuri

10 — ale „pușorilor”, deghizate în trîmbițe, violine, violoncele, piculine și fligoarne — îl urmau, dînd fiorituri neprevăzute orchestrei care asuda în geam.

Se auziră țipete frenetice; cu mișcări zăpăcite derîndunele, mici derbedei desculți, în zigzag, răspîndiră

15 din masă în masă filfîirea ziarelor de sară.

— Hooo! făcu Ion Ion, cu timbrul trombon profund.

Inhățînd de spate pe vecinul său, se ridică, înălțîndu-l cu scripetul brațului, îl împlîntă perpendicular

20 cu tălpile pe scaun, îi trecu ziarul în mină, potrivit-i brațul statuar:

— Cetește, pușorule, rar, tare și nuanțat, că ai urmat la declamație cu State Dragomir.

Se făcu tăcere.

25 — „Casa năzdrăvăniilor”, anunță glasul.

— Tot omul să asculte și să tacă, porunci Ion Ion.

Se răsturnase pe scaun. Ghetele-i apărură dincolo» de masă, vrednice de a purta șoșonii supranaturali expuși în fața magazinelor cu încălțăminte.

30 Lectura fu auzită de toți consumatorii, ca o proclamație pentru cetate.

La încheierea ei, răsunară urale, pupături, aplauze, și furtuna se porni în monom, pe strada Lăpușneanu, cu Ion Ion în frunte. Fiindcă intră Ion Ion, intrară

35 toți, ca puii după mamă, la magazinul Orenștein; reapărură cu trîmbiți de carton în mină, șerpuind pe lîngă trecători, gravi, demni, dînd cîte un sunet scurt din pîlnia multicoloră.

Ieșea o mamă cu un copil și un zmeu de la domiciliul Petru-Ion Ion-Clonț; se dădu la o parte cu un.

40

20

zîmbet din fața salutărilor în serie ale carnavalescului convoi.

— Petru inimioara mea, tu acasă nu mai sta!... Suflați, pușorilor!

În urma lor, cu un gest nostalgic de sărutare spre stele, Clonț îmbucă și trase în sus cu degetele-nmă-nunchiate beteala albă a unei felii de halviță.

5 Iată foiletonul care-l determinase pe Ion Ion să încingă toba și să încalice calul cu roțițe, ciștigat la o tombolă:

„Casa năzdrăvăniilor

10 Se află în mijlocul orașului pe limba de pământ — ade" vărat fărăș de gunoaie — care coboară spre terasa Râpei-Galbene, în fața Hotelului-Bejan. La poartă zbîrnăie un zmeu, e de lemn, așadar: firmă. Deschizi porțița. Un băiețel, de vreo nouă-zece ani,abea îmbrăcat, te întâmpină c-un aer dezghețat: — Vreți să cumpărați un zmeu?

15 Răspunzi zîmbind «da», deși tîmplele ți-s sure și nici tată nu ești.

Intri deci, urmîndu-l pe negustorul de zmeie într-o șură. Copilărie, copilărie cu pantalonii rupți și genunchii zgîriați pe maidane de mahala!

20 Nici o pagină de literatură nu mi-a evocat mai viguros icoana copilăriei — nu a copilăriei boierești, cu bone, saloane și rîzgîieli răsfățate, ci a copilăriei golănești, liberă, dezvățată, temerară și superbă — decît această șură plină de armele ei năzdrăvane: zmeul, praștia, mîngea de petică, arșicele. Ieșite din mîinile unui copil care făcîndu-le s-agîndit
25 mai mult la joacă decît la cîștig, în ele palpită viața. Sînt create. Iată zmeielemari șimici, roșii, galbene,albastre, portocalii, verzi, albe, mirosînd a «pap» și a clei de morun, cu bobina de sfoară, cumpărată de la băcănie, alătorea, depănată pe o bucată de lemn cioplit cu briceagul, cu cozile pe draniță,
30 în smoc bogat ca un penaj de piele roșie. Iată praștiile, spaima ferestrelor, făcute din cracane de lemn — adunate, cu ce acrobății, de prin copaci — egalizate și curățite cu briceagul, cu cele două benzi de gumă legate cu un meșteșug hirurgical de capătul cracanelor, și peticul de piele de mînuși din care țîșnește piatra. Iată mingile de petică, aceste surori de vară ale bulgărilor de zăpadă, și iată și arșicele, prestidigitația degetelor copilărești... pe prispa unei biserici sau pe marginea unui trotuar pe care se șterge geometria în cărbune a șodronului...
35 Și toate aceste nu se vînd într-o magazie cu vitrină, rafturi,

casă și condici de comerț, ci într-un șopron plin de dranițe, coli de hîrtie, așchii de lemn, vopsele, tinichele cu pap și clei de morun mirositor. În acest șopron anii maturi dispar vertiginos, și de aceea, în clipa cînd am întins mîna spre un zmeu, nu mai eram omul cu tîmplele surite pe o masă redacțională.

5 — Cum te numești, băiețele?

— Clonț.

— Și mai cum?

10 — Clonț.

Ați înțeles, nu?

15 Dar n-am isprăvit povestea. Alături de șopron e o casă de curînd văruiță. Acolo am descoperit minunea care o întregește pe cea din șopronul lui Clonț. Expun doi pictori. Unul e de mult cunoscut concetățenilor mei prin caricaturile profund originale reproduse de toate ziarele locale: e d. Ion Ion. Ceea ce frapează însă, cînd vezi caricaturile sale grupate laolaltă, e concepția unitară exprimată de diversitatea lor. Majoritatea caricaturiştilor defigurează modelul, în măsura utilă efectului umoristic; caricatura lor e o glumă, un calambur optic; a domnului Ion Ion e o metaforă, revelatoare a esenței modelului. Caricaturile domnului Ion Ion acuză caracterul animal și vegetal al oamenilor, fără insistențe pitorești, dar grosolane și superficiale. Cutare om caricaturizat e bufniră nu fiindcă e
20 împodobit cu penajul și ghearele pasării de noapte, ci fiindcă, eliminînd din model ceea ce difuza similitudinea cu bufnița, a redat numai ceea ce exprimă hieratica visare cu ochii deschiși a acesteia.

30 Dar despre talentul domnului Ion Ion am mai vorbit; subliniez numai o reputație formată, în plină și binemeritată creștere.

Numele celui alt pictor e complect necunoscut: Petru Diacu. Nume sau pseudonim? Nu știu. Dar silabele care-l compun astfel s-au și individualizat în mintea mea, cu o claritate de constelație. Expune vreo zece pînze. Mai în toate, copij care se joacă la periferii ieșene, în sordida mizerie a mahalalelor, O pînză reprezintă Bahluiul în dreptul Podului Roșu. Drojdia de oraș, scursura de canale, curge prin vadul murdar și neregulat. Pe-un mal, cîteva siluete de evreice, cu obraji de o paloare murdară, cu părul prea negru, strînse în șaluri; la capul podului — un evreu bătrîn, somnolînd lîngă cofa cu mere

murate. In fund s-a stins violența unui apus de soare, lăsînd perspectiva de pulberi aurite, împăienjenite, care poartă în ele chemarea depărtărilor. Pe malul apei, care curge cafenie, grasă, plină de curcubeiele otrăvite ale putrefacțiilor, un copil desculț a îngenunchiat. Cu mina întinsă, aplecat delicat asupra apei ca asupra unui lan de trandafiri în care ar fi prins un fluture, dă drumul unei corăbii de hîrtie. Apa e puturoasă, dar o corabie a pornit pe ea, și toată priveliștea de mizerie evreiască, duhoare de canal și colb e transfigurată de ochii acelui copil în care o corabie legendară ca a argonauților a plecat spre semnul fabulos al unui soare...

O altă pînză reprezintă un grup de plozi, înconjurînd pe unul mai mare, care ține-n mîna sfoara zmeului înălțat. Picioarele copiilor izbucnesc într-un elan superb, de izvoare țîșni-toare, de pe un maidan. O cioară moartă, cu trupul mîncat și sanghinolent întunecat, cu aripele-nînse, dă un efect de fast macabru, prin gama de culori surde desfășurată-n aripele ei. Mat de negru carbonizat, lumină de diamant negru, negru gras de păcură, negru de prună afumată, albastrui de prună brumată și violetul negru al cireșelor amare. E un adevărat evantai iu al putrefacției, stropit cu verdele veninos al muștelor de cadavru. In jurul ei, de un verde inocent care rîde, cîteva fire de iarbă primăvărată. Și cerul e de primăvară. Cerul acela! E o simplă culoare albastră, tare, egală, în arcada ei vibrantă. Un albastru care prin bogăția lui evocă esențele de trandafiri ale orientărilor: parfumul unui lan întreg închis într-o fiolă. Cer vrednic prin puritatea lui să acopere colonadele templelor grecești.

Zmeul înălțat în acest cer nu-i nici roș, nici verde, nici galben. Cu o îndrăzneală care dovedește conștiința resurselor talentului său, pictorul l-a făcut tot albastru, ca și cerul, și totuși albastrul cerului e lumină, pe cîtă vreme albastrul zmeului, deși scaldat în soare, e hîrtie.

Dar să revenim pe maidan, la grupul copiilor adunați în jurul celui care ține sfoara zmeului. Din ceea ce au făcut înainte de-a privi zmeul, vezi copilăria liberă pe un maidan. Se jucau, zburdau. Unul trăgea cu o ață o cutie de sardale; altul, cu o varga de fier îndoită la capăt, mîna un cerc lat de butoi. In clipa cînd au privit zmeul au uitat tot: și maidan, și joacă. Picioarele lor au un elan comun spre cer. Și pe fețele lor răsturnate, cu ochii orbiți de lumină, se răsfrînge splendoarea

înfricoșătoare a unui miracol. Învierea lui Isus, sau înălțarea unui zmeu? Nu mai știi...

Dar cerul acestui tablou, în care e zborul, și fețele acestor copii răsturnate în sus te urmăresc, dilatîndu-ți sufletul. 5 albastru, albastru, albastru...

Domnule Petru Diacu, sînt un gazetar bătrîn, reputat acru și veninos printre pictori și literați. Cu drept cuvînt. Rubrica mea de însemnări artistice din ultimii ani, cu rare excepții, n-a fost decît o bătaie de covoare imprimate, din care ieșea praf și cădeau larve de molii. Pe dumneata însă, animator necunoscut al casei năzdrăvăniilor, te rog să primești din pragul ei, cu fruntea sus, adîncul, plecatul și tremurătorul salut al unui om bătrîn care cinstește astfel majestatea vieții, a talentului și a tinereții." 10

Aflase cu o zi înainte că o șatră de țigani fusese expulzată de autorități. Dis-de-dimineață se luase pe urmele ei, vînătorește. O ajunsese tocmai la Repedeș în deal, unde tabăra de coviltire poposise. Se întorsese c-un carnet plin de crochiuri, fără pălărie. 15

I-o furaseră; o pălărie veche de pîslă. Dar el îi furase pe toți, șatra întreagă, cum ai fura un șal oriental, cu arabescul dancilor în tunde, cu roșul violent al fustelor destrăbălate, cu șerpii în spirală ai pletelor și petele de aur ale salbelor. 20

Era bogat, era bogat ca un vas antic de aramă. atuncea dezgropat, avînd pe coapse barbare sarabande și-năuntru germinații proaspete de primăvară. 25

Dar mai avea și roșia ofrandă a unei garoafe!

O! clipă tînără de soare!

Se întorcea din dealul Repedeș, descoperit, avînd în nări ca mînji, miros de iarbă crudă, vînt pe frunte, și-n ochi pete de verde — păduri, păduri — ca sunete de talgere pentru marele joc al primăverii. 30

Gîlgîia pe zarea de apus, în nourii de seară, un soare roșu ca vinul de Burgundia. Auzise pași desculți gonind în urmă-i. O țigancă-l ajunsese. Se oprise sus pe culme, lîngă el, proiectată pe roșeața apusului, venind parcă din soare cu o garoafă-n mîna brună. O știa. O schițase fumînd lîngă șatră, cu picioarele încru- 35

cișate pe pământ, arătînd glezne iuți ca arcușurile ceardașului. Ținea-n trei degete ciostîrcul de țigară și parcă mușca lacom dintr-o piersică zămoasă. Un zîmbet îi dilata nările puternice și avea buze pline, hrănite cu aceleași sucuri care se aprind în coarne și în zmeură.

Acolo sus pe culme, desprinsă din roșeața zării, îi dăruise o garoafă.

— Ca tare ești chipeș, balaiorule!

10 Își zîmbiseră prin vîntul de primăvară. Se răsuceau triluri de păsări prin adierile de iarbă nouă, frunză veche și pământ întinerit în veșnicii de primăvară.

Nu!

15 Plecase numai cu garoafa clipei roșii. Și îi părea că dacă ar fi întins brațele spre cer, în fața zărilor de sînge, ar fi-nflorit în roșu ca un măcieș.

20 Coborîse cu el, de la Repedea la vale, o bucolică noapte de primăvară cu o stea în mînă, cu miros de fumuri acrișoare, cu behăirile mielușilor de lînă-n-mugurită, cu sunet de tălângi, cu scîrțit de care — ,apoi cu clopot de tramvai, cu becuri galbene și sfîrșit de ceapă în tingiri. Mîncase la o crîșmă de rohatcă, cu pîne multă și-un pahar de vin acrit, dat dușcă-ntr-un fior.

25 Ajunsese acasă cu obrazii arși de soare, prăfuit și nădușit, și intrase șchiopătînd fiindcă în poartă lepădase un călcîi ieșit din țintele de lemn.

30 Ca un obraz îndelung lipit de un altul, apa din puțină păstrase căldura zilei de primăvară. Mirosea a doage putrede și a ploaie călduță.

Luna era în măr, cu Clonț împreună. Subt măr, gol, Petru umplu stropitoarea, trecîndu-i-o lui Clonț, călărețul crengilor în floare.

— Una, două, trei... stai!

35 Își scutură grumajii luminoși, străpuns de panica apei reci.

Clonț, gealatul recelui fior, rîdea, privind ceafa c-un rotocol de lună.

- Hai!

Și recele fior căzu de sus, multiplu, des. C-un fișit murmurător, apa înspicată porni în snop de culoarea lunii, îmbrăcînd în fluidă beteală trupul gol. Se scuturau și flori încete.

5 în picioare pe-o rogojină veche, subt firele curbe de apă și razele de lună, trupul era alb ca mierea tînără de tei, abea c-o undă blondă. Părul, blond de-a binelea, blond rumen ca al pînii scoase din cuptor. Îi curgeau șuvițele în ochi, ude, și se scutura fericit, dîndu-și-le înapoi. Chip lung și viguros oval, curat ca sunetul aurului, iluminat de ochi și dinți. Ochi aurii, rotunzi, fățiși subt gene violente și sprincene curbe; dinți albi, croiți pentru surîsul veșnic și pentru mușcătura sănătoasă: podoabă de lup tînăr.

15 Rîdea copilărește, lacom de apă ca spicul, robust ca un pui de viking, cu umeri lați, șold îngust și pîtec dur — gol, dar înzeuat de nuditatea împletită din mușchi cu clar relief și umbrele lor albastre.

20 Umplu din nou stropitoarea, i-o trecu lui Clonț, care i-o revărsă și mai de sus.

— Pistonul!

Clonț scoase sita stropitoarei, lăsînd să cadă biciul gros al apei peste pieptul încordat. Elastică, apa lovea mușchii vîrtoși, sărînd în stropi.

25 ...Pînă cînd putina secă.

Se întîmpla aceasta la ceasul cînd oamenii, după o zi de muncă și digestie, desfac ziarele, căscînd.

30 Să te simți curat — trup și suflet — ca prisacarul vrednic de mirosul albinelor, într-o cămașă cîrpită-n spate, dar mirosind frust a săpun de rufe; să te simți răcorit, destins, cu trupul ca un mare zîmbet de spadă în iarbă; întins pe-acoperișul unei case, printre crengile unui măr înflorit, cu luna deasupra, fumînd o țigară groasă de Iași; cu o zi nouă în față, opacă, dar strălucitoare ca un scut de argint îndărătul căruia, virf de lance sau frunte plecată, vine viitorul — e de ajuns.

Se auzi o bolborosire de tablă. O umbră lunecă pe lîngă el și rămase suspendată de o creangă amarului, ca un desag într-un cuier de dantele.

Petru zimbi, dînd fum gros pe nări.
Glont se dădea de-a săniuța, în lipsa lui Ion Ion.
Se cățara în vîrful acoperișului, inspecta hornul, și
de sus își dădea drumul la vale pe fundul pantalonilor,
5 pînă cînd streșina-l sălta în pom. Mai veneau și pisici
pe acoperiș, cu fulgere în ochi, pentru cîntările de
coarde și aprigele lupte ale dragostei; apoi stelele,
vîntul, frăgezimile întiilor răcori de noapte.
Avea o sete vegetală de aer, apă și soare. O dată cu
10 primele zile de primăvară se culca afară, oriunde, în
cerdac, în iarbă, pe-un pat de campanie, înfășurat
într-o pătură sau numai în pelerină, dormind la nevoie
ca țărani cu o piatră sau un lemn drept căpătîi. Iarna
dormea cu fereastra deschisă. Zidit în: întuneric opac
15 și-n miros închis de odaie nu putea dormi. Astfel,
somnia trecea ușor și clar deasupra lui, ca apele de
munte peste prundul lor. Se deștepta zîmbind. **Îi**
plăcea să meargă-n ploaie, cu capul gol, s-o simtă
pe obraz, să-i simtă botul umed pe latul palmelor
20 întinse. **Îi** plăceau copacii, iarba verde, florile, îi
plăceau și oamenii, mulți laolaltă, curgînd pe străzi,
pe care-i cerni priri sită ca nisipul aurifer, pînă cînd
sclipește captiv aurul cel feciorelnic, îi plăceau copiii
fiindcă-s nebuni ca vîntul și ca ploile de primăvară.
25 Te arunci în viață ca într-o cascadă, cazi cu ea, îți
vîjîie urechile și ești în clocot alb de spume.
Fericirea: ...e cerul, care-ți răstoarnă capul pe
spate ca o sărutare, e pămîntul athletic cu munții și
pădurile, sînt mările, enorma lor privire de comoară
30 subt pleoapele de piatră ale depărtărilor, e soarele,
e luna, sînt stelele, nourii și florile — și e viața arun-
cată pe pămînt ca o minge, să sară, elastică, salt înalt
— e inima mingea... De ce stă? Oh! Să-ți fie viața ca
o lance aruncată pînă-n stele, pînă-n stele...
35 Adormise. Și aceeași țigancă, prin somn, îi întinse
o garoafă.

*

„Puișorii” mult ospătară și băură pînă la unu,
așteptîndu-l pe Petru-cel-Mare. La unu, hotărîră o rege-
neratoare incursiune pe străzile lașului și apoi o descin-

dere la fața locului, adică la domiciliul celui absent.
Pe lîngă calul de lemn, care prezidase banchetul, de
pe masă, înconjurat de sifoane, călărit de crenviirști,
purta apoi subțioară; pe lîngă toba atîrnată de gît,
5 Ion Ion, însuflețit de capricii izvorîte de-a dreptul
din ultimile păhăruțe de cognac își împodobise marile
urechi sanghine cu cîte doi raci fierți, legați cu sfoară,
în chip de cercei, așa cum își atîrnă copiii cireșile de
mai.

i0 — Vouă nu vi se pare că miroase de-ajuns de infect?
întrebă Ion Ion, umflînd nările grozavului său nas.

— A ambrozie miroase, măria-ta, răspunseră în cor
puișorii.

15 — O iluzie! o iluzie! zimbi mulțumit Ion Ion,
scuturîndu-și capul ca un clopoțel zglobiu, cu zulufii
roși ai racilor.

Dar racii, pe lîngă miros, oarecum neplăcut după
masă, mai aveau și zeamă care prelinge picături
tulburi pe obrazii și gîtul lui Ion Ion.

20 — Puișorilor, au nu burează?

— Numai stele, măria-ta! îl încredințară puișorii
din urma lui.

25 — O iluzie! o iluzie! se bucură Ion Ion, săltînd
cu pași de baletistă.

Puișorii își umpluseră simetric buzunarele cu ridichi
și alte' trufandale leguminoase, după recomandăția
duioasă a lui Ion Ion, care pretinsese, cu lacrimile-n
ochi, că puișorii lui au devenit baloane și că dacă
nu-și pun lest de ajuns, îi pierde-n stele.

30 În mîni purtau demni sifoane duble, pentru orice
eventualitate, sifonul avînd tripla însușire de-a lepăda,
cînd e plin, o impetuoasă lance apoasă, cînd e gol
de-a exprima disprețul printr-un strănut gazos,
și la nevoie puțînd sluji de armă efectivă.

35 Darie, sergentul de noapte, cu nas roș, vameșul
tuturor bețiilor, îi privi comprehensiv, dînd din cap.
Trecînd prin fața lui făcură pas de defilare, lovind
cu talpa în asfalt, și-l salutară cu o salvă de sifoane.
Descinseră pe strada Lăpușneanu. Un cine cu piciorul
40 ridicat lîngă un zid făcea apoase umbre chinezești.

— Hooo!

Cinele fugi, dar hipnotizați, într-aceiași loc, sloboziră pe rînd sifoanele, repetînd operația în dreptul firmelor evreiești. În fața termometrului cu dimensiuni de drug, al opticianului Ostapovici, Ion Ion fu cuprins de un mare parapon:

5 — Ce ziceți, puișorilor? Un biet termometru orfan, fără amici și fără rude... Celsius îl cheamă, izbucni Ion Ion cu un suspin amar.

Nu-l lăsați, puișorilor, că-i mort de frig: optsprezece grade.

10 Și puișorii îl dezrobiră, zmulgîndu-l din belciuge, după care, întinzîndu-l pe trotuar, îl înconjurară în genunchi ca pe un scump cadavru, și aplecîndu-se cu toții, suflară din răspuțeri în recipientul de mercur.

15 — Odihnească-l Cel-de-Sus! oftă Ion Ion văzînd că mercurul nu se mai suie și, compătimitor, își aruncă surtucul peste fața lui Celsius.

Convoiul deveni funebru, coborînd la vale. Doi purtau termometrul, de-a cap și de-a picioarele; ceilalți, în jur, cîntau veșnica lui pomenire. Aruncarea surtucului peste cadavru sugerase lui Ion Ion imperioasa dorință de-a arunca tot, ceea ce și făcu, scoțîndu-și cămașa, pantalonii cu bretelele și restul, păstrînd numai ciorapii cu jartierele, ghetetele, calul, toba și rachie cu cornițe de Mefisto.

20 Strada era pustie. Deodată nu mai fu. Un grup de persoane de ambe sexe ieși din gangul unei case.

— Măria-ta, te vede gol inamicul, îl vesti un puișor, întinzîndu-i o pălărie.

30 — Ii interzic să c'readă așa ceva! vorbi grav Ion Ion, bombîndu-și pieptul, și cu pas marțial de legionar roman, enorm, păros ca nucile de cocos, împedobit ca o piele roșie, în fruntea convoiului funebru, clătîndu-și rachie fierți, trecu prin fata unei tăceri, a unui „o-oh!”

35 — Porcilor! răsună din urmă un glas.

Sifoanele țîșniră purificînd ocara, și chiar împăratul zvîrlî un morcov zărit în buzunarul unui puișor, gest cezarian care stîrni ridicăhile.

40 — Un mic incident! fredona țuguindu-și buzele suav Ion Ion, făcînd iar pași de balerină.

În dreptul unei frizerii luară mîna de tablă care ține briciul desfăcut, oferindu-i-o împăratului; o acceptă în mîna dreaptă, trecîndu-și calul subt brațul stîng.

5 — Vine! anunță Ion Ion cu glas de bas profund.

— Cine vine? Cine vine? ciripiră puișorii.

— Stai! porunci Ion Ion, înălțîndu-și statura, ridicînd mîna de tablă roză cu briciul de tablă albastră.

10 — Buna sara, bueți! Hei, ați chefuit ulicuță!

Buni bueți! He-he-he!

— Ha,'ha, ha! tună Ion Ion, în octavă joasă, în chip de ecou.

Și domnul amuți, privind dihania goală și păroasă.

15 Puișorii împrej'muiră prada fascinată de Ion Ion, ridicînd sifoanele, ca elefanții trompele. Încadrau un domn cu barbișon roșcovan, besicle cu ramă de aur, burticică sferică, pălărie de panama, baston cu mîner de argint și pantofi galbeni cu funde.

— Esti'beat, articula Ion Ion, fixîndu-l stăruitor.

20 — H î!

— Esti!

— E-he!

— Încalecă! Nu, puișorilor?

— Să-ncalece!

25 Calul cu roțițe apăru pe asfalt.

— Calul Troian, îl prezintă Ion Ion. Domnia-voastră?

Domnul îngălbeni. Ochelarii săi cu rama de aur, zmulși, se crăcăneau pe vîrful năsoiului lui Ion Ion.

30 — Palid, privire stinsă, rigiditate, diagnostică Ion Ion, măsurîndu-l prin ochelari. Puneți-i termometrul!

— Unde?

35 — Fiți discreți.

Capătul lui Celsius fu introdus subt brațul domnului, ca un fierestrău de lemne într-o aripă de pui fript.

— Incantațiunea micuțului copilaș, comandă Ion Ion, și corul începu, pe două voci, tenor și bariton,

40 cu solo de bas:

„A fost odată un mic copilaș ce nu știa să-noate,
A fost odată un mic copilaș ce nu știa să-noate,
Dar, după una, două, trei, patru, cinci, șase săptămîni,
A început, a început, să dea din mîini.
A fost odată un mic...”

5

După ce incantațiunea fu repetată de vreo zece
ori, Ion Ion, singur, scoase enormul termometru,
răsturnîndu-l vertical cu fața în bătaia lunii.

— Optsprezece grade Celsius. E mort!

10

— E mort, murmurară puișorii.

— Ești mort.

— Mort, reluară ecourile.

— Să-l îngropăm, puișorilor.

— Să-l incinerăm.

15

— Să-l fierbem.

— Să-l frigem.

— Să-l hăcuim.

— Încalec, șopti o voce stinsă, în timp ce piciorul
săltat se oferea.

20

— Pe calul Troian? Mișelule! Trap tu singur! Marș!

— Huooo! hăuliră puișorii.

Șfichiuit delaolaltă de toate sifoanele, alb ca de
scuipat, domnul se năpusti în galop, cu pălăria strîmbă
și bastonul în lături, și de departe, cînd întoarse
capul gîfîind, buimac, să descopere un sergent, văzu
deasupra streșinelor luna ca un rînjete de harap.

25

*

Veneau de la „Pavilion”, după alt trap de șprițuri,
încărcăți în trăsuri, sunînd din trîmbiți de carton, cu
cite un lăutar pe capră. Ion Ion, în surtuc și izmene
lungi, călărea calul trăsorei din frunte: calul Troian
tot subțioară, toba pe piept, rării după urechi, uscați,
mîna de tablă-n buzunar, cu briciul.

30

Cu huruit dogit, în chiote, descălecătoarea se înfăp-
tui, după lungile peregrinări nocturne, în fața zmeului de
lernii. Contrabasul descinse de pe capra trăsoriei lui Ion
Ion; vioara d&pe-a doua capră; țimbalul de pe-a treia.

35

Intrară pe poartă în frunte cu Ion Ion, garda lui
Celsius venea pe urmă, lăutarii după, și-apoi căldările
cu sticle la gheață.

32

„ * M ***«* V|MHt> * * -mi*. MfciW mi-A « w . »~pt,On~U- t^fi»**

Vijiv)' h>i mmmi-t yK*. \iM^fi^Ti^t^* . « J^*wtkt hu 3 >> > >
, -, . <<>>. <V> iV UijUt fa» **fa. ou-' »wu 4. /v^, i- «uiwC uvJmî, aK» *r t*.

TM,iv.t »' V > *«Mxib» I* UM :tU.\Ju, <f fc<^ «frâu*.

.«««. twA* i i i ir("i«>r bfiu* - nu.fi t' i wi (*af * >>rtf &fr:i^H~4ru^2<J*£;
.\jw)ta& * itijMf Ä w » * - "V" /«Ujfc «?» /f/w-» * TMi>h6fr. /-» ^m, j**i*.,,p*ix&

- *flK<< «tj*t &«>»&» * «S* V<< & JV^* 1^* t**» i» 1 S >*** *- ' **

; , . * ^ ^ ^ ' ^ ' ^ : ^ t , , u " - t . a .

«(fc* >> W «UM^, o f>«••'»

M u
_ { >Ut« MEE' /.^'«J H''' ^". «"jAi t(>(Ui <J.<ikdH, t' w
..T*vtv. ?< «tai M» , - /"-f-u' «>-f I* »>h^i.^U.

— T#4>".

— *k • Cj**». A->u h»» * «t-« " V^* ' li | ,•

.«**...- jiu. >U4

Facsimil după manuscrisul romanului *Turnul Milenei*
(f.2, caiet I).

Ștefana Velisar Teodoreanu.

Ion Ion întinse brațele. Se făcu tăcere... o coardă de contrabas muși scurt pe burduhanul preistoric. Amuți. C-un semn, Ion Ion plecă urechea țimbala-
giului, guristul.

5 — *Mulți ani trăiască*, la semnalul meu.

Ciocanele țimbalului se ciuliră, arcușul vioristului, cumpănă, se-nălță, arcușul contrabasului, fierestrău, se pregăti.

— In cerc, pușorilor.

10 Făcură semicerc îndărătul lui Ion Ion. Acesta așeză calul Troian în față, îl luă pe Celsius, și cu mâna întinsă îl propti în pământ, bombă pieptul, ridică fruntea, își drese glasul :

15 — Cine-i cel mai mare pictor al neamului românesc? scanda Ion Ion năprasnic.

— Petru-cel-Mare! vociferară pușorii.

— Cine este mărgăritarul lașului?

— Petru-cel-Mare! clamară pușorii.

— Cine este luceafărul, luna și soarele nostru?

20 — Petru-cel-Mare! zbierară pușorii.

— Unde este luceafărul, luna și soarele nostru?

— Nu-i!Nu-i!Nu-i!Ooh!Ooh!Vaișiamardenoi!

— Ielele și vîrcolacii ni l-au furat.

— Ielele și vîrcolacii! suspinară pușorii.

25 — Dar jur pe Celsius că-l voi aduce! se-mbărbătă Ion Ion, bătînd cu talpa în pământ.

— Jurăm pe Celsius!

Ca săbiile, brațele întinse proclamară legămîntul.

— Goarne, sunați!

30 Sunară. Toba bātu.

Începuse o-mbujorare-n unde vaporeaze dinspre răsărit. Florile mălului zîmbiră albe-n umbra frunzelor. Și, sus, pe-acoperișul casei, rezemat de horn, copil al

35 și brațele goale, Petru apăru. îl deșteptase semnul zorilor pe gene. Privi o clipă cerul: c-un lung semn de adio lumilor, o stea căzu.

C-o mînă salută steaua, cu alta oastea nebuniei, care-l aclama. Își scutură capul, respiră larg, întinse

40 brațele, și dîndu-și drumul la vale pe fundul panta-

Ionilor, se aruncă în noua dimineață care începea cu vin, în sunete de trâmbițe, vioară, țimbal și contrabas.

*

5 Ceremonia plecării dăduse o carnavalesca înfățișare punctului periferic al Păcurarilor, cel însemnat de-o crîsmă cu pelin și murături vestite, și o fată nu mai puțin, întipărindu-se trainic în amintirea măturătorilor, singurii cetățeni verticali în acea clipă înaintașă zorilor, cînd noaptea, fum vioriu desprins din propria-i mistuire albastră, se destramă o dată cu elanul primelor mături și al celor dintîi cucoși.

10 Sosiră în goană de asalt patru trăsuri. Se alineara două cîte două, față-n față, de o parte și de alta a străzii. Un grup pregăti arcul de triumf. Serpentinele țîșniră ondulînd, încrucișîndu-se albastre, roșii, verzi, 15 portocalii, violete, albe, împletindu-și traiectoriile suple pe deasupra cailor, trăsurilor, birjarilor, pînă cînd strada fu barată de schema în zulufi a unui curcubeu.

Alt grup rostogoli cele două butoaie din fața crîșmei, așezîndu-le, ca și trăsurile, de o parte și de alta a 20 străzii, față în față. De pe aceste pedestale, torțile de rășină izbucniră pe rînd, înălțate de cîte-un mănunchi de brațe.

— Sosesc.

25 S-auzea copilăresc și pastoral clinchetul clar al zurgălăilor prin lașul adormit. Cailor necheză. De departe, torțile aprinse păreau două havuzuri de aramă, iluminînd feți ilare, gesticulări demente. La sunetul uralelor, un fior neliniști trupul cailor și ochii lui Clonț. Dar mîna lui Petru, săltînd din întuneric, 30 cuprinse hățurile scurt, în timp ce capul plin de fîn se apleca peste umărul surugiului improvizat. Rîdeau amîndoi, cu dinți deopotrivă de albi, cu ochi deopotrivă de vii.

35 Așa apărură, luminați de flăcări, în ochii celor ce-i aclamau.

Arcul frontal al coviltirului brașovencei — gură de umbră, încadra două capete alăturate, sculptate-n aur și aramă, ca un îngemănat reflex de lună în ciutura unei fîntîni.

Trecură, într-o scurtă fișuire. Spart, curcubeul serpentinei învălui cu zvircoliri de flăcări bengale cai și coviltir. Opriți pe loc, cailor vibrau în dungi de umbră și de flăcări.

5 — Ion Ion! Ion Ion! Ion Ion! duduiră glasurile răgușite.

Petru sari cu mîinile întinse peste crupa cailor, în mijlocul lor.

— Ssst! Ascultați.

10 Urmîndu-l, torțile se adunară îndărătul brașovencei, ca la gura unei peșteri cu urși.

— L-ați auzit voi dormind?

— Nu.

15 — Ascultați, voi fraților, somnul lui Ion Ion! psalmodie Petru.

De subt coviltir, formidabil, cu arcușuri lungi, somnul lui Ion Ion dădea concert de contrabas. De două zile Ion Ion nu-și răsese barba, nu dormise, nu băuse apă.

20 îl scoaseră pe brațe — ca pe-o statuie dezgropată din straturile altor vremi — hirsut, cu părul hărăpește creț, buza răsfrîntă, nasu-n tulumbă, burta de bute, brațele inerte cu halcile mîinilor, întreșut în firele de fîn. Și subt greutatea lui icniră.

25 — Să ne vorbească împăratul! clamară glasurile peste el.

— Ioaaane! urlă Petru, ca la cineva de pe alt tărîm, cu mîinile pîlnie la gură; poporul vrea să-i vorbești. Ion Ion nu se clinti.

30 — Șmil, au venit creditorii! Zadarnic.

Răstimp de tăcere, ca cele care preced prohodirii mortului; s-auzea numai pîrîitul torțelor. Clonț se ivi de subt coviltir, ca dintr-un horn, cu capul înainte.

35 — Țîrii! jubilă un glas.

Și țîrii apărură. Fuseseră pregătiți de pușori, ca un ultim omagiu adus lui Ion Ion, salut cavaleresc cu stiletul săraturilor în fața împăratului șprițurilor.

Așa cum erau, cincizeci, înmănunchiați argintii 40 ~" pe-o sfoară, purtați de mîna lui Petru, descinseră cu o

măreție de candelabru coborât în biserică spre nasul lui Ion Ion.

5 Se făcuse o tăcere solemnă, în așteptarea miracolului. Torțile se aplecară, boltă fumegîndă, capetele se strînseră, alăturîndu-se, ochii se măriră, urmărind clipă cu clipă.

10 Și ca fecioara de împărat, de veacuri adormită în castelul ei, de-o nedelegată vrajă, pe care Făt-Frumos o deșteaptă cu o sărutare, Ion Ion, atins în profunzimea sufletului, undă cu undă, de mirosul țîrilor, deschise ochii roșii de somn și de beție, privi, clipi, zîmbi și murmură paradisiac:

— Țîri!

15 — A vorbit! delirară glasurile, și o furtună scutură frunzișul torților de aramă.

— O delicată atenție! mormăi dogit Ion Ion, cu ochii cînd la capetele țîrilor, cînd la chipurile aplecate peste el.

Răsună jubilar un: *Gaudeamus, igitur...*

20 Se făcu din nou tăcere.

Și cum era purtat pe brațe și înconjurat de torțe, ca un voievod muribund, Ion Ion, cu glas testamentar, vorbi afund:

25 — Puișorilor, inima mea e ca un cantalup: cîte o felioară pentru fiecare. Vă las inima mea, voidați-mi țîrii.

Și după aceste vorbe memorabile, Ion Ion fu îngropat sub coviltir, cu țîrii pe piept; Petru își reluă locul în dulce miros de fîn; Clonț chiui, cu biciul într-o mîină și hățurile-n alta; și brașoveanca porni.

30 Iată ecoul ei în presă:

„O expediție originală...

35 E vorba de «Cei Trei». Ii știți: e caricaturistul Ion Ion, bine cunoscut ieșenilor grație talentului său mușcător și... chefurilor sale — ne fie iertată această palidă indiscreție; pictorul Petru Diacu, revelație artistică a lașului, ale cărui expoziții consecutive din această primăvară, una de copii, alta de țigani, ambele delirante de viață, l-au făcut celebru; și în sfîrșit, Clonț—idolul copiilor — ale cărui zmeie constelează cerul ieșan.

40 «Cei Trei» au plecat în vilegiatură, natural, nu ca toată lumea.

36

«Constituiți în Arcă», după expresia domnului Ion Ion, s-au încărcat într-o brașoveanca trasă de doi cai zdraveni, și au pornit. încotro?

5 Vom afla la toamnă, adică la culesul viilor, vizitîndu-le noua expoziție.

10 Un numeros grup de camarazi a sărbătorit pe «Cei Trei», în zori de zi, la bariera Păcurarilor. Se nemerise și o crîsmă pe acolo, în calea vînătorilor. Călăuzindu-ne după zicala poporului și după diminea'a crîșmarului, ziua acestuia va fi bună.

De unde se poate vedea că dacă Ion Ion le luase țîrii, puișorii, în schimb, păstrasera setea.

j
i

II

Sculat deasupra munților, în apriga vibrație a argintului de amiază, ascetic, Ceahlăul privea Moldova scăldată-n vară.

5 Ion Ion, de pe marginea fântînii, ridică sprincenele, încreți fruntea, bătu un tact în pământ, cu vârful sandalei:

— Țț! Nu ne lovim din preț, domnule jandarm, cu regret...

10 Și oftă a lehamete, emițînd, după scurta opintire a unui sughit, un „fiuuuussss” din adînc, ceea ce-i iuți gura din nou, cu gustul ardeiat al bobocului pe varză oferit de plutonier „domnilor pictori”.

15 Soarele cădea vertical, dînd un accent strident arșiței. Gustul de varză pompat pînă-n nări nu conveinea acestei clipe melancolic digestive.

Asta-l îndîrji. Urmă scîrbit, cu o surdă nuanță diabolică:

— Perciunul drept e mai scurt decît cel stîng...

— Boule, auzi! Cru...

20 — Aud, să trăiți, don plotonier, iacă, îndrept.

— ...Asta în pictură, sculptură și arhitectură... artele plastice — lămuri amar Ion Ion — se numește asimetrie.

25 Ochii plotonierului, din fața albă de săpun, suduiră ochii smirni ai jandarmului care-l rădea. Ședea crăcănât pe-un scaun de canțalerie, în fața casei, legat c-un ștergar în jurul gîtului.

Figura lui Ion Ion — își lăsase barbă de faraon — nu cunoștea lașitatea surîsului. De aceea privi calm cum perciunii, egali cu o clipă înainte ca scările calului unui plutonier de cavalerie, se dezechilibrau ca

5 scările calului unui recrutar izraelit.

— Să trăiți, s-a rectificat, făcu jandarmul bărbier, ștergînd oglinda de fundul pantalonilor pentru lustrul prealabil oglindirei gradatului.

10 Plutonierul nu cunoștea mitul lui Narcis, dar îl practica.

— Hm!... Ce ziceți, domnule pictor?

— Să zicem că merge! Dar nu ne lovim din preț.

— Dă-i-nainte.

Briciul sună prin perii duri.

15 Albastrul cerului de dimineață căzuse pe finețe, în albăstrele. Cu foșnet de brocaruri răscolite, roata morii răsturna în tumbe apa spumos albă.

20 „Porcii dorm”, gîndi Ion Ion, descheindu-și nasturii de pe burtă ai pantalonilor; surtucul și-l lăsase în casă; și-ar fi lăsat și pielea-ntr-un cuier, pentiu ventilație. „Porcii” erau Petru și Clonț. De două zile, el era „de serviciu”. Scoase carnetul din buzunar: pe întîia foaie erau desenați, unul subt altul, doisprezece pinteni, apoi două canafuri, și într-un colț, o cruce.

25 Pintenii reprezentau jandarmii; canafurile, primarii; iar crucea, fețele bisericesti. Așadar, pictase pînă acum doisprezece jandarmi — o adevărată galerie — doi primari și un preot. Se specializase în jandarmi fiindcă plăteau bine și ofereau felurite avantagii în natură: 30 nutreț pentru cai, precum și țesălarea acestora, cîte o damigeana de vin, păsări, recomandații pentru crișmari și pentru celelalte posturi...

Plutonierul Osoianu, șeful postului Moara Zavului, cădea al treisprezecelea, număr spurcat. Cu o zi înainte îi pictase casa, adică fondul, reparîndu-i-o cu penelul, 35 dîndu-i un colorit mai viu, făcîndu-i pe deasupra, în dreapta, și o perspectivă de curcani grași, care semănau caricatural cu plutonierul Osoianu — fără să rupă prețul... Acum plotonierul se pregătea pentru „poză” și se tocmea. Un jandarm, c-un genunchi la pământ, 40 îi freca cizmele cu frenezii de perii și scuipat, în timp

ce altul îl rădea cu perdaf și un al treilea îi lustruia nasturii tunicii de mare ținută, cu decorații.

„Merge la sigur!” ricana în gând Ion Ion și dezgustat scuipea gros în ograda de curînd măturată.

5 Brumate de un cosmetic preliminar, apoi răsucite cu zvîcniri de rînjet și cabrări de nas, mustățile plutonierului trecură subt banda străvezie care înfășură fălcile bombate, dînd chipului de subt bandă strania înfățișare a unui cap cu soutien-gorge.

10 Sosea tunica, de-a-ndoaselea, cu umerii înfipti în pumnii leatului.

— Las-o, camarade, făcu Ion Ion, răsfrîngînd buza de jos.

Plutonierul tocmai se opintea să prindă în bulbucătura nasturelui de cămașă un enorm guler de celuloid. Cu fața roșie ca de carne crudă și nasul cîrn deasupra benzei, holbă ochi răscopti de mirare spre Ion Ion.

15 — Păi cum?

— Iaca! Nu ne lovim. Cu zece lei îți fac numai capul la fereastră.

20 Plutonierul ridică din umeri, clipind cu înțeles.

— Mă crezi dat dracului! Ai?

— Păi știi dumneata ce-nseamnă o tunică de jandarm? izbucni Ion Ion săltînd de pe fîntînă.

25 — Om fi știind!

— Ia gîndește-te puțin, domnule plotonier, care armă are tunica jandarmului?

— Nee!

— Nee! Te cred! Păi știi dumneata că tunica jandarmului, la noi, în artele plastice, vorba ceea, a botezat o culoare: bleu jandarme. Pe românește: blejandar?

30 — Știm și noi oleacă. Blejandar: ai?

— Bine-bine! Blejandar, blejandar! Dar ce-i blejandar?

35 — Tunica.

— Iaca ba! *Culoarea*, aici-i clenciu! Ce știe cavaleristul? Să călărească. Pune-l la altceva: ioc! Ce știe marinarul? Cu vaporul. Ia pune-l călare: zdup, peste

40 cap. Ce știe artileristul? Trage cu tunul. Altfel: chix. Ce știe infanteristul? să mărșăluiască. Dar jandarmul?

40

Călare? călare. Pe jos? pe jos. Cu bicicleta? cu bicicleta. Cu sabia? cu sabia. Cu pușca? cu pușca. Cu canțileria? cu canțileria. Vrei lege? Na-ți lege. Vrei anchetă? Na-ți anchetă. Vrei alegeri? Na-ți alegeri. Vrei teorie?

5 Na-ți teorie... Este?

— Este! oftă plutonierul apărînd din bandă în apoteoza musteții. Care ai foc?... Nu poftiți? E fin! și întinse cordial tabacherea c-o odaliscă trăgîndu-și ciorapii pe capac.

10 — Cum îi jandarmul așa-i și culoarea lui! urmă Ion Ion, trecîndu-și vîrfurile limbii pe marginea foitei răsucite. Blejandar e o culoare... complexă. Ne-em înțeles?

— Se poate!

15 — Adică iei dintr-un tub, iei din altul, mai iei și din altul, mai potrivești încă unul, amesteci, și cine știe dacă ai reușit blejandarul. De nu, o iei din nou de la-nceput. Tiu! afurisită meserie! oftă Ion Ion. Păi, asta costă parale. Cincisprezece lei cu tunică, și s-a făcut. Dă-mi un foc.

20 Trase un fum, scuipea firele de tutun.

— De-a întâia?

— Fin!

— Stai bine, nene Osoiene... Ei, ce s-aude?

25 — D-apoi galoanele? Aur. L-am furat?! D-apoi decorațiile? Dumneata ești om cu decorații, nene Osoiene!

— Treisprezece și două gîște.

30 — Cinsprezece și două gîște. Ascultă, îți fac cizme de lac.

— Tfiuuu ! fluieră incredul plutonierul, privindu-și vîrfurile cizmei.

— Pe onoarea mea! Îți torn o pereche de cizme de lac, nouă-nouțe, cu pinteni de argint...

35 — Bate, oftă plutonierul, întinzînd mîna. Bătură palma.

Ion Ion își pregătise cele necesare la umbra nukului. Plutonierul, înconjurat de trei jandarmi, își încinzea centura cu tocul galben al revolverului. Gulerul înalt și strimt îi provoca o mișcare în sus, cu bărbia-n rînjet, ca a vițeilor cînd se-ntind la supt. Tunica de

mare ținută era de postav gros, plutonierul corpolent, îl treceau sudorile.

De subt nuc, cu penelul în mână, Ion Ion îl contempla cu dispreț meditativ, ca pe o scobitoare lepădată.

— Trecem în poziție de poză.

— Gata.

Începu să-l sucească, să-l întoarne, înșurubîndu-i trupul, desșurubîndu-i capul, ca fotografii. Îl așezase „drepti”, în plină bătaie a soarelui. Chivără prusacă într-o mână pe șold; sabia, suspendată cu cealaltă mână, pe șoldul stîng. Trupul încordat.

— Alege-ți un punct în spațiu.

Ochii plutonierului se-ncrețiră.

— Nu merge! dădu din cap Ion Ion, rotindu-și privirea prin văzduh. Jandarmii ridicară ochii după el. Vibraiă nările marelui nas al lui Ion Ion cînd întîlni Ceahlău] de parc-ar fi văzut un țîr.

— Domnule plutonier, vezi Ceahlăul?

— Vfd.

Ochii i se-ncrețiră, fulgerați de cereasca strălucire a marelui arhanghel carpatin.

— Închipuiește-ți că-i comandantul brigăzii.

Mîna lui Ion Ion zbură înspre Ceahlău.

— Vine comandantul brigăzii de jandarmi. Iată-1! Zbîrnîră toate călcîile.

Galvanizat, plutonierul încremeni cu fălcile bombate și ochii ca un „ura” spre Ceahlău.

— Te prinde! exclamă Ion Ion cu duioșie, făcînd doi pași de balerină îndărăt.

Se retrase la umbra nucului. Acolo era răcoare. „Asudă, pușorule, că și eu am asudat!” jubilau gîndurile lui Ion, dar fața era de o hieratică gravitate.

Apoi nu rămaseră pe lume decît soarele și Ceahlăul peste plutonierul Osoianu, și plutonierul Osoianu în fața lui Ion Ion.

*

La început lucrau pe rînd, cîte două zile fiecare. Dar după o scurtă și edificatoare experiență Ion Ion intervenise energic:

— Lasă, Petrule, arta pentru artă! Unde ajungem? Petru se pornea la lucru cu cele mai îndatoritoare intenții — față de Ion Ion și de scopul lor comun de a-și agonisi cele trebuitoare menajeriei lor, cai și oameni —, dar îndată germinau de la sine catastrofele. Tunica șefului de post de la Sodomeni devastase culorile și, o dată cu ele, și încrederea clientului.

Petru neglijase și capul — vînată panoplie de **barbă**, musteți și freză cosmeticată — și jambierele, și **masa** cu vrafal condicelor, ca să obție efecte de albastru. Jandarmul privise uluit și refuzase portretul:

— Dă-o naibii, nenîșorule! Ce-am căpchiet, să dau zece leișori pe praf de sîneală!?

Fata primarului din Boroaia — savant captată de Ion Ion — pozase cu salbe de aur, **broșa** de mărgean pe bluza indigest națională, cercei de stras, inel subțire cu trifoi de aur pe degetul cel mic și pantofi galbeni „tocmiți la Folticeni”.

Din nenorocire, Stella — așa o chema — **avea** ochii verzi cu fulgerul umed al adîncului de **mare**. Așadar, Petru nesocotise îmbrăcămîntea, concentrîndu-se numai asupra ochilor. Obținuse o privire de un verde profund, luminos pe cît apos, de o stranie melancolie.

Fuseseră dați afară, pur și simplu, după acest asasinat în efigie al fetei.

— Ce-i vădovă de conțopist!? zbierase primarul. Ești pîrvers, domnule!

De-atunci Ion Ion îl lăsase „să-și facă de cap”, retrăgîndu-i clientela rurală, pe care-o preluase exclusiv. Afacerile prosperau în așa chip, încît prevederile bugetare erau depășite. „**Șmil**” avea geniul de a stîrni la oricine apetitul portretului în culori, precum și de a valorifica produsele sale. Două principii îl călăuzeau în executarea portretelor: întăi, înfrumusețarea bestiei, adică a modelului; al doilea, satisfacerea ambițiilor bestiei. Prețurile variau deci în măsura în care portretul executat satisfăcea numai un principiu, sau pe-amîndouă, și în ce grad.

De pildă, portretul primarului din Trohalcea-Veche fusese plătit cu patruzeci de lei. în schimb, Ion Ion

- 5 îi turnase un frac întocmai ca al lui Ion Brătianu, din litografia Unirii Principatelor, care decora perețele primăriei. Apoi, în portret, tenul primarului fusese
- 5 mărului recăpătase umerii și pînțele de odinioară, de pe vremea cînd nu plătea bir doctorilor, ci numai crîșmarilor. Pe lîngă acestea, masa de brad a primăriei, în portret, devenise impunător biurou de stejar, cu monumentală călimară.
- 10 — Fie că face!
Și-i dăruise pe deasupra și o sticlă de Nicorești. Portretul primarului din Trohalcea-Veche și prețul respectiv reprezentau cele două principii ale lui Ion Ion, în maximă potențare.
- 15 Penelul lui Ion Ion, în exacta măsură a plății aferente, putea să confere ochi de juncă fetelor cu ochi de broască; cozi negre sau de aur, celor cu păr spălăcit; pantofi de lac, ciorapi de mătase, gene codate, sprincenări de păcură, salbe de aur, bluze de borangic,
- 20 marama, cercei, inele pe toate degetele; mai putea repara casele, mări ferestrele, înlocui o prispă printr-un cerdac de lemn, un prun printr-o livadă de pruni, două găini prin zece curcani, un purcel sfrijit printr-o scroafă cu godaci, o iapă bălană prin doi armăsari roibi, un stup printr-o prisacă etc...
- 25 Un singur amănunt era complect ignorat de toți cei apoteozați de penelul lui Ion Ion, următorul: înainte de-a face portretul în ulei, Ion Ion...
- 30 Dar cine nu știe că Arca lui Noe adăpostea toate animalele lumii dinainte de potop, să nu li se piardă semința aruncată de mîna Celui-de-Sus. Și cine nu-și aduce aminte că Ion Ion își botezase brașoveanca Arcă?
- 35 Așadar, înainte de-a revărsa pe pînză deluviul de culori al minciunii, Ion Ion scotea caietul și creionul, își ascuțea privirea ochilor mici și, spre slava adevărului, pregătea pentru Arcă un nou animal.

*

De la Moara Zavului la Vadul-Moișii — se mai numea, ca și odinioară, vad, deși apa Moldovei îl

săpase — era deajunsă cale. Petru și Clonț veniseră călări pe caii brașovencii.

- 5 Cu prund rotund și alb, malul Moldovei servea de tolbă praștiei lui Clonț; iar crengile de care, cățărat prin vîrfuri, s-atîrna, îl aduceau în curbă suplă pînă jos, ca trompele de elefanți.
- 10 Joacă în mîinile lui Clonț, mestecenii erau dans și podoabă ochilor lui Petru. Păreau — miraj al soarelui fierbinte — un grup de-adolescenți emiri, abea descălecați, avînd în port elanul jocului de ape țîșnitoare; sclipirea scurtă a pumnalului și fluturarea albă a burnuzului, în argintiul scoarței; iar în crengi, dominațiunea languroasă a brațului care conduce nobleță calului arab.
- 15 Tot ce împrejmuia privirea, mai de aproape, fulgerat și doborît era de scînteierile amiezii înălțată în văzduh de vară. Numai mestecenii cu coajă de surfsuri albe, zvelți, dansau deasupra umbrei lor.
- 20 Erau departe sau aproape munții? Veniseră cu toții prin lumina străvezie, îndulcindu-și piscurile dure, parcă alintați în borangicuri, alb viscoliiți și sclipitori în tremur lung de perspective.
- 25 Munți erau faldurii albaștri de culoarea fluturilor de pe luncile cu sînziene și cicoare, cînd ochiul îi pierde în cer, topiți, c-un tremur de gene?
- 30 Și munții sînt grei? de piatră și pămînt, de brazi și de furtuni?
Păreau ușori în marea lumină, ca vîlul lăsat peste somnul de vară al unui copil din leagăn a cărui suflare ondulează țesutul străveziu.
- 35 Munți? o mînuță i-ar fi luat de pe cer...
Tresări. Mai mare, mai grea, mai robust concretă decît toți munții Moldovei laolaltă, o lăcustă-i sărise pe nas și, speriată de bătaia inimii lui, saltă, verde, peste Carpații de azur, într-un Ardeal himeric.
- 40 Trîntit pe spate, subt un mesteacăn, Petru-și înnodase mîinile la ceafă. Știa atît: culoarea, sunetul și ritmul unui cuvînt: vară, vară, vară!
- 40 Dar cuvîntul îl uitase. îl spunea inima lui, respirația lui. Nu mai gîndea cu vorbe. Era fratele mestecenilor din jurul lui: fum argintiu de jertfă primită,

spre cerul dintre frunze, înălțat deasupra sufletului,"
ca deasupra umbrei frații lui albi, mestecenii.

5 Apoi greierii, cosașii, zumzetul care e-n vară ca
gerul în iarnă, deopotrivă de sclipitor, de zimțat, de
multiplu; neconținută destrămare a unui sunet de
argint și împaijenirea lui, sonoritate de ghioc, vîjîit
de sărutare în ureche, acord nedeslușit, dar veșnic, pe
harfele marelui cîntec.

10 Nu-și luase nimic, nici pînză, nici culori. Era el
singur — ca și apele — pînza pe care vara-și zugrăvea
privirea fără ochi și zîmbetul fără obraji.

15 Dacă-i alunecau privirile printre mesteceni, zărea
apa Moldovei, pînă departe dusă-n soare, albind ca și
mestecenii — și nu mai știa încotro e cerul, încotro
pămîntul, care-s copacii, care-i apa, cînd sună sîngele,
cînd ierburile — și cine-i, unde-i și cum e străinul
trup priponit printre oameni cu ciudatul lanț de
sunete: Petru Diacu...

20 Tresări.
Clonț, aplecat asupra lui, îl măsura cu sprincenele
ridicate.
— Ce-i, Clonț?
— D-apoi baia noastră?
— Mai e vreme. Abea am mîncat!

25 — Ce vreme, domnu Petru! Asfințește soarele,
gesticula Clonț, zîmbitor indignat.
— Cum?
Se răsuci, înălțînd capul. Soarele cădea pieziș,
gata să-și scuture polenul.

30 Clipi. Abea atunci își dădu seamă că adormise.
Un somn atît de limpede că amiaza fulgerase mereu
în el ca în diamante.
Și totuși?
— Dar lăcusta? se miră el din nou cu glas tare,
clipind incredul.

35 — Ce lăcustă?
— Mi-a sărit o lăcustă pe nas.
— Ei, lăcustă! Ți-am pus eu degetu, că amarnic
mai dormeai!

își trimeteau brazii profunzi parfumul din puri-
tatea zărilor, pe clinul adierilor de asfințit, spre
valea-n care vara își lăsase căldura pe finețe.

5 Albastru] munților se întărise, devenind relief, de
unde pîn-atunci fusese frescă. Munte cu munte, pas
cu pas, oastea albastrelor armuri se desprindea din
cer, pe măsură ce pămîntul văilor simțea înaintmd
umbrele munților. Și Ceahlăul, deasupra marșului
albastru, cu Panaghia, ca un voievod cu sceptru] în
10 mînă, înălțat pe glorioase scuturi.
Goi din cap pînă-n picioare, Petru și Clonț încă-
lecaseră pe deșălate, cu mînilor în coama cailor. Le
flutura în nări și pe obraji răcoarea apei curgătoare,
și în răstimpuri, presimțiri de faguri le umezeau buzele.

15 Copitele din față saltară, lat lovind lespede moale
care le-oglindea.
Se afundară. Săriră stropi de ploaie bună pe tru-
purile goale. Strunele apei murmurară surd.

20 Caii sforăiau, cu neliniștite împotriviri, zmun-
cind în lături, săltînd capetele, tremurînd femeiește.
Călcîile intrară în burta lor, lunecînd pe părul ud.
Clipoceau unde, făcîndu-le brățări de spumă.
Petru bătu cu palma crupa calului, mai îndemnîndu-
du-l, mai alintîndu-l. Simți gîdilitor mișcarea apei
25 pe genunchi. Zmunci calul înainte, aplecîndu-și obra-
zul pe coamă. Fu prins pînă la coapse de fluizii clopoței
ai rîului care dansa cu ei, în jurul lor, chemîndu-i,
avîntîndu-i, împletindu-i în goana lui cirlionțată.
Trecu o libelulă, apoi un unghi de rîndunică.

30 Apoi văzduhul se opri gol. Cerul stătu, albastru.
Venea de cine știe unde mirosul unui fum de coceni.
Cîntau departe, lin, tălăngi. Aurul soarelui tăia
pieziș văzduhul, vibrînd ca o lance înfiptă din galop.
Briul apei îi încinsese mijlocul.

35 Veni o undă, ca o răcoare de pădure. Cu pumnii
încleștați în coama calului și pulpele încordate pe burta
lui, Petru își înălță pieptul, umflîndu-și-l c-o amplă
respirație.

40 Și brazii, și finețele, și toată slava sfințitului de
vară aur fură în plămîinii teferi.

Turnat era în platoșe strălucitoare trupul de cen-
taur care-și avînta vigoarea peste murmur lung de
apă. în soare, părul răsturnat pe spate ardea ca glugile
de zale. Avîntul vieții — goarnă — îi suna în ochi,
5 pe frunte și-n obraji.
Chemare?
Întoarse capul înspre munți. îl înălță, primind
în plin valul luminii, și întâlni Ceahlăul răsărit ca
din balade în ochi de voinic.
10 Și-n acea clipă țesută-n fulgere de soare pe apa
Moldovei — în creierul munților, un miracol se
întîmplă, căci pentru a treia oară de-a lungul anilor,
și tot la Vadul-Moișii, fața ursitei s-arăta unui vlăstar
al neamului Bour...

15 ...Străbuna care hărăzise neauziții ei ochi azurii
și unora dintre urmași își petrecuse anii cei mai
dulci ai vieții zidită în turnul cetățuiei, de atunci
numit Turnul Milenei.
Fiică mezină a principelui sîrb de la Vidin, mazilit
20 de Sublima Poartă, fusese dată în căsătorie lui Parpalea
Bour Strîmbul, cel mai avut și mai pocit boier al
Moldovei, pe cît la trup, pe-atît la suflet, coborîtor
din neamul vitejesc al Bourilor.
Trăise cu el, fiindu-i soție vrednică, trei ani de-a
25 șirul, dăruindu-i doi feciori. Dar Strîmbul, așa hîit,
ros era de poftete trupești, pe care pretutindeni și
le-ndestula. Pînă cînd își adusese țiiitoare, pescuită
la Stambul de omul lui Parpalea, Hrîncea Șpanchiul.
Cu sufletul dezlegat prin aceasta de legămîntul
30 de credință al cununiei, kneghina Milena, mai demult
îndrăgostită de un căpitan lituan venit în oastea Mol-
dovei, îi trimisese veste, fugind cu el, călare. La
Vadul-Moișii, ursita-i apăru în fața și mai strîmbă
de mînie a lui Parpalea Strîmbul, înconjurat de oameni
35 cu sulii și juvăț, tocmiți de el. Fură aduși legați
burdof pe cai, la cetățuie. Strîmbul știa povestea
perechei Hero și Leandru. Răstălmăcind-o cu rînjetul
ființei lui, surghiunise pe kneghina Milena în turnul
cetățuiei, cel dinspre Valea Moldovei; și ca să nu-i
40 despartă ochii de iubitul ei, i-l spînzurase trainic la

grătarul ferecat al singurei ferestre, în afară: pe cele-
lalte le zidise.

5 Hoit mîncat de vulturi și de ciori, subt ochii ei;
năpraznică duhoare venindu-i cu lumina dimpreună;
apoi paiată de ciolane albite de arșițe și ploi, iubitul
ei, mereu prezent, dar alungat cu groază din inima
Milenei, rămase pe veci, astfel, în ochii ei azurii.

Acolo singură în turn, cu șoarecii și cu guzganii,
țesuse cu mîrgărintare aerul păstrat și-acum la Schitul
10 Toacelor. încă tînără, orbise, cu scheletul încrustat
pe întunericul ochilor. Murise tot în turn, în trosnetul
scheletului izbit de vînturi în zăbrele.

Turnul Milenei nu pierise. Rămășiță — durată-n
piatră falnică — a vechii cetățui, fusese păstrat de un
15 strănepot, urmaș al ochilor sîrboacei. Iar fiul acestuia,
sfătuit de Necuratul, cătase altfel decît creștinii spre
cer, chemînd, asupra lui și-a celora din el purceși,urgia
Celui-de-Sus: așa prevestise egumenul Nectarie de la
Schitul Toacelor, și fapta vremii îi adevărase cuvîntul.

20 Din anul o mie opt sute optzeci, picior de om nu
mai intrase în Turnul Milenei. Rugina, umezeala,
păianjenii, guzganii și colbul îl stăpîneau.

Cu treizeci de ani în urmă, părăsind aștrii — ca și
ochii celui ce nu mai cuteza să-i privească — luneta
25 astronomică se înclinase pe tripied spre cele pămîn-
tești, ducînd în aplecarea ei melancolia spadei de
învins — oprindu-se în fund de văi, pe-același Vad
al Moișii, pe unde trebuia să treacă doctorul, în galopul
celor șase cai trimiși să-l aducă.

30 Două zile de toamnă secetoasă, bruma căzuse,
apoi ceața se îndesise. Nu pe lentile, nici pe Valea
Moldovei. Se întindea pe ochii azurii. Apoi fumegară
pîclele. Apoi, ochii dilatați văzură venind, desprinsă
de pe Vadul-Moișii, o pată neagră ca buba chimii,
35 pînă cînd, într-un țipăt de groază și o zguduire de
nebulie, pata neagră îi cetluse ochii.

Se întîmplase aceasta în zorii zilei de întîi septem-
brie al anului o mie opt sute optzeci.

40 Astfel orbise, cu treizeci de ani în urmă, la vîrsta
de treizeci și patru de ani, în turnul strămoșesc, Gheor-
ghieș Bour, a cărui frumuseță de arhanghel solitar nu

se-nclinase la nici una din ispitele lumești pînă în clipa cînd, o dată cu întunericul — întâia' înfrîngere —, își prăbușise fruntea în brațele Sultanei Bour, vara lui dreaptă, primindu-i mărinimia dragostei: întâia lașitate.

Intrase în turnul străbunei, subt cupola de metal, ridicată de tatăl ei, privindu-le cu ochii celei dintîi Milene.

Sprincenele își îmbinau posomorit largul arc negru, exaltînd paloarea arzătoare a obrajilor de brună, în care sîngele vibrează mat, dar mai intens decît în rodii, ca metalele înfierbîntate pînă la alb. Un singur semn arăta imperioasă domnia sîngelui, gura, luceafăr roșu. Iar părul, bucle pînă pegrumaji, părea făcut din salturi de-ntuneric, care zmunceau capul îndărăt, pe spate, cu fruntea spre cer, ca-ntr-o rostogolire de vînt. Și în acest delir de întuneric, de subt aceleași gene solemn negre, se deschideau ochii celei dintîi Milene, orbitor azurii, aiuriți de propria lor strălucire, dînd amețeala pură a cerului privit de pe un pisc înalt, cu respirația-necată.

Ca să ajungă-n turnul de treizeci de ani pustiu, trecuse prin poarta unei povești în care femeile lui Barbă-Albastră își lăsaseră viața.

Venise. Nu erau nici pete de sînge pe jos; nici cranii nu rînjeau; nici bufnițe cu ochi de foc.

Nimic! Rugină, colb, pînze cețoase de păianjeni,..
Zvîcni, cutremurată, acoperindu-și țipătul cu mîna.
...guzgani, căiți groase, hărți cerești...

Și asta? Privi tubul lunetei. Cu degetul făcu mai multe dîre, de o parte și de alta a lunetei, prin colbul gros de pe lentile. Apoi le tăie lateral, ca bruma gerului de pe ferestre.

Privi.

Și prin zăbrelele celor treizeci de ani de pulberi sure, ochii Milenei văzură răsturnat — de parcă s-ar fi oglindit din ceruri — o apă într-o mare strălucire, o coamă neagră, și deasupra ei...

Cu mînile-și acoperi o clipă ochii.

Privi din nou. Nu mai văzu decît o apă curgătoare prin posacele zăbrele. Cu ochiul liber, răscoli văzduhurile. Albastru, gol, deșert. Cer captiv între munți.

5 Atunci unde văzuse chipul cu ochi și păr de aur, care-o privea zîmbind?...

„Drim-biribi, neamțule, neamțule, neamțule”...

Pe aria: „Ach, du lieber Augustin, Augustin, Augustin”, glasul egurid al lui Clonț chiuia năstrușnic:

10 „Drim-biribi, neamțule, neamțule, neamțule,
Pram-tiriti, neamțule, neamțule, neamțule,
Trim-tarata, neamțule, neamțule, neamțule,
Hram-parapa, neamțule, neamțule, neamțule”...

15 Se scăldase pînă ce i se-nverzise fața, cu trupul granulat de fiorul frigului. Acum se încălzea, improvizînd un dans de-ajuns de hotentot, pe-o arie țîșnită brusc din gura lui, ca un scuipat.

20 Prima silabă, trambulina și tezaurul versetelor îndată următoare — Drim; pram; trim; hram — o scanda cu toată greutatea trupului, avîntată-n urghiul genunchiului îndoit, bătînd cu strășnicie talpa de pămînt, împungînd cu fruntea berbecește, — într-o stridență improscată de țîmbal: „Drim-biribi; pram-tiriti; trim-tarata; hram-parapa”. Apoi sălta ca miticul
25 Antheu, z-vîrlindu-și brațele în lături, în timp ce buzele clamau cu-uh fanaticism frenetic, parcă invocînd o zeitate: „neamțule, neamțule, neamțule...”

• '• ' Tăceau departe munții compacți în miile de brazi, ca genele plecate peste ochi albaștri; căzuse, roșu, soarele; cîmpiile cu zvonuri de ghioc tăcuseră; de-argint era apa Moldovei la cotituri de zmalț albastru; străvezii, depărtările cu sunet de talar gâ și miros de fum.

Venea înalt prin clarele mistere luceafărul, regina roiului, urmat de zborul înstelărilor.

35 Ei și?

Înnebuniră munții și Moldova, lunca și tăcerile și, biciuite de glasul g'îngăniei care juca și chiuia necuviincios în fața lor, porniră-ntr-un avînt și-ntr-un picior, cîntînd haihui:

40 „Drim-biribi, neamțule, neamțule, neamțule”...

Nu munții și Moldova, lunca și tăcerile aieva
împietrite în evlavia-nserării, ci Petru cu toți munții
și Moldova, lunca și tăcerile pe care le privea și asculta,
căci era tînăr și nebun, și-n fața Dumnezeului din Cer,
danțul lui Clonț și glasul lui numai spuneau superbul
adevăr:

„Drim-biribi, neamțule, neamțule, neamțule”...

*

...Ciocniră, adulmecară...

Ardeau enormi, pe zarea de apus, obrazii unui
chiolhan flamand.

...răsturnară ceștile pe gît.

Se zgudui Ion Ion, cu ochii pungă, fața boț, capul
pe ceafă.

— Iuhh-haaa! Parcă-mi nechează mașele!

— Ha! gemu o dată opintit plutonierul Osoianu.
Pfuuu, măculiță! Rrrrupe!

— Patruzeci?

— Șaizeci. General!

— De roșiori, complectă Ion Ion comentariul
gradelor tescovinei, scuturîndu-și capul.

— Ha! mai icni o dată plutonierul. Ian vezi!
Îi asudase ceafa lată.

Fie, că face!

Înghițise zarea de asfințit cu soare cu tot ploto-
nierul Osoianu, după un „drepti” de cîteva ceasuri cu
ochii țintă la Ceahlău, și după un gît de tescovină,
cu ochii peste cap. Iradia roșeață jăruită ca harbuzoai-
cele pîrîitor de coapte, cînd le crape de genunchi
desfăcîndu-le-n palme.

Dar fie, că face! Avea o inimă plutonierul Osoianu
și parc-avea două cu pinteni, așa suna de ostășește
bucuria-n el cînd se vedea aidoma pe pînză, în fața
casei, cu cizmele de lac.

Se adunaseră jandarmii, roată, lîngă portretul
umed, strîmbi de-admirație, cu zvîrcoliri holerice.

— Parcă mișcă!

— Mamăăă, acuși îl auzi suduind ! făcu altul, buzat
de rîsul crăcănat în fălci.

— Tm-tiu-tiu-tiu-tiu! O mîndreță, măi frati-meu
Leit dom' plutonier! se pîlmui Paraschiv Trofin, fost
flancul drept, pe cînd era recrut cu cap de țîr.

5 Și dominînd pe toți prin octava glasului profund
Toader Bulancea, fost bouar în civilitate, vorbi și e
lapidar:

— Parcă-i fătat!

Se dădură la o parte. Din nou plutonierul Osoianu
fu în fața plutonierului Osoianu. Dădu din cap, precum

10 Hamlet în fața craniului lui Yorik:

— Ce țî-i și cu omu!

Mugea tîmpenia înspre Ceahlău, gătită-n roșu și-
albastru de penelul lui Ion Ion, și-n fața ei, cu sufletu
ca ugerul de vacă, plin — modelul.

15 Ion Ion se răsturnase pe fîntînă, cu fața-n sus și
ciutura la căpătii, parcă alegoric. De dinafară îi venea
o dulce reveneală; o și mai dulce fierbințeală îl bătuse
de dinăuntru și începuse foamea să-și arate colții, ca
lupii cînd s-aude sfîna.

20 — Ihai, popo! Ptiu, mînca-te-ar Necuratu, d
unde-ai răsărit?

Se oprise o căruță la poartă.

— Fraților, tare-s însatat!

25 Ion Ion tresări. Bas era și el, bas și Bulancea, apo
auzise bașii corului condus de Gavril Muzicescu
zguduind bolțile Mitropoliei ieșene — dar astfel d
bas nu mai auzise. Parcă vorbise un munte mahmu
— și-un munte răsări în ochii holbați de mirare.

30 Erau în ograda jandarmeriei — bătută de focu
tăciuniu al amurgului în spuze — numai zaplani
vlăjgani, haidăi, zdrahoni și matahale.

Stîlp, Trofin Paraschiv; dulap, Bulancea; cutie d
contrabas, Ion Ion; butuc de casap, plutonierul Osoianu

35 Dar Ghedeon monahul ieșise parcă nu din mînil
Părintelui ceresc, ci din înaltele hîrdaie care-au lepă
dat mlaștini cu broaște și cu rîie, pentru a bivolilo
tolănire.

Lung pe cît lat; fîlcos pe cît pîntecos; pieptos p
cît șolduros; gras și pietros delaolaltă, chilos și buhăit
cu sîni vrednici să alăpteze botul de malac, dar car
pectorali flocoși erau; cu pîntece gata să nască-n șfich

un lanț de gemeni, dar care burduhan popesc era — Ghedeon monahul, beat, rezemîndu-se de porțile de aur ale Paradisului, le-ar fi clintit din loc cu păzitori cu tot, stîrnind hulubăria îngerilor; iar în Infern

5 — friptură — ar fi-ndoit, frîngînd-o, frigerea lui Satan.

Era investmîntat cu giubea de șiac castaniu, cu dimensiuni de clopot moscovit. Pe creștet purta fes soios, cu solzul împletit din lînă tigaie, săltat pe o încreștură de sîrmă ghimpată dogorită de rugină.

10 Cizme de iuft îi încălțau picioarele, cuprinzîndu-i pulpele columnale. Avea barbă roșie ca jidovii, flocos cîrlionțată în jurul fălcilor de damigeana, dar și mai roșii îi erau mustețele pe care și le răsucea cu mult scuipat în degete de castravete, numai cînd trecea pragul lăcașului monahicesc. îi ardea fața, lucios înfierbîntată, ca o coajă de rodie.

15 Și această namilă — coșmar al unei buți de bere din vreun teutonic Nurerberg — avea ochi albaștri de fecioară și năsuc cîrn de cocuță.

20 Fusese în jandarmerie, fala brigăzii, camarad cu plotonierul Osoianu. Apoi trecuse-n pușcărie, osîndit pentru un viol, după ce fusese achitat pentru alte două. Pe-atuncea se numea Gheorghe Hahău.

25 — Ei, omule, ș-apoi? întrebuse președintele Consiliului de Război pe bărbatul femeiei violată în casa ei, în timp ce el, bărbatul, sirgurul martor, c-o brîncă fusese dat de-a tăvălucul în tindă.

— Ce să mai fie!? Duduiau podelele, domnule general! Iac-așa: zdup-zdup, zdup-zdup...

30 Colonelul, om bătrîn, cu gîndul abătut spre alte cele, nu pricepuse.

— Și dumneata, femeie, ce făceai cînd te fugărea? Nu strigai după ajutor?

35 — N-o fugărea, domnule colonel, îi explicase în șoaptă maiorul din stingă, cu ochii cam lucioși. Făcea și ea cu el: zdup-zdup, zdup-zdup...

Pentru întâia oară în cariera lui de megistru militar, colonelul de pe fotoliul preșidențial, în plină ședință publică, și-n fața crucii pe deasupra, fluierase lung.

40 Gheorghe Hahău făcuse numai o parte din osîndă. Fusese grațiat. Și după liberare schimbase haina de

ocnaș pe-aceea de călugăr, devenind Ghedeon la Schitul Toacelor.

5 Dar de acolo, din aer tare de munte și sihăstrie de schit, cobora la vale, cînd și cînd, monahul Ghedeon, și răsuna zdup-zdupul lui Gheorghe Hahău prin toate satele văii Moldovei, fără supărare pentru nimeni, căci învățat în cele sfinte, mai înțelept decît Hahău era monahul Ghedeon, și avea grijă de cîte ori avea poftă să nu mai intre în nici-ocasă cînd bărbatul e în tindă.

*

10 Turtit de admirație, Ion Ion sorbea din ochi comoara. — Ți-a mirosit a spirt, Ghedeoane? făcu plutonierul, sunîndu-i palma peste burtă, în pîn.

— Duhnește gura ta, Osoiene! Ți-asudă borhăile! o vorbă, mă-nțelegi! făcu Ghedeon, și-un dos de palmă

15 în burta plutonierului slobozi, lepădîndu-l răsturnat în brațele lui Trofin Paraschiv, care-l predă vertical demnității.

C-avea și-un tic monahul. Cînd îi ardea de glumă, spunea, netam-nesam, cu glas mai bas decît cel precedent, turtindu-și gușa-n piept: „O vorbă, mă-nțelegi!”

20 — Uite-o!

Sticla.

Gura lui Ghedeon deveni guriță. Un vîrfușor de limbă îi străpunsese buzele, un vîrfușor de zîmbet

25 — ochii, ochișorii prizăriți în genele roșcate. Făcu un „vino-ncoace” cu degetul încîrligat, gîdilînd parcă subțioara aripei unui îngerăș pogorît asupra lui, nevăzut celorlalți.

îl cunoștea Osoianu mai de mult pe Ghedeon. îi dădu sticla, dar și-un pahar. Pahar de apă, se-nțelege, pe care cuviosul îl umplu ochi. Sorbi preaplinul paharului, clătindu-și gura. Răsturnă capul pe spate.

30 Gustase și Ion Ion din tescovină, știa și jandarmii ce fel de tescovină dă crîșmarul „șefului”.

35 Așa că toți se adunară-n jurul cuviosului monah, care așa, la vreme de-asfințit, cînd se arată stelele, cu capul răsturnat spre cer, părea că pregătește un miracol: de pildă, un nor de ploaie, că era an mai secetos decît gîtlejul Ghedeonului.

Paharul se-nclină, vărsînd de-a dreptul în gîrtlej arsura. Auzeau atît: un gîl-gîl profund. Vedeau atît: zviînirea mărilor lui Adam.

5 Cînd sticla fu deşartă, monahul Ghedeon o privi cu milă...

— Fraţilor, tare mi-i foame. Cască hoitu, o vorbă, mă-nţelegi — şi-o altă palmă nemeri în burta lui Balancea, căci plotonierul Osoianu, care-l cunoştea, precum s-a spus, pe Ghedeon, plecase să aducă damigeana pentru masă.

10 Sosea din dosul casei, cu un fel de sfîrîială, miros de purcel fript. Jandarmii întindeau afară, sub nuc, masă boierească. Vehiculul lui Ghedeon, tras de Pulheria, iapă cu mînz, fu dus în dosul casei, la un loc cu braşoveanca.

15 Ochii lui Ion Ion o clipă nu-l slăbeau pe Ghedeon. Îl aspira prin toţi porii, se îmbiba de Ghedeon, şi tot nu-i ajungea.

Veniră lămpile. La urmă, Osoianu, cu o lampă şi c-o damigeana.

— Ia fă-te-ncoa, Ghedeoane... Hai?

Cu lampa ridicată, plotonierul Osoianu dădea onorul luminii portretului de pe şevalet.

25 Se crăcăna Ghedeon şi privi. Ridicase palma s-o sloboadă-n burta operii lui Ion Ion, dar se opri c-un fulger în privire:

— Unde-i, Osoiene?

— Cine, popo?

— Zugravu.

30 — Uite-l, popo, nu l-ai văzut?

Privi Ghedeon, întîlni privirea lui Ion Ion, măsură din nou portretul c-un plescăit de limbă, scuipă şi, îndreptîndu-şi faţa către răsărit, făcu o cruce largă.

— O vorbă, mă-nţelegi! Cum îţi zice, frăţioare?

35 — Ion Ion, părintele.

— Frate Ioane, al meu eşti, de-acum şi-n vecii vecilor.

Şi se năpusti.

— Al tău sînt, frate Ghedeoane.

40 Şi îl primi cu braţele deschise.

— Ce-i, popo? făcu plotonierul; vrei să te tragă la maşină?

5 — Frăţioare, frăţioare! mugi Ghedeon, suflînd duhoare de sudoare şi rachiu în vasta nară a lui Ion Ion, din mare ananghie m-ai scăpat. Vin' să te pup ca pre cele sfinte.

Gemu Ion Ion, îmbrăţişat ca-n preistorie.

— Ai căpchiet, Ghedeoane? se minună plutonierul.

10 — Staţi, fraţilor, să mai cinstesc pe Cel-de-Sus. Şi iar făcu o cruce. O vorbă, mă-nţelegi!... Pe cine credeţi, fraţilor, că-l căutam?

— Pe mine, frate Ghedeoane! vorbi Ion Ion, miro-sind că providenţa-i pe aproape.

15 — Ai zis o vorbă, mă-nţelegi! Al meu eşti, te-aduc la Schit.

— Hai, frate Ghedeoane.

— Vrei să-l călugăreşti, popo?

— Mergi, frate Ioane?

— Merg.

20 — Bate ici.

Bătură palma.

— Acuma să-ţi spun. Straşnic l-ai încondeiat pe Osoianu! Mai bine decît mă-sa, — o vorbă, mă-nşelegi!

25 — Al dracului, popa! Zi, Ghedeoane, c-aşteaptă porcu.

— S-aştepte, Osoiene, că şi pe el l-aşteaptă maşul lui Ghedeon...

— Zi, popo!

30 — Ct să fie, fraţilor. O luat foc as-toamnă cata-piteazma... Clipi. ...O aprins-o părinţii. Boşorogi al dracului, dorm de-a-nchicioarile, se-ndoaieluminarea, — o vorbă, mă-nşelegi!

Şi rîse ca buhăii.

35 Amstînsnoi focu, da' s-o cam afumat sfintele icoane. Altele le-am mai crăpat cu toporu. Fă altele, măi frati-meu. Pune lemnişor nou. Usucă-l. Dă iar cu badanaua şi cite şi mai cite! Da' o crăpat, Dumnezeu să-l ierte, părintele Irotei, zugravu nostru, ş-o rămas vădană catapiteazma de sfîntul Gheorghe. O vorbă, mă-nşelegi! Tocmai icoana hramului! Al meu eşti, frate Ioane. M-o trimes egumenu la tîrg să-i scot zugrav

din pământ. Casă, masă, băuturistică, arginți, hee, de-ale sufletului, o vorbă, mă-nțelegi! Ești cu Ghedeon.

5 — Măi Ghedeoane, vorbi plotonierul Osoianu, să știi că-s trei, mai vin încă doi. Ii primiți la hanu vostru?

— Trei, frate Ioane?

— Trei, frate Ghedeoane. Încă un zugrav, meșter mare, și calfa noastră, vorba ceea!

10 — Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, amin, — o vorbă, mă-nțelegi! Ai mei sînteți, fraților!

...Schitul Toacelor... Catapiteazma... Ghedeon... Băuse și el. Întins pe fîntînă, cu cotul rezemat de ciutură, vedea cînd stelele, cînd umbrele, cînd fețele

15 convivilor, cînd, într-un salt, frînturi din sfîntul Gheorghe. S-amesteca ce vedea cu ce gîndea, zvîrcoliri de umbre și lumini, gînd și icoană, și-i bătea inima tare.

Subt nuc, la masa lurgă de brad, gîlgîia vinul în răstimpuri, și răsuna glasuri groase, rîsete cu muget, cutremure de pumni izbiți în masă.

20 Clonț, mărunț ca o alună printre bostani, asculta, pocnind în dinți sîmburii de harbuz, scuipînd cojile peste umăr îndărăt. Ghedeon alungase lămpile de pe masă.

25 — Gazul împute vinul, fraților. O vorbă, mă-nțelegi!

In schimb, rn mijlocul ogrăzii, sub^ încrucișarea pirostriilor, ardea cu flăcări legănate focul născător de mămăligă.

30 Creștea răcoarea-n noapte, ca-n munți, brazii, dîndu-i majestate. Cerul tremura de stele, albastru fluviu pe-aurite prunduri. Răsuna departe zbuciumul tînguitor al broaștelor. De după casă s-auzea cîte-o

40 copită, lat lovind, cîte-o sforăială și ronțăirea ritmică și umedă a cailor cu botu-n fîn.

Ion Ion și plutonierul Osoianu cercau să ție piept lui Ghedeon. Venise-a doua damigeana. Flăcările focului dădeau enormitate legendară gesticulării umbrelor. Umbra mînicei lui Ghedeon, cînd răsturna pe gît

45

paharul, părea o cumpănă cu draci călări, coborînd o ciutură de pe Ceahlău în Valea Moldovei.

Părul lui Ghedeon, descoperit, zburlea fanfare de aramă, iar fața lui, ca gura de cuptor în care suflă foalele, dogora, ea luminînd parcă sanghin obrajii lui Ion Ion și Osoianu.

5

...îi erau degetele reci ca intrate în mănuși de-argint, nu de frig. Dar sîngele zvîcnea numai în cap și-n inimă. Vedea catapiteazma — luciri de aur și argint — vedea pe Ghedeon, Ion Ion și Osoianu, congestionați ca luminați de iad, și presimțea mișcările sfîntului Gheorghe, pe care ochii îl formau pe o catapiteazma, prin dansul umbrelor și-al flăcărilor din ogradă.

10

li zvîcneau in inimă limbile balaurului, gură de vulcan; deasupra lor, tot inima lui era în saltul calului hisîngerat de flăcări, cu rubin în nărinechezătoare... Cal alb... Mișcare peste mișcare... Limbile balaurului, zvîrcolirea trupului solzos, deasupra calul cabrat, c-o fugă de scînteii în copite... Lancea, vibrație de-argint împlîntată în flăcări... și sfîntul, purtătorul lancei.

15

Două furtuni suprapuse: norii deasupra, tromba mării dedesubt — calul și balaurul — legate printr-un trăsnet: lancea. Și sfîntul, dominînd cele două furtuni, balaurul verde, calul alb, — iluminat de calm, oglin-dind numai în lance limbile balaurului, nu și-n inimă.

20

Se înălța în el chipul lui sfîntu Gheorghe ca o lună printre brazi — forma unei lumini, numai — dar fața nu i-o vedea.

25

Iar întîlni mesa, focul și beția hohotind pe ehipurile-nfierbîntate.

30

— Un cîntec, Ghedeoane.

— Zi, frate Ghedeoane, un cîntec lumesc.

— Stați, fraților, să dau cep lui Ghedeon, o vorbă, mă-nțelegi!

35

Porniră toți trei, cu umbre de stejari. Și-n fața porții, prinși în jocul flăcărilor, umăr la umăr, șold la șold, se opriră subt stele și se bucurară ca trei stînci cu trei izvoare.

40 Veniră. S-așezară. Iar ciocniră. Ghedeon își drese glasul — parcă scărpinînd păduri de contrabasuri

— își răsuci capetele mustețelor, își trecu limba peste buze și începu cu glas năpraznic, întovărășindu-și cîntecul cu clătinare de balenă-n hulă deasă:'

Pecîm-pi-a de mo - hor, iu-pai-di și

iu - pai - da , Vi-ne le-lea - n-ce-ii - șor,

te

iu-pai-di și iu - pai - da.

**„Pe cîmpia de mohor,
Iupai di și iupai da,
Vine lelea-ncetișor,
Iupai di și iupai da.**

10

**Numai iaca un flăcău,
Iupai di și iupai da:
— Leleo! Leleo, drumu-i rău!
Iupai di și iupai da.**

**— Ba de drum nu m-oi lăsa,
Iupai di și iupai da.
— Că nici eu de lelea mea,
Iupai di și iupai da.**

15

**— Eu guriță nu ți-oi da!
Iupai di și iupai da.
— Pînă ce m-oi sătura!
Iupai di și iupai da.**

20

**Zboară cocostîrcu-n cer,
Iupai di și iupai da.**

60

**— Parcă ci de nu-i lăicer?
Iupai di și iupai da.**

**Asfințește soarele,
Iupai di și iupai da;
Tare-o dor chicioarili —
Iupai di și iupai da.**

**Pe cîmpia de mohor,
Iupai di și iupai da,
Pleacă lelea-nr-un chicior,
Iupai di și iupai da.**

10

**Intîlni-o-ar ielili,
Iupai di și iupai da,
Că mi-o sacat șălili,
Iupai di și iupai da."**

15

Rîdea cutremurul pămîntului cu nevgete de vite în trupurile și în glasurile lor.

Clonț adormise c-un obraz pe masă.

Pe toți îi scâldea focul. Păreau vedenie de zmei răsărită cu bătăi de inimă din mintea unui copil adormit cu tîmpla pe o carte de povești.

20

Ochii lui Petru erau mari deschiși asupra lor, dar nu-i vedea, căci peste ei, deasupra munților îndepărtați, întunecînd prin tinereță splendoarea revărsării zorilor, îi apăruse în cabrarea albă a calului și-n strălucirea armurei de argint, cu fruntea viscolită de dumnezeire, chipul sfîntului Gheorghe împlîntîndu-și lancea în balaur.

25

PARTEA DOUA
BOURA

Far de piatră, Turnul Milenei se-nălța deasupra
albăstrimilor mediterane ale Văii Moldovei. Numai
în dreptul Turnului se deschidea, anume parcă, zarea,
ca un vitraliu între munți, cu toată hronica Moldovei
5 înscrisă — foc și sînge — în azurul ei moldav.

Încolo, coborînd din cer de-a dreptul ca o deasă
ploaie, mohorît verde, numai pădurile munților de
brad, mereu sunînd, mereu vuind, vîslind în creste
aprișele vînturi.

Boura se numea locul, trăgîndu-și numele de la
10 neamul Bour, căruia cuib de bejănie-i fusese în obidita
țară a Moldovei.

Duraseră străbunii cetățuie — dig — acolo mai cu
seamă păstrîndu-și bătrîni nevolnici, feciorii cruzi,
femeile și avutul, căci năvălirile erau dese și păgîni-
15 mea fără de cruțare.

Adăpostise Boura neam de bărbați teferi, cu frunte
dreaptă, ochi fățiș și braț viteaz, dar tăcuți, mîndri și
întunecați. Purtau se vede-n suflet liniile Bourei, de
munți dominatori în marea încruntare a brădetului
20 — deprinși să vadă ca și locul care-i odrăslise, prin
singura despicătură a munților, o țară care sîngera
de focuri puse de dușman bucatelor, bisericelor și-
așezărilor.

Acolo se născuse, strîmb, fiul lui Roman Bour
25 și-al Evloghiei — grecoaică din Fanar —, Parpalea
Bour Strîmbul, posomorit ca și străbunii, dar hîit la

trup și suflet între brazii drepți. Privea și el din Turn țara Moldovei, dar nu cu ochiul de durere, milă, dor și răzvrătire al Bourilor dinainte, ci cu ochi de fiară și păgîn, plin de poftire păcătoasă fără cruțare pentru bunul și muiera alor săi, știindu-se, ce-i
5 drept, bicisnic în șubredele mădulare, în schimb, puternic, feudal puternic, în Boura neamului.

Cu Milena sîrboaica, fiica mazilitului de la Vidin, avusese doi feciori: pe Condrea Bour, zis Buzilă, și pe Rașcu Bour, Feteleul. Nu se trăsese de la
10 Milena. Spurcaseră și ei de-acolo, cu ochiul și cu fapta, lara Moldovei.

Rașcu Bour Feteleul nu cunoscuse bărbătește trupul de muiera, dar cuvioșii cei mai oacheș tineri, și mai trupeși, de la Schitul Toacelor, îi îndestulaseră
15 întoarsele pofte.

Condrea Bour, zis Buzilă, aruncase-n schimb semință pentru doi. Din el se trăgeau Panțu Bour și Ilieș Bour Nabuc. Strănepotul acestuia, Andronache Manea Bour, tatăl lui Gheorghieș, fusese greu bătut
20 de soartă. Se deschiseseră în el, subt fruntea, dreaptă a vechilor Bouri, ochii de azur ai kneghinei Milena, și-o dată cu ei reînviase și osînda scheletului legănat de vînt la fereastra Turnului, căci ochii lui Andronache Manea Bour, după un scurt popas în fericire, se îndreptaseră spre un mormînt, și apoi spre misterele oculte.
25 Soția lui, Rarița, cu trup și suflet de trandafiri albi înfloriți în noaptea de decembrie a unui pîr lung pînă-n călcîie, murise născîndu-l pe Gheorghieș. O îngropase, dar și el se îngropase cu odrasla și cu amintirea moartei păstrată în el ca sfintele în hrubă.

Acest Andronache Manea Bour dărimase o parte a cetățuiei de la Boura, clădind pe locul ei o casă cu odăi enorme, închisă într-un parc. Din cetățuia de
35 odinioară păstrase Turnul Milenei, întărindu-l, la care alăturase noua casă; aleea brazilor seculari, alee fără cer deasupra, solemnă în rugina acelor căzute ca un catafalc de fluviale dimensiuni între făcliile cu flăcări de-ntuner verde și lacramare de rășină; și gloata de țigani de casă, slujitori din tată-n fiu ai
40 neamului Bour, precum și lanțul de chilii care-i adă-

postea, cu casa din mijloc, pe care-o ridicase Manea Bour, locuind-o numai vara.

Copilăria lui Gheorghieș Bour se plimbase gravă, pe catafalcul aleei de brazi și prin odăile cu parchete
5 negre și sonoritate de cavou, lîngă tăcerile de urnă funerară ale bătrînului. La treizeci și cinci de ani, Andronache Manea Bour orbise, ca și kneghina Milena, ai cărei ochi îi moștenise. întors din Germania, unde studiasse mohorît filosofia și matematicile, Gheorghieș
10 Bour se sihăstrise la Bolocanca, una dintre moșiile părintești de pe Valea Moldovei, vecină cu Cornul-Luncii, proprietatea fratelui mezin al lui Andronache Manea Bour. Acolo îl cunoscuse vara lui dreaptă, Sultana Bour, închinîndu-i inima luminoasă, în timp
15 ce el se hărăzise astrilor și cerului de noapte. După moartea tatălui său, se retrăsese la Boura, unde vreme de zece ani cercetase aștrii din Turnul Milenei. Nu-l vedea nimeni. Trăia singur la Curtea-Mare, casa clădită lîngă Turn de Andronache Manea Bour, înadins
20 la o parte de celelalte, străjuit de copacii parcului și de aleea brazilor, dormind ziua, înviind noaptea, despărțit de mulțimea servitorilor țigani care-l slujeau de departe, rareori văzîndu-l, închis în el și-n nopțile lui ca-n insula mortuară a lui Bocklin.

Viața Bourei vuia departe, în funduri, ca o cascadă sub posomorîri de munți. N-o cunoștea. în jurul lui, douăsprezece odăi întunecate, cu parchete negre, mobile masive, perdele vișinii, oglinzi cît zidul — erau
25 douăsprezece peșteri în care tăcerea, umbra și meditația morții se pustniciseră încă de pe vremea tatălui său, punînd hotare, noapte, tăcere și zăvoare între el și ceilalți.

Slujitorii Bourei intrau cu frică pe acolo, făcîndu-și cruce, adunați mai mulți laolaltă ca pe lîngă cimitire,
33 mergînd desculți în vîrfurile picioarelor, grijind în șoaptă, abea atingîndu-se de amortirea ca de pe alt tărîm a lucrurilor, cu luminări aprinse în plină zi, căci secularii brazi din față opriseră o noapte verde la ferestre.

Căpetenia gospodăriei — neobișnuit de mare gospodărie, adevărată rămășiță de castel feudal — o aveau
40 surorile Ruxanda și Smaranda Contăș — de fapt numai

Ruxanda — neamuri scăpătate de-ale lui Ghiorghieș, rămase nemăritate. Nici ele nu-l vedeau. Se deștepta spre asfințit. Mînca pe la miezul nopții, între lumina-ri aprinse în tricheluri, la o vastă masă de stejar,

5 c-un singur tacîm, cu toate mîncările rînduite pe masă, avînd pe toate scaunele cu spetează naltă singurătatea și tăcerea drept oaspeți și tovarăși.

Apoi se plimba prin aleea brazilor, cu pași rari, înalt ca ctitorii rămași pe zidul vechilor biserici, cu

10 mînile la spate și fruntea încordată. Se îmbrăca în negru încă de pe cînd fusese student. Redingotă încheiată pînă sus, cravată de mătase neagră cu fundă lată, cămașă scrobită, guler despicat în față, pantaloni cu pacnoște, manșete rotunde cu agate.

Purta păr lung ca magii, sculptat în abanos, descoperind paloarea de aureolă a unei frunți înalte, paloare revărsată și-n obraji, ca oglindirea lunii într-o apă neagră. Și avea, neînchipuiți de mari, în trîmbițarea lor cerească, ochii kneghinei Milena, azur captiv

20 a doua oară în acest turn de singurătate, întruchipare omenească a celuiilalt.

De la Schit îi venise porecla „Strigoitul”, și parcă o șoptise întunecata gură a nimănuui pădurilor de brad, care cu murmur lung o răspîndiseră jur împrejur, din

25 munte-n munte, îmbrăcîndu-l ca-ntr-o mantie de iele și de lună pe „El” și Curtea-Mare.

Să nu fi fost prinsă cu rădăcini, ca brazii, ar fi fugit de-acolo slugărima de țigani. Lui Andronache Manea Bour îi spuneau măria-ta; de Ghiorghieș nu

30 pomeneau decît printr-o ridicătură de ochi spre Curtea-Mare, sau, cel mult, printr-un „El”, pronume spectral în gura lor ca și obrajii strigoilor.

Cu treizeci de ani în urmă, intrase la Curtea-Mare, o dată cu doctorul de la Iași — prea tîrziu și zadarnic

35 venit — Sultana Bour, copilă. Nu mai plecase. Dar de timpuriu albise, stoarsă de puteri, cu obrajii galbeni și privirea stinsă. De-acolo, din tăcerea blestemată a Curții-Mari, ieșiseră doi gemeni, Petru și Pavel Bour, copii stropșiți, cu vlaga suptă, zbîrciți de mici ca miezul nucii, crescuți cu oblojeli de surorile Contăș.

40

Nimeni nu se mirase. Viață nu putea ieși din casa Strigoifului.

Se întîmplase aceasta cu douăzeci și opt de ani în urmă. Apoi din nou tăcerea ridicase ziduri între „El”

5 și ceilalți.

Și iară, într-o zi, Dudoaia lui Țuhașcă Chioru, țiganca cea cu leacuri și descîntece, doftoreasa Bourei — trecuse pragul Curței-Mari. Se-napoiase-n zori, purtînd în scutece creangă de piersic înflorit, numai

10 zîmbire și gropițe, cărniță profiră de prunc, bunavestire, pe Milena, reînvierea ochilor de-azur: că i se deschideau subt fruntea de petală, în descîntările Dudoaiei și subt privirea țigănimii adunată, ca la Sfîntă — doi ochi de-april, așa cum rîde un cer întreg peste un piersic înflorit.

15

Vegheau țiganii aplecați pe-un leagăn, mătăhăioși și afumați; și mînușițele din leagăn, inimoase, atingeau o frunte, o mîină, o musteață albă — și vegheau țiganii ca o strajă de stejari la un izvor de apă vie.

20

Dudoaia lui Țuhașcă Chioru oțelise leagănul împotriva dedeochiului, nu cu mătase roșie în funde, ci cu rubine de hulub. îl sîngerase pe cel mai rotat, și picurase din hulubul alb ca îngerii bob de rubin pe fruntea fără pată, și-n leagăn, fulgi mărgărintari.

25

Așa venise pe lume, cu șaisprezece ani în urmă, Milena cea care în al șaisprezecelea an al copilăriei sale neștiutoare de lume, suită-n Turnul celei dintîi Milene, prin zăbrelele posace ale anilor văzuse răsturnat o apă într-o mare strălucire, o coamă neagră și

30 deasupra ei un chip cu păr și ochi de aur, cu zîmbet îndreptat asupra ei.

*

Căprița venea în salturi, clară, cu parfum de mîntă, ferigi și pelin, printre stînci rostogolite și trunchiuri de brazi trăsniți — dinspre Neagra-Afinei, muntele

35 cu afine, care în soarele de vară de departe-și trimetea parfumul lui de faguri prin tămîia brazilor. Venea în tact ușor Căprița, cu murmur ca de pietricele și hulubi, bătîndu-și albia mărunț, cu sprintena copită a vălu-

relelor. Durlaia se rostogolea cu spume și cu larmă
dinspre Puchinosu, muntele de miazănoapte așa
numit fiindcă mereu era învăluit în fumegări și aburiri,
și fiindcă dinspre el veneau norii cei răi, aducători de
5 grindini și furtuni.

În fundul dinspre Schit al parcului, Căprița și
Durlaia se uneau, făcînd hotar pe ape șușnitoare în
fierbere de spume.

Acolo, ca o țigăncușă a verii, mereu rîzînd cu
10 murmurul albinelor, erau trandafirii de dulceți, în
roza lor destrăbălare — petală moale, buză dulce,
frunziș cîrlionțat, călduță palpitare de mirezme; și-n
jur, mai la o parte — blăniți de brazi, tărcăți de soare
— munții, ca niște urși purtați de nas de-o țigăncușă
15 de petale roze.

Încordat în mișcarea apăsată, foarfecele parcă
grasea; apoi, c-un țipăt mic, lamele-și îmbinau
tăiușurile pe codița trandafirului, ș-o fundă grea cădea
în coș, lăsînd în urmă dulcea dezolare a parfumului:
20 obraz care-a pierdut cerceul.

Gealatul trandafirilor, Milena, avea în trup, nebun,
trilul privighetorilor. Din glezne pînă-n ceafă, trupul
pornea în tril: în pulpe tril, în șolduri tril, și tril în
sîni. Subțire, mic și iute era tot, cu-abea pornire de
25 femeie în copilăria trupului de fată. Plutea varatecă,
subțire, într-o rochiță roșie, cu capul înclinat și grav
în zvîrcolirea buclelor atît de compact negre, că soarele
plutea ca o mirare în jurul lor.

Se înălța ca un amurg din coșul plin de trandafiri,
30 și se-nstelau deasupra-n soare, în parfum și în polenuri,
albine și bondari.

Cădea și nu cădea în coș floarea de vară. Se adunau,
ghirlande, trandafirii, în jurul unei străluciri de apă,
din care-un chip de aur peste-o coamă neagră îi zîmbea
35 Milenei. Avea în suflet munți de brad, furtuni, povești
și trandafiri și gînduri ce veneau din munți ca veve-
rițele, ca ploile și ca buhaii piclelor, sau ca albinele,
din trandafiri, ori din povești.

Crescuse-n Boura, și numai Boura-i dăduse sufle-
tul. Cînd închidea ochii, tot în Boura era, adică-n
parc, în sunetul Căpriței și-al Durlaiei, cu trandafirii
și cu cerul; adică-n casă, cu fițele, cu frații, cu poveștile

5 Dudoaiei, cu țiganii și cu munții, cu pădurile și norii...

Și-acum venise altfel, nu din buzele Dudoaiei, o
poveste cu o apă, cu o coamă, cu un chip, și ochii cînd
îi închidea nu mai era în Boura.

Îi căzuse un trandafir sălbatec în suflet, și nu-l
10 putea găsi, și îi venea mereu în ochi mîhnirea unei
bucurii, și-n nări, parfumul trandafirilor...

Și se porni deodată o bătaie cu toiagul într-o
poartă — solemn deasupra munților: tac, tac-tac...

15 Și se deschise-o poartă mare, și intrară munții și
cu vara-n veacurile date la o parte.

Se auzi un trap, copită cu copită, trecînd peste-o
prăpastie cu punte de lemn vechi; din alte vremi
copita, trapul, puntea, călărețul.

Alte copite se porniră, altele și altele. Și se umplură
20 munții de bătaii și de copite, pilcuri, toate trecînd pe
vechea punte, ciocănind lemnul, în gamă rară, în
gamă stinsă, tact îndesit, din brad în brad, din mun-
te-n munte, dulce vibrare-n tăblii de lemn, toate
venind spre marea poartă, toate sunînd pe-o veche
25 punte: tac-tac, tac-tac...

Bătea monahul toaca de vecerne înconjurînd bise-
rica Schitului Toacelor, Schitul ascuns într-o amă-
gitoare împletire a munților. Și lemnul toacei, ca o
veche punte peste prăpastia vremurilor, înviase, ritm
30 și sunet, toate bejăniile ce intraseră în munți cu fugă
de copite.

Amuțiră inimioarele de lemn ale ecourilor toacei
de la Schit; și cînd, după cele trei soroace ale celor
trei bătaii de clopot, tăcerea-și adună inelele, topindu-se
din nou clar în lumină, — munții răsăriră iară din
adîncul vremii subt soarele zilei...

Și între ei, numai Milena dintre trandafiri, cu
ochii îndreptați spre cer, părea uitată de-alte veacuri,
căci aștepta și ea, ca și Milena cea dintîi, cu-aceiasi
40 ochi, un călăreț venind spre munți, din șesuri sau din
ceruri, în tactul de copită și de toacă al inimii.

...Și iar se auziră Căprița și Durlaia, coșaii de prin ierburi țânțanind, țipătul mic al foarfecii cu fulger printre trandafiri rostogoliți.

5 Pe când era încă în leagăn, subt privegherea celor două fițe, surorile Smaranda și Ruxanda Contăș, a mancei și-a Dudoaiei—se aplecase peste ea, însuflețit, obrazul unei jucării. Nas de paiată, răsucit în sus, frunte pleșuvă-n dungi de crețuri, gură hlizită, păr cu țep zburliț.

10 Zîmbiseră din leagăn, scripitori în azuriul ger al lor, ochii Milenei. Mînuța mică se-ntinsese doritoare înspre nasul jucăriei. Îl apucase, îl pișcase, îl zgîriase, îl strînsese, îl frămîntase, elătînd capul ascultător, ca pe un clopot de carton.

15 Rîdea cu hohote Milena, și capul de paiată îi zîmbea cu bunătate.

Apoi se-ndepărtase capul, la ceasul hotărît de fițe pentru somnul zîmbitor din leagăn.

20 Milena plînsese și țipase, cu toate acele și sulitele în glasul ei de gîză omenească, cerîndu-și astfel jucăria. Și capul de paiată din nou se aplecase, oferindu-și nasul mînuței autoritare, care abea în somn îl liberase.

25 De-atuncea capul de paiată venise-n fiecare seară s-o adoarmă pe Milena, în hohote de rîs, cu ochi deasupra leagănului, mult mai dulci decît cei din icoane, ai Madonei plîngerii.

30 Avea un an Milena, an de leagăn; doisprezece, fratele Milenei, și el copil, dar lui, copilăria nu-i dăduse decît împleticiții pași care aduc spre brațele deschise ale părinților, în răsturnare de buchet, pașii dinții ai pruncului devenit plod.

35 La doisprezece ani, astfel se-mpleticea, mergînd parcă mereu la vale, rostogolindu-și pașii înainte încrucișat. Porecla Coca Bîca a copilăriei mici, îi înlocuise numele Pavel Bour, devenit zadarnic.

Și într-o zi, când anul cel de-al doilea venise să-ntîlnească anul cel dintâi, întocmai cum Căprița întîlnea Durlaia-n fundul parcului, la o răspîntie de

trandafiri, porni-n Milena fierbere și neastîmpăr mare și se ceru să umble sirgură.

Deci, o lăsară, împlinindu-i voia. Era de toți înconjurată, ca de cele patiu zări un pîrăieș, viîrd fiecare s-o ademenească înspre el. Îi întindea Dudoaia cîte un cozonăcel în fiecare mină, cu comerec bătut numa-n strafide și migdale; sunau în degetele mancii cîte-un zuigalău; iar fițele îi întindeau cutii cu acadele, mingi și panglici.

10 Era acolo și infirmul, Coca Bîca. El nu-i putea întinde brațele, nici n-o putea primi în ele, fiindcă-i erau picioarele ca trunchiul încă drept, dar retezat din rădăcini. Se așezase Coca Bîca pe un scaun, cu capul aplecat pe-o coastă, ca cel lovit cu piatra-n tîmplă, și privea cu ochi grei de Madonă într-o față de paiată.

15 Și se-ntîmplă așa: luă Milena doi cozonăci și nu intră în brațele Dudoaiei; luă apoi cutii cu acadele, panglici, mingi și zurgălăi, lăsînd brațele goale și toate aducîndu-le în mîni, veni rîzînd la Coca Bîca, i le rtsurnă pe brațe, și ea cu amîndouă minile se **Egăță** de gîtul lui. Și fu atunci cel prăvălit în viață ca bradul răsturnat de trăsnet dintre munți, la vale, în bucuria brațelor Milenei, ca într-o curgere de apă nouă, tînfră și proaspătă, venită înedins spre el.

25 Și apoi, într-o zi, Milena îi vorbi:

— Vau o poveste.

Se înnodară vînat vinele pe fruntea și pe tîmplele lui Coca Bîca.

— Vau o poveste.

30 Îi deveni privirea ca a cînilor rîioși, și fruntea i se aplecă.

— Vau o poveste.

I se deschise gura — gură de noapte — și sunetele năvăliră fără vorbe, în lătrat.

35 Fugi Milena îngrozită.

Și iar veni-ndărăt, să șteargă lacrimile cînelui care plîngea.

40 Din naștere ciuntită, urgisită să fie limbă de clopot spart, i se împleticea limba printre sunete. Ceea Bîca putea să geamă și să urle, dar să vorbească, nu. De aceea tăcea.

De-atuncea, și din pricina Milenei, începură minile lui Coca Bica să vorbească.

Spuneau povești Smaranda și Ruxanda Contăș, fițele Milenei, dar mai ales, și mai cu șart, Dudoaia.

5 Milena le sorbea cúbratele de gítul GocăiBíca. Și cule-
gea infirmul câte-o vorbă de pe buzele Dudoaiei, vorba
care aprinsese mai vioi ochii Milenei, o scálda în zim-
betul obrazilor fetei și-o săpa c-un cuțitaș sau c-o dăltu-
10 ță în rădăcini de păr, de iarbă mare sau în tăblițe par-
fumate de lemn de chiparos. Nu vorba tálmacită-n li-
tere, cimiezul ei, viața ei, icoana ei de vis și de legendă.
Astfel, ca printr-o minunată poartă, sculptate-n rădă-
cini de păr, de iarbă mare și în tăblii de chiparos,
din minile lui Coca Bica răsăriră pentru minile Mi-
15 lenei chipurile născocite care încintă pe copii.

Balaurii cu șapte limbi și tot atâtea capete, caii cu
aripi, năzdrăvani, Statu-Palmă-Barbă-Cot, Ileana Co-
sinzeana, Sfíntul Petru, Zmeii, Scaraoțchi, Zínele...,
vorbele Dudoaiei se întruchipau aievea, mărunțele,
20 mititele, atât de prichindel, că Făt-Frumos calare, Ba-
laurul cu șapte capete mîniate și Zmeul care sparge
doagele butoiului, umflîndu-se, erau în minile Mile-
nei nu altfel ca alunele-n lăbuțele de veveriță.

Și Milena, cu brațele de gítul Cocăi Bica.

25 Așa crescuse, cu infirmul veșnic lîngă ea, pînă cînd,
naltă'în clopotul de bucle negre, ea-i întinsese brațul
să-l ajute. Erau nedespărțiți. O însoțea în haină de
șiac, cu mers împleticit și spate-ncovoiat,ducîndu-și
într-un săculeț de pînză prins de după gít, ca vaga-
30 bonzii, uneltele și lemnul de sculptat. își alegeau un
loc, în parc sau în pădure. îl ajuta să se așeze pe un
pled întins, cu spatele alăturat de un trunchi; apoi ea se
plimba sau se juca subt ochii lui, lăsîndu-l să sculpteze.

35 Ședea ceasuri întregi acolo, cu rădăcinile în jurul
lui, el sirgur chinuit și răsucit ca rădăcinile.

Avea o față ca de mucenic, scobită, blîndă și us-
cată, cu tîmple străvezii, c-un veșnic început de zîm-
bet ușor îndurerat în colțurile gurii, cu fruntea pururi
încrêțită și nasul de paiată, carfghios, batjocorind dul-
40 ceața ochilor cu gene lurgi.

Dintăi își apleca tîmpla pe-o parte, ca pe-o vioară
veche, și rămînea așa, cu minile încrucișate pe ge-
nunchi, ca un cerșetor la porțile sufletului său, aștep-
tînd să se deschidă.

5 Avea mîni triste ca ale regelui Lear. Și poate îngerii
veneau să ia în zborul lor minile încrucișate pe genun-
chii de infirm, căci răsăreau în rădăcini de păr și iarbă
mare, și în tăblii de chiparos, nu gheare de blestem și
ură pentru Cel care din cer îl lepădase nevolnic și
10 strivit — ci obrazii, aripele și smerenia minilor care de
Sus binecuvîntă și deplîng pămîntul vieții omenești.

Lucra încet, cu visătoare duiosie, mînuind lamele
cu mișcări atente și dezmierdătoare, suflînd cu buzele
pulberea lemnului și așchiile — pîrînd că dezmoște
15 un pui de rîndunică adunat în scobitura palmei.

N-avea mînie trupul lui, nici nerăbdare, nici po-
runci. Cioplea mereu, tăia mereu, scobea meieu, cu
trudă și migală. Nu-l învățase nimeni, nu-l ajutase ni-
meni.

20 Lucra mereu, înconjurat de sfinți și îngerii;parcă
ședea deschise-n preajmă-i *evanghelii*.

Vedea în rădăcini ceea ce alții văd numai în vis, cînd
sînt copii. Și parcă n-ducea în ele viața cu vîrful fău-
rar al lamelor, ci parc-o dezgropa, cioplind mereu,
25 tăind mereu, scobind mereu, cu spinarea aplecată ca
o biserică peste îngerii și sfinții zvgrăviți pe bolțile
ei afumate.

Trecuse viața peste trupul lui cu roțile și cu copi-
tele, lăsîndu-l fără grai, cu gura numai pentru gemete,
30 să se tîrască pe pămîntul dreptelor făpturi, avînd ca
nume o poreclă: Coca Bica.

Dar uneori erau în sufletul batjocoritului ca înălțări
de brazi. I s-aprîndea pe față maie zîmbet. Atuncea
numai fruntea și-o-nălța, privind un chip de el săpat
în lemn, viu ca o înviere din mormînt. Un slînt, un în-
35 ger, o madonă, un copil în iesle, o mîna binecuvîntînd
o frunte și-o îngenunchiere.

Erau cuprinse-acestea într-obiată palmă omenească,
sculptate-n lemn cu un briceeg și o dăltuță. Dar
40 Coca Bica presimțea că-și împlîntase palma-n ceruri,
pe deasupra munților, și c-ducea în ea, vie și caldă,

sufierea buzelor cerești, de viață dătătoare — nu pentru el, pentru Milena, care se juca subt ochii lui.

5 Din Turnul Milenei s-ar fi văzut desfășurate pe Valea Moldovei — zale și flamuri — armatele soarelui înălțat deasupra asfințitului. Numai de-acolo.

în Boura soarele apusese, lăsînd deasupra munților, albastru, arcu sever al cerului.

10 Apoi veni un nour dinspre soarele apus, trandafiri în rochia de abur, și se opri, ca într-o reverență, între munții gravi.

Și dinspre trandafiri veni Milena, cu rochița roșie, între munții negri, subt cerul albastru, aducînd subt braț coșul cu trandafiri.

15 Se topise norul în străvezie destrămare, și petalele din coșul plin aduseră parfum de vară, cald.

O dată cu parfumul trandafirilor și destrămarea norului, Milena răsări în ochii lui Coca Bîca. Clătină capul înspre ea, cu ochii luminați de zîmbet:

— Aa! Aa! Meena!

20 — Ai lucrat bine, Coca?

Ridică spre ea pumnul închis.

Milena lăsă coșul, dezmierdă fruntea pleșuvă și înganunchie alături de infirm, privind pumnul închis.

25 Cînd își apleca genele și fruntea, tăiați de gene și sprincene compact negre și-nvăluși în bucle negre, albeu obraji ei ca zorii în pădure. Amestec de puritate și de sălbatecă posomorîre. Cu genele plecate, semăna cu Bjura cuprinsă-n munți de brad.

30 Iar cînd își ridica genele, se deschidea în val de perspective — cer și mare deopotrivă — azurul Văii Moldovei, așa cum se vedea din dreptul Turnului Milenei.

în genunchi, cu genele plecate, ședea în fața pumnului închis.

3 5 — Sfîntul Petru?

Știa mai demult un sfîntul Petru început de Coca Bică. Poarta raiului, în care mînila infirmului sculptaseră c-o grație de cîntec popular îngerii îngenunchiați cu aripile zgribulite și fețele copilărește curioase, ade-

menind cu iarbă-n mînila întinse căprioare; în urmă apăruse mîna care ține inelul greu al cheilor solemne, și atît. Se întreba Milena mai demult: cum o să fie fața portarului ceresc? Severă, încruntată? Sau blîndă?

5 îi rîdeau atîția copii cu aripi în spinare, pe poartă, încît oricum, tot ale raiului ar fi fost porțile în fața căroră era numai o mîna c-un inel de chei.

— Aa-aa!

Coca Bîca dădu din cap și clătină pumnul zîmbir.d.

10 — Veverița?

îi ceruse ea o veveriță aplecată pe-o cădere de alună.

Coca Bîca o privi lurg, c-un fel de aprobare mută.

— Veverița, se bucură Milena.

15 Dar pumnul tot închis era, semn de-ntrebare-n fața ei.

Genele Milenei se plecară de tot. Capul se coborî, plecîndu-și bărbia în piept. Buclele se răsturnară înainte. Părea, subt cerul pur și-n fața munților, c-ascultă sau că face-o rugăciune.

20 Și deodată tresări. Genele i se ridicară. Ochii se măriră, privindu-l pe Coca Bîca, speriați de presimțirea unei bucurii care venea, venea, ca un ceib cu soarele în coarne.

25 Dacă... dacă îi văzuse gîndul? O coamă de cal negru, și deasupra ei... îi năvăli-n obraji culoarea inimii.

Apucă pumnul.

Luă.

Privi.

30 Stea, inima-i căzu în ape negre. Ținea în mîna o Milenă printre trandafiri, nu tiardafiiul îgrepat în sufletul Milenei.

35 Statură triști, unul în fața altuia, și cînd ridică ochii văzu capul lui Coca Bîca frînt din gn mtz; și-o boabă mare de sudoare îi lunecase de pe tîrclă de-a lurgul obrajilor scobiți și galbeni.

40 I se răsturnă inima ca un coș de trandafiri asupra lui, și brațele-i încolăciră gîtul. îl alintă ca pe un copil, cu obrazul lipit de obrazul lui, pînă cînd îl văzu din nou zîmbind. Se așeză lîrgă el, cu capul pe umărul lui, privindu-și icoana din palmă.

— Milena!
— Aa! Aa! Meena! gemu infirmul, cu ochii strălucitori.

5 O sculptase ridicată-n vîrfuri, aplecînd spre fața-i răsturnată un trandafir înalt. Părea cîntată cu'un fluier ca acele din balada *Mioriței*, atît era de sprinten pură și dezmierdătoare înflorirea spre o floare.

Floarea de lemn avea parfumul rozelor, căci se vedea cum îl respiră obrazul în iluminarea lui.

10 Sculptase Coca Bîca o mulțime de Milene, fără știerea ei, și nu i le dăduse fiindcă nici una nu era Milena.

Lucrase ziua și lucrase noaptea la lumina lămpii, mereu nemulțumit, reîncepînd mereu. Pînă cînd într-o zi găsisese rădăcina în care-l aștepta Milena culegînd un

15 trandafir, — închisă-n lemn, ca un mărgăritar în scoica lui.

Așa era Milena în inima lui Coca Bîca: o mișcare spre cer, întîlnind o îmbătare din cer venită asupra ei — așa era și-n lemnul în care o sculptase. Părea, mica

20 podoabă, alegoria primăverii cea ușoară ca un fum, pogorînd spre înălțarea ei parfumul verii în care se va pierde.

Era și grație, dar și melancolie în îmbinarea trandafirului cu fața; grație, dar și putere în mișcarea mîinii care-l apleca; și grație, și numai grația întregă a tinereții în elanul care, fără aripi, dădea înălțarea zborului de înger trupului de fată ridicat spre floare.

25 — A-ga, a-ga, a-ga!

Se zbuciumară brațele lui Coca Bîca și sunetele dezarticulate-n gura lui.

30 Milena-ntoarse capul. Cu fața răscolită, infirmul se uită la cer. Privi și ea. Trecea un cîrd de păsări, unghi de negre palpitări și goarne melancolice, pe înserarea cerului.

35 — A-ga, a-ga, a-ga! cînta ecoul glasurilor cerului în buzele infirmului.

Mîna lui Coca Bîca flutură spre depărtările azure, și un zîmbet sfîșietor îi acoperi fața. I se umflaseră vinele de pe frunte și de pe tîmple.'

40 Dădea din cap mereu — clopot de jale — arătînd cerul libertăților albastre.

- A-ga, a-ga!...

Apoi rămaseră tăcuți, strînși unul lîngă altul, cu frunțile aplecate în înserarea treptată, ca doi copii lepădați într-o pădure.

5 Milena se gîndea la cerul necunoscut în care-i apăruse o strălucire de apă, o coamă neagră și un chip... Coca Bîca, avînd aceeași clătinare a capului, vedea un cer altfel albastru, dincolo de munți, în care aripi multe filfiau în zbor.

10 Și de departe, păsările călătoare, ca și Coca Bîca, scînceau: „A-ga, a-ga, a-ga”...

La Curtea-Mare, cuprinsă între aleea brazilor și Turnul Milenei, prin împădurirea parcului sălbătic, locuia stăpînul nevăzut al Bourei — „El” — și Sultana

15 Bour, zidiți în noapte, în tăcere și legendă.

După ce se căsătorise cu Ghiorghieș Bour, Sultana-și adusese de la Cornul-Luncii servitorii ei: pe Ispas bucătarul cu Trandafira, spălătoreasă, pe Badea, fecior în casă, pe Frăsina, fată-n casă — și peste toți mai

20 mare, pe Tudora, cămărășița de la Cornul-Luncii, femeie-ntunecată și tăcută, cu ochi verzi, nas ascuțit, buze subțiri și pași de umbră, numită și la Cornul-Luncii, și la Boura, Năpîrca.

Trecuseră treizeci de ani de-atunci. Murise și Ispas, și Trandafira. Badea, cu părul alb, devenise bucătar. Frăsina, solduroasă, cu picioarele acoperite de varice, luase locul Trandafirei. Numai Năpîrca nu se schimbă. Și ea ducea viața de noapte a stăpînilor, căci

25 Ghiorghieș Bour, și după ce orbise, își păstrase obiceiul de-a se deștepta spre asfințit și de-a mîncea la miezul nopții, iar Sultana, nelipsită de lîngă el, și ea se lepădase de soare.

Vechii servitori, Ispas și Trandafira, nu fuseseră înlocuiți, deși enorma casă, ca să fie bine îngrijită, ar fi

35 avut nevoie de brațe tinere și multe. În timpul zilei, prin întunecatele odăi, trecea numai Tudora. Ea singură, ca o îngrijitoare de cavou, făcea tăcute grijituri. Tot ea primea din mîinile Sultanei rufăria de spălat, aducînd-o înapoi și rînduind-o în dulapuri; tot ea,

spre miezul nopții, așeza-n sofregerie mîncările, pe bu-
fetul mare ca o orgă, și pregătea pe masa lungă, lu-
minată de luminările unui trichel, două tacîmuri.
5 Apoi dispărea, făcînd, în timp ce Ghiorghieș și cu Sul-
tana ședeau la masă, grijitura odăilor lor — căci Ghiorg-
hieș, în afară de Sultana, nu putea suferi om lingă el.
Ispas și Trandafira benchetuiseră adesea cu țig-
anii Bourei; la fel, urmașii ior întru bucătărie și spă-
lătorie, Bidea și Frăsina; Năpîrca, însă, nu ieșise nici
10 odată de la Curtea-Mare. Cum numai ea intra în casă
la boieri, și ea trecuse în legendă, vîndută Necuratului
de superstiția care-l vînduse și pe „El”, precum și
Curtea-n care s-aprindeau lumini la miezul nopții.

Departa de Curtea-Mare, ca o cetate lîngă un cimi-
15 tir, vuia Boura-Veche, rămășiță de altădată, păslra-
tă-n creierul munților, la poalele pădurilor de brad.
Pe-acolo nu trecuse veacul lui Edison. Cei care locuiau
Baura-Veche erau țiganii boierești, strănepoții robilor
și-ai obiceiurilor vechi. Fuseseră odinioară aproape
20 două sute; de la 1854, de cînd îi dezrobise vodă Ghica,
se împutinaseră. Dar încă foarte mulți nu se dăduseră
plecați, căci traiul de la Baura era mult mai îmbelșu-
gat și mai fără de grijă decît cel al libertății, tot de
slugă, la boieri săraci.

25 Hotarul cel mai îndepărtat al gospodăriei Bourei era
Tăul Sihăstriei. La malul dinspre Boura al Tăului era
livada și cetățile cu miere ale albinelor. Pe urmă venea
moara de pe malul Durlaiei, apoi saivanele vitelor, co-
cinele porcilor, curtea păsărilor cu poietile, hambarul,
30 grajdurile cailor, droșcăria, potcovăria, și în sfîrșit,
oprindu-și capetele vastului semicerc în dreptul Tur-
nului Milenei, parcă la semnul strejăresc al copacilor
parcului, se înălțau chiliile țigănimii, chilii numite
fiindcă erau într-adevăr chilii ca ale vechilor monastiri,
35 odăi zidite-n piatră dură, unite toate prin potcoava de
lemn negru a unui cerdac înconjurător, proptit în
stîlpi; chilii ale țigănimii, fiindcă oacheșii chiliilor
aveau, ce-i drept, plete și bărbi de-ajuns de pădu-
chioase, dar mai aveau fețe smolite și muieri cu sîngede
40 gaoafă, și danci tumbăreți ca broscii.

5 În mijlocul chiliilor, acolo unde-n creștinească
monastire se-nalță o biserică, era o casă albă cu cerdac,
prinsă-n cascada de cocarde a trandafirilor fgățători.
De jur în jur, straturi de nalbe, trandafiri pe spaliere,
mușcate, garoafe, petunii, micsandre, tufănele, ochiul-
boului, pansele și cafeluțe cu spic înalt și flori ca ale
salcîmului, dar ceresc albastre.

10 Acolo ședeau fițele, Ruxanda și Smaranda Contăș,
Milena și cu frații ei, gemenii Petru și Pavel Bour,
numiți Coca Gîga și Coca Bîca.

15 Iar de la marginile curcubeului de flori din jurul
casei, pornea pînă-n cerdacul negru al chiliilor iarbă
de munte, deasă, grasă, robust verde, prin care răsă-
reau turmele mici de românite, pete zglobii de portu-
lac, galbeni zburliți de păpădie.

20 Din loc în loc, pe verdele tăpșan cu floare, se înăl-
țau felinarele din vechi rămase, cu gluga de sticlă a
luminii înfiptă pe un stîlp de lemn în colțuri.

25 Mai era și un pui de casă, puișor, alături de cea
mare. O făcuseră țiganii pentru Domnița lor Milena cînd
împlinise patru ani. Căsuță de păpuși, răstălmăcire-n
mic a caselor de țară, cu prispă, cu fîntînă-n miniatură,
cu zaplaz în față. Milena de acum nu mai putea intra
în ea. Păstrase însă casa albă, mărtișorul celeilalte și
al copilăriei.

30 În fundul arcului chiliilor se ridica, verde de iarbă,
un fel de deal lăsat pe brînci. Avea la gură ușă de stejar
cu lacăt mare, și-n burtă numai vedre, buți, butoaie,
damigene și butelci. Acolo era beciul Bourei, adînc și
tainic. Căci coborîse vorbă din bătrîni că-n funduri,
undeva, după butoaie, se deschidea tunel spre Schitul
Toacelor — tunel pe care încă nu-l aflate monahul
Ghedeon. Dar, slavă Domnului, găsise Ghedeon alt
drum spre beci.

35 De la Curtea-Mare spre chilii veneai prin capătul
parcului dinspre Turnul Milenei. De afară, adică de pe
drumul care ducea la Schitul Toacelor, trecînd prin fața
aleei de brazi, intrai pe-o poartă, iar monastirească,
de stejar ferecat, curmată pe dinăuntru cu drvg ță-
40 păn, dînd într-o boltă podită, pe subt care pașii omu-
lui, ca și copita calului, sunau ca-n catacombă.

— Bine sună, frate Ghedeoane! vorbi Ion Ion, bombându-și pieptul subt bolta bubuitoare.

— Sună ca fasola-n giosu omului — o vorbă, mă-n-telegi!

5 Și rîse Ghedeon cu toate hergheliile din el.

Așa intrară Ghedeon monahul și Ion Ion în chiliile țigănimii.

io Netuns de mult, numai vreji de crețuri negri, părul lui Ion Ion părea coafura cea de gală a unui rege cafru, scalpată, ș-apoi replantată pe tidva lui Ion Ion. Iar barba neagră-i năvălea în jos, învîrtejită și rigidă, dindu-io majestate faraonică. Decînd era la Schit purta sandalele fără ciorapi, și-n loc de haină îmbrăca giubeaua de șiac călugăresc a fratelui său Ghedeon.

15 Înaintea celor doi călugări — roș, Ghedeon; cu părul hărăpește negru, Ion Ion, care păreau scăpați din monacala preistorie a veacului de mijloc —, călare pe un măgăruș, adus de spate, cu tîmpla înclinată pe o parte, Petru Bour, Coca Gîga, gemănul lui Coca Bica, își întinsese mînile-n plutirea unui gest de tremurată binecuvîntare.

20 Același nas de paiată, aceeași frunte pleșuvă, aceeași înclinare resemnată a capului, aceeași vibrație de bătrîneță timpurie în zbîrciturile obrazilor scobiți, aceeași gură dureros hlizită — dar nasul ardea roșu, obrazii băteau în stacojiu învinețit, iar ochii abureau rățăciți în orbitele săpate în cearcăn negru.

25 Coca Gîga — gemuse în copilărie și prin somn — n-avea nici limba, nici picioarele neputincioase ale gemănului său, dar la douăzeci și opt de ani avea pe față, dogoritoare, răsfrîngerea incendiului alcoolic.

Se scula dis-de-dimineată, și singur pe cerdac, așezat la o măsuță, bea rachiu dintr-o ploscuță de cognac, cu sorbituri încete. Privirea-i devenea din ce în ce mai

35 melancolică și mai afundă, ca a cîntăreților din bucium cînd urmăresc pe văi revărsarea lungei buciumări. Apoi își umplea din nou ploscuța, încăleca pe măgărușul Taca-Taca, din copilărie al său, lua-ntr-o traistă atîrnată după gît puțină brînză, pîne și măsline și pornea

spre Schitul Toacelor. Acolo își trecea zilele făcînd rugăciuni și bătînd mătânii. Uneori, prin fumul de tămîie și prin cel care-i acoperea mereu privirea, îl vedea pe Isus răstignit, sîngerînd rubinele creștinătății peste veacurile începute. Plîngea cu șiroaie de lacrimi, în genunchi, cu gura căscată, pînă cînd îl prindea criza de epilepsie. Atunci cădea jos și se zbătea acolo ca o pasăre în agonie în fața porților altarului. îl priveau călugării bătrîni cu spaimă și smerenie, căci le venea prin fluturarea trupului de jos, în negura bisericii împrejmuită de icoane afumate, ca o undă încă vie a vîntului desprins de pe torța Golgotei.

Apoi îl așezau în strană, stors și strivit, urnă a unei mari vedenii.

15 Era atîta bunătate și atîta dezmiardare pentru toți și toate-n el, încît numai diminutive răsăreau din buzele lui fără de mînie.

20 — Măculiță, surioara mea, singurică ai rămas! o tînguia pe Maica Domnului cînd o vedea îngenunchiată la picioarele crucii, cu inima pe buze ca o frunză dintr-o doină.

25 în sufletul și pe buzele lui, cerul, cu toate cele cerești, se scoborîse-n miniatură ca oițele-ncliate într-o luncă verde, care stă cu tot cu stîină și cu ciobănași într-o cutie de carton.

30 Nimeni nu putea să i se-mpotrivească. Cînd începușe băutura, fițele îl dojeneau. înclina capul, și plîngea cu o blîndeță atît de sfîșietoare, încît fițele întorceau capul spre fereastră; și apoi dezmierdau ofînd fruntea de Dumnezeu bătutului copil.

40 în loc să-l înăsprească și să-l înrăiască, beția îl făcea mai bun și mai duios. I se îndoia sufletul ca o lumînărică de ceară galbenă, aprinsă, și pornea cu el pe căile văzduhului, venind ca de la înviere spre cerul care e, albastră, copilăria îngerilor.

în fiecare dimineată, de la Boura pînă la Schit, îl însoțea pe jos, alături de măgăruș, un om trimis de

fițe, de teama crizelor de epilepsie care-l apucau fără de veste. Iar de la Schitul Toacelor, în fiecare seară îl însoțea câte-un călugăr, care primea mulțumire de la Curte de-ale mîncării: urdă, caș, pește afumat, pastrama.

Il însoțea și Ghedeon, nu rareori; el nu primea de-ale mîncării, ci rachiu sau alte arzătoare băuturi, așa că mult îi era dulce drumul după mîgăruș, căci n-ajungea ca după Crist, într-un Ierusalim întîmpinat cu crengi de salcie-nflorită, ci ajungea la curte boierească, unde toate erau vechi, dar maieu seamă băuturile-ntru slava Domnului — „o vorbă, mă-nțelegi”!

Venise înnoptarea scutuiînd cîteva stele galbene-n puzderia lactee a celorlalte.

Erau, din loc în loc, aprinse felinarele. Rîdeau dan-cii chiliilor; cerdacul negru duruia de pașii lor; și pîlpîiau lumini aprinse la ferestre-n lurg și reg tremurător.

Dădea în clocot apa mămăligelor la cite-un foe vegheat de chipuri de sacară cu ochi vii, păr negru și podoabe galbene sau roșii. Și sceptru-n revărsarea rubinie a flăcării șerpuitoare pe subt pirostriei, un me-lestiu se înfigea voievodal în fierberea ceaunului.

În dosul casei dintre flori, prin străvezii zvîcniri venite din petunii, deasupra unui jar spuzit, mereu uns cu o pană albă, se răsucea un but într-o frigare. Sfirîia și țîrîia untul greiereștile lui muzici. Și venea în nara mare a lui Ion Ion arsura cărnii cu cojiță, iar fumul, vâl cu vâl desprins din ritmica întorsătură a frigării, aducea cînd miros de cimbru, cînd gust de mușchiuleț.

Se scurse ca o lacrimă duioasă pe limba lui Ion Ion, și toată gura îi fu umedă. Strănuturi îi săltară nasul în galopuri.

— Moașa-n pod! îți miroase a tămîie, frate Ioane?

— De porc?

— Ba de batal.

— Batal?

— Da. Berbec fără pungi... Hap-țiu-țiu-țiu! Hoaa Iaca!

— Moașa-n pod, Ghedeoane! Are gîdilici batalu

5 — Oh, frate Ioane, m-aude Cel-de-Sus — o vorbă mă-nțelegi! — și pe tine te-aș mîncea cu unțior și cim brișor...

— Și c-o damigeana!

— Vadră, frate Ioane, zbîrnii bas glasul Ghedeonu lui, că ai hoit mare.

10 Călcau pe iarbă moale, urmînd pasul mărunt a mîgărușului.

— Sărut mîna, Coca Gîga, făcu un glas însoțind o plecăciune.

15 — Pahomie, rectifică glasul lui Ghedeon, lovind cu oiștea în timpanul celor dimprejur.

— Călugărul Pahomie, șopti cu glas scăzut Coca Gîga, înclinîndu-și capul și mai tare.

Se botezase singur de curînd Pahomie, ș-așa dorea să i se spuie.

20 — A venit părintele Ghedeon după scripturi! ră sună un glas dogit și s-auziră niște chei sunînd, înadin clătinate.

— Trage, Țoloancă, clopotele tale, săiasă cuvioși din chilii, că am o sete mare și încă un frate lîng

25 mine...

Țoloancă era chelarul Bourei.

— ...Fratele Ion din Ioana, mînzul lui Ghedeon urmă Ghedeon, lepădîndu-i dosul palmei peste pîntec O vorbă, mă-nțelegi!

30 — Mata poftim la masă, Coca... Pahomie, vorb Țoloancă, dînd jos de pe mîgăruș cu grijă trupul ușurel

Coca Pahomie făcu o plecăciune umbrelor care-întovărășiseră de la Schit și porni spre casă în haine d șiac, încovoiat, cu pas mărunt și ușurel, atît de ima terial, că parcă nu plecase un om lovind cu pasul să pămîntul, ci parcă se-ntorsese singură, în vînt și- noapte, o filă de legendă cu icoana ștearsă a unui mu cenic...

— Acuma, măi Țoloancă!...

40 — Șușuiră palmele lui Ghedeon, frecate una de alta și-i pleacă limba lat. Dimpreună cu Ion Ion urmă t

langa cheilor beciului. Se opriră în dreptul unei chilii. Așteptară. Mirosea calduț a mămăligă și a fum; se revărsau ca dezgoliri de sini fierbinți mirodanii de garoafe și bătea de sus, din munții roată în jurul Bourei, marea răcoare a bradului subt stelele nopții.

— L-ai văzut, frate Ioane?

— Păpălugă! Unde-ncapebăutura, frate Ghedeoane?

— Maicăăă! răcni Ghedeon, cu fața strîmbă de rîs, bătîndu-și coapsele cu palmele. Țoloancă!? Păi, să-ntoarne Țoloancă ce-o supt el, zece vedre ar fatal Și Ghedeon își drese glasul.

— Țoloancă, de-ale înfulecării!

Țoloancă răsări în pragul chiliei, c-un coșuleț subt braț, din care se stropșea pe înfundate un iz de usturoi. Intre două degete încîrligat ținea un capăt de lumî[^] nare, făcînd din scobitura palmei cuib flăcării galbene ca un canar.

Avea Țoloancă față de berbec, cu zulufi albi în chip de coarne berbecești și mari musteți, ca și coarnele berbecului aduse, și nări vînjoase. Cizme de'iuft pînă peste genunchi, șalvari, cămeșă țărănească încinsă cuocurea lată și un cercel la o ureche. Era uscat și nalt ca un țîr devenit plop. învățat să privească de sus pe toți, din pricina staturii, privea mereu în jos, ceea ce-i dădea un aer mironos și duhovnicesc...

Porniră după Țoloancă și se opriră la gura beciului. Cheile sunară.

— Ce-ai luat, Țoloancă?

— O pastrama...

— O? bubui Ghedeon.

— Cîte una de cap, niște chiperi...

Dădu în lături ușa beciului. Împinse întunericul cu luminarea, îndoindu-se pe prag, urmat de ceilalți.

Sugeau de sus, cu nări flămînde, cum tragematul vinul din butoi, aroma întunericului umed.

Și-n beciul Bourei, adînc în vreme și-n pămînt, de-a lungul scărilor, se prăvăliră pînă-n funduri, vedre, umbrele lui Ghedeon, Țoloancă și Ion Ion,

*

Copiii Bour crescuseră de mici în casa albă — arhondaricul trandafirilor agățători — din mijlocul chiliilor

țigane. Și încă din copilărie, la fel toate erau, oameni și lucruri. Fița Ruxanda, scundă — așa și voda Ștefan —, cu ochi verzui, care jucau pe subt sprincenele stufoase, cu mustăcioară-mbelșugată în colțu

5 gurei și cu un neg păros pe-o nară; cu bonețică albă-cap și cu pestelcă albă, în necurmată fierbere, cu trăsături de spadasin — nas agresiv, bărbie-n pințen —, de parcă-ntotdeauna s-ar fi profilat pe

10 cu glas trîmbițător și bărbătesc de căpeteni care comandă-n cîmp deschis, fița Ruxanda apărase veșnic ca un viteaz războinic, atunci descăleca după o bătălie, abea descătușat din fierăriile armurei

15 Astfel, și bonețica de dantelă, și pestelca, și întreaga îmbrăcăminte de femeie deveneau hazlii, un fel de păcăleală, șagă de oștean venit acasă pentru veselă odihnă. Dar mirosea fița Ruxanda a turtă dulce cu vanilie și angelică, a cafea prăjită, cozonac, dulceți și ciocolată — adică a bunică. O hărăzise Dumnezeu, de cînd era și

20 ea copil, așa să fie, și bunică să rămîie. Întăiul e răsfăț fusese pentru Smărăndița, acum, fița Smărăndița pentru ceilalți, dar pentru ea tot Smărăndița.

Și ele erau Bour, după mamă. Tavefta Bour s

25 căsătorise cu colonelul de lăncieri Anibal Contăș, poezie reclit Sultanul, care, în joc de cărți, chiolhanuri, ca și femeii, mîncări și băutură, părăduise o întreagă zestre de păduri, lanuri de grîu, covoare, case, galbeni și giuvaerice. Tavefta Contăș nu știa să i se-mpotrivescă deși fetițele creșteau, și fără zestre, în acele vremi

30 fetele de boier găseau numai un singur mire: pe Isus

De mică, Ruxăndița se pregătise pentru monastire n-avea nici bani, nici frumuseță. Stareță la Varatec

pe atunci, era Epistimia Bour.

35 Împărtășise și părinților spontana abdicare de la viață, dar cu o singură condiție: s-o crească în belșug pe Smărăndița, pregătind-o pentru măritiș, nu pentru monastire. Așa că rămășițele mării averi se prefăcuseră ră treptat în rochii de mătase, pantofiori de marochin dascăli de dans și muzică, inele și tot felul de gătel

40 pentru intrarea Smărăndiței în saloanele boierilor de rangul ei.

Pentru atît fusese pregătită și-nvățată Smărădița: să-și poarte frumuseța printre reverențe adinc'ite în oglinzi, în foșnet de mătăsuri scumpe, trudindu-se să-i fie cît mai albe minile și-obrajii și cît mai fără de
5 cusur lucioși și-armonioși zulufii.

Ruxanda nu pleca la monastire, deși de mult se îmbrăca numai în negru, tot așteptînd'să se mărite Smărădița, în jurul căreia mereu era, veghind necon-
10 tenit ca nimeni să n-o supere — cumva să-i strice tenul cu vreo cută — ca nimeni să nu-i tulbure somnul de dimineață, lung; ea pregătindu-i cafeaua și dulceața, baia, laptele de crin, apa de castraveți, mîncările pe plac care sînt bune fără să îngrașe, rochiile și par-
15 fumurile, dantelele și florile pentru neîntreruptul lanț de sindrofii al Smărădiței... j

Astfel, era în jurul ei și numai pentru ea, fără ca nimeni totuși să o știe, ca unda care leagănă și duce triumful alb al lebedei.

Și într-o zi, în locul mirelui, la scară, venise sărăcia.
20 Sultanul își zburase creierii, lăsînd în urma lui o văduvă, două orfane, și pe masă, goală, o sticlă de șampanie; iar Tavefta Contăș, de pe fereastra cea de sus a casei scoasă la mezat cu băta de darabană — se zvîrlise jos în stradă, de-acolo dusă în mormînt.

25 Aveau un singur drum surorile orfane: spre monastirea stareței Epistimia Bour. Dar Smărădița nu vroia s-audă de-un astfel de drum.

Se zbătuse ca un clopot de alarmă sufletul Ruxen-
30 dei, căutînd o altă cale. O găsisse: Boura. Se căsătorise de curînd prietena ei, Rarița Ursache — pe cît frumoasă, pe atît bună — cu Andronache Manea Bour, vărul lor. Rarița o cruțase de rușinea sărăciei. Cu banii ei răscumpărase mobila casei părintești și, încărcînd-o în care, o pornise la Boura. Într-acolo plecaseră și su-
35 rorile, Ruxanda renunțînd la călugărie, numai de dragul Smărădiței, pentru care încă mai nădăjduia un mire.

îmbătrîniseră acolo, devenind fița Ruxanda și fița Smaranda, tot val Ruxanda, tot lebădă Smaranda', albă
40 de-a binelea, dar neschimbată. Cînd se mișca prin casă era un foșnet de mătăsuri și-o dulce revărsare de par-

fum, de parcă s-ar fi legănat, în pragul trecutului deschis o clipă, un bal de altădată.

Ietacul ei avea un fund închis între divanuri care cuprindeau trei ziduri, divanuri îmbrăcate cu reps gal-
5 ben broșat cu flori albastre ca lavanda; fotolii căptușite la fel cu divanurile, și pe jos, bombate taburete. Pe toți păreții, cîte-o oglindă ovală cu ramă de lemn
10 **trandafiriu**. In apa lor cochetă privise Smărădița cum bătrîneța, pregătind-o parcă pentru bal mascat, îi punea peruca de marchiză.

Nu începuse niciodată balul, dar ochii Milenei o văzuseră mereu pe Smărădița gătită în fița Smaranda, așteptîndu-l sau pe divanuri, sau în fotolii. Și parcă-n
15 tît ietacul fiței, era tăcerea deparfum și de matasă a unei așteptări pe care numai o berlină, oprindu-se la scară, ar fi putut pe drept s-o tulbure.

Covor pe jos; un biuroaș de lemn trandafiriu cu oblon; un ceas-dulap, bătînd la toate orele, dar parcă
20 din alt timp, ca zurgălăii unei diligente; și două scri-nuri: într-unui, numai sticlute cu parfumuri de altădată: *Ess-Bouquet, Le Jardin de mon Curé, Ilang-Ilang* și, în sfîrșit, într-un adevărat castel de sticlă, *Le Bouquet de VImpératrice*, parfumul împărătesei Eugenia, soția lui Napoleon al treilea: malacof, umeri ovali în
25 decolteul răsărit în mari oglinzi cu ramele de aur...

De-aceea, bucelele Milenei, în parfumul viu al tinereței lor, purtau, ca amintirea de cochetărie a altor vremi, parfum de *Ess-Bouquet, Jardin de mon Curé, Ilang-Ilang...*

30 în scrinul celălalt se scuturase toamna de cașmir, dantele, evantalii, șaluri, broderii, batiste și mătăsuri a vechilor buduaruri, revărsînd parfum de vétiver, paciuli, iris, coajă de chitră, camforă, piper, vervenă, tutun și picături de smirnă.

35 Fița Smaranda, ca și-n tinereța Smărădiței, dormea t'îrziu. Fița Ruxanda-i aducea cafeaua în ietac și îi trăgea perdelele, spunîndu-i:

— Buna dimineața, Smărădița.

40 Și ziua fiței începea ca și a Smărădiței, în oglinzi și în parfumul scrinurilor. Venea la unu în sofragerie, cu pantofi de brunei, cu rochie de matasă broșată, cu pol-

cuță la fel, prinsă pe piept cu o camee, purtînd pe părul alb, dar pieptănat cu bucle, fanșon de dantelă neagră, lăsat în unghi în dreptul frunții, căzînd în prețioasă ondulare pe grumaji; cu floare de dantelă albă

5 în jurul gulerășului și-al mînecuțelor; înclinîndu-se — și parcă o înconjurau oglinzi —, așezîndu-se pe scaun, ca într-o reverență; și cînd pe masă apăreau — păstrate albe, dar uscate — mînile pline de inele și parfum, pornind cu degetele înclinate să scuture cochec un pic

10 de pudră de pe lungile sprincene, zîmbeau în jurul ei melancoliile trecutului zadarnic ca pomii înfloriți într-un declin de toamnă.

înainte de-a se așeza la masă, Milena se plimba prin sufragerie, în jurul mesei, cu pași înceți, ținînd în mînă

15 un cornet de coajă de brad plin cu rășină, în care ardea un tăciune adus pe-o farfurioară de la bucătărie. Sufla în el mereu, însuflețindu-l cu suflarea, pînă cînd aromele abur albăstriu umplea sufrageria cu nouri inelați. Milena azvîrlea tăciunile în sobă, se suia pe un scaun, așeza cornetul de rășină în același loc, deasupra bufetului, și prin domoala legănare a fumului venea spre locul ei, Ungă Coca Bîca. Fițele plecau grăbit ochii în farfuriile goale, căci îi zîmbiseră mereu Milenei, și se temeau să n-o deoache, iar Coca Bîca îi întindea cu

20 amîndouă mînile șervetul desfăcut.

Și fița Ruxanda spunea servitoarei de la spate:

— Servește-o întîi pe duduiă Smărăndița.

După masă, în timp ce Coca Bîca îi înnodea la loc șervetul, Milena se ridica, împreună mînile și spunea:

30 — Mulțumescu-ți ție, Doamne, de pîne și de sare și de mila sfinției-tale.

Apoi săruta mîna fițelor, și dacă o chema parcul pustiu se ducea în parc, dacă o chema muntele, spre munte se ducea, cu Coca Bîca împreună.

35 Nus-auzeanimicaltdecîttictaculdulapuhri-pendul și pocnitura înstelată a pieptenului de baga trecînd

prin bucele Milenei. Ședea pe un taburet la picioarele fiței Smaranda, cu obrazul pe genunchii ei și bucele răsturnate ca prunele în poala de mătase și parfum a fiței.

5 Și scrinul cu parfumuri, și celălalt erau deschise. Lumina venea roșie de la o candelă aprinsă la icoane; albastră ca un cer de dimineață în pădure, de la lampa-mpodobiță cu glob de porțelan.

10 Inelele trimeteau focuri de pe degetele fiței, în mișcările încete, cu pornire legănată, ale pieptenului dus și-adus și iară dus, buclă cu buclă, printre bucele destinse și la loc reinelate.

Pe o măsuță de Ungă fotoliu așteptau parfurnurile să le vie rîndul, căci fița deschidea în fiecare seară alt

15 parfum pentru capul din poală.

Părea Milena și mai mare și mai mică totodată, cum par fetițele atunci cînd îmbracă rochiile mamei, căci avea cămașă de noapte pînă în pămînt, cu mineci lungi, trecînd de încheietura minelor, tivite cu dantelă, ca și poalele cămeșii. Obrajii nu se mai vedeau: erau acoperiți de părul care scînteia fosforescent sub dinții pieptenului. Nu se vedea decît atît: de lapte, plină, dulce, inocentă, linia bărbiei coborînd în jos și îngropîndu-se în gulerășul de dantelă încheiat pe gît.

25 Așa venea Milena înainte de culcare, în fiecare seară, aducîndu-și capul somnoros în poala fiței, să-l pieptene, să i-l dezmiere și să-l trimită somnului, frumos și proaspăt ca o grădiniță-n care asupra nopții s-au deschis flori nouă, sub aceleași stele și aceleași vise.

30 ...Bătu de zece ori pendulul. Milena ridică obrazul, fița Smaranda genele și, într-adevăr, severă, cu bonetă și șorț alb, fița Ruxanda apărură ținînd în mînă o farfurioară, urmată de-o țigancă zmultă și desculță, care aducea — precum purtase Guliver în brațe corabia piticilor — o vastă tavă cu tot norodul de cristal și de argint al lingurițelor, chiselii și paharelor, desfășurat solemn.

— Ia gustă mata, Smărăndița.

40 îi întinse, ca la copii, rodul de trandafiri, călduț încă, pe vîrful linguriței.

Fița Smaranda medita cu gravitate.
Sufletul fiței Ruxanda atârna de buzele fiței Smaranda.
— ...Da-da, e foarte reușit.
5 Și fu atuncea bucuria în sufletul fiței Ruxanda, ca rodul cel de trandafiri în buzele Smarandei.
— Gustă și mata, fetiço.
După aceea, Milena luă două lingurițe din șerbetul de nufăr care dă somn dulce, iar pentru Smărăndița
10 fița Ruxanda pregăti cu mâna ei, pentru noapte, chiseaua cu dulceață de afine, bună pentru stomah.
— Acuma fă-ți mata rugăciunea, fetiço, și du-te la culcare.
Se ridică scuturându-și bucele, năltuță în cămașa
15 lungă de noapte și trandafirie ca piersicul înflorit. Pe la spatele ei, Ruxanda și Smărăndița, devenind fițe, amîndouă deopotrivă, se priviră zîrîbind și ascultară cu minile împreunate.
Milena îngenunchiase în fața icoanelor, cu spinarea
20 copilărește mlădie. Glasul începu, tînăr:
— Tatăl nostru carele ești în ceruri, sfințească-se numele Tău...
Creștea o primăvară spre icoane și spre Dumnezeu.
— ...și ne izbăvește de cel rău, Amin. Dă, Doamne,
25 sănătate și noroc tatei și mamei, fraților mei Petru și Pavel, fiței Ruxanda și Smaranda, lui moșu Matei...
Nu auziră Fițele bătaia inimei Milenei, care împreunase mai fierbinte minile.
— ... precum și mie.
30 Răsunase, spusă de un glas curat, aceeași rugăciune, urmată de aceeași pomenire.
Sărută mâna fițelor, fițele o sărutară pe frunte, Milena deschise ușa, intră în odaia ei — ca întotdeauna.
— Copil, făcu fița Ruxanda.
35 — Copil, zîmbi fița Smaranda.
Și nu știa nici una că inima copilului bătuse tare la sfîrșit de închinare, rugîndu-se Celui-de-Sus pentru un chip cu păr și ochi de aur, răsărit în ochii ei, deasupra unei coame negre.

Cum se retrage sîngele din minile și din picioarele unui trup cuprins de spaimă — așa fugise viața din capetele Chiliilor, cele din preajma Curței-Mari, oprite la hotarul dintre Boura-Veche și copacii care-mpresurau Turnul Milenei.
5

Țigani se temeau să stea acolo, căci uneori lumina lunii pline, dînd viață tîrîtoare umbrelor, le aduceau ca niște fumuri și ca niște gheare negre — pe-ale copacilor și pe a Turnului Milenei — pînă-n chilii, și astfel Curtea-Mare-și împlînta blestemul și-n Boura-Veche.
10

Numai Dudoaia lui Țuhașcă Chioru nu plecase. Ea locuia-n aripa stingă, cea așezată-n fața Turnului Milenei. Acolo se născuse ea, acolo se născuse și Mitrana,
15 maică-sa, acolo își dăduse sufletul Țuhașcă, pe care ea-l chiorîse cu un clește, cînd îl prinsese cu Zamfira cea c-un benghi la colțul gurei de jar ud.

Ș-apoi, dacă ar fi plecat de-acolo, ducîndu-se-n cuibarul țigănimii, pesemne nu ar mai fi fost Dudoaia
20 lui Țuhașcă Chioru, doftoreasa-vrăjitoare a Bourei, ci doar o babă, rămășiță a vechii cetățui, descîntătoare la vătămături și boliște, dar de nimeni temută.

Acolo-n capătul chiliilor, la hotarul spaimelor, era mai singură decît sihastrii în adînc de peșteră, căci
25 lîngă ea trăia legenda Curței Mari, spre ea mîinîndu-și umbrele.

Vrîsta Dudoaiei doar Turnul Milenei o știa, precum și brazil din alee, căci alții mai bătrîni la Boura nu se găseau. Demult trecuse pragurile bătrîneții sure și-ale
30 celei albe. Ca liliicii într-o turlă părăsită, zilele se adunau în veacul ei.

Cînd ridica privirea-n sus, vedea același Turn, dar cetățuia n-o vedea.

Trecuse.

35 Cînd apleca privirea-n jos, vedea același trup, dar pe Dudoaia n-o vedea.

Trecuse.

Clipise mult. Clipise vremea-n jurul ei, în ziduri și în oameni — prefaceri și morminte — dar ochii ei pri-

veau același Turn, și Turnul răsărea-n aceiași ochi,
prin tremurul de gene-al clipelor.

Se ingrășase stînd. Tot stînd scădea, dar încă în pu-
tere. Nimeni și niciodată nu întrebese unde-i Dudoaia.

5 Ga și munții, era acolo unde fusese totdeauna. În jurul
ei se înmulțeau pisicile, căci n-avea una, zeci! Era
la ea un fel de stîna a pisicilor. Se răsuceau blănițele
codate, ca fumurile-nnădușite, ca cețurile și ca negurile,
pretutindeni în chiliile Dudoaiei, înconjurînd-o pe

10 Dudoaia — trupuri și cozi — ca nourii bălțați de-apu-
sul soarelui, un pisc de munte.

Avea de toate felurile, unele de rînd, frumoase to-
tuși, fiindcă tot din tigru se trăgeau; altele cu cozi de
trenă, coborînd din Daghile și din Ormuz, persanele,

15 aduse de un Bour de la Stambul; de Angora altele,
zburlite ca-n atac căciula cazacilor de Don; iar altele
încruciate cu pisici sălbatice, din trăsnete-mpletite.
Erau de toate culorile: roșcate ca susanul și ca vulpea
cațaveicii, cu ochi ca pipermentul; tărcate cum e

20 chilimbarul de Buzeu, cu dungi de aur și de zahăr ars;
albe ca urșii de la Pol, cu capete cît tătăcuța, dar eto-
late și nimbate de mătăsoasele zburliuri; altele toarse
din cărbune și din corb, cu ochi luceferii.

Toate foiau în jurul ei, ca hulubii în jurul hulubă-
riei, alintîndu-i picioarele, umplîndu-i poala, cutreie-
rîndu-i umerii. Pe toate le știa pe nume și toate-o as-
cultau. Iar primăvara cînd se porneau spre cerul de
sabat, pe-acoperișe, parcă-și mîna Satan căruțele cu
osia neunsă, din brațele Dudoaiei izbucnind.

25 Și mai avea Dudoaia, în afară de pisici, pe lîngă
ea, pe strănepoata ei Miuța. Trăia cu ea, ca arcul cu
săgeata, numai acolo fiind Dudoaia, pretutindenea
Miuța, care-i aducea pe limba ascuțită întreaga viață
a Bourei, așa că o dată cu Miuța roia în Boura și

35 Dudoaia, între toți fiind, fără să se miște, pe toate
știindu-le, fără să fie văzută.

Se întîmpla să umble și Dudoaia. Rareori. Atunci se
petrecea la Boura ceva deosebit: o boală grea, o moarte
sau o naștere în neamul Bour — sau c Milenă care-și

40 caută ursita.

Avea două intrări Turnul Milenei, ca și odinioară.
Una dăduse înăuntrul cetățuiei, acum dădea într-un
pridvor de piatră, acoperit cu boltă, cu ferestre zăbre-
lite, care unea aripa Curței-Mari cu Turnul.

5 Cealaltă ușă se deschisese tainic, și se deschidea
ș-acuma, în afară, dînd pe o potecă șerpuită printre
brazi cu-ntunecate vicleşuguri, care ducea și înspre
munți pașii fugarului de-acolo, dar și-n prăpastie, pașii
urmăritorului de-aiurea. Ușă de fier masiv, numai re-

10 Jiefuri și rozace, lucrată cu ciocanul, frumoasă pe cît
dură, voinică podoabă la piciorul Turnului.

Cînd Andronache Manea Bour ridicase Curtea-Mare
pe locul cetățuiei — nevrînd s-alunge fițele, dar nici
să stea cu ele în casa părintească din mijlocul chiliilor

15 —, găsisese închisă ușa de fier, fără să-i poată afla cheia.
Cercase meșteșugul lăcătușului înadins adus, în toate
felurile s-o deschidă, și isprăvisese lăcătușul prin a ri-
dica din umeri.

— Păcat să nu rămîie așa broască!

20 Astfel, Turnul Milenei își păstrase împodobitul scut
pe care nimeni nu putuse să-l clintească.

Pe-acolo, cu zeci de ani în urmă, într-o vară deven-
nită moaște în pămînt și în morminte, cu florile și
oamenii, intrase cea mai aprigă femeie a Bourei, Mi-
trana, vrednică mamă a Dudoaiei.

25 Pe-atunci, cetățuia era în ruină. Manea Bour, bu-
nicul lui Ghiorghieș, cu ai săi, își petrecea verile tot
la Boura, dar în casa albă din mijlocul chiliilor.

Avea și Mitrana bărbat, avea și boierul Manea fe-
meie, și încă pe podoaba moldovenceilor din ținutul
Botoșanilor. Dar cu Mitrana, în strămoșescul Turn de
unde se vedeau — năvod de nestimate — stelele peste
Moldova, boierul Manea cunoscuse acel galop pe care
numai arăbeștii cai și trupul de țigancă-] știu.

35 Cînd devenise-n ani și-n trup aidoma cu tinereța
maică-sa, Dudoaia îl luase pe Țuhașcă. Mitrana o lă-
sase să-și îndeplinească voia inimii, dar întinzîndu-i
cheia noștilor de vară petrecute-n Turn, îi spusese:
— Cu asta, fato, intri în Turnu Milenei...

40 Clipise c-un ochi încă viu, piatră prețioasă încrus-
tată în amintirea multor boieri.

— ...Și dacă intri acolo c-un boier, găsești multe pungi cu galbeni. Numai să nu i-o arăți lui Țuhașcă. Ieste-s treburi muieresti.

5 Dudoaia păstrase cheia la loc de nimeni știut, dar nu intrase niciodată în Turn.

Și iată că venise pe lume Milena, adusă de la Curtea Mare în brațele Dudoaiei, crescută în poveștile ei. De la Dudoaia aflase ea de iarba-fiarelor, care descuie orice lacăt, orice broască, deschizând orșice ușă. Și
10 tot de la Dudoaia aflase că în Turnul care-i purta numele nimeni nu intră, dar că Dudoaia, dacă ar vrea...

Ș-atita o rugase și-o rugase „hulubița ei”, ș-atîta o momise ș-o sucise, mai cu mînie, mai cu dezmiardare,
15 mai cu-ncruntare, mai cu zîmbet, că într-o zi — zi mare, că-mplinea Milena șaisprezece ani —, Dudoaia coborîse din chilii neliniștind ochii pisicelor, venise rezemată-n cîrjă cu Milena la Turnul celei dintîi Milene și, descuindu-i ușa cu destulă trudă, o lăsase să se urce singură... De-atunci vedea Dudoaia în ochii
20 hulubiței ei ceea ce nu se vede și se vede parcă în cerurile toamnei cînd se călătoresc cocoarele.

Și blestema Dudoaia ceasul, și blestema Turnul și cheia, căci chiar în clipa cînd Milena se suise-n Turn,
25 ducînd pornirea înspre viață a celor șaisprezece ani să înflorească-n vîrfurile mării tulpini de piatră — deasupra Turnului, o cucuvaie se văitase lung.

Trecuse miezul nopții.

30 Dudoaia nu dormea. Ședea în jilțul ei cîlțos, cu cheia Turnului Milenei pe genunchi.

Bătură deodată cîinii a străin. Apoi se auzi glasul pîndarilor de noapte; apoi, înnădușit, vibrație de glasuri.

— Miuța!

35 Se deșteptă clipind Miuța la sunetul glasului jos și aspru. Dudoaia ridică sprincenele spre ușă. Miuța sări de pe mindir, își făcu loc printre pisici, deschise ușa și porni în goană. Dudoaia virî cheia în sîn, își îndreptă urechea spre Boura și așteptă.

Răsună cerdacul de-un galop desculț. Venea Miuța în goană, c-un fulger de pisică sălbatică în făptura ei de ochi aprinși și păr roată zburlit în jurul capului.

5 Intră săgeată, gîfiind. Suflă adînc și zvîrli vestea din pieptul numai hopuri:

— O venit Scorpia — uf! — o cheamă pe Domnița la Curtea-Mare...

Se ascuți nasul Dudoaiei în obrazul vînat, și ochii i se -ncrucșară. Înfipse-o mîna în cîrjă, alta în umărul
10 Miuței și, săltîndu-se, se prăvăli spre ușă. Călcată, o pisică miorlăi strident. Și toată încăperea, ca o cremene lovită, se-nstelă deodată straniu de ochii fiarelor.

15 Dudoaia se opri în prag, cu ochi mari, proptită-n cîrjă.

Se revărsase ca o înviere din chilii, dar cu mișcări de spaimă. Ieșise toată țigătimea cu lumini în mîini și s-apropia din două părți înconjurînd casa din mijloc. Acolo, în haină neagră, dreaptă la scara cerdacului,
20 ședea Tudora de la Curtea-Mare — buhnă. Luminile veneau spre ea — porniseră din fund și facle — aducînd murmure îndîrjite. Nu le venea țiganilor sculați din somn să creadă vestea care-i deșteptase, dar Scorpia, intrînd la ei, spurcase Boura; și o vedeau, parcă visau urît, și o vedeau aievea, înfiptă lîngă scară. Avea o față lată, galbenă, de lună răsărită-n cimitir, tăiată-n
25 dungii de o uscată bătrîneță; buze subțiri, tăios subțiri, ochi verzi și nasul ca un ghimpe...

— Sa plece spurcata, ca-ndată o otînjim! se auzi un glas răstit.

Și-ndată se făcu tăcere, căci apăruse-n preg Milena, urmată de fița Ruxanda. Îi azvîrlise fița-n grabă, după ce o îmbrăcase, o capă neagră pe umeri. Plutea subțire-n manta largă, c-un obraz — cel de pe pernă — roș, celălalt alb, cu capul încă greu de somn în valurile buclelor. Căscă mereu, copilărește, clipea mereu, copilărește, dinți albi și gene negre — și zgribulită în răcoarea umedă a nopții munților, avea ușoara-n-covoiere a fetițelor cînd vin din somnul cald să intre-n apa rece.

Tudora se pierdu în noapte. Printr-o alee de lumini trecu Milena. Luminile se-mpreunară și porniră după ea.

Iarba stingea sunetul pașilor mulțimii, care înainta
5 fără cuvânt, ca o corabie cu pânzele înfășurate și
luminile aprinse, gata să azvîrle de pe bord în mare,
un mort cusut în sac.

Și deodată se porni o șoaptă înmulțită. Luminile
se aplecară și se-ncrețiră de fiori spinările, căci apă-
10 ruse-n capătul chiliilor, pe scară, proptită-n cîrjă,
cu obraz întunecat, Dudoaia. I se suise o pisică pe
umăr, aprinzînd în noapte doi ochi verzi.

Convoiul se oprise la hotar. De-acolo începeau
copacii Curței-Mari.

15 O mîină trecu Milenei un felinar, îl încleșta și
porni singură, lăsîndu-și parcă sfișiată marea trenă
de lumini.

Apoi se auziră lovituri de cîrjă în pămînt.
Înainta veacul Dudoaiei.

26 Mulțimea se dădu-ndărăt.

Depășind hotarul dintre Boura-Veche și Curtea-
Mare, Dudoaia se topi printre copaci, cu o pisică
după ea.

Trecură, clipe, clipe, clipe.

25 Convoiul de lumini se retrăgea de-a-ndoaselea,
cu fața înspre umbra parcului.

Apoi rămase noaptea singură pe dunga de hotar.
Și mai tîrziu, la marginea prăpastiei deschisă
30 printre munți spre văile de stele-ale Moldovei, porni
un murmur răgușit de vorbe stranii ca întruchiparea
plumbului topit cînd e turnat în apă rece. Apoi o
mîină, proiectată ascuțit pe înstelarea cerului, zvîrli
o umbră; cheia Turnului Milenei.

Dar Turnul tot atît de drept se înălța din veacuri
35 înspre veacuri.

*

în fiecare an, ziua de naștere-a Milenei aducea
un oaspe. Sosea într-un landau cu șase cai, urmat de
două sau de trei căruțe și-nconjurat de o escortă de
jandarmi călări, cu carabina pe spinare.

— Ai prins vreun haiduc, moș Matei? îl întreba
Milena cînd era copil, cu brațele de gîtul lui.

— Numai o haiduceasă mică! răspundea Matei
5 Bour, aducînd-o pe Milena-n brațe spre cerdac, de pe
scara landaului.

Se înclina adînc în fața fițelor, cu o smerită curtenie
amintitoare a altor vremi, și jandarmii, smirnă, se
minunau că un ministru de interne — a cărui frunte,
10 pentru țară, era ca Puchinosu pentru Boura — putea
să fie sărutat pe frunte de două băbuțe.

Fița Ruxanda, tot încinsă-n șorț, cu-aceeași
bonețică de gospodărie, lua comanda lăzilor, lădițelor
și a burduhănoaselor pachete învelite-n mușama,
aduse cu căruțele, precum și-a săculețelor de pînză
15 groasă, cu peceți la gură, aduse în landau, — umplînd
casa de fier, dulapurile și cămara.

Iar fița Smaranda, după cafeaua cu dulceți, petrecea
o dimineață întreagă în salon, desfăcînd rochii, rufă-
rie, valuri de batistă, catifea, olandă, matasă și
20 postav —, în timp ce întrebările-i reluau firul vechilor
genealogii, împletindu-l, firul din trecut, cel alb
în răsuciri de aur, cu firele de cînepă ale prezentului.

Matei Bour, nepotul fițelor și fratele Sultanei
—în mai multerînduri ministru de interne—administra
25 pe lîngă marea lui avere personală, în numele lui
Ghiorghieș și al Sultanei, și-averea lor, crușînd-o de
rușinea jafului, el fiind ultimul bărbat întreg și teafăr
al neamului Bour.

Mai aducea ziua Milenei încă un oaspe, care, deși
30 venea de-alături, de la Curtea-Mare, părea că vine și
mai de departe decît cel sosit într-un landau. Numai
atuncea apărea la Boura mama Milenei, să-și vadă
fratele, copiii și mătușele, din an în an, cernită, palidă
și cu păr alb.

35 în amintirile Milenei, acele mese de familie lăsa-
seră mai multă umbră decît soare, deși erau de sărbă-
toare și deși odaia ei sclipea, foșnea, suna și se strimta,
deodată prea îngustă pentru darurile care o umpleau.

Mai tînără decît fratele ei, mama Milenei părea mult
40 mai bătrînă. Și mult mai puțin A'ristnică decît mătu-
șele, era mult mai tăcută, mai gravă și mai tristă

decît ele. Deprinsă să trăiască în noapte și tăcere, o supărau și zgomotele, și lumina. Cu ea la masă rîsul se sfiia. Avea o față concentrată, c-o tresărire veșnică în lături, cu ochii lunecînd mereu spre coada lor, ca și

5 cum neconținut ar fi pîndit tăcerea și-ntunericul unei odăi învecinate, de unde, numai pentru ea, din cînd în cînd, o șoaptă ar fi răsunit, făcînd-o să tresară.

De mult i se posomorise tinereța feții, lăsîndu-i tot atît de pure trăsăturile — nas achilin pornind

10 din frunte dreaptă, păr pieptănat pe tîmple, subțiri sprincene ca emblema zborului dominator și dulce-răsucire a bărbiei —, dar înăsprindu-le-ascuțit și dîndu-le strîmbarea stranie a tresăririi într-o parte. Iar mînile, lungi și subțiri, care-ar fi dat nobleță

15 păcii dezmierdărilor pe frunte, tremurau mereu, șovăitoare în mișcări ca ale orbilor. Vorbeau la mesele acelea mai cu seamă fițele. Matei Bour, deschis, vioi, și plin de voie bună, cînd era cu fițele și cu Milena, se posomora. Din cînd în cînd numai, de cuviință,

20 răspundea la întrebările directe ale fiței Smaranda.

De pe atuncea sufletul Milenei simțise că fițele vorbesc *altăceva*, fiindcă se tem să tacă sau să cuvînte cu glas tare ceea ce uneori privirile numai spuneau.

Și totuși, răsunaseră și vorbele tăcerii.

25 — E o crimă neiertată să te îngropi de vie c-un... maniac, cînd ai copii...

Uitase vorbele Milena. Dar ținea minte și sunetul glasului bărbătesc — parcă de culoarea norilor cu grindină —, și înălțarea frunței lui Matei Bour deasupra

30 sprincenelor întunecat îmbinate, și fulgerul inelului minei drepte, ridicată-n sus.

Amuțeau și tacîmurile. Se înclina mai abătut tîmpla lui Coca Bîca. într-o tăcere ca de casă arsă, Sultana Bour ridica fruntea, la fel cu fratele ei, pri-

35 vindu-l drept în ochi; și glasul ei stins spunea atît:

— Vrei să mă duc de la masă?

Matei Bour pleca fruntea, cu vinele înnodate.

Iar începeau fițele. Și Milena simțea pentru Sultana Bour, mama ei din an în an, aceeași milă din adînc

40 pornită ca și pentru Coca Bîca.

ico

îndată după masă, Sultana Bour se-ntorcea la Curtea-Mare, însoțită de Milena pînă la hotarul chiliilor. Și-atîta își mai amintea Milena: mînile tremurătoare dezmierdîndu-i bucelele și fruntea, o privire

5 arsă de amar, pornind spre ea din ochii care-i moștenise Coca Bîca și, odată, cu cinci ani în urmă, o încreștură dureroasă a buzelor prinse în cutele adinei, și o fugară, abea zărită lunecare de lacrimi pe obrajii palizi.

De-atunci Sultana Bour nu mai venise la masa

io anuală. La locul ei, în capul mesei, fițele așezau într-un vas mănunchiuri mari de flori. în răstimpuri, Matei Bour le privea, posomorîndu-se. Fițele căutau să alunge tăcerea. Iar Milena — deși Matei Bour era același Moș Crăciun al primăverilor copilăriei —

15 ridica fruntea întocmai ca și mama ei, avînd pe buze, fără să le spuie, aceleași vorbe:

„Vrei să mă duc de la masă?”

Nu îndrăznise niciodată să întrebe: „Unde-i mama?”, fiindcă știa că florile se pun și pe morminte.

*

2J Trecea pe sub copacii Curței-Mari Milena, cu felinarul și cu umbra ei.

La scara de dindos, Badea, c-un felinar în mînă, aștepta. Fără cuvînt, Tudora înainta pe lîngă el, aprinse lumina sfeșnicului pregătit pe scară și

25 deschise ușa.

Intrară-ntr-o tăcere care întrecuse jumătatea unui veac. Nu s-auzea nimic alt decît inima Milerei, straniu, ca sunînd dintr-un sicriu.

Un întuneric mut, mută și casa, muți pașii Tvdorei.

30 Nici miros de floare, nici de aer, nici bătaie de perdul; nimica s-amintească viața vremii, lumina sau pemin-tul.

Acolo, încăperile erau atît de vaste, că prin ele-ar fi putut să treacă, în pasul celor șase cai acoperiți cu

35 negre pelerine, un car funebru.

Din cînd în cînd, flacăra luminării deschidea o poartă-ntr-un părete cu luciri de gheață, prin care-nainta Tudora, urmată de Milena: atît erau de mari oglinzile și de compactă-ntunecimea.

în fața unei uși ascunsă-n faldurii perdelelor care-o acopereau de sus și pînă jos, Tudora se opri, întinzînd brațul... Apoi se-ndepărtă.

5 O-nfiorară ca atingerea de noapte a liliiecilor perdelele date-ntr-o parte. Apucă o clanță rece, parcă neatinsă de o altă mînă.

Intră.
Bang... Bang...

10 Se dădu-ndărăt, lovită-n inimă. Un pendul bătuse de două ori, dar nu ca într-o casă, ci departe, ca într-un oraș subpămîntean.

Vibrația se stinse cutreierînd lung încăperile.
Ochii Milenei se zbătură ca în fund de catacombă, căutînd parcă lumina unei stele.

15 Izbucni pe luciul negrului parchet o dîră roșie... Fugi pe dîră înspre locul din care răsărea. Pașii sunară, unul cîte unul, urmăriți de propriile lor ecouri.

Se opri cu minile pe inimă și cu obrajii albi la gura sobei. Văzu. Și-aceeași veche milă care-o făcea să-și culce sufletul pe umărul lui Coca Bîca o împietri acolo, lîngă mama ei. O regăsea după cinci ani, ca după zeci, aceeași, alta, parcă străbuna mamei ei.

20 Sultana Bour, îngropată-n blănuri și în șaluri, tremura într-un fotoliu așezat la gura sobei. Duși în orbite, prea strălucitori, ochii ardeau în cearcăn negru. Slăbise-atît, încît surîsul deșteptat de apariția Milenei, scobind obrajii și mai tare, săpa în buzele adîncite ca un spasm de plîns.

25 — Ce frumoasă te-ai făcut, Milena... Tu ai luat ochii tatei...

Un țipăt se opri în buzele Milenei. Văzuse — unde? în rama unei uși deschise? ori într-o oglindă? — ochii ei, de nerecunoscut, vibrînd albaștri înspre ea într-o lumină albă.

35 Se strînse lîngă mama ei, lăsindu-i-se la picioare, cu capul pe genunchii slabi, acoperiți cu blănuri.

Îi nădușise fruntea rece și parcă trupul din fotoliu îi trecuse tremurul, căci tremura și ea pe tremurul genunchilor... Nu mai vedea nimic cu pleoapele închise strîns și fața cufundată-n blănuri — și totuși, 40 întunericul din ea era ca pragul unei uși atunci des-

chise, deasupra căruia doi ochi albaștri o priveau lunar...

Trecură clipe ca de somn și de vis rău.

5 Apoi simți o mînă care se țira prin părul ei, simți tremurul oaselor pe care își culcase fruntea, și iarăși mila îi deschise ochii înspre mama ei. Același zîmbet dureros de oase fără carne, aceeași osteneală în mișcarea frunței cu sprincenele-ncordate, ca și cum nu văzduhul, ci pămîntul ar fi apăsas asupra ei.

10 Vorbea în șoaptă rară, și vorbele-i aveau plecarea ostenită a genelor.

— Milena, de treizeci de ani îl îngrijesc pe tatăl tău... Și-acuma... cui îl las?...

15 Îlunecase mîna de pe buclele Milenei, căzînd uscată ca o frunză pe genunchi.

— ...Nu știi ce singur și nenorocit e tatăl tău!...

I se învălmășise respirația, c-un șuier surd. Degetele se ridicară pe genunchi, și iar căzură, tremurînd.

— ...E orb și e... nebun...

20 Ca uuitul vîntului prin horn, de-afară venise gemătul șoptit.

Trupul Milenei se zgîrcise în marele întuneric al încăperilor necunoscute — oglinzi și uși deschise, tăcere și pustiu — în care își văzuse ochii fără să-i cunoască.

25 Se năruiau c-un fel de scîncet mormanele de jar, dînd adîncime negrului parchet, ca o lumină de gondolă solitară pe lagună.

30 Și în lumina roșie văzu, cu toate vinele umflate, slabă, galbenă, fără putere, răspîntie de deznădejdi, o mînă care mai demult, din an în an, îi dezmiardase părul.

Mîna Milenei o acoperi.

— Fetița mea...

35 Bătu pendulul jumătatea unui ceas de noapte. Se stinse larg vibrația metalică.

Și osteniră clipele ca piciorușele de căprioară în jurul inimei Milenei.

Iar începură șoaptele.

40 — Milena, să te mîndrești cu tatăl tău. Era un sfînt, o minte mare, plină de învățătură. Numele lui

ar fi putut să strălucească orișiunde. El n-a vrut...
Și-acum?... Dacă rămîne singur, îl trimite Matei la
casa de nebuni... sau îi aduce un străin să-l îngri-
jească... Să-l îngrijească!

5 Dădu din cap, cum dau din crengi copacii, iarna.
— ...E bun ca un copil, Milena. Așa a fost întot-
deauna. Matei îl urăște. Toți îl urăsc. El n-a urît pe
nimeni. E bun ca un copil... Nu face nici un rău...
Bietul Ghiorghieș!...

10 Bătură pleoapele Milenei. îi trecură-n fulger pe
dinaintea ochilor, ca un convoi de uriașă înmormîn-
tare, brazii aleei seculare.
Și iar văzu ochii pe care-i moștenise Coca Bîca
îndreptați spre gura sobei așa cum se uita la cer in-
firmul cînd treceau cîrduri de păsări: „A-ga, a-ga...”

15 Și mina ei trecu ușoară peste mîna mamei ei.
— ... Ș-acuma cui îl las?...

Sună de multe ori pendulul. Se stinse jarul.
Rămase numai — pată roșie — lumina candelii
20 aprinsă la icoane, și-n fund, departe, acolo unde răsuna
pendulul, altă lumină roșie. De-a lungul orelor de
noapte răsunară șoapte, cum se scutură fără de vînt
frunzele toamnelor uscate, pe umerii, pe fruntea și
pe inima Milenei.

25 — Ș-acuma cui îl las?
Și iar pendulul s-auzi, bătînd cu-același glas și în
același întuneric, primele ore ale dimineții.
...La Boura acuma începeau cocoșii și ciocanele
potcovăriei, așa cum răsunaseră în toate diminețele
30 copilăriei. Fița Ruxanda, din odaia de alături, în-
chidea încet ușa ietacului Milenei, să n-o deștepte.
Peste puțin, sofrageria mirosea a dimineață proas-
pătă, a lapte cald, cafea, pîne prăjită, miere.

Ar fi-nceput o nouă zi, cu obrazii Milenei rîzînd spre
35 ferestre, în clăbucii de săpun pe care-i trimetea rotunzi
să-și spargă curcubeiele-n oglindă...

La fel se fărâmiță amintirea Bourei în sufletul
Milenei. Era în întuneric. Dimineață neagră de mor-
mint.

40 Simți o tresărire-n mîna mamei ei, altfel decît
neconținutul tremur.

— Sultana!
Ca și-al pendulului, și tot atîta de solemn, glasul
venea din fundul c-o lumină roșie.
Milena se ridică de la picioarele mamei ei. Tăcuse
5 o noapte întreagă, ascultînd. Venise ceasul să răs-
pundă.
Făcu un pas înspre lumina roșie. Dar mîna slabă-i
înceleștase mîna.
Se opri, întorcînd capul.
— Numai după asta mă mai cunoaște...
Sultana Bour îi trecu pe deget veriga lată de logo-
dnă, cu inițialele deasupra, treizeci de ani purtată-n
întuneric.
— Sultana!
15 Porni Milena într-acolo, ducînd pe mîna dreaptă
și inelul, și sărutarea mamei ei.

II

- Ci-i? Ci-i?

Atît.

5 Şi parcă se nascu atunci întâia întrebare-a vieţii, în trupul cel mai sprinten mic — căci piuse-o rîndunică, una singură în cerul dintre munţi, şi se umpluse tot văzduhul de fragedă mirare.

— Ci-i? Ci-i?

Şi apărură zorii pe faţa Celui care ţine lumile în mîna lui atotputernică.

10 Dar peste somnul lumii şi tăcerea munţilor — plisc mic şi guşă albă, răsărite dintr-un mare cuib de umbră — numai o rîndunică-L întreba:

- Ci-i? Ci-i?

15 în acea clipă zorii fură zîmbetul lui Dumnezeu în ochii unui pui de rîndunică.

*

20 Era o albă-nvestmîntare în abur moale, străveziu — poate albastră, poate albă. Lăsase noaptea peste munţi pulberi lactee, care plecau din nou spre cer, ducînd — şi smîrnă şi tămîie — aroma bradului în vapoase înălţări.

— Eu parcă-s un uluc pe-acoperişul lumii, făcu Petru, umplîndu-şi pieptul cu o respiraţie profundă. Am zis!

— Felicitări! Tu, Clonţ? îl interogă **Ion Ion**, măsurîndu-l c-o privire lungă, lunecată peste **umăr**, îndărăt.

— Eu, dă...

5 — Tu, vorbi Ion Ion, privind munţii din **faţă ca şi cum** lor le-ar fi vorbit; tu eşti un pezevenchi **care** mănîncă şi se-ngraşă pe socoteala noastră. **Azi ai să** speli ciorapii.

10 — Azi tocmai! mieună Clonţ. Azi duc **şi eu un** prapur la înmormîntare; ies-un pîtac!

— Prapur? Pîtac? Puşlama, cît ai să mă ții desculţ? Cum mă prezint la înmormîntare?

15 Mergeau în şir pe iarba umedă, unul după **altul**: Petru în frunte, într-o largă pelerină; Ion **Ion tot cu** giubeaua de şiac şi cu papuci de noapte; la **urmă**, Clonţ, pigmeu în dosul lui Ion Ion, tîrînd mănunchiul pirostriilor, avînd în spate-o traistă.

— Chibrituri ai luat?

20 Palma lui Ion Ion se avîntă în lături, semnalizînd sosirea unei iminente corecţiuni — scacioc, **scatoalcă** sau dupac; Clonţ îşi întîrzie pasul, lăsînd un **gol prudent** în imediata apropiere a lui Ion Ion. **Se bătu** peste buzunarul pantalonilor. Chibriturile **zurzuiră**.

25 Zîmbi impertinent spinării care-l domina.

— Aud? îl somă Ion Ion, privind tot țință **înainte**.

— Cum să nu iau? Sigur c-am luat.

— Cu scopuri clandestine? Sînt informat că **fumezi**.

— Cîte-o gustărică!

— Mă prăzi şi mă jupoi, nemernicule! **Am să-ți** fac porție...

— Cît?

— **Un** picior în spate jos. Hap...

— Țiu... strănută Clonţ artificial.

— Faci pe ecoul, secătură?

— Na, că plouă!

Se ridicară într-o singură pornire trei **capete în** sus, şi se răsfrînse-n ele minunea rară a unei **dimineți** de munte.

Se adunaseră, nu tare sus, mai jos de culmi, aburi atît de străvezii, că cerul, tot albastru, mai îndulcit se arăta prin ei, ca ochii subt maramă. Erau de lapte, albi, fum blind, puf somnoros, și deodată se aprinse-n ei o argintare, apoi un galben porfir, și începură picături să cadă.

5, Rîdeau.
Parcă storceau mînilor verii aplecată peste munți un mare fagur.

10 Ploua.
Cădea călduț lumina prefăcută-n picuri.
Simțeau pe buze și obraji, mai umede ca roua, sărutări de zori. Ploua și strălucea un rîs pe toate cele.

15 Statură așa, cu fața-n sus, în ploaia care ploaie nu era, fiindcă nu cădea din nouri, ci din aburi luminoși, ca piersici, ca cireși și zarzări înfloriți în aer, sau poate numai oglindiți în puritatea străvezie a văzduhului.

20 Era mai tineresc chiar decît primăvara răsărită peste noapte-n pom — lumina scuturată între munți, lumina care dănțuia acolo sus, în aburi, în culoare, în parfum și destrămări pe chipurile care o priveau ș-o respirau.

25 ' Ploua?
Plouase?
Deodată nu mai fu nimic, și cerul răsări aproape întristat, ca un obraz care a rîs atît de mult, c-a plîns rîzînd, și-a rămas grav, ostenit, printre surîsuri care fug pe luminoasa lui destindere.

30 Își aruncară munții rîndunele unul altuia.
Căzu aroma bradului în vale, coaptă, ca un fruct mușcat de îngeri și rostogolit din cer.
Se ridică din rouă, gol, parfumul ierburilor.

35 începea, albă, dimineața.
Ion Ion privi pe Petru; Petru, pe Ion Ion.
Vibra-n văzduh delirul rîndunelor.
Și deodată, cu un salt, zvîrlindu-și pelerina, Petru

40 "• porni dansînd cu mînilor și cu picioarele. Căzu în rouă și giubeaua. Cu cap hirsut de satir, după dansul faunului, Ion Ion se avîntă.

Și-n urma lor, cu un deseg, c-o pelerină, c-o giubea și un mănunchi de pirostrie, turtit subt ele, Clonț ridică un ochi, întorcînd capul, și schiță c-un deget o mișcare protectoare.

5 In fața cui?
A Soarelui cu fruntea grea de aur rezemată pe un munte.

Toți trei, în flaneluțe de rețea, desculți, descoperiți și în izmene scurte — la ceasul cînd suna la Schit clopotul de liturgie — făceau gimnastică, sistemul doctorului Müller, subt comanda lui Ion Ion, „neobositul secretar al Societății de gimnastică din Iași”.

10 Ion Ion, mătăhălos, păros, bărbos, buzat, năsos — după ce consulta, aprofundînd, sistemul doctorului Müller, desfăcut în palmă, executa demonstrativ flexiunile, rotațiile, contorsiunile și dilatățile savant respiratorii ale pomenitului sistem. Discipolii, pe loc repaus, se pătrundeau din răsputeri. Apoi toți trei — Ion Ion cu fața îndreptată înspre ei — executau figura respectivă, subt necruțătoarea priveghere a magistrului. Dacă din întîmplare — și era de ce! — Petru bufnea de rîs — rîdea ușor —, umfla disprețul și compătımirea buza lui Ion Ion, iar Clonț se tăvălea pe jos, cuprins de marea crampă a hohotului nebunesc, neprevăzută de sistemul doctorului Müller.

15 — Mă, porc-de-cîne, mă, limbricule, mă, derbe-deule, mă, secătură, linge-blide, cască-gură, haimana, lepădătură, javră și fișneată, mormoloc, cap de ridiche, ploșniță, plisc de gînsac — te văd Carpații!

20 Și după incursiunea oratorică, exercițiile începeau dela-nceput.
Ion Ion ținea-ntre buze un țignal, din care, net, țîșnea cadența.

25 Așa-i găsisse soarele în fiecare dimineață — cînd nu era furtună — pe marginea Durlaiei, care de la Boura o aducea-n aceeași albie și pe Căprița.
În pauzele-ncuviințate de Ion Ion, Petru se apleca, șezînd pe-un trunchi de brad rostogolit, deasupra apei.

30

— Prili-trili-lari-prili, lur-li, lur-la...

Părea că descifrează partitura apei, în fiecare dimineață altfel, căci Durlaia-n fiecare dimineață aducea alt glas, alt cântec, altă undă ș-altă spumă,
 5 **din** adîncul munților din care izvora. Cînd Puchinosu o umplea de ploi, umflînd-o, venea vuind într-un galop de-argint și zale, ușoară-n spume, dîrză-n val, **tăind** c-un vîjîit de paloș despicătura munților. Așa **venea** și-n sufletul lui Petru, năpraznic alb, calul **lui** Sfîntu Gheorghe, al cărui ritm, acolo, pe mișcarea **apei**, în fiecare dimineață-l medita, cu fruntea aplecată **pe** undă și răcoare...

Dar uneori glasul Durlaiei, clar încetinit pe prun-
duri, spunea copilărește:

15 — Prili-trili-lari-prili...

... Suna țignalul lui Ion Ion, zbură un capăt de țigară în Durlaia, o pietricică înspre munți, **din** praștia **lui** Clonț, — și exercițiile doctorului Miiller începeau **din nou**.

20 Cîteodată, dintr-un vîrf de brad, venită ca un **zîm-**bet **din** pădure, o veveriță îi privea... Altcineva să-**i rîdă** nu era, decît o veveriță întîmplată pe acolo și albinele pornite după miere. **Încolo**, munții, Schitul la **o** parte-n fund, cerul și rîndunelele, Durlaia, **clo-**potul și toaca înmiită de ecouri.

25 După gimnastică, intrau cu toții în Durlaia, **la** locul poreclit de ei „La **doi** Ioni botezători”, unde făcuseră un fel de iezătură. Cu zile-n urmă, cînd se scăldaseră întîia oară, Ion Ion își răsturnase trupul **în** albia îngustă, cu brațele în cruce, picioarele **în** praștie și proclamase către ceilalți:

— Aici, copii, Durlaia intră în Ion Ion, iar **mai** la vale, Ghedeon se varsă în Durlaia. Luați aminte!

30 După scăldat se încălzeau și se uscau jucînd o „capră” îndrăcită cu „eproane”, numai Petru și Ion Ion, în timp ce Clonț pregătea „exercițiile de nutri-
 35 țione”, adică două ochiuri pentru Petru, alte două pentru el și șase destinate lui Ion Ion, toate din **ouă** proaspete de la găinele **lui** Ghedeon, „măicuțele **cuco-**șului, o vorbă, mă-nțelegi!” Agrementate-acestea **cu**
 40 mămăliguță, unt și brînză. Apoi urma un ceai îndulcit

fie cu miere — căci zahărul era cam rar — fie cu beltea de cacadîr, specialitatea părintelui Evlampie, bucătarul Schitului.

5 Acesta le era programul celor dintăi ore ale **dimi-**neții.

Apoi Ion Ion îi binecuvînta, aminte aducîndu-le spusa apostolului Pavel: „Cel ce nu muncește nu va mînca”; adăugînd: „nici nu va bea”.

10 Deci Clonț pornea în munți să le culeagă fragi sau zmeură pentru mîncarea de amiază; Petru, la Schit, să se încuie în biserică, el singur, să dea viață sfintului călare pe-un cal alb, iar marele Ion Ion căsca, se întin-
 15 dea la umbră și trăgea un somn cumplit, căci mai avea o vorbă numai pentru el: „Cel ce nu doarme după baie apostol să se facă”.

Sandale, pantalon de pînză groasă încins cu o curea de piele, pe care-și ascuțea și briciul; cămașă aspru albă, mînicele suflecate, gulerul răsfrînt, cu aripele date-n lături. Ședea pe-un trunchi de brad, cu brațele pe piept încruciate, privind fuioarele de-argint și fir lung răsucite de Durlaia, care cobora din munte.

20 Dimineața se făcuse albastră pe brădet, brumos albastru al prunei coapte; altfel albastră în cer, sîneală pur iluminată de o vibrație de aur și, în văzduh, scînteietoare, mierea de mai a soarelui.

Privea.

30 Se înălța gîtul lui Petru din cămașă, aproape te-merar, ca din armură. De cînd plecase de la Iași nu-și mai tunsese părul, îl pieptăna pe spate, lins, blond ca din Rhinul legendelor cu Lorelei; la ceafă s-aduna umflat, căzînd pe gîtul bărbăteste drept și feciorește alb.

35 Avea în frunte, clară, pornirea scutului întins de brațul ferm; și dacă sănătatea îi dăduse luminoși și rotunjiți obraji ca ai copiilor și dinții rîsului robust — bărbia, încordarea avîntată a osaturii, dunga de pe frunte și-mplîntarea ochilor vesteau și pînda, și tumul-
 tul celora în care gîndurile-s fapte. **Ii** era sufletul **ca** o pădure crîncenă de brazi, numai de brazi, verde lingă

verde, desiș în spic lîngă desiș, trunchi lîngă trunchi de întuneric verde, și cu un singur luminiș în care vara-și adunase aurul ușor. Știa că este acel singur luminiș, cu inima-i simțea căldura, dar unde?

5 Văzuse într-o noapte — cînd chefuiau jandarmul Osoianu, monahul Ghedeon și cu Ion Ion — în salt pe munți, cu zorii, și capul sfîntului, și calul alb.

De-atuncea, dimineți de-a rîndul își minase sîngele-n galop, din munți gonindu-l înspre el, pe spumele

10 Durlaiei, ca să-l cabreze în splendoare albă pe-o catapiteazmă.

Calul acela! Mușchi cu mușchi, tremur cu tremur, copită, nară, ochi, coadă și coamă, întreg era din el, spumă ieșită din furtuna lui... Avea-n cabrare saltul

15 șuvoiului de munte, gonit de trăsnete și ploii, cînd întîlnește-n cale stînca. Alb îl făcuse ca și lebăda lui Lohengrin, cu botul, fruntea și cu pieptul profire de flacăra zbucnită din nările balaurului.

„Du-te, om frumos, du-te, om bun, nu e vreme

20 să-ti lămuresc, dar trebuie să mor eu singură pentru toți.”

Acestea erau vorbele cu dulce murmur — prili-trili-lari-prili — pe care le spunea crăița Alexandra sfîntului venit s-o scape de balaur.

25 „Du-te, om frumos, du-te, om bun...”

Cîntau aceste vorbe în obrazul sfîntului călare, ca murmurul Durlaiei în diminețile de munte; cîntau și-n sufletul lui Petru, nu vechi ca-n *Menologul constantinopolitan*, scrise-n elină moartă pe foile de purpură, ci fragede și cu parfumul buzelor rostirii lor.

30 Dar obrazul fecioarei din Sirofenichia?

„... trebuie să mor eu singură pentru toți.”

Unde era chipul copilăresc de pur, ale cărui vorbe cu un cer deschis în ele pentru albe zboruri întreceau

35 minunea vitejească a sfîntului cu lancea?

— Prili-trili-lari-prili...

Și iar privi-n răs păr Durlaia, ca și cum tot din munte și tot apa care-i adusese vijelia de argint a calului și fața ca de vînt și zori a sfîntului s-ar fi

40 așteptat să îi aducă — prili-trili-lari-prili — și chipul

luminos ca murmurul izvoarelor al sfintei Alexandra...

Tresări. întoarse capul și privi. Zîmbi. Ieșea din el ca ciutura dintr-o fîntînă, rîzînd luminii.

5 — Nie-ha-ha-ha-ha! Nie-ha-ha-ha-ha...

Necheza Ion Ion, gol pușcă, scuturînd capul stufos, cu Clonț călare pe grumaji.

— Nie-ha-ha-ha-ha! Nie-ha-ha-ha-ha...

Avea în mîină Clonț, drept lance, melesteul mamă-
to îgei.

Găsiră și-un balaur: broască de munte, neagră pe spinare, cu pîntecul portocaliu.

în fața ei, Ion Ion cabra armăsărește, adică ridică picioru-n sus, săltînd deodată.

15 - Na!

— Bine, porcule, așa crezi tu că face sfîntul Gheorghe cînd se repede în balaur? zbieră Ion Ion, răsucindu-și capul înspre Clonț, cu nasu-n trompă.

•20 — Nu sfîntu! Calu face-așa! răspunse Clonț, cu mîna-n șold, călare pe Ion Ion.

*

începea c-o poartă-n bolta zidului adînc. Deasupra, turnul clopotelor și al toacei. Deasupra, cerul munților. Deasupra...

Schitul era ca un port vechi de piatră, din care-
ta 5 odinioară plecaseră toate corăbiile, toate bărcile, spre cer, și nu se mai înapoiaseră.

Cerul era pustiu, albastru și adînc; gol, Schitul; grele, zidurile-n care veacurile, frunte lîngă frunte, se plesaseră; și bătrîni monahii, zdrențăroși, desculți, curmei de cînepă la mijloc, plete și bărbi, mărăcinișuri de argint — monahii, mateloți bătrîni, rămași în port, pe băncile de lemn, privind la cerul fără pînze, fără dîre de argint, fără furtuni, fără catarguri, plecare fără de întoarcere în ochii celor care tot mai așteptau

30 fără să-și vadă crucile de lemn crescînd în cimitir.

35

Așa-ncepuse să trăiască Schitul pe pînzele lui Petru. Tinără, numai iarba verde în Schitul ars de veacuri; călugării cu vremea scămoșată-n plete și în bărbi, mereu privind un cer albastru, gol.

Așa sfârșesc poveștile cu Dumnezeu. Petru picta foaia din urmă.

5 Deasupra unei guri — de schit? sau beci? — **turn** Ghedeon, încâlecînd pe boltă, șea, cu nasul **cîrn** și ochii de cocuță, avînd în cap, drept clopote, fălcoase buți și damigene, drept toacă, vast, profund și repetat, sughitul.

Așa inaugurase albumul schițelor monahicești Ion Ion.

10 Intitulase-o schiță: **Soarele la Schit**. Călugării erau coborîtori, în ea, din crengile lui Darwin. Gorile, altoite cu lupoaice și cu bivolițe, și poate și cu vietățile ieșite-n funduri din coșmarul oceanelor.

15 Creionul lui Ion Ion — ca Hercule cu bîta fugărind centaurii — îi adunase în cgredea Schitului, fără giubele, cu tălpi rădăcinoase, ochi holbați prin împroșcarea bărbilor și cu cămeșile întinse-n mîni, privindu-și-le-n soare. **Își** căutau păduchii, astfel cinstind pe iarbă verde cerescul chip al soarelui, căldura, primăvara și lumina.

20 O altă schiță — **Candela credinței** — îl arăta pe Ghedeon în fața Maicei Domnului cu pruncul sfînt în brațe, aprinzînd o candelă: „O vorbă, mă-nțelegi!”

25 O alta — **Găini la Schit** — arăta o țarancă, numai piept, coapse și pulpe, oprită la poarta Schitului, ținînd în mîină o pereche de găini. Se tocmea cu Ghedeon. Dar poarta Schitului era deschisă, și prin ea, din falcă-n falcă și din nară-n nară, pe chipurile tuturor monahilor desfășurați lîngă biserică, hîiți **înBpre** deschizătura de subt turn — pieptul, coapsele și pulpele țarancei de la poartă treceau ca mirosul fripturei de curcan, pînă departe, pe obrazul celui mai bătrîn călugăr care făcea o cruce, murmurînd: „Și nu ne duce pre noi în ispită”, cu fața la țarancă.

35 O altă schiță — **Cu crucea pe buze** — arăta o slujbă-n paraclis. Călugării dormeau în strane ca morții în sicrie. Dar unul adormise la catapiteazmă, **cu** luminarea îndoită-n mîină, aprinzînd dantela care-mpodobea icoana Maicei Domnului, îl înșfăcase Ghedeon de-un

umăr, și-n buzele lui Ghedeon era o „cruce”, binențeles a altei maici decît a Domnului.

5 Și, în sfîrșit, o altă schiță, intitulată **Străinul** îl arăta pe Coca Gîga, părintele Pahomie, ieșind pe poarta Schitului, călare pe măgar. **In** urma lui veneau — și parcă ei erau echestri și numai cel de pe măgar pedestru — doi grași monahi, investmîntați călugărește. Părintele Pahomie era fără giubea și fără de potcap. Ținea capu-nclinat pe-o parte, c-o față tristă și umilă, avînd în umeri și-n spinare ca apăsarea unei cruci masive, care-i puneă pe față masca gemătului mut.

10 Pleca din „Casa Domnului” ca o amară melodie a zidurilor vechi, lăsînd în urmă-i Ghedeonii.

15 Pentru această schiță Petru îl sărutase pe Ion Ion.

Și în aceeași seară, cu Ghedeon alături, și împreună cu Țoloancă, Ion Ion băuse zdravăn în beciul Bourei.

*

20 Cum bate-albastrul Mării Negre-n vînat, munții din jurul Bourei și-al Schitului băteau în negru, posomorit fiind valul Carpaților de brazi, ca și al mării care-și bubuie furtunile în altă coastă-a țării, trimețîndu-și vînturile să se tînguie, să murmure, să geamă și să uuie în orgile imensității munților.

25 Acolo ridicase neamul Bour cetățuie; acolo, Schitul Toacelor. Era de strașnică cetate zidul gros din jurul Schitului — dig în potcoavă —, din toate părțile bătut de mările fără ființă ale vremii, — căci alb odinioară, se-ntunecase, sur ca sarea ocnelor și cerul iernilor, tot dur, tot nalt, tot încleștat prin vremi de gerul mineral, dar măcinat pe dinafară de lepra care roade osul feții omenești, lăsînd hidoasă hîrca, și tencuiala zidului străvechi descoperind adîncul pietrei, majestuos ca o penumbră a veacurilor.

35 Posomorîți și munții, posomorit și zidul, greu între munții și mai grei. Dar înlăuntrul zidului, pe-o iarbă verde fir cu fir, cum verde e, lucire cu lucire, piatra smaraldului, pe-o iarbă toată verde, deasă, sevă murmurînd în cor versetele smaraldului — se înălța,

din fulgi parcă țesută de meșterul care purta în mână amintirea curbilor Florenței, biserica, ușoară, fumurie, sprinten pură, ca o lebădă cu suflet de tămâie dormind pe apa vegetală.

În jurul ei, adinei, într-un cerdac de piatră înflorită drept din iarbă — stîlp lîngă stîlp și boltă lîngă boltă — chiliile cu uși de lemn sculptat ca stranele; arhondaricul, trapezul, aripa egumenului, bolnița, și ca un pui luat de la biserica din mijloc și așezat în leagăn prețios de piatră, paraclisul. Alături de biserică se înălța, fîntînă de morminte, durată tot în piatră înflorită, mausoleul Bourilor, avînd pe frontispiciu emblema neamului: doi zimbri, coarne-n coarne, cu frunțile nălțînd biserică, iar între ei, crucea și paloșul.

Urmașii ctitorilor Bour, cinstind pe Domnul, ca-n emblema neamului, îi înzestraseră lăcașul, dar cu dar, podoabă cu podoabă, făcînd din el prisaca pietății lor. Toate icoanele aveau armuri de aur și argint masiv. Icoana Maicei Domnului, din perdele de dantelă scumpă, răsărea ca la fereastra sfîntului Ietac, privind la zorii depărtărilor creștine, avînd și salbe și inele, și lungi șiraguri de mărgăritare și balașe, desprinse de pe degetele și grumajii femeilor neamului Bour, adormite întru Domnul.

Covoare vechi din Orient, verzi unele, pe care Persia-și culcase primăvara fără toamnă a verdelui persan, — albastre altele ca zmalțul adîncirii nopților spre stele, — împodobeau podelele bisericii, dînd pașilor tăcere și smerenie, iar ochiului, culori odihnitoare.

Luminile aprinse la icoane ardeau în candelile de preț nu numai prin metalul lor, dar mai cu seamă prin țesutul care le-mbrăca în iederede filigran sau în relief de struguri — așa cum se cuvine ca să fie candela: paharul cu lumină, înălțat de creștineasca mînă spre mesele cerești.

Iar întunericul bisericii, din ziduri până-n bolți, era acoperit ca de un șal — sfînt lîngă sfînt, minune-alături de minune, evlavie lîngă evlavie, culoare sum-

bră, înălțări subțiri — de zugrăvirea bizantină în care cerul și povestea pămîntească a mucenicilor parcă ar fi țesute cu linii de liane și colorate cu vestejiri de toamnă în amurg.

S Asemenea, veștmîntăria Schitului, alături de odăjdile, stiharele diăconicești, orarile, feloanele, epitrahirile, bogate-n fir și în culoare — verzi, roșii, galbene, albastre, violete, vișinii, de catifea brodată și de mătasă grea cu șerpuiți, în fulgere de aur — păstra
10 în mari dulapuri de stejar cu uși de sticlă tot rafturi pline de podoabe.

Vechi evanghelii cu tartajele de aur și argint, sculptate-așa cum se încheagă gerul pe ferestre; cruci de cedru și măslin, din care viața lui Isus și-a sfinților, 15 cioplite, se revărsau ca mierea dintr-un fagur veșnic; paftale, una lîngă alta, de aur și argint, ca frunzele pe crengi de basm, în soare sau în lună; un panaghier ale cărui valve de dantelă blondă păreau c-ar palpita într-o suflare, deși erau de filigran, pe veci încremenit 20 metalic; mătânii înflorite, lucrate-n lemn mirositor de odogaci, cu toată pătîmirea lui Hristos în boabe; un sipețel de lemn de camfor învelit în pergament, în care se păstrau omofoarele arhieriești și anaraclițele cele mai frumos brodate; aerul țesut cu perle de Milena lui Parpalea Bour Strîmbul... 25

Dar mai presus de toate, regină a roiului, Schitul avea o carte rară în întreaga lume: *Menologul constantinopolitan* al împăratului Vasile al doilea, din veacul al unsprezecilea, — adus de un strămoș al Bourilor de la Sfîntul Munte, dăruit apoi Schitului Toacelor. 30

Format în-folio. Carte solemnă ca și ușile împărătești ale catapitezmei, grea și vastă, pe care nu o răsfoiești c-un deget.

Avea scoarțe de lemn de cedru, încrustate pe de-a-ntregul cu pătrățele de ivoriu, unul lîngă 35 altul. Și-n fiecare pătrățel, într-o lucire afumată și gălbuie, apărea un sfînt cu fapta lui, ca într-o feres-trucică a veciei, luminată de aceeași lună de ivoriu.

Nu-l deschideai ca pe-o carte; îl deschideai cu cheia lui de aur curat ca un cuvînt de înger, căzut la Schitul 40 Toacelor. Și ridicînd placa de lemn cu platoșă de fildeș,

duceai cu ea două rubine încrustate pe încuietoare: luceferi roșii răsărind deasupra letopisețului sîngelui creștin.

5 Astfel intrai în el, numai privire, purificîndu-ți ochii în baia de ivoriu, însîngerîndu-ți-i cu două dîr'e de rubin. Și îți venea apoi, cu prima foaie răsărită ochiului, însîngerare tragică de-amurg, căci foile de pergament iradiau culoarea purperei, desprinse toate parcă din soarele Golgotei.

10 **In** slove elinești, nu scrise, ci pictate, pe foile de purpură dogoritoare erau viețile sfinților ca un izvor de sînge pe-un cîmp de trandafiri.'

In fruntea vieții fiecărui sfînt, o miniatură — roș-deschis, verde-smarald, aur de stea și sîdefiu — îl

15 arăta cu cartea-n mînă sau cu lancea, întîmpinînd viitorimea lîngă biserica durată la mormîntul său. Și dedesubt, solemnă în desfășurarea literilor elinești, povestea începea.

Dar textul nu curgea prin sterpe maluri, căci viața

20 sfinților era mănoasă în minuni, și-n *Menolog*, o miniatură o cinstea pe fiecare — așa că textul rîului de sînge scâldea numai priveliști sfinte, printre care șerpuia, și sufletul și ochiul luminîndu-le.

Acolo în veștmîntărie, alături de Nectarie, egu-

25 menul Schitului Toacelor, în rang de arhimandrit mitrofor, amiezi de-a rîndul, Petru respirase purpura vieților din *Menolog*. Abea atunci *căzuse* viața sfințului ales de Schit pentru icoana hramului, cu cele cinci minuni, și între ele, uciderea balaurului și mîntuirea fetei craiului Sirofenichiei.

30 „Du-te, om frumos, du-te, om bun, nu e vreme să-ți lămuresc, dar trebuie să mor eu singură pentru toți. Bunule voinice, nu dori să piei cu mine, ci fugi și te izbăvește pe tine singur de moartea cea amară. Ajunge-mi mie ca să mor singură...”

35 Egumenul era bătrîn, cu dinți puțini, cu barba rară și glas șovăitor. El tîlmăcea textul grecesc. Dar foile erau de purpură dogoritoare, și vorbele crăiței Alexandra parcă din purpură ieșeau, ca șiparfumul rozelor, nu dintr-o gură de moșneag.

40

Minunea se-ntîmplase în părțile Sirofenichiei, peste marea cea mare a Siriei, nu departe de cetatea Lida, ș-alături de cetatea Viritului.

Balaurul se năpustea din apa cea spurcată unde-1

5 odrăslise Necuratul în fiecare zi de Dumnezeu lăsată, secătuind în calea lui vieți și bucate. Iar craiul domnitor în părțile acele, înspăimîntat de o așa urgie, ca să-mblînzească fiara, hotărise să i se aducă zilnic în ofrandă cel mai frumos copil al fiecărei mame...

10 Așa că fiecare soare nou pe cer pecetluia o nouă moarte în inimile oamenilor bîntuitului ținut.

Și într-o zi venise rîndul fetei craiului.

Ședea în fața porții zăvorîte-n urma ei, fecioară fragedă în grelele podoabe, așteptînd să se reverse

15 din apa cu duhoare de pucioasă, cu limbi de foc și ochii otrăviți, balaurul, mormîntul ei năpraznic.

Și iată, sfîntul Gheorghe apăruse pe-un cal alb cu frîie roșii, îmbrăcat în lorica de platoșă rigidă, cu pulpane de mlădie zale, purtînd pe umeri lorosul de purpură și-n mînă lancea.

20

„Du-te, om bun, du-te, om frumos...”

Era atît de tînăr sfîntul cu privire de copil al cerului, în sufletul și-n ochii crăiței Alexandra, că ea, aproape de amara moarte, cu dulce glas de fată-1

25 alunga, voind măcar pe el să-l izbăvească.

...Și-ncet, încet, tot meditînd și ascultînd glasul Durlaiei, Petru văzuse că minunea n-o făcea, cu lancea împlîntată în balaur, sfîntul din Capadocia, ci vorba înspre el pornită din buzele fecioarei craiului Sirofenichiei.

30

„...Bunule voinice, nu dori să piei cu mine...”

Și de atunci, din fiecare dimineață, pînă-n tîrziu de asfințit, Petru picta un sfînt pe o catapiteazmă, închis el singur în biserică, purtînd în suflet murmurul

35 Durlaiei, fără să vadă chipul sfintei Alexandra. Îl căuta și nu-l găsea.

Ș-abea atunci, stăpîn pe tinereța lui nebună, ca sfîntul do pe calul alb, cabrat peste balaur — găsi același gol în viața-i ca și-n icoana zugrăvită pe cata-

40 piteazmă.

- Amiaza-și trimetea în naos, prin înălțimea strimtelor ferestre, lumini în sul — fum clar — lăsînd părății zugrăviți în umbră, ca și stranele, dînd strălucire numai sfîntului din dreapta Domnului Isus..
- 5 Domnea răcoare gravă în pădurea sfinților care împrejmuiau biserica pe dinăuntru, făcînd din ea poiană fără cer și fără soare.
- Neisprăvită și icoana sfîntului; neisprăvită sta și pînza de pe șevalet.
- 10 Lăsînd pe sfîntul Gheorghe, de două zile Petru începuse să adune pe o pînză singurătatea, reculegerea și visul vechi, închise de demult în naosul în care zilnic se-nchidea și el.
- Pe pînză, ca și în biserică, același sul de raze străbătea de sus, pieziș, căzînd. Și deși razele venite pe ferestre erau snop de scînteii al soarelui de vară, intrînd în naos, n-aduceau cu ele vara înlăuntru, ci dimpotrivă, arătau îndepărtarea ei, mai tare adîncind între părății afumați biserica.
- 20 Asemenea, alătura de sfîntul Gheorghe, neisprăvit, de pe catapiteazmă, și-n fața pînzei de pe șevalet, Petru se adîncise-n el, îndepărtînd tumultul vieții, așa cum naosul îndepărta prin razele venite pe ferestre, vara, dincolo de ziduri, li devenise sufletul, treptat, ca și pe pînză, biserică plină de sfinți, nedelușiți în umbră, visați parcă în somn adînc, astfel cercînd să afle, pornind cu umbra și penumbrele înspre catapiteazmă, chipul fecioarei din icoana sfîntului.
- 25 Și nu-l aflase.
- I se frînsese sufletul în mîni, arc de arcaș, lăsînd săgeata moartă la picioare.
- Și iarăși, ca și-n zilele din urmă, părăsise naosul, ducîndu-se în încăperea de alături, a mormintelor.
- Acolo, într-o hrubă adînc boltită-n zid, subt lespele de marmură întunecată, odihneau oasele ctitorilor și-ale cîtorva urmași. Un gard de fier făcea un arc la gura hrubei, străjuind-o. Ș-alătura, tăiată în aceeași gheață neagră, banca pe care Petru s-așeza, fără să vadă, nici să tulbure, pe îngerul melancoliilor.

In hrubă strălucea — privire a mormintelor — o candelă mereu aprinsă. Și luminița roșie, căzînd în mijlocul plăcii inscripțiilor, lumina un rime numai, răs-picîndu-i slovele chirilice:

5 „KNEGHINA MILENA BOUR...”

In toate zilele, de pe aceeași bancă, rezemîndu-și cotul pe același gard de fier, cu fruntea sprijinită-n palmă, Petru-ntîlnea același nume: kneghina Milena Bour.

10 Clipiseră de-atîtea ori ochii lui Petru pe numele necunoscutei kneghine, că devenise-n el o amintire, nu a zidului, a lui.

Un nume, kneghina Milena, un altul, slînta Alexandra; o candelă aprinsă-n fața unuia, cenușitrandafirii acoperînd pe cel înscris pe foile de purpură; departe unul, și mai departe celălalt, — și el în umbră, pe o bancă de mormînt...

15 ...Să-ți fie viața ca o lance, aruncată pînă-n stele, pînă-n stele...

20 Căzuse-ntre morminte... se cufunda în noapte — stea desprinsă — și cădea, cădea, stingîndu-se în dîra de lumină a prăbușirii sale.

Afară, dincolo de zidul gros, cîntaseră de moarte clopotele, glasuri de preoți răsunaseră, apoi ectenii de înmormîntare, apoi iar glasurile preoților, petrecînd pe drumul cel din urmă noul sicriu al Bourei.

25 O cheie răsucită-n broască scrîșni.

Glasuri, pași stinși pe covoare, foșnet de mătăsuri, glasuri...

30 — Milena!

Tăcerea porni de lîngă Petru. Și-un vâl de doliu, dat pe spate, descoperi fața Milenei.

— ...Sfîntul Gheorghe... sfînta Alexandra...

35 Același glas șovăitor. Și cînd vorbea, egumenul Nectarie părea că talmăcește rar elina sau chirilicele vechilor bucoavne.

îi tremurată genele în raza candelii. Și dintr-un
 somn de clipe și de veacuri i se deschise sufletul —
 cu vorbele bătrînului Nectarie — ca *Menologul constan-*
tinopolitan într-o împurpurare.
 5 Alături de el, doi ochi albaștri îl priveau.
 Se ridică drept în picioare.
 Și ceea ce-i zvicnire-n inimă fulger albastru fu în
 ochi, căci întâlnea Milena, în biserică, pe banca
 neagră, la mormintele străbunilor, chipul cu ochi
 10 și păr de aur, pierdut în cer, deasupra Turnului Milenei.
 — Milena, hai, fetițo, nu sta singură.
 își coborî iar vâlul. Cuprinsă toată-n negrul vâl,
 porni, trecu pe ușa naosului, prin umbre și penumbre...
 Biserica-l înconjură ca somnul.
 15 Milena! Kneghina Milena! O candelă aprinsă la
 un nume. Ațipise. Doi ochi albaștri îl priveau. Se
 deșteptase. Ș-un glas spusese tare tot „Milena”, ca și
 inscripția din fața candelii.
 își trecu minilepefrunte, ascultîndbătaiatîmplelor.
 20 Făcu un pas — în somn? sau în biserică?
 Se aprinseseră prin strimtele ferestre candelile
 asfințitului, roșind în fund — catapiteazma, sfîntul,
 calul, lancea — și-alături de sfînt, cu fața înspre
 ușa naosului, de subt un vâl de doliu dat pe spate de
 25 două mîni subțiri...
 Trecu prin inima lui Petru — prili-trili-lari-prili—,
 murmurul Durlaiei.

 Milena-și ridicase vâlul — nu știa, ca să înfrunte
 30 pe ai săi cu fața goală? sau pentru ochii răsăriți în
 fundul umbrei, dincolo de pragul naosului?
 Fără de mama ei, și împotriva tuturor, era atît
 de singură, încît venise lîngă sfîntul Gheorghe —
 același chip de tinereță-n soare, ridicat deasupra unei
 35 coame — s-o ocrotească și s-o-mbărbăteze.
 Se adunaseră cu toți în fața ei, oprind-o parcă să
 nu fugă. Fițele o priveau cu-ngrijorare; cu bunătate
 și compătimire — egumenul Nectarie; Matei Bour,
 încrunțat, aceeași încrunțare știută de la mesele de
 40 sărbătoare ale copilăriei, cînd venea și mama ei.
 Fruntea Milenei se-nălțase așteptînd.

Dar mîna lui Matei Bournu izbucni, cum se-ntîmpla
 odinioară, fărîmițînd sclipirea pietrei inelarului, ci
 dimpotrivă, cu blîndeță dezmierdă fruntea Milenei,
 cercînd parcă s-alunge altă frunte care înviase în
 5 înălțarea ei.
 — Fetițo, fetițo, uite ce-a ajuns mama ta! Uite ce-a
 făcut din ea...
 îi tremura mîna oprită pe bărbia Milenei, ca și
 glasul fără de cuvînt rămas. Și același tremur străluci
 10 în ochii fițelor, subt vâlurile negre, prefirîndu-li-se
 pe obraji.
 Pe toți îi domina statura lui Matei Bour și portul
 capului cu părul luminos de alb deasupra hainei negre.
 — Mama ta, fetițo, n-a murit... A fost ucisă,
 15 ucisă...
 Glasul se ridicase aspru în biserică, trezind ecouri
 de blestem.
 — Vrei să te ucidă și pe tine?
 — Cine? Tata?
 20 I se făcuseră obraji albi; și buzele abea șoptise-
 ră-ntrebarea, subt bolțile cutremurate încă de vibra-
 ția glasului aspru.
 îi era frică, îi era frică; venea noaptea ca un păian-
 jen negru spre inima ei. De ce-o chinuiau? De ce-o
 25 înspăimîntau? Iar venea noaptea, iar singură la Curtea
 Mare cu atîtea uși în întuneric, și oglinzi, cu-aceiași
 ochi albaștri care o priveau fără s-o vadă — fără s-o
 vadă? îi venea să strige ascuțit în fața tuturor:
 „Nu mă lăsați! Mi-e frică!”
 30 își strînse buzele și pumnii, și țipătul rămase-n ea.
 — Tatăl tău! Tatăl tău! Vorbe!
 Mîna se abătu în lături, sprincenele se îmbinară
 crîncen, sure subt arcul unei frunți pietroase.
 — Monstru! Monstru! Nici pentru înmormîntarea
 35 soției lui nu și-a sacrificat două ceasuri, — de ochii
 lumii măcar. Monstru! Ce-i pasă lui de mormîntul
 Sultanei, de tine, de copiii lui! Un tată care nu și-a
 văzut copiii în viața lui!? I-a lepădat, v-a lepădat pe
 toți, din fașă, ca să nu-i tulburați liniștea. Știe el de
 40 nenorociții fără nume: Coca Bîca, Coca Gîga!? Auzi,
 batjocură! A întreat el vreodată: cine sînt copiii

mei? Puțin îi pasă! Să piară lumea, dar să nu îndrăznească cineva să geamă lângă casa lui... Tată! Tată-i omul care împiedică pe-o biată femeie să-și vadă copiii, ai lui și ai ei, ținând-o legată lângă el, 'să-i fie slugă, pînă la mormînt — și care, în ziua înmormîntării ei, doarme! Auzi batjocură!... Tată! Dacă este vreun om pe lume nevrednic de această cinstire, acela e Ghiorghieș Bour, rușinea și blestemul neamului nostru... Mă ierte Dumnezeu că spun astfel de vorbe

5 în casa Lui, mă iartă dumneata, preacuvioase...
Se înclină adînc în fața egumenului Nectarie.
— ... dar nu vreau, fetițo, auzi tu, nu vreau să te îngrop pe tine cum am îngropat-o pe Sultana. Tu n-ai tată. Eu sînt tatăl tău. Iată mamele tale: fița

10 Ruxanda și Smaranda. Lor să li te-nchini. Ele te-au crescut, ele te-au iubit. N-ai dreptul să le iei singura bucurie a bătrîneții lor. Uită-te în ochii lor și spune...
De ce-o chinuiau? De ce-o chinuiau? O dureau tîmplele, o durea fruntea ș-o durea gura. Îi era milă

15 de bătrînele care plîngeau în fața ei, privind-o fără să-i vorbească; mai milă-i era de Coca Bîca — a-ga, a-ga. El cui rămînea? Fratele ei cu glas de cîne și cu ochi de căprioară...
Își strînse mînile, innodîndu-le una în alta. Și subț mînușa neagră simți inelul mamei ei pe deget, lat, cu inițialele-n relief — și iarăși răsări obrazul slab al celei moarte și tînguirea auzită în odăile pustii:

20 „Ș-acuma cui îl las?"...
— Dragă fetițo, Milena...
înnăbuși un greu oftat pieptul lui Matei Bour, și iar cuprinse în palmă obrazul închis din fața lui.

25 — ...Milena, nu ești tu fetita noastră? De ce fugi tu de noi? Ce s-a-ntîmplat cu tine? Spune-ne. Noi te-ascultăm. Vorbește-ne... îl cunoști pe tatăl tău?

30 — Da.
— ... îl ... iubești?
— Da.
— Adică ți-e milă de el?
— Da.

35 — Și ție! oftă cutremurat, cu pumnii strînși,

40

Matei Bour; de ce atîta milă pentru omul care pentru nimeni n-are milă?

— E orb și e...

5 Trecu, vînt de pustie prin tăcerea buzelor Milenei, vorba „nebun”, cutremurîndu-i sufletul ca-n noaptea-n care-o auzise.

— ...și e bătrîn.

— E orb și e bătrîn! Și tu ești un copil, fetițo!

10 Ai nevoie de soare, de aer, de veselie... Fetițo dragă, dar noi nu vrem să-l aruncăm pe drumuri! Să-l îngrijim, să-i respectăm tăcerea, să ne-nchinăm la toate... ciudățeniile lui, dar fără să te-ngropi cu el. Să-i aducem o îngrijitoare, o are și pe Tudora, care-l cunoaște; să-i aducem doctori, tot ce vrea... tot ce vrei tu, fetițo... Spune...

15 Milena clătină din cap: „Ș-acuma cui îl las?"...
Se innodară vînat vinele pe fruntea lui Matei Bour.

— Milena, dacă biata Sultana ar fi între noi, ce crezi tu c-ar spune?

20 — Să-l îngrijesc pe tata, șoptiră buzele Milenei stins, ca-n somn.

— Crezi tu una ca asta?

Glasul bubui subț bolți.

— Crezi tu c-o mamă și-ar îngropa de viu copilul?

25 Era ostentă. Venea noaptea. Și mama ei era-n mormînt.

Biserica intra în umbră de-nserare. Ferestrele păleau treptat.

— Sultana!

30 Ca luna pentru somnambuli, așa veni chemarea — de nimeni altul auzită — pentru ea, care purta inelul, celei din mormînt.

— Milena!

Trecu înainte. Purta alt nume.

35 — Milena I

Pumnii lui Matei Bour se ridicară-n sus, ducînd spre bolțile bisericii blestemul mut.

40 Răsună înnădușit hohotul de plîns al fițelor. Plîngeau cu vîlurile strînse-n pumni, deasupra gurei.
Trecu prin naos — singură.

Trecu — tot singură — prin camera mormintelor și prin pronaos.

Și-n fund, la ușa tindei, cea din dreapta, se opri, cu mîna tremurînd pe clanță, căci întîlnea din nou chipul cu păr și ochi de aur, pierdut în cer deasupra Turnului Milenei, găsit, de veghe, la mormintele străbunilor și regăsit în calea care o ducea spre Curtea-Mare.

Se priviră, unul lîngă altul, ochi în ochi.

— Sultana!

Ii fură ochii ca azurul agoniei toamnelor în ceruri străbătute de cocoare.

își coborî vâlul pe față.

Deschise ușa.

Aerul de seară se prelinse înlăuntru din cădelnițele miilor de brazii.

Biserica-l înconjura ca somnul.

Ședea în întuneric, mut, mirat, înpăimîntat, cu același straniu simțămînt pe care l-ar avea pădurile cînd ar simți în jurul lor cum se adună, se dilată, se înalță, ude, limpezi, moile nemărginiri albastre ale mărilor fără de fund, fără de zări...

Odaia de primire din aripa egumenului era boltită, albă, mare, cu perdele de dantelă la ferestre, cu podele ceruite, c-un divan în fund cît tot părilete, îmbrăcat în cretona vișinie, cu o masă de mahon ovală-n mijloc, așezată pe un covoraș, iar pe părileți numai icoane, fiecare luminată de o candelă, și vechile portrete ale ctitorilor Bour și-ale unora dintre urmași.

Era ca o consfătuire cu viii și cu morții neamului Bour, cu faptele și oamenii prezentului, cu amintirile și cu mormintele trecutului, — la luminile gălbuie ale luminărilor aprinse în tricheluri de argint.

Egumenul Nectarie se așeză într-un fotoliu; în alte două fițele, cu mîinile încrucișate pe genunchi, ca niște foaste evantalii devenite pulberi.

Matei Bour umbla de-a lungul și de-a latul încăperii, cu mîinile la spate, posomorit și-ncovoiat. Trecuseră mulți ani de-atunci, și-n tîmplele lui albe

clocotea același zbucium și aceeași ură, an cu an înveninată, împotriva vărului său Ghiorghieș. Mormîntul sorei sale deșteptase-n el noaptea de vară de la Cornul-Luncii — treizeci și cinci de ani în urmă — cînd Sultana, tovarăș răsfătat al tinereții, cu brațele de gîtul lui plînsese și se spovedise. Iubea pe Ghiorghieș. Avea pe-atunci Sultana Bour optsprezece ani și era proaspătă și dulce-n părul negru și în lacrimile dragostii ca nopțile cînd înfloresc salcîmii. Dusese el lui Ghiorghieș, ca pe un dar împărătesc, cuvintele din inima Sultanei. Și Ghiorghieș nu le primise.

— În viața mea nu va intra nici o femeie.

Atît.

După cinci ani, o telegramă-l adusese de la București în goana roților de tren și a copitelor de cai.

Orb, Ghiorghieș primise dragostea pe care-o lepădase cu cinci ani în urmă.

Se adunaseră la Schit aceiași oameni: fițele, egumenul Nectarie și Matei Bour — în aceeași încăpere, așteptînd-o pe Sultana.

Venise, tot Sultana Bour, altfel însă cu veriga de pe deget. Tot blîndă, tot frumoasă, dar între ei și inima Sultanei umbra lui Ghiorghieș durase ziduri fără poartă.

— Sultana, nu te iubește. Pe nimeni n-a iubit. Nu-i om ca noi. Adu-ți aminte: cînd a venit din Germania s-adus să-l îngrijească pe tatăl lui? Nu! Auzi batjocură! avea nevoie de liniște ca să poată visa și medita netulburat deasupra lumii. Nu te iubește, Sultana. Amintește-ți vorbele lui: „în viața mea nu va intra nici-o femeie”.

— Eu îl iubesc.

— Îți îngropi tinereța pentru un om fără inimă, care te-a disprețuit.

— Eu îl iubesc.

— Gîndește-te la noi, Sultana. Gîndește-te la mine. Am crescut împreună. Te-am iubit frumos și drept, dorind numai lumină, veselie și noroc vieții tale. Nu-i păcat să fii tu sluga unui maniac, a unui monstru?

Se întorsese de la el fața Sultanei și plecase fără să-i întindă mîna, fără cuvînt de bun rămas, ducîndu-se pe veci.

Ș-acum...

- 5 Trecuseră treizeci de ani de-atunci. Ș-aceiași oameni, în aceeași încăpere-a Schitului — unul abea îmbătrînit, iar ceilalți bătrîni de-a binelea — veneau de la mormîntul dusei dintre vii Sultana, prohodind ca și atunci o altă tinereță îngropată între zidurile
- 10 Curței-Mari: pe a Milenei. Același drum care ducea prin noapte spre mormînt fiica-l' luase după mamă.

ir

Egumenul Nectarie adormise înșirînd mătăniile. Avea optzeci și opt de ani, ș-abea mai luneca boaba mătăniilor anilor în mîna Celui care le-nșira.

- 15 Fița Smaranda — Smărăndița — moșăia, fără de pudră pe obraji, cu gura arsă, nasul roș și c-o mișcare de pendul în clătinarea capului. Veghea'fița Ruxanda, cu ochii bulbucăți de plîns, urmărind cînd gîndurile ei, cînd pașii lui Matei Bour — și cîte-o lacrimă-și
- 20 pornea lumina pe nasul ei de spadasin. Trecuseră vreo zece zile de cînd Milena plecase de la Boura, chemată-n miez de noapte la Curtea-Mare. De-atunci venise-n fiecare zi să-i vadă pe la toaca de vecerne. Șeeda o oră, două, zi cu zi mai palidă și mai tăcută.'Și nu mai
- 25 regăseau fițele în ea pe fetița care-n fiecare seară spunea cu voce tare *Tatăl nostru* în ietacul Smărăndiței. Ca și Sultana odinioară, Milena aducea cu ea tăcere, noapte și tristeță. Ca și Sultana, avînd din cînd în cînd aceeași tresărire, părea c-ascultă și privește-n
- 30 lături, altăceva decît ce-avea în jur și decît ce vedeau și ascultau cu toții.

O dată cu-asfințitul se-ntorcea la Curtea-Mare, fără ca nimeni să cuteze s-o oprească — lung petrecută de privirea fițelor, din prag, și de-a țiganilor, din curte.

- 35 Iar Coca Bîca, ajutat de brațul ei', o însoțea pîn' la hotar, înapoindu-se de-a dreptul în odaia lui, unde se închidea.

Dar Sultana Bour nu crescuse în ietacul fițelor. Pentru Sultana nu făcuse cozonaci, dulceți și tot'felul

de bunătați fița Ruxanda, și nici nu-i pieptănase bucele, în' fiecare seară altfel parfumîndu-i-le, Smărăndița.

- 5 Luase Curtea-Mare fiței Smaranda — veșnic Smărăndița — ultima păpușă a vieții ei; iar celeilalte fițe îi luase pe a doua Smărăndița a inimii, cum și zîmbetul de seară al bătrînei Smărăndița.

- 10 în noaptea cînd plecase Milena, fițele nu mai dormiseră. Vegheaseră în sofragerie, mereu cercetate și întrebate de ochii lui Coca Bîca.

- A doua zi, după-amiază, Milena venise însoțită de Badea, imprimăvărînd Boura de zîmbetele țiganilor. Spre asfințit plecase; după ea venea Badea cu două geamandane. Și seara, la zece, cînd fița Ruxanda
- 15 intrase în ietacul Smărăndiței, cu tablaua de dulceți în urmă, o găsise ingenunchiată la icoane.

- Bătuse de zece ori pendulul, cu același glas, și nimeni nu plecase la culcare în cămașă lungă, dar ochii fițelor se întîlniseră, cum se-ntîlneau întotdeauna
- 20 cînd pornea fetița la culcare, și-n loc să rîdă una alteia, încrucișîndu-și zîmbetele pe același pom de tinereță, văzuseră că sînt bătrîne, singure și că-i pustie casa lor.

- De-atuncea nimeni nu mai afuma la masă cu rășină—cornetul parcă aștepta sus pe bufet aceeași mîină; și-ntreaga Boură era ca o corabie cu pînza zmulsă și catargul frînt, oprită-n fața insulei de moarte-a
- 25 Curței-Mari.

Venea în toate zilele Milena, dar *venea* la Boura, nu mai *era* a Bourei.

Coca Bîca o aștepta la hotarul chiliilor.

- 30 — Aa! Aa! Meena! Meena!

Dudoaia își scotea jilțul în cerdac, înconjurată de pisici. De-acolo o întîmpina.

- Ograda se umplea de țigătime ploconită în fața pașilor Milenei. Fițele o' pîndeau de la fereastră, ieș'indu-i înainte la scara cerdacului. Și clipele pe care și le petrecea la Boura erau numai răsfaț. Pleca de-acolo-n fiecare zi cu alte daruri. Nu numai fițele și Coca Bîca îi dădeau, dar și țiganii: cîte-o floare.

- Și totuși, parcă-ncet se desprindea din Boura,
- 40 îndepărtîndu-se.

— Fetițo, dormi tu destul acolo? o întrebă fița Ruxanda.

— Da.

5 — Măninci de-ajuns?

— Da.

— Nu-ti lipsește nimic?

— Nu.

Da. Nu. Da.

10 Și obrazii deveneau palizi; cearcăne ușoare înconjurau ochii; trupul își pierdea zburdălnicia.

— Smărăndițo, mata ai ochi mai buni, nu ți se pare că fetița slăbește?

— Ni se pare nouă, Ruxando!

15 Zi cu zi semăna mai mult nu cu obrazul și cu trupul mamei ei, dar cu ceva lăuntric, nevăzut, care-o făcea să fie ca Sultana, rămânând ca ani și frumusetă tot Milena.

20 Și din ziua-n care mama ei murise, nu numai fițele, dar și Matei Bour văzuseră în fruntea, în mișcările, în vorbele și în tăcerile Milenei pe Sultana.

...Trecuseră treizeci de ani de când aceeași încăperea a Schitului adăpostise-același zburcior al acelorași ființe. La fel, ș-atuncea, răsunaseră pașii lui Matei Bour.

25 Dar dacă pentru ei durerea nouă nu era mai mare decât cea de-odinioară, ci una singură venită iară peste anii duși — pentru fița Ruxanda pierderea Milenei însemna atât de mult, încât abea atunci, la bătrîneță, simți, întâia oară în viața ei, că e femeie: nu pentru ea,

30 pentru Milena, gândindu-se la dragoste.

*

în dosul Schitului, ceva mai la o parte de lăcașul sfânt, și mai aproape de pădure, monahul Ghedeon își înălțase casă pe măsura lui, de birne zdravene. Avea chilia lui la Schit, dar în chilie nu poți ține vacă,

35 iapă, porc, capră, curcan, ci numai cruce, candelă, icoane și bucoavne sfinte, și Ghedeon ținea lavacă, iapă, porc, capră, curcan mult mai presus decât la celelalte.

Apoi ispitele.

Veneau ispitele la Schit, firește, dar nu intrau pe uși, nici pe ferestre, ci doar prin cugetul monahilor înfierbîntați de arșițele singelui, pe calea somnului cu vise. Oftau monahii deșteptîndu-se, mulțumindu-se

5 și cu atîta, mare fiind milostivenia Celui-de-Sus.

Nu-l încercau pe Ghedeon ispite de acelea. Dar dacă se-ntîmpla să se abată dinspre satele din vale ispite pe la Schit, cu ouă, cu găini, cu pînză, cu șiac, sau de acelea înspre munți pornite după afine, mure

10 și zmeură, apoi avea și brațe Ghedeon să le îndrume unde se cădea, și casă pentru înnoptat. Și se înapoiau ispitele în zori de zi, „iupai di și iupai da”, ca de la Ghedeon.

Deci își făcuse Ghedeon gospodărie cu de toate

15 cele: grajd și cocină, poiată, hambaraș și pivniță, bucătărie, pod, cămară și odăi de locuit, patru la număr, fără să mai socotim cerdacul în care îi plăcea lui Ghedeon, cînd se arată zorii, să bea o cafeluță fiartă-n rom și să fumeze o țigară groasă răsucită-n pîlnie, numa-n cămașă și-n izmene.

20 Avea doi „frați” , care făceau la el monahicească „ascultare”: pe fratele Dumitru, basul, și pe Ștefan, soprana.

Nu ei îl aleseseră pe Ghedeon, ci Ghedeon pe ei,

25 așa că îi erau pe plac și după trebuință. Fratele Dumitru, nalt, spătos, fâlcos, cu fața pistruietă roș, tot roș și cîlțul zulufos al pletelor și bărbii, nas cîrn, buză umflată, ochi albaștri — era semînță de-a lui Ghedeon prinsă prin satele Văii Moldovei.

30 Fratele Ștefan avea chip și glas de fată mare, ochi de juncă, negru păr, numai inele albăstrii, și poate douăzeci de fire-n barbă și numai șapte în musteață.

Cînd se-ncruntau sprincenele lui Ghedeon, pleca

35 fratele Ștefan niște gene-atît de negre, lungi și dese, că te-așteptai cînd se-nălțau din nou să lase pată-n-tunecată, ca murele pe buze. Aceste gene numai înduplecaseră pe bucătarul Bourei, Ciortan, să-i treacă harul meșteșugului de bucătar.

40 Avea ochi tare ageri monahul Ghedeon și bine cunoștea năravul lui Ciortan. La el îl trimesese pe

fratele Ștefan, proaspăt adus de el la Schit, să facă „ascultare”. Făcuse lungă ascultare fratele cu chip și glas de fată mare, prinzînd cărniță rumenită și șolduri galeș muieresti.

Se-napoiase aducînd lui Ghedeon nu numai meșteșugul lui Ciortan, dar și duioasa inimă a acestuia. De cînd plecase de la Boura „călugărașul”, Ciortan zilnic venea la Ghedeon, să facă el la rîndu-i „ascultare” fratelui Ștefan. Și nu venea cu mina goală.

Mici erau ochii Ghedeonului și foarte-i închidea ușor. In schimb, mesele lui aveau belșugul și parful celor de la Boura.

Nu se trăia rău nici la Schit, fiindcă era-nzestrat de neamul Bour din belșug, și fiindcă bucătarul Schitului, părintele Evlampie, avea multă evlavie pentru-ale pîntecelui. Dar poate și mai mare era evlavia egumenului pentru posturi.

Așa că-n zilele grele de post — numai fasole, rișcovi, hribi și borș de leuștean —, cînd se umflau fără de saț monahii din chilii, cam pe-nnoptate, unul după altul, ca gîndacii cei de noapte, pe poarta de dindos a Schitului, ieșeau părinții Tasian, Evlampie, Teofilact și cu Meletie, buni și-ntru toate frați cu Ghedeon. Făceau cruce cucernică pe scara porții de dindos, căci chiar acolo îi întîmpina Satan cu miros de costiță afumată, varză și cîrnați usturoiați.

Părintele Teofilact știa să cînte din tambură — un fel de cobză cu gît lung — cîntări una și una. Părintele Evlampie, ca nimeni altul, știa să facă alivenci coapte pe foi de nuc și caracatiță fiartă-n sos de vin, cu coconari, strafide și măslină, precum și să mănînce ce făcea. Părintele Meletie, deși gros ca buhăii, își sumeca giubeaua și pornea la joc ca stîncile la vale, nu rareori cu Ghedeon de mîna, că mult s-asemănau, ca cireșelele pereche pe codițele perechi. Iar cuviosul Tasian, chior de un ochi, mărunț, uscat și ascuțit ca un țărăș uitaț într-un pămînt de secetă, cînd începea pomelnicul păcatelor preasfinților mitropoliți, episcopi și arhimandriți, precum și dezvelirea vieții cea de taină a monastirilor de monahii, — și

îngerii din ceruri, dacă l-ar fi auzit, ar fi căzut de Sus de-atîta rîs, ca merișoarele din merii scuturați.

De la-nceput, monahul Ghedeon prinsese mare dragoste pentru Ion Ion. Și nelăsîndu-l inima să-l 5 știe la arhondaric, înconjurat de cuvioase ziduri, îl adusesese-n dosul Schitului, la el acasă, dimpreună cu cei doi ai trinității.

Clonț adormea degrabă după masă, într-un culcuș de fin, în brașoveancă; Petru hălăduia pe marginea 10 Durlaiei, pînă cînd somnul fără vise îi făcea un semn, buștean căzînd cînd se-ntorcea. Iar Ghedeon, Ion Ion, Evlampie, Teofilact, Meletie și Tasian, aproape-n fiecare seară — fie la marginea pădurii, fie-n casă — înfulecau, glumeau, cîntau, jucau, răcneau, beau și se ușurau, — și iar înfulecau, glumeau, cîntau, jucau, răcneau și beau: „Să-nveselească 15 hoitul, o vorbă, mă-nțelegi!”

*

întăia masă a lui Ghedeon abea-ncepuse. Avea 20 pastrama de la Boura, tot de acolo și măslină marinată fierte-n oțet cu miere și cu mirodenii, precum și două sticle de rachiu ș-o damigeana cu vin bun. Iar de la-nmormîntare adunase împreună cu Teofilact, Evlampie, Meletie și Tasian colivă și colaci să le ajungă..

Mînceau afară în cerdac, hrănind dintăi „copiii”, 25 pe Clonț și Petru. În acest timp, Ion Ion și Ghedeon gustau cîte puțin din toate cele, grijind stomahul cu rachiu și vin. Adevărata masă începea mult mai tîrziu, cînd dinspre Schit un zumzet de tambură în surdina, un grohăit de porc mistreț, un pas de elefant și-un șfichi de glas nazal vesteau sosirea celor patru 30 cuvioși, dreptii fîrtați ai Ghedeonului: Teofilact, Evlampie, Meletie și Tasian.

Își răsucea musteața Ghedeon; Ion Ion părea că-și 35 mulge barba creață. Venise-un frate de la Schit, chemînd pe „zugravul bisericii”. Petru plecase. Ion Ion clipise înspre Clonț, făcîndu-i vînt. Plecase deci și Clonț. De-atunci băuseră Ion Ion și Ghedeon mai multe păhărele de rachiu, cu binișorul, tot așteptînd

și tot mirându-se că cei plecați nu se-ntorceau și stîm-
părîndu-și numai cu pastrama și rachiu mirarea cea
neconținută. Dar are și mirarea o răbdare, nu mai
multe, și un capăt, chiar cînd e amestecată cu rachiu.

5 Ion Ion își duse două degete în gură. Un șuier
haiducesc trăsni tăcerea munților.
Trecură una, două, trei, patru, cinci, șase clipe.
Se ridică în sus sprinceană stingă a lui Ion Ion, și
buza se răsfrînse.

10 Zîmbi, dîndu-și o sfîrlă peste barbă, căci s-auzeau
scurt detunînd pașii lui Clonț.
— Bine, mă limbrieule, faci pe mitropolitul?!
Aștepți să vin eu la tine?
Clonț gîfîia. Clipi, c-un zîmbet ațîțat în ochi.

15 —Vorbește, pușlama!
— Hi-hii! se minună Clonț de ce nu spusese încă.
— Ho-hooo! făcu Ion Ion, lăsînd sprincenele pe
ochi și ridicînd o palmă. Ai căpchiet, nemernicule?
Unde-i Petru?

20 — Hei! Stă de vorbă...
Ion Ion se ridică. Și în sfîrșit gura lui Clonț se
dezlegă.
— L-o chemat cucoana ce cu nasu mare...
Și se uita drept la nasul lui Ion Ion, ale cărui nări

25 vibrau.
— ...Si l-o sucit si l-o-ntrebat...
— Ei?
— Și-i vorbe frumos; parcă era la teatru!
— De unde știi, mișehile, că-i vorbea frumos?

30 — Da' eu unde eram?
— Unde?
— Acolo, la galerie!
— Unde, mă plisc de curcă?
Mînile lui Clonț se înălțară deodată, ca la „dansul
mateloților”, atîrnîndu-se de ceva imaginar.

35 — La cerdac, pe dinafară, zîmbi Clonț, clipind
din nou.
— Și ce-i spunea?
— Că strașnic de frumos l-o zugrăvit pe sfîntu
40 Gheorghe, și dacă are vreme și binevoiește să poftască
la dumnealor la Curte...

Vorba, chipul și mînile lui Clonț o imitau pe fița
Ruxanda.
— ...tare mare bucurie le-ar face s-o zugrăvească
pe duduia dumnealor...

5 — Cade norocu ca ghinda-n rîtul scroafei, o vorbă,
mă-nțelegi, grăi monahul Ghedeon și răsturnă un
păhăruț pe gît.
— ...Și dacă primește, dumnealor îi trimit în
fiecare zi trăsura de la Curte să-l aducă...

10 —Tiu-tiu! făcu admirativ Ion Ion.
Clonț își acordă o pauză, măsurîndu-l pe Ion Ion
c-un mic zîmbet de superioritate, care-i punea un fel
de luminos sfîrc de musteață în colțul gurii.
— ...să ieie dejunul la dumnealor, urmă Clonț,
15 să se odihnească, ș-apoi, cînd vine duduia, că dum-
neaei locuiește la Curtea-Mare și vine numai după
amiază s-o zugrăvească...
Altă pauză.
— ...Și după aceea o venit...

20 Tăcu. Strănută. își suflă nasul.
Iar se ridică Ion Ion, cu nasu-n trompă de atac.
— Și după aceea o venit domnu ministru.
L-am văzut eu!
— Ei? Ei?

25 — Phii! Strașnic l-o lăudat! O spus că-l știe de
la Iași, că și dumnealui o fost pe la „noi” la esplanadă...
— Mă, pezevenghiule!
— ...Ș-o cumpărat un tablou, și-i pare foarte bine
că tocmai domnu Petru pictează în biserică.

30 Tot vorbind, Clonț se dăduse lîngă Ghedeon, cu
ochii la paharul de rachiu.
— Ce te uiți ca iapa-n traista cu grăunțe?
— Mi-i cam frig, părintele. Dați-mi și mie un gît.
îl și-nșfăcase mîna lui Ion Ion.

35 — Spune mai departe, că-ți sare sfîrleaza!
— Gata.
— Cum, gata?
— Cum să fie? Gata!
— Bine, mă, rușinea pămîntului, ce-a răspuns
40 Petru ?

— Hăăihăuli Ghedeon. Ce să răspundă? Sărut mîna.
— Domnu Petru? Tăcea chitic.
— Păi atuncea, măgarule, ce cauți aici?
— Dacă m-o șuierat stăpînu!
— Marș înapoi. Trap!... Stai! Petrule, ei?

Venea spre ei fără să-i vadă, cu mînile la spate și fruntea-ngindurată. Vorbele lui Ion Ion îl deșteptară. Ridică ochii, întîlnind stuhul și fălcile' lui Ghedeon.

— Ce-ai făcut, Petrule? Zi!

— Mă duc mîni la Boura să fac portretul unei... doamne bătrîne.

I se-nroșiră violent obrazii.

Se așeză la masă.

— Da' mie nu-mi dați un păhăruț, după ce-am făcut atîta treabă? se jălui Clonț.

— Ție? Te-nvăț eu minte să mai tragi cu urechea la ce vorbesc oamenii mari! vorbi Ion Ion, cu coada ochiului îndreptată înspre Petru.

Și Petru se-nroși din nou.

*

Se pregătea în munți o noapte fără nor pentru întîmpinarea lunii pline.

Nu se-nălțase încă. O aștepta tăcerea miilor de brazi topiți în cîte-un mare trup de munte.

Se înălța din negru fund de noapte — poate pe văi demult își revărsase bruma mărilor azure — dar între munți, ca în fîntînile închise, era-ntuneric fără cută, des, deplin și ud.

Și se porni să crească sus pe culmi, deasupra vestului cuprins de umbră, alb curcubeu de dimineață.

Se-ntinse, alungindu-se. Mirări de marmură îngălbeniră culmile, ca strania privire a statuilor păgîne.

Creștea o lună, două, trei, — ori cîte?

O culme, două, trei, — de după toate viscolii un alb avînt spre stele.

Pluti un abur sedefiu în noapte.

Mai alb din alb, și din argint, o strălucire dincolo de-argint, treaptă cu treaptă, preg cu prag, spre limpezi fulgere de diamante.

Și se-ntîmplă-n enorm ceea ce-n mic se-ntîmplă cînd înflorește-un lan de crini, căci parcă n-aștepta văzduhul un singur răsărit de lună, ci să-nflorească peste fiecare culme cîte-o lună plină, desfăcînd sub cerul galben de astralele polenuri orbitorul lan.

5

*

Milena...

Trupul pășea cu pulberea de lună pe marginea Durlaiei, și sufletul, pe malul numelui din munte revărsat la vale înspre Schit.

10 Lungi erau umbrele culcate pe tipsiile de iarbă sură, ca și gîndurile alungite înspre vis de-aceiași lună, deopotrivă-n suflet și pe cer.

Cine-l chema nainte? Venea prin noapte o chemare. Porneau plecări din el. Spre ce? Spre cine? Încotro?

15

Milena...

Numele venea din munte, din adînc de munte înspre seară, dintr-acolo se-ntorceau fetele satelor din vale, pornite de cu noapte, aducînd în coșulețe și-n cofițe zmeură, mure și afine.

20

Acolo unde-i zmeură, mure și afine e și Milena... Prili-trili-lari-prili... Și Durlaia tot de-acolo cobora.

Kneghina Milena Bour: nume înscris pe-o placă de mormînt, în roșu luminiș de candelă... Și iarăș tresări, cu presimțirea mărilor fără de zare — căc

25

nu putea uita ochii pe care-i întîlnise în camera morților mintelor, albaștri peste somnul lui. îi revedea. Era în el ca un înec al respirației, și două brațe-ntinse a plutare.

Lună, lene albă, înclinare pe o tîmplă, gene-

30

tremur pe poiene de cleștar...

Tot era alb, tot era val, umbră, argint.

Toate plecau lung, ondulat, pe val de umbră, pe val de-argint.

35

Rămase locului. Se scutură s-alunge somnul lunii umplîndu-și pieptul de mirosul brazilor. Parc-ar vrut, cu încordarea brațelor, să-și strîngă sufletul să-l îndoiaie voinicește, el fiind stăpînu lui.

Deschise ochii. Toate plecau lurg, ondulat, pe val de umbră, pe val de-argint.

Plecă și el. Spre ce? Spre cine?
Lăsase-n urmă Schitul înghețat în lacurile lunii.
Durlaia-n noapte era tril de fluier. Se aprindea-n
5 argint răcoarea brazilor. Și alte lacuri răsăreau lunare
înainte.
Totul era scaldat și-mprejmuit de apele și sloiurile
lunii, cu străluciri și cu singurătăți polare.
Porneau curbele culmilor prelung, spre funduri
boreale, în procesiune somnambulă de ghețari.
10 Era atât de mare și de stranie singurătatea albă
dintre munți, că parcă ar fi trebuit să treacă — abur —
cu pânzele desfășurate și cu blestemul la catarg,
vasul-fantomă.
Și deodată, azvîrlindu-și fluierile, altul fu glasul
15 Durlaiei: sușnitor în clocote de spumă, ca pădurile
în vînt de toamnă cînd își leapădă frunzișul.
Acolo se-ntîlnea solia Puchinosului — Durlaia —
în galopu-i de centaur, cu tremurătoarele pilcuri
de nimfe, dinspre Neagra-Afinei venite, ale Căpriței.
20 Și s-arătară ochilor lui Petru, prin înghețata
flacără a lunii, brazii aleei seculare, negri lăncieri
în dublu șir, opriți la o comandă-n văi; și înspre rîpe,
proiectat medieval pe zările Văii Moldovei, Turnul
Milenei, căpetenia lăncierilor de-apocalips.
25 Trecu o punte peste ape, intrînd în parcul Curței-
Mari.
— Hiu-hiu-hiuuuu... Hiu-hiu-hiuuuu... Hiu-hiu-
hiuuuu...
30 Cu hohote stridente, modulate-n urletele turbei,
un huhurez, din vîrf de brad, umplu de bocet munții.
Tăcerea gîtui ultimul țipăt. De pretutindeni,
altele-ncepură. Și parcă-nnebuniseră toți brazilii, vâi-
tîndu-se cu glasuri de femeie, și parcă duhurile des-
chiseseră fîntîna fără fund a iadului, umplînd văzdu-
35 hurile ceasului de noapte de deznădejde și de tînguiri,
de mîni care zmulgeau păr despletit pe umeri, de buze
larg căscate a pustiu, de ochi enormi cu tulbure privire.
Ajunse la alee. Intrați în ea ca în mitropolia bra-
zilor. Acolo se stîngea lumina lunii, rămînînd albă
40 pe-afară ca un var al zidurilor vegetale. Iar înlăuntru,

o paloare umed-inverzită alunga lumina, cerul, stelele,
cum le alungă fundul oceanelor în alte lumi. Domnea
aroma veacurilor bradului stătut în umbră, deasă,
5 grea, atît de tare că-ți punea pe față ca o mască într-o
respirație de somn adînc.
Era alături de un trunchi trimis cu crengile din
vîrf în cerul nevăzut. Vroi să intre în alee. O zgudui-
re-a inimii îl împietri, cu palmele pe coaja aspră
— căci apăruseră, spectrali, spre el venind pe-alee,
10 Mișena și alături un bătrîn înalt, abea încovoiat, în
straie negre, cu enorme plete albe, barbă revărsată
în cascadă înghețată, rezemat în cîrjă. Călcau fără de
sunet, pe ruginiile troiene ale acelor de brad, plutind
parcă pe ape.
15 Se apropiară.
își ținu suflarea.
Haina de doliu, obrazul alb, buclele negre, ochii
albaștri întunecați în umbră. Era atît de trist chipul
copilăresc încununat de bucle ca de struguri de-abanos,
20 era atît de abătută înclinarea capului pe umerii căzuți,
că parcă ea, fetița îmbrăcată-n negru, ar fi tîrît
— tăiată-n lespede masivă — întreaga umbră a aleei
după ea.
Așa trecu prin inima lui Petru, și pieptul îi fu
25 greu.
Erau în dreptul lui. Căzu un lung mărgăritar de
lună printre brazii. Privirea i se abătu în lături, cu
inima odată, căci întîlnise în obrazul patriarhului
mitropoliei brazilor, subt fruntea ridicată, azurul
30 ochilor Milenei, dar sinistru, orbitoare dilatare a
cerului de cataclism.
— Sultana!
Sultana?
— Da, Ghiorghieș.
35 Glasul era scăzut, parcă de spaimă, dar intonația
cuvintelor era ocrotitoare: așa cum ar vorbi o mamă
copilului bolnav.
— în cîte-avem astăzi?
Erau ciudate vorbele articulate de buzele bătrî-
40 nului. Aceleași vorbe, ale tuturor, dar pline de-n-

T

- tuneric și tăcere, rigid rostite, rar, ca o mișcare de mumii care-ar ieși din sarcofage reintrînd în viață.
- Treizeci iulie.
- Anul o mie opt sute optzeci?
- 5 Mai mult poruncă decît întrebare.
- Da, Ghiorghieș, o mie opt sute optzeci.
- Glumă?
- Evocarea anului mort, în noapte, pe aleea brazilor, dădea fiorul unui dialog de cimitir, la miez de noapte,
- 10 între sicrie.
- Răsună un oftat adînc, amar. Cîrja căzu.
- Pumnii bătrînului se ridicară amenințatori în sus. Ochii Milenei se măriseră într-un obraz de ceară.
- Inima lui Petru bătea atît de tare, că simțea în
- 15 el ca o zmuncitură de cai speriați.
- Auzi un gemăt înnădușit. Cu pumnii pe ochi, bătrînul plîngea clătînîndu-și capul.
- Și iarăși se porni deasupra brazilor, mai ascuțit, ca un lătrat al cînelui-pămîntului, glasul huhurezului:
- 20 hiu-hiu-hiu-hiuuu...
- Apoi șoapte de alinare s-auziră, spuse cu milă și cu spaimă, căci buzele Milenei tremurau.
- Plîngea ca un copil bătrînul, cu fața îngropată-n pumni, dar plînsul îi cutremura pletele albe dîndu-le
- 25 clătînarea deznădăjduită a pădurilor în vînt de iarnă.
- Lasă, Ghiorghieș, nu mai e mult, vine întăi septembrie...
- Brusc, bătrînul înălță fruntea.
- Milena tresări, vorbind cu milă și sforțare:
- 30 — ...Mă sui în Turn... Poate îi iau...
- Poate? răsună glasul bătrînului.
- Ii curgeau lacrimile pe obraji, dar întrebarea o făcuse cu un glas năpraznic de poruncă și blestem.
- Milena se dăduse îndărăt, ținînd mîna pe gură,
- 35 cu ochi sticloși de groază.
- O clipă de tăcere istovitoare. Milena plecă fruntea.
- *îi* iau sigur, Ghiorghieș.
- Da, sigur, declară solemn bătrînul, cu o surdă amenințare în glas. Dă-mi bățul.
- 40 l-l ridică de jos. Porniră unul lîngă altul.

Brazii erau drepți ca niște uriașe minutare oprite la miezul nopții anului o mie opt sute optzeci, — **de-a dreapta și de-a stînga catafalcului anului mort.**

Acolo, numele Milenei era Sultana.

*

- 5 Trecuse pe deasupra Bourei galopul în aripi al unor nouri, luînd subt mantii negre luna.
- Iar răsărise, și mai palidă, privind parcă din aburirea depărtărilor în urmă.
- Vuiseră pădurile de brad. Se prăbușise luna după
- 10 munți, în fluturare ca de vâluri albe duse-n vînt **de** goană mare.
- Apoi se înălțase solitar subt stele marele adînc **de** noapte, stînd ca Lucifer la prora lui de stînci, deasupra lumii.
- 15 Lungit la marginea prăpastiei deschisă înspre văile Moldovei, înfășurat în pelerină, cu capul rezemat în mîni, Petru aștepta lumina zorilor în parcul Curței-Mari. Intunecimea-i închisese toate căile, compact, ca-ntr-un castel în care la porunca unei vraje toate
- 20 punțile s-au ridicat.
- De-a lungul orelor de noapte, nimic nu auzise să-i vestească apropierea vieții. Nici glas de cîne, nici gorniță de cucoș, nici mugete de vită, nici nechezat de cal sau lovitură de copită.
- 25 La Curtea-Mare totul era mut și stins. Numai deasupra Turnului Milenei, cînd și cînd, se auzeau silabele de monolog în vaiet ale cucuvaiei.
- Deși era deprins să doarmă afară, pe pămînt, în frig, — nu adormise. Nici treaz însă nu era. Ochii
- 30 deschiși priveau în el, prin întunericul de-afară. În el, adică-n depărtarea fără fund, cu noapte și cu stele neluminătoare, care acoperea Valea Moldovei. Vuietul brazilor și-al sîngelui îi vîjîia-n urechi, din straniile scoici ale tăcerii. Nesomnul îi înfierbîntase tîmplele
- 35 și fruntea. Nu mai recunoștea nimic: străin își era sieși, altul era glasul Durlaiei, — și dacă în tăcerea nouă ar fi strigat: „Petru Diacul”, nimeni n-ar fi răspuns, decît, mirat, ecoul.

Era în el, fără trecut și amintiri, golul din craniul morților, cu ochii găunos deschiși pe somnul fără vise, negru în orbite oarbe.

5 Trecură ceasurile, clipele, egale, uniforme, fără de mers de minutare, de-un negru mat în noaptea mată.

Și începură limpezi, ca izvoare revărsate pe stînci negre, ceasurile dimineților albastre.

O mîna șterse bruma Căii-laptelui, — poate o aripă.

10 Se aburiră munții, gata să răsără fragezi în argint de dimineață.

Se stinseră deodată și pe rînd, ca clinchete de zurgălăi în clare depărtări, stelele nopții.

Petru se răsuci pe-o coastă, întorcîndu-și capul. Privi Turnu! Milenei, parcul, brazii, munții...

15 Ce crîncen mohorîta era Boura, Boura nopților! De jur în jur, pădure neagră. Culmi ridicate peste culmi, ducînd în cer desișul brazilor, uriașe candelabre negre.

Trecu prin el — venind ca de pe alt tărîm — un gînd de la-nceputul nopții: „Acolo unde-i zmeură, mure și afine, e și Milena”.

20 Gîndise-așa cînd încă nu văzuse Boura. De-atuncea ascultase hohotele huhurezului, văzuse brazii anului o mie opt sute optzeci, — și-o noapte-ntreagă se-ngropase în tăcerea Bourei.

25 Boura! Nume rostit de peșterile preistoriei. Nume făcut din prăvăliri de stînci și din ecoul lor hăulitor în munte.

Ce dulce răsuna în Boura „Milena”, numele cîntat de un cristal abea atins, undă subțire, limpede: Milena...

30 Se abătuse fulgerul dintăi al dimineții, numai pe cer, deasupra Bourei, sporindu-i parcă-ntunecarea, ca scînteierea spadei argintii rotită-n mîna cu mînușă neagră a cavalerilor cu-armură și cal negru.

35 Milena...
Boura...
Milena...
Glas de lumină, bubuit de nori.

40 întoarse capul ca la o chemare-n dimineață.
Văzu.

Și-aceeași înecare-a respirației îl stăpîni, și-aceleași brațe-n el se-ntinseră larg a plutire.

5 Trupul era în neagră Boură, dar printre munții despicați, din fața Turnului Milenei — acolo unde-o noapte-ntreagă s-adunase întunericul compact — se deschiseseră enormi și umezi, cuprinzînd întreaga zare a Moldovei de azur afund iluminat, ochii Milenei. îl priveau.

10 Se ridică-n picioare. Astfel întregită, cu azurul dimineții prin întunecării munți, Boura nopților era ca buclele Milenei, negre, în jurul ochilor albaștri.

Nu auzi pași înceți, oprindu-se, și iar pornind, și apropiindu-se de el, șovăitori.

15 Ședea la marginea prăpastiei, descoperit, cu pelerina spînzurînd pe umeri, cu păr de aur răsucit, avînd pe frunte și obraji plutirile de cer văzute numai pe chipul celora care privesc întăia oară marea și pe al îngerilor care zboară.

20 Așa-l găsi Milena, pentru a patra oară răsărit în calea ei, după o noapte grea de spaime și amară, oprit deasupra văilor, pe pragul dimineților albastre.

De-atîtea ori venise singură acolo, după fiecare noapte petrecută Ungă cel care-o chema „Sultana” — să-și mai aducă aminte că era Milena. Privea o clipă zarea luminoasă-n care-i răsărise un chip cu păr și ochi de aur și se ducea apoi să doarmă în noaptea Curței-Mari, pe patul mamei ei, purtată ca pe-o luntre pe o apă neagră înspre altă apă neagră.

25 Ș-acum... Parc-aștepta să-i crească inima din piept, ca din pămînt de primăvară, și să-și îngroape fața în trandafirii ei.

30 Era atît de ostentivă — o osteneau și nopțile-n care purta numele moartei, o ostenea și inima Milenei, bătînd spre cel ce n-o vedea —, că ar fi vrut să-nchidă ochii, să-și plece fruntea pe umărul din fața ei, și-apoi să doarmă lung în soare și să nu se mai deștepte.

35 Se ridicau acele clipe ale dimineții, care-s treptele de aur ale înălțării soarelui pe orizont.

40 Glasuri subțiri de rîndunici aprinseră scînteii în dimineață.
Zîmbiră culmile rotund.

Se-nălbastriră brumăriu poalele munților.
Mari urne răsturnară peste văi aroma bradului.
Ochii Milenei se-ntîlniră cu-ai lui Petru.
Se înălță soarele lumii prin tăcerea lor.
5 Se desfăcură buzele Milenei c-un început de zîmbet
spre o vorbă. Tot sîngele cu murmur înflorit o căuta.
Să-i spuie-o vorbă luminoasă, bună, plină de suflet
și căldură...
— Buna dimineața.
10 încă o dată îi zîmbi.
Apoi se duse.
„Buna dimineața.”
Ședea acolo, năruit în el, ca un zid vechi, pe care-ar
fi-înflorit deodată, valuri, valuri, de culoarea ochilor
15 Milenei, florile cu numele vorbelor ei.

Se cobora spre Schit, pe marginea de val în fluie-
re-a Durlaiei, cu el, numai cu el, ca un păstor cu
turma, un păstor a cărui turmă ar fi — maramă vie
de luceferi — toate roiurile de albine ale primăverilor.
20 Mergea în murmure, deasupra lumii, cu sufletul
la stînga și la dreapta, înaintea și în urma lui, cum e
un zîmbet între altele și în azur o stea.
Erau atît de tineri munții prinși de mîni, de jur
în jur, în păgineasca dănțuire, acum aici ș-acum
25 departe, atît de sprinten repede, că parcă nici nu se
mișcau.
Erau atît de pure toate — cerul, iarba, soarele,
parfumul brazilor și dimineața — că parcă nu aieva
le făcuse mîna cea dumnezeiască, ci abea-ncepeau
30 mirate, în visarea unui înger adormit c-un fir de iarbă
verde strîns în dinți.
Zîmbea, privindu-le pe toate. Și pentru toate ar
fi vrut să aibă vorbe de voioasă-ntîmpinare și vestire
bună. Să înțeleagă brazil că-i iubește, cu o vorbă
35 numai, așa cum înțelege cu o vorbă, omul, că îl strîngi
în brațele frățești.
Să-i simtă iarba—duioșia; cerul — încîntarea
fragedă, și soarele —robusta, bărbăteasca-mbrățișare
pe obraji.

Și-n calea lui, brazil și iarba, soarele și cerul
frățește i se arătau, așa cum le era și el cu vorba de
pe buze:

— Buna dimineața.

*

5 Și se porni să se întîmple în biserica Schitului
Toacelor ce se-ntîmplase-n sufletul lui Petru.
Pe catapiteazma sfîntă, ridicîndu-și umbrele,
ochii Milenei aveau să se deschidă spre minunea sfîn-
tului cu lancea împlîntată în balaur.
10 Și toate roiurile de albine ale primăverilor se
pregăteau s-aducă — nu de aur, ci de azur — miere
pentru ochii ei.

III

Rasul c-un brici tocit; periatul părului deprins cu libertatea monacală de la Schit; curățirea hainelor date pîn-atunei în grija lui Clonț; văcsuirea ghetelor și jalnica priveliște a tocurilor strîmbe...

5 îl scuturase pregătirea pentru-ntăiul drum la Boura, ca un acces de friguri, subt necruțătorii ochi ai lui Ion Ion, care, trîntit pe pat la Gliedeon acasă, desculț, hirsut, mușcînd cu poftă cînd din mămăliga rece, boț făcută, cînd din ceapă, îl sfătuia și îl compătimea pentru debutul lui în „high-life”, „intercalând cîte-un bombardament de invective pentru Clonț, 10 ilarul cască-gură de pe lingă fierberea lui Petru.

Plecase de la Schit într-o trăsură cu cai negri, venită de la Boura anume pentru el. în fața zidului chiliilor un glas îl salutase de la spatele trăsurii: 15

— Poftă mare la bunătăți, domnu Petru!

Și Clonț, în goană, o luase îndărăt, pe cînd trăsura, bubuind pe podul de subt bolta porții, aducea captiv la Boura pe cel care-ar fi vrut, în acea clipă, să fie 20 alătura de Clonț, la vale spre Schit.

Și se-ntîmplase altfel decît socotise cu îngrijorare, întrase-ntăia oară-n casa fițelor, și parc-ar fi intrat — ca-n visele copilăriei — în apa de lunară somnolență și-mpaienjenite amintiri a unei vechi 25 oglinzi uitată într-un pod de casă bătrînească.

Simțise din întîia clipă o viață stinsă de pastel decolorat, automată și egală, desfășurată dincolo de viața dură, în marea casă de păpuși, în care *vechi* și nu bătrîne păreau surorile Smaranda și Ruxanda 5 Contăș.

Veniseră cu zîmbet și cu vorbă primitoare în întîmpinarea lui, albe de pulberi blînde, mai curînd, decît de anii aspru omenești. Și parcă nu l-ar fi mirat dacă în loc de vorbe o muzicuță ar fi prins să cînte, cu 10 note mici, apoase, un menuet sau o gavotă, din buzele Smarandei Contăș; și dacă la auzul ei s-ar fi deschis dulapurile singure — ca ușele pendulelor cu cuc — lăsînd păpuși cu crinoline și peruci pudrate să-și avînte reverența adîncită în oglinzi, cu foșnete uscate de mătăsuri și legănări de evantalii prăfuite; și deodată stînd, mirat oprite, și-ntristate zîmbitor, de un resort sfîrșit, c-un bîzîit de muscă peste-ncremenirea lor, după declinul dulcei nebunii.

Și cealaltă băbuță, cu trăsături comic energice, bonetă și șorț alb, care și-n vorbe și-n mișcări avea parfum de ciocolată și vanilie.

Era în el ca aplecarea celui care trece pe subt praguri scunde cu mărgele sunătoare; pasul ferit și măsurat, de Gulliver, cînd se trezește cu picioarele-ancorate în cutiile de jucării ale norodului liliputan; și-un fel de pudică sfială și mirată încîntare a marei lui zvîcniri de viață, plină de cer, de vînt, de soare și de brad, printre băbuțele de porțelan și de ivoriu, parfum, dantelă și matasă.

Îl înfiaseră de la-nceput.

De cum intrase-n casă, fița Ruxanda pusese slugile să facă focul în sufragerie și-n salon, spunîndu-i:

— Mata, drăguță, ești tare subțirel îmbrăcat! Aici la rmmte-i frig, drăguță! Smărăndițo, fii mata bună și dă-i un șal pînă ce se aprinde focul... și pune-ți și mata un șaluț.

Apoi venise Coca Bîca.

— Fratele Milenei, sărăcuțul, oftase fița Ruxanda către Petru ridicînd sprincenele.

Se așezase pe un scaun, într-un colț, cu capul lui de melancolică paiată înclinat pe-o parte, cu mîniie

încrucișate pe genunchii slabi, c-un aer resemnat de jucărie veche și stricată, cu care nici pisicile nu se mai joacă.

Sunase ceasul din ietacul Smărăndiței, unu, ceasul mesei. Se așezaseră la masă, Petru alături de fița Smaranda, dreapta de cinstire din căminul fițelo'r.

Privirea fițelor, cu a lui Coca Bîca, se încrucișaseră sus pe bufet, unde, răcit, cu spuză și cenușă albă, cornetul de rășină aștepta mîna Milenei din ziua cînd plecase.

Oftaseră fițele.

— Cînd era fetița noastră, ea afuma...

Petru era mai nait decît Milena. C-o mîna coborîse jos relicva, luase tot cu mîna un cărbune potrivit, din gura sobei; aplecat, atent, suflînd și înteșind zvîcnirea rubinie oglindită în obraji, pornise-ncet în jurul mesei, mergînd, fără să știe, pe urma pașilor Milenei.

Se răspîndise aromatul abur în inele albăstrii, punînd cunune moi deasupra capetelor ridicate înspre Petru. Și după clipa de nedumerire — căci pîn-atunci o vrajă parcă îi oprise să-și îndestuleze bătrînescul obicei, dînd altcuiva decît Milenei să afume —, începură să-și zîmbească unul altuia ca pomii primăvara.

Astfel, pe potecuțele de fum albastru, o dată cu Milena, readusă între ei, Petru găsisese cel mai dulce drum deschis spre inimile fițelor și a lui Coca Bîca.

Cînd isprăvisese de-afumat se întîmplase ceva nou în casă și în suflete. Plutea prin ceața lacrimii de brad dusa zîmbire de pe vremea cînd Milena nu plecase. Nu numai pentru cei din jurul mesei. Cînd adusese primul fel, țiganca sură, care s-aplecaseră și pe leagănul Milenei, exclamase:

— Parcă s-o-ntors Domnița!

De-atuncea începuse o înviorare. Era în toate vorbele Milena, în toate colțurile casei, pretutîndeni, peste ei și-n jurul lor, cum e un singur cîntec în dezghețul apelor cînd se revarsă prin tîmîia vîntului de primăvară.

— Ți-aduci aminte, Smărăndițo, la un an fetița noastră a început să umble. Zdupa-zdupa, zdupa-zdupa parc-o aud, mititica, începea fița Ruxanda.

5 Și toți o auzeau mergînd desculță pe un covoraș spre brațele întinse înspre ea cu ademenitoare daruri. Și s-aprindea însuflețirea unui zbor pe-obrazul palid al lui Coca Bîca, și mînile lui slabe, peste masă imitau pasul rătuștei, pasul lui, dar și-al Milenei de odinioară înspre el venită.

10 — Ruxando, da' mata mai ții minte rochia roșie cu volanașe?

— Cum nu?! Mata i-ai făcut-o. Avea cinci ani fetița noastră.

15 — Vai, Ruxando! Cum poți spune una ca asta? Șase ani avea. Parcă era o păpușică!

Venea spre ei cu șovăirea pură de izvor a pașilor dintăi; venea cu mersul de căprieță neagră al primelozburdălniciei; venea, fetiță, cu rochiță roșie, în hamuzurgălăilor de bucle negre; venea Milena cea din urmă care-n ietacul Smărăndiței spunea în fiecare seară *Tatăl nostru* în genunchi, după ce pieptenele de baginii rotunjise buclele în fiecare seară altfel parfumate.

20 Venea spre ei cu toate vrîstele, cu toate rochiile și cu toate amintirile — Milena, melodia casei mute duminica de toate zilele a săptămînilor de atunci, îi auzeau, învălmășit de amintiri, glasul și risul vrîstelor amestecate — și nu era-ntre ei.

25 O revedeau cu ochii ei albaștri, cu toate zîmbetele și cu toate rochiile, în clare împletiri de curcubeu, — și nu era acolo.

30 Și straniu, și-nduioșător!

Trei păpușe hîrbuite — băbuțele și cu infirmul — părăsite în vitrina unui anticar de bibelouri, aminându-și de mînuța de fetiță care le-ntorcea resorturile dîndu-le viața cea de toate zilele. Plecase dintre ele lăsîndu-i printre pulberi. Și n-o vedeau acolo, aceeași mîna de fetiță, întinzîndu-le, aprinsă, torța tinerețunei inimi cu bătăi prea tari.

Petru se înroșise atât de violent, încît fița Ruxanda, cu șervetul în mînă, se sculase:

— Te-ai înecat, drăguță! Iaca să-ți dau un pumn după ceafă.

*

5 Singurul oaspete al fițelor, din an în an, era nepotul lor, Matei.

Venea din lumea de afară, pe care fițele o părăsiseră cu zeci de ani în urmă; și-n Boura, și mai ales în casa fițelor, și pentru Smărăndița mai cu seamă, 10 sosirea lui Matei avea însemnătatea de eveniment a singurei corăbii abătute pe la albiile insulelor fără hartă din îndepărtate oceane.

Și totuși, Smărăndița niciodată nu-l poftise, după mesele sărbătorești, să intre în ietacul ei, ci numai 15 în salon.

De ce?

Casa era a tuturora, firește, și-a fiței Smaranda, adică a bătrînei, sora celeilalte fițe, pe cînd ietacul cu scrinurile suvenirelor era, ca și-altădată, al răsfățului, al gingășiei și-al cochetăriei, adică nu al fiței, 20 ci al Smărăndiței. Acolo se păstrase dincolo de ani, nevestejit, netulburat, un virginal parfum de lămîiță al sufletului Smărăndiței, în mobilele vechiului ietac de fată mare. Acolo vremea surîdea prin sornn. Acolo 25 orele erau sunate de același ceas-dulap: cling-cling. Acolo, cînd fița Ruxanda-i aducea cafeaua, dimineața, dîndu-i perdelele de la ferestre într-o parte, îi spunea: „Buna dimineața, Smărăndița”.

Și ochii Smărăndiței întâlneau aceeași dimineață 30 ca la cincisprezece ani.

Plutea acolo, fără nume, mitul lui Narcis, de chipul său îndrăgostit în unda clară pe care nici fița Ruxanda, nici Milena nu o tulburau. Ba dimpotrivă, buclele Milenei, pieptănate în penumbră, parfumate 35 cu esențele din flaconașele cu nume ca din versuri vechi — *Ilang-Ilang* și *Ess-Bouquet* —, la ceasul cînd oglinzile se-ntunecă și cînd pe-aproape-i somnul, împrospătau cu-atîta viață delicatele cenușe, că degetele fiței, armonios uscate, parcă piepătanau buclele tinereții Smărăndiței, culcată pe genunchii ei.

150

Pe cînd și vorbele, și glasul nepotului cu tîmple sure ar fi putut să spulbere ușoara amforă de fum, din care se evaporaseră, lăsînd numai mireazma florilor de lămîiță, anii Smărăndiței de altădată.

5 De ce-l poftise după masă în ietacul ei?

De ce?

Îl cunoscuse atunci întîia oară.

Ietacul îl primise fără de mirare și netulburat pe cel care c-o singură mișcare vie, tineresc spontană, 10 regăsise urma pașilor Milenei și prin casă, și prin sufletele fițelor.

Dar nu numai atît. La ea-n ietac fița Smaranda era alta. Și ca să fie alta, ca să fie cum era numai acolo, deschisese scrinurile. Și din ele, parcă-n muzică 15 de valsuri, polcă și mazurci, se revărsase balul amintirilor din tinereță.

Evantalii, teancuri de dantele, șaluri, broderii, cofrete pline debrățări, mătănii, vechi inele, brelocuri, lanțuri lungi cu mărtișoare, piepteni de tot felul — 20 toate cu trecutul lor, readucînd acolo timpurile demodate, reverențe-n rochii largi, ploaia de zulufi pe ondulările de lebadă ale decolteurilor și nume de bărbați cu părul negru ca Vasile Alecsandri, „acel rege-al poeziei”, care scrisese caligrafic pe un evantai 25 îngălbenit un madrigal naiv versificat „pentru ochisorii duduței Smărăndița Contăș”, odată, la un bal, din care-atît mai rămăsese: foșnet ca de toamnă în amintirea unei fițe și complimentul de pe evantai.

Dintr-o dantelă neagră, desfăcută cu un zîmbet 30 și cu genele în tremur, ș-apoi privită c-o ușoară rumenire a obrazilor uscați, Fița Smaranda dezgropase un fel de sîmbure chircit și înnegrit.

— Garoafa asta am capatat-o de la Todiraș Giur- 35 gea... la 13 decembrie 1845... o aduse de la sera lui din Todireni. O vezi mata, drăguță, tot miroase...

Petru se aplecase cu pietate înspre sîmburile înnegrit: floarea demult murise, parfum se desprindea numai din palma Fiței, parfum ușor de puf de pudră și picături de smirnă.

40 Dar o garoafă străbunică, demult trecută-n rîndul pulberilor vegetale, pe-obrajii Smărăndiței ridicase o

roșeață, desigur și-o bătaie roșie în pieptul de mătăsurii. Și-acea roșeață înviase balul dintr-o iarnă moartă, tinereța unui moșnegel, poate culcat în cimitir, și floarea oferită unei Smărăndițe, care acum, în anul
5 una mie nouă sute zece, primea proaspăt în nări parfumul de garoafă și de tinereță al anului o mie opt sute patru zeci și cinci. Bătuse ceasul din ietacul Smărăndiței, două jumătate, trei, trei jumătate...
10 Din scrin, parcă în muzică de valsuri, polcă și mazurci, se revărsa același bal uscat al amintirilor. Ș-acolo, între două fițe și-n fața unui scrin de vechituri, o dragoste creștea, mai tânără, mai proaspătă, în așteptarea pașilor Milenei, ca iarba crudă avîntată de subt frunze veștede pentru întîmpinarea
15 căprioarei primăverii.

*

Orșice pas pentru picioarele lui Coca Bîca piedecă era. Mergea și parcă se rostogolea, bălăbănind din mîni, descumpănit, călcînd pe vîrfuri, nu pe tălpi, într-o mișcare împletită a picioarelor aduse unul peste
20 altul, așa cum merg bătrînii pe coverta vaselor cutremurate strîmb, cînd sus, cînd jos, de marile talazuri ale uraganelor profunde. Și totuși, zilnic se ducea de-acasă pînă la hotarul dintre Boura și Curtea-Mare, s-o întîmpine pe sora lui, carede-acolo își trecebrațul
25 de gîtul lui, cu el intrînd în vechea Boură.
Venea spre ea cum iese cînele schilod, lăsat să zacă-n cușca lui, departe, dincolo de poartă, să-și întîmpine stăpînul care vine de la vînătoare, mult înaintea celorlalți, astfel pîrîndu-i-se că și el se-n-
30 toarce tot de-acolo, înaintea puștilor, ca și-altădată, crainic pentru cei de acasă.
Pe coarde surde, vuiet de mînie se stîrnise-n munți. Departe, dinspre Puchinosu, înnourarea se pornise-n marș tîrîș — și-un nour, înaintea celorlalți, își așezase-n cerul încă limpede grosul continent de fum.
35 Un vînt subțire aducea-n lumină, sur, fiorul toamnelor. Se ridicau asprimi și-nverșunări din fierbera Durlaiei și-a Căpriței. Și parcă Puchinosu, ca zmeul din poveste, cînd se întoarce-acasă, din depărtare-și

aruncase buzduganul, dînd văzduhului cutremur și vibrație vîjiitoare.

(
5 Lîngă un trunchi de care-și rezema spinarea, cu fața înspre Curtea-Mare, Coca Bîca aștepta.
'Și se zbătură deodată aripele inimii în brațele infirmului.
— Aa! Aa! Meena! Meena!
i Venea printre copacii mari, cu buclele în vînt, cu pas ușor, investmîntată ca domnițele din vechi portrete, cu cațaveică îmblănită cu sîngeap, cu mîneci largi, fluturătoare, cu gîtul sprinten izvorît și gol din putui cenușiu care punea inel de blană-n jurul viului ivoriu.
10 — Aa? Aa?...
15 li dezmierda obrajii care zi cu zi slăbeau, făcîndu-i și mai pur conturul tinereții triste.
— Aa? Aa?...
Era mai jalnic sunetul întrebător al buzelor fără cuvînt decît scîncirile cocorilor în cer de toamnă.
20 Milena îi zîmbi și cu mișcarea rîndunelelor cînd intră-n cuib își alipi obrazul de al lui. Astfel, întotdeauna, cu genele bătîndu-l pe obraji, îi alunga orice tristeță.
25 Și iarăși se porniră zîmbete, copilărește între ei, într-o uitare de prezent.
— Aa? Aa?
De astă dată ochii infirmului rîdeau, și glasul întreba cu neastîmpăr și cu veselie. Vîrise mîna-n buzunar și ascundea ceva la spate, cu ochii cercetînd-o
30 pe Milena.
— Aa?
Milena ridică din umeri. De cînd plecase de la Boura nu mai putea ghici ușor surprizele lui Coca Bîca.
— A! A!
35 Mîna liberă arăta spre casa fițelor, imitînd cu două degete pașii unui om care vine.
Milena ridică din umeri.
Mîna infirmului se înălță spre soare, și adunîndu-și degetele, păru c-aduce soare în ulcica lor, pe față revărsîndu-și-l. Apoi iar arătă spre casa fițelor.
40 — A venit o veste bună?

- Aa! Aa!
Glasul aproba, dar clătinarea capului spunea Milenei că se apropiase fără să ghicească.
Și s-aplecă genele Milenei, întunecându-i fata.
5 Nu rezistase niciodată Coca Bîca genelor Milenei, cînd se aplecau luîndu-i ochii.
Ii întinse o tăbliță albă de lemn de chiparos. Nu avusese vreme să sculpteze cu dăltuțele vestea pe care el vroia să i-o aducă; în schimb, o desenase. Cîteva
10 linii simple înviaseră profilul noului-venit în casa fițelor, plecat peste cornetul de rășină.
Și parcă ea ar fi suflat în jarul care răspîndise în sofragerie și-n desen inelele de fum, căci deodată i se înroșiseră obraji. Fără nici o vorbă, cuprinse pe infirm
15 de gît și se grăbi spre casă, gonită de bătăile de inimă. Ar fi vroit să fugă, să alerge-n goana mare.
Se opri, cu inima prea grea. Infirmul gîfîia, cu pieptul zbuțiat de pasul repede. Broboane de sudoare-i lunecau pe frunte și obraji.
20 Il luă de gît și-l sărută pe frunte, tare, tare.
Dar Coca Bîca rîdea, împotrivindu-se.
— Aa! Aa!
Arăta cu mîna imperios spre casă.
Și văzînd-o că șovăie, o împinse ușor de umeri.
25 — Aa! Aa!
Glasul lui o mîna din urmă, cu energie și stăruitor. Și i se umplu fața de zîmbet, văzînd pașii Milenei, sprinteni înspre casă, înaintea lui, așa cum cobora Căprița dinspre Neagra-Afinei să întîlnească pe Durlaia
30 revărsată dinspre Puchinosu, în dreptul trandafirilor din fundul parcului.
își reluate locul de-altădată la picioarele fiței Smaranda, răsturnîndu-și capul pe genunchii ei, cu fața-nspre ferestre și-nspre ochii aurii. Vedea chipul
35 lui Petru, așa cum vezi din apă, cînd înoți pe spate, soarele în abur blond de răsărit.
Erau ei singuri în ietac: fița Smaranda și Milena Ia o parte, grup; lîngă fereastră Petru în picioare, în fața șevaletului.

Fița Smaranda dezmierda bucelele negre revărsate pe genunchii ei. Ochii Milenei numai Petru îi vedea.
Știa că-l cheamă Petru. Nume făcut în faguri, auriu, pentru un chip cu păr și ochi de aur...
5 Afară vîntul uia note înalte, ascuțite, ca din gîtlej de lup flămînd cu gîtu-ntins la margini de pădure ninsă și falcile larg desfăcute înspre cerul sur...
Cînd întîlnea mai lung ochii lui Petru, chipul Milenei se îmbujora dinspre bărbie înspre frunte, ca
io și cum înlăuntrul trupului s-ar fi aprins în șir candeleroșii.
Fanșonul de dantelă neagră stîngea albeața părului fiței Smaranda, lăsîndu-i albă-n firul pudrei numai
15 fața cu sprincene lungi și nasul drept, — căzîndu-i lin pe tîmple pînă pe grumaji, învăluind ca-ntr-un păienjeniș uscat aJ bucelor de-odinioară zîmbetul desuet al'Smărăndiței. Milena, la picioarele fotoliului, în rochie de doliu; iar în fotoliul căptușit cu galben mătăsos de reps broșat cu stele-albastre —
20 cochetăria de matasă și dantelă neagră a fiței Smaranda.
în bucele Milenei, date pe spate...
întăia oară o vedea cu tîmplele descoperite, în luminișul de april a! tinereții cu obraji goi. O frunte
25 mică, lată și ușor bombată-n arc îmbobocit. De-a dreapta și de-a stînga frunții, liniile coborau în lunecus, atît de dulce îngustîndu-se înspre bărbie, că-n sufletul lui Petru se-ntilneau ca liniile cerului de seară, cînd se aprind în prima stea, zîmbindu-și.
30 ...în bucele Milenei, date pe spate, mîna păstrată în cofrete de sidef, a Smărăndiței...
„Garoafa asta am capatat-o de la Todiraș Giurgea, la 13 decembrie 1815... O adusese de la sera lui din Todireni... O vezi mata, drăguță, tot miroase...”
35 Pluteau parfumuri de altădată în ietacul Smărăndiței. încă deschise, scrinurile arătau luciri de sticle, șaiuri, teancuri de dantele, evantalii. Divanele, fotoliile, căptușite cu reps galben, galben ca de toamnă nouă-n soare. Albaștri ochii Milenei; albastre steluțele broșate pe reps.
40

Totul se împletea din două fire, o Smărăndiță și-o Milenă; cenușă de garoafă veștedă, garoafă umedă; dantele negre stinse, aprinse bucle negre; scrinuri deschise și bătaii de inimă; pentru umbre albastrii și

5 ochi albaștri. Era ca un contur de zîmbet șters în jurul numelui Milena și-n jurul trupului culcat la marginea fotoliului fiței Smaranda. Cădeau scînteii de rouă fragedă pe moaște de flori stinse-n alte primăveri și parcă înfloreau în clipe trandafirii Ierihonului.

10 Cînd întîlnea ochii lui Petru, cădea parcă un vâl de fir asupra ei și o fura. Privirea ochilor de aur desprindea Milene în Milena. Pornea spre el întreagă, străvezie, și iar pornea, și iar, investmintîndu-l într-un abur de Milene.

15 De două zile nu-nchisese ochii. Ș-acum, nesomnul, ochii aurii, căldura, pacea din ietacul nopților copilăriei o prefăcuseră-ntr-un joc de soare și polenuri, vărteacă beție ca deasupra crinilor cînd zumzăie albinele...

20 Să-nchidă ochii?
Nu! Să nu-i închidă. Mereu să vadă ochii aurii. Dar fără voie genele se coborau, — vârtej de aur. Inima bătea.

25 Parcă fugea călare pe subt tei în floare, cu obrazul aplecat pe alt obraz, în vară, — numai vară, soare și lumină respirînd...

Era o aiurare în mișcările care-nscriau pe pînză linii pure. Parcă în el, și nu-n afara lui, era și trupul de lîngă fotoliu, și conturul de pe pînză.

30 O desena, așa cum desenează florile de piersic pogsrînd din crengile-nflorite porfir dansul primăverii lor.

Ceasul bătu de cinci ori: cling, cling, cling...
Fița Ruxanda apăru în ușă.

35 — Nu poftiți la ceai?
C-o mîină, fița Smaranda acoperi capul Milenei, ridicînd-o pe cealaltă înspre fița Ruxanda.

— A adormit fetița, șoptiră atît de încet buzele fiței Smaranda, că vorbele fură văzute numai de

40 cealaltă fiță.
își zîmbiră una alteia peste somnul Milenei.

Ușa se închise la loc.
Și ca șipotul pe lîngă mătăsoasă toamnă și subt lucitoare stea, somnul Milenei rămase lîngă fița Smaranda, subt ochii lui Petru.

5 ...Fugea călare pe subt tei în floare, aplecată pe un alt obraz.
Era un soare ca o lună, sau poate luna ca un soare galben strălucea.

10 Amiaza lunii sau a soarelui era-nainte și-ndărăt.
Fugea subt roiuri blonde și prin apa de lumină blondă, aplecată pe un alt obraz.
Și-n urma ei Spaima venea tot în galop de cal.
Fugea prin strania lumină blondă, și-n urma ei Spaima creștea.

15 Se apropia bubuitor galopul calului din urmă. Îi auzea enormele copite, pe rînd sunînd ca subt cupole de aramă.
Venea călare un bătrîn cu pletele și barba-n vînt, și umbra lui acoperea pînă departe calea dinaintea ei.

20 Lumina blondă era galbenă ca un obraz de mort.
Simțea suflarea rece-n spate.
— Sultana!
Se deșteptă, zmuncindu-se din brațele fiței Smaranda, cu fruntea nădușită rece.

25 Se zguduiră zidurile.
Un spasm de aur răsări o clipă în odaie, viu, năpraznică prezență, nu, venită pe ferestre, ci din pămînt ieșită, dusă-n ceruri, — lăsînd în urmă-i spaimă și-ntuneric de cărbune.

30 își împlîntase trăsnetul pe-aproape, în pădurile de brazi, zig-zagul spadei de arhanghel.
— Te-ai speriat, fetiço! Iacă, mă duc să caut o luminare de Paști.

35 Abea se auziră clopotele de la Schit, bătînd delao-laltă să alunge norii vijeliei — slab, ca scîncetul cățeilor zvîrliți în groapă.
Ziua se înnegrise deodată ca de-o pulbere vulcanică.

- Și ca o turmă de mistreți — toate sfărîmînd în calea lor — din nouri, grindinile-și prăvăliră durele copite, c-un vîjîit gîfîitor.
- 5 Se ridică un urlat din păduri.
- Tot mai aproape răsuna pîrîitura tunetului spart și răcnetul ecourilor, tot mai învîlmășit, mai des, în orbitoare fulgere.
- 10 Și parcă-n locul cerului se deschisese botul marelui balaur al văzduhurilor negre, clipind cu ochi de trăsnete, sfărîmînd cu scrișnete în colți munții înnebuniți care-i urlau în fălci.
- Se apropiara unul de altul prin pîlpiirea fulgerilor, ei singuri într-o lume care-n jurul lor se năruia, — și prin iluminările, cînd violete, cînd albastre și cînd
- 15 albe, mîinile li se-nclăștară: reci ale Milenei, și subțiri, cuprinse-n bărbăteasca viață a celorlalte.
- Zvîcniră inimile lor în mari lumini de fulgere necontenite, nebuloase aripi ale clipei lor, cu vîrfurile-n ceruri.
- 20 Se auziră pași.
- Se apropiau lumini.
- Și la lumina luminărilor de Paști, și la auzul glasurilor cunoscute, se regăsiră unul lîngă altul, palizi, cu ochii încă plini de orbitorul cer, ruși din
- 25 același zbor.
- Parcă se coborîseră din munți urși albi în Boura, cu fui.iegări polare, gonind ziua de vară-n alte continente.
- 30 Erau o amintire ștearsă florile, cerul și soarele, o amintire-a altor vremi, cu generații și morminte între ele.
- Toate pluteau pe-un sloi de iarnă-n fumul ud, subt pîcle vinete.
- 35 Milena trebuia să plece. Pornea din nou spre Curtea-Mare, ca și-n zilele din urmă, dar între Boura și Curtea-Mare căzuse gheață aspră, mai tare depărîindu-le. Li se părea fițelor c-o pierd.
- Deși era oră de ziuă, luminile erau aprinse. Ardea focul în toate sobele, cu murmure de iarnă. Miroso

turtă dulce, de pine prăjită, miere, rom și ceai. Parfumul tuturor amiezelor copilăriei. Lumina blîndă a lămpilor cu glob albastru și a luminărilor. Prietenosul și adormitorul foc al sobelor murmurătoare, pline de jar și de scînteii pînă în fund. Ceas să-l petreci cu genele plecate subt privirea ochilor de aur, spunîndu-ți singur o poveste-n gînd. Era atîta somnolență fericită în casa fițelor, pe care trebuia s-o părăsească, încît murmurul sobelor parcă era al unei singure pisici în clipa cînd începe torsul lenei.

— Fetișo, n-ar fi mai bine pe vremea asta să rămîi la noi?... Numai o noapte... Iaca, pun să-ți faci patul la tine.

Zîmbeau spre ea fița Ruxanda și Smaranda, împrejmuit-o, cu mîinile pe capul și umerii ei. Mai la o parte, Petru o privea. Ochii Milenei înspre el vorbiră, deschizînd o întrebare albastră...

Șase bătăi de ceas cîntară în ietacul Smărăndiței. Se auziră-mpleticiți pașii lui Coca Bîca. Se îmbrăcase cu paltonul, gata s-o conducă pe Milena pînă la hotar. Se înroșiseră aprins obrazii Milenei. Aplecîndu-se la urechea fiței Ruxanda, îi șopti:

— Mîne vin la dejun. Da?

— Sigur, fetișo.

O înveliră-n șaluri pe subt cațaveică. O-mbrobodiră tot c-un șal, acoperindu-i gîtul, părul, fruntea, bărbia și urechile, lăsîndu-i numai ochii, nasul, gura și obrazii încă rumeniți, într-un oval de maică, miniatură ca acelea zugrăvite pe medalioane vechi.

Coca Bîca se apropiase.

Milena clătină din cap, arătînd cu mîna spre fe-reastră.

Un zîmbet se aprinse-n fundul ochilor infirmului. Cu trudă și cu gesturi șovăielnice, își dezbracă paltonul, întinzîndu-i-l lui Petru.

Plecară unul lîngă altul, prin noapte, vînt și ploaie, ținîndu-se de mîna.

Pămînt nu mai era, nici munți. Zăpezi, mocirle, ape, goarne, zbirniit de coarde groase, surle surd huroitoare, gemete și vijîiri în trombe, tînguirii de harpe, duiosii de violele brusc săltate în stridențe miorlăite,

filfiri uriașe, prăvăliri, zvîcniri, salturi și foșnete de oceane.

Mergeau drept înainte, pe o punte peste haos, ținându-se de mînă.

Intrară-n parcul Curței-Mari.

Nu se opriră.

Înaintară.

10 Statură lîngă scara de dindos. Ploaia cădea piezișă, vîntul în jurul lor era un tunet de mătăsuri negre. Ploaia-i bătea cu cnuturi și harapnice, pe față și pe ochi, luîndu-le vederea. Stăteau fără cuvînt, ținîndu-se de mînă, cu același clar avînt al inimilor, ca doi îngeri orbi, ducînd peste potopul lumii întăiul curcubeu.

15 Plecase de la Ghedeon fără să-l simtă nimeni, pe la patru dimineața, c-un felinar aprins în mînă, înspre Boura. Se zbuciumase-o noapte-ntreagă pe un pat zadarnic, cîteva clipe ațipind, iar tresărind, iar deșteptîndu-se, strîngînd în mîna stingă ceasul, în mîna dreaptă o cutie cu chibrituri.

20 Dormise numai la-nceput, atîta vreme cît răcniseră, băuseră și dăntuiseră Ion Ion, cu Ghedeon, Evlampie, Meletie, Teofilact și Tasian, în ghiorțăială detambură.

25 Apoi se deșteptase-n horăitul lui Ion Ion, pe patul de alături, și-n horăitul agoniei de titan al somnului lui Ghedeon, care-ntr-o casă cît de mare, cînd dormea, ca o furtună-n munți vîgăunoși, din toate părțile îl auzea, cu groază de coșmar.

30 La flacăra chibritului aprins, văzuse truda minutarilor spre dimineața depărtată ca o stea de inima care spre ea bătea, prin somnul și nesomnul îmbinate-ntr-o istovitoare așteptare.

La trei și jumătate se-mbrăcase, își luase pelerina, aprinsese felinarul și pornise.

35 De va veni sau de nu va veni, el trebuia să fie-n zori de zi acolo unde cu o zi-nainte Milena îi spusese: „Buna dimineața”.

O noapte-ntreagă o văzuse-n el, departe-n el, ca-ntr-un alt cer, și-l spăimîntaseră adîncurile, zările și

160

depărtările din suflet, spre care mînilor se-ntind, zadarnic vrînd s-apuce ceea ce mai aproape ți-i.

Vroia s-o vadă vie și aievea, nu în el, alături de el, ființa ei lîngă ființa lui, astfel aproape; o clipă să-i respire ochii, — și-atît.

10 Vibra în jurul lui, nu unul, mii, murmurul numelui cu melodia aurului și-a cristalului în cîntătoarele silabe. Milena... Mergea spre ea, cîntîndu-i numele, ca o corabie pornită pe albastre mări să-ntîmpine un răsarit de zori, cu pînzele-mbrăcate-n clopoței de aur revărsați și pe catarge.

15 Vuiiau ca în cascade apele Durlaiei. Plouase toată noaptea. Ploua mereu. Nu o ploaie, nu un ropot, nu un glas. Hoardele ploilor trecuseră prin Boura, ca-n veacuri vechi, potopul hoardelor barbare, venind din toate zările, de-a lungul tuturor hotarelor. Trecuse și galopul ploilor călări, careucid cu sulii oblice și sfarmă cu copite-n calea lor. trecuseră și ploile care s-apropie cu pași desculți, surd murmurînd litanii după care sufletul pleacă oftînd; trecuseră cu pași de fier ploile grele, în armuri medievale; trecuseră...

20 Și-n urma ploilor de noapte, înspre zori, cum se tîrîsc schilozii după oști, venise-n zdrențe o ploaie numai tremur, de o goliciune sură. Și de acolo nu se mai urnise, slabă, lungă, gîrbovă, subt cer.

25 Petru intră în parcul Curței-Mari. își stinse felinarul. Din cap pînă-n picioare era ud, răzbit de frig.

Zîmbea.

30 Se deștepta lumina dimineții, arătînd o Boură și mai sinistră decît cea de noapte.

35 Munții erau în pîcle, c-un fel de îndîrjire, crunți, îndesați, stînd ca pe brînci, unii în alții, cot la cot. Și-n verdele lor fumegînd, un verde-negru, erau priviri de ură. Iar cerul jos, compact, învinețit, neluminos în dimineața părea ocna de sare a Apocalipsului, în care munții ispășeau o crimă planetară, acolo osîndiți să-și treacă veșnicia.

40 Dar Petru se uita departe, prin spărtura munților din dreptul Turnului Milenei, spre zările Moldovei, unde-ncepea o dimineață argintiu-albastră ca o Medi-

161

terană a irișilor. Acolo se născuseră ochii Milenei, nu
in Boura.
Zîmbi. Ploua- Parcă-l priveau din depărtare ochii
Milenei, prin coardele unei tremurătoare harpe.
5 Și chiar dacă n-ar fi venit, tot îi vedea și-i respira
culoarea ochilor deschiși spre el pe văile Moldovei.
Așa-l găsi din nou în calea ei.
Era Milena-n pragul ușei. O nouă noapte-o lăsase
cu obrazii și mai palizi. O noapte lungă, singură la
10 Curtea-Mare, cu bătrînul care îi spunea „Sultana”,
cu bttrînul pentru care vremea se oprise la o mie opt
sute optzeci în așteptarea zilei de întăi septembrie o
mie opt sute optzeci, cînd Cel care-i furase ochii va
trebui să-i deie îndărăt acolo de unde-i luase, sus, în
15 turnul astronomic cu luneta îndreptată înspre Vadul-
Moișii.
O apăsa, o-năbușea de spaimă numele moartei, la
auzul glasului care-o striga prin întuneric, la răstimpuri
însemnate cu bătăi de orologiu în tăcerea încăperilor
20 pustii:
— Sultana!
Trăia acolo într-un întuneric luminat numai de
focul sobei și de candelă, împrejmuată de enormele
oglinzi pe care nu-ndrăznea să le privească, de teamă
25 să nu vadă-n locul ei pe cea al cărei nume îl purta o
dată cu inelul de pe deget.
Ieșea din noștile cu numele Sultanei ca dintr-un
sicriu.
30 Ar fi vroit să-i strige el, cel care răsărise-n calea ei,
cu ochi și păr de aur, — să-i strige tare, mînilor strîn-
gîndu-i-le, ochi în ochi: „Milena”.
Să fie iar Milena, după noștile de moarte cu strigoii.
El ș-o-nvie.
O aștepta în ploaie. Venise tocmai de la Schit, să
35 fie semn de bucurie și hotar pașilor care-o duceau înspre
prăpastie.
Cum să-i arate? Cum să-i spuie că se dăruise lui,
c-a ei nu mai era?..
40 I se aprinseră obrazii. Intră din nou în casă. Cînd
ieși, veni cu pasul sprinten, drept spre el, fără de șo-
văire.

Se-mbujorase atît de tare, înălțată-n vîrfuri, că
părea atuncea înflorită lîngă el. Ea-i apucase mînilor.
Le strînse tare, tare, ochi în ochi cu el, și fără nicf-o
vorbă, fugi-ndărăt spre casă.
5 Petru își aplecase fața peste palme; în ele, numai
grație și tinereță, c-o mîna-ntinsă înspre trandafiri,
era Milena cea pe care Coca Bîca o sculptase într-o ră-
dăcină.
10 Și sărutarea cea dintăi de pe obrazii Milenei dintr-o
rădăcină, cu mîna-ntinsă înspre trandafiri, îi scutură
aievea, lung, în inima Milenei, care, oprită-n prag, în-
toarse capul către fericire.

!

f

'

I

PARTEA TREIA
1 SEPTembrie 1880

I

Deasupra lumii, prin mirarea abea ninsului omăt,
un nume alerga ușor, cu tact de inimă bătînd în somn.
Și nu era nimic alt pe pămîntul luminat decît un nume
clar: Milena.

5 Apoi se aplecă cerul de noapte, stelele zvoniră lin
cum sună clopoței Stelei de Crăciun cînd o înclină le-
gănat mîna colindătorului — și s-auziră printre stele
cîntătoare vorbele naivului colind:

10 **„Sculați, sculați, boieri mari,
 Florile dalbe,
 Că vă vin colindători,
 Florile dalbe,
 Noaptea pe la cîntători,
 Forile dalbe"...**

15 Petru se deșteptă c-un suflet care nu avea mai mult
de zece ani.

 întăia oară o visase pe Milena. Plutea în jurul lui
conturul de lactee puritate-al unui nimb. Aceleași
stele care-l adormiseră le-avea în ochi. Suflarea buzelor
20 se închea în aburi dalbi. Noaptea sfîrșitului de august
lăsase brumă deasă.

 Dormea afară în cerdac. Pătura care-l învelea era
un scut de-argint de august. Toate erau la fel: cerdacul,
scaunul de lîngă pat, iarba din curte, Schitul, munții,
25 gîndurile ș-amintirile, în noaptea născătoare de
argint.

„Sculați, sculați, boieri mari,
Florile dalbe”...

5 Ce vesel și copilăresc fusese-n vis glasul Milenei și
obrazul ei! Glumise-n visul lui, ca să-l deștepte surî-
zînd.

10 închise ochii ca să mai asculte. Și auzi în el uscat
șoptit, și stins, ca de păduri: septembrie...

15 O zi, încă o noapte, și se isprăvea povestea începu-
tă-n cer: se spovedise cu obrazii roși Milena, dar cu vorbă
clară ca și numele ei de cristal, cum îl găsisese prin
văzduhuri, înainte de-a-l cunoaște, cu luneta Turnului
Milenei, într-o apă, peste coama unui cal, zîmbind azu-
rului în care ochii ei erau.

20 Treizeci și unu august! Ultimul fruct al mării
crengi subt care, împreună cu Milena, culesese dimineți
de aur și tămîie.

25 O zi și-o noapte îl mai despărțeau de-ntîi septem-
brie. De-acolo începeau declinurile; zilele se scuturau
din crengi de toamnă... Plecarea cu Ion Ion și Clonț,
în brașoveancă; drumul la vale, printre munții care
rămîneau; și iară Moara Zavului, jandarmul Osoianu,
Vadul-Moișii, mestecenii care dansau în soarele de iu-
lie, pe cînd la fel de sîdefie ca și coaja lor era apa Mol-
dovei, într-o amiază de argint fierbinte, nu-nghețat
cum e al nopților de august... Apoi prin tîrguri —
munții se stingeau albaștri-n urmă —, tîrguri unde
toamna-i evreiește tristă, colbul sau ploile pe drumuri
desfundate înspre Iași, orașul din care plecase un străin
nebul și liber, cîntînd în fața majestății vieții: „Drim-
biribi, neamțule, neamțule, neamțule...”

30 Bariera Păcurarilor, străzile lașului, acoperite de
școlari în doliu după ultima vacanță, casa de la Rîpa-
Galbenă... Popas de-o zi, două sau trei, să bea Ion Ion
cu „puișorii” must de toamnă nouă. Apoi plecau la
35 București cu toate pînzele lucrate-n munți. Apoi... poa-
te din nou Italia, poate Parisul... Apoi?

40 Cenușă într-o vatră stinsă, frig, nouri de toamnă.
Prili-trili-lari-prili... Durlaia rămînea în munți,
ducînd pe lîngă Schit, în vadul ei, și pe Căprița, care
cobora din Neagra-Afinei.

Milena...
Boura...
Milena...

5 Crăița Alexandra, sfîntul Gheorghe, Schitul, cata-
piteazma cu minunea sfîntului privită de ochii Milenei,
care-acolo se numea, — în straie-mpărătești, purtînd
greaua coroană, aur și mărgăritare, — sfînta Alexan-
dra...

10 Era atîta straniu în povestea lui de dragoste, că
parcă era scrisă cu lumini de lună, nu în viață, ci în
transparențele de purpură din *Menologul constantino-
politian*, delaolaltă cu minunea sfîntului, pe care-o
zugerăvisse pe catapiteazmă.

15 Iubea cu inima lui vie, și toate-n jurul lui păreau
legendă: Boura, Milena, Schitul, vara dusă, bruma
toamnei — toate aburi de legendă printre brațele lui
goale de statuie dezgropată din adînc de ape.

20 „Du-te, om bun, du-te, om frumos...”
Erau vorbele cui? Ale crăiței Alexandra, sau ale
Milenei?

25 îi dăruise chipul ei săpat în rădăcină de mînilor cu
armonii eoliene-ale infirmului. În fiecare dimineață o
văzuse subt Turnul Milenei, la prăpastia deschisă în-
spre văile Moldovei. După-amiezele stătuseră-mpreună
în ietacul fiței Smărăndița.

30 O zugrăvisse pe catapiteazmă, în alb veslmînt de
crin împărătesc. O zugrăvisse la picioarele fiței Smaran-
da, în ietacul amintirilor, dînd ochilor întredeschiși
povestea celor care se deschid, după milenii de-ador-
mire, în castelul îngropat în vraja dezlegată de o să-
rutare. O zugrăvisse în lumină, acolo unde îi spusese-
ntăia oară: „Buna dimineața”, — în cațaveica îmblănită
cu sîngeap, în fața văilor Moldovei, care păreau gră-
dinile ochilor ei.

35 Și totuși, parcă nu era aievea, ci numai într-o trans-
parență de vitraliu, răsărită dimineața, cu lumina zo-
rilor, după-amiaza, cu lumina soarelui, și stinsă-n
întuneric o dată cu venirea nopții.

40 Ce se-ntîmpla la Curtea-Mare, unde în fiecare zi o
conducea?

De ce acolo, pe alea brazilor, la miez de noapte, se numea Sultana într-un an uitat de calendare, anul o mie opt sute optzeci?

5 Nu îndrăznise s-o întrebe; nu numai el, nici fițele.

De ce îngălbeneau obrajii ei copilărești, dând feței ei o aburire ca de lună? De ce i se învăluiau ochii în cearcăn? De ce, parcă bătută de lumini de fulgere, adesea se cutremura cu ochii dilatați?

10 Venea întâi septembrie. Știa că pleacă. Nu-i spusese nici-o vorbă. În schimb, tăcerea ei, cu ochii triști și zimbitori, spunea ca și-n legenda *Menologului*:

„Du-te, om bun, du-te, om frumos...”

Și se ducea în viață, gol, de parcă-n el ar fi secat Durlaia și Căprița, nemailăsându-i decît amintirea

15 — prili-trili-lari-prili — întâlnirii lor în Boura, în fundul parcului, în dreptul tufelor de trandafiri.

Era atîta straniu în povestea lui de dragoste, că dacă s-ar fi deșteptat pe-acoperișul casei de la Iași, subț crengile-nflorite ale mărilor, în zori de zi, în

20 sunete de trîmbițe, vioară, țîmbal și contrabas — ar fi căzut poate prin ochii lui steaua desprinsă dintre aștri, pe care-o salutase de pe acoperișul casei — dar nu s-ar fi mirat, și s-ar fi azvîrlit din nou, ca și atunci, pe fundul pantalonilor la vale pe acoperiș, căzînd în

25 oastea nebuniei, care-l aclama...

Dar iată noaptea, bruma, aerul de munte, schitul...

**„Sculați, sculați, boieri mari,
Florile dalbe,
Că vă vin colindători,
Florile dabe,
30 Noaptea pe la cîntători,
Florile dalbe”...**

Glumise-n visul lui, ca să-I deștepte surîzînd.

Se ridică din pat, ștergîndu-și ochii uzi.

35 Căzuse bruma și pe inimă.

*

Noaptea era atît de luminoasă, că parcă se pulverizase-n ea o lună plină, iradiînd din toate părțile

o limpezime care nu cădea numai din cerul înstelării fără lună.

Pămîntul da sunet uscat subț pași, ca lemnul toacei subț ciocan.

5 Petru aprinse felinarul și intră-n biserică. Trecu prin camera mormintelor, unde ardea aceeași candelă ș-același nume: kneghina Milena Bour. Ajunse la catapiteazmă. Umbra-i tăia biserica în lat. De jur în jur, de pe părății cufundați în negru, sfinții înalți, uscați,

10 ascetici, încremeniți în armenie bizantină priveau pe cel care cu felinaru-n mîină se oprise la icoana sfîntului războinic de pe calul alb. Păreau doi frați, Petru și sfîntul Gheorghe. Dar calul alb, cabrat peste balaur, pe care sfîntul îl încăleca, Petru-l pierduse.

15 Pierduse calul, lancea și năpraznicul elan al tinereții de culoarea spumelor. Altul era sufletul din care izbucnise tinereța sfîntului călare; și altul cel din care se-nălțase, răsărit de lună, puritatea sfintei Alcxar dre.

Alătura, pe pînza de pe șevalet, reprodusese ceea

20 ce tot el făcuse pe catapiteazmă. Pictase cu mai multă, mai fierbinte dragoste icoana care o destina Milenei decît pe-acea de pe catapiteazmă. Dar sufletul din august nu mai semăna cu cel din iulie, și sfîntul Gheorghe de pe șevalet, deși cu fruntea-n soare și cu lancea în

25 balaur, pe un cal cabrat, avea în ochi melancolii, și-n concentrarea feții, dungi amare.

„Du-te, om bun, du-te, om frumos...”

Plecă.

Același drum, de-atîtea ori umblat, pe marginea de

30 cîntec a Durlaiei. Trecu și pe la locul exercițiilor matinale, numit de ei „La doi Ioni botezători”.

Cădeau pe cer stele de august, făcînd beteală de mireasă nopții din preejma lui septembrie, pe care bruma o țesuse alb. Munții erau flori mari, atunci deschise,

35 brazil, mireazmă tare, aspru pură. Plutea-n văzduhuri fecioria de tămîie și de smîrnă a nopților de munte, iar din ierburile argintii, un răcoros ș-emar parfum de mîntă, hribi și ferigi poate că tot mai ascundea un frag de toamnă. Totul era girgaș și crîncen, dur și frtged.

40 Acolo, nu privighetoarea ar fi fost cîntare pentru roep-te, glas al celor mute. Acele locuri și acele clipe își

aveau o melodie, una singură, Durlaia, vîjîitde paloş în furtuni, şi-n clare nopţi de pace, cîntec al înălţimilor, atît de sideral, că parcă toate stelele Găii-la'c-tee, înviind, ar fi-nceput să murmure povestea lumilor în vadul ei.

5 Milena, numele desprins din cîntecul Durlaiei. Dimineţi de-a rîndul i-l cîntase rîul, înainte de-a cunoaşte pe cea care-l purta. Ş-apoi văzuse Boura, posomarita Boură, cu perspective de azur prin singura despicătură a munţilor din dreptul Turnului Milenei.

10 îşi aminti noaptea dintăi — „acolo unde-i zmeură, mure şi afine, e şi Milena”; noaptea care plutea spectrală pe-ngheţate mări, cu pînzele de lună plină; aleea brazilor giganţi, Turnul Milenei, bocetul înnebunit al huhurezului, vorbele stranii din alee, bătrînul care-avea subt frunte, fioros, ochii Milenei, întunecimea, zorii:

„Buna dimineaţa!”

...Şi dimineaţa cînd se-napoiase înspre Schit, du-

20 cînd în braţe cerul şi pămîntul, leagăn pentru două vorbe: buna dimineaţa...

Intră în parc. Trecu printre copacii gravi, pătrunşi de gîndul toamnei. Trecu pe lîngă vechiul Turn, şi se opri ca de-obicei la marginea prăpastiei. Acolo îl găsea Milena în fiecare dimineaţă.

25 O dimineaţă, înc-o dimineaţă, şi nu-l va mai găsi. Va fi poate pe-acolo unde cădea o stea, în fundul văii, cu Ion Ion şi Glonţ în braşoveancă...

O stea căzu, şi altă stea, şi alta, nu trist ca frunzele din crengi, ci sprinten, în armonioasă curbă, din fagurul de stele şi luceferi.

30 ...Să-ţi fie viaţa ca o lance aruncată pînă-n stele... Aşa-i fusese, ferm şi drept avînt, pînă-n această noapte de sfîrşit de august, ale cărei stele căzătoare le privea din suverana înălţare-a munţilor, pe pragul ca de mare vînată al întunericului din prăpastie.

35 La douăzeci şi cinci de ani, tînăr şi teafăr, cu trupul plin de sînge cald, cu ochii vii, cu faţa fără cută, nededă, braţul robust, avînd în piept aroma bradului, în

40 urma lui, o viaţă ca de rîu venit cîntînd din munţi...

172

...Să te arunci de sus cu viaţa în cascadă... Ş-apoi să-ţi fie sufletul un cer sfărmat cu numele Milenei, cum se fărîmă ceru-n stelele nopţii de august...

De ce nu?

5 Moarte ca-n *Iliada* lui Omer, pe-un cîmp de luptă, într-o ploaie de luceferi, întins pe scutul faptei tale, şi-n jur, pădurile de brad, cîntîndu-ţi agonia.

10 Nu este mai nemernic să aştepţi stingerea tinereţii, anii viermănoşi, tîrîndu-ţi zilele neputincioase, ros de păcate şi de pofte, cu oase şubrede, ochi împăienjeniţi şi mîni tremurătoare, în aşteptarea dricului cu patru cai şi-a necrologului în care toată viaţa îţi va fi minciună?

Oare-l batjocorea sufletul lui c-o glumă?...

15 Nu se simţise niciodată-n viaţă, pe scena unui teatru plin de el şi ceilalţi, în aşteptarea aprobării, lacrimilor şi suspinelor şi-a învierilor de subt cortina ridicată în aplauze. Fusese întotdeauna el, al lui, dintr-o bucată, trăind cu izbucniri spontane care-i umpleau viaţa vînjos, curat şi drept ca brazii în pfduri pe munte, mii de-avînturi verzi, spre cer, purtate-n

20 şi mai marele avînt al muntelui pe care-au răsărit.

25 îl stăpînea-n această clipă nu o înfrîngere, nu o compătimire, nu glasuri jalnice şi nici batiste acope-rind ochii din urma lui; ci o trufie de-a-şi simţi viaţa în mîni ca pe o lance frîntă la poruncă pe chiar genunchii săi.

...Şi se deschiseră pe văi, din nou, ochii Milenei, în dimineaţa care începea.

30 Ultima zi de august...

— Buna dimineaţa, Petru.

I se umpluse inima de rîndunele.

Mînile Milenei erai într-ale lui.

*

35 Din toate părţile pornise dansul unei vaporeaze în-floriri.

Zburau aburi mărunţi în adierile de dimineaţă şi-n căldura soarelui abea ivit, — albi, mătăsoşi, cîrlion-ţaţi. Parcă ţineau în braţe brazii mieluşti cu blană ar-

173

gintie. Era o înnoire a pământului, în ape de sidex și-n fire de cașmir.

Curgea un mare zîmbet prin pădure. Cădeau aeriene auriri în rotocoale clătinate.

Unde-l ducea?

Milena îl ținea de mină. Ea îl călăuzea. Ahea-i spusese buna dimineața, și pornise.

Intrară în desișul brazilor călcînd pe moi covoare de rugină aromată.

Suiră, unul lingă altul, muntele, piepțiș.

N-avea de3ît un singar gînd Milena: să meargă și să meargă, să lase-n urmă Boura și Curtea-Mare, nopțile negre și aleea brazilor, chemările de mort — „Sultana”; să uite tot, trecut și viitor, să meargă și să meargă înainte, mîna-n mîna...

Venise cu obrazii palizi. Treptat i se înviorau. Copilărise-n munte. De-aceea îl urca ușor, avînd în pasul ei tactul de vâlurele al Căpriței. Capul descoperit, cuprins în bucle revărsate pînă pe grumaji. Era-mbrăcată peste rochia de doliu cu aceeași cațaveică îmblănită cu sîngeap, care dădea o grație arhaică mișcărilor Milenei.

Urcau, urcau, stăteau o clipă, ochii albaștri se-ntorceau întrebători spre Petru,—iar porneau, mereu urcînd, avînd Milena-n ochi zîmbetul chipului cupăr de aur, pe care ochii ei și soarele îl risipeau și printre brazii, în rotocoale aurii.

Nici brazilii nu vorbeau, urcînd, nici ei.

Curgea un mare zîmbet prin pădure.

Mai mică, mult mai mică decît a lui Petru, cu degete subțiri și lungi, mîna Milenei, de fetiță, încleștează mîna bărbătească, tare, strîns, din răspuțeri. Slăbea-n cleștarea uneori, ca-n somn; Milena tresărea, și iar strîngea mîna ahea cuprinsă-n mîna ei, cu-nfrigurarea rîndunelelor cînd își aduc urzeală pentru cuib.

Brazii, brazii și numai brazii.

Trecu pe lîngă ei o veveriță neagră, fum pe-un trunchi uriaș.

Își răsuciră capetele-n sus; în jos și-1 aplecase veverița care le zburase de lîngă picioare, mai mică decît

coada strașnic și suctă: botișor de glumă, ochi sfredelitori, un fel de fruct drăcos al îmblănitei crengi, țanțoș numită coadă.

Urcară mai departe.

5 In urmă brazii, brazii înainte.

Nici o casă, nici o vorbă, nici un om.

Alunecau pe trunchiuri lacrimi de rășină, lung, ca pe obrazii de Madonă.

10 Din loc în loc, cîte-o ciupercă roșie ca o Scufiță Roșie, în drum spre casa din pădure, urde o aștepta un lup care-și pusese bonețica, ochelarii și surîsul de bunică — într-o filă de poveste mult iubită de copii.

15 Pe-acolo nu era nici vară și nici toamnă, în mănăstirea vegetală în care brazilii își țineau sinodul, și-o singură aromă, dulce, vastă, pură, gravă, înălțată de toți brazilii, împărțea prezența unui singur Dumnezeu.

Se mistuise tot în urmă: Boura și Curtea-Mare, aleea brazilor, Turnul Milenei și prăpastia deschisă înspre zările Moldovei și venirea lui septembrie.

20 Nu mai erau în urmă decît brazii, brazii înainte, verde procesiune, printre care două trupuri omenești urcau țînîndu-se de mîna, pas cu pas cu mării brazii, pe-aceeași uriașă scară a lumii, în care fiecare munte e o treaptă înspre cer ducînd.

25 Și dacă sus pe culme-ar. fi ajuns în fața Porților de Aur, în lături s-ar fi dat arhanghelul de pază, și fără cheie, sirgure s-ar fi deschis, lăsînd să intre pe acei care aduceau în suflete numai parfumul brazilor, cu brazii în urmă și-nainte.

*

30 ...Mergeau pe culmea muntelui, pe-acolo unde nouri furtunilor își sfarmă tablele de piatră pe care, trăsnet, sînt săpate vorbele lui Dumnezeu, poruncile în văi nesocotite.

35 Crengi rupte, atîrnînd pînă-n pămînt, erau cîrjele brazilor schilozi.

Trunchiuri culcate peste moartea lor titanică, lung spintecate, negru, pline ca de corbi.

Trunchiuri rămase strîmbe de apăsarea grelei mini de ele rezemată.

Altele-ncremenite-n salt zburlit, cu crengile în urlat.
Altele deșuchiat rostogolite de o năpraznică epilepsie.
5 Altele straniu răsucite pe-aceleași rădăcini, cum e în ochii omenești privirea nebuniei.
Purtau brazii ieșiți pe culme întipărirea unei mari prezențe și-a miniei ei.
...Mergeau pe culmea muntelui, pe-acolo unde noaptea, uneori, deschide un hrisov cu scoarțele de stele, la fila-ngălbenită unde-i răsăritul lunii.
10 Mergeau pe locurile de miracol, unde-ntîmplările pămîntului mai mult sînt ale cerului, ca-n *Evangeliei*.
Mergeau acoperiți de-un fum albastru, venit din
15 flacăra de torță a cerului purtat de munți, departe înaintea lor; mergeau pe-un drum întunecat și ud, fără poteci, călcînd pe lespezi putrede și ruginite. Brazii culcați parcă băteau mătânii deznădăjduite; cei drepți parcă oftau în strane, închinîndu-se acolo sus, în
20 strimțul naos al bisericei schitului ceresc, prin care nourii erau monahi cu plete și bărbi albe, trecînd, neauziți, în ceață de tămîie...
Mergeau ținîndu-se de mîină. Milena îl călăuzea, în jurul lor, suflările erau de frig, venite ca din peșteri, lumina, verde-nvăluită, soarele în eclipsa bradului, și dimineața ca o veghe amorțită într-un miez de noapte.
25 Dar ei mergeau fără opriri, cu bucuria apelor curgînd pe drumuri fără țel și fără capăt.
30 Și începu alene o rărîre printre brazii, o îmbunare-a muntelui, o limpezire-a zării. Parc-așteptai să se defacă cerul din muguri pîn-atunci închiși: lumina să-i alinte; pădurea să surîdă.
Plutea pe-aproape-n munte ceea ce-n om se-ntîmplă cînd ochii văd și buzele șoptesc: „April”. April pe
35 buza muntelui — poiana răsării.
Brazii veniți ca la un leagăn de-mpărat, fără cuvînt, stăteau pe coasta dinspre munte. Dar dincolo, în fundul larg descoperit, se adunaseră albaștri, brumării și argintii munții pămîntului, nenumărate turme-n
40 cerc, plutind într-o albastră apă, cu puii lor, care se

tăvăleau greoi, masivi, copilăroși ca elefanții nou-născuți la poalele gigantilor surfîzători.

5 Și-n fund, deasupra vastului cuprins de munți, ca un rajah purtat pe baldachin de împăratul elefanților, Ceahlăul c-un turban de nouri și cu egretele solare.

Acolo se opriră.

Poiana se numea a Arșițelor. Nume năpraznic, dar lumină blîndă. Făcuseră munții din ea leagăn de flori pentru copilăria soarelui de dimineată.

10 Pluteau aromele de miere pipărată ale fînețelor co-site, și parcă un parfum îndepărtat de mure. Mai pîlpîiau fluturi albaștri, tăiați miniatural în floare de cicoare. Lăcuste verzi ședeau leneș în coate, atît de verzi, că așteptai să se întoarcă primăvara gifîind, să-și ia de jos brelocurile risipite.
15

Zburau bondari. Sclipeau în soare gîze nenumite de parcă s-ar fi șlefuit pe-acolo diamante.

20 Nu s-arătau pitici cu scufă țuguiată, proptiți în bărbi, veniți cu ferestraie ca să taie o ciupercă, sau călărînd iepuri în salturi, trăgîndu-i de urechi, cu pin-tenii în crupa nărăvașă — dar dacă s-ar fi arătat, piticii ar fi fost mirați, nu oamenii.

25 Stăteau ținîndu-se de mîină, alături, unul lingă altul, încremeniți în străveziul chilimbar. Petru privea menajeria de apocalips a munților săpați în piatră prețioasă — albastră, brumărie, argintie, opalină; privea poiana cu lăcuste, gîze, fluturi și cu nălucire de pitici; privea ochii Milenei... Parcă-și desfășurasepe
30 covorul de o mie și una de nopți, al lumii, copilul cu albaștri ochi al unui zeu, grămadă, toate jucăriile, cele de prin poiană și cele din munți, cele mărunte și cele enorme, tot jucării, de vreme ce rîdeau acolo ochi albaștri înspre ele — iar pe deasupra lor, un cer albastru aplecat peste pămînt.

35 Și iată, toamna le vorbi.

Trecu pe cer, înalt, un cîrd de păsări călătoare.

Cută pe cer, cută pe suflet.

Alt cîrd trecu.

Se auziră scîncete în cer și goarne depărtate.

40 Veni-ndărătul lor, punîndu-le pe umeri minile ușoare, care-ableacă sufletul, septembrie.

Vîrî pintenii în burta calului, dar calul alb subt el era un nour care se muia, se destrăma, iar sfîntul însuși, abur într-un abur, în albastru, alb...

5 Ce lene!
Ce rușine!
Veni să-i rîdă un pitic subt nas. Sfrrr, sfrrr...
Un deget alungă lăcusta zburătoare, oprită pe fruntea lui Petru.
Se deșteptă.

10 Capul Milenei, aplecat asupra lui, îi surîdea.
Ceahlăul, cerul, soarele, Milena...
Se răsturnară toate, spulberîndu-se în ochi.
Se deșteptase-n somn întăia oară.
C-o respirație adîncă, se deșteptă cu-adevărat.

15 Milena deschise ochii, dar ea dormise pe genunchii lui.
El ațipise o secundă, două, trei, și încă două-trei secunde, atît cît îi ajunge unui nour alb să caște lung, să se împrăstie și să dispară într-un senin cuprins în munți.

20

*

Din trunchiul unui brad scurt retezat, învăluit în mușchi, se despletea un șipot ca o nimfă, cîntîndu-și singur cantilenele răcoarei.

25 Stăteau la sfat, mai la o parte, cu trup bunduc, acoperite cu turban de beduini, trei ciupercuțe albe. Erau umflăte. Băuseră prea multă apă.
Din vîrf de brad, o veveriță se uita la șipot, ca puiul de pisică de Angora cînd își vede neastîmpărul într-o oglindă.

30 Căzu un ciocălău de brad în gura șipotului.
Spaimă, cutremur; apoi un rîs clar.
Și totul fu ca înainte.
Numai că veverița se suise și mai sus, ș-alătura de șipot un frag se-nfiorase roșu, de frică să nu-l stingă picurul de apă ce căzuse peste el.

35 Milena-și scoase cațaveica.
Brazii erau uriași; naltă Milena și subțire, și-atît de ușurel mlădie, că dac-ar fi trecut un vînt, și brazii s-ar fi înclinat visînd că sint mesteceni.

Cu degete subțiri întoarse mînecele bluzei negre, dezgolindu-și brațele.

Era ca apropierea unor căprioare. În preajma șipotului totul era sprinten, și în răcoare, parcă, ochi mari se deschideau, ochi umed mari, sperios întrebători.

5 Se aplecase peste șipot.
Se răsturnară bucelele.
Își ridică din nou obrazul.
— Petru, te rog, ține-mi părul.

10 l-l apucă, mănunchi în mînă. Era atît de viu buclat, că parc-avea în el bătăi de inimă.
Își răcori fruntea și ochii, gîtul și obrazul.
Plutea prin tari arome de rășină și ciupercă și pămînt ud de pădure fără soare, un slab parfum de *Ess-Bouquet, Hang-Han**...

15 O ceafă dulce de fetiță, alb împlinită, cu o gropiță aburită, ca-n zăpadă urma degetului mic al unui înger răsturnat cu fulgii, din greșală.
Trecuse o ploaie fără nori, din aburi clari, pe cerul muntelui: ochii Milenei îi rîdeau din fața udă.

20 Se șterse cu batista. Așa cum singure se spală cu lăbuța albele pisici. Obrajii, tîmplele, gîtul și brațele. Era un zîmbet, și erau bătăi de inimă.
Fața lui Petru se-nroși, se înroși, se aplecă, se aplecă pînă deasupra șipotului, și din pumni bău din luminoasa apă în care se-necase-o stea.

25

...Se despletea un șipot ca o nimfă, cîntîndu-și singur cantilenele răcoarei.

*

Elastice, troienile de veacuri ale acelor de brad făceau mult mai ușor urcușul decît coborișul.

30 Mergeau încet la vale, ca pe-un ghețuș de-aramă pe care mii de săniuțe-ar fi alunecat, sporindu-i luciul, netezindu-l, dîndu-i viclene clinuri.
Mergeau alături, mînă-n mînă. Mai mult Milena-l ajuta pe el decît el pe Milena. Făceau zigzaguri ca să-și înlesnească mersul. Se rezemau de brazi, li apucau în brațe. Iar porneau, — pe pragul unei veșnice rostogoliri.

35

Li se însuflețiseră obrazii.
 Veneau de-a dreptul înspre Boura, tăind drumul
 urmat la dus.

5 Aveau în păr ace de brad, pe haine, cleiul aromat,
 și-n ochi, același mare zîmbet căzut din soare prin pă-
 duri, în rotocoale aurii.

Ajunseră la stînca de deasupra Bourei, stînca ieși-
 tă-n soare ca o focă sură, s-asculte murmurul Căpriței,
 care trecea subt ea.

10 De-acolo pîn' la Boura nu mai era decît un coboriș,
 mai lin decît cele din urmă.
 In loc să plece, se opriră.
 Ochii Milenei se-nălțară înspre ochii lui.
 - Petru...

15 îi lăsase mîna. Și le cuprinse pe-ale ei, una în alta-
 Privirea i se îndreptă spre Boura, spre Curtea-Mare,
 spre cer, spre Petru...

Treceau vorbe prin ochii ei, cîrd aprinzîndu-i în-
 tr-un zîmbet, cînd dîndu-le o concentrată gravitate,
 20 cînd clipe de sfială: negre gene aplecate peste ochi al-
 baștri.

Apoi, treptat, roșeața o cuprinse din bărbie pînă-n
 frunte.
 îi puse mînile pe umeri, ridicîndu-și ochii drept în
 25 ochii lui.

Trecu-n lumină murmurul Căpriței prin tăcerea lor.
 Dar vîjîiau cascade în urechile lui Petru, și fiecare
 clipă, grea, era ca o coroană de-mpărat, aur masiv bă-
 tut în fulgere de pietre-albastre.

30 — ...n-ai să pleci...
 Și mînile subțiri îl apăsau pe umeri, cu o putere
 slabă, dulce, cu o duioasă-nverșunare.
 Se-mpurpurară și mai arzător obrazii, dînd ochilor
 albastrul cerului deasupra unui rug de maci.

35 — ...Stii de ce?
 - Da.
 Erau bătăi de inimă în clipe, ca din cireșii scuturați.
 - Da?
 - Da.

40 — Rămîi?
 - Da.

îl apucă de mînă și fugi la vale.
 Și deodată, gîfîind, iar se opri, cu ochii mari spre
 ai lui Petru.

- Da?

— Da.

*

Fița Smaranda ieșise nepudrată din ietacul Smărân-
 diței, iar fița Ruxanda nu făcea altăceva decît să-nchidă
 prin toate odăile ușile pe care singură le deschidea.

10 Era o dimineață de surprize îngrijorătoare și
 evenimente.

La unu fără douăzeci, trăsura care se ducea in fie-
 care zi la Schit se-napoiase fără Petru. Plecase de cu
 noapte de la Ghedeon, fără să-i știe nimenea de urmă.
 Venise Clonț pe capra trăsurii, după vești, trimis de
 15 Ion Ion.

Fița Ruxanda poruncise la țigani săplece-nmunți,
 în căutarea celui dispărut. Iar Ciont, tot cu trăsura
 care-l adusese, pornise iar spre Schit să mai încerce
 înc-o dată să-și găsească „maestrul”.

20 Milena trebuia să vie la dejun. De la o vreme, în-
 tîrzierea ei sporise-ngrijorarea fițelor. La Curtea-Mare
 nimeni nu-ndrăznea să ntre și să-ntrebe.

Bătuse unu ceasul din ietacul Smărândiței, dar
 nimeni nu se mai gîndea la masă.

25 Și-n locul lui Petru și al Milenei venise un eveni-
 ment în așteptarea căruia de-o săptămînă tremurau
 fița Ruxanda și Smaranda: răspunsul lui Matei Bour
 la scrisoarea fiței Ruxanda. Plic ministerial, expediat
 în goana mare dela București, printr-un curier special.

30 Răspunsul căzu din plic înaintea scrisorii: o cu-
 tiuță plată cu două inele de logodnă.

Și totuși, sau tocmai de aceea, mînile fiței Ruxan-
 da tremurau atît de tare, desfăcînd scrisoarea, încît
 fița Smaranda, de astă dată fiță, vorbi cu gravitate:

35 — Ruxando, bea mata niște apă de flori.

**„Iubită și respectată Fiță Ruxando,
 Da! Da! Da!...”**

Fița Ruxanda tresări, ca și cum la ureche i-ar fi
 bubuit o tobă mare.

„...Mă închin în fața sagacității de care-ai dat dovadă.
Iată inelele: logodiți-i imediat. Am pus să graveze pe
verigi data de 1 septembrie 1910, socotind această dată ca
termenul cel mai depărtat cind aducătoru scrisorii va ajunge la
5 Boura.
Slavă Domnului!
Am strâns prin mijloacele de care dispun toate informa-
țiunile necesare asupra băiatului. Dumnezeu ni l-a scos înainte.
E aur curat.
10 Și-a pierdut mama de mic copil. A fost crescut de tatăl
său, Ghiorghe Diacu, profesor de istoria artelor la școala de
Belle-Arte de la Iași; se pare, un om de ispravă, învățat și
deosebit de frumos.
15 Băiatul a avut o viață grea de la paisprezece ani, când i-a
murit și tatăl. Bursier al Liceului Internat, pedagog apoi la
la același liceu, unde și acum se vorbește despre el cu simpatie,
a făcut concomitent universitatea, luându-și licența în litere,
și școala de Belle-Arte.
20 A obținut apoi prin concurs o bursă în Italia, de unde s-a
întors în iarna trecută, după o ședere de trei ani la Roma
și Florența.
In afară de întâmplătoare participări la chefurile tinerești
ale camarazilor săi, — o viață fără cusur și fără pată. Am fost
25 informat că la Florența era atât de prețuit de maestrul în ate-
lierul căruia lucra, încât a colaborat cu acesta la restaurarea
unei vechi biserici. De altfel, expozițiile de la Iași și sfântul
Gheorghe din biserica noastră vorbesc lămurit.
30 Să dea Dumnezeu fetei noastre norocul pe care nu l-a
avut biata Sultana. Aș dori să facem nunta cel mai târziu în
noiembrie. O nuntă simplă, între noi numai. Nu s-a împlinit
anul de doliu, dar în împrejurările de față nu putem sta la
gânduri. Milena trebuie scoasă cât mai curînd de la Curtea-Mare,
de subt influența nefastă a lui Gheorghieș.
35 Acceptați orișice condiție a Milenei în privința tatălui
ei. Să fie îngrijit așa cum dorește ea. Ii dau formula asigu-
rare că hotărârile ei vor fi literă de *evanghelie* pentru toți.
Dorința mea e ca cel mai târziu la finele lui noiembrie
să plec în străinătate cu tînăra pereche. Nu voi avea liniște
49 pînă cînd Milena nu va fi departe nu numai de Curtea-Mare,
dar și de Boura, pentru cîtva timp. După călătorie, o lună,
două, trei, undeva în străinătate, vi-i aduc pe amîndoi, să-i
îngrijii și să-i răsfațați.
Merită bieții copii să trăiască la adăpost de griji, învechea
și scumpa noastră Boură, și meritați dumneavoastră, suflete
45 curate din alte vremi, să aveți subt ochi răsplata devotamen-

**tului și iubirei de adevărată mamă, cu care ați crescut-o pe
fetița noastră...**

Degetele fiței Ruxanda și mai tare tremurau.
Era fericită și înspăimîntată. Proiectul ei timid,
5 împărtășit cu stîngăcie lui Matei Bour, subt formă de:
„dacă și dacă”; „matale nu ți se pare”; „mata n-ai fi
de părere”; și întrebări ocolite — devenise o avalanșă
de fapte pozitive, energice, duduind subt ochii ei ca o
locomotivă care intră-n gară cu toată viteza.
10 I se strîmbase bonețica.
întoarse către Smărăndița capul ei cu trăsături de
spadasin, avînd expresia umilă a războinicilor care-ar
consulta oracolul nu înainte, ci după ce ar fi poruncit
un fapt de arme temerar în plină desfășurare. Smăran-
15 dița, cu mișcări delicate, ciocnea verigele, ascultîn-
du-le sunetul, cu o expresie de copilăroasă încîntare.
— Smărăndițo, mata ce spui?
— Sună frumos, ascultă și mata.
își stăpîni oftatul fița Ruxanda și ascultă joaca
20 Smărăndiței, zîmbindu-i chiar.
— Ruxando, vorbi Smărăndița ascultînd inelele,
cu ochii prin lumina soarelui, departe; trebuie să fa-
căm un trusou fetei. Vezi mata, Matei e bărbat. Ce
știe el!? oftă ea vesel cu un zîmbet mărinos. Nu s-a
25 gîndit! Trebuie să-i facem un trusou fetei, știi, de pă-
pușică. E mititică, sărăcuța, are șaisprezece ani...
— Trecuți, aprobă fița Ruxanda, cu o ușoară ne-
răbdare în glas.
— Ne trebuie jurnale de modă. Să-i scrii mata lui
30 Matei... îi facem două noduri de beteală pe tîmple;
da' cum o pieptănăm?
Și inelele sunau, sunau, sunau, ca într-un cuib de
primăvară nouă.
— Smărăndițo, începu fița Ruxanda cu atît de
35 mare sfială, că nici nu îndrăzni să privească ochii Smă-
rândiței; mata crezi că fetița...
Glasul scăzuse ca o șoaptă de mătasă.
— ... îl iubește?
Tăcu.
40 Brutala frăgezime a cuvîntului lovise delicate
amintiri în sufletul de scrin al Smărăndiței.

Tăcură cam atîta cît ar trebui unui fir vechi de iarbă-mare să ardă-n întregime.

Și iar inelele cîntară subțirel.

— S-o întrebăm? șopti, c-un zîmbet ca ivit subt

5 aripă de evantai fița Smaranda, în timp ce sîngele-
așternea un roz pastel peste obrazii nepudrați.

— Cine? șopti și mai încet fița Ruxanda, cu ochii
în pămînt.

Ceasul bătu de două ori.

10 — Două! exclamă fița Ruxanda, izbucnind cu bra-
țele în lături, parcă încălecîndu-și energia.

— Unde-s copiii? Dumnezeule! Ce s-a întîmplat!
O slujnică apăru gîfîind, cu minile pe piept. Zîm-
bea.

15 — Iaca vin. O fost în munți...
Și auziră totodată în cerdac:
— Aa! Aa! Meena!...

Coca Bîca, cel dintăi, o-ntîmpina la scară.

— Smărăndițo, imploră glasul fiței Ruxanda, în-
treab-o mata.

20 Milena intră cu Petru de mîină. Așa trecuse prin
Boura. Avea pe față și-n mișcări atîta-nsuflețire, că
parcă se plimbase-n ger c-o sanie nebulă.

Și înainte de-a săruta mîna fițelor, pe nerăsuflete,
ca cel care aduce o veste covîrșitoare, anunță:

25 — Vreau să vă spun ceva...

Se adresase amîndoror fițelor, dar fița Ruxanda,
dînd categorice comenzi pentru dejunul întîrziat,
plecă de-acolo cu o panică de iepure.

30 — Și eu vreau să-ți spun ceva, fetițo, vorbi fița
Smaranda, poftindu-i pe amîndoi, cu mîna, în ietacul
ei.

Intrară în ietac ținîndu-se de mîină ca și în pădure.

— Fiță Smarando...

35 I se-nroșiră urechile ca de cireși de mai.

— ...Eu îl iubesc pe Petru.

Băteau trei inimi în ietacul amintirilor.

Se coloraseră obrazii Smărăndiței ca în anul o mie
opt sute patruzeci și cinci, cînd Todiraș Giurgea îi
40 oferise o garoafă adusă de la Todireni.

Ietacul era plin de soare.

Oftă Fița Smaranda. își întîlnise în oglinda lumi-
nată de puterea soarelui de-amiază fața nepudrată.
Apoi un zîmbet de bunică dulce — cochet numai din
5 pricina mișcării degetelor care dezmiardau în lung
sprincenele, s-alunge firul unei pudre sure — veșnic
sure — îi prinse fața în păienjeniș de zbîrcituri.

— Asta vroiam și eu să te întreb, fetițo...

*

Era atîta straniu în povestea lui de dragoste...

Ținea în mîna lui mîna Milenei. Stăteau alături pe
10 divanul din ietacul Smărăndiței.

în fața lor, lîngă fereastră, pe măsuta cea rotundă,
fița Smaranda desfăcuse toate cărțile pentru pasiența
lui Napoleon. Fița Ruxanda o privea.

15 Se adunase o tăcere ca deasupra cărților de versuri
cînd le uîți deschise subt o lampă.

Erau mirări, spaime, nedumeriri și îndoieli în fe-
ricirea lui. O dată cu declinul soarelui, pierise din Mi-
lena tot ce era copilăresc, deschis și luminos.

20 Intraseră-n odăi pe nesimțite penumbrele de asfin-
țit. Lumina se spuzise albăstrie la ferestre.

— La ce te gîndești, fetițo? o întrebă fița Ru-
xanda.

Fița Smaranda ridică zîbind un as de cupă.

25 Milena tresări. îi tresări și mîna strînsă de mîna lui
Petru.

Și Petru iar simți c-o vede ca pe un vitraliu, din cli-
pa cînd răsare soarele și pînă cînd apune; c-apoi se-n-
tunecă vitraliul și c-o pierde pe Milena. Deși-i strîngea
în mîna lui mîna cu degete subțiri, parcă prea reci spre
30 seară.

O noapte, înc-o noapte îl mai despărțea de-ntîi
septembrie, ziua gravată pe inele, nu pe frunze. Și
ar fi vrut să aibă toată noaptea pe genunchi somnul
Milenei, ca-n Poiana Arșițelor.

35 Să nu i-o fure?
Cine?
îi strînse mîna tare.

Milena-ntoarse fața înspre el. Zîmbea cu ochi de
dimineață printre penumbre de-asfințit.

— Trebuie să plec.
Și parcă se temeau să nu o piardă în umbra care se-ntindea treptat.
— Stai, fetițo, s-aduc o lampă.
5 Milena porni singură după fița Ruxanda. Era atît de ușor pasul ei, că fița nici nu-l auzi. Tresări văzînd-o alătura de ea, lîngă bufet.
— Tu erai, fetițo? M-am speriat!
Milena o luă de gît. O sărută pe un obraz, pe celălalt.
10 Ii arătase fița Smaranda nu numai inelele, ei și lui Petru, dar și scrisoarea, numai ei.
— Ești fericită, fetițo?
Se aplecară grele genele Milenei. Tăcu. Trecură gînduri în fum negru,
15 — Ce-i, fetițo?
Oftase fără să-și dea seama.
— Ți s-a întîmplat ceva, fetițo? Nu ți-e bine? Uite ce mîni reci ai!
Scăzut, glasul Milenei îi vorbi ca la ureche.
20 — Mîne poate am să fiu foarte fericită.
Ea apucase mînile fiței Ruxanda. Erau în umbră. Nimeni nu era acolo. Îi bătea inima tare. Să-i spuie tot, tot, tot. Să aib-un sfat, un sprijin, să sfarme-o dată tot ce s-adunase negru în tăcerea ei...
25 Și iarăși auzi în ea chemarea care-n fiecare seară învia pe moarta din mormînt: „Sultana!” Ș-atîta desluși fița Ruxanda, stins, prin umbrele sporite:
— Roagă-te la noapte pentru tata...
Cînd aprinse lampa, Milena plecase.
30 Intrase în odaia lui Coca Bîca.
— Aa! Meena!
Lucra jos pe podea, spinarea rezemîndu-și-o de pat, alături de-o măsuță scundă, pe care-o lampă împrăștia rotund lumina peste rădăcinile, tăblițele și micile unelte de sculptat ale infirmului.
35 Vroi să se ridice. Milena îl împiedecă. Se așeză alătura de el.
— Aa? Aa?
Luase mînile Milenei, cercetîndu-i degetele, unul
40 cîte unul, întrebînd unde-i inelul.
— Mîne, Coca.

Infirmitul își închise pumnul, arătîndu-i-l Milenei.
— Aa?
Milena sărută pumnul închis. Ochii infirmului s-aprinseseră.
5 — Am ghicit?
— Aa! Aa!
Deschise pumnul. într-adevăr, sculptat în lemn de chiparos, Petru era. Firește, lemnul n-arăta nici ochi, nici păr de aur. Și totuși, dalta migăloasă găsise în inertul lemn o viață de izvor, atît de luminos era acolo, pe medalion, chipul aceluia care-o făcuse pe Milena să-i sărute pumnul.
10 — Mi-l dai, Coca?
— Aa! Aa! protestă infirmitul cu energie, încrun-tîndu-și sprincenele. Aa! Aa! arată el spre degetul Milenei, fără de inel.
— Atuncea mîne?
— Aa!
Milena se strînse lîngă el, cu fața pe obrazul lui.
20 — Coca, să nu te superi, eu i-am dat-o pe Milena...
Se aplecară genele infirmului pe-un zîmbet trist, și resemnat, și fericit.
— Aa! Meena! Meena! se zbātu mîna lui slabă, arătînd spre inimă.
25 Apoi își acoperi cu amîndouă mînile inima în care nu era decît Milena.
Și-atît de tare se temea Milena să nu fie altfel viața decît inima lui Coca Bîca, și atîta de fierbinte-ar fi dorit la fel să fie, încît obrazul i se înclină ca pe icoana lui Hristos, și buzele ei sărutară cu evlavie și duioșie mînile încrucișate pe cea mai umilă inimă de pe pămînt.
30 Porniseră spre munți în zori, ținîndu-se de mîna. Și tot așa se întorceau la Curtea-Mare.
35 De ce nu răsărea din nou soarele dimineții? îl căutau subt fiecare culme. Nu-l vedeau. Era în ei, cu munții și cu dimineața dusă, și de-acolo nu putea să mai răsară.
Ținea în mîna lui o mîna sau o rîndunică?

Venea acoperit de glasuri și aripi de rîndunele și-i era teamă să nu fie ca și toamna, prag pentru plecarea lor.

5 O noapte îl mai despărțea de-ntăi septembrie, numai o noapte, dar s-adunaseră în ea, ca liliicii în clopotniți, zeci de nopți, nopți de nesomn și așteptare.

Mergeau spre Curtea-Mare. Cîțiva pași, cîteva clipe, și trebuiau să se despartă. Și, între mînile nedespărțite pîn-atunci, venea o noapte ca îndepărtarea

10 dintre două stele rupte din aceeași stea.

Parcă nu ei mergeau spre Curtea-Mare, ci Curtea-Mare înspre ei sosea, cu parcu-ntunecat, cu brazii și cu Turnul, ca o plută neagră, tăcut purtată de un fluviu negru.

Noaptea în munți venea cu aburi ca nopțile de

15 primăvară în livezi, în clipa cînd începe dansu-n văluri dinaintea înfloririlor.

Nehotărîri de-argint erau pe cer. Un tremur, ca în trîl de greieri, hotărnicia departe în azur locuri de stele ce aveau să vie scînteind.

20 Plutea-n văzduhuri, proaspătă, suflarea brazilor, atît de fraged învăluitoare, că parcă nu păduri și munți, ci valuri de zorele coborau pe toate zările, albastru, de culoarea ochilor Milenei.

Trecuseră hotarul Curței-Mari.

25 Mergeau cu pas încetinit.

De ce nu le-azvîrleau munții un soare-n față, cum veșnic le erau în piept bătăile de inimă?

Toamna sufla în fluierul tăcut din care-n loc de doine aburi ies.

30 Le abureau suflările în înserarea rece. Erau în clipe violine, harpe și viole, ca în cer. Și despărțirea lor avea să sfarme-un mare cîntec.

Tăcerea devenea *tăceri*, ca o zăpadă adormită pe o apă, dezvănușiată lin în deșteptări de lebede.

35 Fruntea Milenei se lipi de pieptul lui.

O auzi vorbind — ochii i se-nchiseseră — în el, cum ies din stîncă vorbele izvorului.

— Petru, **mine** dimineată am să-ți spun tot... Tu te închini?

40 — ...

O cuprinse-ncet cu brațele.

Fruntea se dezlipi, se înălță, și se deschiseră spre el, aproape, ochii albaștri de subt gene negre.

— închină-te la noapte pentiu...

5 „...dragostea noastră”, ingineră gîndurile.

— ...noi, vorbiră buzele, neîndrăznind să spuie vorba care pogora asupra lor, vie, din buzele lui Petru, spre ele înălțîndu-le pe-ale Milenei.

Le tremurără genele pe sărutarea clară ca o lacrimă din ochi pornită.

*

10 — Redivivus!

Și parcă detunase un trombon, o dată cu o tobă mare.

Cu brațele întinse, crăcănat pe treapta cea dintăi, din cele trei ale cerdacului lui Ghedeon, cu păru-n salt, barba-n cascadă, nasu-n trcmpă, puriînd giubeaua ca o scoarță de copac din care-ar ii ieșit zmeiește — Ion Ion întîmpină pe Petru.

Avu o scurtă tresărire ca o mișcare de recul, și sufletește. Venea încet spre casă, ducînd pe umeri ca o amforă. Și glasul, și jovialitatea, și făptuia erorm concretului Ion Ion parcă-l jigniseră. Și în aceeași clipă îl cuprinse și căința că se depărtase de-un prieten scump, de-un frate, și melancolia ce-i sfărmsse, fără să-și dea seama, o tăcere prețioasă.

25 Ultima lună-i subțiasă simțitor și trupul, și cbrezul. Odinioară, alături de Ion Ion era frumos, dar și robust. Acum avea în el ceva aproape femeiesc, o îndulcire și o luminoasă lene cum e a soarelui de toamnă deetupia coaptelor livezi. Și-n jurul lui era ca o tăcere reculeasă de oglindă.

30 își strinseră prietenește mînile.

— Ascultă, Ioane, va trebui să ne modificam proiectele...

— Adică?

35 — Adică să le mai amînam.

— Pentru?

— Vezi...

încălecuse pe marginea cerdacului, privind în jos ca-ntr-o fîntînă.

Ion Ion, cu două degete agile, făcea șfichiuri în barba-i creață.

Ochii lui Petru, ridicându-se, văzură barba lui Ion Ion. Servită pe o farfurie, ai fi crezut că-i mure acoperită cu furnici.

— Ioane, am să-ți cer un sacrificiu...

— ...inimii mele de mamă masculină.

— ...să-ți razi barba.

Nu știi c-o duc „puișorilor”?

— Și încă un sacrificiu.

— Să-mi rad sprincenele?

— Să mai rămii și mine.

— Cum? Nu plecăm împreună?

— Nu.

— Te faci călugăr?

— Ascultă...

I se-nroșise fața școlărește. Toate vorbele erau brutale și penibile. Și totuși, trebuia să spuie una, vorba care...

Abea se înstelase cerul de un albastru-aproape negru. Și printre stele rare, Craiul-nou, alb, proaspăt, cumarfi pebuclenegre, subțirică, o cunună de lămâiță.

— Mine mă logodesc...

Vibrară nările marelui nas, sprincenele se ridicară, dinții străluciră fildeșii deasupra bărbii de-abanos.

— ...și vreau să te am lingă mine...

— ...fără barbă, zîmbi Ion Ion, bătîndu-l peste umăr. Vra să zică mine, una septembrie, leat una mie nouă sute zece, se întîmplă două catastrofe. Ion Ion își pierde barba hărăzită puișorilor, iar Șmil pierde argintii vînzării albumului de schite...

— ...?

— Da, fiule, barba ți-o dau ție, iar albumul, logodnicei tale.

*

...Ochii Milenei, ochii sfintei Alexandra...

Venise în biserică, la ceas de noapte, să o vadă pe Milena, Milena din biserică, de pe icoana sfîntului cu lancea împlîntată în balaur.

Ochii Milenei, da, ai ei erau, cu zările de dimineață-ale Văii Moldovei.

Dar privirea?

5 Găsise oare-n ochii ei privirea sfintei Alexandra? Strania spaimă care mistuia puterea trupului, iluminîndu-i ochii, cum e deasupra munților în flăcări năpraznic nimb — a cui era? Spaima Milenei sau a sfintei Alexandra?

10 Uitase să-și aducă felinarul. Găsise în biserică o luminare galbenă, cu flacăra neliniștită.

Era un țipăt în biserică... Ochii Milenei, ochii sfintei Alexandra.

15 E straniu și tulburător să vezi la ceas de noapte, într-o biserică pustie, deschiși pe o catapiteazmă, ochii aceleia pe care o iubești.

De ce o zugrăvise pe Milena?

Se ridicau în el, ca din morminte, vechi superstiții de străbuni. Să nu furi umbra celui viu... Nu-ți face ție chip cioplit...

20 Pe toate zidurile, sfinți, evlavii, ochi deschiși, mâni slabe, fețe supte... și-n camera mormintelor aceeași candelă aprinsă la același nume: kneghina Milena Bour.

25 Era un țipăt în biserică. Inima lui îl auzea, privind ochii Milenei, ochii sfintei Alexandra.

Flacăra luminării deștepta necunoscut pe fiecare fată zugrăvită.

'„Petru!”

30 I se înfiora spinarea. Își văzuse numele în ochii zugrăviți.

„Du-te, om bun, du-te, om frumos...”

închise ochii. Își trecu mîna pe frunte. Dormise prea puțin. Se adunase-n el straniul nesomnului, bătaia tîmplelor, zvîcniri neliniștite-n inimă, gînduri care-n ureche îi păreau glasuri de-afară. Ce triști erau ochii Milenei, ochii sfintei Alexandra!

Milena! Sfînta Alexandra! Se îmbinau mereu în el, Milena, sfînta Alexandra!

O noapte, mai era o noapte...

40 Era un țipăt în biserică.

Iar tresări.

„închină-te la noapte pentru noi...”

5 Și în biserica pustie, la flacăra sperioasă a unei
luminări de ceară galbenă lipită de podea, chipul
care-ncepuse cu înfrigurare să se roage semăna atît
de mult cu cel de pe catapiteazmă, că parcă sfîntul
Gheorghe, părăsind calul și lancea din icoană, venise
în biserică să se închine, omenește, pentru Sfînta cea
cu ochi albaștri.

*

10 Cioplită mihelangelesc în cerul negru și în munți
de neagră marmură, vast, noaptea stăpînea văzduhurile
cu posomorita ei splendoare.

Ardea pe culmea unui munte, solitar, luceafărul.

Veneau de după toate culmile roiuri de aur clar
prin zările compacte.

15 Lumină nu era.

Munți negri, negru cer și stele.

Se adunau în clipe veacuri, cu ele aducînd, făclii,
lumina constelațiilor înălțate sus. Căci mult nu mai
era pînă la miezul nopții, cînd, înconjurat de veacuri,

20 și sub stele, avea să vie-un împărat de milenară dinas-
tie: Septembrie al Toamnei.

II

Tot pe la miezul nopții, tot într-o zi de toamnă
— era pe-atunci anul o mie nouă sute cinci — Sultana
Bour auzise de pe buzele lui Gheorghieș, tăcute
îndeobște, o întrebare cu ciudat răsunset în solemnă
noapte-a Curței-Mari.

— Sultana, în ce lună sîntem și în cîte avem astăzi?

10 Trăiau în sihăstria mărginită de Turnul Milenei
și alea brazilor, de douăzeci și cinci de ani. Acolo,
ca și în morminte, calendare nu erau. Ieri, azi ori
mine nu-nsemna altăceva decît aceeași noapte porun-
cită și de ochii orbului, și de totala renunțare a Sultanei.
Pînă atunci nici nu ceruseră și nici nu așteptaseră
nimic, nici de la ani, nici de la oameni și nici de la cer.

— Nu știu, Gheorghieș. E toamnă...

15 Căzuse pumnul orbului pe masa mare din sufragerie,
cutremurînd năpraznic vechile tăceri și inima Sultanei.
De douăzeci și cinci de ani de cînd trăiau acolo, o dată
Gheorghieș nu ridicase glasul.

20 A doua zi, pe la același ceas de noapte — Sultana
adusese de la Boura un calendar — veni răspunsul:

— Sîntem în cincisprezece august, Gheorghieș...

— O mie opt sute optzeci, urmase orbul cu glas
mort.

— Nu, Gheorghieș, o mie nouă sute cinci.

— O mie opt sute optzeci, vibrase glasul ca de
tunet, și pumnul iar căzuse greu pe masa lungă și
pustie.

De-atunci intrase Curtea-Mare, cu Turnul și aleea brazilor, ca într-o nemurire stranie în anul una mie opt sute optzeci, la care se oprise mintea rătăcită a lui Ghiorghieș.

5 Toate erau la fel. Cu ea orbul se arăta blînd, ca și înainte, dar buzele Sultanei în fiecare noapte trebuiau să spuie luna, ziua și același an, în timp ce lacrimi lungi îi lunecau pe galbenii obraji.

10 Și tot nădăjduia Sultana, deși plîngea trează pe pat, înnăbușindu-și glasul, cu pumnii peste ochi, că poate nu era decît o ciudățenie amară a bietului infirm. Astfel se apropiase ziua de întii septembrie în acel an. Și-n noaptea dinspre-ntăi septembrie, la miezul nopții, răsunaseră și mai ciudate vorbe.

15 — Vine!
— Cine, Ghiorghieș?
— Îl simți?
— Pe cine?

20 Erau la masă. Singuri, față-n față, numai cu lumînările aprinse în trichel. Se dilataseră enormi ochii lui Ghiorghieș, văzînd ceea ce văd halucinații. Se-ncovoiasse peste masă, cu mîinile crispate, urechea îndreptată înspre Vadul-Moișii, cu părul alb, cu barba albă, fața rătăcită.

25 Nu mai recunoștea chipul lui Ghiorghieș. Părea un pustnic care iese dintr-o peșteră, pe brînci, să prevestească lumii că s-apropie copitele bubuitoare ale celor patru călăreți de-apocalips.

30 — Cine plînge?
— Nimeni, șoptiseră, albe, buzele Sultanei.
— Apropie-te. Sst!

35 Și-n noapte, uneori scrișnite, alteori gemute, la urechea ei, vorbele nebuniei răsunară, umplîndu-i sufletul de iarnă și de viscol. La miezul nopții s-apropia de Vadul-Moișii *Cel* care furase ochii lui Ghiorghieș. Nu-l vedea nimeni fiindcă era negru ca și noaptea. Venea la Vadul-Moișii casă-șibată joc de Ghiorghieș. *El* îi furase ochii plini de stele, cerul, tainele, știința, *El*, Hoțul, Necuratul...

40 — ...îl auzi?
— ...Da, îl aud.

Curgeau șiroaie lacrimile pe fața Sultanei.
Nu s-auzea altăceva decît bătăile a două inimi.
...Sultana să se urce-n Turn, ș-acolo să aștepte. Să stea la pîndă-n întuneric. La Vadul-Moișii rîde Hoțul ochilor lui Ghiorghieș...

5 — Ha-ha-ha!... auzi?
— Aud.

Și auzise-ntr-adevăr, lugubru, bocetul huhurezului din parc.

10 ...Sultana să aștepte cea dintăi lumină a zorilor. Să-ntindă prin lunetă mîinile, să-și fie respirația și să-l apuce-așa...

Nu răsunase nici-un țipăt, dar se făcuse și mai alb chipul Sultanei simțînd în jurul gîtului, o clipă, încheștarea degetelor nebuniei.

15 ...Și să-i strige:
— în numele Celui-de-Sus, dă îndărăt ochii lui Ghiorghieș. El îi așteaptă.

20 ...Și dacă tot nu vrea să-i dea, să-L țintuiască pînă ce răsare soarele, — fum și cărbune să se facă ochii, dar și Hoțul lor.

Sultana înclinase capul, și plecase. Îi atîrna în mînă cheia Turnului Milenei, atît de rece și de grea, că parcă inima, nu cheia o avea în mînă.

25 O noapte-ntreagă, prăbușită pe podele în afara ușei cu perdele lungi, plînsese, tremurase, ascultînd alături, în odăile în care pîn-atunci se deprinsese să numească fericită viața ei alătura de orb, — gemetele, pașii și tăcerile nebunului.

30 Se-napoiase-n zori.
Plînseseră-amîndoi, bătrîni și deopotrivă de nenorociți.

De-atunci, în fiecare an — o mie opt sute optzeci —, în zorii zilei de ihtăi septembrie, Sultana Bour și cu Ghiorghieș la fel plînseseră.

35 în săptămîna petrecută alătura de mama ei la Curtea-Mare, Milena, aplecată pe genunchii slabi ai muribundeii, ca pe-o *Evanghelie*, aflase toată pătîmirea de acolo.

40 Și-acum venise rîndul fiicei care purta numele moartei și inelul ei.

Obloanele veșnic închise păstrau în marea casă miros, umezeală și-ntuneric de mausoleu gigant. Un bîzîit de muscă ar fi adus un cîntec de-mprimăvărare cufundatelor tăceri — dar muște nu erau.

Strune plesneau în lemnul mobilelor vechi, gemeau parchetele înnăbușit — și-atît.

Vast, una după alta, patru încăperi se înșirau în aripa lui Ghiorghieș și a Sultanei. Vreme de șaisprezece ani, Sultana locuise în întîia încăpere. Acolo o născuse pe Milena. De-atunci, acolo rămăsese pîn'la moarte.

Apoi venea sofrageria, apoi fostul ietac comun. În încăperea cea din fund, alăturată de terasa unde se oprea aleea brazilor, stătea nebunul. De-acolo s-au-zeau, ca o cădere ritmică de picături într-un adînc de peșteră, bătăile pendulului. O candelă ardea acolo, o candelă-n odaia locuită de Milena. Și între ele, peste trei monumentale praguri ale ușilor deschise, s-așternea negrul parchet care-nlăuntru casei continua aleea brazilor de-afară.

Iar pe păreți, arse de-un întuneric veșnic, înaltele și latele oglinzi cu licăriri de candelă sau jar —, ca bulinele de veghe în insula mortuară a lui Bocklin.

Din fund veneau chemările:

— Sultana!

Din fund, cînd miezul nopții răsuna metalic ca un gong, în spațiilele bătăi ale pendulului, porneau automat, cu ciocănit de cîrjă, pașii lui Ghiorghieș spre camera Sultanei. Și parcă nu venea un om prin golul dintre ziduri și oglinzi, ci strania păpușă — păr alb, ciolane, ochi albaștri — a miezului de noapte, în mausoleul anului o mie opt sute optzeci.

*

Întocmai ca și mama ei în zilele-i din urmă, Milena-și petrecea noaptea la gura sobei în fotoliul celei duse dintre vii.

Se desprindea din flăcări și din jar un zvon deviată, o lumină zîmbitoare. Căldura-i rumenea obrajii, iar flăcările, uneori, aveau culoarea chipului cu păr și ochi de aur din Poiana Arșițelor.

Se deschidea în gura sobei un drum de evadare spre lumină.

Era în jurul ei ca un fum negru Curtea-Mare.

Ce se va întîmpla?

5 Ii era frig. Se strînse mai aproape-n gura sobei.

...Se va urca în Turn...

Și fiecare gînd era o coasă-n întuneric.

10 ...Se vor urca în Turn, va aștepta alătura de tatăl ei să vie dimineața, și...

I se zbătea pieptul de parc-atunci ar fi urcat în goana mare treptele Turnului Milenei. Își încleștase mîinile una în alta. Tîmplele reci, buzele albe și uscate și-o inimă care-i punea în piept căderi de brazii, sfărîmînd-o subt necontenite prăbușiri.

15 ...Va spune, îi va spune, — putea-va oare să deschidă buzele uscate, în care țipete pîndeau?

...Și-i va spune:

„— Tată, eu sînt "Milena. Sîntem în anul o mie nouă sute zece...

20 — O mie opt sute optzeci." Iar auzise glasul mort, fără de nici o inflecțiune, rostind cuvinte oarbe cum sînt cucuvaiele-n lumină.

Din nou rămase cu fruntea căzută în lumina sobei. De-acolo numai îi venea un vînt de viață.

25 Cădea fruntea Milenei, iar se ridica, și iar cădea.

Milă-i era de mama ei, milă de cel care-o credea Sultana, dar ea, Milena...

Era ca un izvor zidit.

O apă sau mormintele.

30 — Petru...

Ii murmură numele-n șoaptă și zîmbi cu genele întredeschise. Dormise în Poiana Arșițelor pe genunchii lui, fără de vis, adînc, — și-acuma parcă și Poiana și chipul cel cu ochi de aur în vis erau.

35 Și iarăși gîndul izbucni în Turn, cu pumnii strînși, ca să nu țipe, nu ca să lovească.

„Tată, mama a murit. Eu sînt fiica ta, Milena. Eu te îngrijesc... Eu îl iubesc pe Petru și-ți cer binecuvîntarea. Noi vom trăi la Curtea-Mare, alătura de tine,

40 noi te vom îngriji așa cum te-a îngrijit mama..."

Să se întîmple-n Turn singurul lucru care i-l cerea lui Dumnezeu — fierbinte, în genunchi — să fie iar lumină în mintea rătăcită, să înțeleagă tatăl ei că a murit Sultana, dar că alătura de el nu-i un străin, nu-i un dușman, ci-i ea, copilul lui, Milena... să plîngă împreună, și împreună să zîmbească.

— O mie opt sute optzeci.

Da! Se temea de tatăl ei.

Se ghemui în gura sobei.

Era în jurul ei ca un fum negru Curtea-Mare. Acolo toate răsăreau în spate, nu în față, în uși sau în oglinzi, nu mai știai... Și-și aminti de noaptea cea dintâi, cînd își văzuse mama după lungă despărțire — ochii albaștri, răsăriți în întuneric undeva: deasupra unui prag'sau în oglindă? Ai ei? sau ai nebunului?

Erau icoane în odaia mamei ei, dar Dumnezeu era departe.

*

Trecu peste întâiul prag.

Lăsase cîrja. Era-mbrăcat în lungă redingotă neagră. înainta în vîrfuri — pas încet, meditativ; suflarea-nnăbușită, brațele-ntinse, halucinat ca somnambulii.

înainta cu ochii de azur arzînd în cufundatele orbite, orbi, dar nestinși ca și ai aștrilor căzuți în noapte, dar rămași pe cer.

Mergea și parc-ar fi plutit. În straietele cernite trupul nu se osebea de noapte; așa că peste praguri, mult deasupra, sus, buclele albe, barba albă, în mersul plutitor, veneau fără de trup, lumină fumurie cum e a lunii printre nouri de furtună.

Intră neauzit — numai oglinzile-l văzură — în camera Milenei.

— Sultana!

Se ridică într-un cutremur, galbenă, cu pumnii zăvorîndu-și gura.

Ii răsărise-n spate, fără să-l audă.

— Sultana!

Se înălțase glasul ca pentru poruncă.

Și vorbele Milenei răsăriră dintre pumnii dați în lături:

— Da, Ghiorghieș.

Din funduri, rar, pendulul începu să bată miezul nopții.

5 Unul în fața altuia, la gura sobei, ascultară cadențașele bății.

— Sultana, în cîte avem astăzi?

— Intâi septembrie.

— O mie opt sute optzeci.

— Da, Ghiorghieș, o mie opt sute optzeci.

*

10 Ardeau pe masă, în trichelul așezat între tacîmurile puse față-n față, trei luminări.

Trei flăcări galbene, galbeni obrajii luminați de ele. Pe-un zid, umbra Milenei; umbra lui Ghiorghieș, pe celălalt, dar și pe inima Milenei.

15 De jur în jurul mesei lungi, cu rotunjite colțuri, scaune cu spetează naltă. Doi oaspeți, douăsprezece scaune. Și tot atîta de tăcuți ca și cei zece oaspeți de-ntuneric, de pe scaunele goale, ceilalți doi, unul în fața altuia șezînd.

20 — Sultana, tu mănînci?

— Da, Ghiorghieș.

Și iarăși, furculița goală se aplecă spre farfuria goală, dusă apoi la gura încleștată.

În fața ei, orbul mînca.

25 Era spectral chipul învăluit în bucle albe, lungi, sălbătice, cu barba amplu revărsată. Subt fruntea dreaptă, în orbitele adinei, săpate-n cearcăn vînăt, ochii aveau splendoarea cerului Mediteranei și fixitatea celor zugrăviți în monastiri, pe ziduri afumate de biserici, deschiși de-a pururea spre judecata cea de-apoi.

30 Milena nu-i putea privi fără să nu tresară și să-și plece ochii straniu oglinziți de cei deschiși subt fruntea orbului.

35 Și întîlnea, și mai ciudate, mîinile nebunului, mișcate cu solemnită, galbene, uscate, aburite ca de-o spuză de argint, cu unghiile prea crescute, ca la morți; pîrînd, cînd s-așezau pe masă, cu degetele alipite, c-au răsărit atunci, slab luminate, din lunare depărtări, ca cele materializate în întunericul ședințelor de spiritism; iar cînd porneau să facă o mișcare, spaimă-mprăș-

40

tiind în jurul lor, ca ale morților care s-ar deștepta în raclă.

Această noapte de întâi septembrie mai dinainte o trăise, de când i-o povestise mama ei.

5 — îl auzi?
— Da, îl aud.
Se apropia la Vadul-Moișii, negru, Cel care-i furase ochii.

10 Rîdea.
— Ha-ha-ha! îl auzi?
— Da, îl aud.
— Ia cheia, urcă-te în Turn și stai la pîndă. Când se arată cea dintâi lumină, întinde mînilor — ține-ți suflarea— prin lunetă, apucă-l, strînge-l, strigă: „în

15 numele Celui-de-Sus, dă îndărăt ochii lui Ghiorghieș. El îi așteaptă.”
Dar în această noapte de întâi septembrie orbul tăcea în fața ei, gîndindu-se la ce?

20 Bătuse jumătatea dinspre unu. Apoi trecuse înc-o jumătate.
Se mistuiau, drepte-ntre ei, trei luminări cu flăcări galbene.
Nu mai sunau nici furculițele și nici paharele.

25 Mînilor orbului parcă-nghetaseră pe masă, cu unghiile prea crescute, cu degetele-alăturate. Și uneori trei flăcări oglindite-n cele zece unghii de corn mort erau ca o privire-n pîndă îndreptată înspre inima Milenei. Se uita în altă parte.

30 Nu putea. Erau albaștri ochii orbului din fața ei, sticleau albaștri, ficși în cearcănul orbitelor întunecate; și-n veghea neagră de pe zece scaune pustii, și în tăcerea încăperilor pline de noapte, de oglinzi și uși monumentale, ochii albaștri, orbi domneau ca aurora boreală deasupra nopților polare.

35 De ce-și lăsase cîrja? De ce venise fără să-l audă în odaia mamei ei? De ce tăcea în noaptea de întâi septembrie?
Toate erau ca-n somn de boală.
Fum negru, Curtea-Mare-n jurul ei; ca o cădere

40 ritmică de picături, bătăile pendulului; trei luminări, cu flăcări ascuțite, galbene, ca unghiile morților; ochii

albaștri, mînilor încremenite — și-o picătură rece de sudoare prelinsă de pe tîmplă pe obraji și pe bărbie...
Tresări.
Pe mîna sau pe inimă căzuse-o picătură rece?

5 Parcă-l vedea prin sticlă aburită.
Era aproape sau departe? Ca munții ninși, prin limpede văzduh de toamnă, părea aproape, dar era departe. Inima ei îl apropia și-l depărta, bătînd ca în coșmar.

10 Nu s-auzea nimic.
Cădeau pe toate cele amorțiri lunare, îi deveniseră înguste tîmplele și dure, și parc-avea Bprincene de metal masiv.
Își clătină capul, trecîndu-și mînilor pe frunte.

15 Vroia să-l cheme.
— Ghiorghieș!
Și nu-ndrăznea... Era poruncă de tăcere ca în biserică cînd e veghe alături de un catafalc.
Dormea?

20 Murise?
Ochii deschiși, strălucitori și fără viață: privirea minerală a orbitelor de idol în religiile cu întunecate superstiții. Obrazul neclintit, sculptat în ceară străvezie. Părul inert, sălbăticit parcă de creșterea supremă,

25 cea din clipa morții, ca și unghiile mînilor atît de rece nemișcate, c-acolo, sau pe piept încrucișate, tot la fel s-ar fi așezat.
Se zvîrcoli flacăra unei luminări; mucul sfrii, alunecară picături, albiră jos, în cercul de cristal, formînd cascade înghețate.

30 — Milena...
Cine vorbise?
Cine o numise?
Se deștepta din somn? Sau adormise??

35 în buzele nebunului, și în cuvintele fără de înțelegere, numele ei era al unei moarte.
Cui vorbea?
— ...Milena, fata noastră, citi ani are?

40 — Auzi, Sultana?
Șoptiră stins buzele albe.

— Aud, Ghiorghieș.
— Răspunde.
— ...Șaisprezece ani.
Dar inima, obrazii, buzele, spinarea și paloarea
5 celei care răspunsese aveau vrîsta Sultanei.
— ...Șaisprezece ani. E tînără.
— E tînără.
— Și cui seamănă?

10 — Auzi, Sultana?
— Aud, Ghiorghieș.
Își duse iar pumnii la gură. Ochii nebunului,
albaștri, o-nvăluiau ca un îngheț în jurul tîmplelor
și-n jurul inimii.

15 —Ție, Ghiorghieș.
— Tatălui ei.
Să-i spuie:
„Tată, eu sînt fiica ta Milena. Mama a murit.”
Să-i spuie?

20 Dacă și-ar fi-ntîlnit obrazul în oglindă, cine-ar fi
răsărit în ochii ei: Milena ori Sultana? Vorbele cui
erau: ale Milenei sau ale Sultanei?
Și gîndurile cui?

25 — Sultana, cum e părul fetei noastre?
— Negru.
— Și ochii?

— Auzi, Sultana?
— Aud... Albaștri...
30 —Albaștri...
Bătu de două ori pendulul. Pluti în jurul lor vibra-
ția. Se stinse.
Bătrînul iar murise-n fața ei.
Mortul cu ochi deschiși...

35 Cădea pe toate cele somn și amorțire.
Bătăile pendulului.
Trei flăcări.
Zece unghii.
Ochi albaștri.

40 Noaptea de întăi septembrie.

...O apă neagră o ducea spre o prăpastie albastră.
Bătu pendulul de trei ori.
— Sultana, vine ceasul morții...
Se înălțase și mai drept.

5 — ...Vreau ochii mei...
își ridicase mînile într-o năpraznică vibrație, mîni
de profet afurisind dintr-un mormînt deschis de un
cutremur de pămînt.

10 — ...Vreau să-mi văd cerul, vreau să-mi văd stelele,
vreau să mor cu ochii deschiși...
Și mînile se înălțau cu umbre mari pe ziduri, ca
alea brazilor.

— ...Dă-mi cerul meu, dă-mi stelele mele...
Cu cine vorbea?

15 Cine intrase în odaie, nevăzut?
— ...De ce mi le-ai luat?...
Cu mînile-și acoperise fața, împlîntîndu-și unghiile
ascuțite-n frunte.

— ...De ce mi le-ai luat?...
20 Și capul i se clătina, și buzele îi tremurau, buzele
vinate; gema-n vaietul orbului cu plete albe pustiu
vînturilor uuind peste planete înghețate.
Și înviară iar în sufletul Milenei mînile slabe ale
mamei ei, și vorbele-ascultate cu capul pe genunchii
25 ei, la gura sobei:
„Nu știi ce singur și nenorocit e tatăl tău! E orb
și e nebun... Ș-acuma cui îl las?”...
— ...De ce mi le-ai luat?
își auzi, straniu ca ale altcuiva, buzele ei vorbind:

30 — Lasă, Ghiorghieș, mergem în Turn...
Și nu vroia să meargă-n Turn. Vroia să fugă, să-și
audă pașii pe pămînt, afară-n aer, să respire larg, să
plîngă și să strige-n gura mare: „Eu sînt Milena”.
— ...Mergem amîndoi în Turn...

35 I se păru deodată că-i privită.
Nu, ascultată.
Se întorsese de profil capul bătrînului și îi vedea
ciudat urechea, gura neagră a urechii, îndreptată
înspre ea, prin cele trei flăcări.

40 Tăcu.

Era atît de ostenită, ş-atît de tare inima-ibătea, că parcă-n fiecare clipă se trezea din alt coşmar, cutremurat săltată-n sus.

5 Se desfăcură-n lături braţele bătrînului. Mînile-i căzură pe genunchi.
îşi aplecase fruntea.
— Sînt bătrîn, Sultana, sînt bătrîn...
Oftă amar.
— Nu mai am putere... Picioarele mi-s slabe... S-a

10 isprăvit...
Nu-i mai vedea nici mînile, nici ochii; numai fruntea înclinată, părul alb şi umerii căzuţi.
în faţa ei era un om bătrîn, bolnav, bătut de Dumnezeu, care nu mai avea pe lume decît pe cea

15 care purtase un inel, acum trecut pe degetul Milenei.
— Mergem în Turn, Ghiorghieş.
Orbul se ridicase gemînd, cu fruntea înclinată.
Făcu un pas. Se-mpiedică de scaun. îi auzi fruntea ciocnindu-se jos, pe podele.

20 Se repezi.
— Te-ai lovit, Ghiorghieş. îţi cuige sînge!
îl ajută să se ridice cu milă şi durere. Dîra de sînge de pe frunte îi luneca pe barba albă.
Era mai nalt decît Milena.

25 — Sultana, dă-mi mîna.
Fusese-n mîna sau în inimă o zmuncitură?
— Ia sfeşnicul!...
îl luă. '
— Hai.

«

30 ...Fugea călare pe subt tei în floare, aplecată pe un alt obraz.
O mîna o trăgea-ndărăt.
— Dormi, Sultana?

35 Era un tremur ca de friguri în trupul ei şi-n mîna încleştată de-a nebunului.
Şedeau în Turn, alături, pe aceeaşi bancă. în faţa lor, luneta: ţeava aplecată-n întuneric înspre Vadul-Moişii.

40 Cu ochi închişi sau ochi deschişi, totuna: noapte-năuntru şi-n afară.

O-ncolăcise noaptea ca un şarpe, privind-o fix cu-aceiaşi ochi albaştri, deschişi în ea şi în afara ei.
...Mergeau ţinîndu-se de mîna pe culmi, înspre Poiana Arşitelor.

5 O mîna o trăgea-ndărăt.
— Dormi, Sultana?
Vibra acelaşi tremur în mîna care încleştă şi-n cea care era-ncleştată.
Inima nu-i bătea în şir. Stătea, deodată prăbuşită

10 într-o apă adîncă, se cufunda, iar izbucnea în trombă.
Bătea în pieptul ei ca pumnul într-o poartă-nchisă. Stătea. Se năruia o poartă. Iar pornea, vulcanic.
Mîna cuprinsă-ntr-a nebunului înţepenise. Inelul lat al mamei ei intra adînc în carnea degetului.

15 Miros încăcios de luminare stinsă.
Miros de şoarec şi guzgan.
Ţîşnea o umbră. iJmbra bătăii inimii?
Nu mai avea putere s-o cutremure scîrba de şoareci şi guzgani.

20 ii amorţiseră picioarele.
Tîmple de plumb, frunte de plumb, plumb pe grumaji, şi pe obraji, de-a lungul, dungă-ngheţată de sudoare.
...Poiana Arşitelor.
„Tatăl nostru carele eşti în ceruri...”

25 O mîna o trăgea-ndărăt.
— Dormi, Sultana?
Erau în ea piele şi fulgere.
Picle fierbinţi, fulgere albe, lung întuneric, fulgere

30 roşii, picle-ngheţate.
' — Dormi, Sultana?
Nu gînd, mirare fără gînd: „Cine-i Milena?” Şi-un glas în ea răspunse fără timbru, mort, automat: „Milena-i fiica mea”.

35 Şi-şi aminti încetoşat şi tulbure că-i povestise fiica ei Milena că îl iubea pe Petru...
— Dormi, Sultana?
Bărbia îi cădea în piept.
Fulger în ochi.

40 Se prăvăleau păduri în tîmple.
Tresărea.

Dormea?
 Unde era?
 — Dormi, Sultana?
 Petru... Petru... Petru... Un nume de cenușă.
 5 Nu mai era în suflet nici un țipăt, nici un sunet,
 nici un glas.
 — Dormi, Sultana?
 Cine visa?
 10 Vibra o strună la ureche, lung, subțire: țiuuu,
 țiuuu, țiuuu...
 Și tîmplele-ncepură să răsună: zum... zum... zum...
 Trupul era ușor, ușor ca pulberile care joacă-n lună.
 Nimic nu mai era opac și greu. Totul era ușor și
 străveziu.
 15 — Dormi, Sultana?
 — Nu dorm.
 Ca două clopote sunînd la mare depărtare.
 Era un tremur de țințari deasupra unei ape: țiii,
 țiii, țiii...
 20 Și ca-ntr-o răstignire, fruntea i se înclină, bărbia
 se lăsă în piept — c-o mîină pironită-ntr-a nebunului,
 cu alta-ntr-a mormîntului Sultanei.
 *

Căzură lung din mîna nopții șiragurile de mătănii
 ale clipelor cu ochi de cucuvaie.
 25 își ridicase noaptea fața înspre zările Văii Mol-
 dovei, ascultînd.
 Fuseră mări negre. în locul lor se limpeziră lacuri.
 Se deschidea în fiecare clipă cîte-o fîntînă țîșni-
 toare. Fîntîni albastre, safirii, pornite spre palori și
 30 albe spume.
 Ș-aveau să se deschidă-n clipe,-n fața zorilor,
 fîntînele de foc și de azur.
 Abea zîmbea, ca după plîns și boală, obrazul palid
 al Milenei, cu ochii prinși în cearcăn vînat — dar
 35 zîmbea.
 Se-nălbăstrea cuprinsul Turnului. Cu greu se des-
 părtea noaptea de Boura, dar Turnul, Turnul Milenei...
 Milena...
 Se deștepta numele ei clintînd în cuib de dimineață.

Petru o aștepta jos lîngă Turn, la marginea pră-
 pastiei.
 întăi septembrie, ziua logodnei...
 — Sultana, se luminează?
 5 — ...Nu, Ghiorghieș.
 Și o cuprinse mila pentru bietul orb. Lumină pentru
 ea, același întuneric pentru el. O noapte-ntreagă
 petrecută lîngă el, alături, ca doi cerșetori. Lumină
 pentru ea, același întuneric pentru el.
 10 Petru o aștepta jos lîngă Turn.
 Se pregătea o zi cu soare pe văile Moldovei.
 Cînd împlinise șaisprezece ani, tot prin lunetă i se
 arătase, tot din Turn, la Vadul-Moișii, un chip cu păr
 și ochi de aur, peste o coamă neagră. Ș-acum, descă-
 15 iecat, o aștepta jos lîngă Turn, să plece mîină-n mîină
 înspre munți, înspre Poiana Arșitelor.
 Era atîta bunătate în lumina care începea pe văile
 Moldovei, că parcă o Madonă înspre Turn își îndreptase
 fața, semn făcînd Milenei.
 20 — Sultana, se luminează?
 — Da, Ghiorghieș, începe.
 — Hai!
 îi răsări apa Moldovei în argint la Vadul-Moișii
 prin zăbrelele de colb ale lunetei.
 25 — Uită-te. Pîndește-1, Sultana.
 Dar ea vedea în apa pregătită pentru soare același
 chip cu păr și ochi de aur.
 — îl vezi, Sultana?
 O clipă, două, trei. Porneau avînturi în lumină
 30 și în inimă. Să-i spuie:
 „Tată, eu sînt fiica ta Milena...”
 O clipă, două, trei.
 — în numele Celui-de-Sus, dă-mi ochii ... e
 Trecu un fulger pe Valea Moldovei.
 35 Căzu o ceață pe Valea Moldovei.
 — în numele Celui-de-Sus, dă-mi ochii mei. Eu
 te-așteptam la Vadul-Moișii, și Tu erai în casa mea.
 în numele Celui-de-Sus, dă-mi ochii mei...
 Seînsîngeră Valea Moldovei; apoi se stinse-n ochiii
 40 care, de acum, deschiși numai sub fruntea sfinte

Alexandra, în veci aveau să vadă pe același sfânt cu
lancea împlîntată în balaur.
— Tu ai ucis-o pe Sultana. Tu i-ai furat inelul. Tu
mi-ai furat cerul și stelele. **In** numele Celui-de-Sus,
5 dă-mi ochii mei...
Se scutură ca un frunziș o viață-n mîinile nebunului
în zi de-ntăi septembrie al anului o mie opt sute
optzeci.
10 Trupul căzu, cu el tîrînd și mîinile-ncleștate-n jurul
gîtului.
Din buza ruptă sîngele-i curgea pe barbă, înro-
șind-o, picurînd și chipul celei moarte.
— **In** numele Celui-de-Sus, dă-mi ochii mei...
Dă-mi ochii mei, dă-mi ochii mei...
15 Parcă urla în Turn, înnebunit, Miezul de Noapte-al
zilei de întăi septembrie din anul una mie opt sute
optzeci.

*

Posomorita Boură era încă în noapte.
20 Munții oprîți pe praguri de altar păreau c-așteaptă
clopotele învierii, s-apară cu lumini, cîntînd deasupra
lumii.
Sculată de semnalul de alarmă dat de paznicul
de noapte, de-a valma, țigănimea din chilii venea cu
facile, felinare, ciomege și topoare înspre Curtea-Mare.
25 **în** frunte, Petru. El singur auzise urletele Turnului.
Bătuse-n uși. Totul era închis și ferecat. La o fereastră,
printre gratii, Tudora îl privise ca o buhnă, fără să-i
răspundă, făcîndu-i semn să plece.
In goană se dusese, în goană se-ntorcea, cu Boura
în urmă.
30 **în** fața Curței-Mari, mulțimea se opri nehotărîtă,
împrejmuită de copacii parcului. Desprins din ea, cu
pelerina fluturînd pe umeri, cu felinarul într-o mîină
și cu toporul în cealaltă, Petru sfarmă întîia ușă, cea
35 dindos.
Țigani iși făcură cruce.
Nu-l mai văzură.
Așteptară, strînși unii în alții.

Desculți, prin ușa spartă, Badea și Frăsina năvă-
liră înspre țigănime.
Tudora se-nchisese în odaia ei, pîndind din întu-
neric, printre gratii.
5 Urla Turnul Milenei peste faclele și felinarele
aprinse.
— Dă-mi ochii mei...
Mulțimea înghețase.
Și deodată s-auziră, apropiindu-se dinspre chilii,
10 pași apăsați și lovituri de cîrjă.
Venea Dudoaia. **In** fața ei Miuța, cu un felinar.
Se clătinară ca bătuți de vînt țigani, dîndu-se
într-o parte din calea Dudoaiei. Dar ea venea spre ei,
cu gheare subt sprincenele-ncruntate.
15 Alți pași se auziră dinlăuntrul Curței-Mari, pași grei.
In pragul ușei sparte, în lumina faclelor și-a felin-
narelor, Petru apăru, dueînd pe brațe un trup acoperit
cu pelerina.
— A ucis-o...
20 Știură toți cine-i subt pelerină — creangă de piersic
înflorit, ruptă pe veci din primăveri — și toți își aple-
cară capetele, fără murmur.
Petru se-ndepărtă în noapte.
Făcu ocolul Turnului.
25 înainta obrazul alb, cu ochi și păr de aur, de-a
dreptul spre prăpastie, ca un arhanghel aducînd pe
brațe marile-i aripi arse.
Trecu o șoaptă îndîrjită; apoi se auziră bocete și
glasuri aspre blestemînd.
30 Și toată țigănimea se prăvăli spre Curtea-Mare.
Intrară val, prin ușa spartă, cutremurînd subt pașii
lor parchetele, călăuziți de Badea.
Și se opriră, c-un fior. Pe coridorul dinspre Turn
venea strigoii Curței-Mari. Cu buzele în sînge, ochi
35 rătăciți, barba vîlvoi, părul vîlvoi, urlînd:
— Dă-mi ochii mei...
înainta strigoii prin veșnica lui noapte, mereu
cerșind lumina lui.

Înghesuiți unul în altul, țigani îl vedeau venind asupra lor, cu urlatul pe buzele însingerate — și pas cu pas se retrăgeau.

Se apropiau de ușă, de-a-ndăratelea, cu ochii țintă-n ochii lui.

Cu brațele întinse, orbul înainta, și faclele și felinarele stîrneau umbre neliniștite pe-ntunecatul coridor care ducea spre Turn.

— Ucideți-1! I-a supt sîngele.

Sparți de glasul răgușit, se despicară-n două.

În dosul lor, pe prag, era Dudoaia cu cîrja ridicată. Gîfîia.

— Ucideți-1! Nu mai are putere. A cîntat un cocoș...

Înaintînd prin țigănimea care se ferea de pașii ei și de-ai strigoiului, veacul Dudoaiei, înălțat, lovi cu cîrja drept în fruntea orbului.

Și-n timp ce răsunau pe-ntunecatul coridor ciomege și topoare hăcuind același gemăt prăbușit:

— Dă-mi ochii mei...

...Dudoaia, cu o faclă-n mîină, făcu din Curtea-Mare rug.

Se înroșiră munții de zvîcnirea marei pălălăi.

Ardea Turnul Milenei, Curtea-Mare și aleea brazilor.

Și la lumina focului, crezînd că-s zorii Bourei, nu unul, zeci, cîntară lung cocoșii.

...Priviseră de pe Ceahlău un răsărit de soare, după o noapte înghețat albastră, petrecută lângă foc. Din preistoricele oceane ale cetii care-nvăluia țara Moldovei, se avântase continentul de mărgean în flăcări al astrului apocaliptic pe Ceahlău. Ca turmele de dinosauri, din ceață munții răsăriseră.

Dintr-un „His Mașter's Voice” un cor de negri-n-tîmpinase soarele; și tinerii dansaseră un charleston.

Apoi plecaseră cu călăuzele în frunte. Mergeau spre Schitul Toacelor, unde luaseră-nțîlnire cu „bătrlnii”, pe culmile barbare ale munților din jurul Bourei.

Avea fetița ochii albaștri — de moda veche —, obraji rotunzi, pecetluiți de frăgezimea vrîstei, și dinți pentru zîmbirea clară; dar părul, băiețește retezat, pierdut la tîmple, tăiat în geometric unghi la ceafă, rochița scurtă ca de balerină, ciorapii scoțieni, pantofii cu călcîie plate, mișcările sportive, de un androginism american, și creionașul roș, mereu adus la gură, ca o reminiscență — colorantă numai — a roșiilor acadele iubite-n alte vremi de fetele de vrîsta ei — vesteau pe o contimporană a lui Paul Morand.

Tovarășii, patru la număr, erau de vrîsta ei pupină. Poate studenți, poate liceeni. Beretă-bască, ochelari rotunzi cu ramele de corn, versiune-americană, dublă, a monoclului, pulovere, largi pantaloni prinși subt

genunchi, bufant și clăpăug, bocanci cochet robuști.
Pas ferm, privire agresivă, sportivitate și în inimă.
Și când tăceau, buzele lor aveau accent britanic.
Intrară în Poiana Arșițelor.

5 Făcură din poiană templu zeului „His Master's Voice”. Ii revăzu Ceahlăul înălțat la proră, care plutea cu flota de azur a Munților Carpați — dansînd un charleston.
Plecară.

10 Mureau pădurile, acoperind munții din jurul Bourrei de agonia lor.
Vibra un răcnet spart în fiecare trunchi, scrișneau străfundele pîrîturi, apoi un bubuit, rostogolit în tobe de ecouri, vestea căderea bradului tăiat.

15 Era albă de scînduri Boura, teanc lîngă teanc, grămezi alături de grămezi.
Boii trăgeau spre cherețele trunchiuri titanice.
Porneau la vale vagonete încărcate, șiruri lungi pe șinele huruitoare, de scînduri albe ca sicriile neîmbrăcate.

20 Ieșea fum negru. Duduiau mașinele, cutremurînd pămîntul.
— Hăă-uup... Hăă-uup... se opintea țaranii să urnească brazii rețeați.

25 In marea vălmășeală și înfrigurare industrială, pașnici erau doar ochii boilor.
Nu se mai auzea glasul Durlaiei și-al Căpriței.
Cîntau mai tare dințatele arcușuri ale fierestraielor și ale beschiilor, intrînd în lemnul brazilor.

30 Tăiați copacii parcului, demult, și prefăcuți în scaune, dulapuri, mese și podele, prin casele orașelor din văi.
Din toate părțile, de pe toți munții, veneau pădurile pe brînci, tîrîndu-se în urma boilor, la abatorul lor.

35 In fund, spre zările Moldovei, ca o măsea de mastodont, neagră, sfărmată, rămășița Turnului Milenei, și alături, o antenă pentru radio.
Trecură și prin Boura. Ajunseră la Schitul Toacelor. Trei automobile așteptau la poartă. Mai la o parte, jos, pleduri întinse, coji pe iarbă, tinichele de

conserve, boțuri de hîrtie cernită, sticle răsturnate, foc spuzit, cofe cu apă.

Serveau frați tineri de la Schit, cu genele plecate.
5 Și-un alt „His Master's Voice” al „bătrînilor”
acompania digestiile, ventriloc, cu glasul lui Caruso, lui Șaliapin și-al lui Fletta.

După o scurtă luptă, biruiră tinerii, căci răsună „His Master's Voice”-ul lor, pentru desăvîrșirea performanței; plecaseră de la Durau după un charleston; dansaseră pe culmea fiecărui munte; ș-abea ajunși la Schitul Toacelor, tot charleston jucau, încununînd cu charleston lanțul Carpaților.

Bătuse toaca de vecerne.
Intrară-n Schit, să-l viziteze.

15 Era-nceputul lui septembrie. Văzură tot în cinci minute, cronometric măsurate. De-afară, trei claxoane anunțau plecarea.

La poartă se opriră. Unde era portarul?
20 Stătea acolo lîngă poartă, jos pe pămînt, spinarea rezemîndu-și-o de zidul vechi, primind în față raza aurie a soarelui de toamnă, un fel de cerșetor călugăr.
Cap de paiată cu țep sur, giubea sărăcăcioasă, curmei de cînepă. Scobea c-o daltă într-o rădăcină.

Il priviră.
25 Nu-i văzu. Era împrejmuit de visul lui.
Se auzi deasupra goarna unui cîrd de păsări călătoare.

Se zbuciumară brațele călugărului cerșetor ca aripele păsărilor mari.

30 — A-ga, a-ga, a-ga...

In mina oprită în aer fetița cu ochi albaștri strecură o hîrtie de douăzeci de lei.
Ochii se întîlniră.

Și se acoperi de-un zîmbet dulce și sfîșietor fața scobită a călugărului.

35 - A a ! Aa !

Ii înapoie hîrtia, dîndu-i și rădăcina pe care o sculptase, cu o mișcare-atît de blîndă, încît fetița cu ochi albaștri îi zîmbi.

Poarta era deschisă. Plecară.

Rămase Coca Bîca singur în fața cerului de toamnă,
cu brațele căzute pe genunchi și capul înclinat pe-o
parte, ca o statuie chinuită a melancoliei, așezată de
Dumnezeu peste mormintele întregului neam Bour.

**Marelui, lucidului și solitarului
meu prieten, domnul G. Ibrăileanu,
omagiul acestei răzvrătiri.**

IONEL TEODOREANU

PARTEA INTJÍA
ANDI

Nervii fermentau mai demult, oțetind tăcerile din compartimentul ocupat de familia Iustin Danielescu, dar abea în gara Iași se afirmară urzicători ca și tremurii burniței de toamnă rece, vizibil numai în dreptul becurilor electrice din fața gării. Ochelarii cu rame de aur ai doamnei Danielescu nu erau nici în tocul lor din sacoșă, nici în șanțurile fondante ale canapelei ceferiste, nici pe nas. Li găsi Luchi — cu un zîmbet înregistrat tocmai de cine n-ar fi trebuit nici să-l zărească — sparți, după ce mama lui, într-un moment de nestăpînită exasperare, zvîrli pe asfaltul peronului numărul cu foi lucioase din *Illustration*, cetit în tren, și-n care-și lăsase ochelarii destinați numai lecturii, așa cum îi uita și la școală în catalog:

15 doamna Danielescu era profesoară de igienă.
Trăsuri, de loc.
— Ioc! constată Luchi, cu gîndul mai cu seamă la nevoia imperioasă de tutun și la vidul buzunarelor.
— Stil Agapia-maidan! înfieră Duduia sarcastic
20 locuțiunea lui Luchi.
O clipă, Luchi șovăi: sperase, prin absurd, împrumutul salvator de la Duduia, căci Andi îi dăduse cu două zile înainte de plecare tot ce mai avea. Dar imediat își aminti că Duduia nu împrumută: „din principiu”, ci-că! Ca și cum zgîrcenia ar fi, pentru Duduia, un principiu. Și replica sună:

25

— Lasă, păpușică, mine mergem la cântar!
Duduia se îngrășase. Nu mai încăpea în rochiile purtate la începutul verii.

5 — **Iți** interzic să mai vorbești cu mine, idiotule!
Du-ți idioția ta la cântar.
— Stil Agapia-palace!
— Ah, vă rog, nu mai începeți! interveni doamna Danielescu.

10 Și către Luchi: Tu să taci, viperă!
Cu tot amendamentul „tu să taci” și invectiva satisfăcătoare „viperă”, acel „vă rog, nu mai începeți”, plural de la subiect pînă la predicat, plural compus din Duduia, domnișoară de optsprezece ani, studentă, și Luchi, licean de șaptesprezece ani, mucos, o mortifică pe Duduia. Singerară rănilor proaspete. Nările-i

15 vibrară. Cu coada ochiului privi spre Andi: „*Poseur!*”
El nu se îngrășase la Agapia, cu toate că nu făcuse cură de slăbit. Și sentința „infectei englezoaice cu păr roș” îi sună parcă păstrată în bătăile inimii, așa cum o surprinsese noaptea la Agapia, cu necuviinciosul ei

20 accent britanic în mirosul brazilor autohtoni:
— Aoh! Dudui e frumos... dac vreți; Andi e **fin**, aoh, alta rasa...

25 Privirile Duduiei vitriolară profilul dulce de subt pălăria cenușie cu boruri mici, plecate. Plecat și capul, plecate și genele. Și Duduia, și doamna Danielescu, și Luchi suportau umezeala și frigul nopții de toamnă cu viguroasa vitalitate a legumelor. Dar silueta lui Andi avea linia înclinării grațioase și triste pe care-o au cocorii zgribuliți într-un picior, cu cio-

30 cui subt aripă, cînd sînt țintuiți pe pămîntul ținuturilor reci, de toamne timpurii. Tăcea, cum tăcuse de la Pașcani pînă la Iași, — distrat? absorbit? distant? „Infect, articula în gînd Duduia. Parcă vine de la Nisa, nu de la Agapia cu noi.”

35 **In** fața gării, în loc de trăsuri, un vid ieșan: era sîmbătă. Orașul întreg de altfel, cu luminile și clădirile lui, la acea oră vînată de toamnă, părea un loc viran acoperit, în loc de coji, galoși și tinichele, cu stele și case lepădate la gunoi.

Doamna Beatrice Danielescu era președinta unei importante societăți de binefacere, în care calitate putea să dispună după bunul plac de automobilul societății; dar domnul Justin Danielescu, adversar și

5 denunțator proverbial al tuturor abuzurilor atît în Parlament, cît și prin presă, nu înțelegea să se folosească în văzul călătorilor și al personalului ceferist, el și copiii președintei, de vehiculul hărăzit exclusiv personalului superior al societății, în exercițiul func-

10 țiunii.
— Luchi, unde-i tata?
— Predică.
O palmă răsună mat pe obrazul zîmbitor și prea colorat ca o palmă — cu mănuși de piele — să lase

15 urme.
„Palmă morală, reflectă Luchi. Mama știe numai să piște.”
— Marș după trăsura ! Ai dat telegrama?
Luchi porni în goană, făcîndu-se că n-aude întrebarea.

20 Deși călătorea oarecum incognito, barba de aur cu fire albe a domnului Danielescu fusese recunoscută la coborîrea din tren de mai multe persoane care nu se mulțumiră numai să salute pe „domnul profesor”, ci se grăbiră să-l întîmpine, circumscriindu-l în grupul acela special care caracterizează apariția în societate a oamenilor iluștri, dîndu-le acestora semnificație de

25 fîntînă publică și celor din jurul lor atitudini hipnotizate de cofe și căldări adunate la hazna.

30 După un sfert de oră — calculat de secundarul nervilor doamnei Danielescu—Luchi sosi vesel, fredonînd, cu două trăsuri scoase parcă delaolaltă cu birjari și cai dintr-o hală cu vechituri și vietăți împăiate.

35 **Intr-**una se urcă părinții și Duduia, care-și repartiză posesiv cele șaiszeci și opt de kilograme în floare pe cîte-un genunchi al fiecărui părinte.
— Și Andi unde stă? întrebă autoritar doamna Danielescu, gata să „răpeadă” pe cineva.
— Eu merg pe jos.

40 O! dorea din tot sufletul să rămîie numai cu nervii impersonali ai nopții de toamnă; să fie orfan, nu

mult, de la gară pînă acasă. Să ajungă ud de ploaie, dar nu cu acea senzație de matasă zburlită de gheare de pisică, pe care i-o va lăsa tăcerea în patru din trăsură.

5 Așezîndu-se pe scăunaș, simți ostilitatea cotului Duduiei, așezată prin ucaz matern alătura de el. Și totuși, gestul de autoritară duiosie al mamei lui, care-i acoperi picioarele proiectate lateral în bătaia ploii, cu pelerina ei, îl făcu să regrete... Ce? Nu-i plăcea nici să-și mărturisească sieși, și chiar în clipele

10 de renegare a gîndului iconoclast, că se simțea din nou intoxicat de viața de familie.

— Ce face Luchi? Unde-i Luchi?

— Vinee! vine și ordonanța cu furgonul de bagaje! izbucni din urmă glasul jovial, recapitulind doamnei

15 Danielescu zîmbetul care comentase ireverentios dezastrul ochelarilor și răspunsul „Predică”, iar Duduiei, aluzia la îngrășare.

Pe capra „furgonului de bagaje”, întors cu fața la avutul familiei, conform prescripțiilor, cu un picior pe coșul cu dulceți în care, asasinate, două gavanoase cu dulceață de zmeură sîngerău cleios, Luchi se uita cu jînd la ceața tabagică a crîșmelor prin fața căroră

20 trecea.

— Ia ascultă, amice, n-ai cîțiva lei mărunți, să-mi împrumuți pînă acasă?

Cu banii împrumutați de la birjar își cumpără un pachet de țigarete „Funcționar” — *Cordon bleu*, cum le numea Luchi —, oferi și birjarului o țigară, și în sîrșit, cu gura și nările pline de asprul și delicios pu-

30 turosul fum — echivalent tabagic al brînzeturilor fermentate —, **medita** la „ce se va întîmpla”, considerînd problema numai din punct de vedere practic. Catastrofa era iminentă și de neînlăturat. Fusese însărcinat de mama lui, la Agapia, să plece cu bicicleta

35 la Tîrgul-Neamț și să dea telegrama prin care familia își anunța sosirea acasă mamitei: mama doamnei Danielescu. Cu banii telegramei, adunați cu cei luați de la Andi, Luchi își plătise datoriile făcute la crîsmă și la sora Aglaia. „Sărac, dar demn” —asta era

40 deviza lui Luchi.

Sora Aglaia...

I se lărgiră nările ca la mînji cînd vîntul le aduce miros de iarbă crudă.

„Tii, mare paciavură!”

5 Crețuri de rîs îi fugiră din ochi de-a lungul obrajiilor; și uitînd complect viitorul spre care îl duceau roțile trăsurii, mușcă din amintirea ca pierisca a sorei Aglaia.

10 între timp, trăsura ajunsese la poarta casei părintești. Mai demult doamna Danielescu bănuia că nu-i lucru curat cu recipisa telegramei, pe care Luchi pretinsese c-o pierduse la întoarcerea de la Neamț. I-ar fi luat-o vîntul! Hm!

— Ce-ai făcut, ticăloșiile? N-ai dat-o!

15 — Nu.

— Unde-i depeșa?

— în buzunar.

întinse manuscrisul telegramei spre a înlătura îndoiala doamnei Danielescu.

20 — Și banii?...

— Aveam datorii...

Răsună o palmă „morală”. Luchi clipi umed: oricum, în fața birjarilor!

25 Drama era generală și devenea complexă. Căruța cu lăzile, pornită de la Agapia de cu noapte, nu sosise. Asta însemna că moș Darîngă se îmbătase și că lăzile ori erau furate, ori înecate în Moldova umflată de ploi, „cu ticălosul de moșneag cu tot”.

30 Casa, cu toate ferestrele astupate cu hîrtie albăstră prinsă cu piuneze, nu arăta nici un semn de viață. Mamita era cam surdă. La servitori, în schimb, o iluminăție de Zece mai. Dar acasă nu era decît Lina, care împreună cu un fruntaș de roșiori, îmbrăcată cu rochia de catifea violetă a Duduiei, la lumina becului

35 de-o sută de lumini, luat din biroul domnului Danielescu, bea vin — furat desigur din pivniță — în paharele de cristal destinate numai musafirilor: descuiase așadar și bufetul!

40 Umbreluța doamnei Danielescu se frînse de spinarea Linei; Duduia tresări, căci spinarea Linei însemna rochia ei de catifea violetă.

- „Phii, nostimă-i Lina!" constată Luchi de la fe-reastra bucătăriei, privind trupul servitoarei, care dilata triumfa], la șoduri, pîntece și sîni, rochia colantă a Duduiei.
- 5 Andi intră în odaia lui, după o absență de două luni, ca într-o odaie de hotel, tîrindu-și geamandanul plin de scrisorile nedesfăcute de la Magda Boldur; îl lăasă lîngă prag, încuie ușa, și fără să mai aprindă lampa se așeză pe marginea patului — somiera scîrții — și ră-
- 10 mase așa, cu brațele pe genunchi, cu pardesiul pe el. Schimbi de hotel, dar de casă părintească... O muscă bîzîi metalic în cana de apă goală. Stre-șinele țîriiau apos, dînd frigului din casă accent de ploaie ascultată în orașe necunoscute.
- 15 Apoi, de alături, din odaia lui Luchi, unde după vioiciunea mișcărilor se simțea că lumina-i aprinsă, porni un șuier argintiu, pe melodia *Hai, lelițo,-n deal la vie*, Luchi se dezbrăca. Luchi avea șaptesprezece ani, dar zgomotele din odaia lui aveau paisprezece ani. Că-
- 20 deau zgomotele ca nucile din nucii scuturați, începînd cu pocnetul ghetelor descălțate violent, și-atîta zarvă și bocăneală răsuna în încăperea de alături, că parcă Luchi nu era investmîntat și cu tăcerea ștofei și a pînzei, ci numai cu ghete din cap pînă-n picioare.
- *
- 25 Odaia lui Andi, ca o amplificare a urechii lui, pîndi, cu mișcarea convulsivă a urechilor de iepure, în care-s și bătăile inimii. Din copilărie, Andi fusese osîndit să supraviețu-iască noaptea întregii case, devenind spionul odăilor,
- 30 de-alături tocmai în clipa de perfectă intimitate și abject adevăr a zgomotelor, vorbelor și tăcerilor din preajma somnului. Dormise dintîi în ietacul părintesc, trecînd din leagăn într-un pătuc așezat la picioarele celor două
- 35 paturi de nuc ale părinților, pînă la vîrsta de patru ani, adică pînă cînd venise pe lume Duduia. Spaima apăruse într-o noapte a ultimului an pe-trecut în dormitorul părintesc. Asupra nopții, mama lui îi spunea o poveste scurtă, îl înfășa în oghial,

și-n clipa cînd îl vedea cu ochii închiși, anunța cu glas tare pe domnul Danielescu, rămas în biouou:

— Andi a adormit.

- Andi nu dormea. Dar pe-atunci ceea ce se petrecea
- 5 în mîntea lui era cu totul neatîrnat de ceea ce se în-tîmpla în jurul lui. Își spunea singur, în gînd, po-vești, nu cu vorbe, ci de-a dreptul cu icoane: *vedea* cu ochii închiși poveștile născocite de mîntea lui. Și cînd din mîntea lui începeau să răsară, ca dintr-o casă pă-răsită, icoane prea fioroase, o formulă magică mistuia totul: „Asta a spus-o Zmeul". Adică tot ce se întîm-plate subț pleoapele lui în acea viață tainică de oglindă a minții nu era în el *aiëvea*; dar în schimb *era* un Zmeu care-i șoptea la ureche povești înfricoșătoare.
- 10 Și cînd Ani rostea formula „Asta a spus-o Zmeul", Zmeul pleca de la urechea lui, și-n el nu mai era decît somnul. Dar într-o noapte de furtună cu fulgere care zbu-rau imens, iute și alb prin sufletul mic cu povești,
- 20 Andi auzise zgomote *străine* în ietacul părintesc: un fel de lătrat scurt și-nvălmășit, gemete gîfite și parcă și-un fel de grohăit. Ochii lui Andi se deschiseră cu fulgerile din povești asupra ietacului părintesc, și văzuse pe tatăl lui omorînd-o pe mama lui. El lătra,
- 25 el grohăia și parcă mîncea din mama lui cu scurmături învierșunate de mistreț. La aceeași vîrstă, dacă s-ar fi întîmplat să vadă același spectacol Luchi, ar fi umplut casa de urlete. Dar Andi, scuturat de friguri, cu dinții strînși, nu
- 30 țipase. Rostise din nou formula magică: „Asta a spus-o Zmeul". Și-ntr-adevăr, nu mult după aceea, au-zise glasul mamei lui — vra să zică-n-o mîncase—: „Trece-mi un pahar cu apă." Și nici atunci Andi nu voise să vadă născîndul semn
- 35 de întrebare de după: „Asta a spus-o Zmeul". Apoi pătucul lui fusese mutat în odaia de alături; în fostul lui leagăn din ietacul părintesc venise scîncetul și stridența de scripă dezacordată a Duduiei. Și ani de-a rîndul copilul cu insomnii din odaia de alături șop-tise în miez de noapte: „Asta a spus-o Zmeul", deși nici în povești nu mai crede, și nici în Moș Crăciun.

Dar magica formulă a copilăriei, șoptită cu același fanatism, nu mai tăgăduia ceea ce se-ntîmpla aieva în ietacul părintesc, ci judecățile, de pe atunci lucide, care se formau în mintea de copil.

5 La școala primară aflase din gura dascălului că tatăl lui eun „Apostol al neamului”. Pe stradă, cînd trecea de mîna cu tatăl lui, zeci de pălării se plecau adînc. La un Zece mai, din rîndurile școlarilor îl ascultase pe tatăl lui vorbind în Piața Unirii de pe so-
10 cial statuiei lui Cuza-vodă. Se acoperise piața de un zbor de aplauze, ca și cum vorbele oratorului ar fi prefăcut mînilor mulțimei în aripi; iar uralele dădeau vîzduhului un vîjîit de fluviu. Mitropolitul Moldovei sărutase obrazii capului de zeu cu păr de aur care în
15 gloria soarelui de primăvară vorbise oamenilor.

Așa era tot ce se întîmpla *ziua*. Din toate părțile numai stimă, laudă și venerație pentru tatăl lui. Chiar și sufletul *diurn* al copilului împărtășea atitudinea celorlalți; îl admira și Andi pe tatăl lui, din gura căruia
20 aflase „Povestea Neamului”. Căci domnul Iustin Danielescu era adversarul poveștilor cu feți-frumoși și cosinzene, care dau copiilor „o bolnăvicioasă nostalgie a irealului, distrugătoare a energiei sociale”.

De îndată ce Andi intrase la școala primară, domnul Danielescu începuse să schițeze verbal, pentru fo-
25 losința delfinului său, o „poveste a Neamului”, care apoi devenise volumul cu același nume, vîndut în mii de exemplare, mai întîi în „Biblioteca Minerva”, apoi în „Biblioteca pentru toți”. Scopul acestui grup de
30 „povești reale” era să dezvolte în copii, adică în „tinerele vlăstare ale neamului”, interesul pentru istoria națională și sentimentul mîndriei de-a face parte dintr-un „neam de eroi”, de unde necesara emulațiune.

Dar venea noaptea.

35 Nu ziua, noaptea Andi aflase printre altele fragmente din povestea neamului în faza ei actuală: amănunte intime și picante despre capii țării, despre mitropoliți, miniștri și înalții dregători’.

40 Din acea epocă începuse Andi să aibă uneori un surîs ciudat în colțul gurei. Zîmbet „de femeie care minte”, îl definise mai tîrziu o prietenă de-a lui Andi.

Era ceva tulbure, echivoc în acest surîs care dădea o aplecare rușinată pleoapelor pe o privire nesigură și piezișă, în timp ce colțul drept al gurei se insinua ascuțit în lături, schimbînd întreaga expresie a obrazului. Surisul acesta nu era un semn de veselie, provocat de ceva exterior: apărea, în dezacord cu *seriozitatea clipei*, izolîndu-l pe Andi de o atmosferă generală, și prin aceasta surîsul apărea ca o contrațicere jignitoare. Mai tîrziu cunoscuse oameni — mai ales femei — care
5 nu-l puteau suferi, din pricina surîsului involuntar care nu era nici ironie, nici sarcasm, nici dispreț, cum socoteau unii.

La treisprezece ani, doamna Danielescu îi propusese o odaie numai pentru el, odaie de băiat mare, mai îndepărtată de ietacul părintesc, urmînd ca în
15 vechea odaie să locuiască Duduia.

Să afle și Duduia? Nu! Se împotrivi, cu o dulceață la care mama lui nu putea rezista. Și tot el continuase să fie sacul de rufe negre al istoriei contemporane a
20 neamului, precum și al ietacului părintesc. ••

Apoi, văduvă, venise mamita să locuiască în casa ginereului. Și Andi devenise vecinul acestei odăi. Șerban Lateș, tatăl doamnei Danielescu, fusese avocat celebru al Baroului ieșan. Cîștiga „tot ce vroia”. În
25 schimb, pînă în clipa morții își pierduse nopțile la joc de cărți, cu sticlele de șampanie și ceștile de cafea neagră pe masa verde. De la el, se vede, moștenise doamna Danielescu acea crispă a degetelor și-acele gesturi violente, rapace, care dădeau mînilorveii o fizi-
30 zionomie și un ritm caracteristic mai ales mînilor blestemate să ardă pe rugul cartofor al meselor verzi.

Doamna Danielescu se aștepta să moștenească la moartea tatălui ei o avere importantă. O moștenise numai pe mamita, văduvă cu casa, via și trăsura vîndute de creditori.
35

Pe cînd trăia Șerban Lateș, mamita era Moș Crăciunul săptămînal'al nepoților ei. Venea în fiecare sîmbătă, în trăsura de casă, — mărunțică, uscată, modestă și sperioasă ca șoarecii, mergînd mereu pe lîngă păreți, niciodată prin mijlocul casei, temîndu-s'e de mu-
40 safiri și de orișice figuri cu care nu era de mult familia-

rizată. Când întindea mîna cuiva să i-o sărute, abea atinsă de sărutarea respectuoasă, mîna fugea îndărăt, parcă arsă, și trupul mamitei avea o înfiorare de porțelan cînd casa-i zguduită de trecerea unui camion.

5 Vorbea foarte puțin, cu ochii plecați în jos, sfioasă ca fetele crescute la maici. În schimb, dezmiarda cu mișcări drăgălașe de veveriță capul copiilor mici, umplîndu-i de daruri scumpe. Șocolățile căpătate de la mamita erau grase, amărui și cu delicat parfum

10 de vanilie sau de coajă de portocale. Drajelele aduse de mamita nu erau făinoase și grosolan fardate, ci învăluite în zmalțul cel mai fin al zahărului, cu ten de flori de piersic și migdal. Iar hainele dăruite de mamita erau atît de elegante, încît ședeau mai mult în dulapul doamnei Danielescu.

15 Când mergeau la masă în casa bunicilor, mamita îi lăsa să-și comande singuri mîncările și dulciurile preferate, astfel că nepoții mînceau acolo numai ce doreau. Erau *stăpîni*. Dacă spărgeau vreun porțelan de preț, sau o oglindă, mamita nu le spunea nimic, ba dimpotrivă, c-un aer ușinat de fetiță constrînsă să vorbească, spunea cu precipitarea timizilor:

20 — Nu-inimica, drăguță. Lasă-lasă, numai plînge. Spune, ce să-ți dea bunica?

25 O singură restricție. Mamita avea o odaie numită „salonul păpușelor”, în care adunase vreo treizeci de păpuși, unele de loc din legendarul Niirenberg, altele aduse din aristocrația vitrinelor Parisului, altele cumpărate la voia întîmplării. Acolo copiii n-aveau voie să intre.

30 Auzise odată Andi, tot în ietacul părintesc, de „nebunia mamitei”, care plătise o sumă fabuloasă pentru un cufăr-dormitor anume comandat pentru păpușele ei, ca săpoată călători cu ele. Văduvă și săracă,

35 mamita venise în casa ginerelui ei cu două cufere și cu daruri, tot scumpe, pentru nepoți, ceea ce o indignase pe doamna Danielescu: avea impresia că de data aceasta plătea din pungă „grandorile mamitei”.

40 Mamita fusese instalată într-o odăiță strîmtă și întunecoasă. O vedeau numai la dejun și la masă. Când erau musafiri i se trimetea cîte ceva în odaia ei, nu

atît din respect pentru timiditatea ei bolnăvicioasă, cit mai cu seamă ca să fie cruțați nervii doamnei Danielescu; mamita era cam surdă, și întrebările vreunui musafir, adresate ei c-un ton normal, ar fi dat naștere la tăceri penibile.

5 Când devenise vecinul de odaie al mamitei — după ce doamna Danielescu prefăcuse încăperea de lîngă ietac în odaie de baie — Andi avea cincisprezece ani. Și din prima noapte Andi auzise zgomote și vorbe ciudate în odaia bătiînei. Auzise mai întîi un scrișnet de cheie întoarsă în broască; apoi, un sclrîit înfundat de capac de cufăr greu, și gemătul mamitei, care abia-l putea urni. Și parcă ridicase cineva capacul unei fîntîni cu glasuri subpămîntene, căci treptat tăcerea se umpluse de șoapte.

15 Ce se întîmpla?

Cuvintele de dincolo erau naive ca ale izvoarelor care vorbesc singure, ca ale cuiburilor de subt streșini de țară și ca ale copiilor cînd silabisesc povești din cărți cu poze.

20 Răsunau nume.

In sfîrșit, Andi pricepuse: mamita umbla în dormitorul păpușelor.

Se joacă?

25 O fetiță de cinci-șase ani se joacă vicleană și gravă cu păpușele, vorbește cu ele, le-ntreabă, singură răspunzîndu-și, și se desprinde grația unei imaculate concepțiuni din complicitatea fetiței cu ea însăși atunci cînd se dezmiardă singură, alintînd ficțiunea cu obraji de porțelan și ochi de sticlă, în care și-a întruchipat copilul care nu-i decît odrasla unui zîmbet al feminității inocente și cochete.

Dar o femeie bătrînă, bunică, la miezul nopții... „Mamita e nebună!”

35 Secretul bătrînei intrase săgeată în inima lui, lăsîndu-l cu ochii mari deschiși prin întuneric asupra ușei îndărătul căreia capul alb al bărînei printre ochii morți ai păpușelor dădea un straniu de lună înghetată printre stele oarbe.

40 Se deșteptaseră amintiri în mintea lui Andi, făcîndu-l să presimtă viața altui ietac conjugal: al bu*

nicilor. îl revăzuse pe bunicul lui, „bătrîn superb”, cum i se spunea, nalt, lat, cu pîntec și frunte decorative, cu barbă de gală ca o trenă, avînd în port și statură atunci cînd apărea pe pragul unei case

5 aceea majestate, parcă împrumutată de la cei care vin în urmă, a majordomilor familiilor regale. în schimb, de îndată ce intra în casă, își lăsa majestatea la ușă, ca o livrea, aducînd o atmosferă de glume îndoielnice, de anecdote picante și aluzii necuviincioase, înt'ovă-

10 rășite de clipiri viclene adresate unui complice nevăzut. Buzele lui groase aveau răsucirea tocită a treptelor pe care-au trecut mii de oameni, ștergîndu-și ghetetele pe muche. Și cînd tăcea părea că-i buzat de vorbele care vor să năvălească și de gestul vițelin al absorb-

15 ției alcoolurilor spumoase din buza paharului.

O particularitate a bunicului lui Andi era întrebuințarea vorbelor și a expresiilor abjecte în sens admirativ.

„Ah, ce putoare nostimă!” spunea el de-o fatăfrumoașă și proaspătă.

20 Fiindcă era „mînă spartă” i se ierta tot.

^ De mic copil, Andi se socotise atît de străin de acest bătrîn cu aspect de patriarh și suflet de porc, încît niciodată nu-i spusese „bunicule”. Ocolise întotdeauna,

25 >în raporturile cu el, această vorbă de argint și de cașmir; îi spunea „mata”, foarte politicos, sau cînd vorbea despreel părinților, ori altcuiva, spunea „bărbatul mamitei”, sau „tatul mamei”; dar niciodată nu și-l însușise subt denumirea de bunic.

30' - **ki** Și alătura de el, mamita!

Andi văzuse în casa bunicilor o fotografie de-a mamitei la șaptesprezece ani. Pe-atunci, convalescentă după tifos, mamita avea păr scurt, crescut ondulat, nu de ajuns de mare ca să poată fi pieptănat, dar pro-

35 p'ria lui ondulare îl pieptăna răvășit, sălbăticipind fruntea și timplele. Ședea pe un scaun cu spetează naltă, care o domina ca o strană, cu minile încrucișate pe genunchi, cu fruntea înclinată, ceea ce accentua și mai mult delicateța ovalului pe care-l presimțeați pal-

40- lid după fragilitatea surîsului ostenit. Era ceva mai

rar decît frumusețea în farmecul acestui portret de tinereță.

5 Portretul mamitei la șaptesprezece ani era portret de fată nu din pricina fusteii lungi, căci părul era de băiețel, ci din pricina surîsului cu obrazul înclinat și a mișcării de ocrotire deșteptată în minile privitorului de această icoană în care feminitatea pusese numai aceea presimțire de lumină nouă, cu care primăvara încovoiaie lin crenguțele cînd mugurii de zar-

10 zăr vor să înflorească.

Fetița din acest portret mireasa Taurului?

Viața dăduse mamitei un taur în clipa cea mai fragilă a ființei ei de liliac alb, și mamita fugise în lumea păpușelor, ducîndu-le lor ceea ce scăpase de copitele Taurului: vorbele decuib și de izvor ale copilăriei, numele prietenelor de-atunci, sau poate pe-

15 ale eroinelor din cărți.

Un an întreg Andi fusese vecinul de odaie al mamitei. Și de-a lungul nopților aceluși an făcuse descoperiri îngrozitoare. Un portret de tinereță a tatălui lui —pe-atunci nu purta barbă — era atît de asemănător cu portretul mamitei la șaptesprezece ani, încît s-ar fi spus că-s frați întru același argint limpede al tinereței cu genele plecate pe lumina ei de lună. Era

25 o înrudire izbitoare în delicateța osaturilor, deși mai eminescian naltă era fruntea băiatului decît a fetei, și abea mai robustă bărbia. Dar nările aveau aceeași curbă și aceeași zveltă îngustime în care nu simți palpițind'masacrul roșu al garoafelor, ci, parcă, înnoptarea toporașilor. Și linia sprincenilor aceeași, lungă, fină. Și minile, de fată și băiat, cu degete atît de-armonioase, că parcă în aceeași clipă liberaseră spre cer, păreche, zborul unor rîndunele, rămînînd pre-

30 lungi.

Mamita și Taurul!

35 Și iată că din nou viața poruncise aceeași împărechere. Fratele întru asemănare al mamitei, îndrăgostit de fata Taurului. Și din ei doi răsărise Andi, al treilea frate al celor două portrete de tinereță, al tatălui și al bunicei.

40

Fetița din vechiul portret devenise mamita păpușelor.

Băiatul din vechiul portret devenise Iustin Danielescu, profesor universitar, apostol al neamului, membru al Institutului de înalte studii istorice, deputat, membru în consilii de administrație și fratele într-o asemănare al mamitei începuse să samene cu soția lui, cu fata Taurului. Alte osaturi, ce-i drept, dar zîmbetul de satisfacție și de belșug al aceleiași

cărni îi îmbrăca pe unul și pe altul, dîndu-le ceva frățesc. Și mai mult: în ultimul timp Andi recunoscuse în răsucirea buzei de jos a tatălui lui, și aceasta scobită și deformată, expresia gurei Taurului.

Atunci, el, Andi — încă fratele celor două fotografii, supraviețuitorul lor, dar fiul și nepotul tuturor — va deveni și el un alt Iustin Danielescu, sau, ca mamita, alt orfelinat pentru păpușile cu ochi de sticlă ale gîndurilor de nebun sau maniac?

Își înălțase gîndul înspre viitor, cu gestul tragic al cumpenelor de fîntîni secate, peste cîmpii arse de secetă, subt azurul sterp al cerului.

Ș-atuncea, glasul mare al văzduhurilor, care dă poruncă toamna frunzelor să cadă și păsărilor să plece, îi șoptise: „Pleacă”.

Vorbise-n el acest glas, îndreptîndu-i ochii spre stelele care luminează alte ținuturi, și urechea, spre țipătul sfîșietor al locomotivelor în tăcerea nopților ieșene, dar răsunase glasul în vara anului o mie nouă sute șaisprezece. Curînd răsunaseră alte trîmbițe deasupra Iașului, posomorîndu-i somnolența, și începuse anotimpul social al uniformelor militare. Apoi duise Moldova de mulțimile care veneau, intrînd ca bejănarii de odinioară în vechile monastiri, pe porțile larg deschise ale capitalei Moldovei.

Viața de aiurea, spre care Andi voise să plece, gîl-gîia subt ochii lui ca un Nil pe care l-ai fi visat desfășurîndu-se de aur faraonic și de jad prin malurile de belșug, de soare și palmieri ale unui vechi Egipt, purtînd corăbii care duc în pînzele triumphiulare

parcă icoana piramidelor, și pe care l-ai vedea mîlos în

revărsare, puturos, rău și malarie, făcut din balele de spumă și din fălci de crocodil.

Și-n timpul războiului îi păruse dulcetihna și singurătatea odăii din căminul părintesc. Viața casei izbucnea de dimineață pînă seara în afară: doamna Danielescu, la spitalul pe care-l conducea; domnul Danielescu, în Parlamentul țării, unde discursurile sale sunaseră trîmbiți de aur, după expresia ziarelor vremii. Andi nu ascultase aceste trîmbiți de aur, a căror tinichea sonoră mai bine decît toți el o știa. În zilele de înfrigurată activitate ale războiului — activitate exagerată de fiecare potrivit cu zăpăceala temperamentului său — soții Danielescu, aerisiți de statornica atingere cu oameni străini, aduceau seara acasă ecourile preocupării de fenomenele imperios sociale, exterioare casei, și o salutară poftă de somn, de odihnă. Doamna Danielescu pierduse cîteva kilograme — prisosul din timpul păcii — întinerind ca siluetă și mișcări, ceea ce-o făcea să se scoale mai de dimineață, ca să reînceapă mai degrabă activitatea care-i dădea o primă și zilnică satisfacție în oglinda matinală. Vitalitatea ei, automatizată de viața de familie și sindrofii de pînă atunci, și prin aceasta micșorată, slăbită, fusese iarăși stîrnită, ca de-o întinerire prin dragoste, de noul ritm social la care participa cu fanatism. În timpurile acele, vechiul Iași, — cu boierii, cu ratații, cu mahalaua intelectuală și cu adevărații intelectuali, cu atmosfera familiară și ticurile sociale ale fiecăruia — dispăruse ca o insulă cu ruine, scufundată și acoperită de valurile unei mări peste care se durau poduri pentru mulțimile altor vremuri. Rarii boieri bătrîni și ultimii intelectuali ai vechiului Iași și-l *aminteau* cu melancolie, numai ei auzindu-i încă — din tăcerea unui salon scăpat de încartiruire sau din mauzoleul unei biblioteci cruțată de foc — , elegia clopotelor scufundate. Dar pentru doamna Danielescu dispariția vechiului Iași însemna distrugerea arhivei cu actele de naștere, o întinerire, o viață nouă într-un fel de Americă românească, în care, deși la ea acasă, nu mai vedea pe vechii oameni care însemnau foile calendarului anilor ei. Altă fizionomie avea

orașul străbătut de automobilele demnitarilor în refugiu, întinerit și el, lașul, ca și doamna Danielescu, căci o dată cu dispariția moșnegilor — înainte de război, lașul era un fel de azil de pensionari — și o dată

5 cu dispariția trăsurilor jidovești, hodorigite și cu gloabe șchioape — acum rechiziționate — lașul căpătase exuberanța unui motor de automobil în plină viteză, trepidație neconținută, care-i alunga, în sfârșit, tăcerea mortuară de pînă atunci.

10 Nici străzile nu mai aveau aceeași configurație, strada Lăpușeanu devenise, de fapt, Calea Victoriei, adusă la Iași de refugiații Căii Victoria; Păcurarii și Sărăria deveniseră albiile prin care, cu armonii grave de orgă și mers de fluvii toropite de înghețul iernii, veneau și se duceau armatele rusești. Și toate străzile, umblate de alți oameni, și toate casele la ale căror ferestre apăreau alte chipuri contribuiau la înnoierea lașului, care nu mai vorbea evreiește, ca înainte

15 de război, cu rare insule de grai moldovenesc, ci franțuzește, englezește, rusește și muntenește pe fantoma străzii Lăpușeanu, și oltenește, muntenește, rusește și basarabenește la periferii.

Apoi, doamna Danielescu schimbase de profesie: nu măi era gospodină și profesoară, ci directoare de

25 spital. Alte itinerarii, alte gesturi, alte haine. În locul școlii, spitalul; în locul profesoarelor, îmbătrînind în front cu doamna Danielescu, doctorii francezi, care cu drept cuvînt o considerau tînără cum și era, călită în apa vie, exotic virilă; în locul copiilor, copiii de-acasă ai pîntecelui, bolnavii care-ți dovedesc tot timpul că ești mamă, adică biblic mărînimoașă, nu mamă, adică mai puțin femeie dătătoare de dragoste și mai

30 mult femeie dătătoare de viață, cu jertfa tinereții; în locul somnului de după dejun, spălatul farfuriilor după dejunul luat la spital în camera albă cu miros de farmacie și de „Maryland”, în costum de soră de caritate.

Domnul Danielescu, deputat activ, lucra într-o parte, doamna Danielescu, într-alta. Activitățile lor diurne n-aveau nici o contingență. Pentru amîndoi,

40 casa cu familia era pe planul al doilea toată ziua; în schimb, seara, cînd se întorceau de la lucru, atmosfera

familiei regăsite devenea odihnitoare, ca atunci cînd te întorci acasă după o călătorie lungă. Din cînd în cînd, în zilele de sărbătoare, iar duminicile-n totdeauna, sofrageria casei Danielescu se umplea de doctori

5 francezi și de dregători refugiați din Muntenia, care lăudau necondiționat calitățile de „gospodină moldoveancă” ale doamnei Danielescu, precum și parfumul patriarhal păstrat încă numai în „casele boierești ale Moldovei”. Mamita *trebuia* să participe la aceste mese,

10 căci toți invitații erau informați, în prealabil, că n-ade tocmai bine, ș-apoi distincțiunea fără cusur a mamitei, cu toată timiditatea ei, îmbrăcămîntea ei neagră și corectul ei accent franțuzesc, aveau pentru „atmosfera patriarhală” același rol ca și afumatul cu rășină de brad.

Epoca războiului însemnase pentru Andi un fel de vacanță de părinți, al căror suplinitor acasă el era. Nu se mai auzeau strigăte la bucatărie, și totuși, servitoarele nu-și făceau mai mult de cap decît în

20 epoca certurilor zilnice și a controlului amănunțit. Într-adevăr, casa familiei Danielescu, în timpul zilei numai cu mamita, cu Andi și copiii, avea farmecul arhaic al vechiului Iași, farmec făcut din lene la fereastră cu flori și coline albastre, din reverie, din lecturi, într-un cuvînt, numai din acele activități sau

25 inactivități lipsite de asprimea luptei pentru viață, îndulcite și patinate de un lirism ușor melancolic — cum vechile oglinzi sînt ușor fumurii —, care de la o vreme dă și bărbaților acestei atmosfere un fel de feminitate, numită de munteni, protector, „farmecul moldovenesc”.

LUtimmii doi ani de liceu îi preparase în particular, singur în odaia lui de lingă odaia lui Luchî, sau mai ales în „hulubărie”, adică în odaia solitară cu balconaș

35 de lemn, înălțată deasupra casei, ca un observator, cu vedere spre colinele lașului, ceea ce-i dădea o aeriană intimitate în plin cer. Această odaie fusese construită de domnul Danielescu după ce devenise proprietarul casei, cu scopul de-a lucra acolo, ferit de țipetele copiilor și de zgomotele casnice. Avea sobă vastă, masă de lucru, bibliotecă, o canapea și cîteva fotolii

vechi, aduse din casa mamitei. Andi-i împodobise un
părete cu cele două portrete de tinereță: al mamitei și al
tînărului Iustin Danielescu, fantoma tatălui lui Andi.

5 Acolo, în hulubărie, trăia la o parte de părinții lui,
fericit însă că-i vede-n fiecare seară sănătoși, prosperi
și mai îngăduitori în distrata guvernare a casei, ferit
că nu mai e vecinul ietacului lor, interzicându-și
să-i judece, să-i comenteze sau să inventarieze cu luci-
10 ditate viața lor de-afară. învăța și citea mult în ae-
riana hulubărie, pe care-o mobilase cu lucruri vechi
din pod, în armonie cu cele de pînă atunci, ordonân-
du-și orele de lucru meditativ și orele de lene armo-
nioasă.

Așa că în timp ce vechiul Iași dispăruse pentru
15 mai toți ieșenii, răminînd un fel de amintire de pas-
tel în mintea unora; în timp ce societatea românească,
mobilizată sau sedentară, căpăta o nouă configurație
colectivă și individuală; și în timp ce adolescenții de
vîrsta lui Andi, participînd indirect la război, deve-
20 neau o nouă emisiune de suflet social, generație mai
precoce decît precedenta, mai puțin romanțioasă,
mai energică-n fapte, mai temerară-n gînduri, mai ci-
nică în apetituri, mai realistă și mai aprig senzuală,
Andi, în hulubăria lui, devenea sufletește un supra-
25 viețuitor al vechiului Iași, refugiat în această nouă
arcă a lui Noe, care plutea deasupra deluviului vieții
recentului oraș, pe apele de liniște ale văzduhului cu-
prins de culmea dealurilor.

În această epocă se simțise legat printr-un fel de
30 complicitate afectuoasă și înduioșată de bătrînii ma-
niaci ai lașului, care mai apăreau din cînd în cînd în
casa părintească: domnul Kuparencu, fost, pe vremuri,
prim-președinte al Curții de apel, și profesorul Ivă-
nescu, vechiul dascăl de istorie al domnului Iustin
35 Danielescu, pe pulpana gloriei căruia își pleca umil
fruntea.

Înainte de război, aceste „căzături”, acești oa-
meni împăiați cu ticuri îi inspirau o instinctivă aver-
siune și o compătimire schițată numai cerebral. În
40 timpul războiului, însă, o dată cu complectarea mo-
bilierului hulubăriei cu vechituri din pod, căpătase

o simpatie spontană pentru acești bătrîni, de care-l
lega doliul comun al trecutului mort, simpatie deven-
5 ită afecțiune prietenească. Devenise *camaradul* lor,
căci în acele timpuri nu viața îl chema pe Andi, ci
trecutul, așa că devenise camaradul lor retrospectiv
între acest trecut, tocmai în vremea cînd se legau ca-
maraderiile întro actualitate cea mai crîncenă: a
10 războiului. îi invita la el în hulubărie, unde le făcea
cafele negre și le era partener la panșarolă.

— Așa băiet nu s-o mai pomenit! proclama dom-
nului Kuparencu cu un ușor pocnet al danturei.

— Ha? îl întreba domnul Ivănescu, închizînd cu
deferentă poarta casei.

— Așa băiet nu s-o mai pomenit! urla congestio-
13 nat, cu ochi mînioși, domnul Kuparencu, fiindcă încă
de pe cînd prezida la Curtea de apel se deprinsese să
vorbească încet, ca să-i deprindă pe avocați și grefieri
să fie cu ochii în patru, uitînd o clipă că Ivănescu e
„ramolit și surd”.

— Adevărat, bine-ai zîs, o vorbă! aproba în fie-
care zi domnul Ivănescu aceeași „vorbă” a domnului
Kuparencu, fără să se mai „formalizeze” de ton, fi-
indcă știa că președintele „e ramolit și-l supără dan-
20 tura”.

Andi era cu ei ca un al treilea bătrîn, care tăcea și
asculta spusele celorlalți. Trăia cu ei într-un trecut și
printre amintiri cunoscute nu din experiența lui, ci
numai din vorbele lor, familiarizîndu-se atît de tare
cu acel trecut și cu acele amintiri, încît dac-ar fi fost
30 transpus, printr-un miracol, cu patruzeci de ani în
urmă, ar fi putut participa la seratele coanei Catinca
Chiunoaia sau Frăsînica Zmău, ar fi putut interpela,
cu poreclele lor, pe mai toți boierii și intelectualii
lașului de-atunci, ar fi putut vorbi, în largul lui, cu
35 colegii de la Curte, și-ar fi putut nuanța cu clopoțelu!
prezidențial marile dezbateri judiciare de atunci.

Prezentul, adică războiul, apărea rar în convorbirile
bătrînilor, fiind pentru ei ca o fereastră zidită, care
ar da pe un cimitir. Andi împărtășea fără efort atitu-
40 dinea lor; și-n anul o mie nouă sute șaptesprezece Andi
avea abea șaptesprezece ani, dar în tovărășia bătrî-

nilor și-n atmosfera hulubăriei devenise bunicul propriei sale tinereți, pe care-o lăsa în umbră, bucurându-se de ea ca de ceva exterior, zărit în oglindă ca la fereastră.

5 Nu cunoscuse încă trupul femeii, și se ferea să-l dorească. Uneori numai — cum ar răsturna vântul un mănunchi de garoafe de pe pervazul ferestrei în casă — inima-i trimetea o zvîcnire apăsată în sînge, parfumîndu-i-l parcă pipărat, arzător, îngreuindu-i-l

10 tulbure. Trecea.

De altfel, dragostea trupească era atît de strîns asociată în mintea lui cu o scenă privită cu ochii copilăriei, și cu altele ascultate de urechile adolescenței pure în ietacul părintesc, încît spaima, vechea

15 spaimă — „Asta a spus-o Zmeul” —, veghea între dorință și faptă.

Dar în timpul anilor războiului își dăduse seamă de frumusețea lui cu mai multă îngrijorare și umilință decît mîndrie, văzînd-o că *trăiește* în ochii mai tînturor femeilor ca o amenințare.

20 De mic copil, Andi auzise exclamațiile:
— Păpușică! Ah, ce copil frumoși Vai, ce adorabil e! Bombonică!

Și de mic copil măgulirea cuprinsă în aceste exclamații nu-i micșorase neplăcuta senzație a pupăturilor țepoase, tabagice sau vinifere ale bărbaților, a pupăturilor pocnitoare, viscoase și colorante ale femeilor, precum și-a dezmierdărilor care-ți lasă mîncărimi și mirosuri străine pe obraji.

30 La zece ani i se spunea „Fetița”, deși purta părul scurt și nu se juca cu păpuși. Avea ochi gravi, cu gene atît de bogate, că toate clipirile erau catifelat vizibile, pîrînd lente și plutitoare: și desenul buzelor era astfel reliefat, că păreau pururi deschise pe-o respirație

35 de somn surîzător, așa că nările nasului perfect drept păreau conturate de ușoara dilatare a unui parfum de floare delicată.

La treisprezece ani simțise pentru-ntăia oară fulgerul în sînge al femeii și scîrba de tine însuți pe care

40 ți-o lasă. De la zece ani doamna Danielescu îi luase profesor de pian, pentru a justifica simbolul măștei

lui Beethoven, atîrnată în salon, cu o expresie crîncen mahmură, deasupra pianului care făcea parte din mobilierul obligator al unei case de intelectuali ieșeni. Doi ani Andi luase lecții de pian cu un elev

5 de la Conservator, după plecarea căruia trebuiau să deschidă nu numai ferestrele salonului, dar și pe celelalte, și s-afume. Andi nu progresa cu acest artist mirositor. Convinsă că femeile au înăscută „pedagogia artelor”, doamna Danielescu îi angajase o profesoară de pian. Lua lecțiile în salon, cu ușile închise.

10 De la a doua lecție profesoara începuse să miroase mai tare a parfum și să-și îngrijească mai amănunțit unghiile. Se așeza la pian pe un scaun lipit de al lui Andi, și după fiecare gamă îl apuca de mîni, explicîndu-i cum trebuie să ție degetele, cum trebuie să apese clapele, în timp ce-i frămînta mînile ca pe-o batistă.

Apoi îi lăsase mînile, dar începuse să-și lipească pulpa de piciorul lui Andi — chipurile, ca să apese pedala cînd trebuie: și făceau game! într-o zi, după

20 ce apăsarea pedalei devenise din ce în ce mai sacadată, profesoara îl acoperise cu o sărutare pe buze, care-o lăsase cu ochii închiși și nările palide, iar pe Andi, cu buzele umede umflate, cu obraji aprinși și ochii lucioși, avînd expresia de nevinovăție echivocă a copiilor goi în tunici subțiri, purtînd pe cap cununi de roze, îmbătați la mesele lui Neron, pentru a îmbăta la rîndul lor și altfel decît vinul ochii patricianilor romani.

După această lecție de pedală, îl scuturase o scîrbă

30 atît de violentă, încît își arsese gura cu apă îndoită cu colonie, neputînd nici să mînce în seara acelei zile, îngreșat de propria lui gură, presimțind actul impur pecetluit în ea.

Crescînd mare, devenind adolescent, scăpase de mînile care-l vămuiseră în copilărie. Femeile nu-l mai apucau de gît, de gușă, de bărbie și de pulpe, nu-l mai dezmierdau ca pe pisicile de Angora. Era prea mare! în schimb, îl *priveau*. îl priveau cu ochi de bărbat care măsoară o fecioară frumoasă.

40 Și tocmai în aceste clipe, pe chipul lui pur tresărea surisul echivoc și tulbure de „femeie care minte”.

Intraseră clouă chipuri feminine în sufletul lui, dar nu aievea.

Fiecare chip era legat de-o întâmplare; un chip, n-avea nume, celălalt se numea Dana.

5 Iată cum o cunoscuse pe Dana sau, mai exact, cum o văzuse. În toamna anului o mienouă sute șapte-sprezece, într-o amiază, spre asfințit, se coborise pe Sărărie la vale, apucînd pe-o străduță laterală, de unde se vedeau albastre în pulberi de chilimbar de-

10 lurile Galatei. Străduța era pustie ca o biserică dezafectată. Soarele apunea auriu, și lumina era moldovenește blajină, ca mirosul păpușoilor copti la focuri de țară.

Și deodată începuseră, ca pentru nouri de grindină, toate clopotele bisericilor. Oameni, ieșiți ca din pămînt, trecuseră în goană, întorcînd spre'cer fețe speriate, ca și cum din mitologie ar fi evadat umbra lui Hercule cu bita în mîină, fugărindu-i. Venea un Zepelin — așa spuneau cei fugăriți — și o escadrilă de avioane germane de bombardament. Din casa cu aspect foarte provincial, în dreptul căreia Andi se oprise, ieșise un bătrîn cu fes pe părul alb și papuci brodați în picioare, oprindu-se în mijlocul florilor de toamnă cu palma streșină deasupra ochilor.

25 îl zărise pe Andi.

— Drăguță, ia poftim mata în casă. Acuma nu-i de stat afară.

Intrase.

Sînt case și-ncăperi pe care trupul le cunoaște de

30 ani, dar sufletul se simte-n ele străin; și răsar altele, necunoscute trupului, și sufletul în ele e la el acasă. Andi intrase într-o casă pe care o *recunoștea*, deși n-o văzuse niciodată; atmosfera ci deschidea o filă a aceleiași cărți cu flori presate, ca și hulubăria. S-auzeau

35 bătăile unui pendul, pe care desigur că bătrînul cu fes, suit pe un scaun, îl întoieca o dată pe săptămîină, controlîndu-i ora după a cronometrului cu inițiale mari de argint din buzunarul jiletcei de pichet. Dușamelele erau atît de bine ceruite, încît picioarele

40 alunecau dimpreună cu covorașele care le acopereau. Pe un dulap cu oglindă, lîngă o cutie rotundă de pă-

larii — darabană pentru șoareci — se coceau gutui și pe-un ziar se uscau românite. Nevasta pensionarului avea tulpan alb. Jucaseră pînă atunci o concină prădată, la o măsuță rotundă cu două jețuri și două taburete.

5 Era atît de bun și de familiar albastrul provincial al cerului văzut din casa lor prin cușca unui canar galben, atîrnată de fereastră, că te-așteptai s-apară nu aeroplane, ci cărțile cu care Dumnezeu își face pasiența în fiecare seară pînă cînd luna îi aduce ulciorul cu lapte abea muls.

10 Și-ntr-adevăr, cerul albastru se-nserase vid.

— ...Da' mai stai mata, da' nu pleca fără să iei o dulceată...

15 Și apăruse în fața bunicei cu tulpan alb nepoțica bătrînilor, aducînd pe-o tabla acoperită c-un șervet alb un pahar de apă, lingurița și o farfurie de cristal cu dulceată de caise. O jumătate de caisă, de culoarea soarelui pe zările cu grîu copt, suav cărnoasă, în care,

20 albă ca o camee, migdala sîmburului se-ncrusta.

Și o dată cu parfumul caisei care se topea în gură, ochii lui Andi, ridicați, recunescuseră-n obrajii fetei culoarea albă a migdalei din caisă, și-n păr, păr lung și împletit în cozi, același aur copt, al soarelui, al griului și al caiselor. Surîdea.

25 Bătrînii o chemau Dana.

Nu schimbase cu ea nici un cuvînt.

Atît. De-ajuns ca să existe în această Arcă a lui Noe a hulubăriei și parfumul blond al tinereței unei fete.

30 în iarna aceluiași an întîlnise și pe-al doilea chip de fată adus de suflet în hulubărie.

Ninsoarea căzuse două săptămîni în șir, prefăcînd lașul într-o cetate de albe monastiri în care cioarele veniseră să-și ție marele sinod.

35 îmbrăcat în scurteica tatălui său și cu căciulă brumărie pe cap, Andi rătăcea în necunoscutul alb al orașului, pe străzi care subt omăt își pierduseră numele și vîrsta. Totul renăscuse în alb sclipitor. Conturul caselor avea naivitatea strîmbă și diformă a sculpturilor în miez de pine făcute de copii și umorul

40

lor bosumflat și candid. Micșorate de omătul care le lua colțurile, ferestrele păreau ochi de urși albi, — de zahăr; nu oamenii priveau prin ele, ci ele singure erau ochii și privirea oamenilor de omăt.

5 Circulația vehiculelor era întreruptă. Rarii trecători, cu gulerul ridicat, cu bărbia-n piept și mâinile înfundate în buzunarele paltoanelor, gârbovi subț zăpadă, mergeau greoi ca scafandrii în fundul de mărgean alb al mării.

10 Omătul părea că-și așteaptă copiii să iasă de la școală, ca un mare Saint-Bernard, și să-i ducă pînă acasă. Dar fulgii care de-atîtea zile cădeau pe oraș cădeau și-n suflet, reclădindu-l din mirări de-ale copilăriei care se deșteaptă din somn, dîndu-i o intimitate moale de albe contururi.

15 Fata răsărise din omătul sufletească și ceresc al clipei fumurii frămîntînd un bulgăr de omăt. Pentru cine? Ulița era pustie. Pentru ea, cum ai glumi cu tine însuși. În mizeria războiului, mergînd, pesemne să facă coadă la o brutărie pentru o pîine de făină integrală, se oprise o clipă în omăt, — în raiul o clipă deschisă copilăriei. Fata cu obraji rotunzi de măr, cumsînt obrajii fetelor sănătoase, iarna mai ales, cînd merele-s o amintire. Avea pe cap o căciulită roasă,

20 palton sărăcăcios de refugiată și-o tinereță-n dinții albi pe care nici un ger n-ar fi putut s-o zdruncine. Fără șoșoni, se oprise în zăpadă, frămîntînd un bulgăre. Și iată că omătul aducea o țintă glumei albe.

25 Andi trecea. Văzînd-o că se joacă în omăt, aparținîndu-i ca un gînd al lui, în clipele acele de alb copilăresc, își ridicase capul.

30 Cu bulgărul rotund și închegat și brațul gata să pornească, fata încremenise. Buzele destinse în surîsul glumei combative reveniseră, acoperindu-i dinții. II privea pe Andi trecînd, cu ochii spre profilul lui, cu un oftat parcă-n azurul ochilor albaștri, așa cum privești toamna cerul luminat în care se călătorească cocorii, vara, soarele, vacanța...

35 Uitase bulgărul din mînă asupra căruia ochii lui Andi se plecaseră zimbînd. Ochii fetei urmaseră privirea lui Andi. Descoperise și ea gluma uitată în

mîna roșie de frig: n-avea mănuși. Și iar zîmbise cu dinții descoperiți, uitîndu-se timid, întrebător la Andi și la bulgăr, la bulgăr și la Andi, ca și cum pe rînd i-ar fi-ntrebat: „Bulgăr alb, să te arunc ca-n recreațiile de la școală, din vremurile bune?"; și pe Andi: „Băiat frumos, care-ai trecut departe, sus, prin sufletul meu, să-ți arunc un bulgăr alb?" l-l aruncase, dar nu ca la bătaia cu omăt, ci moale, încet, — căci flori n-avea în mînă fata cu obraji de măr subț căciulița roasă.

5 De-atunci n-o mai văzuse.

10 Ca printr-un cer dus, ceva din el trecuse prin ochii ei albaștri. Și uneori, sus în hulubărie, închizînd ochii, putea să trăiască o clipă în acest cer care fusese-al lui.

15 Acestea erau cele două chipuri de fată care în anii războiului intraseră în hulubărie. încolo, din aspectele feminității, aducea la el frînturi. Cîte-un obraz de fată, zărit în treacă la fereastra unei case, îl ținea minte și uneori îl evoca, **obrazul**, nu mai mult, rumeneala lui, frăgezimea lui, ca pe-o rodie la care te uiți, din care nu muști. Odată, noaptea, zărise la fereastra luminată a unei case mișcarea unui braț gol, ridicat, se vede, ca mîna să înnoade părul la ceafă; zărise totodată și începutul galeș al sinului deșteptat din somn de mișcarea brațului. Păstrase-n el scurta arătare, ca un fragment luminos de marmură antică.

20 Altădată zărise o ceafă de fată care se spăla pe cap, cu părul clăbucit în apă.

25 Se mulțumea cu aceste cioburi, cu aceste bucăți desprinse din trupul femeii, pe care trup nu-l cunoscuse și se ferea să-l dorească.

30 În toată această epocă, ochii de viol pe care femeile îi îndreptau spre el îl îndepărtau de ele, umilindu-i bărbăția latentă — așa cum viața de atunci, a războiului, lipsită de feminitatea oarecum pasivă a vieții ieșene mai ales, din timpul vechi, îl îndepărta de ea, într-o visare a vieții alcătuită din fragmente de trecut. Trăia, cu vitalitatea amorțită, o viață lip-

- sită de luptă, o viață care n-avea ritmul sacadat al pasului elastic pe pământul dur, ci curgerea lină a gondolelor prin lagunele Venetiei.
- 5 La vârsta când adolescenții încep să iubească o față, purtînd pe suflet mărtisorul numelui ei, Andi nu iubea pe nimeni și nici nu simțea nevoia iubirii, căci fragmentele de feminitate pe care uneori le evoca nu erau dragoste individualizată, dorință de cineva anume, ci elemente decorative ale sufletului, manie
- 10 de colecționat de cioburi în care frumusețea e victimă, nu învingător, deșteptînd duioșii și compătimitiri, nu poftă. Un băiat tînăr, după ce-a văzut o fată frumoasă pentru inima lui, așteaptă clipa cînd îi va putea spune: „Te iubesc”, — și aceleași cuvinte, spuse de buzele ei, cuvinte care vor da aromă vieții ca primăvara pămîntului. Dar Andi tocmai de aceste cuvinte fugea și se temea. El iubea tăcerea fetelor lui imaginare, adică deplina lor pasivitate, și libertatea grațios înviorată, dar neprimejdută de
- 15 realitatea lor, pe care aceste fantome i-o lăsau.
- Închipuirea lui nu-și situa fetele pe bănci subțilună sau subțetei, cu el, un Andi visat, de mînă, sau cu obrazul lor pe umărul lui, așa cum apar fetele înțîia oară în visurile adolescenților curați. El le vedea
- 25 pe fetele închipuite în case bătrînești, așa cum sînt și florile acolo, și tinerețea lui n-o auzea bătîndu-i în inimă alătura de ele, ci se vedea ca un bunic, zîmbind cu bunătate frăgezimii lor.
- De altfel, aceste clipe sufletești, în care feminitatea apărea, el le situa în trecut, nu în prezent sau viitor, ca și cum, cu sîngele pacificat de mult, și-ar fi *amîntit* aceste clipe, și nu le-ar fi trăit în prezent cu presimțiri de înfăptuire în viitor. Astfel, și aceste
- 30 visări premergătoare dragostii nu aveau parfumul de iarbă crudă al sîngelui care se deșteaptă, ci mirosul de colb al muzeelor.
- În această epocă nu-i plăcea să vorbească. Vorba, sunetul articulat, avea o actualitate supărătoare pentru el, atribut al vieții prezente, nu al trecutului.
- 40 Din această pricină, deși era atent și serviabil în raporturile lui cu oamenii, nu-și dădea seamă că dese-

ori tăcerea lui era o gravă necuviință socială. Alături de cineva era în stare să tacă o oră în șir, fără ca tăcerea în doi să fie pentru el penibilă sau s-o considere ca un semn de plictiseală care îngheață vorbele ca apa în putini. Tăcerea pentru el era ca o lectură fără litere; socotea tăcerea vecinului ca o altă lectură, cum ar fi, de pildă, în tren, pe aceeași banchetă. De aceea, spre deosebire de majoritatea oamenilor stîngaci cînd tac și neliniștiți de aceste tăceri care le dau frămîntări, tuse, ticuri și priviri ca de pe scaunul dentistului, aceste tăceri în societate îi lăsau lui Andi o dezinvoltură vegetală de copac care tace alături de alt copac, fiind totuși buni tovarăși.

Vorba „mîne” îi suna ca o amenințare de trîmbiță sunînd mobilizări. De asta o evita. Viața îi apărea respingător vulgară, nu fiindcă o compara cu altfel de viață, ci fiindcă o situa față de o ficțiune, în perspectiva acestui trecut care-l debilita, făcîndu-l să i se pară vulgar tot ce era și puternic, tragic puternic în dezlănțuirea crîncenă a războiului.

Și Andi nu-și dăduse seamă că începea să trăiască la fel cu mamita, alături de un cufăr cu păpușe. Mamita, după ce delicatețea ei de față se lovise de copitele Taurului, s-ar fi putut refugia tot în *viață*, adică în altă dragoste, înșelîndu-și bărbatul, ca mai toate femeile. Ea, însă, preferase păpușele moarte, care nu pot dezamăgi. Cufărul cu păpuși era un cimitir în care bucuriile mamitei erau flori de cimitir.

La fel și Andi. Exact în anul mobilizării, înfricoșat de atmosfera casei părintești și de perspectivele cu care îl amenința, dorise evadarea, plecarea de acolo în largul vieții. Și războiul îi adusese ceea ce dorise, altă viață, chiar subț ochii lui, în lașul lui. Și-n loc să intre-n viața nouă, deodată, cum te arunci în apă rece, șovăise, cumpănise, meditase și revenise *mai adine* în casa din care o ZAâcnire a vitalității tinerești voise să-l arunce.

Războiul era în țară, în oraș, în toți copacii — care pe atunci nu mai însemnau decît lemne de foc și de sicrie; în toți oamenii, de pe front și dindărătul frontului, căci toți ardeau în marele cuptor; în cerul

care nu mai era al aștrilor, ci al mașinilor de moarte,
— dar sus, în hulubăria lui Andi, războiul nu era.
Zile întregi Andi le petrecea; singur în hulubărie,
cunoscînd o izolare desăvîrșită, asemănătoare cu aceea
5 pe care-o știi cei care locuiesc în mansardele orașelor
mari. De acolo, dintr-o mansardă, nu mai aparții
orașului care devine o întindere de acoperișuri pluti-
toare în cer, ci vidului albastru, ca și hornurile al
cărora mut tovarăș devii. Hulubăria lui Andi nu era
io tare înaltă, dar lașul are case joase, ulițele mici mai
ales, așa că odăița lui Andi, de la etaj, domina, lăsîndu-
l numai cu acoperișurile, cu vîrful copacilor, cu
cerul și cu dealurile, *singur*, deasupra războiului.
15 Unicul aspect al războiului pe care-l accepta la el era
vibrația aceea de orgă funerară a corurilor armatelor
rusești, care soseau cenușii, cu mersul lor toropit de
fluvii îngroșate de îngheț. Le asculta prohodul pornit
dintr-o zare, pierdut într-alta, și urmărea de la fe-
reastră plutirile încete ale norilor, avînd impresia că
20 el e voievodul mort, acoperit de flamurile norilor,
purtat de oastea gravă a bărbaților cu bărbi și cizme
nalte, pe hotarul șters al vremii.
Astfel trecuse prin război, înălțat în hulubărie,
cu doi bătrîni, cu mobile vechi, cu lecturi solitare,
25 cu meditații dulci ca și colinele de zare ale lașului,
și cu vechiul Iași, devenind sufletește un cetățean al
trecutului și al utopiei.
Din această atmosferă de singurătate, de viață
prăfuită și fantome de oameni, trecuse de-a dreptul,
30 la nouăsprezece ani, la Școala de artilerie din Bucu-
rești, unde-și făcuse stagiul ca voluntar, înainte de-a
intra la Universitate.
Plecase dintr-un Iași năuc și ruinat, care încă nu
revenise la vechea cadență și la vechile obiceiuri, și,
35 despărțit pentru întâia oară de orașul său, tînjise după
el moldovenește, prefirînd asupra-i culoarea de cer
a colinelor privite din hulubărie și tihna armonioasă
a vieții de acolo.
In ceasurile de cazarmă dură, cînd totu-i de metal,
40 cînd vorbele — mai toate ordine — sînt ca de cio-
can pe nicovală, și disciplina ca o țeapă în care sufle-

tul e tras să stea drept, militărește drept, cu mîna
la capul care e numai un pretext pentru salutul supe-
riorilor — vorbele în gînd rostite, cu amplori de bu-
cium, „casa noastră de la Iași”, „lașul meu”, „pă-
rinții mei”, îi dădeau un nod amar în gît și umezeli
5 în ochi de căprioară cu picioarele tăiate.

În această epocă pachetele săptămîr.al trimise de
la Iași, de către mama lui, cu bunătați făcute acasă,
îi dădeau bătăile de inimă ale expatriatului față de
10 tot ce vine din țara lui, nu din pricina conținutului
— niciodată nu stimase mîncarea — ci fiindcă ve-
neau *de-acasă*. Strîngea hîrțiile pachetelor într-un du-
lap, ca pe niște scrisori de dragoste. Ș-abea acolo,
15 între străini, în orașul muntenesc, Ardi simțise pro-
funzimea dragostii de părinți și neatîrnarea acestui
sentiment față de valoarea obiectivă a părinților.
Buni sau răi, ipocriți, vulgari, parveniți — dar erau
părinții lui. Afecțiunea lui pentru ei nu era o răspla-
tă în care convergea calitățile lor — ci *afecțiunea lui*
20 pentru *părinții lui*. Erau încorporați în egoismul lui.

În această privință Andi era ca acei oameni care-
și critică mereu țara, cîrtind-o cu luciditate în orișice
prilej, făcînd mereu comparații umiltoare între ea
și alte țări — alese pe sprinceană — și care abea în
25 străinătate își dau seamă că sînt „patrioți” și că sen-
timentul acolo descoperit nu numai că nu împărtă-
șește atitudinea lor din țară, dar că e sporit și exal-
tat penitent de amintirea fiecărei critici și injurii
adusă odinioară țării lor.

Imperfecțiunile descoperite dureros, și încă din
copilărie, ale părinților săi nu numai că nu-i micșo-
raseră dragostea pentru ei, dar i-o făcuseră mai trai-
nică, mai rezistentă și mai complex altoită în adîn-
cimile ființei lui — spre deosebire de alți copii care-și
35 idolatrează părinții în copilărie, fără rezerve, fără
luptă, deci superficial, acordîndu-le, fără să-și dea
seama, exagerările unui sentiment hărăzit nu lor,
ci femeii, adică dragostii, la a cărei apariție de mai
tîrziu dragostea de părinți, lipsită de substanță, cade,

lăsînd în locu-i o recunoștință cerebrală și o îndoio-
șare la fel confecționată.

Acolo, la Școala de artilerie, între camarazii lui
de vrîstă—, de fapt, numai de uniformă—se simțise
5 izolat de ei în timp. Ei trăiau în anul o mie nouă
sute nouăsprezece; el, într-un an nehotărît, al unui
timp nehotărît, dar al trecutului.

Avea față de ei, față de vorbele, de judecățile și
comportările lor mirarea pe care, la ei acasă, o aveau
10 bunicii lor cînd îi vedeau atît de altfel decît propria
lor tinereță și de-a copiilor lor. Erau impudici sufle-
teste. Spuneau tot ce le trecea prin minte, fără de
perversitate, dînd dovada unei impudori animale,
a unui exhibiționism candid. IN-aveau secrete unii
15 față de alții. Fiecare cunoștea pe „metresa" sau pe
metresele celuilalt. Cuvîntul „iubită" dispăruse, ca
și valsul. Fiecare își aducea amintirile în comun,
cum ai fuma o țigară începută de altul, trecînd-o al-
tuia să o sfîrșească. Prietenii, marile prietenii ro-
20 mantice în doi erau înlocuite de camaraderii: tovă-
rășii la sporturi, la chefuri, la fapte, nu părtașii la
sensibilitate, ca în prietenie. Vorbeau unii cu' alții
cu o familiaritate glumeață, fără de întristare, de
cusururile „bătrînilor", adică ale părinților lor, căci
25 în mediul muntenesc — mai energic și poate mai pu-
țin ipocrit și sentimental decît cel moldovenesc —,
copiii, deveniți adolescenți, spun părinților pe față
„bătrîinii", plural care-i urcă în același pod cu vechi-
turi, sau care poate reeditează simbolic ritul antro-
30 pofag care obligă pe copiii unor triburi negre să-și
mănînce cu filială duiosie părinții după ce aceștia,
urcați într-un copac, nu mai au destulă vlagă să rez-
ziste la scuturăturile produse de puterea brațelor
progeniturilor.

35 Dar aceste cusururi ale părinților, aduse cu ga-
mela la masa comună, nu erau o critică dureroasă a
părinților — ca cea acumulată de tăcerile lui Andi —,
ci mai degrabă contrastul colectiv, ridicol ca o modă
învechită, dintre generația părinților și generația
40 copiilor sensibili numai la această diferență înregis-
trată c-un fel de ironică desfătare, identică la toți.

I

I

I
J

i

l

i

,

In sufletul acestor camarazi de sabie și uniformă,
Andi observase dispariția „fetelor" ca un gol într-o
oglinďă, înainte de-a o observa în viața socială cu o
melancolie care-și găsea parfumul numai în versul
5 lui Villon:

„Mais ou sont les neiges d'antan?"

Cuvîntul „fată" își pierduse cozile împletite în
sufletul acestei generații de băieți înainte ca tun-
soarea băiețească, devenită modă imperativă, să con-
10 firme și să exprime concret ceea ce mai demult se
împlinise sufletește. Un nou chip apărea, de vrîsta
fetelor de odinioară, dar cu mască agresivă, cu
roșu-n cutiuță, nu din inimă venit pe obraji; cu
pulpele sportiv descoperite pînă la genunchi și-un gest
15 al mîinii, bărbătesc energic, importat și din tranșee,
și din Anglia, gest cu care mîna fetelor de-acum putea
cel mult boxa și *knouk-out* -a o inimă, dar nu să moa-
ie-n ea, ca gestul mîinii fetelor de-odinioară, un fulger
alb de gît de lebădă.

20 In mediul acestor viitori sublocotenenți ai vre-
mii sociale, Andi era respectat fiindcă nimeni nu-i
bănuia debilitatea sufletească. Îl ajuta și permanența
frumuseții lui, și dezinvoltura lui elegantă cînd tă-
cea — vechea deprindere — , și zîmbetul acela de
25 „femeie care minte", interpretat ca un semn de urzi-
cătoare intelectualitate. Pe stradă, cînd ieșeau de la
cazarmă, grupul în care era Andi atrăgea în serie
ochii femeilor, dînd grupului o mîndrie colectivă,
parcă de proprietar indiviz al unui ogar de rasă. Îi
30 atribuiau nenumărate „aventuri" și situîndu-l pe alt
plan decît al lor, plan singular, nu se mirau că nu
participă la confidențele comune.

Porecla „Hamlet", care i se dăduse la Școala de
artilerie de către această generație, arată atitudinea
ei globală față de Andi.

Și în timpul acestui an „Hamlet" tînjise moldo-
venește, copilărește, după casa, părinții și atmosfera
de la Iași, cu sufletul de Ofelie mai mult decît de
Hamlet.

40 Și în sfîrșit se isprăviseră și serviciul militar.
Războiul trecuse, refugiații plecaseră din Iași,

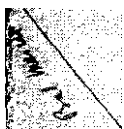
I

și vechiul Iași din hulubărie, cu tăcerile lui, cu oame-
 nii lui tihniți și cumsecade, cu fetele lui toate cres-
 cute, imaginativ, în case de bunici, debarcase din
 hulubărie pe străzi, în case, pretutindenii în vechile
 5 sale hotare, rămânând de pe urma războiului cu refu-
 giați asimilați și ruși fără de patrie, cu mirosuri de
 spital, cu ploșnițe în toate casele, ploșnițele marelui
 război, cu copacii Gopoului tăiați, cu barăci de lemn,
 cu depozite de fraude militare, cu ceva „bodegi”, acum
 10 exotice în lașul crîșmelor, cu multe automobile, dar
 toate pârînd că au ieșit dintr-un spital de automobile,
 cu o Curte marțială, sucursală a războiului în timp
 de pace, cu străzile pătate de păcură și de ulei, cu
 cimitirele aglomerate, cu casele și mai părăginite,
 15 cu palatele și mai prăbușite și cu tramvaiele ieșite
 parcă dintr-o preistorie a vehiculelor în lașul de după
 război.

Se regăseau pe străzi vechile figuri ale familiei
 ieșene, îmbrăcate încă, dacă nu cu uniforme, măcar
 20 în ștofe militare. Și toți aveau aerul mahmur al celor
 de casă, care, după sindrofie, adică după plecarea
 ultimului musafir, își scot gulerele scărpinîndu-se, își
 pun papucii, își deznoadă corsetele și privesc cu leha-
 mete dezordinea lăsată de petrecerea cu vin și mese
 25 verzi, dezordine care le-a răsturnat casa de-a-ndoase-
 lea, cu mucuri de țigări și scrum pe mese și covoare,
 pahare sparte, pete de cafea, nici un cîștig bănesc și
 presimțirea unei migrene colective.

Un „uf” general, dezamăgit, care avea o pronun-
 30 țată nuanță de „of”, adică un „uf” care nu însemna
 atît „bine c-au plecat odată”, cît mai cu seamă: „cum?
 cu asta ne-am ales?” — se desprindea din lașul scă-
 pat de război și refugiați, după regăsirea în propria
 casă.

Parcă toți mai așteptau un „bis” suprem, ca la
 35 teatru, după lăsarea — privită cu incredulitate — a
 cortinei de fier; și toată lumea luase o atitudine ase-
 mănătoare cu a celui care stă cu pălăria pe cap, pe
 pragul casei, neștiind dacă să iasă sau să rămîie, dacă
 40 să-și ia umbrela sau bastonul, impermeabilul sau
 surtucul de vară.

•3
z

o

zi
â
CT) c
^5

∧
= ∨
∧
∧
• ^ 0

2
• X
o

EA ROMÂNESCĂ

: io
M1
t «~»
v >^
• P
; "o

64

3
S

3
S
S

S

S
R

Ionel Teodoreanu împreună cu soția sa și poetul George Leanea.

Ionel Teodoreanu, Mihail Sadoveanu și Teodor Scorțescu.

10 Parcă toți își uitaseră profesiile, itinerariile urbane, ticurile și vocabularul de odinioară. Parcă toți se mirau mai mult decât se bucurau că nu maibubue tunul. Și ziarele fără „comunicate” păreau fade, și asasinatele în bandă fapte prea mărunț diverse ca să merite publicitatea tiparului. Domnea încă nevoia isterică de „evenimente”, care dădeau un aer de blazare tuturor în viața cotidiană. Parcă ar fi dorit toți încă o catastrofă, care le făcea în ciudă și nu mai venea, lăsându-i să trăiască pur și simplu în noul constipat al atmosferei zilnice.

15 Casa părintească își reluase fizionomia dinainte de război, cu trăsături mai apăsate. Trupul doamnei Danielescu — o dată cu dezbrăcarea costumului de infirmieră, împodobit cu decorații franco-române —, recăpătase plenitudinea de odinioară, cu amplificarea dospită a vârstei; nervii deveniseră mai vizibili ca și firele de păr alb. Începuse să privească viața ca și catalogul de la școală și ca și „socoteala” zilnică, prezentată de bucătăreasă, prin ochelarii impuși de oculist după război.

20 Se simțea „extenuată” după fiecare oră de clas la școală, după fiecare cursă pe jos. Ca mai toate infirmierele de pînă atunci, foaste jockey ai carității în marele derby al războiului, redevenite mame și soții pur și simplu, doamna Danielescu se socotea declasată, avînd, după cea mai mică nemulțumire din partea copiilor, sentimentul unei vaste ingraturități sociale. Războiul o deprinsese cu gesturi de statuie alegorică, făcînd-o să prevadă pacea ca o prosternare cu muzici, invalizi și discursuri la picioarele ei de statuie cu ochi modești; pe cîtă vreme pacea nu-i adusese pe nasul de statuie decât ochelari, sub care-i pusese catalogul, mirosul de ceapă prăjită al bucătăriei și indisciplina verticală a copiilor după recunoștința orizontală a paturilor de spital de odinioară.

30 Domnul Iustin Danielescu era mai Iustin Danielescu decât oricînd, cu buza de jos și mai răsfrîntă — ca de o rană oratorică de război — cu pîntecul și mai rotund, cu obrazii ceva mai congestionați și fire de argint în barbă. Neliniștit de „semnele timpului” impertinent

tînăr, de prăbușirea monedei românești, de revoluția rusească și de tumultul claselor de jos, care ca fluviile, după dezgheț, erau gata să se reverse, domnul Danielescu oprise timpul ca minutarele unei pendule care-i aparținea, întreprinzînd o vastă operă de reeducare socială prin sentimentul sublimului. Scria istoria războiului pentru reîntregirea neamului, în cinci volume enciclopedice, într-un stil epopeic care trebuia să redeie „bubuitul tunurilor și marșul armatelor”. Două operațiuni simultane îl preocupau: clasarea și *prepararea* faptelor și cultivarea cuvintelor arhaic nobile, eroid sonore. Cuvintele erau alese bucată cu bucată, cum sînt alese fructele pentru compoturile cu fructe de California. O dată găsite, cuvintele erau fierțe în zeama îndulcită a faptelor „preparate”; așa că mirosul de hoit al războiului dispăruse, fiindcă parfumul îl dădeau cuvintele, nu faptele acestui compot de epopee.

Primul volum apăruse ca o divă în aplauzele țării, reconciliindu-l pe domnul Danielescu, autorul, cu actualitatea, care, oricîte cusururi ar fi avut, nu-și pierduse entuziasmul — „această divină putere a tinereții” — pentru domnul Danielescu. Mereu pe frontul mînușcris al războiului pentru reîntregirea neamului, al căru generalisim grafic devenise, domnul Danielescu trăia în timpul zilei în birou, cu excepția orelor de curs la Universitate, apărînd în familie numai la orele dejunului și — ale mesei. Renunțase temporar la activitatea politică — din prudență: vremurile erau nesigure, steaua partidelor politice la fel — pretextînd că e absorbit complet de opera întreprinsă.

Duduia nu mai era fetița bunducă și bosumflată, care bodogănea după fiecare observație părintească, prin antrete și în odaia ei, ca o slujnicuță; devenise o domnișoară cu „voința” ei, cu „principiile” ei și cu o predispoziție pentru îngrășare care devenea un permanent conflict sufletesc din pricina apetitului nestins pentru dulciuri. Semăna cu tinereța doamnei Danielescu, pe cînd se numea Beatrice Lateș. Avea obraji cărnoși, bruni, cu piele de piersică fardată; ochii negri focoși, cu sprincene îmbelșugate, îmbinate la rădăcina nasului cam gros, dar sfidător răsucit, cu

nări viguros senzuale; păr castaniu-închis, dens ca valul păcurei, și un trup cărnos, reliefat cu „decolteu superb”, ale cărui singure cusururi erau gleznelor groase chiar în ciorapii de matasă neagră, și brațele de „matroană”, spunea Luchi. Alături de Andi, Duduia era ca un cal de Normandia alături de un cal arab, nu atît din pricina cărnii — că nici Andi nu era firav — cît, mai cu seamă, din pricina osaturei. Și dacă oglinda, spre seară, îi dădea o încruntare spaniol feroce, îndreptată către odaia lui Andi, cu care mereu se „compara”, ochii bărbaților mai ales — avea mai mult succes la bărbați decît la băieții tineri — , ai bărbaților de pe stradă, de-acasă și din casele prietenelor ei, îi ștergeau încruntarea, dîndu-i o seninătate cu buzele subțiate a zîmbet disprețuitor și nările gîdilate de mîndrie.

Nu „se-ncurca” flirtînd cu băieții tineri. Conștientă de pofta pe care o stîrnea în bărbații copti, își menaja reputația, pregătindu-se cu răbdare pentru „lovitura mare”. Vroia să fie soția unui om foarte bogat. Îl aștepta ca pe-un mandat poștal expediat dintr-o Americă a viitorului. Între timp, urma la școală, învățînd conștiincios, și dădea ceaiuri prietenelor ei, atrase mai ales de frumusețea fratelui ei, pe care Duduia o specula, acceptînd darurile și serviciile lor. Între aceste prietene Andi recunoscuse pe „caisa” lui din hulubărie, pe Dana, mai caisă, poate prea caisă, cu unghiile date cu lac „Oja”, cu un inel cu trifoi de zmalț pe degetul cel mic și cu atita trufie în atitudini de parcă atunci ar fi descins din capul lui Wagner cu părul țesut din aurul Rhinului. Avea o conversație exclusiv cinematografică și se destina cinematografului, convinsă de lectura asiduă a ziarului *Rampa* că va deveni o stea.

Luchi, — privit de părinți ca o incarnare pentru uzul casei Danielescu a fenomenelor roșii din Rusia — fuma la closet, făcea datorii, juca cărți, fugea de la școală, critica în gura mare partidele politice, făcea glume „vulgare” — pretindeau părinții și Duduia — și primea cu un fatalism profesional de umbrelă subt ploaie palmele „morale” și pișcăturile fizice ale mamei lui, precum și predicele paterne ale „Apostolului”.

„Edecurile” — adică domnul Kuparencu și domnul Ivănescu — nu muriseră, cum constatase imediat după război, ca un fel de jignire personală, doamna Danielescu; reluându-și drumul și zilele de odinioară,

5 veneau de două ori pe săptămână la dejun și la prefersans. Cu încetul, bătrînii deveniseră indispensabili, ca întreg alaiul aceluia „odinioară”, revenit insinuant pe porțița de dîndos, ca misiții evrei, o dată cu pacea.

Dar acum bătrînii erau musafirii părinților lui,

10 pierzîndu-și semnificația subiectivă de „oameni ai trecutului”, căpătînd-o pe aceea, mai obiectivă, de fosile cu ticuri, de caricaturi însuflețite, cu tuse hîrțite de rîșnițe, cu danturi care zvîcnesc pocnind la fiecare vorbă, puse în batistă în timpul jocului de cărți, scoase

15 din batistă și repuse în gură la masă, cu gesturi firești ca cele îndreptate spre cuierul cu haine, cu un repertoriu de glume și anecdote identice ca itinerarul tramvaielor ieșene, — dînd o impresie de dezarmare, de hodorogeală, de moarte verticală și de plictiseală păstrată în naftalină.

Reîntors de la școala militară, Ardi privise cu o strîngere de inimă — care-i lăsase rană — lașul, casa părintească. Nu mai poftise pe bătrîni în hulubărie

25 — fiindcă lașul, bătrînul Iași, nu mai era izgonit de război, înecat de război. Reapăruse. Arca lui Noe se golise de fantome. lașul nu mai era în mintea lui Andi și în hulubărie, ci în afară, cu oamenii, casele, străzile și viața lui zilnică.

30 Venise clipa cînd, după ce Andi visase lașul, din odăița de sus, trebuia să trăiască în lașul descins din visul lui.

lașul... casa părintească.

Se simțise din nou singur, îngrozitor de singur, cum

35 nu fusese nici la școala militară, în mediul, străin lui, al generației lui, dar departe de Iași.

Acum era în Iași. Și lașul? Unde era orașul armonios? Unde?

Se simțise expatriat, în surghiun, alungat din orașul

40 minții lui în orașul real. Lui Andi războiul îi dăruise icoana unui Iași trecut, dar socotit de mintea lui ca un

Iași posibil, cîndva, după războiul lung — icoană pe care pacea i-o luase, interzicîndu-i-o și-n viitor. Și-acuma își vedea orașul așa cum era: o mahala care-și dă aere de Vatican românesc, în care papalitatea spiritualității naționale s-a constituit singură prizonieră între zidurile cetății sale.

Iasul intelectual!
Oi'

10 Pretenția că-n toate casele oamenii meditează cu fruntea-n palme, ca și cum fiecare casă ieșeană ar fi domiciliul cîte unui Hamlet care-ar descoperi că-i ceva putred în Danemarca țării lui, cînd de fapt toți joacă cărți, ca să treacă timpul, toți beau, ca să treacă timpul, toți dorm, ca să treacă timpul, bîrfesc, privind

15 cu ochi de soacră spre restul țării, ca să treacă timpul.

Și timpul trece, și ei rămîn la fel.

Și se plictisesc, o! se plictisesc fioros!

Faimoasa „pace ieșeană” nu-i decît vidul unui căscat astronomic...

20 O! cum recunoștea în ipocrizia ieșeană minciuna casei lor „patriarhale”. Același apostolat în afară, și-același fum de rășină, și-aceeași mamită pentru musafirii de gală, — și-aceeași acreală, și-același ietac cu dialoguri conjugale înlăuntru.

25 Nici nu mai îndrăznește să intre în hulubărie.

— Andi slăbește! constata în fiecare zi cu invidioasă furie Duduia, convinsă că Andi deține o rețetă specială pe care nu vrea să i-o transmită și ei.

30 Rețeta lui Andi era dezgustul de toate cele. Nu suferea fiindcă era închis în cușcă, ci fiindcă acea cușcă nu era așa cum o visase.

Nu se mișca din casă. Ieșea din odaia lui numai la dejun și la masă. Zile întregi ședea lungit pe pat, cu ușa încuiată. Dar asta nu însemna că se izola de restul casei. Dimpotrivă, singurătatea lui avea configurația casei părintești și a întregului Iași. Cu acea pasiune, aproape isterică, a celor care după ce n-au putut adormi într-o odaie străină din pricina ploșnițelor încep să le pîndească, asasinîndu-le cu voluptoasă scîrbă, vîin-du-le mereu, fericiți cu cît descoperă mai multe și dezamăgiți cînd nu mai găsesc nici una, Andi culegea,

40

descoperă toate micimile și meschinăriile casei părintești, precum și cele aflate la dejun și masă din gura părinților despre celelalte case, aducându-le-n odaia lui, unde începea să le complice, să le învenineze și să le

5 **generalizeze.** Pe orișice om îl trecea prin ciur, pînă ce-i descoperă păcatele, cu o desfătare dureroasă ca scărpinatul cînd ai urticarie, ceea ce-i sporea dezgustul și de el, și de rest.

De îndată ce se închidea în odaia lui, un demon mîrșav îi încăleca sufletul, gonindu-l cu pintenii în burtă,

10 prin tot ce era pocit, meschin, vulgar și josnic în viața împrej muitoare.

Închidea ochii și-l vedea pe tatăl lui mîncînd la masă cu cuțitul, împlîntîndu-și-l adînc în gură, cu o

15 îndemînare de scamator, care-i dădea lui Andi perfida așteptarea accidentului posibil și panicalui; vedea capul lui de apostol poticnindu-se ca gloabele de saca, la fiecare înghițitură enormă, mai-mai s-o scape din gură; îl auzea sorbind ca o locomotivă fiecare lingură de

20 supă, prefirată și pe barbă, după ce-și umplea farfuria cu bucăți de pîne care făceau și mai bălos sorbitul; îl vedea mîncînd saramura de pește cu mîinile cu care oferea și celorlalți cîte-o bucată, vîrîndu-le-0 în gură cu de-a sila și muind miezul de pîne în zeamă, pentru

25 a-l stoarce în gură ca un burete; îl vedea vorbind la masă cu gura plină de rumegătura alimentară și scobindu-se deseori, nu cu scobitoarea, ci cu degetul, pe care îl ștergea de poala mușamalei care acoperea masa; îl vedea, după masă, scobindu-și ceara din urechi cu scobitoarea... îl vedea... Aduna toate, toate aspectele și deprinderile tatălui sau, susceptibile de a-i zădări

30 nervii, pînă cînd, cu o exasperare înnebunită, îl ura. Și totuși, știa că-l iubește.

Pe mama lui o auzea spunînd servitoarelor: „scîrnavie, haită, ticăloasă, putoare”..., cuvinte care deschideau guri de canal în el, din gura mamei lui luate;

35 o auzea criticînd în salon, cu musafirii, de sus de tot, de pe un pedestal igienic — era și profesoară de igienă — pe oamenii care nu știu ce-ibaia, și vedea odaia

40 lor de baie, inutilizabilă, transformată în cămara cu saci de făină, panere cu nuci, gavanoase cu dulceți,

și vedea lavoarul cu un singur lighean din ietacul părintesc, și-o auzea pe mama lui spălîndu-se după ce se îmbrăca — în cîteva minute — și interpreta cu necruțătoare îndîrjire abuzul de parfum care compensa odios

5 lipsa de baie; și-o auzea iarăși, cu pumnii strînși, pe mama lui cutezînd să spuie servitoarei, muncită de dimineață pînă seara: „Parșivo, du-te și te spală, n-am să afum mereu după tine!” — și se gîndea cu un dezgust, oprit o clipă și asupra amanților probabili, că acesta-i trupul de femeie care l-a născut.

10 Și totuși, știa că o respectă și că-mpotriva nasului care păstrare miniscențe de mirosuri îndoie nice atunci cînd mama lui îl mîngîia, mîngîierile ei înduioșau în el profunzimi indiferente la critica olfactică.

15 O auzea pe Duduia rozîndu-și unghiile, și-o auzea noaptea deschizînd sartarul ei și scoțînd bomboane, prăjituri și dulceți pe care le mînce singură, hoțește, dînd prin aceasta poftii ei copilărești de dulciuri o meschinărie degradantă.

20 Și călărit de-același demon mîrșav, pornea prin lașul cel visat sus în hulubărie, culegînd și închipuindu-și amănunte despre viața tuturor cunoscuților, care-i lăsau în suflet miazme grele, innăbușitoare, ca cele care plutesc asupra orașului desfundat în nopțile cînd trec sacalele vidanjelor.

25 Începuse să-și piardă somnul. Slăbea. La masă avea mișcări nervoase și tresărea, cu o expresie chinuită pe față, la fiecare zgomot mai tare. Deși se înscriesese la Facultatea de litere, nu urma cursurile.

30 Într-o zi, pe la patru, cineva-i bătuse la ușă. Descuia, cu demonul deasupra sufletului.

Intrase mama lui. Fără să-i spuie nici un cuvînt, se uitase lung la el, cu un tremur din ce în ce mai puternic în buze și-n bărbie, și izbucnise în lacrimi. Plînsese

35 mult, cu o deznădejde care nu-și găsea cuvinte, pe marginea patului. Și-n acele clipe o milă imensă îi spălase sufletul, lăsîndu-i-l bun, duios și clar ca ochii căprioarelor.

Ce să facă? Ce penitență să descopere, de-ajuns de

40 grea, ca să-și răscumpere ticăloșia?

Dar aflase întâmplător de la Luchi că în ajunul zilei care-i frăgezise sufletul cu rouă mama lui fusese la Teatrul Național, la *Strigoii*, cu Moissi în rolul lui Oswald.

5 Așadar, se temuse că el, Andi, ca și Oswald!... Si ea, rolul mamei...

Așadar, literatură, scenele lui Ibsen aduse acasă o dată cu programul din sacoșă!...

10 Și demonul mîrșav îi încălecuse din nou sufletul. Pe vremea Inchiziției, la Veneția, în Palatul Dogilor de lângă Puntea Suspinelor, se deschidea o gură de leu sculptată-n bronz, deschisă amenințător asupra cetății. Urletul mut al fâlcilor de bronz înfricoșă Veneția, căci noaptea, pe furiș, umbre veneau zvîrlind în gura fiarei delațiuni. Unii pe alții se pîrau venețienii, pe-ascuns.

15 Și judecățile erau năpraznice, fulgerătoare ca și gheara leului.

Era Veneția în fâlcile și-n gheara leului de bronz, dar peste leu era inchișitorul.

20 În Iași și-n casa părintească acea gură de leu se deschidea în sufletul lui Andi. Și casa, și orașul erau în ea. Numai Andi, Marele Inchizitor, era deasupra leului. Și într-o zi un gând îi aruncă o întrebare: „Dar tu?”

25 Și Marele Inchizitor, deprins să judece pe alții, el singur denunțat de el tot lui, se judecase singur.

Ei toți, părinții și bunicii, trăiau, trăiseră. În tinereță, tatăl lui era ca el: un pur.

Mama lui fusese tînără și ea.

30 Și Taurul, bunicul lui, fusese tînăr.

Așadar, viața-i prefăcuse, viața-i macerase, viața-i înjosise, viața-i jupuisese de argintul tinereții ca pe icoanele furate din biserici, descoperindu-le pictura stinsă și ploșnițele încuibate-n lemnul ordinar.

35 Dar el, Andi, Marele Inchizitor al celorlalți, trăise? Muncise el? Luptase cu oamenii? Luase parte la război? Cîștigase singur pînea cea de toate zilele? Nimic! Trăise în vitrină. Nici dragoste, nici luptă, nici efort — nimic. Așteptase în vitrină, printre statui

40 albe, în lumini ireale ca ale lunii printre marmuri, așteptase ce?...

Dar viața trebuia să înceapă și pentru el.

Viața! Viața! Viața!

5 Bubuia ca din guri de tun și limbi de clopot, inspăimîntătorul, vastul cuvînt asupra-i, în bătăile inimii și-n tremurul de cristale fragile al gândurilor.

Dar el era fiul tatălui său, adică al profesorului Iustin Danielescu, nu al portretului de tinereță al acestuia.

10 Dar el era fiul mamei lui, nu al fecioarei din casa părintească, ci al profesoarei Beatrice Danielescu. Dar el era nepotul Taurului.

Viața! Viața! Viața!

15 Răsuna fiorosul cuvînt ca ropotul unor copite de taur care-i călcau iarba de cimitir a gândurilor deprinse să trăiască printre cruci de lemn.

Toți trăiau în el, adică așteptau să trăiască. Singele tuturor aștepta să zvîcnească în inima lui, pînă acum numai decorativă, ca o panoplie cu armele intacte.

20 Așadar el, Marele Inchizitor, n-avea dreptul să-i judece, fiindcă el trecuse de-a dreptul deasupra leului, înainte de-a fi trăit și el în cetate, adică-n gura și în gheara leului.

Așadar, în clipa cînd el, Andi, va începe să trăiască, tot ce-i josnic în părinții și-n bunicii lui va apărea în el și-n faptele lui, care-s fiicele, nenăscute încă, ale faptelor lor.

25 Sau, dacă nu, va muri de viu, cu mamita, între păpuși.

În noaptea acelei judecăți de sine în sufletul lui

30 Andi înviase noaptea de odinioară, cînd era vecinul de odaie al mamitei: și marele glas al văzduhurilor, care dă poruncă toamna frunzelor să cadă și aripelor să plece, din nou îi șoptise: „Pleacă”.

Răsunau, ca și odinioară, sfîșietoare în tăcerea orașului mort șuierile nalte ale locomotivelor.

35 Plecase în friguri, în toiul nopții, cu paltonul pe umeri, ca un somnambul, spre gară, spre portul în care răsunau sirenele plecărilor.

Să plece unde?...

Viața de-afară, viața de-aiurea, care trecuse-n vîjîit de fluvii cu mulțimi prin Iași, trecu din nou prin mințea lui.

5 Și-o clipă, ca un far deodată aprins, lumina sufletească din hulubărie ilumina cu duioșie casa părintească, lașul...

Se stinse.

10 Ca marea-n noapte neagră, viața era înfricoșător necunoscută, rece, vastă și amară, cu presimțiri de valuri grele.

Să fugă? Unde?

Și de ce să fugă? De el însuși? De tot ce-n el era lăsat de înaintași? Dar pretutindeni, tot cu *el* era să fie...

15 De departe, șuierul locomotivelor părea înalt, glas printre stele, nostalgic ca și orizonturile în apus de soare; dar de aproape, gara, oameni adormiți jos pe cimentul rece, pasageri grăbiți, care izbesc fără să vadă, miros de cărbune, zăngănit de fierărie, murdărie...

20 Pe-o linie de garaj, un grup de bețivi se refugiase într-o locomotivă ruginită, fără roți. Și cuprinși de-o subită melancolie, oftau în cor, cu lacrimi pe obraji.

În acea noapte Andi își dăduse seamă că e frunză, nu aripă. Și tot în acea noapte, în clipa când nădăjduia să se desprindă din orașul său, cu sinceritatea disperată a tinereții lui dezamăgite, își dăduse seamă că-l iubește, lașul pentru el era locul unde-și înmormîntase „lașul lui”, cel din hulubărie. Iubire tragică și bizară ca acele iubiri ale unor oameni tineri, care supraviețuiesc deznădăjduite tinereții femeii iubite: o văd

30 îmbătrînind, deformîndu-se, văd mucegaiul vrîstei albindu-le părul, văd transformarea femeii în ceva necunoscut, hidos, și totuși o iubesc; nu pe ea, pe bătrîna, ci pe fata care s-a dus prin ea ca printr-o poartă care dă în veșnicie. Și prosternați la poartă, așteaptă

35 ceea ce nu se va mai întoarce niciodată, trăind lîngă bătrîna care e singurul semn lăsat de dispariția fetei tinere.

Își iubea orașul, locul în care-î visase, și-și iubea casa, sortit să iubească tocmai *ceea* ce disprețuia, lipsit de puterea dezrobirii de el însuși.

40

„Sînt un om sfîrșit.” Aceasta fu concluzia acelei nopți. Și pe-atunci Andi avea douăzeci de ani.

5 Pînă în primăvara anului o mie nouă sute douăzeci trăise vegetînd în odaia lui cu acest gînd fix: „Sînt un om sfîrșit”.

Nu se mai ocupa de-ai lui, nici de Iași. Ședea ceasuri întregi la fereastră, urmărind norii, pe cînd amintirea-i aducea, ca un vînt din trecut, prohodirea armatelor rusești din timpul războiului. Uneori, șuierul locomotivelor, noaptea, îi umezea ochii. Dar nu plîngea: dimpotrivă, în acele clipe aspira ca un fum gros de opiu voluptatea amară a melancoliilor vagi. Pornea în gînd spre ceva nehotărît, ca o stea desprinsă, pînă cînd avea impresia c-a ajuns. Se deștepta. Adormise. Se deprinsese să trăiască în insomnii.

15

Nici Duduia nu-i mai invidia slăbiciunea,

în acest timp de apatie bolnăvicioasă, singura surpriză și unica bucurie a lui Andi fusese Luchi. Intrase în odaia lui Andi, în care nimeni nu *îndrăznea* să intre – se temeau de atmosfera de-acolo ca de ceva ocult, prea straniu pentru sănătatea lor — cu o stîngăcie de urs. Și cu o mînă greoaie ca și laba ursului îl dezmiardase pe frunte, roșindu-se, și-l întrebuse, ca și cum nu l-ar fi văzut și la dejun:

20

25 – Ce mai faci, Andi? cu glas de adolescent fumător, în care tremurau lacrimi.

Într-altă zi îi adusese lui Andi, foarte jenat, **un** carton purtat cu precauțiune.

30 — Ți-am adus două cataifuri cu frișca, știi, frișca adevărată, pe onoarea mea.

În ziua cataifurilor cu frișca răsunaseră țipete de tragedie antică în casa Danielescu. Luchi vînduse **un** volum legat în piele din *Istoria războiului pentru reîntregirea neamului*.

35 În fiecare seară Luchi venea să-l vadă, deprinzîndu-se treptat cu atmosfera odăii lui Andi. Fuma, avînd grijă să încuie ușa în urma lui, și răsturnat într-**un** fotoliu — care gemea — picior peste picior, îi ținea de urît lui Andi.

40 În această epocă, Luchi, vecinul de odaie al lui Andi, nu trîntea ușile, **nu** se dezbrăca zgomotos; dimi-

neața, cînd pleca la școală, Andi nici nu-l auzea, și, înainte de-a părăsi odaia lui Andi, după vizitele serale, el singur deschidea fereastra, aerisind conștiincios.

— Bre, fumez ca un porc! Dacă tu mă lași!

5 Pe-atunci Luchi avea cincisprezece ani. Colegii lui de liceu îl porecliseră „Ursus”, desemnînd astfel admirativ epic statura și puterea lui. Încă de mic copil, semnele enorm bonome ale celor predestinați puterii fizice, îi dăduse aerul unui pui de Saint-Bernard, cu
10 labe groase și cap mare. La cincisprezece ani, Luchi, printre colegii săi, era ca un om cu șubă alături de alții în talie. Într-o mîna de-a lui Luchi mîna lui Andi încăpea, fragil fină, ca într-un ambalaj sau ca într-o mînușă de iarnă polară. Ghetele „Apostolului” nu-i
15 mai veneau, așa că, în clipele de criză grea, Luchi le vindea de-a dreptul, fără să le mai poarte.

Și creștea mereu, cu spete late, cu brațe lungi, cu păr castaniu, stufos, creț, pornind în trombă de pe o frunte mică, vijelios bombată, spre rădăcina nasului,
20 cu sprincene zburlete, deasupra ochilor castanii, mici și sfredelitori de zîmbet, cu buze groase a căror expresie, parcă de bombăneală, dădea o comicitate involuntară tuturor vorbelor lui.

Vorbea lătăreț moldovenește, cu glas de timpuriu
25 gros, dînd și auditiv impresia labei de Saint-Bernard sau urs, pe care mîna lui, vizual, o întregea. Era de-o „naturaletă” rară, mai ales la vrîsta lui, cînd neliniștea sexualității dă băieților timidități de față crescută la maici și vicleșuguri de vădană. Așa cum era la școală și-n odaia lui — era pretutindeni.

— Luca Danielescu, cum îl cheamă pe fiul lui Ștefan cel Mare? îl întreba la școală profesorul de istorie, fost elev și admirator necondiționat al Apostolului.

35 — ...
— Ei?

— •Stai, cum dracu-i zice?

Profesorul înghițea un nod la auzul acestui limbaj și mai spunea o dată, ca într-un sughit nervos:

40 — Ei?

— Dreptsă-țispun, nuștiu. Da'o făcut vreo ispravă?

— Bine, Luca *Danielescu*, tocmai *dumneata*, *fiul...*

— Așa-i cu fiii, domnule profesor, parcă fiul lui Ștefan cel Mare!... Cum dracu-i zice, domnule?

5 — Alexandrei, tatăl lui Ștefăniță, complectă profesorul, dezarmat de tonul acesta de conversație de cafenea, în care interlocutorul avînd un lapsus își oferă prilejul să-i dai concursul unei memorii mai disciplinate.

Prietenelor mamei lui, sau doamnelor necunoscute, pe care le-ntîlnea întîmplător în salonul casei părintești, nu le spunea niciodată „doamnă”, cu acel vocativ ceremonios și intimidat al băieților tineri, care are darul de-a aminti piesele de salon traduse din franțuzește și factice jucate pe scenele românești: le spunea
15 pur și simplu „coniță”, cu un aer de irezistibilă familiaritate. Iar fetelor, camaradelor Duduiei, nule spunea niciodată „domnișoară”, ci „du'că dragă”, ceea ce-i dădea un aer de urs ținînd în laba lui o pisicuță.

De pe la treisprezece ani începuse să aibă succes la
20 femeii. Trăgea la ele ca ursul la zmeură. Și cînd îl vedeau așa mare, cu capul lui gros acoperit de desimea aspră a părului creț, simțeau nevoia să-l zburlească, pe care-o simt femeile în fața urșilor de care se tem, dar a căror blană lăboasă și căpăținoasă le redeșteaptă icoana
25 „martinilor” de pluș din copilărie, și pofta de alintare cu dosul palmei și dorința de voioasă brutalitate. Se lăsau zîmbind, „tăvălite” de Luchi; cu el împreună, actele de cea mai perfectă intimitate nu lăsau nici un echivoc, dînd o impresie mai mult de luptă și de joacă
30 decît de păcat.

Pentru Andi, Luchi, care nu lua penimeni în serios dintre cei ai casei, și mai ales pe Apostol, avea o admirație de nimic justificată.

35 — Măi, eu sînt un porcan, da' Andi-i un băiet, phii!... spunea el cîteodată la școală, în clipele de recreație, cu țigara fumată la closet și ținută în mîneca tunicii, adresîndu-se către ceilalți fumători.

— Da, măi! aprobau ceilalți din principiu tot ce spunea „Ursus”, și în special exclamațiile lui admirative pentru Andi, pe care și ei îl zăriseră „frumos și enigmatic” pe străzile lașului.

Iar cînd veneau în vizită la Luchi, unde-i aștepta întotdeauna un pachet de „Cordon vert”, sau măcar o țigară fumată în comun, dacă vorbeau prea tare, Luchi se-ncrunta:

5 — Măi zevzecilor, Andi-i alături!
— ...?
— *Lucrează*, măi, nu paște ca noi!
Și-ntr-adevăr, pentru Luchi, tăcerile lui Andi, activitățile necunoscute de sub fruntea lui dădeau

10 verbului „a lucra” un prestigiu enigmatic, pe care, față de Luchi, același verb și-l pierduse în biurulul Apostolului.

Cel dintăi, Luchi observase că se petrece cu Andi ceva ciudat. Nu îndrăznise să-l întrebe.

15 Il văzuse slăbind, îngălbenind, cu ochii tăiați de cearcăne, cu minile obosite, „ca ale mamitei”. Și se lăsase o greutate pe sufletul lui Luchi, greutate pe care n-o putea urni el, care ridică toate greutățile de la „Societatea de gimnastică”.

20 Avea atîta neîncredere în „seriozitatea” părinților, iar pe de altă parte se jena atît de categoric să vorbească despre „anumite lucruri”, care l-ar fi făcut poate și să plîngă, încît nu îndrăznise să le atragă atenția, să-i consulte, să-i sfătuiască și să-i „someze” să facă ceva,

25 „să se miște”.

Noaptea își neglija lecțiile pe-a doua zi, deși nu fugea de acasă, ascultînd tăcerea camerei de alături, în care nu cuteza să intre.

30 Căutase Luchi prin enciclopedia din biblioteca domnului Danielescu, inițiindu-se în tot felul de boli, care-l zăpăceau prin tehnicitatea lor, pînă cînd doamna Danielescu, mirosind că vrea să vîndă enciclopedia, îi interzisese accesul biuroului. Dar mîntea lui Luchi lucra necontenit pentru „salvarea lui Andi”.

35 Auzise de efectele salutare ale transfuziunii de sînge și hotărîse să ofere el „un litru-două de sînge” de-al lui pentru Andi. Se antrenase să mănînce cît șapte, ducînd o viață foarte igienică, ferindu-se și de femei, pentru a-și pregăti un sînge bun, numindu-se în sinea lui,

40 c-un zîmbet: „Vaca lui Andi”.

270

Atunci începuseră vizitele lui Luchi în odaia lui Andi și tendința de a-l supraalimenta — cu cataifuri cumpărate cu banii obținuți numai prin acrobații primejdioase de împrumuturi și vînzări clandestine —,

5 precum și tendința de a-l distra; cu cinematograful nu izbutise, Andi nu vroia să iasă din casă, în schimb, pentru Andi, Luchi cinematografia tot ce era mai caraghios în viața liceului.

De-atunci Luchi începuse să trăiască în inima lui

10 Andi, parcă în afară de familie, într-un aer mai curat.

De cîte ori îl vedea, se mira că băiatul acesta e *fratele* lui și că totuși afecțiunea lui pentru Luchi era simplă, clară, nu călca peste suferinți ascuțit împrăpătate, ca cea pentru părinți.

15 Prezența lui Luchi în odaie la el îi aducea, dincolo de vorbele și de istorisirile lui, ca o cofiță cu fragi, care, nevăzută, împrăpătează rumen o casă-ntreagă.

Dar asta nu-l împiedeca să se socoată „un om sfîrșit”, să mănînce în silă, să nu doarmă, simțindu-și sufletul

20 ca două mari aripi peste care viața ar fi răsturnat cîte-un munte.

Pînă cînd, în primăvara anului o mie nouă sute douăzeci, Luchi, luîndu-și inima în dinți, vorbise Apostolului, găsind de data aceasta ecou și sprijin în

25 mama lui.

Chemat, doctorul Chihaiia îl examinase pe Andi vreo jumătate de oră; doamna Danielescu verificase pe ceasornic timpul trăsirii de piață, care aștepta la scară, deși inima ei zvîcnea spre ușa închisă, după care se

30 forma verdictul.

Doctorul ieșise zîmbind.

— Lapte, aer curat și odihnă; Agapia, cîteva luni, și se-ntoarce burduf.

La poarta ogrăzii îl așteptase Luchi.

35 — Ei, „Ursus”, ce mai fac mușchii?
Il știa pe Ursus de la propria-i odraslă.
— Domnule doctor, ce-i cu Andi?
— Fleacuri... Mă, că fioros mai ești cînd te încrunți!

40 Și transfuzia de sînge rămăsese-n Luchi.

Plecarea lui Andi, slab, palid, îmbrăcat în dulce zi de mai cu scurteica de blană și căciula brumărie, cu pledul pe genunchi în trăsura cu doi cai adusă de Luchi, luase înfățișarea plecării copilului tuberculos, deși doctorul Chihăia îl asigurase pe domnul Danielescu, „între bărbați”, că nu-i absolut nimic decât o debilitate trecătoare, fără de nici o leziune organică.

— Cine n-a fost slab în tinereță, domnule profesor? Uitați-vă la mine: ați zice că-n tinereță eîntăream cincizeci și cinci de kilograme?... Se face cit un munte la Agapia!

Ieșiseră și servitoarele de la bucătărie, apărînd în fundul ogrăzii, ca figuranții în piesele istorice, cu pestelca la gură, gata s-o bocească pe „ghiata conia”.

Domnul Danielescu nu-și putea lua ochii umezi de la capul slab și frumos, care în acea zi de primăvară îi amintea icoana propriei tinereți dusă ca rîndunelele și niciodată revenită în cuibul gol; îi strecura pe furiș în buzunarele scurteicei hîrtii de cite-o sută făcute ghemotoc.

Pînă și Duduia, cu ochii roși și nările iritate, avea atitudini de văduvă de război, simțindu-se înnob^ată în acele clipe elegant triste la scara trăsurii cu doi cai, pe speteaza căreia capul lui Andi, palid și aristocratic, evoca plăceri la Davos într-un film de cinema. De cîtva timp, Duduia spăla cu apă clocotită, ea singură, pe furiș, după ce se ridicau de la masă, tacîmurile, farfuriile și paharul lui Andi, avînd presimțirea că-i bolnav de piept și temîndu-se de contaminare.

Plecarea lui Andi însemna pentru ea iberarea de această corvoadă, clandestină pe deasupra, ceea ce-i interzicea aerele de martiră.

Doamna Danielescu îl însoțea pe Andi pînă la Agapia, unde voia să-l instaleze la maica Agafia, veche cunoștință, chiar cu mîna ei, ca să nu-i lipsească nimic. Din nou soră de caritate, redevenise calm energică, fără prisos de țipete și gesturi.

înfloriseră liliicii, după ploaia din ajun. Cerul era adînc, cu margini de albastru răcorit și funduri argintii, în care tresărea înalt o aripă, un ciripit, tresărînd și-n inimă. Vîntul sufla călduț. În jurul lașului,

colinele viorii păreau că surîd trist, de la ferestrele cerului, privind mări cu corăbii.

Mînile lui Andi, întinse pe pledul de pe genunchi, simțeau dulceața luminos toropită a primăverii. Toți în jurul lui aveau pe față și în ochi lumina acelei zile, ca o întinerire tristă.

Parfumul liliiecilor înfloriți peste noapte îi apleca genele parcă pe amintirea unei fete moarte-n tinereță.

Pe toți ar fi vrut să-i sărute, și să plîngă pe urnărul lor. își iubea casa, iubea clădirea albă cu ferestrele zîmbind de soare, în care rămînea copilăria lui, din care el plecase. Iubea ograda cu iarbă încolțită fraged, pe care pușorii de găină, galbeni și rotunzi ca un balet de lalele, piuiiau subțire. Iubea zaplazul cald de soare, pe care ieșiseră-n șiraguri roșii „vacile-Domnului”, dîndu-i resemnarea evanghelică a templei Răstignitului.

Iubise în acea zi de plecare și despărțire, cu o duioșie sfișietoare, toată blîndețea, toată resemnarea, toată paragina, toată măcinarea orașului mort, în care veniseră liliicii înfloriți în haine de vară, cu ochii lor triști și parfumul lor tînăr, ca niște copii orfani la mormîntul părinților.

Și la gară, în clipa cînd trenul își scuturase fierăriile, gata să pornească, pachetul cu cataifuri, ținut de Luchi pînă atunci la spate, zvîrlit pe banchetă, ca Luchi să cuteze în sfîrșit să-l strîngă pe Andi furtunos în brațe.

Ș-atunci 'văzuse, în clipele plecării, cu perspective ieșene **la ferestrele trenului**, că sufletul lui era în Iași pe'veci, ca liliicii lașului, ca măcinarea lașului, ca'nostalgia care în Iași numai e atît de dureroasă, a locomotivelor cu șuier nalt, ascultate dintr-o casă părintească pe care știi că n-ai s-o părăsești.

Era în sufletul lui Andi acel „nu mai fac” al copiilor pedepsiți, pe care copiii pot să-l îngîne printre suspine, dar el nu mai putea.

Trenul fugea, lăsînd în urmă case, lilieci, coline, fum — si-n mintea lui Andi, în care din nou se înălțase sufletul ulubăriei ca un fuior blind pentru toarcerele lungi —, lașul devenea izvorul înflorit al lili-

cilor printre coline de azur, iar casa părintească, pragul plecării, cu toți în jurul lui, fără trecut, numai cu ochi de tată, mamă, frate, soră, oglindind lumini de primăvară. Doamna Danielescu îl instalase la maica

5 Agafia, petrecînd o săptămînă de veghe și răsfaț la căpățîiul lui; și numai după ce „foaia de observație”, o săptămînă-n șir, de trei ori pe zi, arătase aceeași temperatură — 36,5 — liniștită, plecase, lăsîndu-l pe Andi cu suflet de copil adus la internat, urmărind de

10 la fereastra dormitorului zarea-n care s-a dus mama. Petrecuse, la Agapia, un aspru mai de munte, cu foc în sobă, cu dimineți de toamnă brumată avînd culorile luminii care la șes și dealuri începe abea după culesul viilor, și nopți cu înstelări reci de ianuar în

15 puritatea neagră a văzduhului închis în munți. Respirase aerul cădelnițat numai acolo de clerul bradului, cu smirne și tamii necunoscute în biserici, cu respirații adinei ca oftatul.

Dormea mult și profund, cu ferestrele deschise spre

20 muntele din față, visînd pe cei de-acasă cum îi visezi în nopțile de dormitor la internate, deșteptîndu-se dimineața cu același munte, vînat brumariu ca prunele din urmă ale toamnei presimțite în frunziș și-n glasul rîndunelelor: călugărițe-n monastirile azurului.

25 Zilele treceau identice ca maicele la liturghii și la vecernii, chemate parcă de aceleași clopote și de aceeași toacă, și ca și monahiile aveau aceeași față mică de lumină, oval albă, în camilauca neagră a munților de brad.

30 ^ Poșta venea de două ori pe saptsmînă, adăugînd, în sufletul lui Andi, două duminici săptămînii. Prima scrisori de la mama lui, cu cîte un post-scriptum elegant de la Duduia și cîte unul aforistic de la tatăl lui, și lungi scrisori de la Luchi, pline de anecdote

35 și de sfaturi: să facă dimineața gimnastică suedeză — îi trimesese și o carte de inițiere, cumpărată cu prețul vînzării dicționarului româno-latin; să facă plimbări pe loc drept, nu în munte, fiindcă acestea cer antrenament special. Și dacă plimbările singur

40 nu-l distrează, să încerce să vîneze, Luchi obligînd-

du-se — avea, se vede, vînzări eroice în perspectivă — să-i trimeată pușcă de vînătoare și cine.

5 Scrisorile lui Luchi nu cruțau nici cancelaria liceului, nici casa părintească. Dar hazul lui, complet lipsit de răutate, de acreală și amar, dădea și cancelariei liceului, și casei o veselie care nu le-apartineea și care-n loc să le coboare le purifica bufon.

10 „„Mai scrie-mi și tu, dragă Andi, cîte ceva de-acolo”, se-ncumetase Luchi după cîteva scrisori. „Dar nu te obosi prea mult pentru mine”, adăugase el imediat. Și, îndatoritor, căutase chiar el să-i indice „subiectul” acestor scrisori, timid solicitat.

15 „Ce-i cu măicuțele de la Agapia? Trebuie să fie niște poame! Am prubuluit-o eu pe una aici la Iași. Avea ciorapi de matasă și mirosea a parfum de cel care se vinde cu gramul,—cred că nu la biserică!”

20 De la această scrisoare a lui Luchi, îi venise ghidul unui material bun pentru scrisori. Ieșind din somnolența de pînă atunci, Andi începuse să observe viața măicuțelor. Și zilele își pierduseră monotonia.

25 Atunci se întîmplase-n el un fenomen interesant, pe care mintea-l reținuse, meditîndu-l. Înainte vreme, deprins din copilărie să observe cu o senilă neîncredere viața din jurul lui, Andi își umplea mintea cu meschinăriile, cusururile, vulgaritățile și fățărniciiile celorlalți, dîndu-și sufletește trepidația înnebunitor sîciitoare a hirtiilor de prins muște cînd sînt pline. Domnia demonului mîrșav dănuia de mult, chinuindu-l fără de nici un folos pe el, vînașorul, mai

30 mult decît pe cei vînași.

Dacă ar fi privit Agapia monahală din acest punct de vedere și cu sufletul de-atunci, ar fi trebuit să-și intituleze ciclul scrisorilor către Luchi: *Mahalaua neagră*. Și-ntr-adevăr, viața monahiilor merita acest

35 diagnostic. Haina lor desemna o profesie, nu o vocațiune. Cu excepția unei elite restrînsă numeric, monahiile bîrfeau și se urau unele pe altele în tăcerile vuind cu armonii de orgă ale brazilor. Nici la biserică, în clipe de slujbă, surori întru Hristos tot nu erau.

40 Se pîndeau ș-acolo unele pe altele, cu ochi de oțet insinuați prin semnul crucii larg făcut, ca prin cerce-

veaua unei ferestre care dădea în curtea vecinului. Surorile care făceau „închinare” așteptau ca pe-o naștere, cu duișii de mame tinere pentru întâiul prunc, moartea de veci a maicelor pe care aveau să le moștenească.

5 Vilegiaturile de vară erau ca lână tunsă de pe oi, toarse în nopțile de iarnă și de primăvară, ș-apoi țesute trainic ca șiacul și covoarele, în monahalele bîrfiri, din generație în generație păstrate: zestre

10 strînsă-n sipetele sufletești. Și totuși, rîsul, replica celui trimis de Luchi prin scrisori cu veștile de-acasă, ilumina negreață mahalalei dintre munți. Se întîmplase o substituie în sufletul lui Andi: nu lui își destina materialul adunat din viața de acolo, ci lui

15 Luchi. Nu mai era ca pîn-atunci destinatarul observațiilor, ci transmițătorul lor. Ca la fereastră, obrazul lui Luchi apărea în sufletul lui Andi, și ca să rîdă Luchi, cel care-l făcea pe el să rîdă, însăși viața observată de Andi — sinistră în sine — căpăta o veselie prin contrastul dintre haina, religioasă, și faptele, laic frivole, care amintea refrenul operetei

20 *Mademoiselle Nitouche*: „Căci Celestin e Floridor, și Floridor e Celestin”.

Așadar, ciclul de scrisori de la Andi către Luchi

25 putea să poarte ca titlu acest refren de operetă, cum de operetă, bufon alegră, erau pățaniile maicelor și-ale duhovnicului monastirei, prezidate nu de sufletul lui Andi, ci de duhul lui Luchi, care-l izbăvise pe Andi de demonul mîrșav.

30 Și această viziune a vieții de-acolo, viață care în alte condiții l-ar fi dezgustat cufundîndu-l și mai mult în mizantropia de el și ceilalți, îi dăduse un fel de afecțiune posesivă, un fel de recunoștință tutelară, pentru această viață care devenise material de scrisori.

35 Ziua se plimba prin monastire, atent la viața maicelor, și seara, aplecat c-un zîmbet pe foile albe, istorisea incisiv lui Luchi întîmplările zilei.

Către sfîrșitul lui mai, Luchi primise într-o scrisoare fotografia unei maici — netrecută pînă atunci

40

în repertoriul epistolar —, cu mențiunea pe verso: „Maica Vrîana”.

Un șuier lung admirativ întovărășise surpriza ochilor lui Luchi. Așa măicuță frumoasă nu mai văzuse.

5 Avea puritatea de trăsături și oval a Madonelor italiene: mînilor, răsărite cu metanii din mînecele largi ale rasei, erau înguste, cu degetele armonios lungi ca ale harpistelor antice; genele plecate făceau să se presimtă umbrita splendoare a ochilor, iar zîmbetul...

10 Unde și la cine numai văzuse Luchi acest zîmbet? — Andi! strigase el în gura mare, fericit că *Andi* a făcut o *farsă*.

Și parcă adorabila măicuță zîmbise și mai tare fratelui ei păcălit o clipă.

15 La Agapia, întâia noapte de iunie găsise lumina de octombrie a focului în odaia lui Andi, colorind în roșu ferestrele întunecate de munți. Măicuța din fotografia lui Luchi, cu obraji luminați de lampa cu glob alb, cu spinarea rumenită de flăcările sobei

20 al căror murmur iernatic dădea o intimitate somnoroasă încăperii, recetea un rînd din ultima scrisoare a lui Luchi:

„...*La noi au început cireșele*”.

Cireșele!

25 Gîndit în noaptea munților negri, pluralul silabelor de mai avea o frăgezime tulburătoare.

Scrisoarea lui Luchi era plină de noutăți zîmbitoare ca panerul unei bucătărese care se întoarce din piață într-o dimineață de primăvară, cu ridichi, morcovi, sălăți, alunele.

30 Fotografia lui Andi în măicuță făcea „furori” și „victime” sub ochii înecați de rîs și de mîndrie ai lui Luchi, care devenise un fel de impresar al farselor posibile cu această fotografie. Induși în eroare de fotografia prezentată — ca din greșală — și comentată, cavaleri ieșeni, renunțînd la Sinaia și Constanța, se hotărîseră să-și petreacă vara la Agapia, unde era originalul fotografiei.

„Maica stareță, pe sfîntă dreptate — scria Luchi —

40 ar trebui să ne verse, ție și mie, cincizeci la sută

din câștigul adus mănăstirii de fiecare vizitator atras de maica Vriana."

Păpușica, adică Duduia, informată perfid de Luchi că anul acesta Agapia va fi invadată numai de „lume șic”, își scosese banii de la „ciorap”, făcându-și rochii peste rochii. „înțelegi, dragă Andi, păpușica la Agapia se îngrașă așa de răpegior, că după o lună nu-i mai vine nici o rochie de la Iași. Asta o face să slăbească de ciudă numai bine pînă la toamnă, cînd vara a trecut, rochiile s-au demodat și începe școala."

Dar ochii lui Andi se opreau numai asupra unui rînd: „La noi au început cireșele".

Cireșele de mai, întiile cireșe, abea dulci, aproape fade, ca sărutarea buzelor de fetiță...

Adormise, învelit în pleduri groase, cu fereastra deschisă. Din munți venea aerul rece, grav ca sunetul clopotelor mari.

„La noi au început cireșele."

Adormise.

Avusese la-nceput, în primele secunde ale somnului, visuri grațios ușoare.

Apoi îi bătuse inima: parcă răsturnase ceva în trupul lui un val de sînge nou.

Venise-n noapte parcă altceva decît mirosul brazilor.

Se îmbrăcase. Ieșise afară.

Palpita peste negreață munților compacți o înstelare auriu albastră: era în cer un tremur aiurit ca zvonul care bîzîie peste finețele-nflorite.

De undeva, de pe îndepărtata culme-a unui munte, un buciom trimise-n noapte un acord lung, apoi altul, atit de stins, că parcă urechea îl visa, ascultîridu-l în tăcerea sufletului, nu-n afară.

Andi reintrase în odaie, ostenit. Adormise cu trupul greu, cu sufletul trist.

Se deșteptase dimineața tîrziu, în piuitul rîndunelilor, c-un rotocol de soare în fața patului ca o rochie de fată aruncată de cu seară cînd sesuise-n pat grăbită.

După ce se îmbrăcase ieșise afară și se oprise-n prag mirat, cu sprincenele ridicate, scoțînd mîinile din buzunarele scurteicei, lăsîndu-le goale în soare. Rosto-

golit din munți In vale, parfumul brazilor avea în el albine care bîzîiau, și se-ndulcise, pierzîndu-și într-o noapte asprimea lui severă.

Pe-o coastă a mănăstirii, cea mai dinspre soare, înfloriseră peste noapte cîțiva meri. Un fluture, alb ca florile merilor, în fața munților mari, bătea din palme. Lumina soarelui era ca o scuturare de flori de tei pe hainele întunecate ale munților.

O maică spăla pînză la pîrau, pînză albă, și albul pinzei rîdea subt degetele ei, la poalele munților.

Andi pornise spre poiană, trecînd puntea pîrăului. Înainte de-a ajunge zărise printre brazi o pată roșie, cînd aici, cînd dincolo, iute jucăușă, ca rotocolul de soare trimis de copii cu oglingioarele de buzunar în ochii oamenilor mari, să-i facă să clipească.

Ascuns după un brad care pășise pînă-n marginea poienii, Andi era o inimă care bătea primăvăratec lîngă trunchiul unui brad.

- ...?

Dansa? Se juca? Se făcea că prinde un stol de fluturi? Învăța singură pe iarba poienii zborul nebun al rîndunelilor? Își închipuia că-i urmărită de toți brazilii, înșelîndu-i pe toți cu fugi viclene?

— Nebună! murmurase Andi, gîfiind de fuga ei, cu inima bătînd, bătînd alătura de bradul nemișcat.

Avea un trup viclean în subțiimea lui de fată cu șoldurile femeiește împlinite; și de subt fusta de stambă roșie cu picățele negre ieșeau picioarele subțiri, goale, bronzate, de țigancă dansatoare pe cărbuni aprinși.

Un cap cu plete negre ca tăiate-n marmură posomorită, luciu neagră, buze roșii, nări care mereu adulmecă în vînt urme necunoscute, neliniștitoare, și-o privire cînd sperioasă, cînd obraznică, pornită din doi ochi de-un verde crud ca cel al tinereții acelor de brad.

Vroia să fugă, sau să rîdă?

Pornirea căprioarelor în picioarele desculțe și iscodirea ațîțată a ochilor de veveriță în neastîmpărul privirii.

Venise înspre el, îi rîsese-n ochi, fugise — lăsîndu-l în poiană ca un cerb, cu nările în vîntul primăverii.

A doua zi, reapăruse — cerb — tot în poiană. Fata roșie nu mai era, cum fusese cu o dimineață înainte, una, ca un lan de maci în vînt, pe verdele poienii.

O așteptase toată dimineața.

5 Parcă auzise undeva un rîs.
Rîs? Vîntul? Ierburile?

Nu-ntîlnise decît brazii gravi ca ușile deodată închise, îndărătul cărora o față rîde pe-nfundate.

io A treia zi Andi venise cu un pled și o carte,
Poiana, goală.
— Cu-cu!
Cuc?
Ridicase ochii de pe carte.
— Cu-cu!

15 — Cu-cu, răspunse Andi, și cucul — cuc? — tăcuse, lăsînd un semn de întrebare în tăcerea brazilor serioși.

A patra zi, aceeași carte pe un pled pus în poiană aștepta un glas de cuc ș-un trup de fată.

20 Un ciocălău de brad căzuse între umerii lui Andi.
Se-ntorse-n salt; dar brazii, plini de ciocălăi, n-aveau nici unul mîni de fată.

De-atunci în fiecare zi venise în poiană, cu pași cît mai ușori, găsind-o goală. Cetea, pîndind cu coada ochiului.

25 O simțea săgetînd în jurul lui, printre brazi, ca o rîndunică roșie, dar n-o vedea.

Intr-o zi bradul la umbra căruia se așezase bufni de rîs, subțire. Deasupra, sus, pe o creangă, o văzu.

30 Fără sfială îl privea pe Andi-n ochi, ținînd în brațe trunchiul gros.
— Cum te-ai suit acolo?
— Așa!
— Dă-te jos.
— Ba!

35 — Ai să cazii!
— Nu.

Se uita la ea de jos în sus, cu fața răsturnată, ca un pește prins în undiță.

40 Un ciocălău nu-l nimerise, altul da.
Andi plecase.

Și-n urma lui, cînd ici, cînd colo, guruise ca hulu-bii, cîrîise ca cioroii, fluierase ca mierloii, mieunase și seîncise, făcîndu-l să-și întoarcă mereu capul fără ca s-o vadă, presimțind-o-n coada ochiului subt trunchiul fiecărui brad, simțindu-se din toate părțile pîndit de diavolul cu zeci de glasuri, care înroșea toată pă-durea cu prezența unei fuste roșii.

5 A doua zi venise mai de dimineață, cu gînd s-ajungă înaintea ei. Poiana, goală; brazii, sincer verzi.

10 In sfîrșit, Andi, renunțînd la pîndă, se-ntinsese pe pled.
— Cucuriguuu!
Cînd se suise-n brad?

15 Parcă ieșea din trunchi de-a dreptul ca cucii din pendulele cu cuc. Ședea pe-aceeași cracă, în picioare, rezemîndu-se de trunchi, împrumutînd de la cocoși și cucurigul, și aerul de proclamație către Cetate, care urmează cucurigului, iar de la zori, roșeața fustei, a obrazilor și rîsul roșu, luminos, cel care-nflăcărează norii mici din răsărit.

20 — Bună dimineața. Nu te dai jos?
— Nu!

Iarăși se alinta, cu gene galeșe, obraz pe umăr și nas obraznic.

25 Andi scosese din buzunar un pachetel de ciocolată, așezîndu-l lîngă bradul cu ochi și buze de fată, el reluîndu-și locul lui pe pled.

30 Și deodată, cu un salt de sus, care-o lăsase goală pîn' la brîu, căzuse lîngă ciocolată — și fugise cu pachetu-n mînă.

35 Renunțase s-o mai prindă. O lăsase toată dimineața să-și mănînce ciocolata, bombardîndu-l cu hîrtia argintată.

40 Ca o viță roșie de toamnă, fusese cînd într-un brad și cînd într-altul, neliniștindu-i ochii aplecați pe carte.

Avea o sută de păsări în glasul ei, împiedecîndu-l pe Andi să mai creadă în glasurile pădurii, precum nu mai credea nici în mișcările pădurii și nici în zgomotele brazilor și ale vîntului. Munții de pe-acolo deveniseră glumele ei.

li aducea în fiecare zi ciocolată, migdale, stafide, pesmeți, punându-i-le lângă un brad, cum aduceau cei din poveste ofrande la fîntîna c-un Balaur ca să-l îmblînzească.

5 Ea se juca.

Dar îl împiedeca să cetească, să gîndească, să se le-
nevească, sase odihnească nu numai neastîmpărul cu
care îl încercuia, copilărește zîmbitor, ca zmeiele
zbîrniitoare-n vînt, dar mai ales neliniștea pe care
10 i-o lăsa în sînge, neliniște de flacăra dănuitoare pe
comori satanice.

Creștea căldura verii aromată în păduri, creștea cu
ierburile și cu florile, și-n singele lui Andi înfloreau
fînețe-nnebunite de roșeți de mac.

15 Cînd se-ntorcea de la poiană, călcînd pămîntul de
subt brazii, acoperit de acele căzute ani de-a rîndul,
pămînt elastic, plin, viclean și luciu, și-o-nchipuia
ureîndu-se în brazii, cu'sinii ei tîrîndu-se în lung pe
trunchiul dur și aspru, și parcă brazii, nu gînduri, se
20 muiau în el, gata să se prăvale grei în sîngele cu foșnet
de păduri.

Fata din brazii era în el ca și-n pădure, una, pretu-
tindenii roșie.

Se apropia de munții bradului un munte-n flăcări:
25 iulie, cu o suflare ca de faguri și de piersici tămîioase.

Într-o dimineață, Andi, după ce pusese lângă brad
ofranda zilnică, un pachetel de ciocolată, simțise-n
trupul lui greu ca ciorchinii mari de poamă turcă
nevoia apei reci. Plecase la pîrău, departe, dincolo
30 de monastire. Se scăldase lung, culcat în albia îngustă,
pînă cînd apa îl purificase, lăsîndu-i trupul plin de
inocența rece-a apelor de munte.

Întins la soare, se usca. Apa cînta la căpătiul lui.
Și deodată, demonul pădurii răsărise lângă el ca un mă-
55 nunchi roș de garoafe, apărut pe trapa care trebuise
să-l aducă pe Satan.

Era furioasă.

Fără să-l privească, lepădase în pîrău pachetul in-
tact de ciocolată, și de pe mal, bombardase cu pietre
40 pachetul dus la fund.

Plecuse.

A doua zi, Andi venise iar la pîrău, fără să mai trea-
că prin poiană.

Nu venise nimeni.

Erau sau nu erau undeva ochii ei verzi printre
5 brazii din preajma pîrăului?

Cîteva zile, Andi nu auzise decît murmurul pîrăului
prea străveziu, ca demonul din brazii să nu fi fost vă-
zut, chiar prefăcut în păstrăvior cu puncte roșii.

Dar într-o dimineață, după baia lungă, Andi nu-și
10 mai găsisese la ieșire hainele.

Pe celălalt mal, fata din brazii îl privea cu gravi-
tate.

— Dă-mi hainele.

Vorbise imperativ.

15 — la pîrăul în spate și du-te.

— Te rog dă-mi hainele!

Îl lăsase o dimineață-ntreagă sase roage, gol, în-
tins pe față, cu privirea ei și arșița în spate.

După ce sunase sirena fabricii de lemne, îi legase
20 hainele burduf cu un curmei, înfășurînd cu ele pietre,
și i le aruncase de pe celălalt mal, silindu-lsă se-mbrace
umilit subt ochii ei — dacă mai era pe-acolo — căci,
deși o simțea, n-o vedea nicăieri.

Noaptea nu putuse dormi.

25 își trecuse mîna peste față, dîndu-și în nări mirosul
pipărat de flori și ierburi aromate cu care fata din
brazii îi umpluse buzunarele hainei, mai umplîndu-i-le
și cu pietre și urzici.

Auzise toată noaptea huhurezul, gemetele brazilor,
30 mieunat sălbatec de pisici zburlite în păduri, modula-
țiile aprige ale fiarelor departe-n munți.

Și dimineața, după baie, adormise la pîrău, la
umbra unui grup de brazii.

Neliniștită apa, neliniștit și somnul.

35 Se deșteptase. La căpătiul lui, ca o ciupercă roșie
era o fustă roșie, și în pîrău...

Nu mai era!

Acum știa că trebuie să vie goală lângă el să-și
ieie fusta. Închidea ochii și o vedea în el ca printre
40 brazii, cărnosă întruchipare a Craiului-nou.

O așteptase toată dimineața. Iar șuierase fabrica.

Și iar, deasupra lui, ca în poiană, un brad rîsesese ascuțit.

Era în brad, *cu altă fustă roșie.*

— Cîțț! Cîțț!

Îl cîțția de sus ca pe motani.

Plecuse, deodată umilit,

îl asmuțise ca pe cîni:

— Hîrrr, na! Hîrrr, na...

Și două zile Andi nu ieșise. Cu perdelele lăsate, o pîndea. Treceau călugărițe negre, cară și căruțe, rîndunele, vite cu tălângi, încete ca și zilele de așteptare la fereastră a unei fuste roșii.

Dorea s-o bată...

A treia zi, tot la pîrâu, pe cînd era în apă, îi azvirli o cioară moartă, și toată dimineața, nevăzută, cîrșise răgușit ca ciorile.

Noapte cu noapte Craiul-nou se îngrașă prin somn ca viermii de matasă. Și între timp, în fiecare dimineață, nevăzută, fata din brazi îi arunca în baie cioate și ciuperci înveninate, drept batjocuri și blesteme.

În preajma lunii pline bătuse vînt fierbinte, plumbuind argintul arșiței. Se ridicase-o umbră de pe zare: parcă se apropia de soare ca de faguri un urs cu mormăiri gros joase.

Tuna.

Băteau întruna clopotele mînăstirii.

Venea ceva așa de mare și de fioros, că se-nchiseseră ochii pămîntului și dîrdîiau dinții pămîntului, zgîrcit de frică-n el.

La adăpostul geamului închis, Andi clipea în fulgere. Și deodată auzise prin pîrîitura trăsnetului gheare, parcă de pisică, zgîriind și zgreptănînd sticla ferestrei.

Ascultase.

S-aplecuse la fereastră. Și văzuse pe fata din brazi, ghemuită în afară, cu ochi ficși ca buhnele.

Deschise geamul.

Îl sărise c-o destindere nebună, roșie ca un rod de fulgere, și intrase în odaie urmărită de enormul A'înt. Fereastra-nchisă.

Ușa-nchisă cu zăvorul și cu cheia.

Fulgere la geamuri și în inimă.

Și-n pat, în patul lui, ochii sticloși de buhnă, verzi în fulgere, atît de verzi, că Andi parc-avea în dinți zarzăre crude, agrișe necoapte, mere acre...

5 Era-n cordată ca un nod de frînghii. Și mirosea a țărână ș-a furtună, dînd patului în noapte miros de brazdă-n urma plugului și-a ploilor.

O dezbrăcau fulgerile cerului.

10 Era în goliciunea ei de fată cum sînt petalele în mugurii închiși.

Și-ardeau tot verzi, tot neclintiți aceiași ochi de frunză nouă deasupra florilor ce cad.

Avea în ea, cu dinții încleștați, un geamăt ca de varga biciuind văzduhul.

15 Ploaia cădea sfăimînd.

Îi căutase buzele, nu le găsisese.

Avea zvîcniri de prepeliță-n sîni. Ș-avea în goliciunea ei arome de agude și o pată ca de mure între coapsele-n cordate.

20 Și îl privea. Și îl privea.

Verde de brad, lumini de fulgere, ropot la ferestre.

Și mirosea a sevă crudă în odaie, de parcă năvălise-o iarbă în tăiuș de coasă.

25 În zori nu mai era. Și nici furtuna care răsturnase brazii, scuturînd asupra lui un mac de munte.

Andi se deșteptase parcă între reverențe.

30 Simțea că „el”, pronumele modest de pîn-atunci, se prefăcuse-n „El”, pronumele majusculat atît de majestuos, că „ei”, pluralul cu mulțimea tuturor, se-nclina în fața „Lui”, pronumele regalizat de-o noapte de virilitate. Ș-abea tîrziu, în preajma orei băii la pîrâu, își amintise și de „ea” ca de un sceptru-al „Lui”.

Era umflat pîrâu, parcă nu de ploi, ci de mînie, ca un cnut zvîrlit după copitele furtunei duse.

35 Nu văzuse pe fata din brazi. Se scăldase lung; apa curgea cu fundul rece și cu spume calde.

Apoi, întins la soare, adormise răcorit și încă tru-faș, ca o sabie în teacă după lupte glorioase.

Șuierul fabricii îl deșteptase. Nimeni lîngă el.

40 O întrebare mută, ca de nor cu fulgere: cum, nu venise?

Nu.

La-napoiere o găsisse ghemuită pe un trunchi de brad, pe malul celălalt al apei, într-o *rochiță albastră*, privind altăceva decît ființa lui, cu brațele-nnodate

5 pe genunchi, bărbia-n piept, plete pe frunte: părea că adunase-n jurul ei, cu o pornire crîncenă, vînățul nopții, alungat de soare de pe cer și de pe munți și de pe toate cele.

10 Ea singură în noaptea ei, ca o planetă.
O strigase.
Stincă.
O mai strigase o dată.
Numai ecoul munților îi răspunsese.
Se aplecase, cum te-nclini cînd cauți subt o cana-

15 pea, ca să-i descopere privirea. Era ceva zburlit în ochii ei, ca pe spinare de pisici sălbatece. Zîmbind, Andi-i făcuse semn de sărutare.

20 Parcă lovită, tresăltase, deodată în picioare, și c-o piatră-l nemerise în genunchi. Fugise fără să se uite îndărăt. Andi plecase șchiopătînd.

Dintâi minie. Apoi tristeță-nduișată. Genunchiul se umflase roș. îl bandajase. își petrecuse ziua în odnie, întins pe pat și cu ferestrele închise, punînd iar între el și viață, scut, o ușă-nchisă și ferești închise.

25 Pe la toaca de vecernie adormise. îl deșteptase maica Agafia; masa pusă îl aștepta cu supă de găină.

Noaptea venise aducînd în mîni rotunda dimineață a iunii pline îmbobocită alb.

30 Se dezbrăcase. întins pe pat, visase vag, privind din cînd în cînd fluxul lunar.

O auzise pe maica Agafia înapoindu-se de la slujba de noapte; apoi zgomotele din preajma somnului, apoi zvonurile nopții, mătăsoasele ploi ale brazilor în vînt, murmurul pîrăului. Mirosea a gaz în odaie. Se duse la fereastră s-o deschidă. Ochii verzi ai fetei din brazi

35 priveau fereastră: de cînd? Ședea în cerdac jos, cu genunchii încrucișați, la fereastră, ca o cerșetoare lîngă o icoană făcătoare de minuni.

O privise lung și deschisese fereastră. Intrase dintâi

40 aerul aspru de munte, apoi, c-un salt, fata din brazi.

îl zgîriase, îl mușcase de mină și fugise, întorcînd încă spre el din cerdac ochii cu fulgere.

5 Și dimineața, tîrziu, cînd se deșteptase, găsisse pe covorașul de lîngă pat un enorm mănunchi de flori legat cu o fășie zmulșă din fusta ei roșie ca buzele mușcate pînă la sînge.

Era nebună! îl înspăimînta.

10 Două zile n-o mai văzuse. în timpul zilei, parcă se bucura că-l lăsa în pace. Natura-ntreagă își recăpătase echilibrul normal, statornicia confortabilă. Brazilii nu mai mieunau, nici nu mai zvîrleau cu ciocălăi țepoși, pietrele nu mai săreau șuierînd ca viperele. Pieriseră din toate cele neînsuflețite diavolii neprevăzutului, reîncuibați undeva într-o fustă roșie.

15 Dar noaptea, icoana trupului ei gol era ca luna plină-n munți: îl umplea, înnebunindu-i conturul sufletesc Ahea putea s-adoarmă înspre ziuă, cu trupul flămînd, cu visuri dureroase ca un clănțănit de fălci de lup pe-un ghemotoc de pădăie pufoasă luat drept miel.

20 Și dimineața, deșteptîndu-se cu capul greu, se bucura că-i singur, presimțind totuși o altă noapte de nesomn și poște neîndestulate.

25 Se temea: poate de ea, poate de dragoste, de dragostea cu ea. N-o cunoștea de loc. Nici nu avusese și nici nu putea st aibă schimb de vorbe clarificatoare cu o fată care se suia în brazi ca veverițele, cu o fată care în loc de articulare umană, mieuna, cotcodocea și cîrîia, avînd în glasul ei și glas de păsări și de fiare: cu o fată care-n loc de vorbe-i arunca cioate, ciuperci și cîte-un

30 stîrv de cioară, sau o piatră ca răspuns la sărutări.

A treia noapte, iar o gheară de pisică îi zgîriase geamul, deși era deschis. Se duse la fereastră. O văzuse așezată jos.

35 — Vino.

îl privise peste umăr.

— Nu vii? o întrebă el din nou.

Vino, o rugase el blajin, cu degetele dezmiardîndu-i fruntea.

40 Fata din brazi îi apucase deodată mîna — să i-o muște? — Andi tresărise, gata să și-o tragă îndărăt.

Dar ea îi sărutase mâna.
 Apoi intrase în odaie cu o săritură.
 Avea o dungă roșie pe sînul stîng.
 — Ce-i asta? o-ntrebase Andi.
 5 îl privise înălțîndu-și capul strîns în plete negre.
 — ...pentru tine, fără să-și poată stăpîni o încrun-
 tare iute a sprincenilor.
 Ș-abea în acea noapte Andi cunoscuse sărutarea
 gurei ei: o sărutare roșie ca trupul ei cel din poiană;
 10 o sărutare, sute pe tot trupul lui, cum.ea era-n poiană'
 ca un lan de maci și ca un stol de roșii rîndunele.
 Avea în trupul ei o nebulie ca'de mînji pe iarbă
 tînără.
 Andi ținea în brațe vîntul...
 15 Dormiseră alături.
 Nici nu știa de unde-i? cine-i? cum o cheamă?
 Copilă de țăran? Nu și-o putea închipui cu tată,
 mamă, într-o casă țărănească, îngrijind de ploduri,
 frații ei, ducîndu-se cu boii la păscut, lovităuneori de
 20 mîna grea a despotului cu opinci: ea, fata roșie din
 brazi?
 Ș-apoi ea se juca tot timpul. Nici hainele, nici
 trupul ei n-aveau mirosul casei țărănești. Semne de
 muncă nici în mîni, nici în picioare.
 25 Era ea singură stăpîna ei.
 „Nepoata” vreunei maici? Poate că da.
 Da, roșie ca sîngele păcatului — cu cine? subț ne-
 grul monahalelor vestminte. Se vede că păcătui-
 30 seră pe-o iarbă verde, undeva, într-o poiană, înnebu-
 niți de sînge și de primăvară, și diavolul fusese lîngă
 ei, lăsînd pe.urma lor, copilul lor, copilul lui, să joace
 ca o flacăra pe locul însemnat de un păcat, hotărnicin-
 35 du-l iadului.
 Cînd se gîndea la ea, cuvintele „păcat” și „diavol”
 înyiau în superstițiile sîngelui, ca noaptea, lîngă cimi-
 tirile pustii.
 40 îl chinuia în fiecare dimineată, dorind parcă să-l
 facă s-o urască, înveninîndu-l,îng'himrîndu-l, zădărîn-
 du-l, dînd vorbelor pe care i le arunca din înghimparea

brazilor gheare de mîță, dinți de viperă, cerșindu-i une-
 ori cu ochii și cu fapta o minie, o revoltă, o asprime,
 bărbătește dură, care să arunce-o stîncă] este focul ei
 nestins; și-n fiecare noapte îl iubea, venind în patul lui
 5 din brazi, cu miros de rășină-n fustă, iar în goliciumea
 ei cu tot parfumul luncilor de primăvară și-al văzduhu-
 rilor verii, secătuiindu-i sîngele ca stolul de lăcuste
 lanurile, și înfierbîntîndu-i-l din nou cu frăgezimea
 ei de rouă îndoită cu piper.
 10 Sufletul lui o numea, c-un fior premergător: frigu-
 rile roșii. Spre seară, gîndul c-o să vie sau că n-o să
 vie — și-o să fie singur cu amintirea ei — îl scutura ca
 figurile.
 Venise vara.
 15 începuseră s-apară în monastire cîte unul — ba o
 umbrelă de matasă cenușie într-o mîna de pensionar,
 ba o umbreluță cu dantele într-o mîna de cucoană —
 vizitatorii de vară, cei care-și fac vilegiaturile la soare,
 sub umbrelă.
 20 Nu mai era mult, și trebuiau să vie și cei de-acasă.
 Maica Agafia scutura, grijea odăile, ceruia podelele,
 văruiua, ca să primească într-o casă ca „oul de Paști”
 pe „doamna profesor”.
 Din nou, ca și la Iași, Andi avea să fie vecinul de
 25 odaie al cuiva de-acasă. Și între munți, și-n el începea
 reflexul vieții orașului care-l dezamăgise.
 în fiecare zi, pe la amiază, un glas tărăgănat, nazal
 și melopeic ca al vînzătorilor de haine vechi, cu accen-
 tul și mai evreiesc în amfora de brad și de creștinătate-a
 30 munților, striga ziarele cu ultimele știri senzaționale,
 cu cotidiană „mare dramă pasionala a unei dame din
 elită” și „disparația misterioasă a directorului unei
 bănci”.
 35 Configurația ieșană, fantoma străzilor și-a zgomol-
 telor lașului, treptat se închea în străveziul atmosfe-
 rei de la munte, dînd strania impresie că munții au
 venit la Iași cu clopotele monastirei și cu toaca ei, și
 nu că Iașii a venit la munte cu tusa, dialogurile și
 40 ziarele de-acolo. Și totuși, citadinizarea munților,
 laicizarea lor, moiîdenizarea lor treptată, cu gramo-
 foane în poieni, care frivolizau verdele munților, și

printre brazi, parfumuri de salon, în loc să-l tulbure, redeşeptându-i vechea scîrbă și nostalgie de plecare, îi aduceau ca o trezire dintr-un somn cu visuri înfricoșătoare, alungind din el conturul de legendă oarecum medievală, cu sutane negre și cornițe roșii, aducînd în locu-i parcă familiaritatea cotidiană, cu configurație de piață publică plină de tramvaie, berării și conversații tipice orășanești.

Oricît de singur și de voluntar dat la o parte, Andi se simțea „social”. Sufletul lui era o uliță într-un oraș cu oameni, o uliță cam dosnică, tăcută, parcă sperioasă, încă fără nume, dar aparținînd orașului.

Dar ea, fata din brazi, era un drum acoperit de ierburi într-un codru des. Avea parfum, parfum de codru feciorelnic, pînă atunci neîntîlnit la nici o fată și la nici un om; dar parcă și mai mult decît îl fermeca parfumul îl spăimînta desișul negru al pădurii, plin de ochi arzînd în întuneric, plin de gheare ascuțite pe copacii seculari. De lîngă ea, fără să-și dea seamă, începuse să dorească suflete de fete simple și normale, în care „codrul” este parc bine crescut, eu bănci pe care te așezi ca să respiri parfumul frunzei, fără teama fiarelor.

Războiul îl făcuse să devie cetățean al trecutului într-un Iași închis în hulubărie.

Pacea îi izgonise lașul din hulubărie, izgonindu-l și pe el din lașul redeschis în normal, lăsîndu-l expatriat în singurătatea lui deșartă.

Ș-acum, fata din brazi îl făcea nu să iubească, dar să prețuiască și să dorească ceea ce era normal, confortabil, liniștitor în viața orașului său, privită numai ca atare. În loc de fulgere, lumină electrică: menajerie de fulgere domestice. Delicateța lui, debilitată de atmosfera din hulubărie, nu se mai alarma acum în fața vieții ieșene care venea spre el alungind din juru-i, nu ca după război, fantoma armonioasă a unui Iași, trecut, ci prezența înfiorătoare a singurătății în codru.

Cînd dormi în timpul zilei, bocăneala cizmelor sergentului de zi, care se plimbă lîngă fereastra ta, îți brutalizează somnul și te revoltă, umplîndu-te de nervii insomniei diurne; dar noaptea, bocăneala aee-

lorași cizme, de data aceasta ale sergentului de noapte, îți narcotizează zîmbitor, cu beatitudini de prunc, somnul pînă atunci neliniștit de tăcerea la pîndă.

Astfel, deși înmulțirea zilnică a vizitatorilor îngreua înțîlnirile de dimineață, și curînd avea să le facă imposibile pe cele de noapte — pe care Andi nu le concepea decît în odaia lui, în patul lui, ca un dejun servit în pat, convalescenților —, Andi ar fi dorit parcă să grăbească invazia lașului la Agapia, dîndu-i o semnificație de chinină pentru „frigurile roșii”.

Nu se gîndise nici o clipă să plece de la Agapia, izbăvindu-se, sau să interzică fetei din brazi accesul odăii lui, nu numai decît prin vorbe — l-ar fi ucis, ar fi rostogolit pădurile asupra lui —, dar măcar ferecîndu-se în odaia lui: ar fi dat foc mănăstirii fata roșie. Trupul lui o dorea, și sufletul îndura poftele trupului ca pe-o molimă de care dorea să-l scape alții.

Pe de altă parte, se temea și de scandal. O socotea în stare de orice: era nebună, atît era de altfel decît el.

Și orașul, nu în Iași de-a dreptul, ci departe-n munți, treptat îl reîncorporea.

Într-o noapte, fata din brazi intrase iarăși pe fereastră în odaia lui, dar în loc să vie goală-n pat, lăsîndu-și fusta roșie în mijlocul odăii, cu mersul acela suveran de flacăra înalt albă care-și părăsește jarul ca să aprindă pădurile spre care se avîntă, se așezase îmbrăcată pe pat, cu genunchii la gură.

Gîndea? Visa? Plănuia ceva?

Tăcea, mută la orișice-ntrebare, din cînd în cînd privindu-l, nelăsîndu-l prin prezența ei autoritar posesivă să se întindă-n pat, plutind de la o vreme straniu pe tăcerea neagră care-ngreua pleoapele lui Andi ca o lună roșie pe orizont de-ntunecat mare.

Era atît de intangibilă prezența ei, că Andi, renunțînd la trupul ei, căscase lung.

Zvîcnise, arsă. Îl privise, cu un țipăt parcă în stridența verde-a ochilor, sărise pe fereastră și se mistuise-n noapte.

În noaptea următoare venise cu obrazul umed prin întuneric pe obrazul lui Andi; și glasul, gemătul ei

de varga biciuind văzduhul miezului de noapte, fusese mai gutural.

5 îl cuprinsese în brațe prin întuneric, învăluindu-l ca o viță roșie, îi dezmiardase tîmplele strîngîrdu-le-n palme uneori ca și cum ar fi vrut să i le stoarcă, îi pipăise fața cu mișcări apăsate, întipărindu-și parcă în palme efigia lui, și fără pregătire, deodată, îi spusese amenințător:

10 — Vor să mă trimeată.
— Cine?
— Ei.

Era noapte adîncă în munții muți, și subt privirea ochilor verzi, acel „Ei” înfiora ca prezența altei lumi cu văzduhul zimțat de zboruri negre.

15 — Hai să fugim.
Ea vorbise. Glas și mai răgușit, de țigancă la cala cu descîntece, accent imperios. Andi simțise vorbele vibrînd pe pielea obrazului, ca un zbîrnîit de arc.

20 Andi tăcuse.
Căutase să dezmierde o frunte rece ca o lună și de-părtată ca o lună.
Grea, inima lui Andi era la Iași.
A ei, limbi de vulcan, deasupra lumii,
în zori erau treji amîndoi.

25 Se aplecase asupra lui, îi dezmiardase fruntea — era frumos pe perna albă, palid în lumina de argint a zorilor, ca un cap înconjurat de îngeri și de crini — și Andi o auzise murmurîndu-i cu o duioșie tristă:
— Tu ești mic.

30 Plecase, și de-atuncea niciodată n-o mai revăzuse, lăsîndu-i în ochi icoana ei din ultima clipă, tăiată parcă vertical într-un soare roșu — demon sau arhanghel — spunîndu-i ca o profetizare, lui, cel culcat în pat: „Tu ești mic”.

35 N-o regretase. Plecase de peun hotar al sufletului o armată asiatică fioroasă, cum erau în vechi cele venite spre Moldova. Era în Andi parc-un „Mulțumescu-ți Ție, Doamne”, intonat de o mulțime cu mînile spre cer.

40 Trupul era atît de istovit, c-avea nevoia castității, ca pămîntul, de zăpadă, iarna. Începuse iar să doarmă, fără vise, regăsind somnul pe care-luîți în leagănul

copilăriei. Era atît de fericit cînd se găsea în patul alb, cu storul tras, în preajma somnului, că parcă îi venea lui singur să-și sărute mînile, cum fac copiii uneori cînd au primit daruri neașteptate. Și inima bătea acum

5 altfel: parcă fuseseră-nhămați la ea cai nărăvași, cu trap zburat, gata să-l zvîrle în prăpăstii, ș-acum, în locul lor, venise-un măgăruș blajin ca cei ce duc copii în cărucioare.

10 Agapia se umplea zi cu zi de femei gătite devenind un adevărat salon de vară al lașului. Mai erau două zile pînă la sosirea familiei Danielescu. Maica Agafia îl obliga pe Andi să mănînce și mai mult la mese și în timpul zilei, iar seara, în loc de-o ceașcă de lapte îi

15 punea două, dorind să arate „doamnei profesor” că-și ține cuvîntul dat la plecare, redîndu-i-l pe Andi subt forma rotundă a „harbuzului” metaforei populare care exprimă plenitudinea sănătății.

20 Căpăta pentru întîia oară poftă de viață, deviată socială. Își simțea trupul calm, încă pe multă vreme, iar sufletul eliminase complect amintirea fetei din brazi, ca pe ceva umilitor și debilitant. Vedea zilnic înmulțindu-se între brazi fetele lașului, unele frumoase prin trup și trăsături, altele prin acea vioaie și exuberantă tinerețe, mai mobilă decît frumuseța, și

25 mai felurită. Nu mai fugea de viață ca în timpul războiului și ca pînă atunci. Privea viața — adică deocamdată fetele — fără comentarii amare și fără teamă de dezamăgiri, trăind oarecum la malul vieții, pe plajă, fără să se arunce în ea. Nu dorea să aleagă nici o fată

30 — asta parcă i-ar fi micșorat plăcerea, limitîndu-i-o —, se mulțumea să le privească, să se știe privit.

35 Familia îl găsisse înzdrăvenit, înviorat și chiar glumeț — în conversațiile de la mese — ceea ce nu se-n-tîmplase pîn-atuncea niciodată. Chiar după venirea familiei lui, Andi tot nu frecventase nici un cerc ieșan regrupat în luncile și prin poienile Agapiei.

40 Toți membrii familiei Danielescu, grupîndu-se în afară după sex, vîrstă și tabieturi, frecventau felurite cercuri. Și, treptat, Andi observase, ascultînd conversațiile de la mesele care adunau familia, că în tcate grupurile agapiste se vorbea despre el ca de *altcineva*,

socotea Andi, intrigat de fizionomia acestui Andi care-i apărea în față, venind înspre el.

— Vezi, dragă Andi, *toată lumea* spune că ar trebui să te mai distrezi puțin, rezuma doamna Danielescu generalizând sfaturile și îndemnurile cucoanelor din cercul ei.

„Să se mai distreze puțin?” Dar ce făcuse? Muncea? Prepara examene? Scria ceva?...

A! vra să zică, i se atribuiău munci concentrate; așa numai se explica refrenul sfaturilor care izbutiseră s-o alarmeze și pe mama lui. Și mama lui, oricum, trăia alături de el.

Încet cu-ncetul, Andi lămurise sensul acestui îndemn la distracție.

— Măibăiете, mai ieși și tu în lume, mai fă curte la fete... Atîta filosofie și singurătate nu-i bună la vrîsta ta. Uite, *toată lumea-mi* reproșază că vreau să te fac ca mine... înainte de vreme, îl muștra, c-un zîmbet măgulit, domnul Danielescu.

Aha!

— Eu nu le mai înțeleg! exclama Duduia, măsurîndu-l pe Andi cu ochi de croitoreasă care n-a descoperit încă secretul tăieturii unei rochii. *Toate* fetele se *tem de tine*, că le intimidezi, că ești prea serios...

Andi ridica din umeri.

În locul lui, răspundea Luchi:

— Lasă, păpușico, Andi nu-i de nasul vostru!

Aterizarea în viață o făcuse nepremeditat. Fusese bruscă și neașteptată. Se întorcea — singur — dintr-o plimbare, îl prinsese o ploaie torențială, tocmai cînd intrase pe aleea principală a Agapiei. Dintr-o casă cu ferestrele pline de capete de fete, ca pernițele croitoreselor de ace cu gămălie, auzise glasul Duduiei:

— Andi! Andi!

Pîna la ei acasă mai era drum lung. Ploaia curgea, ridiculizînd pe cei care defilau peștri sub galopul ei.

Intrase deci în casa de unde-l strigase Duduia. Nemerise într-un cuib de fete, prietene de-ale Duduiei, și băieții servanți ai acestora, care ascultau cu devoțiune

placide gramofon. Se înclinase corect în fața fiecărei fete, cu distincțiunea care era ritmul firesc al frumuseții lui.

Vorbea, cu același zîmbet de „femeie care minte”, vorbea calm, fără precipitarea cînd impertinentă, cînd intimidată a băieților tineri, comentînd incisiv, ca și în scrisorile către Luchi, viața monastirei, adică a maicelor, făcînd pe ceilalți să zîmbească — hazul lui Andi nu provoca hohotul ilar, ci numai zîmbetul ușor—, dar dîndu-le și-un fel de spaimă față de perspicacitatea ascuțită a vorbitorului, exercitată atunci numai împotriva maicelor, dar care se exercitase desigur și-mpotriva lor.

Luchi jubila.

— I-a dat gata Andi! Cred și eu!

Andi simțea începutul unei încrederi în viitor foarte asemănătoare cu a fetelor crescute în singurătate undeva la o moșie, neștiind prea bine și nici prea interesîndu-se dacă-s frumoase, adică dacă-s *mai frumoase decît celelalte*, cînd după primul bal unde au fost spontan și unanim sărbătorite, își dau seamă cît e de ușor să ai succes.

Nu era *identic* în orișicare cerc. Varia, devenea altul, fără efort, și această continuă prefacere nu-i dădea nici impresia ipocriziei, nici a platitudinii, nici a rolului actoricesc, transpus cabotin în viața de toate zilele, ci dimpotrivă, îi dădea certitudinea diversității lui, a belșugului sufletesc.

Avea în el substanță pentru mai multe suflete; și-și făcuse, adică avea impresia că moștenise, un fel de garderobă de suflete, pe care le schimba fără efort, așa cum femeia cochetă își schimbă rochiile, armonizîndu-și îmbrăcămintea cu mediul, cu anotimpul, cu momentul și cu împrejurările.

Reintrînd în Iași, după vacanță, împreună cu familia, se minunase zîmbitor la amintirea vechii neîncrederi în viață.

De ce?

Dar viața era cu adevărat interesantă! Avea acum o compătămire înduioșată pentru epoca hulubăriei și pentru acel Andi refugiat în hulubărie.

Acum *dorea* viața, adică repetarea în mai vast și mai complex a succeselor de la Agapia. Urma cursurile Facultății de litere, devenind un student eminent. La seminarii, criticele sale calme, lucide, ușor zîmbitoare—

5 zîmbetul acesta îl învățase din lectura lui Anatole France —, cu totul lipsite de impetuozitatea barbară a băieților tineri de cîte ori combat „ideile” susținute de alții, îl făceau admirat și respectat. Deși nu era un erudit, dădea celorlalți impresia erudiției din pricina

10 ușurinței cu care-și asimila atmosfera, ritmul intelectual al cărților răsfoite. Și cum niciodată nu făcea paradă de erudiție, modul său de-a expune, fără citate parvenite, ideile altora, dădea celorlalți impresia că le creează fără efort. Nu afirma niciodată idei și atitudini exclu-

15 sive cu acea caracteristică vehementă tinerească; afirma o idee, dar o nuanța astfel, complicînd-o, distrămînd-o, reîmpletind-o, încît nu știai niciodată dacă o acceptă, dacă o susține cu tărie, sau dacă o respinge. Această lipsă de afirmațiune netă, de categoricism impunea celorlalți credința că Andi e mai comprehensiv decît ei, că e permeabil la orice, pe cînd ei sînt numai la categorii limitate; că Andi e mai elastic, mai recep-

20 tiv, mai fin.

Trupește, orișice haină cădea bine pe el, oricît de ieftină ar fi fost ștofa. Așa și-n domeniul spiritual: toate ideile erau purtate de el cu o egală perfecțiune și îndemînare, valorificîndu-le grațios chiar pe cele mediocre. Ideal manechin intelectual.

Pe unii studenți ieșiți din țărănime, foști bursieri

30 eminenți ai liceelor, cam greoi, cam colțuroși, care mînuiau ideile ca măciucile, cu atitudini hirsute, la început, Andi îi epatase, intimidîndu-i. Treptat, însă, prezența lui Andi și comportările lui la seminarii îi iritau, dîndu-le un fel de mîrîire intelectuală în fața

35 lui, asemănătoare cu bosumflarea crîncenă a cînilor ciobănești la apropierea ogarilor stăpînei moșiei. Nu-l mistuiau. Aveau o scîrbă instinctivă pentru el, simțindu-se pe nedrept depreciați din cauza lui. Asta îi făcea și mai stîngaci în discuțiile cu Andi, cele obliga-

40 torii de la seminarii, — altminteri îl ocoleau. Și totuși fără să-și dea seamă, era în ei, cu toată conștiința pu-

terii lor reale, un pic de invidie care-i făcea uneori să-l imite față de alții, împrumutînd de la el calmul elegant cu care-i epatase, cercînd la rîndul lor și ei să epateze pe cei care nu-l cunoșteau pe Andi, mai ales pe fete.

5 Cursurile, seminariile și orele de bibliotecă limitau timpul lui Andi, ceea ce-i dădea o invulnerabilă justificare față de saloanele frecventate numai din cînd în cînd. Nu devenise un asiduu al nici unui salon, ca

10 restul clientelei tinerești. Apărea uneori numai, în treacăt, ca un om foarte ocupat, care-și „sacrifică” o oră pentru prietenii cinstiți de acest sacrificiu.

Mereu primea invitații pentru ceaiuri, serate dansante și serate literare.

15 Dar dragostea?

Pe cine iubea Andi? Nimeni nu știa. Nu i se cunoștea nici o aventură. Dar Andi nu iubea pe nimeni. Nici nu flirta măcar.

20 Astfel trecuse primul an, o mie nouă sute douăzeci și unu, în vara căruia, petrecută tot la Agapia, Andi se odihni după munca examenelor trecute numai cu bile albe, aducînd după el un tineret întreg de fete și băieți cu el întorși apoi la Iași, în toamnă, pentru viața altui an.

25 Reîncepuse aceeași viață de universitate.

Și la-nceputul primăverii, simțise într-o zi o oste-neală de oștean care-a purtat prea multă vreme armura gcea, pe calul de război, pîndind prin crăpătura vizierei numai ce-avea *s-atuce*, cu mîinile pe frîu și spadă.

30 Parcă dorea să respire și s-adoarmă o clipă zîmbind.

Și zîmbise, într-o zi cu lilioci înfloriți, cînd se-n-torcea de la Universitate, unei fete care-l iubea mai demult. Era și ea în anul al doilea la Matematici. Ciudat! Cine-ar fi văzut-o intrînd la Universitate, ar fi jurat că se duce la Facultatea de litere c-un Lamartine în geantă. Era un fel de Andi cenușiu-blond, cu ochi cenușii-albaștri, devenit fată cu cozi lungi, cu gene plecate de mireasă care pășește spre altar în solemnitatea

40 rochiei cu trenă, ascultînd corurile și bătăile inimii.

Ssmăna cu Andi. Aveau același profil de efeb grec, aceeași mlădioasă înălțare-n mers, numai că ea era fată blondă, și Andi, băiat brun. De câte ori îl întâlnea pe Andi la Universitate, se roșea, și totuși îl privea, c-un zîmbet parcă trist. Era-n făptura ei ceva cu-
5 minte, bun, blajin, ca fumul caselor de țară în amurg, când pacea aerului le îngăduie-nălțarea înspre cer, vi-sător lină.

De ce urma la Matematici?
10 Atîta îl preocupa pe Andi, cîteva clipe, cînd o întâlnea. Știa că se roșește cînd îl vede și că totuși îl privește c-un sperios curaj, păstra cîteva clipe-n ochi icoana ei de fată de altădată — care urma, ciudat, la Matematici —, și o uita. Era în el ca apariția la mar-
15 gini de pădure a unei căprioare.

N-o întâlneau niciodată în saloanele ieșene, deși era odraslă de boieri adevărați. Orfană, cu'avere mare, trăia pe lîngă o mătușă după tată, într-ocasă enormă de pe strada Lăpușneanu, închisă într-o grădină inso-
20 lită prin proporțiile de singurătate înflorită acolo între magaziile străzii Lăpușneanu, înghesuite unele în altele. Mătușa ei era o maniacă: își închisese porțile enormei case, îndată după războiul care-i rechiziționase parte din odăi, temîndu-se de ploșnițe și de microbi.

25 Pentru ea, războiul infectase lașul'pe veci cu ploșnițe și cu microbi.

Nu mai primeapenimeni. Trăia, păzită de-o armată de servitori hodorogiți, care-i respectau tăcerea, fobia microbilor și papagalii din zece mari colivii de argint.
30

In acest cavou așezat în mijlocul lașului, cu o bă-trînă care convorbea de dimineață pînă seară numai cu papagalii ei, locuise Magia Boldur, după ce în o mie nouă sute șaisprezece tatăl ei murise pe front, iar
35 mama ei, soră de caritate, murise de tifos exantematic.

De cînd îi zîmbise Andi — în ziua cu liliesci parcă înadins înfloriți pentru acel zîmbet — ea nu-i mai zîmbea. Îl privea, nu sperios ca înainte, ci adînc și g'av.

40 O saluta. Ii răspundea.
El se ducea la Litere, ea la Matematici.

Atît.

Și poate că mai mult decît armonioasa ei făptură, acest „atît” dintre ei dădea lui Andi înviorarea și odihna de care simțise că avea nevoie. Nu vroia s-o
5 cunoască, dorea numai s-o vadă din cînd în cînd, cu intimitatea zîmbetului împărțășit de gravitatea pri-virei ei. Se mulțumea s-o știe înaltă, la una din ferestrele sufletului — și tocmai asta îl mulțumea, pasivi-tatea ei decorativă.

10 Acum nu se mai întreba: „De ce urmează la Ma-tematici?” întrebarea care-l intrigase înainte de-a-i fi zîmbit acum devenise pentru el un fapt providențial.

El era la Litere.
15 Magda Boldur, la Matematici.
Ca în două continente osebite: așa socotea Ardi.
Și se vedeau în treacăt, c-o atingere de suflete aproape-n fiecare zi.

20 Într-o noapte, după douăsprezece, Andi se întorcea pe strada Lăpușneanu înspre casă, venind de la o se-rată.

Parfumul teilor era blond și jilav ca lumina lunii pline, care dădea luciri de argint asfaltului străzii pustii. Întîlnise-n Păcurari o pereche de îndrăgostiți.

25 Mergeau strînși unul în altul, unindu-și singurătățile în patetismul pustiului lunar și-al teilor cu elegiac parfum. Și Andi-și simțise singurătatea, rămînînd în noapte numai cu el, cu umbra lui solitară. N-avea pe nimeni. Izolarea lui numai el și-o cunoștea. Era oste-nit. Dorea o mînă pe fruntea lui și să-nchidă ochii.

30 Mergea încet. Pașii sunau prelurg pe strada Lă-pușneanu: goală, argintie, ca un pod lunar ducînd în monastirea tăcerilor ieșene.

35 Trecea prin dreptul casei Boldur, care-și avea in-trarea într-un mare garg boltit deschis asupra străzii.

Se vede că Magda nu dormea și că-l văzuse venind de la fereastra etajului de sus, prin lumina lunii. Bă-taia inimii o rostogolise pe scări, ca un fruct copt, des-prins de vînt de pe creanga lui. Îl întîmpinase din în-tunericul gîngului nu ca pe un necunoscut — nu-și

vorbiseră niciodată — ci ca pe un Andi al ei adus de marile lumini de lună, ca de lebedă un Loher.grin.

Ea-i apucase minile; fără șovăire. Avea în nebunia ei puterea somnambulilor.

5 Intrase după ea, mergînd în vîrfuri, în casa necunoscută. Ii bătea inima tare. Se văzuse vag, ca reflectat de-o apă, în oglinda vastului antret a cărui scară ducea la etaj. Mirosea a parchet vechi și a covoare. Fulgerul lunii aprinsese-ntr-un vitraliu cozi de păun și de fazani gata de zbor de pe crengi roși cu frunze rubinii.

10 Era un miros și-o tăcere de alt veac, în care luna răspîndea parcă mișcări de statui albe printre pulberi moarte.

Bătuse o pendulă, sus, metalic.

15 Și parc-atuncea deșteptată din faptele-i de somnambulă, Magda-i scăpase minile, îl *văzuse*, se cutremurase și, ghemuindu-se pe scară, izbucnise-n plîns.

Andi o privise cu mirare, clipind, cu fruntea încrețită. Ce nebunie-l adusese după miezul nopții în această casă necunoscută, alături de o fată care plîngea?

20 Magda ședea la picioarele lui, cu spinarea aplecată ca subt bici, plîngînd înăbușit, c-o deznădejde care-i scutura mereu, ca tremurul de frig, umerii subțiri.

25 îl aplecase asupra ei nu dragostea, nici mila, ci dorința de-a o alina, ca pe-un copil frumos descoperit plîngînd pe-o margină de trotuar. Îi dezmiardase părul, umerii, obrajii umezi. Capul ei se aplecase, încă scuturat de plîns, pe pieptul lui. Ea îl privise printre

30 lacrimi, ea-nălțase buzele spre el — părea-nflorită atunci din rouă, c-o lumină de lună —, și o sărutase.

Plecuse tot în vîrfuri, lăsînd în urma lui obraji care ardeau și două mini pe inimă ca pe-o fereastră împinsă de furtuni.

35 Și dimineața, chiar în clipa deșteptării, Andi regretase, cu ceva mai mult decît o simplă ridicare din umeri, ceea ce de-atunci numise un moment de nebunie, îl neliniștea sărutarea nopții, ca un proiect de inel de logodnă impus. Nu se mișcase de acasă toată ziua, pretextînd o migrenă. N-o mai văzuse pe Magda cîteva zile. O ocolea. Și într-o zi, pe stradă, nu la Univer-

sitate, se întîlniseră pe neașteptate, și Andi văzuse în ochii Magdei ca o bătaie de inimă, apoi o paloare de obraji, și căderea genelor ca două păsări ucise pe un cer alb. Și în noaptea aceeași zile o sărutase din nou, dezmiertîndu-i părul și fruntea, pe scara antretului cu miros de parchet vechi și covoare, la lumina aceeași g.ădini din vitraliul cu fazani și păuni speriați pe crengi de toamnă rănită.

5 De la-nceput, Magda Boldur îl obsedase prin mila pe care i-o inspira. Adică nu prin milă, mai degrabă prin teama de mila care începea în el. Noaptea, o simțea plîngînd pe scara din antret, și plînsul acesta nu-l lăsa să doarmă. Se ducea s-o vadă, nu fiindcă o dorea, ci fiindcă plînsul ei îi neliniștea sufletul. O alinta, și

10 după ce o lăsa zîmbind, pleca, în sfîrșit liber.

Ea îi spusese într-o noapte, pentru întîia oară: „Andi”.

15 îi spusese și el, constrîns: „Magda”.

Apoi, tot noaptea, îi pusese la gît un lăntujel lung cu o cruciuliță: ea lui. Ancoră.

20 Plănuia să-l prezinte mătușei ei. Andi se împotrivise categoric, avînd aerul că-i intimidat.

Se ducea s-o vadă cîteva clipe în fiecare noapte, — fericit că se apropie vacanța și plecarea la Agapia, atît de fericit c-avea față de Magda, din ce în ce, o duioșie penitentă, — atribuită de Magda melancoliei despărțirii.

25 O iubea ușor. Ar fi dorit parcă s-o aibă statuie în odaia lui de lucru, în desueta atmosferă a hulubăriei, c-un veșnic zîmbet pe buzele de marmură, care să-i dea siguranța că n-o să mai poată plîrge de vreme ce-i înmormîntată în fericirea marmurei sculptate.

30 Își simțea viața incomodată, primejduită, deși Magda nu-i cerea nimic, și deși o socotea resemnată.

35 Dar se temea de neprevăzutul dement pe care știa că dragostea poate să-l stîrnească în oricine. Magda trăia prea singură. N-avea prietene. Și matematicile lăsaus disponibil în ea un romantism acumulat de mult, necheltuit în nimic, la pîndă, gata să se rostogolească în acte insolite, așa cum se întîmplase în noaptea cu lună plină, cînd ea, fata serioasă și timidă,

deschisese fără nici o clipă de sfială sau recul porțile casei unui necunoscut, după miezul nopții,
îi spunea:
— Andi, nu știi cit am să sufăr fără de tine! Rămîn
5 atît de singură...
Și își lipea obrazul de al lui, cu lacrimi lungi.
Andi tăcea. Era înspăimîntat de mila pentru Magda. Îi dezmierda obrazul și tăcea, preocupat.
Ea se lipea de el, simțindu-l astfel și mai lîngă ea.
10 Dar sufletul lui izbucnea la Agapia, unde situa înfri-coșat aceeași milă, verificîndu-i imagina'iv virulența.
Și îi era atît de milă uneori de înclinarea ei de floare cu tulpina ruptă, că se simțea incomodat ca de-o dezordine în el.
15 în lume chiar, era preocupat, nu mai avea aceeași dezinvoltă libertate.
La despărțire, în ultima noapte, Magda se ghemuise iarăși pe scara antretului, strîngînd în brațe o mîna de-a lui Andi, legănîndu-i-o ca pe-o păpușă. Ar fi vrut să i-o lase — mîna — pe tot timpul vacanței, și s-o știe că nu mai plînge. Nu *suferința*, ci plînsul ei, pe care parcă-l auzea de la distanță, îl neliniștea: suferința notificată lui prin lacrimi.
20 îi făgăduise să-i scrie de la Agapia...
Cînd sosise la Agapia, îl aștepta o scrisoare de la Magda în mîna maicei Agafia. Fruntea lui Andi se încrețise ca la cei cari primesc anunțul unei polițe protestate. O deschisese cu spaimă. Nu-i spurea nimic, nici un fapt.
30 Era făcută numai din dezmierdări puerile și aiurite ca cele cu care fetițele își leagăna păpușele: „Dragul meu drag, copilul meu iubit, dragostea mea scumpă. Andi al m.311 bun și frumos...”
Se vede că nu scrisese pînă atunci nici o scrisoare de dragoste; și noutatea încîntătoare de-a te juca, de-a alinta cuvintele trimise celui plecat îi dădea o uitare a tristeții, o bucurie mereu zîmbitoare și o absență totală de cochetărie stilistică. Nu se simțea în nici un rînd, în nici o vorbă dorința de-a înfrumuseța literar. Cuvintele ieșiseră spontan ca un izvor.
40 Mediocră în sine și dulceagă, scrisoarea exprima totuși,

viu, o mișcare sufletească, o realitate, care l-ar fi fermecat pe Andi, dacă ar fi fost cît de puțin îndrăgostit.

După cetirea scrisorii, adică după ce înregistrase
5 atent și din ce în ce mai ușurat aceeași lipsă de plîns, același zîmbet pueril, oftase și simțise în tot trupul bucuria recîștigîndu-l, ca o elasticitate de minge o clipă primejduită de un vîrf de ac care apăsase fără să înțepe.

10

„**Dragă Magda,**

Am ajuns sănătos la Agapia, unde mă aștepta scrisoarea **ta**, care **m-a** bucurat **și** pentru care-ți mulțumesc. **Mă** gîndesc **la** tine **și** aștept...”

15

Da, prea era bucuros că nu plîrgescrisoarea Magdei, ca să nu-i dea bacșișul unui neadevăr.

„...și aștept cu nerăbdare revederea noastră **la** toamnă.”

20

Expediasc scrisoarea și, fericit ca un om care și-a încheiat cu bine o zi grea de muncă, zburdase. Da, zburdase. Glumise toată ziua cu familia și cunoscuții, antrecîndu-i pe toți cu generoasa lui exuberanță. Apoi venise altă scrisoare.

„...Și cînd mă gîndesc cît mai **este** pînă **la** toamnă...”

N-o mai cetise.

25

O auzea din nou plîrgînd jos, pe scara antretului, îndărătul vitraliului cu păuni și fazani, în mirosul acela de parchet vechi și covoare.

30

Fusese nervos toată ziua. Se culca, hotărît, se scula, îndîrjit, iar se culca, extenuat. Toate zgomoatele erau prea tari, și toate tăcerile, înnebunitor provizorii, ca cele dintre trăsnete.

35

Apoi venise altă scrisoare. O privise, o măsurase lung, întrebător, și o închisese în geamandan, nedesfăcută.

După două săptămîni, geamandarjul era plin de scrisori nedesfăcute. Prezența lor de mulțime îmbulzită la ușă îi dădea o spaimă neconținută de propria lui odaie. Era mai tot timpul pe-afară, febril, în cerul fetelor și al băieților ieșeni.

în fiecare zi, o nouă scrisoare sporea numărul celor captive în gaamandan, provocând în Andi o înprospătare zilnică a iritării. Parcă-i era sufletul pișcat de țintari.

5 Nu îndrăznea să dea pe foc scrisorile — cine-l
oprea? Zilnic se hotăra s-o deschidă pe cea din urmă și
să răspundă un cuvânt — de pildă, o sărutare expri-
mată pe o fotografie —, care l-ar fi eliberat de mereu
io sporita neliniște. Nu izbutea. Uneori cetea mintal o
scrisoare de la Magda, construită de el, o scrisoare
tristă, resemnată, pînă cînd un gemăt de enervare îi
scăpa. Fugea de acasă. Era în acea stare de iritare bol-
năvicioasă, cînd propriul suflet devine ca o soție acră,
care mereu te iscodește cu ochii subțiați, gata de ceartă,
15 dar mereu aminînd-o, ca să te ție „subt presiune”.
Lehamitea de propriul suflet pe unii îi duce la
beție, pe Andi, însă, îl minase spre sexualitate, altă
crîșmă.

20 Dorea trupul unei femei; era chiar alături de casa
lor, gard în gard.

O dată pe săptămînă, în creștinească sîmbătă, pe
la amiază, se oprea la poarta casei de alături o enormă
limuzină cu armură metalică — evenimentul automo-
bilistic al Agapiei —, din care cobora, întîmpinat de
25 înclinarea hainei de olandă a unui atletic negru, un
om atît de perpendicular, că-ntreg pămîntul devenea
unghiul său drept, făcea pași de compas spre portiță,
cu aceeași exclamație: „Hallo, Gladys!”... în timp ce
la volanul limuzinei o față de harap cu ochi și dinți
30 ca de olandă crohmolită rîdea cu ochii și cu dinții,
amintind copiilor strînși împrejur harapul oglingioa-
relor rotunde, în ochii și în gura căruia, cu răbdătoare
stăruință, trebuie să potrivești mărgelile albe.

Două zile, sîmbătă și duminică, din balconul casei
35 de alături, se ridica un fum dulceag de pipă de lîngă un
patefon care cînta englezește melodii uuitoare ca un
cor de buhai de baltă și de broaște melomane. Luni
dimineață patefonul amuțea, limuzina pornea cu
majestatea unui transatlantic pe roți de cauciuc alb
40 ca ghetrele, ducînd un cîrîit de claxon, lăsînd un
rotocol albastru de benzină brazilor flegmatici, și casa

de alături rămînea cu cîinii Cocker, femeia cu păr
roș, automobilul cu caroserie de mahon închis în
vitrine de cristal și cu negrul athletic.

5 Povestea americanului era cunoscută de toată Aga-
pia, și fiecare nou vizitator o afla obligator, ca pe-o
legendă locală.

Furnizor al statului român, americanul venise în
țară, după o lungă corespondență zadarnică, să-și înca-
seze milioanele de la debitorul „Made in Balcan”.
10 Fusese purtat pe la ministere vreme lungă și amînat
în fiecare zi pentru ziua următoare. Nu se tulburase.
Edificat asupra mentalității debitorului, telegrafiasse
în America soției lui să vie. Venise cu negrii, mași-
nele și cockerii cu primul transatlantic. Și americanul
15 se instalase în țara debitorilor, cîștigînd milioane cu
exploatările petrolifere din Bacău, în așteptarea bani-
lor ale căror procente însutite le percepea cu antici-
pație.

20 Pe vară își instalase soția la Agapia. Mrs. Fair
venise în casa maicei Xenia cu negrul, cu cockerii —
șapte — și cu dolarii, mulți.

Unii spuneau că-i englezoaică — după ten și culoa-
rea părului —, alții spuneau că-i evreică, — tot după
ten și culoarea părului —, iar alții spuneau că trebuie
25 să aibă pe dracul în ea, — tot după ten și culoarea
părului.

Andi o zărise în treacăt, izbucnind pe șosea la dus
și la-ntors, cu o viteză necuviincioasă.

30 Înainte s-o vadă cu de-amănuntul, Andi o auzise-n
fiecare dimineață, pe la cinci, prin exasperarea unui
somm amenințat de glasul ei:

— Handerli, handerli, handerli, handerli...

35 Așa își aduna cîinii la zburdat în fiecare dimineață,
cu strigăte nebunatece ca niște cîrlionți de păr roșcat
în vînt.

Pînă cînd, într-o dimineață, scos din fire de chemă-
rile impertinente ale glasului care sfida somnul întregii
monastiri — Ea și Agapia, cum ai spune: America și
România —, Andi renunțase să mai doarmă.

40 Ieșise afară, cu frunte cruntă, ochi haini, îmbrăcînd
peste pijama scurteica cu guler brumăriu.

^ Soarele nu răsărise: ca o ploscă roșie de un oblînc, atîrna pe coasta dinafară a muntelui răsăritean. Monastirea albă și cu munții erau în fumul de tămîie al zorilor pădurilor de brad. Totul era albastru ca pe

5 mare calmă, și în parfum de brad, copilărește proaspăt.
— Handerli, handerli, handerli, handerli...
Suit în picioare pe parapetul balconului, luînd în brațe un stîlp, Andi privise-n curtea de alături.
Tot crunt.

10 Văzuse.
Și zîmbise.
Mistress Fair, Gladys, era uu trup de băiat în pijama de băiat, cu mînecele și pantalonii suflecați, un trup de băiat cu șolduri vălurii de dansatcare, sî'ni

15 de țărâncuță — atît de dîrji, că toate salturile trupului nu izbuteau să clatine relieful lor scurt — și-un păr de piper roșu, numai zulufi, atît de-ntortocheați, că-n jurul capului păreau materializarea unui hohot de rîs nebunesc.

20 Spunea „handerli” cu capul pe spate, scuturat, cum ai rîde spre cineva care te gîdilă de sus, dintr-un copac, săltînd cînd pe-un picior și cînd pe altul., plescîind din degete de parc-ar fi avut în ele castaniete pocnitoare.

25 în jurul ei, cei șapte cockeri, pletoși, zuluoși, urechi, bot și picioare, numai zulufi și numai plete de cașmir negru cu alb, și alb cu galben, o fugăreau, o-ncercuiau, și zdup, și țup zvîcneau în salt pletos și zulufos, făcuți din zurgălăi de blană, sărînd să-i

30 prindă vîrful degetelor pocnitoare, și iar cădeau, cascadă, pentru ca iar să sară, fugărînd și-ncercuind zulufii roși, brațele goale și piciorul care își pierduse un papuc.
Se repeziseră toți cockerii după papuc. Un braț îi

35 spintecă. Papucul apăru, urmat de salturi, se-nălță în mîna care se juca, stîrnind ciclonu-n miniatură, pe cînd călcîiul gol, mugur trandafiriu în aer, surîdea lui Andi îmbiîndu-i ochii către curba albă ca o carne de langustă a pulpei rotunjite de mișcarea bruscă

40 a piciorului săltat și îndoit la spate.

306

întăia rază a soarelui — rubin — aprinse sîngele lui Andi pe o pulpă albă, înroșînd văzduhul munților.

Și jocul iară începu, din ce în ce mai rumenit de înălțarea soarelui, subt ochii tot mai arzători ai celui care îl privea din altă curte.

Brațele goale fluturau, cîrlionțînd mereu zburdălnicia cockerilor.

Pe Andi nu-l vedea.

Ciudat!

El o vedea, ea nu-l vedea. Dansa mereu, frîngîndu-și mijlocul subțire, răsturnîndu-și părul roș, femeie-minge — pentru cine? Pentru cockeri? Pentru ochiul roș ae sînge-al soarelui cu păr de aur?

Și cînd văzduhul tot se-ncinse în văpaia verii, femeia cu păr roș se repezi în casă, cu toată turma după ea, dar din prag trimise-un zîmbet ca o minge drept în Andi.

— Handerli, handerli, handerli, handerli...

Căci se jucase și cu el în turma celor șapte cockeri.

La amiază, automobilul cu caroserie de mahon așteptase mai întîi pe cockeri:

— Handerli, handerli...

Și după ce intraseră toți cockerii, mai răsunase

25 înc-un handerli... pentru cine?

Andi zîmbise din cerdac, fără să se arate.

A doua zi dimineața, tot pe la cinci, Gladys își schimbase pijamaua de un negru mat cu una albă. Și-n dimineața pijamalei albe ca maramele alba Gladys

30 nu-și mai suflecăse mînecele, nici bufanții pantalonii, lăsi'nd și brațele, și trupul, și picioarele s-apară și mai goale în bruma de matasă a țesutului ușor.

Dar cockerul de la vecini nu mai era.

în schimb, portița curței scîrțiise, și apăruse o

35 măicuță palidă cu gene negre și obraji spălați cu lună, cum alta-n monastire nu era.

- Aoh!...

Priviseră și cockerii, cu capetele clăpăuge înclinate

40 pe-o ureche, cum stăpîna lor rîzînd cu hohote, de mîna cu măicuța intră-n casă, și cum nu mai iese.

De-atunci nu mai dormise-acasă-n nici o noapte,
pînă sîmbătă, cînd apărea aceeași limuzină, aducînd
lui Andi, ea, nu clopotele, creștinească odihnire, sîm-
bătă, duminică spre luna care-l aștepta cu noaptea
5 cea mai aprigă a săptămîinii.

Găsise ce dorea: o violentă evadare din el însuși.
Trăia în fapte, nu în gînduri, c-o lipsă de sfială și
prudență, cu o temeritate pîn-atunci necunoscută lui.

El, Andi — care Andi? — niciodată n-ar fi cute-
zat să-ncerce ceea ce făcuse Andi într-o seară cînd
10 împrumutase de la sora Aglaia vestmintele de morahie
cu care se-mbrăcase-n zori, intrînd în casa de alături
cu pași siguri și c-o șoaptă:

— Mrs. Handerli!

...Stîrnind în Gladys rîsul, rîsul cel nebun, gîdiM-
torul rîs care preface sîngele femeii în furnici.

În fiecare zi primea cîte-o scrisoare de la Magda
Boldur. N-o cetea. O închidea în geamandan și închidea
în suflet înc-un gînd, același gînd în fiecare zi adăugat
20 în sufletul obscur, cel care-l aștepta în viitor, tot ca
un geamandan închis plin cu scrisori nedescăcute;
la Iași, o fată plînge, așteptîndu-l, așteptînd mereu
scrisoarea de la el, care în fiecare zi tot nu venea.

Simțea cu certitudine și cu oroare că în viitor, adică
25 în septembrie, după întoarcerea de la Agapia, iar se va
duce într-o seară pe la Magda Boldur, și c-acolo-n fața
lacrimilor ei nu va-ndrăzni să spuie:

— Iartă-mă, nu te pot iubi.

Nu! Va lua-o-n brațe, o va strînge sărutînd-o —
30 era frumoasă — și va șterge toate lacrimile cu o vorbă:
— Te iubesc.

Astfel înlăturînd și explicațiile asupra trecutului
recent, și lacrimile în viitor.

Și n-o iubea.

35 Această lașitate sigură cu care-și va începe anul,
viața de la Iași, lovea c-un bici de flăcări faptele de la
Agapia, înnebunindu-le, făcînd-o pe Mistress Handerli,
cu păr de piper roșu și trup de-o nuditate cărnos albă
de ciupercă după ploaie, să-l dezmierde cu un glas de
40 violină pisicească:

— Aoh, darling! Little boy...
Ciudat! Căci uneori el singur se înspăimînta pe el,
așa cum îl înspăimînta odinioară fata din brazi.

5 Nu numai ea, nici Andi nu știa că nu trăiesc fap-
tele lui, ci ale fetei din pădure în clipele de evadare
din el însuși.

Astfel, aproape-o vară-ntreagă Andi trăise-n trup
și-n fapte-mprumutate de la altul, știind că sufletul
l-așteaptă.

10 Nu la Agapia, la Iași, pe patul din odaia lui, în
întunericul odăii, sufletul gonit îl aștepta.

*

El, Andi, cine era, care era?

Fantomă în hulubărie, fantomă la școala militară,
fantomă pretutindeni, în lașul cu saloane și-n cel al
15 Universității, și-n casa părintească tot fantomă.

Care era Andi? Cel care visa în hulubărie un Iași
inexistent, devenind cetățeanul acestei ficțiuni? Cel
care la școala militară era poreclit Hamlet, fiindcă
era frumos și palid, și fiindcă tăcerea lui era socotită
20 de naivul și generosul tineret ca o atitudine înalt
intelectuală? Cel care-ntors în casa părintească și
în lașul real se socotise surghiunit și purtase doliul
unei morți inexistente, cu suflet de orfan? Cel care
îngăduise admirația lui Luchi și compătimirea lui
25 febrilă? Cel care, masculină Damă cu camelii, plecase
la Agapia umezind ca un act de melodramă ochii
familiei? Cel care la Agapia, fără să fie în stare de
un singur gest bărbat, așteptase pe fata din brazi
să-i aducă dragostea în odaie, cum aștepti dimineața
30 pe slujnică să-ți aducă ceaiul în pat? Cel care în ace-
lași an, tot la Agapia, se bucurase de plecarea fetei
care-i adusese viață, numai viață? Cel care la Univer-
sitate își ascundea vidul subt eleganța formulelor
ambigui, pîrînd că are și pricepe toate părerile, fără
35 să aibă nici una? Cel care sărutase o fată pe care n-o
iubea, fără măcar de apetit sexual, din simplă lașitate,
și care prelungise zi cu zi confuzia de teama lacrimilor
explicației? Cel care-n patul americancei plagia viri-

litatea crîncenă a trupului și-a sufletului fetei din brazi?...

Care era Andi?

Cine?

5 Unde?

Monedă plăsmuită pretutindeni. Căutaun grst, un singur gest mărunț, neînsemnat, care să fie **adevărat**, să existe, — și nu-l găsea.

Nu! Căci dacă ar fi existat acest Andi, care vedea

10 în sfîrșit că toată viața lui n-a fost decît un bal mascat, și că subț fiecare mască nu era **cineva**, cum socoteau cei din afară, ci același vid, forma amăgitoare a aceleiași fantome, acum, în aceste clipe de luciditate și rechizitor, ar fi **făcut ceva**: l-ar fi trezit pe Luchi, pe dragul și naivul Luchi, care-l admira fără rezerve, și i-ar fi spus:

„Dragă Luchi, sînt mai inconsistent, dragul meu Luchi, decît meduzele. Iartă-mă că te-am înșelat. Pe tine te stimez fiindcă ești viu, fiindcă naivitatea ta

20 nu-i decît mirajul generozității tale, fiindcă ești tînăr ca toată lumea. Disprețuiește-mă, Luchi.”

O! dar știa atîta de bine, chiar în această clipă limpede, avînd în față toată viața lui, — că n-ar fi fost în stare să solicite, nici chiar între patru ochi, și

25 nici chiar de la fanaticul Luchi, un dispreț regenerativ.

Și se ura. Avea senzația că nu-i decît un pretext pentru ficțiuni.

Trăia? Trăia el, Andi?

Iubea ceva? Iubea pe cineva? Era capabil de o

30 jertfă, de o nebunie?

Nimic! Nimic!

Iubirea pentru Iași? Iubirea domiciliului fantomelor.

Măcar pe Luchi îl iubea ca pe un frate? sau devoțiunea lui?

35 Dar se iubea măcar el însuși cu adevărat? Era în stare pentru el să facă o nebunie, una singură? Să fugă, evadînd din Iași, să iasă din ficțiune, din balul mascat, să se desprindă din cuierul în care atîrna.

40 Nu! Ținea la el nu cu bătaia generoasă a inimii pentru viața din el, ci cu precauțiuneameschină a gos-

podinelor pentru o ceașcă de cafea proclamată persană, crezută de toți persană, de fapt cumpărată de la un imitator de lucruri persane.

Ș-abea acum vedea îngrozitorul vid al ființei lui.

5 Firește, fiecare om cuprinde-n el și viața celorlalți, adică răsunetul și oglindirea celorlalți în el, fiind social chiar în singurătatea lui. Dar fiecare om viu, fiecare om care există nu numai nominal în catalogul vieții, ci efectiv în rîndurile ei, trăiește mai departe

10 cînd e singur ca un pom care-și dă roadele prin crenșgile lui, deși rădăcinele sug în pămîntul obștesc. Astfel, fiecare om creează într-o măsură viață, trăind nu numai cînd e în turmă, ci și atunci cînd, singur, e ca Robinson în insula pustie.

Dar el, Andi?

Abea acum înțelegea dragostea lui pentru Iași și pentru casa părintească, dragoste dospită numai din amărăciuni, dezamăgiri, din deznădejdi, și poate și din ură. Ș-abea acum înțelegea simbolul tuturor odăilor

20 în care noaptea nu trăise niciodată singur, cu tăcerea lui și a odăii lui, ci parazită pe zgomotele și pe viața de noapte a odăii de alături, dîndu-și totdeauna noaptea gînduri otrăvite ca ciupercile cu carne puhav înnegrită de îndată ce le rupi.

Războiul, adică viața-n paroxism, îi dăduse panica de viață, debilitîndu-l, nimicindu-i elasticitatea vitalității, clasîndu-l în viața sedentară a trecutului.

Fata din brazi îi dăduse aceeași teamă de viață, aceeași îngrozire care-i anula puterea, combativitatea, făcîndu-l și mai pasiv, cu nostalgia unei pasivități trainice, de nimic primejduită.

Dar viața casei părintești și viața lașului îl **enervau**, dîndu-i aparenta vitalitate febrilă a nervilor stîrniți. Atunci numai avea impresia de viață. Și numai din

35 această pricină iubea, adică nu se putea despărți nici de casa părintească, nici de orașul care-l făceau să **existe** prin enervarea provocată în el.

Oamarii vii, oricît și-ar iubi părinții, mediul copilăriei și orașul în care au crescut, de-ndată ce sînt tineri simt nevoia emancipării din acest mediu și

40

decor scump inimii lor. Instinctul lor de conservare le poruncește să plece. Astfel numai, confruntându-se c-un mediu nou, cu viața dură și necunoscută, vor face să apară conturul combativ al individualității lor, așa cum apar mușchii când vîslești împotriva curentului.

5 Dar el, Andi, exista sufletește numai în funcție de familie și de oraș — ostil lor, dar neputîndu-se despărți de ele, așa cum mulți oameni devin sclavii voluntari ai necazurilor lor, care-i scot din monotonia urîtului calm.

Alt nimic.

15 Mîne, duminică, începea viața, adică: dimineața, o baie de abur împreună cu tatăl lui și cu Luchi, o baie de abur care-ți dă impresia că numai la Iași poți fi curat; apoi, simțindu-te „întinerit” după baia de abur, recolta primelor exclamații pe stradă, aceleași ca și anul trecut, aceleași în vecii vecilor.

20 — A! te-ai întors, Andi! Bine-ai venit! Ce mai faci?

Oh! acest „ce mai faci!”...

— Bine. Dar tu?

— Bine. Ce mină superbă ai! Ai fost la munte?

— Da. Tu la mare?

25 — Da.

— Se cunoaște. Ce se mai aude?

— Nimic. Știi, aceleași și aceleași lucruri...

30 După-amiază, cîteva vizite: primele arpegii ieșene, sinistre ca cele de la internat în orele de repetitor, cînd pianul se îmbină cu scîrțitul violinei și cu șuierul salivat al unui flaut.

— Cum te-ai distrat, Andi?

— Bine, știi ca-ntotdeauna. Vacanța!

— Ce-ai mai cetit?

35 — Cutare carte.

— Ți-a plăcut?

— Da, adică, știi...

— Ce crezi despre mariajul Ninetei?

— S-a căsătorit?

40 — Cum! nu știai? Aa! să te pun la curent...

Do, re, mi, fa, sol, la, si, do; do, si, la, sol, fa, mi, re, do...

5 În fiecare an se mărită o Niretă, divorțează o Lizetă, moare un nume în „eseu” sau „eanu” și încep discuțiile: do, re, mi, fa, sol, la, si, do...

Seara, după masă, Magda Boldur: o sărutare după un „ah” și-un „oh”, o tăcere, zîmbete „printre lacrimi”, fericire. Datoria împlinită.

10 Apoi primul somn ieșan, în patul proaspăt înfățat, cu gemăt lung de tramvaie la ferestre în loc de clopote monastirești.

Apoi luni, apoi marți, apoi miercuri: dc, re, mi, fa...

15 La început, dezgustul pe care ți-l dă același ziar local, servit de dimineață, o dată cu cafeaua cu lapte, cu tiparul acela asudat ca mînilor bărbierilor cînd te rad, în care vezi aceleași informații, ca o hîrtie înclăiată pe care ai lăsat zbîrnîitul acelorași muște narcotizate, regăsindu-le vii și-n toamnă.

20 Sorbi din cafeaua cu lapte, și fiindcă nu mai ai în față un munte cu brazi și-un cer cu rîndunele — pe care, de altfel, nu le vedeai, fiindcă și la Agapia ceteai ziare la cafeaua cu lapte —, îți arunci ochii pe ziarul local și te-nfiori cetind numele acelui-ași ajutor de primar care dezvoltă într-o convorbire „acordată cu o grație și o bunăvoință caracteristice” același program edilitar. Ai impresia că pămîntul nu se mai învîrte, că anotimpurile stau pe loc, așteptînd pe ajutorul de primar să isprăvească. II lași pe ajutorul de

30 primar, și, aruneîndu-ți privirile tot pe ziarul local, te îngrozești descoperind în același colț reclama acelorași galoși „Tretorn” autentici, și te gîndești că toamna vine cu galoși „Tretorn” prin glodul ulițelor lașului, că iarna vine cu șoșoni „Tretorn” prin zăpada

35 mocirloasă a acelorași ulițe — și regreți o clipă Agapia, munții, vara, gîndindu-te cu nostalgie la vara următoare, și imediat și cu dezgust, fiindcă și vara, ca și galoșii „Tretorn” ai toamnei, e aceeași, cu aceleași călugărițe — parcă și ele autentice „Tretorn” — cu

40 aceiași brazi, cu aceiași pensionari ieșeni și cu aceleași clopote.

Și deodată viața îți apare atât de identică, atât de stătătoare, că te gîndești parcă la placidul Dumnezeu, conjurîndu-l să-și iasă din fire și să pornească acceleratorul nebunește, ca șoferii beți, ca să te vezi în cîteva
5 secunde devenind matur, bătrîn, moșneag și căzătură, cu aceiași galoși „Tretorn” care merită să fie mai durabili decît viața.

Dar peste cîteva zile, orașul mahmur după vacanță, parcă începe să-și piardă monotonia. Oamenii apar
10 individual din ceața plumburie și înecăcios obștească de pînă atunci; aici un zîmbet, dincolo o încruntare, dincolo o ironie, dincolo o glumă, cum ai semăna ceapă, morcovi și ridichi în grădina ta de zarzavaturi.

Ziarele-ți lipsesc dacă nu le ai de dimineată la
15 cafeaua cu lapte, fiindcă de dimineată vrei să știi „ce s-a mai întîmplat”.

Nimica?

Slavă Domnului! Cu-atît mai bine!

Baia de abur, cu cetățenii care, beatificați pe bt'nci
20 de lemn, asudă și-și descoperă voci de concert — e-o bucurie; saloanele în care societatea luptă cot la cot împotriva suveranului căscat sînt o distracție: Universitatea — o ocupație; și viața de toate zilele: Viața.

Crîșme, berării, aperitive la băcănii, teatru, cine-
25 matografe, strada Lăpușneanu — de la **Jockey-Club** pînă-n Piața Unirii, și de la Piața Unirii pînă la **Jockey-Club** — cu aceiași intelectuali scoși din naftalină, cum la piesele istorice cu figurație numeroasă și figuranți puțini defilează de o sută de ori aceiași zece soldați, intrînd printr-o culisă și ieșind pe alta, ca din
30 nou să intre, doar or da impresia unei armate.

Melancolia ieșană...

Nobleță păcii ieșene... Căci pentru apologiștii
35 lașului și căscatul ieșenilor e filosofol, precum și tăcerea — artistică.

Majestatea Trecutului... Căci pentru ratații lașu-
lui și trecutul e o profesie.

„Noi, ieșenii”... Cum ai spune: „Noi, descendenții
40 lui Ștefan cel Mare și ai lui Miron Costin, față de ingratitudea mojiică a actualității, care ne lasă să murim

de foame în orașul cu statuile părinților noștri”.

Ah! minciuna, minciuna ieșană!

Da, își disprețuia și își ura orașul. Nu biata lui
5 făptură de ziduri năruite cuprinsă-n faldurii de-azur ai dealurilor împrejmuitoare, ci colectivitatea ieșană, oamenii contaminați de microbul acelu provincialism special: ieșenismul.

Era tîrziu.

Se simțea istovit.

10 Nu se mai gîndea nici la ploaie, nici la toamnă, nici la Iași, și nici la viitor.

Prezentul era patul; patul, în această clipă, era
somnia.

15 Se culcă pe somiera goală — lăzile cu așternuturile nu sosiseră încă de la Agapia — înfășurîndu-se-n palton.

Adormi.

20 Și prin somn veni în el, ca și odinioară la Agapia-n odaia lui, tăiată parcă vertical dintr-un soare roșu, fata din brazi, spunîndu-i ca și atunci:

— Tu ești mic.

PARTEA A DOUA
BATE CINEVA LA POARTĂ?

— Of! iar plouă!
— Plouă!
— Mult mai plouă!
— Ploaia asta, domnule!
— Doamne, nu se mai isprăvesc ploile!
— Ce mai nou?
— Ce să fie! Ploaie, ploaie si iar ploaie!
— Oooh!
— Aaah!
— Plouă...
Ofta lașul.
Căsca lașul.
Moțăia lașul.

Și scîrțîiau telurile canapelelor și ale fotoliilor vechi la fiecare mișcare artritică sau reumatică a celor care-și ceteau ziarul de seară ascultînd ploaia.

Ploile lui septembrie intraseră nu numai în oraș, ci și în sufletele, tăcerile și vorbele ieșenilor. Pe toate străzile, ploaia și numai ploaia; în toate casele o auzeai pe streșini, pic, pic, pic și lur, lur, lur — și parcă o simțeai pe ceafă, o auzeai gîlgîind în uluce, și parcă-ți intra în ureche; o auzeai picurînd în fiecare vorbă și în orișice conversație la început, înaintea primei sorbituri din cafeaua neagră, o dată cu strănutul trimis în batistă, gata să devie tusă cu nasul roșu și ochii injectați, și-o auzeai la sfîrșitul conversațiilor

In clipa cînd, cu un oftat hîrîitor, musafirul își lua umbrela lăsată-n antret deschisă să se usuce, și-și punea galoșii aduși de servitoare de la bucătărie.

Dimineața, cînd se ridicau storurile, ferestrele

5 vedeau aceeași ploaie rămasă de cu seară-n fața caselor ca-n ochii orbilor, același întuneric. Nu-și mai amintea nimeni culoarea cerului, devenită acum mucegai de miez de pîne veche. Toate trăsurile treceau cu coșul ridicat, toți trecătorii, cu umbrele.

10 Tinereța omenească dispăruse din orașul ploilor de toamnă. Chipuri palide, spinări plecate, frunți încrețite, ochi încruntați.

Aceeași ploaie curgea și-n revistele literare ieșene. Sufletul fiecărui poet era o umbrelă, care-n loc să

15 picure în antretul unei case picura grafic în pagina unei reviste.

Glodul străzilor era cleios ca al cimitirelor. Cioarele ședeau mahmure pe clopotniți, strînse în șaluri negre.

Și ploaia trecea mereu pe toate străzile, privită

20 parcă de toate babele lașului, care țîrîie și cîrlesc ciorapi la ferestre cu vedere la stradă, cu ochelarii pe virful nasului, ca să poată privi și pe deasupra ochelarilor. Și-n prima dimineață de octombrie lașul se deșteptă în soare. Abea atunci ieșenii văzură toamna

25 frunzelor. Intraseră cu aur și aramă în oraș copacii și toți pomii toamnei, ca o șatră de țigani cu salbe, cu basmale și tingiri.

Și de deasupra dealurilor soarele-și privea fapta lui de aur, creștinește slăvită de crucile bisericelor.

30 Dar în sufletele ieșenilor, toamna cu soare fusese închisă în cufere cu hainele de astă-vară. Toți își pregătiseră paltoanele, mănușile de lînă, căciulile, blănile și șoșonii, scoțindu-le de prin lăzi și scuturîndu-le de naftalină.

35 în sufletele tuturor apăreau treptat dialogurile iernii, și acelea scoase din naftalină:

— Ce mai nou?

— Ce să fie! Iaca, o venit iarna.

— Da, domnule, degrabă o mai venit!

40 — Prăpăd cu lemnele!!

— Și-s scumpe!

— Al dracului viață!

- E e !

Așa că ziua cu soare și cu frunze galbene — care dădea văzduhului ieșan parcă splendoarea de cupole

5 aurite a Moscovei rusești — mai mult zăpăcea decît bucura, luînd zilnica ploaie a subiectelor de conversație, fără să aducă primii fulgi ai viitoarelor oftări.

— Ei, ce zici?

— Ce să zic? Iaca, nu zic nimic!

10 — Ai văzut! O stat ploaia!

— Thei!...

— Da, domnule, s-o-ntors toamna!

— Eeeh! la noi toate merg pe dos!

— Așa-i, domnule, mare mișălie!

15 Andi-și începu această primă dimineață însorită cu un dialog incidental, care dădu un accent și-o stilizare particulară toamnei de-afară, în sufletul lui,

își bea cafeaua cu lapte. Deodată ascultase.

20 — Catinco, ia vezi, nu bate cineva la poartă? Trecuseră cîteva clipe. Glasul Catincai răspunse de afară:

— Nu-i nimeni. Se scutură castanul.

25 Și toamna fu prezentă în sufletul lui Andi, ca Moartea, care-n piesele lui Maeterlinck mărește ochii făpturilor cu nume dulci ș-arhaice, dînd dialogurilor lor o aiurită puerilitate și ceva somnambular.

Plecă spre Universitate, reluînd mintal dialogul de acasă:

30 „— Bate cineva la poartă?

— Nu-i nimeni. Se scutură castanul.”

Poarta casei lor, din dialogul cu servitoarea, devenea Poarta: poarta enormă, de lemn afumat, cu fierării grele, a unei cetăți medievale.

35 O mulțime aștepta în cetate, privind cu ochi înfrigurați de așteptare înspre Poartă.

S-auzeau bătăi.

Mulțimea tresărea.

Un glas din mulțime întreba:

„— Bate cineva la poartă?"

Și după o tăcere grea, răspundea străjerul Porții, grav:

„— Nu-i nimeni. Se scutură castanul."

Și-n locul Voievodului așteptat să intre-n fruntea oștilor de aur, Toamna intra în cetate, fără să i se deschidă poarta.

Așa ar fi dorit Andi să fie lașul în această dimineață de toamnă: cu ochii îndreptați spre o poartă.

Dar în tramvaie oamenii ceteau gazetele de dimineață: pe străzi, oamenii se grăbeau s-ajungă la slujbele lor, alții, cu coșul în mină, se duceau la piață, sau veneau dintr-acolo. Tramvaiele, străzile, oamenii, clădirile aveau un respingător concret cotidian. Nicăieri, în nimic și-n nimeni, nu era perspectiva unui mister medieval.

— Biletele, vă rog, pentru control.

Andi întinse controlorului biletul de tramvai, cu dușmănie. În această clipă, pentru el, controlorul de tramvai simboliza întregul Iași: realitate plată, care nu numai că nu respecta visarea, dar o și alunga, cu o indiferență profesională.

Tramvaiul se opri în dreptul Universității. Andi se coborî.

Veneau și de la deal și de la vale, studenți, studente, trecînd pe lîngă discursul de bronz al statuiei lui Kogălniceanu. Pavajul de pietre gălbui din fața Universității, oglindind dimineața, căpăta lumini trandafirii.

Erau nouă fără trei minute la ceasul Universității. Studenții se grăbeau. Cursul lui Andi începea lanouă. Trebuia și el să intre. Nu intra. Șovăia. Ciudat.

Era neliniștit. Parcă era în el într-adevăr așteptarea unei mulțimi cu ochii îndreptați spre o poartă mare, medieval mare.

Studenții soseau în grupuri, intrînd repede pe ușa Universității.

Trecură și profesori.

La ceasul Universității erau nouă fără două minute.

Andi privea cerul din fund, cel care apare ca o turlă de zmalț albastru la capătul aleii de tei ai Copoului, în aur de toamnă.

Aștepta pe cineva?

5 Și deodată, dintr-un grup de studenți care veneau de la deal, grup despicat în două, apăru un bulldog fioros, al cărui chip amintea numele gealatului moldovean Gavril Buzatul, și-n urma bulldog-ului legat de zgardă cu o curea, solid, apăru o fetiță, o fată, o domnișoară...

10 Capul ei trecea subt umărul celor mai mărunți studenți.

15 Cuvîntul „mic" căpăta o semnificație nouă la apariția acestei fete: mic, adică mai înalt, mai mirat înalt decît piticii, dar cu totul altfel decît restul oamenilor.

— Baby, au pied.

20 Și bulldog-ul, enormul cîne-harap, avu o privire umilă cu ochii peste cap, subt fruntea teșită, și-și reluă locul în front cu mersul piciorușelor încălțate c-un fel de ghetе-bocanci, care aduceau, se vede dintr-o plimbare lungă, tot glodul Copoului pe pavajul delicat din fața Universității.

25 Andi reținu atît: contrastul dintre statura de fetiță și glasul autoritar; contrastul dintre primaaparență de copil, din pricina obrazilor rotunzi — înscriși cu o peniță rondă, ca și cele mai rotunde mere — și privirea categorică a ochilor crîncen negri; și contrastul dintre delicateța miniaturală a siluetei și ghetele-bocanci, acoperite de glod, care pășeau cam lateral, apăsate, dîrz, repede, participînd parcă la cadența unei armate în marș. O urmări cu privirea. Se ducea la vale, cu brațul întins de avîntările masiv nervoase ale bulldog-ului, îmbrăcată cu un pardesiu cenușiu, 30 încinsă cu o curea lată. își scosese feutrul cenușiu din cap. Din spate îi vedea pletele negre, scurt tăiate.

Era mică s-o închizi într-un zîmbet.

40 Și totuși, de departe, pe zarea aurie a cerului din vale, silueta ei, cu brațul avîntat după bulldog, avea vigoarea superbă a luntrașilor cu brațul pe cîrmă, cînd trec Toancele Bistriței.

N-o mai văzu.

„— Bate cineva la poartă?”

Ii bătea inima.

Și, ciudat, răspunsul:

5 „— Nu-i nimeni. Se scutură castanul...”

...nu mai veni.

Luchi, pe cit adormea de ușor, pe-atât se deștepta cu greu. Așa că la liceu plouau în catalog absențele nemotivate la ora întâia, adică de la opt la nouă. Dar

10 cînd ora întâia se întîmpla să fie reprezentată de profesorul de matematici, nu numai somnul determina absența lui Luchi.

— Îi tîrziu, conașu Luchi! Nu pornești?

— Da' parcă ce? Mă duc la rendez-vous!

15 în această primă zi cu soare ora întâia era înnoirată de matematici. Luchi o petrecu în pat. Plecă de acasă abea la nouă trecute, bizuindu-se pe indulgența profesorului de istorie, admirator al Apostolului.

20 Dar Luchi era prototipul lui cască-gură, adică al omului mereu disponibil, gata să devie oricînd spectatorul scenelor de pe stradă.

îndărătul Pieții Sfîntul Spiridon ascultase cu minile în buzunar — nu-și mai luase geanta pentru

25 o sfadă între doi cotiugaragii care se înjurau unul pe altul cu atîta diversitate, încît Luchi, în rînd cu „cumațrele” care făcuseră piața, îi aproba admirativ, gustînd cu desfătare sudălmile care întregeau — cum

30 usturoiul desăvîrșește o salată — această zi cu soare în piața cu legume, pește, fructe și halci de carne crudă.

După ce cotiugaragii isprăviră răfuiala, Luchi

plecă, fără chef de școală, regretînd spectacolul încheiat, purtînd în pașii lui o destinație nehotărîtă.

35 Intră în Piața Sfîntul Spiridon, oprindu-se cînd la dughenele cu sfeclă, țelină și cartofi, cînd la tarabele cu ouă și smîntînă acoperită cu foi de brustur, cînd la fructe, ascultînd cum se tîrguia bucatăresele în soarele care acolo avea miros de verdeață leguminoasă; zîmbind țărăncilor; dînd cu piciorul în cîte-un

cartof căzut pe jos, avînd un aer de inspector binevoitor al Pieții Sfîntul Spiridon.

După ce isprăvi cu legumele și fructele, trecu la casapi, fără grabă, fără priviri neliniștite-n lături

5 — caracteristice liceienilor care-au fugit de la școală — cu un optimism zîmbitor și îngăduitor de om subț pașii căruia viața se țese de la sine în culori glumețe ca ale scoarțelor țărănești.

Și la casapi, viața binevoi să acorde lui Luchi un

10 nou spectacol, dînd o urgentă destinație pașilor săi vacanți.

Toți cîinii vagabonzi, toate javrele, toate cotarlele, toate corciturile pocite care-și țîn peștrițul sinod flămînd în preajma căsăpiilor vibrau, strînse-ntr-o

15 singură turmă solidară, mîrîiau, lătrau, schelălăiau și hîrîiau, în blănilor jerpelitate, de cîini spectrali, *la o parte*.

Iar în fața lor, un bulldog cafeniu bălțat cu negru, parcă blănit cu brunul aurit al chilimbarului

20 de Buzău, stăpînit de cureaua ținută de o mină fermă, care nu-i îngăduia decît o îndîrjită neclintire, privea haita scheletică a neamului său, ca un Jupiter bulldog descins din Olimp, cu fulgerele-n ochi și tunetul în glas.

Javrele-l lătrau fără să înainteze, huiduindu-l canin, cu o sperioasă ferocitate; iar El, neclintit în fața

25 lor, cu nouri de furtună în ființa lui masiv năpraznică, schieuna cu glas subțirel de greieraș, de pisicuță și de prunc, ca și cum prezența javrelor ar fi deșteptat în glasul lui de baros căzînd pe nicovală, numai du-

30 ioșii gingașe, cantilene antropofage.

Ieșiseră casapii toți, în haine albe cu miros de sîrge, crud, și rîdeau casapii în fața halcilor de carne crudă atîrnate-n fața căsăpiilor peste butucul înreșit.

— Dă-i drumu, duduită... numai olecuță, așa, de-o

35 poftă...

„Duduita” avea o față proaspătă între casapi și căsăpii, între cărnurile crude și haita flămîndă dominată de bulldog-ul priponit, o față care lăsa ochilor ceea ce merele domnești lasă nărilor.

40 — Dă-i drumu, duduită...

Bulldog-ul era în mijlocul pieței casapilor, ca un idol păgîn într-un cutremur de pămînt.

— Se teme să nu i-l rupă! răsună un glas din acelea care au pretenția că rezumă și exprimă tăcerea unei mulțimi.

Mîna fetei slobozi cureaua, cum ai apăsa involuntar pe un trăgaci.

Un salt ca de stîncă țîșnită din gură de vulcan.

Piața se golise de cîni. Păreau măturați de un ciclon.

— Baby, au pied, răsună un glas autoritar, dominînd piața întreagă.

Și năpraznicul bulldog, cu picioarele cosite parcă magnetic, se opri la capătul pieții. Și cu ochii peste cap, subt fruntea lui teșită de harap, veni legănîndu-se umil, ca și cum s-ar fi tirît pe burtă, pînă la picioarele minusculei stăpîne, unde se lăsă la pămînt, turtindu-și botul pe asfalt, între labe, cu coada ochiului iscodindu-și stăpîna, stupid ca un enorm guvid canin.

În piața casapilor entuziasmul apăru nu cu flori, ci cu bucăți de carne. Cădeau din toate părțile ofrandele sanghine spre botul care le-nșfăca și le-nghițea, cum dau pe gît bețivii dușcă sticla cu rachiu.

Luchi fugise în galop pînă la madam Leiba, furnizoarea de fructe a familiei Danielescu, și împrumutase, amanetîndu-și ceasul, treizeci de lei.

— Dă-mi, domnule, mușchi de treizeci de lei, cel mai fin.

Și, cu mușchiul cel mai fin în mîină, veni la bulldog.

— Na, măi buzature, măi frumosule, măi eroule... Du'că dragă, pe onoarea mea...

Abea atunci, în clipa cînd i s-adresă familiar, o văzu; zîmbi, c-un aer uluit, și continuînd cu gestul surpriza ochilor, o măsură de la picioare pîn' la cap, cu patru fugi de palmă, așa cum ai măsura claviatura unui pian jucărie, cu deschiderea unei palme bărbătești.

— Bine, du'că dragă, mata așa mititică și duci așa dihanie!

Și continuîndu-și gîndul întrerupt de surpriza

ochilor, exclamă: Du'că dragă, pe onoarea mea, așa cine n-am mai văzut! Un erou, du'că dragă, Achille sau mai știu eu cine! îmi vine să-l pup... Dai voie măi buzature, măi frumosule, măi căpcăunule, măi

5 Mama-Pădurii... Nu dă la om, du'că dragă?

— Ajunge! Ajunge! Mulțumesc, nu se mai poate protestă glasul fetei în fața casapilor adunați cu alt ofrande, în timp ce o mîină mică, scuturată energic făcea să zornăie o brățară.

10 Smunci cureaua. Cinele trăgea la carne ca fluviul înspre mare.

— Baby!

Cinele porni după glas.

15 Luchi, după cine. Se ținu după el pînă la scară Hotelului Traian. Fetița se urcă.

— Du'că dragă, nu te supăra, îl mai aduci și mîină la piață?

O față încrețită de rîs se întoarse înspre Luchi.

— Bine, domnule, dar cu școala ce faci?

20 — Școala! Bine, du'că dragă, crezi mata c-am să lă eu bunătate de cîne pentru școală! Spune și mata!

Seara, după masă, Luchi îl luă pe Andi la o parte

— Măi Andi, am văzut un cîne!... Phii, fiu-fiu-fiu Așa cine n-am mai văzut!

25 — Bulldog?

— Da, măi, de unde știi?

Andi vroî să-ntrebe: „Al cui e cînele?”

Dar tăcu.

„Bate cineva la poartă?”

30 Fata era în el, într-un Iași cu soare, cu gestul acel proiectat pe cer, de plutaș cu mîina pe cîrmă la Toancele Bistriței, — mică s-o-nchizi într-un zîmbet.

Și, fiindcă era în el, avea impresia că-i a lui.

35 A doua zi, afișele unui ziar ieșan de dimineață anunțau cu litere hărăzite din anul o mie nouă sute paispre

zece pînă în o mie nouă sute optsprezece numai războiului:

**„Mafia Francmasonică la Iași
Misteriosul emisar al Marei Loje
Cine-s adepții?”**

Aceste titluri trîmbițate oarecum în ochii publicului avură darul să stîrnească în suflete un fel de atmosferă ocultă, făcută din reminiscențe cinematografice ale filmelor americane cu bandiți mascați, care ascultă de unul cu mănuși albe; din amintirile romanelor senzaționale cetite în copilărie, din viziuni de odăi îmbrăcate-n negru, în care doisprezece mascați cu pelerine jură în fața unui al treisprezecelea, care-i „palid ca un mort”, credință veșnică pe un craniu așezat pe masa neagră.

Cum? adică și la Iași...

Hm! Hm!

Vremuri tulburi! Bolșevism în Rusia, francmasonerie la Iași...

Ritmul cumpărării ziarului fu mai nervos. Cetățenii se grăbeau spre chioșcuri, cu banii gata în mînă, temîndu-se parcă să nu ajungă la timp. „Pst-pst”-ul indolent, cu care chemi pe stradă pe vînzătorii de ziare, devenise imperativ și chiar răstit, iar ziarul era mai mult zmulș decît luat.

Informațiile explicative din corpul ziarului erau laconice — în fapte —, ambigui și enigmatice în expresii, ca și nebuloasa noțiune a francmasoneriei; fiecare frază era așezată ca între străjeri între semne de exclamare și întrebare, dînd publicului impresia că ziarul știe mai mult decît spune și că vorbește peste capul publicului, cu Cineva — un fel de Rocambole al vîgului nocturn —, făcînd neconținute aluzii la o pluralitate de personalități ieșene, neindividualizate, contaminate de filoxera „mafiei francmasonice”, cu un ton detectivian flegmatic, surd amenințător.

Articolul de fond era intitulat exploziv: *Păzi-ți-vă*, deschizînd subtnasul somnului ieșan un fel de echivalent al flacoanelor de săruri englezești. Autorul, reprezentat grafic prin pseudonimul mimetic ales,

Masca Vigilentă, arunca o perfidă îndoială în sufletele cetățenilor, cum o strecoară în sufletele lectorilor Gaston Leroux în *Le Mystère de la Chambre Jaune*.

Cine erau membrii Lojei francmasonice?

5 Oricine putea fi, poate că toți erau — își răspundea singură *Masca Vigilentă* —, dar francmasonii desființau prin pumnal, glonț și otravă pe oricine ar fi destăinuit ceva despre Lojă. Astfel, *Masca Vigilentă* intriga și înfricoșa toate căminuriife ieșene care trăiseră pînă atunci în evidența de vitrină a cotidianului.

10 Soțiile își bănuiau soții; mamele, fiii; cluburile, membrii; partidele politice, partizanii.

— Ce-i cu francmasoneria asta? întrebă Luchi la masă.

15 — Ei, fleacuri, caută-ți de mîncare, răspunse domnul Danielescu.

În ziua următoare, ziarul de dimineață, ca o tobă mare, continua să sune alarma reluată în ajun și de ziarele de seară.

20 *Masca Vigilentă* afirma că știe imobilul misterios de pe o stradă dosnică, închiriat cu o sumă fabuloasă de Loja francmasonică — „de unde fondurile?”; declară solemn că va însemna „cu fierul roșu al publicității” numele tuturor ieșenilor afiliați Lojei. Și încheia cu un eroism nichelat: „Zadarnic mă priviți prin mască domnilor francmasoni, zadarnic vă ascuțiți pumnalele în umbra criminală. *Masca Vigilentă*, conștientă de menirea ei, își va face pînă la capăt datoria pe care i-o indică interesul lașului și interesul țării.”

30 — Ce-i cu porcăria asta de francmasonerie? întrebă din nou Luchi la masă.

— Ia te rog, măsoară-ți vorbele! răspunse drastic domnul Danielescu.

35 În răstimpul acestor două zile, fata cu bulldog-ului nu fusese văzută nici de Andi în dreptul Universității, nici de Luchi în Piața Sfîntul Spiridon, la casapi. Totuși, Andi știa că-i în Iași. Pe de o parte, statura ei surprinzător de mică, pe de altă parte, lipsa ei de eleganță — același pardesiu cenușiu încins cu o curelată, și aceleași ghete-bocanci care dădeau un bocăniș soldătesc pașilor ei energici — în contrast cu sluteni

de mare lux a buldog-ului de rasă pură — cîne de bogătaș, se spunea în Iași —, o singularizau în gloata trecătorilor ieșeni, semnalizînd-o curiozității și comentariilor tuturor. Zilnic era înregistrată de „ultima oră”

5 orală a cercurilor frecventate de Andi.

Unii o văzuseră intrînd cu bulldog-ul la Hotel Traian; alții la Copou, alții, la cofetăria „Vlădescu”, fără bulldog, dar la aceeași masă cu un „personaj excentric”: un domn ras și-n cap, ca un preot catolic,

10 cu sprincene dese și ochi negri de hipnotizator, cu monoclu, mănuși albe și ghetre albe, cu brățară de aur și multe inele pe degete. Însoțitorul ei băuse „zece ceaiuri” fără zahăr, „riguros exact; m-am informat de la chelner”, adăugase colportorul acestei savuroase

15 informațiuni.

Dar se știa și mai mult. Însoțitorul fetei cu bulldog-ul fusese văzut la baia de abur. Stătuse „douăzeci de minute la abur”, ca jocheii, nu se spăla cu mînușa, ca toți oamenii, ci c-un fel de perie aspră. Ieșise din

20 baie „roș ca un rac fierț” și băuse cinci pahare cu apă rece. Informațiunea era deținută de la maseurulbăii.

Cine erau?

O pereche de spioni sovietici? Cei care-și însușeau această presupunere porneau de la cele zece ceaiuri

25 băute fără zahăr, inventariate de chelnerul de la „Vlădescu”, precum și de la inelele și brățara care dovedeau că „rusnacul are franci”: de unde? Spionaj. Cine nu spionează în biata țară românească! Cei care

30 considerau mai cu seamă ochii personajului excentric pretindeau că-i hipnotizator și că-și făcuse prima experiență la cofetăria „Vlădescu”, bînd un ceai cu zahăr, dar făcîndu-l pe chelner să creadă că a băut zece fără zahăr.

— Lasă, domnule, dar cum rămîne cu plata? a plătit zece ceaiuri, plus zece la sută chelnerului, intervenise logic un interlocutor.

35 — Taci! replicase ironic cel cu versiunea „hipnotizator”. Te-ai uitat în buzunarul chelnerului? I-a plătit *un ceai*, și chelnerul e convins că i-a plătit zece. E

40 hipnotizator. îl vedem mîne-poimîne la Sidoli.

Alții, reținînd coincidența apariției personajului excentric la Iași, cu campania împotriva francmasonilor, întreprinsă de presa locală, socoteau că el e „misteriosul emisar al Marei Loje”.

5 — Eh! crezi dumneata că *ăștia* s-arată în public! Lucrează pe dedesubt.

Pe unii îi indigna bulldog-ul:

— Lasă-mă, domnule, bestiile astea se țin în cușcă! Nu vezi ce ochi are? ! îți strică digestia !

10 Pe alții îi indigna împrejurarea că fata vorbea bulldog-ului franțuzește:

— Ce-s mofturile astea, domnule! Nici pentru cîni nu-i bună biata noastră limbă românească? Ah-ah-ah, cum ne-ar mai trebui un Țepeș-vodă pentru vremile

15 de-acum. Asta-i soluția: țeapă. Da' nu-i Omul!

Se comentau și raporturile dintre demnul cu monoclu și fata cu bulldog-ul. Unii spuneau că-s un menaj, și clipeau viclean, dar evaziv. Alții pretindeau că după ochi sînt tată și fiică. Alții argumentau că asemănarea ochilor era aparentă și că dovedea numai că părechea era de altă rasă: indieni. Aveau ochi de indieni, nu de români, de asta semănau între ei.

Indienii au șerpi — ochii lor fascinează reptile — nu bulldog: cîni englezești. Poate c-aveau și șerpi în

25 ladă, la hotel. Bulldog-ul era un fel de reclamă pe stradă, înlocuind cu succes darabana care adună publicul.

Astfel că perechea cu bulldog-ul la fiecare pas ieșan trecea prin opinia publică, asemeni călăreților de circ care sar prin cercuri astupate cu un talger de hîrtie.

în sfîrșit, în ziua a treia, se întîmplă pe strada Lăpușneanu — adică în vitrina lașului — un fapt reținut de mai toți trecătorii, fapt care dădu personajului excentric un fel de pașaport diplomatic pentru vama opiniei publice ieșene. Domnul Iustin Danielescu întîlnise pe omul cu ochi de hipnotizator, și el, Profesorul, Apostolul, cel dintîi, salutase adînc, reverențios, convorbînd de la egal la egal cîteva clipe

35 cu omul încă nedefinit de societatea ieșană.

40

Și în aceeași zi răpună în casa Danielescu trîmbi-
țarea: „Avem musafiri la masă”.
Formulele cu care se anunțau musafirii la mesele
casei Danielescu erau diverse, — după musafiri.

5 De pildă:
„Diseară ai să mai pui un tacîm”, spus numai ser-
vitoarei, cu cîteva clipe înainte de masă, de către
doamna Danielescu, însemna că pe masă rămîne ace-
eași mușama și sînt lăsate aceleași șervete pătate din

10 timpul săptămîinii.
Noul tacîm reprezenta apariția unui linge-blide
oarecare, îngăduit într-o zi oarecare la masa domnu-
lui profesor. Dacă din întîmplare în acea zi domnul
Danielescu adusese icre negre, ele erau servite sub

15 formă de tartine clandestine, înainte de masă, și re-
partizate numai membrilor familiei. Pentru noul ta-
cîm nu se făcea nici un fel de efort. Acest musafir era
hrănit cu cîntea de-a mînca la masa domnului pro-
fesor, ceea ce, în genere, îi și tăia pofta de mîncare,

20 nu cu alimentele de la această masă de Apostol care dă
precădere spiritualității din biurou, nu materialis-
mului din sufragerie.
„Iustin, nu uita, înseamnă-ți, adă pe diseară niște
jambon, niște ghiuden și o cutie de sardele... Mai'ia

25 și niște compot «Știrbey» și o cutie de bișcoturi”, în-
semna că la masă sînt musafiri față de care doamna
Danielescu ținea să arate că la ea se „găsesc de toate”,
pentru orice eventualitate. Acești musafiri erau par-
teneri la joc de cărți.

30 „Ascultă, fată-hăi, diseară să te mai speli, să te mai
dichisești, să nu te vād cumva zmultă și cu pestelca
asta murdară, și să te-ncați, auzi? Vine lume la masă”,
însemna că fata din casă trebuie să apară curată în
sufrageria unor intelectuali modești, dar civilizați

35 — doamna Danielescu era profesoară de igienă —, in-
telectuali care nu înțeleg să strice pofta de mîncare a
musafirilor prin mirosurile balcanice ale slujnicei.
La aceste mese se serveau mîncări nu cine știe ce,
dar preparate „gospodărește” într-o casă a cărei stă-

40 pînă, deși intelectuală, nu-și uită nici obligațiunile
derivate din noțiunea „gospodină moldoveancă” Deci,

servitoarea încălțată, pieptărată și cu șorț spălat, ser-
vea mămăliguță cu ochiuri și, în genere, fie pîrjoale
de carne de vacă, fie niște sarmăluțe tot de carne de
vacă, amestecată cu ceva carne de porc. Urma o plă-
cintă de casă și o cafea turcească — cumpărată gata

5 rișnită — preparată în ibric de mînile doamnei Da-
nielescu.
— Excelentă! Așa cafea numai la dumneavoastră
se bea!

10 — Ei, știi, totu-i s-o prăjești acasă, și cum o pră-
jești; dac-o stropești cu puțin rom adevărat, dacă n-o
treci cu prăjitul și dacă știi s-o fierbi, iesă bună.
—Ca la dumneavoastră nicăieri. Și calitatea cafelei,
dar arta preparatului! Asta n-o cumperi!

15 — Nu mai poștești una?
— Așa ceva nu se refuză. Sărut mîna.
Pentru toate aceste trei categorii de musafiri, cu
o subtilă gradație ascendentă, familia Danielescu
trebuia să apară „unită” natural, dar trăind înintimi-

20 tate, așa cum trăiesc toate familiile în care-s și copii.
Cînd era la masă musafirul reprezentat prin for-
mula „ai să mai pui un tacîm”, dacă Luchi spunea vreo
necuviință intolerabilă, doamna Danielescu îl dădea
afară de la masă.

25 Cînd erau la masă musafirii reprezentați prin cum-
părăturile de la băcănie, pînă la hotarul compoturilor
„Știrbey”, dacă Luchi avea vreo ieșire, doamna Danie-
lescu îl privea lung, congestionîndu-se, și ofta către
musafiri:

30 — Greu îi cu copiii!
Cînd pentru a treia categorie de musafiri fata din
casă trebuia să se pieptene, să se încălțe și să-și puie
un șorț curat, ieșirile lui Luchi erau comentate pe fața
mamei lui de un zîmbet, un pic iuțit, care se silea să

35 însoțească amfitrionic zîmbetele sau rîsul musafirilor.
Dar după plecarea acestora, zîmbetul se spărgea în
capul lui Luchi ca o veselă de porțelan.
Și, în sfîrșit, răsuna din cînd în cînd în casa Danie-
lescu marea formulă, cu trîmbiți de mobilizare în ea:

40 „Avem musafiri la masă”.

Răsunase în anii războiului pentru doctorii francezi și pentru dregătorii bucureșteni, iar după război, rareori numai, pentru vreun important personaj politic sau cultural, în trecere prin Iași, pofțit de domnul Danielescu.

Ca la teatru pentru feerie, se făceau încasa Danielescu schimbări complete de decor, la care participau toți membrii familiei, mai puțin Andi și mamita, amândoi inexpugnabili din odăile lor, pentru pricini deosebite: mamita fiindcă era mamita; Andi fiindcă era Andi.

Dacă trîmbițele acestei mobilizări a fardurilor casnice răsunau la timp de toamnă rece, doamna Danielescu porunca să se facă foc îmbelșugat în toate sobele, pentru a alunga frigul acela umed cu care intră toamna în casele unde nu se face focul decît atunci cînd apa care îngheață în putinele de-afară îndreptățește aluzia „că-i cam frig” a celor care de-o săptămîna tremură în casă cu obrajii înverzîți, fără să cu-teze să facă risipă inutilă de lemne în „aceste vremuri grele”.

Domnul Danielescu scotea din biuroul său becuri nouă cu lumină albă, compleetînd în toate odăile lămpile la care în mod obișnuit ardeaun singur bec bolnav de gălbenirea electrică a becurilor răscoapte.

Doamna Danielescu scotea din șifonieră fața de masă de *toile damasse* și șervetele la fel, pregătindu-le pentru apoteoza albă; descuia bufetul și scotea serviciul de argint, vesela de porțelan și paharele cu complectă ierarhie de cristal pur, serviciul de dulceți, păhărelele de licheur și ceștile de cafea neagră, numite turcești, și le preda cu număr fetei din casă, amintindu-i impreeatoriu că dacă sparge una numai, n-o poate plăti cu leafa pe un an întreg.

Casa întreagă era decorată cu flori — aranjamentul lor îl făcea Duduia — înmănunchiate în vasele date jos de pe dulapuri, unde pînă atuncia se umpluseră ca niște urne funerare de pulberile zilelor casnice. Canapelele și scaunele din salon erau scoase din albele cămeși de forță de pînă atunci. Duduia își aranja biblioteca muzicală, surghiunind operetele, șansonetele și

dansurile la modă în dulapul din cdaia ei, punînd în evidență cîteva tomuri din Beethoven, a cărui mască din salon văzuse multe și era blazată.

5 In aceste ceasuri preparatorii nervii vibrau și uuiiau ca-n aparatele de radio cînd s-aude iadul „paraziților”. Doamna Danielescu nu se mai spăla, pudra, nici îmbrăca; remînea în halatul de dimineață și-n papucii de odaie, cu părul prins în piepteni împlîntați provizor, ceea ce-i făcea mereu să cadă, provo-
10 cînd aspre observații adresate servitcării, ale cărei „tălpăloage” erau gata să sfarme delicateța lor de în-gerași de celuloid căzuți din cer pe covorul cu picioare de servitoare.

15 La fel cu doamna Danielescu era și Duduia; și ea îmbrăcată în provizoratul de ietac al îmbrăcămînții de dimineață, cu fața cam unsuroasă și părul cam buhos. Casa întreagă, de la bucătărie pînă-n salon, și din sufragerie pînă-n pivniță, era pentru mamă și fiică așa cum e cerul pentru rîndunele: domiciliul unui zbcium săgetător. Cînd în bucătărie, cînd în salon, 20 cînd în pivniță, cînd în sufragerie.

Cu paltonul domnului Danielescu pe umeri, doamna Danielescu scotea din pivniță, individual, sticle de vin — ofrande de-ale admiratorilor cotnăreni, odc-
25 beșteni și nicoreșteni ai Apostolului — pe care le așeza la gheață cu mîna ei.

Bucătăreasa, cînd ieșea în pragul bucătăriei url'mo după servitoare, parcă ieșea dintr-o eschiliară tragedie cu Destinul după ea. Pregătea numai mîncări moldo-
30 venești, dintre cele mai alese, cum ar fi sarmăluțele de piept de gîscă și acea plăcintă cu smîntînă clădită din foite de aluat înfiorat de propria lui fineță, cara melizată la suprafață și inundată în cremcasa cati-felare a unei smîntîni subtil vanilate.

35 în aceste zile, dejunul familiei era lugubru ca al uno condamnați la moarte, rămași încă dușmani pînă în ultima clipă, considerînd moartea lor simultană ca comună frustrare de la ura ce și-au hărăzit-o.

40 Duduia, de cîte ori privea calmul „aristocratic” cu care Andi participa la dejun, nu-și putea stăpîni un „hm!” cu buzele subțiate — dungă — și-un spasi-

al umerilor; adică: „Hm! Cred și eu! Iți convine să faci pe lordul cînd toată ziua nu faci nimica, în timp ce eu asud în bucătărie învîrtind la maioneză și rîșnind cafeaua!”

5 Spre seară, în timp ce liniștea casei era ca un înghet fragil, gata oricînd să se spargă cu larmă, doamna Danielescu și Duduia începeau să-și facă toaleta.

Mirosea a hîrtie arsă de drot, a colonie, a pudră, a parfum.

10 Duduia își punea ciorapii de matasă și vocabularul de matasă, pentru musafiri, simetric cu mama ei.

Apăreau amîndouă din odăile lor, cu un aer de regine care nevăzîndu-și curtenii adunați, profită de ocazie pentru a se inspecta reciproc, după confruntarea

15 solitară din fața oglinzii.

Se simțeau atîtdebine îmbrăcate, atît de regalizate de investmîntarea de gală, încît Luchi — decăzut parcă pe-o foarte îndepărtată și neînsemnată treaptă socială — le devenea cam indiferent. Din cînd în

20 cînd numai, cîte un: „Să-ți țigura la masă, auzi!”, rostit cu accent și ochi de mamă de mică ținută, îi amintea lui Luchi rudenia lui cu aceste cucoane care-l tolerau la masa lor.

25 După gâteala stăpînelor, urma cu îndemnuri ghiontite transformarea servitoarei în subretă.

— Hai, toanto, na, îmbracă-te, ai mai văzut așa stăpîni să te umple de haine?!

30 într-adevăr, în aceste ocazii servitoarea era „umplută”. Doamna Danielescu îi scotea dintr-un dulap cu vechituri costumul de subretă, improvizat dintr-o veche rochie de-a Duduiei, o păreche de pantofi de-ai doamnei Danielescu, un șorț tivit cu danteluțele unei foarte perdele și o bonețică, tot de dantelă, intrată în casă cu zestrea doamnei Danielescu, servind

35 pe-atunci de bonețică pentru oala nocturnă a ietacului nupțial.

Domnul Danielescu sosea pe la șapte cu trăsura — nu cu tramvaiul, ca de obicei — aducînd pachetele cu „băcăni” care la aceste mese aveau rolul preludiu-

pinilor, ar fi trebuit să întregească numai rostul decorativ al florilor.

5 De pe la opt fără un sfert, casa mirosea a fum de rășină, focurile torceau murmurător în toate sobele, luminele erau aprinse ca pentru un Zece mai privat. Doamna Danielescu, trăgînd cu urechea înspre stradă, cu ochii îndreptați asupra unghiilor frecate nervos de podul palmei, se simțea ca un autor dramatic în seara premierei, în timp ce Duduia, așezată pe scaunul

10 rotund de la pian, de-a dreptul pe fundul pantalonășilor, cu rochia clopot în jur, ca să n-o boțască, trăgea cu urechea la huruitul tuturor trăsurilor, începînd, de cîte ori se apropiau de casă, o sonată de Beethoven: cîteva măsuri, aceleași pentru roțile fiecărei trăsuri.

15 La aceste mese de gală familia trebuia să apară perfect unită, spontan acordată, ca elementele diverse ale unei orchestre complete, întregindu-se unele pe altele pentru efectul armoniei totale.

20 Capelmaistrul, nevăzut de public, al orchestrei familiale, era ascuns ca într-o cușcă de sufleur, după zîmbetul mereu afabil, mereu aprobativ și îngăduitor al distinsei doamne care ședea în capul mesei, pe scaunul doamnei Danielescu, îmbrăcată cu hainele de paradă alé acesteia.

25 Din cînd în cînd, pe deasupra capetelor musafirilor. Duduia schimba o scurtă privire cu mama ei. Și piciorul Duduiei, în ciorapi de matasă, încălțat cu un pantof destinat parcă numai pedalei sonatelor lui

30 Beethoven, apăsa, împungea și lovea cu călcîiul în gheata bonomă a lui Luchi, mînuind astfel, ca împuternicită a mamei ei, pedala sonatei familiale.

35 La aceste mese doamna Danielescu era concomitent „gospodina sub ochii căreia totul merge strună”; mama comprehensivă a personalităților felurite ale copiilor ei, soția devotată a Apostolului, femeia de lume nealterată de mediul didactic, precum și „femeia veșnic tînără”. Era, cu alte cuvinte, un buchet de însușiri casnice și sociale, întruchipînd tipul acela legendar al „moldovencei” care știe tot așa de bine să

cînte un Haendel, precum și să facă un șerbet de tran-
dafiri și care, în lojă la teatru, în salon acasă, la bu-
cătărie sau între invitații soțului său din biuroul
5 acestuia, e aceeași armonioasă făptură menită să îm-
podobească și să servească, și mai ales să însenineze
viața, precum și să pacifice conflictele dintre bărbați.
Un fel de versiune moldovenească a doamnei Recam-
mier, întregită cu utilitarismul casnic care lipsea cu
totul lebedei feminității franceze.

10 Apostolul era Apostolul. Nimeni nu-i cerea să fie
altceva. Cu toate că îmbătrînise, cu toate că se îngră-
șase, cu toate că tenul îi devenise cam sîngeros și bu-
zele scobite de oratorie ca de-o țigaretă groasă, dom-
nol Danielescu era încă surprinzător de frumos, mai
15 ales la masă, cînd nu i se vedea nici pîntecele, nici
silueta totală. Părul de aur roșcat, pieptănat cam ne-
îngrijit, de cînd alba părea amestecat cu lumini de
nimb. Fruntea era tot dreaptă și eminescian înaltă;
nasul, ca și al lui Andi, avea desenul drept și nările
20 fin despicate ale statuilor grecești; barba, de grîu copt
amestecată cu fire de argint, încheia cu o neorînduială
de vînt la prora cu spume capul acesta antic de față
și profil. Nu-și tăia unghiile, nici nu și le îngrijea,
iar manșetele lipseau ori erau îndoielnice, ca și gule-
25 rul.

Cînd se așeza la masă, frumuseța lui dădea mesei un
fior biblic; dar de îndată ce începea să mănînce — în-
fuleca mai mult decît mînca — avea gesturi bestiale,
parcă erotizate de alimente, care-i mîrșăveau perfec-
30 țiunea trăsăturilor.

Dar Apostolul rămînea și la masă tot Apostolul.
Prestigiul său cultural depășea canoanele strimte ale
bunei creșteri obștești.

Dacă un simplu om te va călca pe picior, fără să-ți
35 ceară iertare, acel om va fi un rău-crescut, un bătă-
ran. Dar dacă un munte îți va strivi trupul cu mișcarea
unei stînci rostogolite, va rămînea același munte, adică
năprasnic peste oameni, nu moșic între oameni.

Așa și cu Apostolul la masă. Nimeni nu lua în con-
40 siderație cuțitul întrebuițat în locul furculiței, nici
sorbiturile băloase, nici zama prefirată pe mustăți,

pe barbă și surtuc, sau sondajul cu scobitoare în
ureche: erau acestea olimpizate de prestigiul acestui
om cu chip olimpic.

5 Mamita, constrînsă în timpul războiului să între-
gească prin prezența ei cernită, timidă și aristocratic
armonioasă parfumul de rășină și de patriarhalism mol-
dovenesc — acum era cruțată de acest rol. Îmbătrînise
prea tare și surzise de-a binelea. Mînca singură în odaie,
cu păpușile ei.

10 Luchi era „bufonul” acestor mese. Și bufonilor li
se iartă multe, aparent.

Dudua dovedea prin focoaia ei prezență, de șaizeci
și opt de kilograme tinerele, frumuseța trecută a ma-
mei, precum și tradiția păstrată numai în Moldova,
15 a vechiului tip de fată care mai mult ascultă și roșește
cu ochii în jos decît vorbește; care nu fumează, dar
care-n schimb e o precoce gospodină, o emerită muzi-
cantă: într-un cuvînt, un fel de grațioasă casă de fier,
plină cu surprize desfătătoare pentru cei care știu s-o
20 deschidă.

Iar Andi, ca și cafeaua de două sute de lei kilogra-
mul și ca și vechiul „Curacao” dinainte de război, că-
pătat de domnul Danielescu de la francezi, fie că tă-
cea, fie că vorbea, era un fel de aromă de desert a
25 acestor mese.

După plecarea musafirilor, descorsetată, casa își
relua viața cu forme normale.

*

Andi nu auzise semnalul schimbării lafață pentru
musafirii excepționali, fiindcă nu dejunase acasă.

30 După-amiază își împărțise timpul între seminarul de
la Universitate, un ceai într-un cerc de fete și o lungă
plimbare pe străzile lașului.

Se înnoptase rece.

Venea spre casă, după ce trecuse prin fața Hotelu-
lui Traian, pe scara căruia, în locul fetei cu bulldog-ul,
5 foiau misiții cu febrilitatea circumspectă a ploșni-
țelor.

Apucase spre casă pe uliți dosnice — parcă toate
stradele —, cu iarbă printre pietre dezghiccate și bi-
60 serici cam strîmbe, ca și călcîile rarilor trecători.

Răsărise deasupra dealurilor, într-un cer învinețit cenușiu, o lună care ar fi fost enorm galbenă — astrală gutuie coaptă — și deasupra Mării Negre, lașul începea să răsară o dată cu luna, altul în lumina lunii.

5 își potolea și își rărea toate zgomotele, pe măsură ce luna devenea mai albă, dându-i umbre albastre, pregătindu-se să rămâie în adânc de noapte ca o cetate de-altădată scufundată-n fund de mare, cu luminile de

10 lună-n el, ca albe marmuri care-au fost statui atunci când viața-n jurul lor nu se stinsese.

Dacă ar fi fost lașul un om bătrîn, Andi i-ar fi sărutat mîna; dac-ar fi fost un copil, l-ar fi dezmiardat pe frunte. Avea în aceste clipe o ciudată recunoștință

15 pentru orașul lui.

Recunoștință: da. Căci de cînd fata cu bulldog-ul era în Iași, orașul lui Andi își dăduse la o parte ploile care-l făceau și mai lugubru și devenise frumos cum numai lașul știe să fie cînd soarele de toamnă are culoarea vinului de Cotnar, cînd dealurile zărilor ieșene sînt ample căderi de zorele vinete ș-albastre atîrnînd de cer, cînd tot orașul are culori și miros de crîng tomnatec, cînd pe toate străzile copacii aștern binecuvîntări de aur stins, cînd înspre asfințit soarele-și

20 trimite razele prelung, ca buciul cînd sună de pe pisc de munte, cînd nopțile cu lună vin să umple cu lumină marea urnă a tăcerii moarte...

O dată cu venirea fetei, lașul se-mbrăcase-n toamnă, soare și lună: singurele haine de-mpărat ale trupului său de cerșetor.

30 Și Andi era sigur că fata cu bulldog-ul iubea lașul. Și parcă l-ar fi iubit pe el. Toamna, soarele și luna erau ca o cochetărie a lui Andi pentru o fată pe care n-o văzuse decît o singură dată, dar pe care o știa în

35 orașul lui, cuprinsă în alintarea albastrelor zări.

Se apropiase de casă, fără să bage de seamă. De la poartă văzu, ca o semnalizare, iluminăția vestitoare de musafiri. Sună la ușă. Servitoarea veni să-i deschidă deghizată în subretă pentru piesa de teatru care se

40 juca în casă.

340

Focurile cîntatiîn sobe, ca lăutarii cînd preludează înainte de chef. Mirosea a fum de rășină.

Decorul de zile mari.

Pe pragul antretului, Andi șovăi. N-avea poftă să

5 intre și să „jocă” rolul lui de „fiu distins” în decorul măsluit.

Dorea singurătatea la o fereastră deschisă cum ar fi cea din hulubărie, cu sufletul, ca și lumina lunii, revărsat nebulos asupra orașului în care era o fată mică.

10 Dar Dudaia, loțiitoarea urechii mamei ei, în aceste ocazii festive, cînd doamna Danielescu trebuia numai să prezideze, fără săintervie descinzînd de pe pedestalul de amfitrioană aristocratică, îl și auzise pe Andi intrînd. îl întîmpină în antret, cu senzația de superioritate psihologică a omului gătit față de cel care-i în hainele de toate zilele.

— Ce vii așa tîrziu, Andi? Nu știai c-avem musafiri?

Andi era gata să răspundă mașinal: „Nu”.

20 Răspunse, cu o privire ironică:

— Da, știam...

Și privirea complectă ceea ce nu spuneau vorbele: „Ei și?”

Dudaia intrase în salon, lăsînd o dîră de parfum.

25 Andi se hotărî să treacă de-a dreptul în odaia lui, renunțînd la masă și la rest.

își scoase pardesiul; cu mîna întinsă spre cuier, văzu ceva care-i dădu o tresărire: un pardesiu cenușiu, și deasupra, peste cîrligul cuierului, o curea lată de piele.

30 Ea, fetița lui din Iași, la ei acasă?

înainte să-L fulgere panica bucuriei, tot în fulger un gînd trecu prin mintea lui Andi: oare nu l-au făcut de rîs? Adică familia, în lipsa lui, nu stricase ceea ce clădise delicat lașul cu toamna, soarele, luna și tăcerea lui? — ale lui Andi parcă.

35 Involuntar, desprinsă pardesiul din cuier, măsurîndu-l din ochi cu un zîmbet: haină de păpușă, haină de copil, fîlg în mîină. îl așeză imaginar pe umerii Dudaiei, pe-ai Magdei Boldur, pe-ai altor fete careți trecură prin minte, așa cum principele din poveste

încearca cel mai mărunț condur din lume, al Cenușăresei, marelor picioare ale fetelor împărăției, care deveneau enorme-n fața micului condur.

Privi hăinuța — ca de călugăraș dintr-un vechi schit în miniatură —, cu un fel de rugămintă mută; ar fi dorit ca stăpîna hăinuței să fie într-adevăr copil, fetiță mică, nu numai trup mic, și să rămîie pentru el încîntătoarea înșelare a clipelor din fața Universității, cînd bănuise cu bătaia de inimă că cea care părea fetiță mică după siluetă și obraji era o fată autoritar desprinsă din anii copilăriei.

Un glas îi poruncea: „Intră!”

Alt glas îi poruncea: „Nu intra. Păze?te-te.”

Se temea. Era în sufletul lui o neliniște ca a pămîntului în preajma unei schimbări de anotimp.

De cîteva zile intrase în el ceva nou, necunoscut, dîndu-i ca un adînc deschis de zări de primăvară, nimicind parcă îngustimea zidită a unor vechi hotare înlăuntrul cărora pînă atunci fusese singur suveranul libertății lui.

Șovăia. își verifică în cîteva clipe sufletul și amintirile; recapitula sumar cele cîteva chipuri de femei ale trecutului său: fetița blondă din timpul războiului, o caisă; cea care-l privise într-o zi de iarnă, ochi albaștri, zîmbet alb; fata din brazi — „Tu ești mic” —, răscoliri de sînge, umilință, spaimă; Magda Boldur, fum; Mrs. Handerli, numai handerli. Parcă răsfoise o carte cu poze, aruncînd-o. Toate aceste chipuri de femei erau *exterioare* lui, și nu *deveniseră* exterioare cu timpul, — abea acum își dădea seamă că așa fuseseră de cînd le cunoscuse.

Și ciudat, îngrijorător, fetița pe care o zărise o singură dată, în treacăt, trecînd prin fața Universității, era în el, în inima lui, nu dragoste, dar prezență vie ca primăvara în pămînt înainte de-a răsăriverde.

Retrăi din nou ziua în care o zărise. Începuse cu dialogul:

„— Bate cineva la poartă?

— Nu-i nimeni. Se scutură castanul.”

Și din acea clipă începuse în el așteptarea unei mulțimi cu ochii îndreptați spre o solemnă poartă.

Și îndărătul acelei porți nu se scutura un castan; deschisă deodată, trecuse prin ea o fetiță...

Era absurd!

Totuși, un glas îi poruncea: „Nu intra. Păzește-te!”

Îl cuprindea o teamă superstițioasă. Fetița apăruse în viața lui cu un semn atît de profetic, că dacă o țigancă, privindu-i liniile palmei, i-ar fi spus: „Uite un semn care taie linia inimii; asta înseamnă că la douăzeci și doi de ani, într-o zi de toamnă, ai să întâlnești o fată oacheșă, și-ai s-o iubești cu toată linia inimii” — nu s-ar fi mirat.

Dar se temea. Umbla parcă pe linia de răscruce a fatalității. Era în el alarma omului care și-ar întîlni Ursita, ca Oedip pe Sfinx.

Privi din nou pardesiul cenușiu repus în cuier. Era mică. O văzuse numai o clipă. Căută să și-o reamintească. Ținea minte pletele lucios negre, tăiate scurt, și gestul brațului întins. Apoi ochii negri. Nu-și mai amintea obrazul. Dar ochii, ochii... Ciudat! Avea ochii aceia negri pe care-i au numai oamenii uscați, nalți, cu nas achilin, cu ceva vulturesc în făptura lor de pradă și dominațiune: ochi a căror privire îi-o închipui aruncată din goana unui cal care aleargă în fruntea unor hoarde, în lumini de incendiu.

Cum se împăcau ochii și cu pardesiul de păpușă?

Intră în salon cu o mișcare impulsivă, palid, cu fața chinuită, adus parcă de vînt.

Unde era fetița?

Grupul familiei înconjură pe un domn ras pe de-a-n-tregul, și pe cap, cu ochi negri de fachir și sprincene arcuit negre, cu monoculul în arcadă și buzele fume-gînde.

Unde era fetița?

Era într-un fotoliu lîngă sobă, acoperită de spe-tează, ca o rîndunică intrată pe fereastră și cuibărită acolo, la o parte de oameni.

— Domnule Matei Velisar...

„Oh! ce înșirare pompoasă!” înregistra iritat Andi, simțînd în acest ceremonial epatarea mamei lui.

— ...dă-mi voie să-ți prezint pe băiatul nostru, Andi.

Cum? 11 prezenta dintii domnului, nu domnișoarei? Andi se îndreptă spre sobă, înclinându-se adine în fața fetei.

5 — Domnișoara Ștefania Voiisar, interveni glasul doamnei Danielescu, urmînd noul itinerar determinat de Andi, nu de ea.

— *Ștefana*, rectifică, articulînd net și imperativ silabele, glasul fetei.

10 — Du'că dragă, dacă n-ai adus boxul să-l vadă și Andi! regretă Luchi cu glas tare.

O privire a mamei lui, de jos în sus, închise gura lui Luchi, ca un *uppercut* efectiv.

După scurta diversiune produsă de sosirea lui Andi, Matei Velisar își reluă istorisirea mai demult începută.

15 în geometria de salon, el era centrul, ceilalți circumferința. Andi se rezemase de ușă, avînd și el aerul că-l ascultă. Sufletul lui era ca după un miracol ratat. O dezamăgire care-l întrista foarte puțin și-l liniștea foarte mult, alungind din el panica temutelor miracole pe care oamenii le doresc cu o sinceritate îndoielnică,

20 ațîțați de curiozitate, satisfăcuți însă, în clipa cînd le pot tăgădui.

Se simțea *liber*. Fetița se numea Ștefana Velisar, și parcă numele aflat o dezbrăcase de un mister. Apoi nu era frumoasă. Avusese o scurtă dezamăgire în clipa cînd își aruncase privirea asupra obrazilor ei. Crezuse — de ce? — că-i foarte frumoasă, și nu era. Obrajii ei erau *prea* rotunzi, parcă inegali, stîngaci desenați. Rotunzimea aceasta de copil rotofei care dă un fel de

30 haz fructifer copiilor mici, fiind parcă luna plină a sănătății lor, era, hotărît, dincolo de canoanele frumuseții femeiești. Surprinsese ochii lui Andi, ca o uimitoare absență de rimă la capătul unui vers unde o aștepta superbă, tulburătoare.

35 Retrospectiv, pardesiul din cuier își pierdu prestigiul, iar întîlnirea din fața Universității căpătă semnificația unui fapt divers, *falsificat* de-a lungul cîtorva zile din pricina unei exaltări... „literare”, hotărî Andi, și nu se mai ocupă de Ștefana.

40 Dar Matei Velisar îi era francamente antipatic.

Antipatia se întregi, confirmîndu-s,e, de îndată ce-i zări monoclul, care pentru ieșeni e semnul bucurștenismului capșist: această valeriană pentru nervii piscicismului moldovenesc. Accentul lui Matei Velisar

5 adeverea ceea ce sugera monoclul: era muntenesc, ca și unele particularități valahe ale vocabularului: „aia”, „ăla”, „nițel”. Și mai avea acea precizie vioi reliefantă în articularea cuvintelor, care pare agresivă urechii moldovenești.

10 Slavă Domnului, *erau* munteni! Acest „erau munteni” îi declasa liniștitor în sufletul lui Andi, punînd între ei și el un fel de dunărean hotar, ca între Bulgaria și România.

Matei Velisar vorbea și fuma, fuma și vorbea —

15 hrînindu-și parcă fiecare vorbă cu fum, răsturnînd scrumul cînd în scrumelniță, cînd pe covor. Și doamna Danielescu nu era enervată — enervările, în zilele de mare ținută, se traduceau prin ușoare palpitări ale vîrfului pantofilor, ca de coadă de pisică —, nu era de

20 loc enervată de acest gest care păta covoarele, și care-n loc să cadă pe nervii mamei lui, ca de obicei, cădea pe-ai lui Andi, îndeobște complect indiferent la astfel de amănunte.

îl privea pe Matei Velisar cu atîta rea voință și cu

25 o dorință de a-l critica atît de permanent vibrantă, încît la fiecare aruncătură de ochi căuta să-i descopere un nou cusur.

Matei Velisar era bine îmbrăcat, impecabil, asta n-o putea tăgădui. Haină de postav închis, croită pe

30 semne în străinătate, deduse Andi, vîzînd sobra perfecțiune a croielii surtucului fără exagerări la umeri, piept și talie, precum și căderea pantalonilor fără aderențe la genunchi și fără crețuri de armonică, deși picioarele erau încrucișate unul peste altul. în schimb,

35 ghetrele albe, apoi inelele — unul cu doi șerpi de aur cu ochi de rubin și safir, altul cu pecete lată și altul cu un enigmatic 33 —, apoi brățara de aur. Din buzunarul jiletcei atîrna o panglică lată de *moire* cu pecete de aur și o unghie curbă de leu, montată tot în

40 aur.

Aur, aur, aur! O orientală pasiune a aurului, de care Andi avea oroare. Nu purtase niciodată inel, n-avea nici ac de cravată, nici lanț de ceasornic. Nimic metalic, nimic lucitor.

5 Și era fericit că descoperea în Matei Velisar, cu toată perfecțiunea croiellii hainelor — Andi o atribuia exclusiv croitorului —, podoabele bătătoare la ochi, ghetrele albe, inelele, brelocurile, brățara, care-i păreau lui Andi dovada prostului-gust. Și acest prost-
iei gust, pe care era sigur că și-l dovedise obiectiv, îl răsfrângea și asupra Ștefanei, îndepărtînd-o mereu de el prin tot ce găsea criticabil în tatăl ei.

Dar isprăvind cu examenul vestimentar și somptuar, trebui să examineze și chipul omului pe care
15 vroia să-l critice milimetru cu milimetru, împărțindu-l parcă în pătrățele, ca pe hărțile pe carele desenezi precis.

Capul lui Matei Velisar dădea o impresie de rotund perfect la prima vedere, poate din pricină că și
20 obraji și capul erau la fel rase. Acea rotunjime ecleziastică a preoților catolici. Și Andi dori parcă să-i descopere o gușă catolică; n-o descoperi. Desenul bărbiei era sec. Dori să descopere buze onctuos ecleziastice, buze în atitudini de confesional, dantură sau
25 dinți de aur. Nu descoperi. Gura era mică, înflorit cărnosă, ca la oamenii viguros bruni, cu o dantură de un alb tînăr. Dori să descopere obraji moi, gata de crețuri blege. Nu descoperi. Obrajii aveau o rotunjime aproape copilărească, de minge de gumă, iar pielița
30 lor, deși o presimțea argintată nu numai de pudră, ci și de ani, era întinsă, robustă, ageră. Și ochii.; ochii erau superbi, răsPICat deschiși subț două sprincene dense, oblice, de un negru indian, incendiați de o strălucire asiatică, dînd nu atît impresia culorii negre pe care o dau ochii obișnuit negri, cu gene lungi,
35 Ci a luminii de ger închisă în diamantele negre.

Și Andi avea ochi negri, dar în obrazul lui alb, cu mișcarea genelor grele și lungi, dădeau o impresie de mare doliu, care solemniza albeața obrazilor. Pe cîtă
40 vreme ochii lui Matei Velisar *ardeau*, și cu toate că

obrazul era smolit, rămîneau drăcește negri, lucind în neastîmpăr cum e crupa cailor arabi în scare.

5 N-o privea pe Ștefana, o lepădase în masa femeilor anonime ca într-un coș în care arunci hîrțiile inutile; se uita, cu o rea-voință contrazisă și sporită prin aceasta, la ochii spectaculoși ai lui Matei Velisar.

Și deodată aceiași ochi se deschiseră în sufletul lui, *privindu-l dinlăuntru*. Și cu o tresărire sufletească parcă, își aminti ochii Ștefanei. Erau în el, încrustați
10 în sufletul lui, ca doi ochi de idol păgîn. îi văzuse de două ori. întîia oară, în fața Universității, îi apăruse statura de fetiță cu obraji de fetiță, ducînd bulldog-ul de curea. Și vîrsta pe care involuntar mintea o acordă fiecărui om necunoscut în clipa cînd trupul tre-
15 buie să ia o atitudine în ierarhia vrîstelor, față de celălalt, fusese: doisprezece ani. Andi așezase pe creștetul ei, care era subț umărul oricui, vrîsta de doisprezece ani, cum ai dărui unui copil un ham cu zurgălăi. Ș-atuncea întîlnise pentru întîia oară o privire ațintită asupra bulldog-ului:
20 „Baby, au pied!”

O privire matură, adîncă, net definită, de om copt, pornită din splendoarea asiatică a acelorași ochi negri, care ardeau și subț fruntea lui Matei Velisar.

25 A doua oară, cu cîteva clipe în urmă, revăzuse aceiași ochi, dar nu-i băgase în seamă, constatînd numai, dezamăgit, absența frumuseții la care se aștepta în obrazul prea rotund al Ștefanei Velisar.

Ș-abea acum își amintea ceva: venind înspre Ștefana, deși mama lui îl prezentase dintîi lui Matei Velisar, era în el o mișcare protectoare: îi aducea parcă în dar întăietatea salutului, deși poate era într-adevăr fetiță mică. Și întîlnise o mîna autoritar fermă în mișcările ei, deși mîna era o miniatură de mîna, cum și trupul ei era o miniatură de trup.

35 Și iată că din nou o vedea apărînd, o *vedea*, dar nu în afară, nu în salon, pe fotoliul delîngă sobă — căci privirea lui era îndreptată spre Matei Velisar — ci *în el*.

40 Apărea în el același obraz prea rotund, într-o frăgezime, într-o îneîntare pe care admirația pentru un

chip perfect frumos, clasic frumos, așa cum era de pildă al Magdei Boldur, nu i le-ar fi dat.

5 I se întipărise în ochi când o privise adineaori obrazul ei prea rotund, ca o disonanță, violînd în el așteptarea unei frumuseți preconcepute. Și socotise — cu o bucurie liberatoare — că obrazul ei e lipsit de frumuseța. Dar ceea ce o clipă ochii desconsideraseră intrase în suflet, înviind în funduri vechi icoane naive, care n-aveau reminiscențe nici de statui grecești, nici de picturi italiene, nici de femei frumoase întîlnite
10 cîndva.

Altăceva. Cu totul altăceva.

15 Parcă în sufletul lui Andi, după ce privise ciudata rotunzime nehotărîtă, a obrazilor Ștefanei, o mîină de copil desinase cu linii stîngace o casă de țară, mică, strîmb pătrată, cu o ușă care vorbește și două ferestre care privesc, așa cum sînt casele în desenele copiilor, care însuflețesc omenește orice; apoi aceeași mîină convertise pătratul cu linii curbe al casei de țară, într-o lună plină, cu ochi — foastele ferestre, și gură — foasta ușă; și-apoi, aceeași mîină, copilărește nestatornică, dorise un măr domnesc, mare, rotund, și prefăcuse luna cu ochi și gură de copil care dorește mere
20 într-un măr domnesc desenat cu toată pofta de mere care-i curbă obrazii de zîmbet pofticios; și-apoi, admise copilul, și văzuse prin somn că foasta casă de țară, devenită lună plină și pe urmă măr domnesc, îl **privea**, tot atît de copilăroasă ca și el, răsărită din sinceritatea inocenței lui, — nici casă de țară, nici lună plină
30 și nici măr domnesc, ci obrazul fetei de care se îndrăgostise fără să știe și pe care căutase să-l descopere într-o casă de țară, apoi într-o lună plină, și-apoi într-un măr domnesc, lăsînd ca tocmai somnul să-i arate obrazul de față răsărit din naivitatea unei case
35 de țară, din luminoasa rotunzime a unei luni pline și din frăgezimea roșie a unui măr domnesc.

Întregul suflet al lui Andi se prefăcuse într-un zîmbet mirat. Cînd intrase în salon și n-o văzuse pe Ștefana între ceilalți, ci o **descoperise** în fotoliul de
40 lingă sobă, avusese o clipă, față de trupul ei mic ascuns de speteaza unui fotoliu, impresia că ea nu intrase cu

ceilalți pe ușă, ci pe fereastră, ca rîndunelele, rămînînd la o parte de oameni, mică, lîngă foc.

5 Ș-acum o **descoperea** la fel în sufletul lui. Nu intrase ca femeile frumoase prin ușa voluntar și admirativ deschisă a ochilor, primită în suflet cu ceremonialul datorit frumuseții femeiești; intrase ca rîndunelele, de-a dreptul prin fereastra deschisă a inimii, rămînînd în el fără s-o știe, fără s-o audă, principiu necontenit al mirărilor, mică în felul rîndunelelor al
10 căror trup începe într-un cuib mai îngust decît pumnul copiilor, dar spre care mîna oamenilor în zadar se-ntinde, căci zborul lor, pentru care cerul e prea strîmt, numai într-un cuib devine trup mic, gata să redevie fulger vast al seninului albastru.

15 Era în sufletul lui ca miracolul prezenței unei rîndunele care nu zbură, dar putea să zboare oricînd prin fereastra inimii, deschisă pe un cer albastru cu primăveri calde.

20 Trăia clipele cele mai delicat încîntătoare ale vieții lui. Era în el un sunet nou. Și bătăile inimii îi aduceau o ciudată amintire din copilărie, uitată pînă atunci.

Cînd era mic, după ce începuseră să-l umple de miraculos poveștile ascultate, era convins că orice
25 lucru are un **adine** misterios, un fel de fîntîină cu zîne și cu draci, pe care oamenii mari n-o bănuiesc. Și aceste fîntîni de mister ale lucrurilor neînsuflețite, cum ar fi scaunele, mesele, dulapurile, el știa că se deschid noaptea. Cînd începea întunericul, **bătăile inimii lui**, altă inimă decît cea din timpul zilei, cu alte bătăi, îl vesteau că fîntînile lucrurilor neînsuflețite s-au deschis și că în noapte, o dată cu somnul și cu visurile, începe viața fîntînilor deschise, dînd dimensiuni mai vaste, mai înfricoșător vaste odăilor din timpul zilei,
30 scaunelor, meselor, dulapurilor și covoarelor.

„Asta a spus-o Zmeul.”

Și adormea.

Pe la zece ani, fîntînile misterioase secaseră și se-nchiseseră pentru totdeauna, lăsînd odăile să fie odăi,
40 scaunele, scaune, mesele, mese, dulapurile, dulapuri, — în evidența cotidianului.

Dar inima bătuse pentru altceva, ca și pentru clipa deschiderii fntinilor misterioase. In fiecare părete al fiecărei odăi, Andi bănuia că-i ascunsă o comoară. Și când rămânea singur, spre sară, începea săbocănească tainic, hotărnicind cu bătaia de deget și de inimă conturul golurilor descoperite în zid, goluri în care trebuia să afle comoara ascunsă.

Și iată că acuma, în salonul casei părintești, de-a cărui ușă se rezema un Andi de douăzeci și doi de ani, lucid și răuvoitor oamenilor și lui deopotrivă, bătaile inimii erau aceleași ca și în copilărie, vestindu-l că s-au redeschis fntinile misterioase și că zidurile și-au recăpătat comorile.

Ședea rezemat de ușă, cu brațele lăsate-n jos și-n crucișate, cu bărbia-n piept, cu părul lunecat pe tîmple, într-o desăvîrșită uitare de sine, avînd în linia înclinată a trupului acel prelung al sălciilor lenite în apa care le-oglindește. Ochii nu mai erau deschiși înafară, ci înlăuntru, căpătînd visarea privirii oarbe a statuilor. Iar pe obrajii lui slăbiți parcă, subțiați de concentrarea în sine, care le absorbea elasticitatea vieții, dîndu-le o moarte palidă în clipa învierii de argint, plutea acel zîmbet care nu-inicial ochilor, nici al buzelor, ci al minunării lăuntrice, și care albește luminos obrajii tinereții ca preajma unui răsărit de lună după culmea munților.

Așa apăru în ochii Ștefanei Velisar, care pînă atunci privise și-ascultase numai focul din sobă.

Ochii ei negri avură o clipire incredulă, căci după patru ani de lipsă din România se așezase la gura unei sobe românești, privind și ascultînd focul natal, cu miros de pădure și culori și ritmuri de jocuri țărănești în straie de sărbătoare — nu calorifer sau cheminée, ca la Paris, nici „mangal”, ca la Constantinopol, ci focul amintirilor copilăriei, povești, castane coapte; și iată că sfîrșitul focului cu jaru-i rubiniu îi evocase clipa roșie purtată ca un baldachin de purpură în lănci de minarete, a Constantinopolului, cînd începe melopeea muezinilor; și iată că, întorcînd ochii, întâlnea în România, în Iași, în salonul unei case unde-o adusese întîmplarea, ceea ce lăsase statuie, etern sta-

tuie, în Muzeul imperial otoman. Era în ochii ei același profil al efebului grec rezemat de-un stîlp de marmură, pe care-l întîlnea într-una din sălile muzeului, nu ca-ntr-un muzeu, ci ca într-o plimbare printr-o Eladă rămasă cu un veac înainte de Hristos în jurul și sub picioarele efebului înfășurat în pelerina scurtă, oprită deasupra genunchilor goi, purtînd în falduri parcă vîntul mărilor nemuritoare în vestmintele sculpturilor grecești, cu capul înflorit de primăvara marmurei eline, luminos ca liliacul alb, — ca și acesta înclinat și cu bărbia-n piept, iluminat de zîmbetul lunar al marmurei adolescente, ca și acesta, cu picioarele încrucișate pe mișcarea leneș visătoare care îl alătura de stîlp, dar rupte de la gleznă purele picioare ale statuiei antice.

— Pofțiți la masă.

Răsunară glasuri: foșniră rochii.

Andi se deșteptă. Desprinzîndu-se de lîngă ușă, făcu un pas.

Și era atît de halucinantă iluzia că-i aceeași statuie de efeb lăsată cu picioarele frînte de la glezne în Muzeul din Constantinopol, încît Ștefana, în clipa cînd Andi, desprinzîndu-se de lîngă ușă, făcu un pas, avu o nestăpînită bătaie de inimă, temîndu-se parcă să nu i se sfarme statuia cu picioarele frînte.

întinse mîna înspre Andi. Stătuse mai bine de un ceas, cu picioarele strînse sub ea, pe fotoliul de lîngă sobă; îi amorțiseră.

Andi o sprijini. Abea-i ajungea sub umăr capul ei cu obraji prea rotunzi, ochi preamăriși o gură parcă prea mică pentru vorbele oamenilor. Era îmbrăcată cu o rochie cenușie încinsă cu o centură de argint circasian, făcută din miniaturi de paftale. Pe umeri îi curgea apos un șal cu franjuri lungi și flori verzi — un verde de castani imprimăvărați — pe fond negru, care sporea prospețimea roșie a obrazilor încălzii la foc.

Mică s-o închizi într-un zîmbet. Cu plete lucios negre, pieptănate cu cărare la mijloc, care-și trimetea dunga fină în linia dreaptă a nasului. Și-n mîna lui

Andi, o mîină care era un diminutiv, cum ar fi pasărea colibri pe crengile copacilor românești.

Și ea și Andi ieșeau ca dintr-un somn.

5 Mirarea care intrase-n Andi ca un nou criteriu su-
fletesc și material precedase mirării familiei lui. Dar
Andi, după ce descoperise farmecul Ștefanei, încuiase
cu zăvoare mari în el ceea ce-ar fi vrut să fie numai
pentru el. Nimenin-o băgase-n seamă pe Ștefana, în-
0 ante de masă. Speteaza fotoliului care-i ascundea tru-
pul ca după un scut ascundea parcă și revelația pre-
zenței ei încîntător mică, de rîndunică venită între
oameni, vestindu-le primăveri înflorite. Și Andi nu
vroia s-o mai descopere nimeni. Grația ei'cu ochi de
5 idol indian într-o față cu obraji de frăgezimi și ro-
tunjimi copilărești — să nu le bănuiască și să nu le
afle nimeni. Să fie numai ale lui. Aflînd-o ca și el, cei-
lalți i-ar fi furat-o parcă, despuindu-l de secreta lui
podoabă, de cuvîntul magic care-i deschidea peștera
cu comori uitate din copilărie.
0 Și se-ntîmplase tocmai ceea ce Andi nu dorea.
La masă, Ștefana fusese așezată lîngă Duduia, pe
un scaun înălțat cu două pernuțe, căci masa era prea
înalță pentru ea, după cum tacîmurile de gală erau
5 gigantic greoaie pentru mîinile ei mici cu degete
lungi. Duduia bănuia o ciudățenie în această fetiță
cu mișcări sigure și tăceri calme, neintimidate. Dar'o
proteja, considerînd-o de la înălțimea de „cucoană” a
trupului ei mare, masiv femeiesc. Și la desert, tocmai
cînd Matei Velisar intercalase între neconținutele
9 lui povestiri elogiul — meritat de altfel — al
acestei mese moldovenești — cu acest prilej Andi
aflase cu surprindere și bucurie că Matei Velisar era
moldovean —, doamna Danielescu, încîntată de Ma-
tei Velisar și de modul măgulitor în care se răsfrîngea
5 casa și masa ei în vorbele acestui „boier moldovean”
trăit în străinătate numai în lumea diplomatică, gă-
sise prilejul să fie amabilă și cu „fetița lui”, onorîn-
do cu o întrebare. Pretextul îl găsise în brățara pe

care Ștefana o purta. Un fel de colăcel de argint um-
flat și sur, care la fiecare mișcare a brațului zornăia.

— Ce brățară drăguță ai mata, duduie! Ești bună
să mi-o arăți?

5 Desprinsă de pe încheietura brațului îngust, bră-
țara trecuse prin mîina Duduiei — și parcă simpla ei
prezență de o clipă imensifică diform degetele Duduiei,
cu unghiile mîncate —, ajungînd în mîina doamnei
Danielescu, ale cărei cusururi le agrava deodată ca o
10 lupă.

— Hm! Da-da! Foarte curioasă!

Brățara nu era de aur, n-avea pietre prețioase, era
cam diformă, de un argint înnourat; și doamna Danie-
lescu nu izbutea să găsească nici un compliment pen-
15 tru această brățară, care-i apărea grosolană, de un
metal suspect; dacă i-ar fi aparținut, ar fi dăruit-o
fetei din casă, afirmînd că-i de argint, fără să creadă.

Și tocmai cînd se hotăra s-o restituie, repetînd:
„Hm! Da-da! Foarte curioasă. E drăguță de tot”, des-
20 coperi că sună. Avea zornăitul acela al jucăriilor
făcute pentru copiii din leagăn, umplute cu pietricele
care au rîsul prundurilor clare; dar zornăitul brățării
era mai sonor, mai vesel, parcă avea închis în el o de-
părtare cu sâni în goană de zurgălăi, sau un Crăciun
25 de sat pierdut în zare, cu clopoțeei stelelor purtate
de copii.

Și doamna Danielescu, după ce sună de cîteva ori
brățara, găsi în sfîrșit un cuvînt nou:

— Sună! I-auzi cum sună! Aaa, e delicioasă. De
30 ce sună?

— E o brățară de dansatoare egipteană, doamnă.

— Daa! Ți-a dat-o tata.

— Nu, mi-am cumpărat-o eu.

— Așa! De unde?

35 — Din Bazar.

— De la București?

— De la Constantinopol.

— Aaa! Știu, știu *Uhomme qui assassina*, am cetit.
Bine, dar Bazarul de acolo e o grozăvie. Tot felul de
40 boale, tot felul de hoți de aceia...

— De care?

— Orientali de aceia! Cum, duduie, te lăsa tata singură prin Bazar?

Matei Velisar rîdea, cu monoculul în mînă.

5 — Bine, doamnă, dar fata mea a făcut războiul cu mine, călare, în regimentul meu... are douăzeci și unu de ani...

— Douăzeci și unu de ani?

Toți murmuraseră în cor această enormitate. Cum? fetița așezată la masă lingă Duduia — care avea opt-
10 sprezece ani — pe un scaun cu două perne, făcuse războiul călare, și avea douăzeci și unu de ani?

De-atunci începuseră mirările tuturor. Ștefana apăruse în ochii lor, după ce apăruse în ai lui Andi. Doamna Danielescu încercase brățara: degetele ei se
15 înghesuiseră în brățară cu mirarea unui cap de rață care ar vrea să încapă într-un cuib de rîndunică și, văzînd că dimensiunile brățării îi interziceau categoric accesul, renunțase, minunîndu-se de îngustimea încheieturei brațului Ștefanei.

20 Pe rînd, Duduia, Luchi, domnul Danielescu examinaseră brățara, sunînd-o.

Domnul Danielescu evocase cu brățara în mînă Egiptul faraonic, piramidele, nisipurile fierbinți. Și Ștefana începu să apară, alta decît cea de pînă atunci,
25 în zornăitul brățarei trecută din mînă-n mînă, spre încheietura brațului îngust.

Așadar, „fetița” era o fată de douăzeci și unu de ani! Nu le venea să creadă, și totuși trebuiau să creadă. Și se minunau de cîte ori o auzeau vorbind, „ca
30 un om mare”, cu un glas care părea gros fiindcă-i vedeau fața, mînille și buzele ei de copil. Pînă atunci trecuse neobservată. De atunci, însă, începuse să „sune” ca și brățara de dansatoare egipteană.

35 *Vedeau*, în sfîrșit, ochii ei orientali, gravi și maturi, într-o față copilăroasă prin formă și ten, și parcă și mai copilăroasă prin forma gurei mici, care vorbea răs-picat, hotărît.

După masă, la cafea, Matei Velisar îi oferise o țigară. O aprinse. Fuma!

40 Luase deprinderea fumatului. După război cercase să-l suprime.

— Dar la Constantinopol, unde sîntem acuma, e tutun foarte bun, și nu ne-am putut lăsa de fumat.

Toți izbucniseră în rîs, ca și cum le-ar fi istorisit o anecdotă hazlie. *Ea*, fetița, învățase să fumeze în
5 timpul războiului — și războiul devenea ca o mare cutie de carton în care, printre soldați de plumb, apărea și o păpușă amazoană—, iar după război cercase să lase fumatul, ca un om mare care luptă cu patimile; și ea era în fața lor, de doisprezece ani, să-i pui în
10 brațe o păpușă, sau s-o iei pe genunchi să-i dai acadele.

Și ce fel de cal avea în timpul războiului? o întrebă doamna Danielescu, neîndrăznind să spuie cuvîntul poney, pe care zîmbetul ei îl ascundea.

— Un cal de la regiment.

15 Zîmbet general.

Domnul Danielescu intervenise în discuții, plătînd fragmente din *Istoria războiului pentru reîntregirea neamului*, elogiînd bravura și mai ales disciplina soldatului român, în contrast cu haosul personificat
20 de fiecare soldat rus. Domnul Danielescu avea aerul că el cel dintîi prevăzuse bolșevismul, diagnosticîndu-l încă de la intrarea rușilor în acțiune. Condamna bolșevismul, natural, în numele umanității, dar nu dintr-un simțămînt de milă pentru sîngele vărsat în
25 Rusia și pentru mizeria de-acolo, ci dintr-un simțămînt de prudență înfricoșată. Dacă s-ar fi aprins, de pildă, casa de alături, pe vreme calmă, fără de vînt, domnul Danielescu nu și-ar fi întrerupt activitatea din biurou pentru a-și pierde vremea compătîmind
3J sau ajutînd pe vecini. Dar dacă incendiul casei de alături s-ar fi întîmplat într-o zi cu vîntoasă, domnul Danielescu ar fi alergat el singur cu cofa cu apă să ajute stingerea incendiului de-alături, care-i amenința propria casă.

35 Așadar, bolșevismul îl alarma pe domnul Danielescu din punct de vedere practic. Matei Velisar, însă, era contra bolșevismului din pricini cu totul romanțioase. Era țarist, iubea fastul țarist și tradiția ortodoxă.

40 De la bolșevism, începuse, spre mirarea tuturor, o discuție aprinsă între tată și fiică.

Erau adversari.

Matei Velisar condamna bolșevismul, Ștefana cerca să-l explice. Colonelul de roșiori, care comandase un regiment în timpul războiului, apăruse deodată în

5 Matei Velisar, lămurind dîrza lui bărbăție, silueta zveltă lipsită de pîntec, deși anii îi argintaseră părul ras, felul lui drept de-a sta pe scaun ca pe-o șea, semeția portului capului și gesturile de comandă care se deșteptau în mînile lui cu unghii prea îngrijite, împodobite cu inele și cu lănțujel de aur.

10 Și Ștefana și Matei Velisar uitaseră complect pe cei dimprejur, care-i ascultau. Discutau cu o pasiune orientală, fulgerîndu-se unul pe altul cu aceiași ochi mereu înfrumusețați de însuflețirea sporită a vorbelor, aceiași ochi ca un galop de cai arabi, concentrați, atenți, la pîndă fiecare asupra slăbiciunilor de argumentare ale celuilalt; gesticulînd, Matei Velisar cu mînile lui cochete și imperioase, Ștefana cu degetele ei miniatural autoritare, care stîrneau rîsul mărunt al brătării de dansatoare egipteană. Matei Velisar în unele clipe își scotea monoclul, privind-o pe Ștefana cu ochii descoperiți, bombați de un fel de mînie reverențioasă împotriva ei. Șalul cu flori verzi al Ștefanei îi alunecase pe spate, lăsîndu-i gîtul să răsară gol din gulerașul băiețește răsfrînt al rochiei cenușii.

25 Matei Velisar îi spunea cînd „fetițo”, cînd Ștefana. Amîndoi, cu bustul înălțat în focul discuției, parcă erau călări, fiecare ținînd cu ireductibilă dîrzenie la punctul lui de vedere, dar discuția lor era de-o inocență, de-o puerilitate încîntătoare pentru Andi nu numai din pricina înfrumusețării pe care fiecare vorbă o aducea Ștefanei, ca un nou trandafir căzut în sângele ei înflorit, ci și din pricina absenței de nervi, de venin, care caracterizau pentru Andi discuțiile dintre părinți și copii. In public, familia Danielescu trebuia să apară unită. La aceste mese de gală, doamna Danielescu nu-i mai făcea observații lui Luchi, necum Duduiei, care la rîndul ei evita să răspundă cum ar fi trebuit glumelor lui Luchi. Dar Andi cunoștea perfect privirile pe care și le aruncau din cînd în cînd la aceste mese cu armistițiu ipocrit membrii familiei

unite, și mai cunoștea și zîmbetul acela de o dulceață asasină care apărea pe fețele familiei cînd Luchi făcea cîte-o gafă care descoperea culisele feeriei familiare.

5 Ștefana și tatăl ei se combăteau în public fără nici o sfială, fără nici o cruțare, și discuția lor, care nu mai lăsa în ei nimic, nici o rezervă mintală, nici o tăcere pentru oțetiri, avea un sunet de argint ca spadele ciocnite în *tournoi* cavaleresc.

10 Nu se urau cum se urăsc cordial și clandestin membrii familiilor „unite”, ai celor în care, aparent, nu domnește bolșevismul. Se atacau frățește, stimulîndu-și energia printr-o neconținută contradicție, trimețîndu-și vorbele ca bulgării la bătaia cu omăt, polemica lor avînd mai degrabă caracterul unui joc copilăresc decît al izbucnirii nervilor mai multă vreme stăpîniți de nevoia de a apărea în societate ca o familie unită.

Fumau țigări după țigări, Matei Velisar oferindu-i Ștefanei de cîte ori deschidea tabachera.

20 Și deodată, iarăși spre surprinderea generală, tocmai cînd controversa devenise mai sacadată, mai dîrză, ca doi călăreți care s-au luptat, turtindu-și unul altuia, cu lovituri de lance, casca, scutul și pieptarul, și care, ridicîndu-și lăncile în soare, ar pleca alături în galop frățesc, discuția asupra bolșevismului se încheiase cu evocarea unor amintiri comune din timpul războiului, istorisite cînd de unul, cînd de altul.

O gripă infecțioasă o despărțise forțat pe Ștefana de tatăl ei, reținînd-o cîtva timp într-un spital de la Bîrlad, unde trebuia să-l aștepte pe Matei Velisar să vie s-o ia.

30 — Credeți că m-a așteptat? zîmbise Matei Velisar, sfidînd prin monoclul repus în orbită întreaga asistență.

35 Nu! Abea întremată, se informase unde-i regimentul și plecase călare într-acolo, însoțită de Luca Ion, ordonanța. O adevărată odisee prin mările de glod, zăpadă și armate cînd rusești, cînd românești ale vremurilor războiului. Făcuse o săptămînă pînă la Tîrgul-Frumos, unde credea că-i regimentul, fără să-l

găsească, mîneînd pesmeți uscați, dormind cînd în șoproane, cînd în bucătăriile hanurilor evreiești.

— Și pe tata l-ai găsit?

— Da. L-am găsit la Bîrlad. El venise să mă ia și mă aștepta de patru zile acolo.

— Și ce ai pățit? o întrebuse nervos doamna Danielescu, aruncînd o involuntară privire-n **sfielii** spre Luchi.

— Ce să pățesc? Ne-am sărutat amîndoi, și după aceea ne-am pus la ceai, țigări și povestit, tă nu ne văzusem de mult. Lui papa îi plac aventurile.

„Și mie”, era cît pe ce să scape Andi.

Și nu-i plăceau decît **istorisite** de fetița care era în ochii lui ca un dans al mirărilor deasupra lumii transfigurate. Ascultînd-o cum evoca amintirile războiului, cu buzele ei fraged mici, Andi începea să iubească războiul. „Suna” războiul pentru el, cum pentru ceilalți sunase brățara de dansatoare egipteană, căci Andi nu mai vedea în război Războiul, ci pe Ștefana, trecînd călare printre armate, și **trăind**, trăind mereu, ca să descalice într-o zi, tot atît de mică, tot atît de rumenă-n obraji, într-un Iași mort, în casa în care Andi era osîndit să trăiască și să învie în el miracolul bătailor de inimă uitate din copilărie.

O privise în tot timpul mesei cu o atenție atît de încordată, cu ochi atît de strălucitori, că parcă venise inima cu clopotele sîngelui să-i bată între tîmple, nu în piept, ca pînă atunci. O asculta cu o bucurie în stare să înroșească foile tuturor calendarelor, ca un Paste unic, pentru cea mai mare sărbătoare a vieții lui.

Îl înnoia mereu. Nu semăna cu nici o fată, nu semăna cu nimeni. Viața începea din nou cu ea, care-i restituia sunetul de argint nealterat și de cristale pure.

După masă, cea care fusese înainte, în aceleași haine, Cenușăreasă pentru toți, și numai pentru Andi purtătoarea celui mai mic condur al grației, plecase cu alaiul după ea înspre salon.

— Andi, e delicioasă, de-li-cioa-să! îi murmurase Duduia cu un entuziasm insolit — și de ce tocmai lui?

— față de rezerva cu roșeli taciturne și laconism distins pe care o adopta în astfel de ocazii.

— Știm și noi, lasă, păpușico!... o compătimise Luchi în treacăt, furios că e trimis la culcare de mama lui, care-și amintise de îndată ce-l zărise singur că a doua zi are școală.

Pentru ochii lui Andi, prezența Ștefanei deformată mărind ca o lupă casa întreagă, și mai ales salonul în care erau adunați, cu toate mobilele, cu pianul Duduiei și cu oglinzile care-o oglindeau și pe ea, dar și pe ceilalți, din cale-afară de mari în jurul ei, în timp ce rămîneau limpezimi minunate de icoana ei.

Abea acum Andi înțelegea entuziasmul insolit al Duduiei, entuziasm care nu era atît o prețuire a frumuseții exotice a Ștefanei, cît mai cu seamă expresia sentimentului de surprinsă superioritate, al omului mare în fața miniatuarei sale, ceea ce dă conștiința unei maternități a delicatului pe care și-l subordona, crezînd că-l conține. Duduia era ca un dulău care ar vedea pentru prima oară un greier și s-ar opri față-n față cu centimetrul muzical, care și el există între kilometrii pămîntului, dîndu-și seamă abea atunci că nu-s numai dulăi pe lume și simțindu-se enorm desfătat, continental desfătat, de făptura care-i cîntă-n nas, **vie**, abea ajungîndu-i la unghia labei din față. Nici Duduia, nici mama ei nu vedeau, nici nu bănuiau în trupul de lîngă ele femeia — adică rivala posibilă a feminității lor; ele o socoteau jucăria, păpușa care vorbește cu oamenii, fetița care scoate fum din țigaretele care par de ciocolată în gura ei, amazoana care se joacă de-a războiul, capriciul încîntător al naturii care a vrut să deie oamenilor senzația grațioasă că Gulliver e fetiță și a ajuns în țara uriașilor.

Era în toți cei strînși în jurul ei, ca gratiile unei colivii, o mișcare de protecțiune înduioșată și zîmbitoare.

Ii plăcea cafeaua neagră. Doamna Danielescu, încîntată să îndestuleze poftetele păpușei, mai făcuse un rînd de cafele în salon, servind-o pe Ștefana — era atît de hazliu — în ceașca cea mai mare, poreclită de domnul Iustin Danielescu „calamara mea” fiindcă

numai el bea din ea în biurou, lucrînd la *Istoria războiului pentru întregirea neamului*.

5 Ca s-o facă să vorbească, doamna Danielescu și Duduia mai ales îi puneau mereu întrebări, fără să-și deie seamă că nimic nu le justifica familiaritatea, întrebări de altfel foarte caracteristice femeilor, prin care o dezbrăcau metodic pe Ștefana, căutînd să afle etichetele cu numele fabricelor și prețul.

— Vai, ce șal frumos!

10 Il văzuseră și înainte de masă, dar abea după ce „sunase” brățara puțină istorie egipteană, șalul devenise frumos, sau interesant, sau original, ca tot ce purta Ștefana.

15 O constrîngeau să facă biografia fiecărei particularități vestimentare:

— Da' crucea de unde-i... Da' inelul de unde-i?

20 Il scoase de pe degetul ei lung. Și toată familia se aplecase asupra inelului ca asupra unei fîntîni cu ape minerale gratuite. Era singurul ei inel, și părea mai mult o cununică pentru deget decît inel. Era împletit din pete de smalț ca cicoarea și arabescuri de aramă.

Nici aur — în treacăt doamna Danielescu controlase dacă e marcat — nici pietre prețioase.

25 Sufletul mamei și al fiicei, în timp ce degetele întorceau și răsuceau inelul cu dimensiuni de degetar pentru copii, aprecia inelul cu vorba „ia, un fleac”; dar pe degetul Ștefanei fleacul devenea o podoabă rară, cununică parcă împletită într-o poveste persană, dintr-un fir de soare în amurg și un cer de toamnă tremurat prin frunze.

30 — Cît costă? E scump?

— E un dar.

35 Își ținea inelul între degetele-nmănunchiate. Și între fețele care-i cereau prețul și gestul ei cu ochi gravi pe-o amintire nevăzută celorlalți era distanța sufletească dintr-o miniatură persană și cei care o privesc cu mîna pe valuta buzunarelor.

— L-ai căpătat de la tata?

— Nu, de la Ibrahim-Lala-Irani...

40 — Un prinț?

— Nu, un negustor persan de la Constantinopol.

— Te rog, ia spune-ne...

Și, silită de cei din jurul ei, le istorisise cum căpătase inelul.

5 Ibrahim-Lala-Irani avea o dugheniță în Bazarul din Constantinopol. Vindea lucruri persane: porțelanuri, miniaturi, cofrete, sculpturi în fildeș, picturi pe carton presat, brocaruri, covoare, și, în sticlulețe încrustate delicat cu aur, esențe de trandafir, de iasmin, de santal... Ștefana îl vizita din cînd în cînd, scotocindu-i comorile, fără intenție de-a cumpăra. Dar erau atîtea lucruri de văzut în dugheana persanului, încît își pierdea ceasuri în ea, deși nu cumpăra nimic...

10 într-o zi, voind oricum să-și justifice vizitele printr-o cît de neînsemnată cumprătură, luase inelul mai demult văzut dintr-o cupă cu monede vechi și cerbi miniaturali de fildeș, întrebînd cît costă.

Și Ibrahim-Lala-Irani...

20 Ștefana, ajungînd aici, dăduse chipului și ochilor ei orientala curtenie a persanului, care drept răspuns se inclinase cu mîna pe inimă, oferindu-i inelul cu o vorbă atît de grațioasă ca și împletirea lui de smalț încununînd aramă:

— Ibrahim-Lala-Irani dă păsărelelor semințe și fetițelor inele, fără bani.

25 Le spusese madrigalul dinții pe turcește, apoi pe românește, deschizînd în salon o clipă o carte persană, pe care ea singură era zugrăvită în fața persanului care-i dăruise inelul, deasupra vorbelor pe care amîndoi le ilustra.

30 Și poate că simțiseră cu toții un pic de ironie în povestea acestui dar, ca răspuns la întrebarea prețului, căci de atunci uitaseră s-o mai întrebe de prețuri.

35 Dar o cercetau mereu, căutînd fără să-și dea seamă, „s-o descoase” cum spune expresia făcută parcă anume pentru femeile provinciale.

40 Ședea pe un fotoliu cu picioarele strînse sub ea, cu șalul pe umeri, șalul cu flori verzi pe un țesut de un negru ud, și-n ochii lui Andi era nu ca o floare, ci ca un delușor mic abea înverzit, dinspre care veneau luminoase zări de primăvară.

„Cum era Constantinopolul?" o întrebase doamna Danielescu, așa cum ar fi întrebat-o: „Cum îți pare cafeaua", convinsă că răspunsul va fi: „O! E foarte frumos", după cum răspunsul la întrebarea cu cafeaua trebuia să fie: „O! e delicioasă!"

Ștefana zîmbise, cu tot Bosforul aprins în ochii ei măriți în care cetatea sultanilor se clădise deodată din fulgere, înălțîndu-se ca o armată de arabi în șea, albi în burnuzuri fluturînde, cu miiaretele moscheilor în soare: lănci...

Zîmbea.

Tăceau.

Le zîmbi cu ochii miriți și strălucitori. Și îndepăr-tînd cu coatele șalul care o-nvelea, își acoperi ochii cu mîinile, îi apăsă lung și, desprinzîndu-și-le de pe ochi, le întinse înspre ei, ca și cum le-ar fi adus greutatea lumii înflorită-n ele, ridicînd din umeri cu un gest de grațioasă neputință, gest pe care-l fac musulmanii cînd se-nchină-n marile moschee ale nevăzutului Allah.

Nu spusese nici o vorbă despre ceea ce ochii ei vă-zuseră.

Dar pantomima ei, cu ochi strălucitori, apăsăți o clipă, și gestul musulman al mîinilor cu palmele în sus, grele de neputința lor, clădise-n sufletele tutu-rora minunarea pe care vorbele n-ar fi știut s-o zugră-vească.

Și gestul ei apăruse atît de neprevăzut și adorabil în ochii doamnei Danielescu și ai Dudaiei, încît îl repetară, ca un pas de dans învățat, îl încercară și pe trupul lor ca o haină adusă din străinătate, îl mînuiră și ele, ca un evantai luat din mina unei dansatoare.

Și întrebările apăreau, una cîte una, ca babele magnetizate barometric parcă la ferestrele caselor de provincie, cînd trece cineva pe care nu l-au mai văzut.

Și de cîte ori o nouă întrebare răsuna cu aceeași bunăvoință lacom prădalnică, întovărășită de același zîmbet, lui Andi îi venea să spuie: „Ajunge!" 11 os-teneau pe el întrebările neconținute pe care i le pu-neau.

Dar Ștefana răspundea, ghemuită în șaluțul ei cu flori verzi, așezată turcește în fața sufletului ei ca la gura unui cort de sultan în care nu-i primea.

Avea o artă înnăscută de-a nu răspunde la între-bări prin amănuntul autobiograic pe care întrebări-le-l vînau, ci prin icoane colorate zîmbitor, ca flori-celele de hîrtie japoneză care înfloresc într-un pahar, subt ochii celui care le-a pus în apă stmir.ța de hîrtie. Le împărtășea, răspunzîndu-le, tablouri văzute de ea, dar exterioare ei.

Așa că doamna Danielescu și Dudaia nu aflau *viața* ei, cum doreau, ci numai aspecte de-ale țărilor prin care călătorise.

Avea mamă? Mai avea frați, surori? Învățase la școală?

Ea le vorbea despre orașele Europei, ca de familia ei, și parcă toate capitalele străinătății erau bunicii copilăriei ei, care zburdase în Europa ca pe un covor, preferînd Constantinopolul ca locul cel mai dinspre gura sobei.

Nu vorbea despre cărți, despre literatură. Nici pentru Roma, nici pentru Veneția, nici pentru Con-stantinopol nu căutase sprijin, aprobare sau criteriu în vreo carte literară. Spunea ce gîndea, adică ce vă-zuse, simplu, scurt, dînd tuturora impresia că așa tre-buie să fie. Vorbele ei nu aveau fardul minciunei es-tetice prin care fiecare povestitor în genere tînde să înfrumusețeze amintirile sale cînd le istorisește al-tora. Niciodată vorbele ei nu anticipau realitățile su-fletești; de asta, deși simple, nu dădeau în nici o clipă impresia de vid oratoric, ci de onest, de autentic.

Și era ciudat, uneori, contrastul dintre comenta-riile domnului Iustin Danielescu și vorbele ei.

Pentru domnul Danielescu, *viața*, în genere, și *viața* orașelor celebre, mai ales, era un pretext pentru istorie. Brațara Ștefanei devenise interesantă pentru el în clipa cînd îi orientase mintea spre Egipt, dîndu-i material istoric pentru discursivitatea buzelor.

Roma, pentru el, era numai portul la marea anti-chității romane, al cărui submarin era el.

S-ar fi zis că în orice descoperirea o bibliotecă pe care o recita. Oceanele, mările, cetățile nu erau pentru el decît pachetele istoriei, expediate lui personal cu adresa: „Iustin Danielescu, profesor universitar, Iași” de către Dumnezeu, din clipa cînd răsărise viața preistorică pe pămînt: primul colet trimis prin veacuri profesorului Iustin Danielescu, și numai acela deteriorat, dar ajuns totuși la destinație.

De cîte ori o întrerupea, intercalînd în spusele ei comentarii istorice — fără exagerare, de altfel, și cu o bonomie datorită și Ștefanei, al cărei farmec îl cîștigase și pe el, și tatălui ei, care-l domina în ierarhia masonică în care abia intrase — Ștefana îl asculta atentă.

În clipele cînd domnul Iustin Danielescu se improviză călăuză istorică în decorurile evocate de Ștefana, Audi lămurise sensul gesticulării minilor tatălui lui în contrast cu gesturile Ștefanei. Mîna domnului Iustin Danielescu gesticula oratoric și profesoral, căpătînd semnificația unei elice care răscolea auditoriul, elice animată de motorul oratoric. Mișcările acestei mîni-elice, mîna dreaptă — pe cea stingă, de cîte ori vorbea, o ținea la spate, cum o ține și statuia lui Mihail Kogălniceanu — erau cînd violent imperati-ve, cînd insinuante, cînd proclamative, cînd familiare, dar diversitatea lor era limitată, ca repertoriul unui teatru provincial. De la o vreme, și chiar în cursul unei simple conversații, învățai pe dinafară mișcările unei perioade oratorice în clipa cînd o începea.

Și prin aceasta mîna domnului Danielescu se automatiza, nemaidînd impresia de viață.

Cînd povestea Ștefana, sau cînd discuta cu Matei Velisar, își ținea mîinile în șalul care-i acoperea umerii. Și, deodată, mîna apărea în locul unei exclamații. Buzele Ștefanei nu exclamau: deprindere caracteristică femeilor și fetelor, mai ales, a căror atitudine în fața vieții e făcută aproape exclusiv din exclamații: „Vai, ah, oh, eee, ei” sînt vocabularul cel mai veridic și mai frecvent al femeilor.

Aceste exclamații verbale Ștefana nu le avea. În clipa cînd ar fi trebuit să exclame, mîna ei răsărea din șal cu un gest întotdeauna viu și neprevăzut.'

Mîna apărea în clipa cînd vorbele se opreau în fața unei realități care-o mișca.

Gesticularea mînei domnului Danielescu era provocată de vorbe și condiționată de cadența lor. Nu *spunea* — mîna — nimic nou. Era învinsă de vorbe, era tîrîtă de galopul lor ca acei prizonieri albi ai hoardelor barbare, purtați după cai cu arcanul de gît.

Mîna Ștefanei, însă, înlătura vorbele, era deasupra lor, răsărită de-a dreptul din suflet, din tăcere, din bătăile inimei: minaret al clipei.

Din această pricină, uneori ochii lui Andi uitau aproape grația mînei mici, primind și văzînd numai evocarea ei.

Înțelegeau ei? se întreba Andi, mereu judecător al familiei lui. Ștefana era pentru ei surpriza unei distracții neașteptate, și nimic mai mult. Fereastra pe care prezența ei o deschidea în atmosfera acestei case cu ferestre numai asupra vecinilor deschise — fereastră prin care intra, vast și curat și parcă ceresc ca primăvara, viața — de la sine se va zidi la loc după plecarea Ștefanei.

Dar el, Andi?

Și dacă înțelegea? Și...

Izbucni în el deodată marea deznădejde care-l răzvrătise în anul o mie nouă sute șaisprezece și în anul o mie nouă sute douăzeci, poruncindu-i atunci să plece din casa părintească. Dar deznădejdea lui de-acuma nu mai asculta șuierile locomotivelor care însemnau plecarea în necunoscut și nostalgia acestui necunoscut de-aiurea; deznădejdea lui o privea pe Ștefana, care va pleca pentru totdeauna, lăsîndu-l în casa părintească pentru totdeauna.

O privea pe Ștefana, o asculta, și-n sufletul lui trecea vast un fluviu cu corăbii; și se gîndea cu o amărăciune care-i înnebunea ființa că peste puțin Ștefana va pleca din casa lor, din Iași, și că sufletul care fusese ca un fluviu cu corăbii pornit spre mări va fi iarăși o uliță ieșană, pe care viața va trece cu galoși prin glo-

dul ploilor de toamnă și cu șoșoni prin mocirla primilor zăpezi.

Simțea în el marea răspîntie a vieții lui: se-ncrucia în el mișcarea libertății unui fluviu în care zilele-s corăbii plutitoare, cu neclintirea unei ulițe ieșene, în care zilele-s mers în galoși spre destinații cotidian mărunte, cotidian identice, pînă în clipa cimitirului.

Tăcuse toată seara. O ascultase și o privise numai. Dar sufletul lui izbucnea spre ea cu o pasiune, cu o deznădejde, care se materializa parcă în jurul trupului lui, ca flăcările pădurilor aprinse de la sine în văpaia soarelui, pornite înspre cerul care le absoarbe.

Sedea tot lingă ușă — ca să alunge parcă dintre ei ideea plecării —, dar chipul lui nu mai avea expresia de visare iluminată care-l făcuse să răsără în ochii Ștefanei, desprinși din jarul roș al sobei, înainte de masă, asemeni efebului de marmură cu picioarele frînte de la glezne, lăsat de ea în Muzeul de la Constantinopol; ochii lui Andi ardeau spre Ștefana, și strălucirea lor bolnăvicioasă secătuisese parcă toatăputerea și tinereța chipului în care ardeau mistuind.

Venise vorba despre Muzeul imperial otoman din Constantinopol. Și domnul Danielescu o întrebuse pe Ștefana, cu un aer profesoral binevoitor:

— Ia spune, duduie, ce ți-a plăcut mai mult de-acolo?

Ochii Ștefanei considerară cu seriozitate întrebarea, și cîteva clipe tăcu, meditănd fără grabă, așa cum făcea de cîte ori i se punea o întrebare, chiar dacă era stupidă.

Cunoștea Muzeul otoman altfel decît domnul Danielescu, profesorul de istorie, care-l vizitase în tinerețe, verificînd în pas de excursionist savant, ce-i drept — nu în galop de turist — tot ce știa și tot ce cetise anume despre comoara de piatră și marmură păstrată în numeroasele săli ale muzeului. Ștefana vizitase Muzeul zile și zile de-a rîndul, înainte și după război.

„Ce ți-a plăcut mai mult de-acolo?” amintea întrebările pe care oamenii mari le pun copiilor: „Ia spune, drăguță, pe cine iubești mai mult: petata, pe mama, pe bunicul sau pe bunica?”

„Ce ți-a plăcut mai mult de-acolo?” Mintea ei urmă drumul obișnuit al amintirilor. Era grăbită. Parcă o *astepta* cineva în Muzeul otoman, și întîrziase. Avu o scurtă bătaie de inimă revăzîndu-și statuia efebului cu picioarele frînte de la glezne. O privea: statuia, sau băiatul întîlnit într-o casă necunoscută?

Domnul Danielescu aștepta răspunsul, cu zîmbetul îngăduitor al profesorilor la examene, cînd sînt bine dispuși și cînd tăcerea studentei examinate nu e ca a studenților — ignoranță —, ci grațioasă intimidare.

Ștefana se ghemuise și mai strîns în șal, parcă închizîndu-se în ea, cu genele plecate.

Domnul Danielescu o ajută, tot ca la examene, cînd profesorul intervine binevoitor, oferind el singur răspunsul:

— Poate sarcofagul lui Alexandru cel Mare?
— Privi cu ochi mari, nedumeriți.

— Da...

Domnul Danielescu începu să vorbească despre sarcofage, preluînd cu informațiile culese din cartea lui Hamdy Bey și Th. Reinach.

Ștefana nu-l mai asculta. Îl uitase la ușa muzeului, în care descoperise o ciudată sfială lîngă statuia efebului grec.

Și în timp ce domnul Danielescu vorbea, ochii ei se întoarseră înspre Andi, al cărui chip semăna, ca și înainte de masă, cu al efebului de marmură, dar cu o expresie chinuită, avînd parcă întipărirea gemătului mut pe care i-l dădea mutilarea picioarelor frînte de la glezneale statuieidin Muzeul otoman, pe veci captivă a nemișcării.

Și mîna ei, ca și înainte de masă, dar acum subt șal, avu aceeași involuntară mișcare de protecțiune înspre Andi, ca o tresărire care dădu un zornăit scurt brățării.

Andi însoțise pe Matei Velisar și pe Ștefana pînă la Hotel Traian, ca să le arate drumul.

Plecau a doua zi seara la București, și de la București după o săptmînă, îndărăt la Constantinopol.

Și el?
lașul murise-n veacurile albe ale lunii. Mirosea a
toamnă ca-n pădurile scuturate.
Aer rece. Stele înghețate. In răstimpuri, același
5 șuier lung, ascuțit, sfîșietor al locomotivelor care
pleacă.
Și el?
Numai gîndul că iar trebuie să se întoarcă acasă
10 îl cutremura. Iar singur noaptea, în odaia lui? Iar
dimineața glasul Duduiei sau al mamei lui, țipînd la
servitoare, tocmai în clipa cînd sufletul abea ieșit
din somn e înfiorat ca o stea răsărită. Iar viața de
toate zilele: Universitate, vizite, Magda Boldur? Iar?...
15 Mergea încet, cu mîinile căzute de-a lungul coap-
selor, cu spinarea gîrbovită, înfrigorat de toamnă și de
suflet, palid, cu ochii ficși, rătăcind în neștire pe pus-
tiul lunar al străzii Lăpușneanu, ca un strigoi al ci-
mitirului ieșan, știind c-o dată cu cîntecul cocoșilor
20 va trebui să intre iar în sicriu: în casa lui, în viața
orașului, în El.
Îi era amar sufletul, greu și pustiu ca întinderea
ucisă a Mării Moarte, în care numai viermii roși mai
pot trăi.
S-o mai vadă pe Ștefana? Unde? Cînd?
25 Se isprăvisse. Erau în el mii de cuiburi mute, din
care plecaseră peste mări, departe, o singură rindunică,
pustiindu-le pe toate. Ș-acasă, cînd se va întoarce, va
regăsi amintirea ei — fantomă — în sufragerie, în sa-
lon, în antret, unde o ajutase la plecare să-și îmbrace
30 pardesiul de păpușă. Și-n fotoliul în care șezuse lîngă
sobă, cu ochii ei mari, cu obrazii ei de copil și vorbele
ei grave, va sta o cucoană, vreo prietenă de-a mamei
lui. Și din cînd în cînd Duduia și cu mama lui, amin-
tindu-și de ea ca de o melodie, vor imita pentru cine știe
35 ce cucoană vorbele ei și mișcările mînei ei, și vor crește
buruieni acolo unde-apăruseră mirări de primăvară
nouă.
Și va fi casa și întregul oraș un cimitir purtat pe
40 inima lui, care trăise și murise într-o seară pentru tot-
deauna.

Era atîta moarte în tăcerea lașului, că parcă se
opriseră minutarele tuturor ceasornicelor.
Și noaptea ieșană era acoperită de lumina lunii
ca un pian închis, cu o nocturnă de Chopin uitată dea-
5 supra, pe care-ncep să se aștearnă pulberi sure. Și
deasupra, pe cer, luna era ursuză, grea, amară, ca
masca lui Beethoven, atîrnată pe un pîrete de salon
pustiu: și parcă singurul zgomot pe care-l mai aștepta
această tăcere era căderea lunii de ghips, desprinsă
10 cu cui cu tot, sfărmată țândări jos, lăsînd în cer pe veci
o gaură, ș-atît.
Andi se așezase pe o margine de zid, cu capul în
palme, ca un cerșetor fără adăpost. Era bătrîn, era în
lumina lunii ca un moșneag în cîlțul alb al anilor. Și
15 era, în sufletul lui, ca în zdrențe prin care intra numai
frigul. lașul! Oraș al plictiselii, al deznădejdilor și al
neurasteniei, — învăluit în nostalgii de sinucideri.
Orașul în care toate străzile duc parcă spre același ci-
mitir, orașul în care și poeții sînt goarne de înmor-
20 mîntare militară și caterinci cu papagal mîncat de
molii. O! Cum înțelegea acum nevoia crîșmelor în acest
oraș! Erau crîmele sinistre de la poarta cimitirelor, nu
crîmele de o vigoare flamandă ale orașelor în care e
prea multă viață. Îi alunga pe toți bețivii lașului, in-
25 somnia, urîtul și lehamitea din casele lor, și intrînd în
crîșme, fiecare ieșea dintr-un cimitir pe care vroia să-l
uite.
Viața de noapte a lașului? Strigoii care-și părăseau
sicriile, în sunetul aceluiași dans macabru, venind la
30 crîșme să sugă sîngele vinului: numai acel sînge, nu-
mai acea viață. Croncănea un corb deasupra fiecărei
crîșme, și-n fiecare veselie ieșană clănțănea o hîrcă.
Există în Iași un singur om care în singurătatea
odăii lui să rîdă? să cînte? pentru nimeni altul decît
35 pentru el? Nu! Se adunase prea mult frig de casă neîn-
călzită, prea mult colb de casă pustie; prea multe ațe
de pîianjen erau în fiecare suflet, ca ruina și paragina
orașului să nu fie și a oamenilor.
Singurătatea unui ieșan însemna căscat, oftat sau
40 privire fixă prin zăbrele de temniță, cum era a lui

5 Andi — așezat pe-o margine de zid în mijlocul lașului,, în inima lașului, pe strada Lapușneanu. Și parcă nu ședea într-un oraș, pe-o stradă, pe marginea zidului care împrejmuia o casă ieșană, ci pe marginea unei fântini secate prin blestem, la o răspîntie de cimitire, cu lumina lunii ca o bătrînețe a lui, nu a veacurilor lunii.

10 Atunci de ce mințeau? De ce mințeau toți ieșenii, și el alături de ei? De ce toți ieșenii, închiși fiecare în carcera suferinței lor sterpe, ocnași ai ocnei silnice ieșene, erau solidari în minciună? De ce pretindeau că în sufletele lor de iască apare roua viitorului românesc? De ce afirmau că lașul e *altfel* decît celelalte orașe ale României, un *altfel* orgolios, pe care Andi-l
15 cunoștea, fiindcă și el trecea drept *altfel* decît ceilalți în ochii familiei lui.

20 Toți erau complici, strînși, țesuți unul în altul de ipocrizia ieșenismului, pentru ceilalți din afară. Erau paznicii legendei ieșene. Ei toți știau, ieșenii, că marele suflet ieșan — cel care purtase coroană de voievod pe creștetul lui Ștefan cel Mare și lauri de luceferi pe fruntea lui Mihail Eminescu — murise. Dar îl arătau țării, la fereastră, spunînd că-i viu, — numai ei, ieșenii dindărătul ferestrei, știind că nu-i decît
25 mumia cu ochi de sticlă a trecutului.

Regele a murit!

30 Să strige un glas mare, puternic în auzul țării întregi — trîmbiță — secretul care gîrbovea spinările singurătăților ieșene, cum era gîrbovită în aceste clipe de pustiu și visări amare spinarea lui Andi în noaptea ieșană.

35 Ședea singur, ca un înger zvîrlit din cer cu aripele cosite, izgonit din iad cu coarnele desprinse și ghearele retezate, nemaiîndrăznind să măsoare nici adîrcul cerului, nici alpămîntului, care deopotrivă îl surghiuniseră; singur, nici înger, nici demon, între oamenii care nu-i erau frați și pe care-i ura fără putere, nepuținînd să-i iubească.

40 Așa îl găsise Ștefana, care ieșise să-și plimbe eînele și gîndurile în noapte, după ce verificase încă o dată

370

că într-un hotel ieșan trupul pasagerului e un fel de stîină a ploșnițelor odăilor.

Bulldog-'ul mîrîi la străin, repezindu-se cu o masivitate de catapultă.

5 Andi tresări.

— Baby, au pied!

10 Era pe fața lui Andi, răsărită în lumina lunii, deasupra enormei puteri stăpînite a bulldog-ului, atîta chin, atîta deznădejde mută și atîta dezarmare, că pentru a treia oară același gest de protecțiune tresări în mîna Ștefanei.

Ii cuprinse mîna și-l luă cu ea.

15 Pe caldarîmul tăcerilor ieșene pașii ei aveau o cadență de armată în marș care electrizase o vietate rănită la margine de drum, luînd-o în șuvoiul ei.

*

20 Cîteva zile, înainte de-a o cunoaște pe Ștefana, Andi se bucurase — cu o subită cochetărie — că lașul se îmbrăcase în toamnă, în soare și în lună, și că nu apărea în ochii fetei cu bulldog-ul, cu ploile și glodul toamnei și străzile cu oameni gîrboviți și demodați.

25 Fiindcă-și iubea orașul? Nu! Fiindcă vroia să-l iubească Ștefana, în acele clipe cînd, necunoscînd-o încă, răsfrîngea asupra lui atribuindu-și tot ceea ce seducțiunile lașului în anotimpul blond ar fi deșteptat în sufletul Ștefanei.

30 Si dacă a'tunci ar fi cunoscut-o întîmplător pe Ștefana, ca și lașul, mimetic, Andi și-ar fi luminat vorbele în culori de toamnă, soare și lună, ascunzîndu-i ploile și glodul toamnei prin care treceau gîndacii negrii ai galoșilor ieșeni. Și ar fi apărut în ochii Ștefanei, o dată cu lașul costumat în clipe trecătoare de toamnă frumoasă, o dată cu lașul luminat de toamnă, ca de flăcările unei guri de sobă patriarhală, un Andi dulce, melancolic, fin, stilizat, de o frumusețe feminin adolescentă, purtînd parcă în ea parfumul florilor de tei ieșeni, mai mult decorativ decît viu, tovarăș armonios de plimbare pe ulițele ieșene în perspectivele albastre ale colinelor. Și Ștefana l-ar fi prețuit, numai în contrast cu buildog-ul care o însoțea agresiv în

24*

toate plimbările, ea un fel de ogar rusesc, care nu zdruncină mina ca bulldog-ul, ci o poartă lin prin parcul de toamne și paragini ale lașului.

5 Dar Andi n-o cunoscuse pe Ștefana pe ulițele Iașului, fiind constrâns să *apară* în fața ei cu vorbe și atitudini; o cunoscuse în casa părintească, unde o privea și o ascultase o seară întreagă, fără ca el să vorbească, apărind numai în ochii ei cu frumusețea lui închisă în tăceri, ca o statuie în încheștarea marmurei, 10 în care prezența Ștefanei deșteptase expresii de iluminare la început, de chin apoi, expresie care nu era o *costumare* voluntară, ci dimpotrivă un zbcium sufletec care-i învinsese cochetăria.

15 S-ar fi zis că *souffleur-ul* nevăzut de nimeni, decît de Andi, care avea deschis în fața ochilor manuscrisul tuturor rolurilor jucate de Andi în viața de toate zilele, închisese manuscrisul și plecase, lăsîndu-l pe Andi singur cu Destinul.

20 Singur, din clipa cînd apăruse în sufletul lui frumuseța *nouă* a obrazilor Ștefanei, care cu puțin înainte îl dezamăgiseră. De-atunci apăruse în el și *sufletul lui*, intact, virgin, dîndu-i în locul vorbelor mirări necontenite, lumini necontenite de răsărit de lună nouă pe obraji.

25 Nu participase la nici o discuție de-a lungul acestei seri, deși gîndul că o *pierde* pe Ștefana, că rămîne pentru ea un necunoscut, o apariție mută în timpul unei mese oarecare, într-o casă necunoscută îl rodea, îl scurma, făcîndu-l să sufere necontenit, dînd treptat 30 feței lui deznădejdea, care-i patetiza frumusețea prea dulce și prea calmă îndeobște, făcînd-o să se întipărească nu numai în treacăt în ochii Ștefanei, ci și în sufletul ei, deșteptînd amintirea statuiei efebului grec și icoana profund omenească a suferinței tineretii cu picioarele rupte de la glezne.

Dar Ștefana privea pe chipul frumuseții lui lumina și apoi izbucnirea ca de lavă a unui suflet nou, pe care prezența ei îl deșteptase și, poate, îl adusese.

40 Și nu trecuse pe lîngă el, cum crezuse Andi, atunci cînd deznădejdea îl făcuse să uite pînă și frumusețea

lui exterioară, ca pe lîngă un necunoscut, întîlnit într-o casă oarecare, și uitat o dată cu plecarea din casă.

5 Nu schimbase cu el nici o vorbă, decît cele cîteva convenționale, formulele raporturilor dintre oamenii care abea s-au cunoscut.

La hotel se dezbrăcase distrată, gîndindu-se la el; dar nu la frumusețea lui, care de altfel putea să-l individualizeze în ochii oricui, ci la deznădejdea crispată a tăcerii lui cu ochi arzători. Era pentru ea ca o casă 10 închisă, cu o fereastră luminată în noapte, pe lîngă care trecuse, și se oprise deodată, auzind un strigăt sfișietor, care prefăcuse casa necunoscută și indiferentă pînă atunci într-o bătaie de inimă zguduitoare.

15 .. li întovărășise pe ea și pe tatăl ei pînă la hotel. Tăcuse. Vorbise numai tatăl ei, despre amintirile de refugiu pe care străzile Iașului le deșteptau în el. Și ea și tatăl ei mergeau repede, îl auzise gîfîind. îl privea în treacăt și revăzuse aceeași expresie chinuită, învinsă, și o spinare încovoiată, care dădea un profil 20 bătrînesc siluetei lui subțiri, făcînd să dispară astfel eleganța îmbrăcămintei.

La scara Hotelului Traian, se înclinase adînc în fața lor, și pe cînd îi strîngea mîna, văzuse în ochii lui acea privire care e un țipăt de ajutor în noapte. Și nu putuse 25 să-i spuie altceva decît:

— Noapte bună.

In camera ei, bulldog-ul o primise cu labele pe umeri, îl înlăturase, poruncindu-i să nu se mai miște, cu glas autoritar și nemulțumit. Ii părea nedrept parcă 30, să răsfețe un cîine, o bestie veșnic clocotind deviată, în timp ce un om suferea. Privirea ochilor lui redeștepta în sufletul ei chipurile slabe întîlnite pe drumuri, la o lumină de far sau de faclă, în iernile războiului.

35 Trecea călare pe lîngă ele, cu sufletul îndoit de milă, și trecea mai departe pe drumurile care erau pline de mulțimi cu ochi de Gristoși, tîrîndu-și fiecare crucea grea, fără de îngeri împrejur.

40 Ce putea să facă ea? Trecea. Dar privirile tuturor, răniți, schilozi, degerați și infometați, întîlniți pe

drumurile neconținutei bejării, se adunau în sufletul ei, îngreindu-l.

Ș-acuma întâlnește aceeași privire, aceeași privire a rănitului lăsat să zacă la margine de drum pe viitorul lui mormînt, către cel care trece călare, în frig și el, în război și el, dar viu, teafăr, călare —și nu se aplecase să întrebe, să vadă, să afle, să întindă mîna.

Se născuse treptat o aspră mustrare împotriva ei. Trecuse pe lîngă o mîna întinsă, deznădăjduit întinsă, și parcă o lăsase să degere în frig, așteptînd mereu.

Așa apărură în Ștefana, al cărei suflet fusese pînă atunci liber, întîia privire a ochilor de căprioară pe care sufletul îi deschisese înspre Andi.

De o parte bulldog-ul, de alta Andi, și umbra Ștefanei la mijloc între umbrele lor: aristocratic lungă a lui Andi, iar a bulldog-ului desprinsă din preistorie. Așa trecuseră — trei umbre — pe lespezile lunare ale căilor ieșene, lunecînd înspre Copou, dincolo de Copou,, lăsînd în urmă teii, cazărmile, întîlnind mirosul cîmpului, dealurile, căderea unei stele, un vaiet de cucuvea, călăuziți de pasul somnambular al lunii, pînă cînd zorii răsăriră de argint, ca o icoană așezată pe troița clipei de răspîntie dintre noapte și dimineată.

— Nu-ți închipui...

Acesta fusese refrenul vorbelor lui Andi, care o noapte întreagă își scuturase în friguri tot ceea ce pînă atunci adunase în tăcerile lui.

Îi spusese tot, fără cruțare pentru el, pentru părinții lui și pentru lașul lui. Fusese în vorbele lui ca un om care merge și merge prin viscolul care-i sfișie fața și vesmintele, fără să știe unde va ajunge. Își rupsesse în fața Ștefanei, cu dinții și cu unghiile, cămașa de forță a tăcerilor de pînă atunci, cu o dorință de adevăr atît de chinuitor prezentă în orișice vorbă, încît uitase că vorbește, și că vorbește altcuiva, nu gîndurilor lui. Se zbuciuma în el un fel de epilepsie a adevărului.

Îi arătase cum de mic copil devenise judecătorul celorlalți, cum în loc să trăiască generos și simplu, ca toți copiii, spionase viața celorlalți, cu o pasiune de slugă care ascultă la ușă, privește prin gaura cheii,

desface scrisorile stăpînilor și le reconstituie pe cele zvîrlite la coș; îi arătase cum devenise parazitul vieților din jurul lui, trăind numai din enervarea pe care i-o produceau cusururile și ipocriziile celorlalți, descoperite de el; îi arătase cum devenise mereu dezertor din viață într-un trecut utopic, îndrăznind, el, dezertorul, să disprețuiască pe ceilalți, care luptau în rîndurile vieții aspre, pe care el o privea cu nervi și gheare de pisică leneșă cuibărită într-un fotoliu confortabil la gura sobei; îi arătase cum își exploatase neantul adolescenței lui.

— Nu-ți închipui...

Nu putea să-și închipuie ea, ființă vie și dreaptă, cabotinismul și neantul vieții lui. Viața lui întreagă era o vitrină de fâlșături, care imitau metalul nobil și piatra prețioasă, înșelînd pe toți cu strălucirea ei măsluită. Nu iubise, nu suferise, nu luptase, n-avea prieteni, n-avea dușmani, era singur cu nervii lui, ca bălțile clocite cu miasmele și cu țîntării lor.

— Nu-ți închipui, Ștefana, cît sînt de sterp...

Sterp ca iasca. Loviturile vieții nu puteau să aibă sunet în el, cum nici inima lui n-avea. Era uscat, oțetit, fără tinereță, meschin, fără unitate sufletească făcut din zeci de sincerități de suprafață, fără nici una adîncă. Cum putuse Creatorul să facă așa ceva? Ființa lui însăși, neantul ei, care-i înșela pe toți, îi dovedea lui inexistența Creatorului, care a făcut pe oameni după chipul și asemănarea Lui.

Nu putea să aibă nici vicii, nici virtuți: sufletul lui era flasc, mucilaginos, fără consistență, inform. Și nici măcar scîrba de el însuși nu era reală, și ea era falșă, cabotină, menită să-i dea iluzia unui *zbucium sufletesc*. Minciună! Dacă într-adevăr i-ar fi fost scîrbă de el, s-ar fi sinucis. Era incapabil să facă un singur gest viu, serios, necum acela de a-și suprima viața, pe care o înjosea trăind. Trăia numai din nervi. La el nervii înlocuiau faptele.

O! și era ieșan! Nu ieșan: lașul întreg era el. Minciuna lui, neantul lui erau minciuna și neantul Iașului.

— Nu-ți închipui, Ștefana!...

T

lașul, cu biserici vechi și biete case ruinate, între colinele sale albastre, acoperit de soarele toamnei, dădea o impresie de pace melancolică, de armonie resemnată, de reculegere în trecut... Minciună!

- 5 Adevăratul Iași nu trăiește sub cerul soarelui de toamnă, între colinele care apar pe terasele orizontului ca niște cîntărețe de harpe pe care lașul le ascultă cu fruntea între palme, subt frunzele toamnelor. Nu! Adevăratul Iași trăiește la berărie, și în crișme, și în cluburi, și în cea mai abjectă viață cotidian provincială.
- 10 Așa era și el. Frumuseța lui, masca lui de adolescent antic — care dădea altora impresia visării nobile — era mască. Din copilărie fusese un mahalagiu, nu în vorbă, mai rău, în gânduri. întreaga lui activitate su-
- 15 fletească nu era decît o convertire mai veninoasă și mai odioasă a mahalagismului vorbit cu mai mulți, într-un mahalagism gîndit de unul singur, care n-are măcar curajul să participe la claca mahalagismului obștesc, avînd aerul că-l desconsideră și-' disprețuiește, că-l repudiază. Și el n-avea dreptul să disprețuiască pe ni-
- 20 meni.

Toate vorbele **Jui** fuseseră pietre aruncate-n el, bici pe spinarea lui.

- 25 Și pe măsură ce vorbea, deznădejdea lui crescuse, desfigurîndu-i trăsăturile, dîndu-i o scadare și în vorbă, și în pași, căci își dăduse seamă că se întîmpla ceva definitiv, irevocabil în viața lui, în clipele cînd se dezgolise tocmai în fața singurei ființe care deșteptase în inima lui o zvîcnire adevărată, generoasă.
- 30 Îi arătase subt haina de lună, toamnă și soare, a lașului și a lui, boala lor fără de leac, lepra care le mîncase viața — spunîndu-i astfel, cu suprema majestăte a mizeriei: „Du-te. Nu te apropia.”

- 35 Și îndîrjirea împotriva lui și-a lașului crescuse. Se ura singur, ca pe cineva exterior vorbelor lui din acele clipe, scormonind tot ce era urît și meschin în viața lui, tot ce putea să-l coboare și să-l despartă pentru totdeauna de Ștefana, pe care o iubea, pe care o iubea dîndu-i singurul dar pe care putea să i-l aducă:
- 40 secretul lui și-al lașului.

Și-n sufletul Ștefanei, în timp ce Andi îi vorbea în noaptea care-și pierdea treptat paloarea lunii, pregătindu-se de întuneric înstelat, nu apărea nici disprețul, așa cum socotea Andi, nici mila, așa cum s-aștepta Ștefana în clipa cînd îi întinsese mîna în noapte.

- 5 Sufletul lui Andi nu-i părea mort, așa cum spunea el, ci *singur*, închis în el, posomorit ca valul Mării Negre și zbcuciat ca apa acestei mări zăvorite cu toate vînturile aspre-n ea, în îngustele-i hotare; și
- 10 alături de chinul și de deznădejdea acestui om tînăr, ale cărui vorbe aveau pornirea de viscol aiurit a marelor — și rarelor — sincerități, nu viața lui îi apărea meschină, ci viața ei. Și vorbele care loveau în Andi, în sufletul ei nu-l loveau pe el, ci pe ea. Viața ei îi apărea copilăroasă, și era ciudat sentimentul de sfială, căință și intimidare care se năștea în ea, pe măsură ce Andi se acuza. Îi părea că-și trădase țara, îndeprindându-se de necazurile ei.

- 20 își petrecuse aproape toată viața printre străini, afară de anii primei copilării și ai războiului.

- Și acum se încălzise din nou la un foc românesc, ascultînd flăcărilor care-i aminteau copilăria, și războiul, și casele de țară; și-acum asculta suferința unui frate de-al ei, a unui român, a unui moldovean în
- 25 sufletul căruia vuiseră meru tăcerile, vînturile ier- nilor românești, ploile și neliniștile parcă venite toate din Siberia. Ea zîmbise prea mult, se bucurase prea mult. Alături de sufletul lui Andi, își vedea viața ca un copil cu ham de zurgălăi, oprit în fața unei troițe strîmbată de vînturi, arsă de soare și de geruri, putrezită de ploi, pe care croncăneau corbii subt marșul sur al norilor de iarnă lungă. Îl vedea pe Andi chinuit cum sînt copacii culmilor stîncose, trăind meru subt trăsnete, răsuciți de vînturi, dominînd numai prăpas-
- 30 tii, ascultînd numai rostogoliri de stînci.

- 35 Sufletul ei nu-și pierduse nici la douăzeci de ani elasticitatea de minge roșie a copilăriei. Trecuse din an în an, din țară în țară, pe subt cele mai zîmbitoare ceruri ale Europei, pe cînd sufletul fratelui ei din România zăcuse greu, neclintit, pe pămîntul românesc,
- 40

bătut de viscole și ploii, dezagregându-se, fărâmițându-se, măcinându-se, amar, ursuz, solitar. Ascultându-l, nu-i mai auzea vorbele, ci numai sunetul lor de vînt de iarnă în case pustii cu sobele stinse — și-i era rușine de bucuriile vieții ei, ca de inele prea scumpe și prea strălucitoare care i-ar fi împodobit degetele în fața unei mîni degerate, întinsă spre ea.

Se simțea din ce în ce mai *vinovată*. Niciodată nu vorbise, niciodată nu ascultase sufletul unui român de vîrsta ei. Prietenele ei din străinătate erau camarade întru tinereță și bucuria tinereții. Uitase treptatsunetul românesc, al focului din sobă, al vorbei, al tăceții, al amintirii, al văzduhului. Treptat, pentru ea toamna nu mai însemna cerul albastru în care se călătoresc rîndunelele și cocorii României, în țări *străine*, fiindcă ea însăși era cu cocorii și rîndunelele, în țări mereu calde, unde se simțea la ea acasă, nu între străini. Fructele pentru ea nu mai însemnau vara, vacanța cea mare, în care se coc obrajii copiilor la lumina aceluiasi soare, care coace pe rînd cireșile, caisele, merele, perele, gutuile — fiindcă trăise în țări unde mereu erau aproape *toate* fructele românești.

Uitase cît e de albă lumina lunii între munții cu brazi românești, uitase monastirile, satele și tot ce răsare alb, ca din trecut și ca țesut din in, pe drumurile României.

Și începu în ea o crîncenă mișcare de lepădare și marea dorință de a intra în ritmul vorbelor care răsunau în noapte, în monacala asprime de siac îmbrăcat pe piele a limbei și a sufletului românesc.

Mergeau și ea și Andi, unul lîngă altul, prin noaptea neagră — luna apusese —, călcînd deopotrivă de repede, amîndoi parcă evadînd din ei înșiși, el prigonindu-și cu vorbe trecutul pe care ea și-l prigonea cu gînduri. Mergeau amîndoi fără să știe încotro apucă, știind numai că trebuie să meargă înainte, departe, mereu, ca cei care fug de ceva care vine sau a rămas în urmă privindu-i.

...Pînă cînd apărură zorii.

Se înapoiaseră prin strălucirea zorilor de toamnă rece, venind din sufletele lor, gravi, tăcuți, ca cei care

ies la lumină din peșteri adînci cu biserici subpămîntene și întuneric umed. Nesomnul le acoperise fețele de straniu. Știau amîndoi că trebuie să se întîmple ceva. Tăceau. La scara Hotelului Traian, în fața Ștefanei, pe care abea atunci o văzuse din nou, adorabil tînără, cu obrajii rumeni parcă atunci culeși din clipele de rouă și palori carminate ale zorilor, Andi simțise că o pierde și închisese ochii lung. După plecarea Ștefanei rămase pe loc.

Se deschisese o fereastră a primului etaj. Apăruse o mîină mică. Și căzuse pe trotuarul pustiu ceva strălucitor, care pocni pe asfalt, frîngîndu-se în două. Era o bucată de chilimbar brut, de care Ștefana legase cu un fir de mătase un bilețel:

**„Nu mi-am luat rămas bun cum trebuie.
Nu-mi pot găsi vorbele acum pentru ce simt.
Îți voi trimite o scrisoare. Ștefana”**

Cuvintele se înscriau cu argint de zori în sufletul lui Andi. Cetise și recitise scrisul inegal, de fugă, în care cîntau crînguri de primăvară.

Ridicase ochii spre fereastră. Nu mai era nimeni. Fereastra, închisă.

Dar strălucirea de miere și de soare a chilimbarului, frînt în două, se închea în sufletul lui Andi într-un singur bloc, soare brut, care lumina întîia dimineată a lumii, dîndu-i un fast barbar.

Plecuse.

în odaia ei, așezată turcește pe pat, Ștefana medita privind lumina fără s-o vadă, neclintită; apăruse pe fruntea ei dreaptă o dungă verticală, din acele care pe fața pămîntului despart continente, și în unele suflete, trecutul de viitor.

Andi era în pat, cu ușa încuiată, cu ochii strîns închiși, ținînd în pumnul încheștat al mînei drepte bucățile de chilimbar și bilețelul. Casa părintească se deștepta în jurul lui. Dar el nu vroia să știe nimic, nu vroia să mai primească nimic din afară. Era în toată ființa lui acea zgîrcire, acea înnodare a copiilor cînd

dorm în noaptea Crăciunului, cu darul *ceresc* pe care l-au căpătat de la moșneagul magic al iernilor copilăriei.

5 Nici trecutul, nici viitorul, nici prezentul casei părintești nu mai existau pentru el. Era singur ca Robinson Crusoe în insula lui, cu fericirea lui.

10 Vroia să adoarmă așa, fără să mai gândească nimic, fără să mai știe nimic. Să adoarmă cu ceea ce strîngea în pumnul încheștat, nu trupul, ci sufletul închis într-un luceafăr.

Somnul se apropia.

Visa?

15 Răsăriseră în el munți cu brazi îndoșiți de furtună, într-o lumină neagră cum e cremenea, din care scăpărau trăsnete. Și apără cu un relief de halucinație — visa? — o amintire neașteptată: slujba sihastrului de la Sihla. O ascultase într-o zi de vară, cu doi ani în urmă. Grupul de tineri din care făcea și el parte plecase de dimineață de la Agapia spre sihăstria de la Sihla,

20 intrînd din ce în ce pe potecile întunecate ale culmilor cu miros de umed, de ciupercă și de brad putred, în inima singurătăților înalte.

25 Dimnețai fusese senină. Pe drum, însă, începuseră coruri de bași în marginea cerului, bubuituri surde de tobă mare, și șuierul de șarpe al brazilor stîrniți de vînt. Venea furtună, dînd enorme vîntăie luminii palid întrezărită prin desișul brazilor. Se grăbiseră, ducînd în inimi zvîcnirea de panică pe care-o dă în munți apropierea galopului de elefanți preistorici ai furtunilor, al căror pas de tunet trece peste cele mai înalte culmi, acoperindu-le de umbre colosale, în timp ce brazilii piscurilor gem.

30 Ajunseseră la Sihla înaintea furtunei. Și Andi, care în acel grup ieșan trecea drept temerar energic, se suise, deși furtuna le sufla rece în obraji, sus, subt stîncă solitară care domină acele înălțimi, spre bisericuțadintr-un lemn a pustnicului de acolo. Cîțiva îl urmaseră. Căzuse trăsnetul în vale. Ploaia izbucnise oblic, ca lăncile în galop asiatic. Bubuitul cerului cutremura munții. Se refugiaseră în bisericuța de subt stîncă. Ș-acolo,

5 în bisericuța strîmtă, făcută parcă pentru veyerîți, nu pentru oameni, înghesuiți unii în alții, îndoșiți, ascultaseră slujba călugărului cu plete și barbă neagră. În nici o mitropolie, în nici o catedrală a lumii nu răsunase o slujbă mai patetică decît în bisericuța de păpuși de subt stîncă solitară. Parcă nu slujea călugărul cu plete negre în încăperea strîmtă, ci între munți, ca și furtuna, zbătîndu-se și gemînd, în fața Dumnezeului care apăruse cu ochi de fulgere și glas de tunet în fața lui. Avea un glas de bas, aspru și-ntunecat, lipsit de orice dulceață, pasionat și dureros ca acelea care se văietă în gîtlejul corbilor și-al buhnelor, dînd fiecărui cuvînt desprins din cărțile sfînte o zvîrcolire vulcanică, un gemăt de mări, o deznădejde de vînturi de pustă.

15 Îi îngrozise. Se ghemuiseră unii în alții, strînși de aceeași spaimă, pe care le-o dădea prezența enormă a mîniei dumnezeiești în glasul tunetului, și-n zigzagul trăsnetelor necontenite, și-n gesturile și glasul călugărului negru. Se-ncovoia pîn' la pămînt în fața altarului, ca brazilii în vînt, cu același geamăt dezarticulat.

20 Ei, grupul spectatorilor, nu mai existau. Erau vreascuri moarte în păduri pe care marea furtună le nesocotea.

25 Dar după ce furtuna trecuse, după ce grupul care-l urmase pe Andi coborîse în vale, adică tot în munte, dar în muntele mai puțin crîncen, mai puțin sinistru, al schitului de subt biserică solitară — Andi, regăsindu-i pe cei care nu-l urmaseră, regăsind seninul cerului, regăsindu-și totodată și sufletul plin de îndoieli și de bănuieli—, se întrebă: „Oare călugărul de sus *n-a știut* că noi am intrat și că-i ascultam slujba? *N-a jucat* pentru noi rolul slujbei patetice?"

Trecuseră doi ani de atunci.

35 Și iată că visul sau preajma semnului redeșteptase cu o putere de halucinație această amintire care n-avea nici o legătură cu fericirea lui strînsă în pumn.

Dar se deșteptase de-a binelea, neliniștit,

40 își privi pumnul în care ținea singura răsplată meritată a sincerității lui și se întrebă, ca și atunci: „Oare

călugărul n-a știut că slujba lui nu era numai în fața lui Dumnezeu, ci și în fața oamenilor pe care-i *auzise* intrînd și care-l ascultase slujind?"

5 Domnul Iustin Danielescu era preocupat. Se temea
5 că se „ambalase”, că se cam pripise cu intrarea în Loja
masonică. Ce-i drept, în vremurile tulburi care apăreau,
anarhizînd logica previzibilului, dînd tuturor valurilor
și partidelor politice o nestatornicie și o nesiguranță
10 îngrijorătoare, masonii se înfățișau ca o putere certă,
cum ar fi, de pildă, lira sterlină între monede. Orga-
nizația lor era internațională, ocultă și mai presus de a
partidelor politice; îi plăcea în aceste clipe de haos
internațional să fie „fratele” unei organizații intercon-
tinentale.

15 Din acest punct de vedere se simțea ca o barcă de-
venită transatlantic.

Pe de altă parte, însă, campania vehementă a
presei ieșene împotriva masonilor îl turbura.

20 Deși numele Iustin Danielescu depășise de mult ho-
tarele lașului, devenind al României, deși valoarea lui
socială și culturală era mai presus de orice critică, și
deși nici o învinuire nu i-ar fi putut clinti reputația
de „Apostol al neamului”, atacurile presei ieșene împo-
25 triva organizației apolitice — și oricum, clandestină
— din care făcea și el parte îi dădeau dezagreabila
senzație a unui șoarece intrat în suflet cu dinți mici.
Și transatlanticului nu-i plăcea să aibă șoareci în iti-
nerariile idealiste. Îl cam înfierbîntase Matei Velisar!
îi înfierbîntase adică pe toți, nu numai pe el. Acest
30 om cu ochi de hipnotizator, pe lîngă prestigiul marelui
său grad masonic, făcuse să cînte în toți intelectualii
ieșeni „coarda moldovenească”, deși vorbea munte-
nește. „Moldova piere”, le spusese el, dovedindu-le cu
argumente calme că politicianismul ucide intelectua-
35 litatea moldovenească.

Prin masonerie, Matei Velisar vroia să învie ceea ce
numea el „zimbrul moldovenesc”, adică semeția și
vigoarea vechii intelectualități moldovenești. Zimbrul
moldovenesc spiritual, le spusese el, urmînd destinul

celuilalt, piere. Trebuie să nu-l lăsăm. Le făcuse un
istoric al masoneriei, dovedindu-le prezența ei în
toate evenimentele mari ale lumii.

5 Pecetea masoneriei nu apărea în evidență, la supra-
fața marilor evenimente mondiale, ci în țesutul lor
lăuntric, în transparența lor, ca un filigran. În esență,
Revoluția franceză, cu toate renașterile care urmaseră,
era un fapt masonic. Deviza „Libertate, Egalitate, Fra-
10 ternitate” de asemeni era desprinsă din ideația
masonilor, care cei dintîi o formulară astfel.

15 Comparase masoneria cu focul central al pămîn-
tului, care mereu prefăcea coaja aparențelor, deși e
nevăzut. Și ajungînd la Moldova, le arătase că maso-
neria exista de mult și că marii căpitani culturali ai
trecutului moldovenesc fuseseră masoni: spătarul Mi-
lescu Cîrnul, Dimitrie Cantemir, Miron Costîr, cei
20 mai de seamă junimiști și cîțiva dintre domnii moldo-
veni, în iscălitura cărora, rămasă pe unele documente
istorice, Matei Velisar descoperise cele trei puncte ale
frăției masonice.

25 Le prezentase masoneria pe care vroia s-o reînfi-
ințeze în Moldova, reluînd firul tradiției care pînă
atunci dispăruse ca apele înghițite de pămînt, ca o
reacție salutară împotriva politicianismului contem-
poran. Iașul politic — le spusese el — e sucursala Bucu-
reștiului în subordinea căruia lucrează.

30 ' De la București vin directivele pe care iașul trebuie
să le accepte și să le execute. Și politica nu înseamnă
decît triumful muntenilor. Liberalismul de astăzi,
le spusese el, e incarnat într-un nume muntenesc:
Brătianu. Și le arătase, mai departe, ca un simptom al
muntenismului dominant, dispariția treptată adenu-
mirei partidelor politice printr-o formulă care
35 exprimă o atitudine socială, o concepție, o idee —
Liberalism, Democratism, Reacționarism.

40 Astăzi, le spusese el, congregațiile politice se strîng
subt semnul unui *nume* — Brătianu, Averescu, Mar-
ghiloman — toate nume de munteni, subordonînd prin
aceasta ideația unei personalități. Așa că moldovenii
nu mai erau divizați ca înainte prin lupte spirituale, ci
prin feudele muntenilor, ai căror vasali deveniseră. Ori,

tocmai această vasalitate nu exista în vechea Moldovă. Junimiștii erau junimiști, nu maioresceni sau pa-
niști. Se închinau unei *idei*, nu unui nume care limita
5 ideea, dînd celor care-l acceptau o fatală slugărnicie.
Masoneria trebuia să purifice această înjosire
treptată a demnității intelectuale, această scăpătate
a sufletului moldovenesc.
„Masoneria are astăzi pentru dumneavoastră —
le spusese Matei Velisar — semnificația retragerilor
10 în munți de odinioară. Masoneria nu vă oferă palate,
ca politica, ci brazi, aer curat de culmi și cer deschis,
ca și munții vechilor bejenii.”
Îi mișcase pe toți, dezarmîndu-le antagonismul po-
litic, iubirea pentru Moldova, o iubire cu însuflețiri
15 tinerești, a acestui moldovean care vorbea muntenește,
care nu mai avea în Moldova decît o singură moșie ne-
vîndută, inima lui romantică. Și acest necunoscut, care
n-avea prieteni și rude în Iași decît pe cei din mormin-
tele trecutului, determinase în cîteva ceasuri pe frun-
20 tașii intelectuali ieșeni — despărțiți pînă atunci de lup-
tele politice — să întemeieze prima Lojă masonică,
aprinzînd în sufletele lor acele focuri de alarmă și
chemare care înroșeau culmile munților Moldovei cînd
apăreau invaziile străine. Strînsese în jurul acestui
25 ideal oameni curați și generoși, urmași de cei care nu
știu decît să *urmeze*.
Cînd se-ntîlneau pe stradă — frați întru masonerie
—se salutau cu un zîmbet licărit o clipă numai. Maso-
neria deșteptase în ei acest sens al misterului pe care-l
30 au înnăscut copiii, despre care vorbește William James
într-o conferință intitulată *La Joie de vivre*. Uitaseră din
copilărie senzația încîntător neliniștitoare dată copiilor
de comploturile lor inofensive pe care părinții nu le
cunosc și nu trebuie să le afle. Seara, de pildă, se întîl-
35 nesc într-un hambar unde vorbesc în șoapte, avînd
ascuns în buzunar o lanternă electrică și un cuțit de
lemn, punîndu-și pe față o mască de hîrtie. Nu fac
nimic, dar își *inchipuie* că uneltesc, că așteaptă o dili-
gentă să o prade, că sînt urmăriți de polițiști, că tră-
40 iese în codru ; vorbesc numai în șoapte, se mișcă numai
în întuneric, aprinzînd în buzunar, clandestin, lanter-

nele electrice, aruneînd din cînd în cînd cîteun: „Sst,
vine”, care nu anunță venirea nimănui, dar care le dă
o istovitor fericită bătaie de inimă. Masoneria pro-
vocase în intelectualii ieșeni—lăsînd la o parte scopul
5 ei — această redeșteptare a senzației „complotului
misterios”, uitată din copilărie. Și prin aceasta îi pasio-
na activ, făcîndu-i în viața de toate zilele, cînd se
întîlneau pe stradă, la berărie sau la club, să-și surîdă
pe furiș, copilărește măguliți că sensul surîsului lor,
10 întîmplător zărit, scapă celorlalți, neinițiaților.
Dar campania violentă întreprinsă de presa ieșană
împotriva masoneriei, deși într-un fel convenea acestui
joc de-a misterul al sufletelor lor, și deși prin informa-
țiile ei născocite de roman-foleton crea în publicul cre-
15 dul legenda unei masonerii fioroase, mascate, cu otrava
și pumnalul în mîna nevăzută, dar omniprezentă, con-
tribuind prin aceasta la amplificarea prestigiului mis-
terios al masoneriei — pe care aceasta îl avea chiar
pentru ei, cei inițiați — erau neliniștiți, alarmați. Pru-
20 dența lor de ieșeni, deferenți față de opinia publică
ieșană, era îngrijorată de atitudinea ostilă a presei
locale. N-ar fi convenit multora dintre ei să fie denun-
țați cu nume și pronume opiniei publice — așa cum fă-
găduiau mereu ziarele —, ca făcînd parte dintr-o or-
25 ganizație clandestină, cu scopuri oculte. Și politicește
această demascare publică le-ar fi dăunat. Fiindcă
de fapt, puțini dintre membrii Lojei masonice, clădită
pe un ideal apolitic, renunțaseră la ambițiile politice,
în Loja masonică urmăreau idealul, dezinteresați, ca
30 pe un zbor de vultur; dar în viața politică urmăreau un
fel de cursă de cai purtînd culorile partidelor politice
pe care pariaseră și a căror victorie putea să le aducă
foloase mai pozitive decît recreația pe care-o obțineau
prin masonerie.
35 Astfel că, deși socoteau ridiculă — așa cum și era
— campania presei cu atitudini grandilocvente și o
zeflemiseau între ei cînd se simțeau cot la cot în templul
masonic ca într-un vas de război, acasă la ei, cînd ră-
mîneau singuri, îi neliniștea.
40 Acestea erau preocupările care-l munceau pe dom-
nul Iustin Danielescu la biroul acoperit de cărți scrise

de el și de manuscrise începute sau gata de tipar, care însemnau treptele laborioase urcate de tînărul Iustin Danielescu pînă în clipa cînd se oprise pe ultima, devenită soclu, cu barba sură, pîntecul rotund și mîna

5 întinsă apostolicește spre mulțimea de jos.

Se cam pripise! îl antrenase Matei Velisar, făcîndu-l să-și piardă cumpătarea meticuloasă a vieții de pînă atunci, silindu-l parcă să descindă de pe soclul invulnerabil. Avea o părere de rău asemănătoare cu a

10 oamenilor provinciali economi, deprinși să facă liberalități necostisitoare la berărie, cînd au fost antrenati în Capitală să facă un chef cu șampanie, icre și cocote, plăcute în timpul petrecerii, atîta vreme cît domnește, mereu stîrnită, mărînimia șampaniei,

15 dar socotite prea scumpe a doua zi, după ce din șampanie n-a mai rămas decît mahmureala, și din petrecerea de noapte, decît împutînarea banilor din pungă.

De altfel, regretul domnului Iustin Danielescu apărea simetric cu al doamnei Beatrice Danielescu după masa

20 de gală servită musafirilor. Și unul, și altul ieșiseră din normal, tulburîndu-și așezarea mobilierului sufletesc.

Și Duduia era nemulțumită. O admirase* din caleafară pe Ștefana Velisar. Regreta acest sentiment,

25 care acum, dimineața, îi apărea ca un bacșiș exagerat generos, dat într-un moment de nebăgare de seamă.

Își recuza retrospectiv admirația, constatînd — cu metrajul — că Ștefana era mică, neîngăduit minusculă, că brățara de aur și inelul n-aveau nici o valoare,

30 că rochia și pardesiul erau în afară de orișice modă, și că, în definitiv, Ștefana Velisar era ca și acele instrumente de scamatorie, care par miraculoase în mînile boscarului, dar grupate în cutia lor, cînd le poți pipăi și mînui singur, nu fac două parale, și oricît de pu-

35 țini bani ai fi dat pe ele, tot păcălit te simți, de vreme ce iscusița scamatorului nu-i în cutie.

Dejunul — servit din mîncările reîncălzite și din resturile mesei de gală — îi adună pe toți, tăcuți, dușmănoși unul altuia, alegîndu-l, ca de obicei, printr-un

40 tacit acord, pe Luchi drept paratrăsnet al furtunilor nervoase. Andi nu scosese nici ovorbă. S-arfispuscăera absent de la masă.

Dar sufletul lui era în calea tuturor, ca acele mobile de lîngă ușă, de care se împiedecă toți cei care ies și intră. Fiecare gest, fiecare vorbă, fiecare atitudine a celorlalți îi atingea sufletul — adică nervii —, dîndu-i mental aceeași mișcare crispată de gheare de pisică

5 zburind mătăsuri. Nu se gîndise nici o clipă în timpul dejunului la Ștefana Velisar. Pentru el nu existau decît cei adunați în sufragerie în jurul mesei. îi asculta, îi privea, cu toată aparenta lui distracție, cuprinzîndu-și

10 familia într-o îmbrățișare de caracatiță. îi ura pe toți, cu o pasiune amănunțită și necruțătoare. Chiar și pe Luchi. Sănătatea lui vădită, buna lui dispoziție, pofta lui de mîncare îl jigneau cum îi jignește pe tuberculoși sănătatea celor teferi. Și totuși, nu plecase de la

15 masă decît după ceilalți. Își sorbise otrava pînă în ultima clipă. Apoi se încuiase în odaia lui, trăsese storul și se culcase, cu gîndurile sîcîitor lipicioase, ca muștele cînd arșița apăsătoare vestește apropierea ploii.

Adormise tîrziu, după ce ascultase cu bătăi de inimă

20 fiecare bocănitură, fiecare ușă trîntită, fiecare vorbă răstită, fiecare zgomot îndepărtat sau apropiat, inventariind tot ce putea să-l enerveze.

Se deșteptase tresărind, avînd impresia că afară

25 s-a înnourat a furtună: storurile se-ntunecaseră. Venise noaptea.

Ridicase storul, și în aceeași clipă, o dată cu noaptea de-afară — noapte rece de octombrie, cu miros de mormînt vegetal —, văzuse aceeași noapte în

30 sufletul lui, despîcată ascuțit de șuierul acelorași locomotive.

Noaptea plecării Ștefanei! Pleca din Iași și din el pentru totdeauna. Să aștepte o scrisoare de la ea? O scrisoare? Dar ce-i o scrisoare? Un petec de hîrtie cu

35 cîteva cuvinte! O frunză uscată. Și poate că biletul în care-i făgăduia scrisoarea nu era decît o simplă făgăduință pe care poți s-o uiți, un gest de milă, de compătimire, o amăgire ca acelea pentru copiii pe care vrei să-i împiedeci să plîngă. El nu făgăduise scrisori

40 Magdei Boldur? El n-o amăgise și n-o amăgea mereu pe Magda Boldur, numai ca să n-o vadă și să n-o știe că plînge și că aduce în el prezența împovărătoare a milei?

O! acum înțelegea tot! Aflase cheia atitudinii Ștefanei față de el chiar în propria lui experiență.

Ștefana față de el era întocmai ca el față de Magda Boldur. Îi era milă de el, și-l disprețuia desigur, după
5 ce ascultase o noapte întreagă spovedania lui isterică, stupidă, spovedanie lipsită de pudoare și demnitate, spovedanie trivială ca a cocotelor îmbătate, când devin
10 sentimentale — cu paharul în mână, ascultând orchestra țiganilor — și spun, cui vrea să le-asculte, povestea vieții lor.

Abea acum își dădea seamă cum îl deklasase în ochii Ștefanei, poate nu atât viața lui meschină, cât
15 faptul că și-o spovedise din senin ei, Ștefanei, pe care abea o cunoscuse. Era de-o nedemnitate incalificabilă această dezgolire a intimității în fața unui necunoscut. Și prin această comportare, aparținea și mai
adânc mahalalei din care făcea parte.

Cît de hain, cît de deznădăjduit îi ura pe toți ieșenii în frunte cu el! Ei, ieșenii, el, Andi, în care trăiau toți ceilalți, stricaseră ceea ce clădise tăcerea, luna
20 și toamna lașului în sufletul Ștefanei.

Retrăi imaginativ plimbarea cu Ștefana, din clipa
cînd Ștefana îl descoperise așezat pe marginea unui zid, cu capul în palme.

25 Ticălosul! Ticălosul!
Îi venea să se bată cu pumnii în cap.

Pierduse cel mai minunat prilej de-a *apărea* în ochii Ștefanei. Îl găsisese singur, visînd în noaptea ieșană, pe
30 neașteptate, fără ca el să fi premeditat această atitudine, așa cum premedita Duduia atitudinea ei de pianistă pasionată cîntînd primele măsuri dintr-o sonată de Beethoven tocmai atunci cînd răsuna huruitul trăsुरii cu musafiri, care trebuiau s-o surprindă nu
uitîndu-se în oglindă, ci la pian.

35 Ștefana îl găsisese visînd în noapte. Mai bine nu se putea. Se revedea așezat pe marginea zidului străzii pustii, în perspectivele lunare. Întregul Iași învăluit în lună părea c-ascultă o mare armonie, copleșit de visare, de melancolie, de vastitate.

40 Și el, în loc să desăvîrșească ceea ce pregătise în tîmplarea, sfărmasese dintr-odată cu spovedania lui,

Și ce simplu, și ce firesc ar fi fost să urmeze sugestia clipei de lună plină, și s-o întovărășească pe Ștefana în plimbarea ei, fiindu-i călăuză prin lașul amintirilor, toate reprezentînd aceeași melancolie, cafemeile
5 sculptate pe *Sarcofagul bocitoarelor*. Dar el sfărmasese sub ochii Ștefanei sarcofagul amintirilor ieșene, cu piciorul, cu călcîiul, arătîndu-i că ceea ce părea marmură nobilă era ghips nemernic, și că înlăuntru nu dormea somn de veci, cu mîinile pe piept, mumia unui trecut sfînt, ci orăcăiau broaștele mahalagismului provincial.

De ce?

De ce făcuse tocmai în fața Ștefanei gestul dement revelator pe care pînă atuncia nu-l făcuse în fața
15 nimănui?

Îi răsunau în urechi toate vorbele rostite alături de Ștefana, în timp ce luna care punea o togă albă fiecărui relief, — om sau copac, deal sau clădire —, și
20 umfla pînze aburii de corăbii pe toate orizonturile nopții înstelate, îl îndemna mereu: „Ia-mă în vorbele tale, cum m-a luat lașul între colinele sale. UMLE-ȚI vorbele cu apele mele de argint, și sufletul tău va apărea Ștefanei ca o fîntînă antică, spre care se duc și dinspre care vin numai forme armonioase cu amfore pe umăr.”

25 Dar el nu ascultase nici îndemnul lunii, nici pe-al vieții lui de pînă atunci — și zmulsesese masca lui și toate măștile balului ieșan, arătînd Ștefanei că sub toate s-ascundea același scrum meschin.

Dar vinovatul nu era el. Vinovații erau ei: familia
30 lui, lașul întreg.

Se întîmpla în Andi, și de data aceasta, substituirea obișnuită clipelor cînd se ura prea tare; în fața lui apărea lașul ca un vînt stîrnit de la picior. Și-n loc să se disprețuiască pe el, se pornea asupra lașului, de care se desolidariza subit, ca să poată urî pe altcineva, nu
35 pe el însuși.

Se spovedise Ștefanei fiindcă era exasperat de orașul și de familia lui.

40 Vorbise Ștefanei de la gratiile temniței lui, lovindu-și fruntea de ele, întinzînd mîinile spre ea prin fiarele captivității lui.

Și?...

— Pleacă!

Vorbise singur. Și răsunase în cuvântul „pleacă” spus de el șuierul tuturor locomotivelor, ascultat în
5 tăcerea lașului de cei care nu mai pleacă niciodată, îl cuprinse aceeași groază de el, de casa părintească, de Iași, groază care-i dădea un tremur de fereastră șubredă scuturată de crivăț.

O alungase pe Ștefana. Pleca Ștefana. Rămîncea
10 singur ca și înainte, — dar prin sufletul lui spart trecuseră în fulger vînturi de primăvară, rîndunele, viață, lăsîndu-l cu mîinile întinse, goale, deznădăjduit pustii, ca niște crengi care în vecii vecilor nu vor mai înflori.

Aprinsese lumina. Se îmbracă în goană, ca cineva care
15 evadează știind că timpul e numărat. Ieși pe dîndos. Porni repede înspre gară, uitîndu-se cu neîncredere la toate ceasornicele publice. Era într-adevăr opt ceasuri? în Iași toate mințeau — și clopotele, și luna, și soarele, și ceasornicele. Tot era fals în Iași, tot era aparent, tot era viermănos de minciună.

Ajunse la gară o dată cu primele trăsuri care aduceau pasagerii pentru trenul de București. Andi se uita cu invidie la cei care plecau. Parcă toți se înru-deau cu Ștefana, fiindcă o noapte vor fi tovarășii ei de
25 călătorie în același tren, și parcă toți aveau în bagajele lor libertatea și fericirea.

Intră pe peron. Tresări, cu o apăsată bătaie de inimă, văzîndu-l pe tatăl lui.

Cum? ș-aici îl găsea? Nici aici nu putea fi singur?
30 Nici aici nu putea respira în voie?

Se furișă după un grup, și intră într-un vagon de clasa doua printre cei care plecau. Rămase lîngă ușa vagonului, spionînd peronul: îl zări pe Matei Velisar înconjurat de intelectuali ieșeni, printre care era și
35 domnul Iustin Danielescu.

Ștefana nu era nicăieri. Se vede că se urcase în vagon, se vede că fugise de groaza provincialismului care-l incercuise pe Matei Velisar.

Și rămase în ochii lui Andi numai grupul ieșan din
40 pricina căruia n-o mai putea vedea pe Ștefana, îi era scîrbă de toți.

Intelectuali? Dacă pîntecul ar fi un semn de intelectualitate, atunci desigur că toți erau intelectuali, pîntecul fiind singura frunte bombată de intelectualitatea lor de băutori de halbe și de șprițuri. îi vedea diformați de vristă, de sedentarism și de ticuri, în jurul
5 lui Matei Velisar — care semăna cu Ștefana —, și tatăl Ștefanei, între ei toți, se ținea drept, dîrz, acuzînd și mai tare moliciunea celorlalți.

O! cum îi cunoștea și cît îi ura! Toți purtau galoși,
10 toți aveau umbrele — deși noaptea nu le-adusese decît stele și-un pămînt uscat asemeni lemnului de vioară veche. Dar erau prudenți, erau ieșeni. își iubeau bur-ticică și sănătatea mai mult decît orice, și bănuiau mereu că cerul e tot atît de fățarnic ca și ei: de asta veniseră cu umbrele și galoși subțiri iliada de luceferi a
15 cerului de octombrie, înjosind-o pe fața pămîntului.

Se adunaseră cu toții, buni, zîmbitori, afabili, entuziaști, idealști, în jurul lui Matei Velisar. își trimesese lașul pînă la gară taraful de minciuni și de ipocrizie, ca să rămîie în sufletul celor care pleacă numai
20 armoniile și noblețea lașului intelectual.

Era prea departe de ei ca să le-audă vorbele, dar le știa și fără să le-asculte. Erau doar ei, ieșenii, la gară, în clipa plecării, în fața unui străin cu monoclu și
25 accent muntelesc. Convorbirea lor cu străinul de Iași? Dar era una și aceeași placă de gramofon, pe care-o ascultase în zeci de ocazii.

Și vorbeau, și vorbeau, și gesticulau, în ochii lui Andi oțetiți asupra lor, în timp ce minutarele ceasului
30 gării coseau metodic clipele.

Venise la gară s-o vadă pentru ultima oară pe Ștefana, pe Ștefana lui, pe care-o pierdea. Și ei toți, intelectuali ieșeni, veniseră în locul Ștefanei să stea pe inima lui.

35 Răsună clopoțelul de-a lungul peronului, anunțînd că mai erau cinci minute pînă la plecarea trenului.'

Ieșenii nu plecau.

Și Ștefana?

Cădea asupra lui ca o ninsoare aiurită.

40 Răsună un șuier strident de locomotivă.

în această clipă întregul oraș îi apăru cuprins între un cimitir și o gară, între o cruce de lemn îndoită pe mormîntul ei și un șuier de tren izbucnit spre depăr-tări.

- 5 Trenul se zmunci.
Andi rămase în vagon.
Trenul porni — ca fatalitatea — cu el.
Nu știa încă nimic. Roțile trenului erau parcă ale inimii lui, care bătea spre Ștefana, alungîndu-l departe
- 10 de intelectualii ieșeni rămași pe peron, cu pălăriile fluturate după tren.
La Nicolina, Andi sări nebunește, luîndu-și un bilet de-a doua pentru București.
15 Porni. Tot lîngă ușă. Parcă mereu pe pragul faptei, nu în ea.
Și-n clipa cînd cu biletul în mîină, în trenul care-și accelera viteza, știu că pleacă la București, ca un om care s-ar deștepta din somn, ochii i se îngreuiară ca și inima, și privi lung, cu duioșie, cum ai dezmierda coar-dele unei harfe căzută jos, lașul care-i apăruse în splen-doarea tremurată a luminilor sale văzute din goana trenului negru, masiv și nepăsător, care dezhădăcinea-ză pe om din trecutul și din amintirile lui.

B

- 25 întîia săptămîină pe care Andi o petrecu la Bucu-rești poate fi intitulată săptămîină faptelor: a faptelor Ștefanei, care-l tîrîră pe Andi după ele, ca și trenul care-l adusese de la Iași la București după Ștefana.
Toate zilele acestei săptămîini purtară pecetea voin-ței Ștefanei Velisar, net întipărită, cu hotărît contur, ca și sigiliile cu cap de bour rămase pe vechile documente ale Moldovei.
- 30 Singurele sforțări active pe care le făcuse Andi ca să ajungă la București fuseseră: drumul pînă la gară — nu ca să plece, ci ca s-o vadă pe Ștefana — și cum-pararea biletului de tren în stația Nicolina. De-atunci asistase pasiv la tot ce se întîmplase, înfricoșat și fe-ricit în egală măsură.
- 35 Dacă iubirea lui Andi ar fi privit plecarea Ștefanei pe vremea cînd nu erau trenuri, pe vremea cînd drumu-

rile erau lungi și nesigure, și pădurile acumtăiate, codri neumblați — ar fi rămas la Iași: fîntîină de lacrimi în cetatea moartă.

- Dar iubirea Ștefanei, dacă s-ar fi născut tot în acele
- 5 vremi, ca să-l găsească pe Andi n-ar fi șovăit nici o clipă să pornească singură pe jos, și să colinde toate căile în care pîndeau primejdiile ca balaurii în drumul feților de împărați plecați de-acasă, în povești, după ursita lor.
- 10, Plecarea lui Andi la București nu însemna că vrea s-o *aducă* Ștefana, ci că se duce *după* Ștefana. Viitorul, în acele clipe, nu-i apărea cu fapte, ca un masiv mun-tos pe care trebuia să-l suie, despîcîndu-și singur căile prin stînci; viitorul îi apărea cu melancolii de șesuri
- 15 lungi, rămase pustii după cosirea lanurilor și plecarea păsărilor, subt umbrele norilor călători.
- Nu vroia mai mult decît să asiste la plecările Ște-fanei, care-l deznădăjduiau. După plecarea ei de la Iași, sufletul lui Andi simțea și trăia plecarea ei de la București spre Constanța, și de la Constanța spre Con-stantinopol. Îi apăreau atît de sigure aceste plecări, ho-tărîte de alții, în afară de el și de voința lui, încît sufle-tul lui nici o clipă nu cutezase să-și închipuie că ar putea sfărîma voința celorlalți: o acceptase mai di-nainte, plin de melancolii ca lașul de înclinarea dulce și resemnată a colinelor sale, în care nici cutremure nu-s, nici lavă vulcanică, ci numai aceeași metanie supusă a pămîntului moldovenesc atît de ireal pe zările Moldovei că ochiul nu mai osebește dacă-i pămînt
- 25 ondulat, fald de cer, sau orizont marin.
- 30 Viitorul îi apărea lui Andi cu certitudine trist ca și plecările Ștefanei, treptat depărtată de Iași și de Ro-mânia, dar vag, ireal, cu șters contur.
- Și sufletul lui se înclina mai dinainte ca o frunte
- 35 pe-o fereastră de la care ai privit o plecare, și revii ca să masori pustiul rămas pe urma ei în cer, pe pămînt și în inimă.
- Petrecuse o noapte ciudată în trenul care-l ducea la București și pe el și pe Ștefana. Se gîndise numai
- 40 la ea, cu proaspete bătaie de inimă, care-i răsturnau parcă mereu în suflet toporași — dar nu la Ștefana cu

care vroia să se întâlnească la București, ci la Ștefana pe care o lăsase la Iași, la Ștefana amintirilor ieșene. O vedea umblînd în lumina de toamnă a celor cîteva zile pe care le petrecuse la Iași, o vedea trecînd printre

5 casele dărăpănite, pe ulițele mici, strîmbe și familiare, o vedea ducîndu-se la Gopou, printre teii care-și lepădau frunzele, ș-o vedea întorcîndu-se de la Copou, venind parcă din cerul fundului aleii de tei — și iubind-o pe Ștefana, totodată își iubea și lașul din care

10 răsărea Ștefana pentru inima lui, ca un acord de harfe cîntate de degetele vîntului.

Iubirea lui o încorporase pe Ștefana lașului, orașului din care plecase și care-l recîștiga astfel delaolaltă cu dragostea lui, tocmai în clipa cînd evadase din el.

45 De-a lungul nopții petrecute în tren retrăise tot ce se întîmplase cu Ștefana în lașul lui, dar într-o învăluire de amintiri blînd îndulcitoare. O văzuse în salonul casei lor, așezată pe un fotoliu la gura sobei, și simțise o înduioșare pentru atmosfera casei lor cu toamna castanului care se scutura la poartă, cu focurile din sobe, cu mirosul de rășină, cu glasurile familiare ale părinților lui, care întotdeauna fuseseră buni și prevenitori, cu Luchi, sănătosul și veselul Luchi, fratele lui mare și, bun, și chiar cu Duduia, care, cu obrazii înflăcărați,

20 îi spusese despre Ștefana:

25 „Știi, e delicioasă, de-li-cioa-să”.

Fusese înconjurată de admirație și de iubire Ștefana la ei acasă. Își amintise cafelele negre pe care le făcuse anume pentru Ștefana mama lui, servindu-i-le în

30 ceașca cea mare din care bea de obicei numai domnul Danieleșcu, atunci cînd lucra. Își amintise dialogurile dintre Ștefana și tatăl lui, a cărui știință binevoitoare și bonomă — parcă argintată de zîmbet, ca și barba —, pusese și mai mult în valoare grația Ștefanei și prospețimea ei. Și văzuse treptat că lașul întreg, și casa lor ca și lașul, cu atmosfera lor desuetă, patriarhală, erau decorul cel mai potrivit pentru frăgezimea Ștefanei. În vechimea părăginită a lașului, Ștefana apărea ca perspectiva de cer, soare și rîndunele a unei zile de

35 primăvară, printr-o fereastră adîncă, masiv deschisă într-o cetățuie de altădată.

40

Dragostea lui, purtînd-o pe Ștefana prin întregul Iași — lăsat mereu în urmă de roțile trenului —, ca tîmîia aprinsă într-o cădelniță legănată în biserică, înclinase fruntea tuturor amintirilor în fața ei, iubindu-le, iubindu-și lașul cu ruinele lui, cu liniștea lui, cu reculegerea lui, cu melancoliile lui, cu oamenii lui, al căror bal devenise mascat în acele clipe și pentru el: ieșanul călător.

5

Ajunsese pînă în clipa plecării din Iași, și revăzuse grupul de intelectuali ieșeni, personalități de reală valoare, dar modești, bieți oameni cumsecade cu ga-loși și umbrele, veniți prin frigul toamnei, lăsîndu-și munca lor asiduă, ca să-l întovărășească pe Matei Velisar. îi revăzuse delaolaltă în grup și pe fiecare în

10 parte. Erau siluete familiare ale lașului intelectual. Buzunarele lor erau deformatate de broșuri și cărți. Ii vedea cînd ieșind de la Universitate, cînd ducîndu-se la Universitate, toți avînd înclinarea bătrînească, dar și nobilă, a celor aplecați mereu pe

15 cărți: toți roși înainte de vreme, cum sînt vechile cărți prea mult cetite și răsfoite, toți cu ochelari în fața cartii care le solicita pasionata atenție, dar miopi și dezarmați în viața cotidiană.

20 îi revăzuse pe toți grupați la scara vagonului, și sufletul lui simțise o duioșie visătoare, blajin ironica, în fața acestei biblioteci de oameni, ai intelectualismului ieșan, a căror demodare vestimentară sporea parcă valoarea conținutului, așa cum scoarțele zdrențuite ale unei cărți vechi sporesc parfumul textului.

25 Și dimineața, în gara București, simțise deodată, vulgară și brutală, atmosfera muntenească, văzînd în-suflețirea agresivă a peronului și auzind duritatea vorbe-lor valahe.

Regretase din nou lașul. Acolo toate erau curbe, 30 îndulcîte, moi, blajine; la București toate erau aspre, dure, colțuroase, agresive. La Iași, viața, cu vorbele ei moldovenești și cu aspectele ei moldovenești, venea spre om ca hulubii spre mîna întinsă cu grăunțe; acolo se simțea între hulubi albi, rotunzi, inofensivi. Aici, 40 între munteni, simțea viața ca o piatră grea în spinare, lovită mereu de pietrele celorlalți.

5 Așteptase, tot la ușa vagonului, pînă cînd Ștefana și Matei Velisar își luaseră bulldog-ul din cușca trenului. Pornise în urma lor, după tregherii care le purtau bagajele, ducîndu-și inima după Ștefana, pe peronul bucureștean, ca un biet geamandan în care-și încărcase dragostea moldovenească, dragostea ieșană.

*

10 Intăia zi o petrecuse singur, într-un București de toamnă ploioasă, din ce în ce mai amar, ca un far stins cu geamurile sparte, în care intră și umezeala, și întunericul, și tînguirea mării pe care n-o mai luminează.

15 Luase un taximetru de la Gara de Nord, urmărind taximetrul lui Matei Velisar pînă la Hotel Excelsior. Matei Velisar și Ștefana intraseră, Andi rămăsese afară. N-avea decît un rest de bani, neîndestulători pentru plata unei nopți în cel mai periferic hotel, și cartea lui de student. Încolo, nimic. Nici haine de schimbat, nici rufe, nici casă, nici masă, nici părinți, nici pe nimeni care să-i poarte de grijă.

20 Așteptase toată dimineața, furișîndu-se după un chioșc de ziare din colțul străzii, de unde putea supraviețui fără să fie văzut, pe toți cei care ieșeau din hotel, îl văzuse pe Matei Velisar ieșind cu bulldog-ul. Apoi, după cîteva ceasuri, îl văzuse întorcîndu-se la hotel, ras, proaspăt, elegant; venea desigur de la baia de abur. Andi se simțise umilit de hainele lui mototolite în tren, de rufele lui neschimbate după o noapte de tren, de mîinile lui îndoielnice ca ale jucătorilor de domino în cafenelele dosnice și de toată murdăria lui melancolică, înfrigurată în ploaia de toamnă care dădea văzduhului fizionomia oamenilor nerași.

30 Trecuse și ora dejunului. Nu mîncase. Se gîndise o clipă la sunetul cuțitelor, furculițelor și farfuriilor în sufrageria de la Iași, și se simțise cum sînt copiii pedepsiți să stea la colț în timpul mesei părintești.

35 Și pe măsură ce trecuseră cu ploaia orele cenușii ale așteptării zadarnice, *fapta* lui îi apăruse, neliniștindu-l la început, înspăimîntîndu-l înspre seară.

Ge-or să creadă la Iași? Că a fugit? Că s-a sinucis?

5 Și neliniștea atribuită de el celor de-acasă în urma plecării lui începu să vie în el, să fie în el, pretutindeni și de pretutindeni, ca burnița în văzduhul murdar al înserării. Parcă nu cei de-acasă, ci sufletul lui se uita mereu la toate ferestrele casei părintești, aștepta la ușă, se uita la ceas, se plimba sacadat prin odăi.

Trebuia să dea o telegramă acasă, să-i liniștească, închipuise mintal tot felul de telegrame.

„Plecat București. Fiți liniștiți.”

10 „Sînt București cauze neprevăzute. Nu vă alarmați.”

„Sînt București. Așteptați scrisoare cu amănunte.

Vă sărut cu dragoste.”

15 Timpul trecuse mai ușor. Preocuparea proiectatei telegrame îl absorbea. Din ce în ce telegrama devenise mai caldă, mai duioasă, pierzîndu-și caracterul strict și laconic informativ, îmbrăcînd în schimb un lirism de efuziune sentimentală. Pînă cînd telegrama devenise o scrisoare — tot mintală — în care Andi arăta celor de-acasă ce singur te simți la București, departe de-ai tăi și de lașul pe care sufletul ieșanului îl simte bunic, prieten, frate, ființă vie, nu mașină cu miros de benzină, gata să te sfarme cu iuțeala ei cinică, așa cum e Bucureștiul, odiosul București, în care eleganța tuturor femeilor e parcă de cocote, și a tuturor bărbaților, de crai profesioniști.

25 Și-ntr-adevăr, Bucureștiul îl teroriza. Deprins cu tăcerea ieșană, cu zvonul surdinizat al lașului, cu cadența monahală a pașilor ieșeni, larma Bucureștiului îi dădea o neconținută spaimă. Totul era strident, totul urla: automobilele și trăsurile, tramvaiele și camioanele. Trecătorii parcă nu mergeau, ci năvăleau, cu atitudini de boxeuri în atac. Luminile care se aprindeau în noapte aveau stridentă improșcată a farurilor izbucnite la cotituri.

35 La Iași, o zi de toamnă cu burniță rece *trăia* pe toate fețele omenești, *există* în toate casele, în toate vorbele.

40 Toamna ieșană era ca o boală obștească, dînd lașului o atmosferă de sanatoriu cu bolnavi de piept, fraternizînd cu toții în paloare, tăcere, încovoierea spinărilor și în îmbrăcăminte groasă, cît mai impermea-

bilă, cît mai vătuită, cît mai apropiată de tradiționalul șal al babelor.

La București, însă, toamna cu burnița ei rece parcă nici nu exista; nimeni n-o lua în seamă, era *exterioară*,
5 nu *interioară* vieții omenești, ca la Iași.

Trecătorii mai mult glumeau decît tușeau și strănutau. Vorbeau tare, fără sfială, fără tristeță. Femeile treceau pe stradă nu în paltoanele pe care le impunea anotimpul, ci în tailleur-uri sprintene, fără galoși,
10 cu ciorapi subțiri, vesele și săltărețe în mers, ca în elasticitatea luminoasă a unei zile de primăvară. Era o viață, o însuflețire, obștească, în vehiculele cu viteză fîșnitoare, în lumina violent albă a vitrinelor, în pașii și în glasurile trecătorilor, — în timp ce numai suflul lui Andi primea frigul și burnița toamnei, ca un uluc adus de la Iași, prin care se scurgea încet o ploaie anume parcă venită de la Iași, cu Andi, ca să-i arate cît de singură e tristeța toamnei în Bucureștiul care trăiește într-un picior, fără să-i pese de nimic: nici
15 de toamnă, nici de frig, nici de ziua de azi, nici de cea de mîne.

Și involuntar în scrisoarea mintală pe care o adresa părinților lui, cuvîntul „corrupt” aplicat Bucureștiului apăruse, ca în gura tuturor ieșenilor, care înfierază
25 cu această vorbă nu atît Bucureștiul parțial al chefurilor, al cafenelelor și al politicii mănoase, cît impresia violentă de viață pe care le-o dă, jignindu-i; și cum „viața” pentru ieșeni e reprezentată la Iași mai ales de chefurile nopților, cînd ieșenii, cu vin și
30 lăutari, devin tot atît de vioi ca și bucureștenii pe stradă cuvîntul „corrupt” aplicat Bucureștiului se explică prin asocierea „viață bucureșteană = chefurile ieșene” — pe care o face mintea ieșenilor în fața ritmului alegriu, normal vieții bucureștene în orișice
35 clipă, nu numai în acelea de petrecere nocturnă.

Dar noaptea venise. Trebuia să-și caute un adăpost. Ii era frig, foame. Se simțea murdar. Era ud. Renunțase și la scrisoare, și la telegramă. Pornise pe străzi.
40 Intrase în fluxul și refluxul simultan de oameni, vehicule, zgomote și lumini ale Căii Victoria: această vastă vitrină bucureșteană, în care se adună toți provincialii

țării împletindu-și criticele verbale aduse Bucureștiului cu privirile magnetizate de pulpele bucureștenelor, în timp ce nările provinciale nu respiră numai
5 miros de benzină al Capitalei, ci și parfumul „femeilor corupte” ale aceleiași Capitale, care are, cei drept, foarte multe automobile, dar tot atît de multe femei frumoase și elegante.

Andi trecuse anonim prin marșul trecătorilor. La
10 Iași, cînd trecea pe strada Lăpușneanu, pălăria lui avea o mișcare de elice prin unanimele cunoștinți pe care le întîlnea. Ca să fie singur ca să scape de spasmul salutului, trebuia să recurgă la ulițele dosnice, și încă și acolo îl întîmpina cîte un salut, fie cel înșelător al unei cioare desprinsă de pe un zaplaz, fie
15 cel adevărat al unei cunoștințe în curs de idilă pe străzi neumbrate. Dar la București, în inima Capitalei, pe Calea Victoriei, mîinile atîrnau inerte în buzunar, puse parcă în cuier. Nu-l cunoștea nimeni. Era un om fabricat în serie, printre ceilalți. Călcat pe picioarele lui — încrezător ieșene —, îmbrîncit, dus de
20 curentele care se formau în mulțime, mergea cu o impresie de naufragiu, de dezrădăcinare, de pustiu, printre „ape umflate și nepăsătoare, care curgeau, tîrîndu-l și pe el.

Și deodată, în dreptul unei vitrine, auzise o exclamație categoric moldovenească

— Ci faci, bre Andi? Ci cați aici? Ci vînturi ti-o adus?

1 I se ridicase parcă un curcubeu în suflet la auzul vorbelor cu accent moale de mămăliguță fierbinte.

Intîlnise pe un cunoscut de-al familiei lui, deputat, om jovial, cu burtă și zîmbet de băutor de bere și jucător de popiei, mereu dispus să „ieie o gustărică” și să mai „steie oleacă la sfat”, la un pahar de șpriț. La
35 Iași, Andi îl ocolea.

Dar la București, în plină Calea Victoria, prezența lui devenise pentru Andi ca Araratul Corăbiei lui Noe. Îl întrebuse pe Andi despre toți ai casei: „Da' ci mai faci coana Beatrisa? Da' Duduia? Da' conu Iustin?”
40 Îi împrumutase bani, silindu-l să accepte mai mult decît ceruse: „Ia ascultă, măi băieți, nu știu eu cum se duc

bănișorii aici? Nu-mi umbla mie cu fleacuri, ista ceia! Ie și be și pitreci, că doar ești holtei! Ci atîta buchisali și învățături!?" Și după ce-l încălzise cu afectuoasa lui solitudine complice cu tot ce-și închipuia că ar dori tinereța lui Andi, îl părăsise, făcîndu-i cu ochiul, invocînd o întîlnire urgentă — „Facim și noi moșnegii ci putem cît ni mai țin bălămălili" — după ce-l silise pe Andi să primească o invitație la un dejun cu „olecuță de icre negre și de șămpănică".

Andi dăduse acasă telegrama prin care anunța o scrisoare explicativă, își cumpăraseră rufe, luase o cameră la Hotel Regal, cel mai din apropierea Hotelului Excelsior, făcuse o baie, mîncase, și, noaptea, singur în odaia pe care o avea grație unui ieșan, în pijamaua cumpărată cu banii unui ieșan, încălzit sufletește de întîlnirea cu providențialul ieșan, scrisese părinților lui cea mai afectuoasă misivă trimisă vreodată lor. În acele clipe fusese într-adevăr, fără rezerve, copilul duios al familiei moldovenești, care scria de departe, „dintre străini", celor de-acasă. Explicația plecării lui neașteptate era evazivă. Le făgăduia vag să le spuie mai târziu anume ce l-a obligat să plece la București fără să-i anunțe. Nu îndrăznea să scrie pe hîrtie, negru pe alb, secretul lui, împărtășindu-l și altora, dar din București simțea că numai *părinților lui* de la Iași le-ar putea mărturisi ceea ce se deșteptase în sufletul lui la Iași. Apoi le vorbise despre întîlnirea cu ieșanul providențial, despre solitudinea pe care i-o arătase, despre prietenia lui pentru cei de-acasă, întrebuițînd fără să vrea o imagină lirică pentru a exprima plăcerea pe care i-o făcuse deputatul burtoș, ocolit la Iași: „Vă spun drept, în atmosfera ostilă a Bucureștiului, bunătatea lui moldovenească mi-a amintit căldura și aroma sobușoarelor vînzătorilor de castane coapte spre care întindeam mîinile în copilărie, plecînd de la ei cu mîinile încălzite și parfumate".

Astfel, Bucureștiul crease între el și părinții lui o intimitate necunoscută de Andi în ultimul timp. După ce isprăvisese scrisoarea cercase să doarmă, dar patul n-avea miros de așternut curat, ci parcă suprapunerea de tartină a mirosurilor altor pasageri, predecesorii

lui Andi: ceea ce dădea trupului fiorul repulsiv al promiscuității tocmai în clipa cînd avea mai multă nevoie de încrezătoare izolare.

5 Apoi zgomotele vecinătăților de hotel. Uși trîntite pași apăsăți, tuselătrate, conversații în gura mare ca la cafenea, sonerii isteric stăruitoare, mofturile cochete ale madamei etajului, care era un fel de soție disponibilă a tuturor camerelor etajului respectiv, sunetele triviale lichide ale nopților de hotel, cînd pasagerii nu înțelegeau să puie nici o surdină intimității lor, — și toate acestea cu accent muntenesc, ascultate de o insomnie moldovenească.

15 Și cum ar fi putut să doarmă în urletul Bucureștiului! *Noptile ieșene sînt atît de mute, încît din pat ascultai culți foșnetul frunzelor de la fereastra casei pînă-n zare ca spuma unui val solitar pe mare calmă; auzi lătratul cînilor de veghe, din ogradă în ogradă, ca o vorbă aspră de străjeri medievali, aruncată de pe ziduri de cetate; osebești cotcodăcitul găinelor, vaietul cucuvelor, vîntul, ploile; și parcă și limpezimea umedă a nopților cu lună plină o auzi, ca un argint înfiorat de sunetj clopot pur al vastei tăceri ieșene, în care numai șuierul locomotivelor și al sergenților de noapte vesteau prezența vieții omenești.

25 Dar Bucureștiul, noaptea, era și mai îngrozitor sonor, și mai dezarmonic, și mai destrăbălat, ca somnul oamenilor grași, al căror horăit e mai năpraznic decît vorba lor diurnă, care gîfîie, pe cînd somnul grohăie și rage. Horăitul nopții bucureștene era făcut din tramvaie, camioane, automobile, trăsuri, a căror trecere neconținută dădea clădirilor un tremur nevropat, și spasmi epileptice lighenelor și oalelor abject prezente în măsuțele de noapte.

35 Andi uitase larma nopților bucureștene. Cînd își făcuse stagiul la Școala de artilerie după o zi de marșuri și de călărie, simpla poziție orizontală înseamnă somn. Pe-atuncea, cînd venea seara acasă, adormea automat în clipa cînd se întindea pe pat așa cum închide păpușile ochii lor de sticlă în clipa cînd le culci.

40 Dar oboseala de atunci n-o mai avea, și nu-l mai stăpînea puterea narcotică a rachiului ei.

La Iași își deprinsese somnul cu un anumit ceremonial. Dintăi acorda audiențe sarcastice zgomotelor odăilor învecinate, apoi, după ce casa adormea, începeau gândurile lui ieșene, toaleta lor nocturnă, și
5 apoi, cu acompaniamentul rustic al nopților ieșene, somnul se apropia de el ca o corabie de catifea pe puntea căreia se întindea: sultan.

Nu izbutise să doarmă. Parcă somnul pe care-l aștepta la București ancorase la Iași, în patul gol al odăii lui.
10

Regretase din nou lașul. Din ce în ce, lașul îi apărea ca singurul mediu pentru suflet: acolo numai, sufletul trăia, ca o carte în biblioteca ei. Bucureștiul nu însemna decît o febrilă inactivitate, sau o activitate
15 superficială, o activitate de profesii, nu de suflete.

Cum poți iubi la București?

Cum poți avea la București — cînd sufletul e mereu brutalizat de năvala celor care trăiesc nu cot la cot, ci ghiont la ghiont —, reculegerea de celulă monahală
20 în care s-aprinde dragostea ca o lumină de candelă pentru icoanele secrete, pentru adorațiile și rugile solitare?

Nu puteai fi singur la București nici noaptea. Atunci cum poți iubi la București, cînd dragostea e reculegerea cea mai lăuntrică a ființei, și cînd Bucureștiul tocmai această reculegere ți-o interzice și ți-o sfarmă
25 cu brutalitatea lui copitată.

Bucureștiul, orașul-bîlci! Totul e de vînzare, totul e marfă și toți sînt negustorii unei mărfi. De asta urlă Bucureștiul cu gura pînă la urechi, de asta cetățenii lui se zbat, aleargă și se ghiontesc în frigurile unei necon-
30 tenite concurențe, cercînd numai prin zgomot și stridentă să-și atragă clientela pentru marfa din baracă; de asta, și în clipele de singurătate din preajma somnului sufletul avea o trepidație săltată de paiață, a cărei sfoară o zmuncea mereu duhul debilei care stăpînea Capitala.
35

Cît de ireal nobilă îi apărea în contrast cu Bucureștiul atmosfera lașului, de lene aparentă, adică de suflet care părăsește trupul vulgar, lepădîndu-l ca pe-o ciubotă nemernică.

40 Cît de reculeasă, cît de evlavioasă îi apărea atmosfera lașului, în care sufletul devenea dens, aromat și

amar ca fumul opiului absorbit cu respirații adînci.

...Adormise tîrziu, abea atunci cînd somnul se pregătise să-i înlesnească evadarea din Bucureștiul care-i ținea trupul captiv, trimețîndu-i-o în vis pe Ștefana, în
5 casa părintească de la Iași, unde dragostea lui o aștepta de cînd plecase, la gura sobei din salon, cu ochii spre fereastră.

Se vede că hotărîse Zeul răspîntiilor ca Ștefana să nu-i răsără-n față niciodată cînd o aștepta, venind
10 pe stradă înspre el, ci să apară în inima lui, deodată, în fulger scurt, ca o rîndunică atunci intrată în cuibul ei.

A doua zi — la fel ploioasă — o pîndise de pe la nouă dimineața, ascuns îndărătul chioșcului de ziare. Inventariase pe toți pasagerii Hotelului Excelsior, ieșirea
15 fiecăruia dintre ei dînd inimii lui aceeași zvîcnire brutală pe care trupul lor o dădea aripelor ușei de la intrare. Și n-o văzuse nici pe ea, nici pe Matei Velisar.

Era umilit. Sufletul lui devenise un fel de portar nevăzut al hotelului. Și de la o vreme, ființa umedă și
20 bolnăvicioasă a ploii de toamnă, îi strecurase un gînd: Ștefana era bolnavă. O auzea tușind într-o cameră de hotel, o vedea apăsîndu-și pieptul îndurerat de tusă, cu minile ei mici, o simțea înfrigurată în camera cu pereți reci și indiferenți de spital, o simțea singură —
25 și ploaia văzduhului intrase treptat în sufletul lui, adueîndu-i cenușa stinsă a norilor și tremurul ei umed înfrigurat.

Venise ora dejunului — a celui ieșan: ora douăsprezece — și Andi, renunțînd la așteptarea zadarnică, se îndreptase spre hotelul lui. Ii era sufletul o scrisoare scrisă Ștefanei de ploile toamnei și rămasă în
30 Andi ca într-o cutie de scrisori părăsită. Vroia să-nchidă ochii, singur, pe patul lui. Nu-i mai trebuia nimic alt decît pasivitatea desăvîrșită a tristeții lui, cu ploaia la fereastra camerei de hotel.

35 Și deodată se-nțîlni ochi în ochi cu Ștefana, simțînd-o nu în afară, ci în inima lui. Era mai mică decît s-aștepta între clădirile Bucureștiului, ș-avea obraji rumeni, umed rumeni, nu de toamnă ploioasă,

ci de măr ud. Ea îi apucase amîndouă mînile, strîngîndu-i-le cu o putere sufletească, deplin, cald, în timp ce ochii ei mari erau vii ca o mişcare de rîndu-nele în cuiburi. Vibra şi-n Andi, şi-n Ştefana aceeaşi

5 generoasă bătaie de inimă, care-i izola în plină stradă bucureşteană, ca între vînturile unui pisc de munte. Nici unul, nici altul nu puteau vorbi. În clipa cînd se văzuseră pe neaşteptate, fiecare dintre ei se gîndea la celălalt, ca la ceva depărtat, aşezat pe zările sufleteşti, — şi deodată mînile lor se-ntîlniseră, dînd clipei un miracol sufletesc pe care numai tăcerea îl putea cuprinde, în timp ce ochii priveau — orbiţi şi increduli — miracolul pe care mînile-l strîngeau 'aievea.

10 Dar tăcerea întîlnirilor lor, zîmbetul lor mare şi strîngerea neconţinut vie şi lungă a mînilor erau un spectacol insolit în circulaţia bucureşteană, cum ar fi un car cu fîn oprit în plin Bucureşti, c-un roi de îngerii asupra parfumului de vară revărsat din el.

15 Feţele trecătorilor se întorceau zîmbind înspre ei, unele ironic, altele indignat, căci Ştefana era prea mărunţă ca mintea fiecărui trecător să nu-i puie subt pardesiu un şorţ, şi subt braţ, o geantă cu cărţi de cursul inferior, fiecare trecător simţind în el nu înduioşări uitate faţă de sufletul care le ieşise înainte ca

20 o troiţă a tinereţii, ci atitudini profesionale, pedagogice represive.

O reflecţie răsună tare, înfierînd pe cei care confundau străzile Bucureştiului cu Cişmigiul, şi Andi urî Bucureştiul, care-i mînjise cu vorbe, ca fumul fabricelor, cerul clipei sfinte.

30 Dar Ştefana nu auzise nimic. Strîngîndu-l de mîină, cu o naivitate de logodnică ţarancă, pornise cu el, făcîndu-şi loc printre trecători cu o energie pe care numai cei care-o văzuseră mergînd cu bulldog-ul ar fi putut să i-o bănuiască.

35 Intraseră în curtea bisericii Ene. Adică acolo îl duseseră Ştefana, fără să-şi dea seamă, descoperind şi-n Bucureşti refugiul din jurul bisericilor, aşa cum' la Constantinopol, cînd vroia să fie singură', intra în curţile moscheelor.

40 Ploua.

Şe aşezaseră lipiţi de zidul bisericii, unul lingă altul, subt streşina protectoare. Cîntau ulucele. Tăcerea din jurul bisericii îndepărta Bucureştiul. Andi se simţise, cu Ştefana de mîină, ca într-o insulă ieşană.

5 Ştefana cea dinţii vorbise.
— Andi, ai venit pentru...
îi deveniseră ochii gravi, şi obrajii şi mai roşi.
—... mine?

10 — Da.
îi strînsese şi mai tare mîina.

15 Obrazul lui Andi era palid, argintiu palid; al Ştefanei, colorat. Amîndoi tăceau, cu un zîmbet care le ilumina trăsăturile. Şi chipurile lor alăturate, în yăzduhul posomorit, sur, păreau o veche zugrăvire bisericască a unor ctitori tineri, atunci răsărită din tencuiala căzută a zidului afumat, zîmbind prin veacuri dumnezeirii.

20 De atunci începuseră faptele Ştefanei să împresoare viaţa lui Andi, intrînd în ea ca o ceată de voievozi tineri pe porţile deschise ale unei monastiri.

25 După tăcerea şi popasul de lingă biserică, Andi, dacă s-ar fi despărţit de Ştefana, s-ar fi întins pe patul camerii lui de la hotel, încuind uşa, lăsînd storul, alungind din trupul lui orice efort şi energie, ca să-i rămîie sufletul neclintit, acoperit de fericire, ca o apă fără valuri împodobită cu nuferi: sigilii argintii cu care parcă luna a închis hrisovul apelor moarte.

30 O urmase pe Ştefana, fericit că-i lingă ea, fericit că-i dus de mîina ei, dar stingherit de efortul care urma clipelor de tăcere de lingă biserică.

35 Şi nu se plimbau, aşa cum era deprins Andi să se plimbe pe străzile laşului, cu pas nehotărît, încet, înnodat de neconţinute opriri, ca după o înmormîntare. Pasul Ştefanei era energic. Mergea repede, egal, fără grabă, dar şi fără moliciune, neconţinut elastic, fără tîrşiri, dînd o impresie de despicare a văzduhului; iar capul Ştefanei, mereu în vîntul de care nu se ferea, ci, dimpotrivă, părea că-l caută şi că-l respiră şi că

40 se bucură de biciuirea lui, amintea avîntul chipurilor

de proră hărăzite numai spumelor sărate și brizelor marine.

Alături de ea, Andi se resemnase să fie fericit și altfel decât ar fi dorit. Pasul repede, cadența imperioasă, impuse de Ștefana și lui, îi amintea marșurile de la Școala de artilerie, actualizând amintiri bucureștene, ceea ce-i dădea o treptată înfricoșare, o impresie de bicisnicie, de subordonare unei alte energii.

Ajunseseră în Piața Victoria. Ștefana apucase spre Șosea. Văzduhul era încărcat de burniță ca de un fum.

Copacii erau grei în văzduhul ploios.

Și deodată, Ștefana, parcă absentă pînă atunci, revenise lîngă el, regăsindu-l cu o strîngere de mîină și cu un zîmbet al obrazilor ei rumeni și rotunzi, care deștepta în fumuriul toamnei prospețimi de trandafiri uzi.

Scuturase lunga tăcere de pînă atunci, împărțînd lui Andi direct, fără sfială, fără șovăire, hotărîrile în care ea singură își pregătea viitorul, dăruindu-i-l.

Andi trebuia să scrie de îndată părinților lui, cerîndu-le consimțimîntul, pe care ea-l va cere chiar la noapte tatălui ei. Să nu fie nimic ascuns, nimic dosnic și ferit în dragostea lor.

Tresărîră în Andi vechile spaime pe care faptele le stîrneau în el. Dar imediat se gîndise că altfel o pierde pe Ștefana, că iar se-ntoarce singur la Iași, că iar rămîne cu șuierul locomotivelor ieșene care pleacă — și se resemnase iarăși să fie fericit altfel decât ar fi vrut, adică o fericire fără de vag, nehotărît și nebulos. Și începuse să participe cu mai puțină pasivitate ca pînă atunci la pasul Ștefanei. Nu mai simțise nici frigul, nici umezeala toamnei.

Se ridicase o căldură treptată în trupul lui, rumenindu-i obrazii, și parcă pilcurile de copaci scuturați, care *treceau* pe lîngă ei, mergeau spre viitoarea primăvară, dezrobiți din veșnicia toamnei.

De altfel, vorbele Ștefanei aveau, față de Andi, darul să răstoarne — la București, ca și la Iași — valorile statornicite ale noțiunilor, dîndu-le o nouate încîntător mirată.

„Dragoste” în mintea lui Andi însemna *suflet*, nu *acte*, singurătate împărțită într-ascuns, avînd misterul acestui „într-ascuns”, nu împărechere în pluralitatea socială și în registrul stării civile, care nu ține decât contabilitatea iubirilor oficializate. Astfel, cuvintele „logodnă”, „căsătorie” nu erau situate de Andi în preajma iubirii, ca două porți și două punți, succesiv deschise și lăsate pentru intrarea în cetatea solitară, ci dimpotrivă, însemnau îndepărtarea de iubire, izgonirea ei, închiderea porților și ridicarea punților.

Asistase și la logodne și la nunți, care-i lăsaseră deopotrivă amintiri și impresii penibile, izolînd și mai hotărît de ele icoana iubirii. Sărutul public al logodnicilor cu inelele pe degete, înconjurați de cupele de șampanie și de privirile convivilor, priviri pe care-ai vrea să le acoperi cu frunze de viță, — îi dăduse-ntotdeauna o contractare repulsivă. Iar mireasa și mirele, gătiți, mireasa-n alb, ca luminările de botez, și mirele în negru, țepăn ca o cutie de violoncel cu guler și manșete albe, priviți de ochii lucioși ai invitaților care nu se uită *la ei*, ci *prin ei*, ca prin gaura cheii, la ceea ce se va întîmpla în ietacul nupțial — îl dezgustaseră ca mirosul cărnii crude printre flori.

Și iată că aceleași cuvinte — „logodnă, căsătorie” — ,spuse de Ștefana, cu buzele ei copilărești, în timp ce ochii ei parcă priveau cu gravitate fiecare vorbă, renășteau înnoite.

Și iată că se îndrăgostea de aceste cuvinte numai fiindcă Ștefana le spusese, dîndu-le o nouă semnificație în care apărea numai grația Ștefanei, purificînd reminiscențele sociale, interzicîndu-le.

Ștefana nu-și renegase viața ei de pînă atunci, dar îi spusese lui Andi că abea de cînd l-a cunoscut își dăduse seamă că ea nu trăise cu adevărat, că ea nu trăise *românește* în țara ei, laolaltă cu frații ei, împărțîndu-le zbuciumul și amărăciunile, ci oglindise numai, cu o bucurie care-i părea vinovată, lumina altor ceruri. Andi trăise numai în țara lui și în orașul lui. Ș-acolo, singur, învățase să sufere, să se chinuiească, luînd asupra-și meschinăriile, ipocriziile și lași-

tățile celorlalți. Suferise, dar suferința era *a lui*. Pe
cînd bucuriile ei de pînă atunci nu fuseseră ale ei, iz-
vorîte de-a dreptul din ființa ei, ci fuseseră căpătate,
dăruite ei de soarele, de viața și de arta țării străine
5 în care trăise. Se simțea acoperită de podoabe sufle-
tești care nu-i aparțineau și de care se lepăda, dorind
să-i aducă lui Andi un suflet intact, nou, care începea
o dată cu dragostea ei pentru Andi și cu viața lor co-
mună. De altfel, bănuia că și Matei Velisar avusese
10 la bătrîneță aceeași revelație pe care ei i-o dăduse
mai de timpuriu, și providențial, Andi și spovedania
lui. Și tatăl ei trăise printre străini. Se bucurase mai
mult decît suferise — de asta era încă atît de tînăr —
fiindcă în străinătate el primea și alegea numai plă-
15 cerile pe care i le putea da o țară, nu și suferințele
ei, care nu erau ale lui.

Decăderea treptată a turcilor, de pildă, nu-i îm-
bătrînea inima, fiindcă Matei Velisar la Constantino-
pol se bucura de frumusețea Bosforului, de muzee, de
20 moschei, de atmosfera Stambulului și de tot ce-i pri-
mitor și pitoresc leneș în Turcia, fără să considere,
sau fără să ia asupra-și durerea neamului otoman,
care se vede robul străinilor în propria-i țară — soco-
tită pitorească de vizitatori — alături de trecutul glo-
25 rios atîrnat în panoplie pentru admirația *artistică* a
străinilor.

— Vezi, Andi, cînd intri într-o casă străină în
care sînt copii mici, aproape-ntotdeauna ești aliatul
lor împotriva severității părinților, care-ți pare dacă
30 nu absurdă, măcar exagerată: *trouble-fete*. Ai vrea
tu, străinul de casă, să fie lăsați copiii să mănînce
cîte prăjituri și bomboane sar, să-și facă de cap. Nu?
Au atîta haz copiii cînd se lăcomesc la bunătăți. Mu-
safirii rîd. Părinții se supără, și pe copii, și pe musafiri,
35 fără să le spuie acestora nimic. Oare n-au dreptate
părinții cînd interzic copiilor lor abuzuri foarte dis-
tractive pentru musafirii care pretind că așa-i copilăria:
asta în casa altora. Și nu e justificată supăra-
rea părinților cînd își opresc copiii să fie bufonii mu-
40 safirilor? Noi, Andi, tata și cu mine, am fost mereu
musafiri în fiecare țară în care-am stat. Noi n-am fost

niciodată gazde, pentru că n-am trăit decît în trecut
în țara noastră. Și ne-am înstrăinat, pierzînd sufletul
și mentalitatea de *gazdă* într-atît, încît și-n țara noas-
tră sîntem tot musafiri. De asta sîntem nu veseli,
5 asta n-aș putea-o spune, dar mai veseli decît alții, mai
fără de griji, mai ușori, mai fără de nervii de care-mi
vorbeai tu la Iași. Și de asta îți dăm ție impresia
că sîntem așa de tineri, și de asta, tu, care-ai fost me-
reu gazdă, ești atît de altfel decît noi...

10 li destăinuise că Matei Velisar era un vechi mason
și un înalt demnitar în ierarhia masonică, li arătase
că tatăl ei socotise de la o vreme că-i prea platonice
dragostea lui pentru Moldova, și că de aceea venise
la Iași, ca să înființeze o Lojă masonică, dorind ast-
15 fel ca să participe și el efectiv, nu ca spectator, la viața
țării lui.

— Tata nu-și închipuia că trecerea lui prin Iași
va lăsa o Lojă masonică și pe fata lui. Dar tata, Andi,
mă iubește nu ca pe un obiect de care s-a atașat, ci
20 ca pe o ființă vie, de sine stătătoare, așa că el va în-
țelege că dragostea mea pentru tine e începutul vieții
mele adevărate, așa cum pentru el înființarea Lojei
masonice moldovenești e întîia lui faptă adevărată.
Noi doi, tata și cu mine, am trăit mereu alături. Ne
25 despărțim unul de altul. Vom suferi. Dar sînt fericită,
nu știu de ce, poate că superstițios, că dragostea mea
începe cu un sacrificiu, că trece peste inima mea.

Andi ascultase de-a lungul acelei amiezi ploioase
replica spovedaniei lui de la Iași, cu o fericire mirată,
30 care se adăuga la fericirea dragostei împărtășite, fără
să fie una și aceeași. Crezuse că Ștefana îl disprețuia.
Crezuse că singurul . ntiment pe care putea să-l deș-
tepte în ea era mila, cu lașitățile ei, pe care le cunos-
cuse și el atunci cînd simulase îndemnat de milă nu-
mai că împărtășește dragostea cu necontenite lacrimi
a Magdei Boldur.

Crezuse că dragostea lui pentru Ștefana îl va de-
solidariza, îl va dezrădăcina din lașul natal și din fa-
40 milia lui, făcîndu-i-le odios străine. Și iată că, dim-
potrivă, vorbele Ștefanei creau un nou echilibru, o
nouă legătură între el și Iași, între el și familia lui,

dîndu-i o îngăduință înțelegătoare, mărinimos înțelegătoare, și pentru el și pentru ceilalți, îngăduință care nu pornea de la o idealizare a lașului atunci cînd
5 reșteană, ci de la o considerare veridică a lașului, așa cum era, cu nobleță și mizeria lui, cu trecutul și scăpătarea lui, cu ipocriziile și sinceritățile lui, cu aparențele și cu ceea ce ele ascundeau.

10 Exemplul „gazde-musafiri” — cu cele două atitudini pe care le implica — îi lămurea în sfîrșit, simplu, natura zbugiumărilor lui ieșene.

15 Era *gazdă*. Suferise și suferea din pricina tuturor realităților care puteau distra pe *musafiri*, pîrîndu-li-se acestora pitorești. Și permanența zbugiumărilor lui dovedea realitatea moldovenească și specificul ieșan al sufletului lui. Nu era un indiferent, un nesimțitor, un suflet impermeabil la cele din jurul lui, ci dimpotrivă, cu toți porii sufletești deschiși, absorbea
20 mereu viața mediului în care se născuse și trăia *sufărind*, deci trăind efectiv.

Așadar *exista*, nu era o ficțiune mascată în balul mascat ieșan. Ștefana îl demascase, arătîndu-i ca în
25 oglindă o față care era a lui, nu împrumutată, nu mască fățarnică; o față vie, omenească, în care nu era numai dragostea lui pentru Ștefana, ci o viață adevărată, trecut și viitor.

30 Și voința Ștefanei devenise de la o vreme gemăna voinței lui. El, care nu dorise și n-ar fi dorit niciodată fapte categorice, chiar în dragostea lui — pe care, după ce-o văzuse împărțită, ar fi lăsat-o vagă, nedeterminată în viitor, resemnat să hotărască fatalitatea în locul lui — ,devenise părtașul înfrigorat al hotărîrilor Ștefanei, avînd impresia că nu sînt ale ei, ci ale lor, rostite numai de Ștefana.

35 Dorea și el, adică *vroia*, logodna imediată și căsătoria grabnică. Apoi licența, o carieră provizorie de profesor secundar în timpul căreia să-și treacă doctoratul, apoi o catedră la Universitate, și viața, viața liberă, creatoare, alături de singura ființă care-i descuiase sufletul, eliberînd marile sincerități și adevă-

410

ruri, aerisindu-l, dîndu-i mirări de renaștere și-o energie proaspătă.

5 Și devenise parcă mai grăbit decît Ștefana. Ahea aștepta să scrie părinților lui — n-avea nici o grijă în privința răspunsului lor; știa perfect cît de enigmatic le apărea, cît de epatați erau de ființa lui, pe care-o socoteau altfel decît a lor, cîtă energie taciturnă îi atribuiau, ca *voința* lui de-a se căsători cu Ștefana să nu fie respectată de ei.

10 Lîngă Ștefana avea mereu impresia că-i stăpînkul lașului; simțea că-l are în mîină, că-l poate oferi Ștefanei ca pe-o miniatură a castelului său personal. Iașul devenise un fel de jucărie, ca orașele văzute din aeroplan. Simțea că-i al lui, că ieșenii sînt ai lui, că
15 viitorul, la Iași, e al lui; se vedea cu Ștefana pe străzile lașului, salutat adînc de toți trecătorii, arătîndu-i tot ce era vrednic să fie văzut de ea, explicîndu-i ruinele lașului și podoabele lui, prezentîndu-i numai pe puținii ieșeni care ar fi meritat această cinste. își
20 presimțea viitorul ieșan, alături de Ștefana, ca o plimbare pe subt arcuiri de triumf, printre înclinările umile ale ieșenilor lui.

Ajunseseră dincolo de Băneasa. Ștefana se oprise
25 deodată. I se desprinsese călcîiul de la o gheată. îl luase în mîină, devenind deodată tăcută. Andi o ajutase să meargă, ținînd-o de subțioară. Schiopăta, cu pașii dezechilibrați de gheata fără călcîi. Intraseră la un canton. Femeia de acolo îi poftise înlăuntru, surîzîndu-le serviabil, obișnuită, se vede, să adaptească multe idile rătăcite pe acolo, cu rezultate mănoase pentru sărăcia ei.

30 în timp ce femeia căuta să bată călcîiul la loc, Ștefana și Andi se așezaseră unul lîngă altul pelavița odăiței strimte. Ardea focul în sobă. Ștefana nu mai vorbise de loc. Privise focul cu ochii ei, care în unele clipe, și mai ales în fața focului, căpătau fixitatea
35 hieratică a ochilor de buhnă.

S-auzea ploaia picurînd.

40 Andi simțise o întristare treptată, fără să știe de ce. Parcă îl părăsise Ștefana. Nici nu-l privea, nici nu-i vorbea.

Era ceva ghemuit, sălbatec în atitudinea ei.
După o lungă tăcere, Ștefana aprinsese o țigară.
Fuma grav și concentrat ca țigăncile, părînd, la
5 lumina flăcărilor din sobă, că îndeplinește un rit în
legătură cu adorația pentru foc a primitivilor.
Apoi se întorsese către el, privindu-l cu o ciudată
umilință, cu fruntea aplecată.
— Mi-e frică, Andi. Tu poate ai să rîzi! Eu sînt
superstițioasă. Tocmai cînd eram mai fericită lîngă
10 tine, s-a întîmplat ceva...
— Ți-a căzut călcîiul!
— Da, mi-a căzut călcîiul. Și a *trebuie* să ne oprim.
Cineva ne-a oprit: *n-a* vrut să mai merg alături de tine.
Andi zîmbise, strîngîndu-i mîna cu ocrotitoare
15 afecțiune.
Ștefana oftase, și-i zîmbise lung, cu ochii umezi.
Apoi, după cîteva clipe de nedumerire, Andi sim-
țise un miros de carne arsă.
Abea atunci văzuse: cu vîrfurile țigării aprinse, Ște-
fana își arsesse adînc, fără să spuie o vorbă, pielea în-
20 cheieturii brațului.
— Vai! E...
— ...barbar! zîmbise Ștefana, în timp ce Andi îi
săruta arsura.
25 Ștefana respirase adînc.
— Lasă, Andi, nu fi supărat, asta are să ne poarte
noroc. I-am dat *celui* care ne-a oprit o durere de-a mea...
Prostii!
Plecaseră de-acolo cu același pas de marș.
30 Și pornise veselă, călăuzindu-l pe Andi, uitînd
parcă tot ce se întîmplase pînă atunci.
Intîlniseră în calea lor un fel de trestii violent por-
tocalii, care în atmosfera cenușie păreau razele unui
soare izbucnit din pămînt cu o dîrză vigoare. Ștefana
35 se oprise, zmulgînd cîteva vergi subțiri, elastice, lu-
minoase în ploaie. îi dăduse lui Andi cîteva, oprindu-
și-le pe celelalte.
Îl încînta tot ce era copilăresc în mișcările ei neaș-
teptate, după vorbele grave și hotărîrile categorice.
40 Ștefana descoperise că-i era foame. Intraseră într-o
lăptărie, undemîncaseră pe-o masă de lemn, cu opoftă

țărăneasă, ouă fierte, iaurt și cornuri, privindu-se
unul pe altul cu ochi care îmbrăcau în aur tot, ca soa-
rele. Apoi cumpăraseră mere de la un oltean, umplîn-
du-și buzunarele, mîncîndu-le pe stradă în nasul trecă-
cătorilor serioși.

O întovărășise pînă la hotel. Se opriseră în fața
ușei, cu vergile portocalii în mîni, cu o însuflețire zîm-
bitoare pe obraji, amîndoi parcă venind de la o în-
viere cu luminări de Paști în mîni.

Se despărțise de Ștefana — trebuiau să se întîl-
nească a doua zi, dis-de-dimineată — cu o nevoie de
mișcare asemănătoare cu a celor care după ce au mers
mult cu automobilul nu se pot odihni pe nici o cana-
pea de-acasă, pe nici un pat, pe nici un fotoliu, ab-
sența vitezei din aceste mobile stătătoare fiind în ca-
tegoric dezacord cu nevoia lor de viteză, astfel fiind-
15 du-le interzisă odihna de care au nevoie. Se suise în-
tr-un taximetru, ducîndu-se la gară. Acolo, în resta-
urantul gării, scrisese pe nerăsuflăte — parcă dictată
de cineva care se plimba pe lîngă el — scrisoarea cea
mai importantă, cea mai hotărîtoare pentru viața
20 lui din cîte scrisese pînă atunci. Se vede însă că scri-
soarea luase naștere în timpul plimbării cu Ștefana,
căci ritmul ei era al pașilor Ștefanei.

25 Mărturisea părinților lui dragostea pentru fata
lui Matei Velisar, destăinuindu-le fără înconjur și
criza sufletească pe care o curmase apariția Ștefanei.

„Dragii mei părinți,

Afecțiunea care-o am pentru voi, și amintirea înduioșată
și înfricoșată a durerii voastre, acum doi ani, cînd m-ați trimis
30 ia Agapia, convinși că sînt grav bolnav, m-a împiedecat să vă
împărtășesc deprimarea care mă stăpînea în ultimul timp,
și care, din clipă în clipă, simțeam, că va depăși hotarul sufle-
tesc, devenind boală, apatie fiziologică, neurastenii, nebunie,
sau mai știu eu ce, deznădăjduind speranțele pe care le-ați
35 pus în mine și marea voastră dragoste părintească, gata la
orișice fel de sacrificii.

E de prisos acuma, cînd criza a încetat, să vă mai alarmez
retrospectiv. Ajunge să vă spun că voința mea devenise neputin-

5 cioasă, că se fărâmița din ce în ce, că învățătura și viața îmi apăreau zadarnice, sterpe, lipsite de orișice semnificație, deși mintea căuta să mă convingă de contrariul. Dar pe un om
5 cu argumente să o recapete. Simțeam că mă pîndea nebunia sau sinuciderea. Și deși aș fi avut datoria să vă previn pe voi, părinții mei, care niciodată nu mi-ați precupețit afecțiunea și
10 solicitudinea voastră, mă simțeam incapabil să vă alarmez. Eram închis într-un fel de cămașă de forță care-mi interzice orișice fel de acțiune normală.

10 Slavă Domnului! A trecut. Și bucuria acestei eliberări se gîndește la voi, la bătrîneța voastră, poate și mai mult decît la mine. Recunoștința voastră, însă, să nu se îndrepte către
15 Dumnezeu, ci către Ștefana Velisar, pe care în această clipă îndrăznesc s-o numesc în fața voastră, bunii mei părinți, logodnica mea. Ea vi l-a redat pe fiul vostru, așa cum îl vedeți,
20 așa cum îl doreați, om întreg, om teafăr, în stare să vă ducă mai departe numele, pe care i l-ați dat ca o flacăra vie, nu ca o cenușă moartă.

20 vedeți, dragii mei părinți, dragostea mea pentru Ștefana Velisar nu are semnificația grațios futilă a îndrăgostirilor de
25 tinerețe, care joacă un feldejewa; *de grăcecu* inele de logodnă în loc de cercuri de catifea.

25 Ștefana Velisar a apărut providențial în casa voastră și în viața mea. Ea mi-a adus energie, poftă și credință în viață tocmai în clipa hotărîtoare cînd dispariția lor putea să însemne
30 dispariția maa.

30 Veți obiecta poate — deși vă știu generoși, lipsiți de astfel de meschinării odios burgheze — că n-am încă o carieră, că sînt student, că din punct de vedere material atîrn încă de voi. Dar să spunem atunci toți trei, solidari: «Slavă Domnului că
35 nu sîntem muritori de foame! Slavă Domnului, în casa noastră poate trăi încă un copil al nostru, cel mai scump, fiindcă numai grație lui îl mai păstrăm pe cel care era gata să piară.»

35 Nu cutez — vă iubesc prea mult, și cred în voi fără rezerve — să spun vorbe care v-ar părea amenințări; dar dacă Ștefana n-ar găsi locul ei în inima și în căminul vostru, și eu l-aș pierde pe-al meu. Vă rog din tot sufletul să-mi iertați această absurdă
40 presupunere, nejustificată de nici un act al vieții și al afecțiunii voastre pentru mine; această presupunere nu v-atînge pe voi, care sînteți deasupra ei; rămîne, așa cum și este, o palmă meritată pe propriii mei obraji.

5 Dar fiindcă sînteți părinții mei, și fiindcă viitorul meu e fireasca voastră preocupare, țin să vă arăt care e semnificația căsătoriei mele timpurii pentru cariera mea. Închipuiți-vă — ipotetic — că de acum înainte ar trebui să trăiesc la Iași,
5 depărtat de Ștefana, care l-ar urma pe tatăl ei la Constantinopol, admitînd c-am fi legați chiar prin logodnă, căsătoria urmînd să se facă abea după ce aș avea o carieră.

10 Aș mai putea avea eu libertatea necesară muncii intelectuale, chietudinea pe care această muncă o implică atunci cînd aș ști că între Ștefana și mine e Marea Neagră, că Ștefana în
15 fiecare clipă poate trece prin primejdii, că poate fi bolnavă, că poate fi tristă?

15 Pun în talerul unei balanțe ideale cariera mea, viitorul meu, și în celălalt taler o singură lacrimă de-a Ștefanei: și parc-aș pune o stîncă, pe cînd din celălalt taler a zburat un
20 fulg. Această balanță ar fi inima mea, atunci cînd aș fi despărțit de Ștefana, fiindcă viața, puterea de muncă de la ea îmi vin, sînt un dar masiv al ei. Alături de mine, Ștefana înseamnă puterea de-a voi și de-a dobîndi tocmai ceea ce voi
20 doriți: un viitor care să vă facă cinste.

20 Aștept răspunsul vostru cu o liniște și o încredere care-mi dovedesc încă o dată că sînt nu numai copilul numelui vostru, ci și al sufletelor voastre,

Andi"

25 Expediase scrisoarea printr-uri ieșan, prieten de-al familiei Danielescu, găsit în trenul care pleca la Iași, cu rugămîntea de-a o trimite la ei acasă dis-de-dimineață.

30 Mîncase la restaurantul gării cu o grabă preocupată, care-i dădea înfățișarea celor care mănîncă alarmati de plecarea apropiată a trenului.

Plecuse de la gară pe jos, simțind o nevoie de activitate pe care nici lunga plimbare cu Ștefana nu i-o îndestulase, nici scrisoarea către părinți.

35 Sufletul lui, în acele clipe, era mereu zguduit, cum sînt gările mari, răspîntii de plecări și sosiri ale trenurilor vertiginoase. Se încrucișau în el proiectele de viitor, repezi, felurite, bogate, toate considerate

cu un dominator optimism de generalisim călare în fața căruia defilează armatele.

- 5 însuflețirea Bucureștiului nocturn îl mulțumea, fiindcă o subordona propriei lui înfrigurări. Uitase ploaia care înnegrise trotuarele și străzile, dînd Bucureștiului lespezi ca de lavă întunecată. Pașii agresivi ai trecătorilor nu mai contraziceau brutal cadența ieșană a pașilor săi, deveniți și ei parcă bucureșteni. Grîșmele și berăriile periferice, violent fardate de
- 10 electricitate, nu mai jigneau în el dorinți de penumbre și tăceri. Nu mai simțea melancolie de gondolă ieșană, deprinsă cu lenea de lagună a vieții ieșene, tîrîță în fierberea de fluviu cu cascade a Bucureștiului. Sufletul ieșan dispăruse din el ca o migrenă care-l sensibiliza la zgomote și la lumini prea tari, lăsîndu-l să participe acum, fără-ncruntări, fără efort și fără nervi, la hurducarea bucureșteană.

— Bună dimineața, Andi. Vestе bună!

- 20 îi strigase de departe vorbele care cîntau în inima ei, alergînd spre el cu obrajii aprinși, împletită parcă toată din zurgălăi și cireșe de mai.

5 îi venise s-o ia în brațe c-o mișcare de bunic care culege tinereța de zulufi, obraji aprinși și salt într-un picior a nepoțelului care-l întîmpină.

- 25 îi strînsese mînile întinse, care vibrau în mînile lui cu zornăitul brățării care părea cîntecul de cuihuri al prospețimii ei de zori.

Se priviseră ochi în ochi, și deodată Ștefana se înnoise copilărește sub ochii lui, cu un alt zîmbet.

- 30 — Vai, Andi, ce frumos ești!

Ridica din inima lui, cu fiecare vorbă, cu fiecare expresie, calde culori de răsărit de soare în aburi de rouă.

- 35 Porniseră iar, mînă-n mînă, călcînd pe un pămînt care avea o veselie de argint sunat de limbi de clopot tînăr.

Și se-ntreba mereu un glas în Andi: „Oare e a mea?”

Și o privea mereu cu ochi care-o strîngeau mereu în brațe incredibile.

Le trebuia amîndorora tăcere, tăcere lungă, lă-sîndu-și fericirea sase împletească singură din simpla strîngere a mînilor nedespărțite, care puneau în sufletele lor mereu cununi, ca luna călătoare în oglinda apelor.

- 5 Ploua mereu. Ei și?

Treceau printre tramvaie, camioane și trăsuri. Ei și?

Un cîntec nu era în calea lor, o floare. Ei și?

- 10 Nu vedeau nimic. Priveau, ca regii magi porniți spre Bethleem, lumina unei stele care le zîmbea, căci se născuse-n iesle-o dragoste care-nnoia pămîntul.

Tîrziu, departe, dincolo de Băneasa, în ploaie, ca în coardele unei harfe în care numai ei erau cîntec, Ștefana îi spusese:

- 15 — Andi, a fost mai greu decît credeam... Mult mă iubește papa.

*

Mîncase împreună cu Ștefana și cu tatăl ei, sub ochii lui Matei Velisar, ca sub un nour negru plin de grindină.

- 20 Matei Velisar nu-l primise cu brațele deschise și ochii umezi, cum s-aștepta Andi, spunîndu-i: „Mi-am dat inima Moldovei, acum văd că-mi ia și fata”. Căci Andi — de cînd Ștefana-i transmisese dorința tatălui ei de-a-l cunoaște și invitația la dejun — își construisese în minte scena întrevederii, dîndu-i un caracter teatral.

Matei Velisar îl primise cordial în odaia lui — în care răsunase mai întîi mîrîitul bulldog-ului—, întinzîndu-i mîna, nu deschizîndu-i brațele, poftindu-l să ia loc pe unicul scaun al odăii de hotel, el așezîndu-se pe pat, cu Ștefana cînd lîngă el, cînd lîngă Andi. Nu vorbise nimic despre logodnă, nu-l întrebase nimic în privința studiilor și a intențiilor lui: îl tratase ca pe un simplu musafir, mortificînd de la-nceput sentimentalismul destinat de Andi acestei întîlniri.

- 35 în timpul întrevederii, fuseseră două apăsări ostile în odaie: a bulldog-ului trimis sub pat de glasul Ștefanei, și a nevăzutului din ființa lui Matei Ve-

lisar. Și parcă numai prezența Ștefanei îl apăraseră de saltul 'stăpînit al celor doi bulldog-i.

De altfel, însăși odaia lui Matei Velisar nu-l pune la îndemînă pe Andi. Domnea ceva milităresc în

5 dezordinea boemă a odăii locuită de Matei Velisar. Revolvere de mai multe forme și calibre, desfăcute piesă cu piesă, făceau o baie de benzină alături de cutii de cartușe. Tot felul de pielării atîrnau în cuier și pe marginea patului: mai multe zgărzi de-ale cînelui, curele, eravase, tot felul de cingători, bretele de piele, mănuși de piele.

10 S-ar fi spus că omul acesta avea cultul pielăriilor și al mirosului lor de cazarmă. Și toate aceste curelării erau proaspăt ceruite și lustruite. Se vedea pe masă

15 o cutie cu ceară albă și mai multe perii de unghii înroșite și înnegrite, afectate exclusiv lustruitului pielăriilor. Și pe aceeași masă, pe care era aruncată și o zgardă formidabilă cu rozete de alamă strălucitoare ca ale roșiorilor la paradă, răsăreau sumedenii de flacoane cu parfumuri, loțiuni, colonii, apă de toaletă,

20 embrocațiuni, oțeturi de fricțiuni, o butelie plină pe jumătate cu frunzulițe aromate și cuișoare, instrumente chirurgicale strălucitoare pentru îngrijirea unghiilor, piei de căprioară înroșite pe alocurea,

25 pentru lustruirea unghiilor, tot felul de cutii de pudră, crăvăți fastuoase cu luciri de vitralii în snopii lor mătăsoși, inele de aur, brățări de aur, peceți mari alături de bastonașe de ceară colorată, nasturi de manșete, brelocuri, boambe de fildeș sculptat, un fișic de monocluri, cilimbistre epilatorii, o icoană rusească de argint sur, o *navaja* spaniolă, gulere crohmolite, batiste — și scrum de țigări. Scrumul de țigări era în odaia lui Matei Velisar ca o ninsoare; pretutindenii apărea — subț pat, în papucii de

30 subț pat, pe covor, pe măsuța de noapte, în lavoar, pe fereastră. Desigur că și-n dulapuri și-n geamandane ai fi găsit scrum dacă nu și-n buzunarele tuturor hainelor, căci scrumelnița, unica, săpată într-o copită de cal încadrată cu argint, era deșartă.

40 Și mai avea și-o muzică odaia lui Matei Velisar: o mașină electrică de călcat, întoarsă pe dos, proptită

între două străchini țărănești, deasupra căreia, într-o oală de metal, fierbea apa cîntînd ca-n samovare. Iar alături, un ceainic cu trompă de elefant aștepta, se vede, plin cu esență de ceai.

Matei Velisar mîncase cu poftă un biftec în sînge, aproape crud, preocupat numai de biftec. Uneori numai, ochii lui și nările lui umflate o clipă păreau ca-bea își stăpînescun larg zîmbet: în acele clipe îndrepta spre Andi o căutătură compătimitoare, pe care de îndată o abătea asupra biftecului tăiat cu mișcări sigure.

Vorbise numai Ștefana, cu un efort vădit de la o vreme de-a vorbi neîncetat pentru a acoperi tăcerea celorlalți doi comeseni. Pînă cînd Andi o văzuse surprinzînd una din privirile — de la Andi la biftec și de la biftec la Andi — ale tatălui ei. Se înroșise deodată, cu o dungă pe frunte, cu sprincenele încordate, cău-tînd ochii lui Matei Velisar. Se-ntîlniseră ochii lor gemeni atît de dur, că Andi clipise pentru ei.

Andi simțise îngrozit că se putea întîmpla orice. Aceeași vînă se umflase pe fruntea unuia și-a celuilalt. Uitaseră restaurantul, masa, pe Andi, uitaseră tot.

Și se-ntîmplase ceva la care Andi nu s-aștepta. Matei Velisar luase mîna Ștefanei, sărutîndu-i-o cu o evlavie care depășea curtenia gestului în sine. Și Ștefana, cu ochii deodată blînzi, sărutase la fel mîna tatălui ei. De-atunci glumiseră amîndoi. Și cînd se urcaseră sus, pe scara hotelului, Matei Velisar dezmi-erdase c-o bătaie ușoară de palmă — ca pe mînji — umărul lui Andi, ridicînd din umeri, fără să-l vadă nici Andi, nici Ștefana, care mergeau ținîndu-se de mîna înaintea lui.

*

Intraseră în odaia Ștefanei. Ș-acolo se prefăcuse atmosfera de pînă atunci.

Cîteva nimicuri aruncate prin odaie o făcuseră să nu mai aparție hotelului, ci Ștefanei, ca un cort adus de ea din Orient. Masa era acoperită cu un șal negru tivit cu pătrățele colorat țesute, care aminteau desenul și culorile fluturilor de noapte, cu fastul lor de pulberi cărămizii, negri, cafenii și aurii, catifelat îndulcite. Pe masă, un vas de aramă, avînd forma la-lelelor răsfrînt înflorite, aștepta scrumul țigărilor lui Matei Velisar. O plumieră persană, de mușama, pe

care erau pictate pere galbene, frunze verzi și pasări rotunde cu pliscul în dulceața perelor, părea o crenguță în care cînta și rîdea vara, atunci desprinsă din pomși căzută pe masă, cu pasări, soare, frunze și fructe cu tot.

Un șal acoperise patul cu jarul lui amestecat cu pete negre, amintind rîsul roș cu ochi negri al harbu-jilor deschiși; alt șal răsărise cu galben, roș și linii negre, ca un crîng de toamnă la fereastră, pe perețele de care era alăturat patul. Iar pe speteaza patului, la căpătii, șiraguri de mărgel sclipeau și șerpuiau, unele de sticlă albăstruie cu vinișoare și pulverizări de aur, altele de chilimbar, altele de santal, altele tărcat zmăițuite, altele verzi, altele roșii, de mărgan rotund, altele naiv albastre, ca acelea pe care parcă-n Orient cerul însuși le atîrnă de gîtul măgăru-șilor — delaolaltă materializînd tot ce era copilăresc în somnul Ștefanei, adevărat norod de gnomi hazlii, frați cu cărăbușii pîntecoși și cu bondarii înzeuați, înconjurînd cu rîsul veșnic al culorilor visurile ca-pului de copil.

Intr-un colț al odăii, cuierul hotelului devenise un fel ds negustor ambulant atunci sosit din Orient, călare pe măgărușul ce-l aștepta la poartă. Era acoperit cu bucăți de șaluri, cu brîie turcești, cu halate de Brusa cu glugă moțată, cu fuste albaneze care au cozi de păunite, cu halate de hoge, stins bronzate, și cu tot soiul de ștofe, de eșarfe și de îmbrăcămînți multicolore, care aminteau toamna în păduri, vitraliile moscheilor, balurile costumate, apusurile de soare, lanternile magice, oule de Paște, cutiile cu bomboane acre, luminile porturilor și zestrea scamatorilor orientali, dînd atmosferă de grațioasă vrăjitorie și înflorit descîntec Ștefanei, care, așezată pe șalul de pe podea, începuse să prepare cafeaua neagră, suflînd cu gravitate în flăcările violete care dănțuiau în jurul ibricului dus și adus de mîna ei miniaturală deasupra jocului lor de iele mărunte.

Și Matei Velisar, și Andi intraseră în odaia Ștefa-nei, și o priveau pe Ștefana.

Atît.

Antagonismul rămăsese în odaia cu miros de pielărie și parfumuri a lui Matei Velisar, ca o spadă vechie de bulldog-ul cu chip hiit de monstru chinezesc sculptat în bronz masiv.

5 Matei Velisar se așezase pe o lădiță scundă. Andi se așezase de-a dreptul jos, pe șalul care-acoperea podeaua, descoperind atunci priveliștea podelii, uitată din copilărie. Căci oamenii mari trăiesc în case subt altă latitudine decât copiii. Oamenii mari trăiesc *SUS*,
10 adică între dulapuri, oglinzi, ferestre, cu coatele pe mesele de cetit și de jucat cărți, în fotolii, pe scaune, pe canapele. Podelele, covoarele, picioarele și dedesubtul meselor rămân copiilor, așa cum ierburile sînt ale gîngăniilor mărunte — greieri, furnici, cărăbuși,
15 coșai —, nu ale copacilor care trăiesc între ei, sus, numai cu piciorul printre ierburi.

Coborîndu-se pe podea, în timp ce Ștefana prepara cafeaua neagră lîngă el, Andi regăsise sufletul lăsat pe covoare al copilăriei mici. Parcă așezîndu-se pe
20 jos nu-și părăsise numai înălțimea de om mare, dar și vrîsta, intrînd într-o vrîstă fragedă, care aștepta cartea de povești cu zmei și cu balauri, și, negăsind-o, privea cu-aceiași ochi cu care-ar fi cetit poveștile, *văzîndu-le*, prezența de poveste a Ștefanei: părea atunci adusă de covorul zburător al basmelor arabe, gata din nou să zboare în văzduh cu atmosfera de miracol, lăsînd în locul ei o cameră numerotată de hotel și-un Andi deșteptat din somn, frecîndu-și ochii.

Băuseră cafele negre în cești mari, fumaseră, vorbiseră, și parcă nu ședea Ștefana, cu picioarele turcește-ncruciate, numai pe șaluțul care-acoperea podeaua, ci și-n sufletele celor doi bărbați, dîndu-le și sufletește grația intimității din odaie, reculegerea unei moschei în miniatură-n care hoglele era o fată,
35 și Allah — un mare zîmbet.

Abea atunci o auzise Andi pe Ștefana povestind, nu ca la ei acasă, în salon, înconjurată de familia lui Andi, care o interoga mereu. Acolo, lîngă tatăl ei și lîngă Andi, avînd în față tava de aramă cu ibricul de
40 cafea, în care parcă nu numai cafeaua, ci și vorbele și le fierbea, din care tot fierbinte răsărea același

Orient, care născuse și cafeaua — povestirile Ștefanei aveau altă pasiune, ș-altă vervă.

O ascultau.

5 Povestea cu buze atît de pofticioase că parcă sufletul îi aducea mereu tăvi cu piersici, tămîioasă și banane, rodii și smochine, răsturnîndu-i-le coapte, scăpărînd de viespi.

Toate istorisirile ei erau situate în porturi: Marsilia, Constantinopol, Neapole, Alexandria. Ochii ei erau
10 mereu în fața unei mări acoperită de vapoare, bărci, corăbii, și parcă de asta erau și mai mari fiindcă neconținut priviseră orizonturi deschise în fața cărora sufletul mereu ședea, dînd ochilor o perspectivă pururi vastă.

15 Vorbea cu pasiunea vizionară a povestitorilor orientali, care, așezați la o margină de drum, subt un palmier în care se schimonosește o maimuță și cîrîie un papagal, istorisesc orientalilor adunați la gura lor ca la a sobei minciuni și născociri înscrise cu cerneluri colorate în ochii și în sufletele celor ce-i ascultă.

Cînd nu-și găsea cuvintele românești, vorbea franțuzește, amestecînd și accentul marseiez cînd descria portul meridional, și vorbe turcești, și exclamații arabe — ceea ce dădea vorbelor ei o însuflețire pestriță de port în care se încrucișează rasele.

25 Le descrisese vioi, cu ritmul săltăreț al cîntecelor de țimbal, vechiul port al Marsiliei, cățarat deasupra golfului, murdar cu trufie și zdrențaros cu fast, ca făcut din cioburi de vas chinezesc, clădit într-un stil haihui de mahala napolitană, apărînd ochiului ca un roi de muște multicolore zbîrnînd pe-un haos de fructe putrede. Un fel de șatră țigănească a tuturor raselor, răs-pîntie a raselor galbene, roșii, negre și albe, un fel de bal costumat popular al neamurilor lui Babei.

35 De la Marsilia trecuse la Constantinopol, istorisindu-le aventura halatului bronzat care-o privea zîmbindu-i din cuier. Nu mai fusese niciodată în Bazar. Atuncea debutase. în copilărie, căpătase de la Matei Velisar un halat turcesc. Vroia să-și cumpere unul la fel. Intrase în Bazar anume pentru această cumpărătură. De cum intrase, un negustor o interpelase familiar, în-

tîmpinînd-o cu brațele deschise, de parcă ar fi revăzut o rudă scumpă întoarsă din țări străine. Dar după cîțiva pași văzuse case înrudește cu toți negustorii Bazarului. Fiecare o trăgea la el. Parcă era singura cumpărătoare

5 din Bazar, adunînd în jurul ei, magnetic, pe toți vînzătorii. Toți o iubeau, toți îi zîmbeau, toți îi voiau binele, toți doreau s-o servească dezinteresat.

— Entrez, mademoiselle, seulement pour me faire plaisir...

10 înnebunise. Simțea că trebuie să cumpere tot Bazarul ca să-i înpăce pe toți.

În sfîrșit, izbucnise lîngă ea o călăuză: un tînăr evreu musulmanizat, care bîguia poliglot. O apucase de braț însușindu-și-o, jignind deodată pe toți negustorii care-o priviseră cu o demnă dezamăgire, obli-

15 gîndu-se s-o conducă direct la *singurul* negustor de halate, care era cel mai bun prieten, fratele lui Selim — așa se numea evreul cu fes — care Selim devenise subit cel mai vechi amic al Ștefanei, c-o mîna mereu pe inimă, și cealaltă subt brațul clientei.

80 Mergeau, mergeau, și nu se mai isprăvea, și tot nu ajungeau. Apăreau negustori în ușa dughenelor, ca popîndăii la margini de șosea, toți poftind-o înlăuntru, imbiind-o unii cu cafea neagră, alții cu rahat, alții cu bomboane, vorbindu-i cînd rusește, cînd franțuzește, cînd grecește, cînd turcește, cînd englezește, de parcă Bazarul constantinopolitan rîșnea prin veacuri haosul Turnului lui Babei.

Înaintau ca prin catacombe. Trecuse pe străzile —

80 care sînt coridoarele vastului oraș acoperit — din ce în ce mai întunecoase, mai întortocheate, devenind parcă, treptat, pivniți, tuneluri, peșteri, din care apăreau siluete de buhne cu halate, turban și papuci,

în sfîrșit, ajunseseră la o magherniță dosnică, din

85 care ieșise un armean cu nas coroiat și ochi untdelemnii negri. Intraseră. Selim îi explicase scopul vizitei. Se încinsese între Selim și armean o convorbire cu caracter de sfadă, un rix verbal. Gesticulau ca morile de vînt, se băteau cu mînile peste piept, urlau și se

40 congestionau, holbînd unul spre altul ochi injectați de sînge. Și deodată, ca la comandă, ieșiseră amîndoi,

încuind ușa cu cheia pe dinafară, lăsînd-o pe Ștefana în maghernița întunecată.

— Am crezut că vor să mă ucidă...

Și ce făcuse?

5 Ce fac făpturile mici cînd sînt amenințate de primejdii. Se ascunsese subt un vraf de covoare, atît de bine, încît Selim și cu armeanul, întorcîndu-se cu halatele subt braț, nevăzînd-o, negăsind-o, nebănuind-o nicăieri, văzînd în schimb ferestruica de sus deschisă

10 — se certaseră îngrozitor, gata să se încaiere de-a binelea. Liniștită din ascunzișul ei, văzîndu-l pe armean cu halatele pe braț, Ștefana se răzbunase lăsîndu-i să se certe. Și cînd răsărise de subt covoare, armeanul se pornise pe rîs scărpinîndu-și barba, și

15 rîzi, și rîzi. Și rîsul făcuse un rabat la prețul halatului, pe care vicleanul armean nu l-ar fi făcut.

— Știi, Andi, negustorii din Bazar își închid clienții cu cheia nu ca să-i prade, dar ca să nu-i fure ceilalți negustori.

20 Ceasurile amiezii trecuseră pe nesimțite, în afară de ceasornice, ca niște arome arse în cățui așezate jos pe șal, în jurul Ștefanei.

Iubirea pentru ea și farmecul ei prezent într-amîndoi crease între Matei Velisar și Andi o intimitate.

25 Spre seară, în clipa despărțirii — Ștefana îl însoțise pînă la scară —, Andi-i spusese cu un zîmbet melancolic:

— Ești prea bogată pentru mine, Ștefana. Mă tem. Eu sînt sărac.

30 Ștefana îi vorbise, privindu-l de jos în sus cu ochii ei redeveniți gravi:

— Sufletul meu, Andi, pare bogat fiindcă-i acoperit de amintiri unele peste altele, cum se îmbracă japonezele cu mai multe chimonouri suprapuse. Dacă mă dezbrac de toate, ce mai rămîne? Un suflet mic de fată...

35 Sufletul tău, Andi, e mare; încape în el toată iubirea mea.

Andi tăcuse.

Răsunaseră iar în el, dar nu prin somn, vorbele fetei din brazi: „Tu ești mic”.

40 Și deși o iubea pe Ștefana, o iubire care ardea pe toate hotarele sufletului, iluminîndu-i viitorul, avea impre-

sia c-o înșeală, fără să știe de ce, și chiar dacă ar fiștiut n-ar mai fi avut curajul să i se destăinuiască. Și poate că tocmai certitudinea că nu i-ar fi spus Ștefanei, chiar dacă ar fi știut ce să-i spuie, îl înfricoșa, dîndu-i impresia c-o înșeală, deși nu-i ascundea nimic alt decît o rezervă virtuală.

Se despărțise de Ștefana stăpînitde un sentiment ciudat: amestec de spaimă și mîndrie. Spaimă care nu era decît alarma dragostii lui încă incredulă că o ființă atît de fermecătoare ca Ștefana poate să-l iubească, deci să renunțe la toți cei în care grația ei nouă putea să deștepte pasiuni atît de puternice ca și a lui Andi, rămînd numai a unuia singur, a lui Andi.

Se întrebese singur: dacă el, Andi, ar fi fost Ștefana, l-ar fi iubit pe Andi? ar fi fost capabil de o astfel de jertfă? și-ar fi limitat viitorul la o singură ființă, cum și-l limita Ștefana dîndu-i-se lui?

Și din această ipoteză, prin care Andi căuta să verifice trăinicia fericirii care-l lăsa incredul, se năștea mîndria în locul răspunsului. Căci iubindu-l pe el o ființă ca Ștefana, îi dovedea nu numai că nu era o ficțiune mascată în balul mascat ieșan, cum crezuse plnă atunci, dar îi dovedea că era deasupra celorlalți, că merita un astfel de sacrificiu, că sufletul lui nu mai exista, dar că era mare, de vreme ce Ștefana afirmase că dragostea ei încăpea în el.

Mîndrie pură sau impură?

Mîndrie vicleană de scamator care-a făcut să treacă aparența drept realitate? Sau dureroasa mîndrie a creatorului de viață în clipa cînd din rană a scos flăcări?

Cînd mîndrie, cînd spaimă, ca două culori alternative ale aceleiași flăcări.

Credea în Ștefana orbește. Era singura ființă în fața căreia bănuielile și îndoielile lui neconținute încetaseră, abdicaseră. Nimic în ea nu era *suflet* cu aur; tot era de aur masiv. Minciuna nu intrase ca un aliaj firesc oamenilor în ființa ei. Poate că asta era superioritatea lui asupra Ștefanei: el avea experiența minciunei ea n-o avea. Dar el nu avea experiența adevărului per-

fect, și poate că asta era superioritatea Stelarei asupra lui.

Ea îl iubea: era sigur.

El o iubea: era sigur.

5 Atunci de ce era neliniștit?

Nu-i mințise cu nimic Ștefanei. Apăruse-n fața ei ca-n fața nimănui, cu toată mizeria lui lăuntrică. Nu-i ascunsese nimic. Și Ștefana iubise-n el acest adevăr pe care i-l dăduse. Îl iubise nu fiindcă era frumos — 10 descoperise frumuseța lui c-o exclamație copilărească, abea după ce începuse să-l iubească —, ci fiindcă nu pregetase să-i arate iadul lui meschin. Vra să zică, dragostea Ștefanei pentru el era condiționată de permanența acelei mari sincerități — întâia a vieții lui — 15 cu care îi vorbise în noaptea cînd o cunoscuse. Nu trebuia să-i mintă Ștefanei niciodată. Să nu-i ascundă nimic.

O iubea pe Ștefana. O iubea neconținut. Nu dragostea pentru ea îi apărea povară, ci marea și veșnica sinceritate față de Ștefana, pe care-această dragoste i-o impunea în viitor.

Și parcă alături de măștile de catifea și de carton pe care le purtase pîn-atunci, acum, singur, trebuia să-și sculpteze și să-și puie pe obraz o mască de metal masiv, 25 ghimpată pe dinlăuntru.

La hotel îl aștepta o telegramă:

**„Sosim diseară București. Vino trăsura gară.
Sărutări afectuoase.**

Tata și mama"

30 Telegrama părinților deșteptase-n el o mulțumire particulară. Nu-l înduioșase consimțimîntul lor aproape concomitent cu primirea scrisorii lui dîndu-i un sentiment de recunoștință fiiască față de ei. Cuprinsul telegramei confirma în el atitudinea pe care începea 35 s-o aibă față de întregul Iași, de cîrd știa că Ștefana îl iubește: atitudine de proprietar feudal față de servii

săi. În fond, scrisoarea către părinți fusese o poruncă deghizată într-o rugămintă.

„Bună dimineața, Andi. Vestе bună!”

5 își amintea elanul Ștefanei cînd o întîlnise dimineața.

Acum putea și el să-i spuie:

„Vestе bună!” întinzîndu-i telegrama părinților.

10 Dar îi lipsea elanul Ștefanei. Nu că nu-l bucura consimțimîntul părinților. Dar după întăia mișcare de măgulire, de orgoliu îndestulat pe care i-o provocase telegrama, expresia succesului scrisorii lui, începuse să regrete cuprinsul acelei scrisori. Dezvăluise părinților lui intimități pe care ar fi trebuit să nu le arate nici lor, nici nimănu, decît Ștefanei față de care *tre-*

15 *buia* să fie sincer. Se simțea umilit, diminuat. Și nu mai putea retracta nimic din cele scrise părinților lui, fiindcă era convins că *alarma* lor, teama lor că-l pierd era cauza eficientă a consimțimîntului lor.

O vedea perfect pe mama lui cetîndu-i scrisoarea, cu

20 ochelarii pe nas, gata să izbucnească în lacrimi, oftînd din greu, clătîndu-și capul, retrăind iarăși măgulirea patetică de-a se simți eroina piesei lui Ibsen, *Strigoii*, în care ea era mama ibseniană, și Andi, Oswald. Speculase în mama lui, prin scrisoare, toate reminiscențele

25 literare, solicitîndu-i cabotinismul jertfei pentru copilul ei neurastenic, frămîntat de deznădejdi, gata pentru o sinucidere evitabilă numai prin căsătoria cu Ștefana.

O! cit de mîndră trebuie să fi fost în clipele cînd,

30 mereu gata să plîngă cetînd scrisoarea, aflînd primejdiile prin care trecuse Andi fără ca ea să știe nimic, văzuse totodată că fiul ei Andi, taciturnul, Hamletul familiei, avea un suflet efectiv zbuciumat, pîndind sinuciderea, că fiul ei era un fel de Werther a cărui mamă

35 ea era, doamna Beatrice Danielescu.

Simțea ce se petrecuse în sufletul mamei lui în timpul lecturii scrisorii cu-atîta precizie, cu-atîtea amănunțimi, de parcă el ar fi fost mama lui, de parcă sufletul lui conținea o Beatrice Danielescu aidoma cu

40 cea reală, nu oglindirea ei într-alt suflet, ci dublul ei,

cu aceeași configurație, cu aceeași reacții păstrate-n sufletul lui Andi, ca-ntr-o eprubetă.

5 îl iubea pe Andi: neîndoios. Era ceva prea primar în ființa ei sanghină ca să nu aibă o dragoste animalică pentru odraslele ei. Dar consimțimîntul ei la această căsătorie nu izvora din dragostea pentru copilul ei, ci numai din măgulirea alarmei pentru superioritatea bolnăvicioasă a fiului ei.

10 Desigur că fusese convinsă că se jertfește ca pentru Andi, consimțind la căsătoria lui cu o fată a cărei zestre n-o cunoștea, ba dimpotrivă, putea cu temei s-o bănuiască mică sau inexistentă, după ar.vmile amănunte din istorisirile lui Matei Velisar și ale Ștefanei. Și tocmai această conștiință că se jertfește acoperise cu

15 aplauze furtunoase consimțimîntul ei. Se simțise în-nobilată, demnă mamă *superioară* a fiului *superior*.

Mama lui Oswald! Mama lui Werther! Așa ceva. Goetheși Ibsenerau mișiții intermediari între scrierea

20 lui Andi și consimțimîntul mamei lui. Căci consimțimîntul venea de la ea. Voința tatălui lui făcea un veșnic „sluj” în fața voinței mamei lui.

Deci veneau spre el de la Iași, cu brațele deschise, gata să plîngă puțin și să zîmbească printre lacrimi —

25 cum scrie la carte — simțindu-se chiar pe peronul gării aceeași familie unită de la mesele de gală. Restul era *rest*, adică dragostea lui, Ștefana, dragostea lor.

La gară trebuia să-i aștepte nu cu trăsura recomandată prin telegramă — asta era secundar: un tic ieșan —, ci cu „ochii umezi de recunoștință”: asta era esențialul. Scrisoarea lui Andi, cu destăinuirile ei, le descoperise un inedit bănuț în Andi, dar confirmat acum de el, ceea ce-i făcea complici sentimentali întru această intimitate dramatică. Dacă mamei lui, la hotel, l-ar fi luat între patru ochi și i-ar fi dezmiertat obrazii oftînd, privindu-l lung, spunîndu-i suspinat: „Bietul meu

30 copil”, resemnarea de-a fi „biet copil” alături de „biata mamă” trebuia să aplaude scena teatrală în ochii mamei lui. Cu domnul Iustin Danielescu lucrurile trebuiau să se petreacă mai simplu. „O strîngere de mînă bărbătească”, adică: „Știu, te înțeleg, copilul meu,

40 dar noi bărbații ne înțelegem și ne înfrățim eliptic,

printr-o sobră strângere de mină, nu prin efuziuni verbale, lăsate pe seama femeilor slabe". În acele clipe tatăl lui se va simți ca un manuscris iscălit de
5 soției lui, ale mamei fiului regăsit, reciștigat prin jertfa lor.

Îl absorbiseră atât de categoric, atât de pasionat reflecțiile și viziunile provocate de telegrama părinților lui, încât uitase să mai mănînce.

10 Parcă-și recetise în friguri — ca elevii care-și învață lecția în scurtele recreații dintre orele de clas — rolul pe care trebuia să-l joace la gară.

Plecuse la gară nu cu taximetrul, așa cum ar fi fost natural la București, ci cu trăsură, urmînd recoman-
15 dația telegramei de-acasă, în care reținerea trăsorii era într-adevăr un tic ieșan — la Iași nu sînt decît trăsuri, și rare pe deasupra —, o inadvertență, nu o deliberată indicație valabilă pentru Gara de Nord, veșnic plină de vehicule.

20 Trenul de la Iași sosise la timp, reciștigînd în Muntenia timpul pierdut cu întîrzierile din Moldova. Și tot ce urmasse de la gară pînă la Hotel Splendid corespunsese atât de exact anticipărilor lui Andi, încît, cu drept cuvînt, mintea lui, după ce Andi se retrăsese la hotel,
25 se putea întreba dacă se întîmplase în acea noapte ceva exterior lui sau numai se repetase ceea ce el gîndise întocmai înainte, realizînd faptele părinților lui mai înainte ca ele să apară în viață, ca o experiență făcută în mic în eprubetele laboratorului, pe care viața o reeditase în mare.

Iar își pierduse criteriul de sinceritate, de adevăr pe care i-l adusese, impunîndu-i-l, Ștefana. Fusese sincer cu părinții lui la gară și la hotel?

Rol perfect învățat, știut pe dinafară?

35 Sau ochii lui se umeziseră efectiv de recunoștință?

Sau tot ce urmasse fusese veridic, spontan, *simțit*?

40 Dar poți oare să anticipezi cerebral apariția sentimentelor? Și le mai poți numi spontane pe-aceste sentimente a căror apariție ai prevăzut-o, ai calculat-o mai dinainte, cu tot ceremonialul exterior, așa cum ai porunci servitorilor să servească un anumit vin în anume

pahare pentru cutare fel de mîncare, cunoscînd și gusturile musafirilor, și exclamațiile pe care vinul servit le va provoca în ei...

5 Veridic și sincer ar fi fost numai atunci cînd la gară, în clipa cînd părinții se coborîseră din tren, le-ar fi spus, fără umezi și fără precipitări patetice:

„Vă mulțumesc pentru c-ați venit... V-am adus trăsura. Nici nu vă-nchipuiți cît sînt de mahmur. Se vede că apropierea fericirii mă face nervos! Noapte bună.”

10 Dar era dementă această comportare! Să îndrăznească el să spuie astfel de vorbe, în astfel de clipe, părinților lui, care, la urma urmei, se arătaseră foarte buni...

15 Totuși, această comportare — morbidă, ce-i drept — ar fi corespuns stării lui sufletești de-atunci. Oare?... Confunda.

20 Aceeași scenă, identică, o trăise de dcuă cri: o dată subiectiv, în mintea lui, și-o dată obiectiv, în realitate. Și confunda starea lui sufletească din clipa cînd trăise aceeași scenă, mintal, la hotel, cu starea sufletească de la gară, în clipa cînd se coborîseră din tren părinții lui.

25 Aaa! Vra să zică exact aceeași scenă determinase în el două reacții sufletești: cea de-acasă, rea, ostilă; cea de la gară, „cu ochii umezi de recunoștință”.

Atunci cînd mințise? Acasă sau la gară?

30 Nu mai știa: parcă erau în el *două sincerități* succesive, nu una singură, față de aceiași oameni văzuți de două ori, și față de aceleași fapte, trăite de două ori.

Totuși, o simțea parcă mai profundă, mai spontană, mai personală pe cea de-acasă; acreala, lehametea. Atunci „ochii umezi”, sinceritate și ei, erau o sinceritate *provocată* de apariția părinților lui în realitate, în realitatea ieșană pe care o reprezentau la București, încorporîndu-l în ea.

40 Mințise la gară! Jucase un rol într-o piesă știută de el, care cunoștea tot atât de bine și rolurile celorlalți: ale părinților. Nu numai pe-ale părinților, actori ai acestui episod — revederea de la gară —, dar și pe-ale tuturor cunoștințelor ieșene. Putea să anticipeze atitudinea tuturor cunoscuților lui ieșeni față de căsătoria

lui, a acelui Andi enigmatic, cu o străină de Iași. Reacția lor era previzibilă ca mișcările unui automat ale cărui sfori le mânuiești cu o încercată dibăcie. La început pe toți i-ar fi mirat — adică îi va mira — că

5 frumosul Andi s-a căsătorit cu o fată care nu-i frumoasă, adică nu-i frumoasă ca Magda Boldur, de pildă, nu-i frumoasă după canoane, și pe deasupra e și mică, micimea ei determinând, la început, reforma, ca la recrutările militare unde, dintâi, metrul hotărăște dacă poți

10 sau nu să fii soldat.

Apoi desigur că nu farmecul Ștefanei va determina revirimentul, ci împrejurarea c-a fost *aleasă* de Andi.

Și ceea ce-l înspăimînta nu era reacția celorlalți față de Ștefana, ci complicitatea lui la această reacție.

15 în mediul ieșan, Andi simțea că va reintra în balul mascat purtînd feluritele lui măști; dar chiar dragostea lui pentru Ștefana, căsătoria lui cu Ștefana n-ar fi primit și ele o mască? N-ar fi fost el, oare, în stare să accepte pasiv, fără să reacționeze, ca Ștefana să fie socotită ca un atribut al lui, ca un fel de lună în care nu apărea decît lumina lui solară; Ștefana devenind pentru ieșeni satelitul lui grațios, cinstită ca atare, nu în sine, cinstită nu ca regina lui, ci ca făcînd parte din alaiul lui... Și era convins că dacă Ștefana ar fi descoperit *jocul* lui față de ceilalți, l-ar fi disprețuit, s-ar fi îndepărtat de el nu fiindcă ar fi umilit-o rolul subaltern ce i se atribuia, ci fiindcă l-ar fi văzut laș, vanitos, punîndu-și mai presus cochetăria pentru reputație decît mîndria dragostii.

20 Ștefana îl iubise fără de mască, și-n Iași el nu purta o singură mască, ci o mulțime: asta era viața luide acolo, profesia lui.

Atunci?...

Petrecuse o noapte grea, lungit pe pat fără să doarmă, în întunericul odăii de hotel, cu gînduri care-l apăsau ca norii de furtună cînd din ei nu cade ploaia, ci numai tăcerea arșiței încinse cu miros de colb și cărămidă arsă.

35 Parcă-și uitase dragostea.

Și deodată-i răsărise pe neașteptate, cum îi apăruse-ntotdeauna și Ștefana, puternică, iluminată, vast

desehisă, ca și mărire cînd se ivesc întăia oară-n ochii celor care pîn-atuncea n-au văzut decît pămînturi.

O iubea atît de mult, cu toată ființa lui, că ar fi vrut să i se-nchine. Nu să-i sărute mîinile, nu s-o cuprindă-n brațe, ci să i se-nchine cu fruntea la pămînt, cerîndu-i ei uitările de sine și lumina nouă.

5

Își izgonise mintea ca pe un cîne turbat. Era numai iubire. Știa ce trebuie să facă: s-o iubească pe Ștefana mai presus de tot. Să-i vie toate cele de la ea, nu din larvara viață subterană a sufletului lui. Lîngă Ștefana, gesturile lui, cele profunde, ale sufletului, ca și cele aparente, ale trupului, erau neprevăzute, cu adevărat spontane. Nu le putea trăi cu anticipație, ca întîlnirile cu ai lui.

10

Și în acele clipe de amplă exaltare a dragostei care-l înnoia, dîndu-i încredere și generozitate, Andi-și văzuse viitorul nu între ieșeni, ci într-o singurătate asemănătoare cu a primei tinereți, dar nu într-un fel de odaie zidită cu ferestre zugrăvite, ci lîngă Ștefana, ca pe un pisc de munte, cu vînturi și cu orizonturi vaste.

20

Vroia, și hotărîse o viață nouă, și devenise împăcat, învăluit de belșug, ca matca unui fluviu secăt o clipă, ca de o putere magică, dezvăluind mîlurile moi și tîrîtoarele vietăți ale fundurilor —, după ce majestatea fluviului a reintrat în ea, cu pînze de corăbii și oglindiri de cer.

25

Ciudata concluzie a acestei nopți fusese o scrisoare către Luchi. Lui nu-i cerea nici un fel de consimțimînt. Nici un fel de interes nu-l lega de Luchi în acele clipe, nici măcar nevoia influenței tonice a prezenței lui robust afectuoase, din vremea stenahoriei care precedase, cu doi ani în urmă, plecării la Agapia.

30

De ce-i scrisese?

Poate fiindcă știa că Luchi e cel mai curat din familia lui, și cel mai simplu. El nu ascundea nimic. Tot ce gîndea spunea. Era străveziu. N-avea nimic de-ascuns decît fumatul și aventurile, și încă! Bunătatea lui avea miros de mămăligă mestecată din porumb curat și aspru, răsturnată pe o masă țărănească.

35

Îi scrisese lui Luchi că e fericit, că o iubește pe Ștefana Velisar, că se logodește cu ea și că se gîndește

40

cu bucurie că soția lui va găsi în Luchi un adevărat frate.

5 Și-ntr-adevăr, culcându-se, simțise că singurul prieten adevărat, că singurul frate al fericirii lor numai Luchi poate fi — și că scrisoarea către Luchi era de aur, ca și faptele Ștefanei.

•

Logodna se făcuse la Hotel Splendid, în enorma cameră ocupată de părinții lui Andi, într-o strictă intimitate.

10 Și doamna Danielescu și domnul Danielescu fuseseră simpli, buni, zîmbitori — și emoționați într-adevăr, ca și Matei Velisar, ceea ce le dădea o încântătoare stîngăcie față de tinerii logodnici. Parcă cei trei părinți înconjurau două statuete fragile, neștiind cum să
15 umble cu ele, preferind să le contemple c-un fel de mirată evlavie.

Ștefana se îmbrăcase într-o rochie de tafta neagră cu corsaj îngust, cu mîneți decoltate, pornind de la talie în clopot înfoiat. Singura podoabă colorată era un și-
20 rag de chilimbar. Încolo, tot era negru: părul, ochii, rochia, ciorapii și pantofii de matasă cu tocuri înalte.

Apariția ei, după ce-și scosese veșnicul pardesiu cenușiu, încins cu aceeași lată centură de piele, și feutrul cenușiu, provocase o involuntară exclamație de
25 surpriză. În locul fetei-băiat pe care toți s-așteptau s-o vadă răsărise în ochii lor fetei-femeie.

Dispăruseră ghetetele-bocanci pe care le purta mereu pentru marșurile ei lungi pe orice fel de vreme, care
30 dădeau o energie soldățească pașilor ei; și-n locul lor, pantofii de matasă cu tocuri înalte, din care răsăreau, fragil subțiri, glezne care-ar fi putut purta cele mai minuscule brățări de dansatoare.

Dispăruse și lata centură de piele cu care-și încingea mijlocul, și-n locul ei, inelarea rotundă a taliei se
35 mlădia sprinten, liber, deasupra rochiei înfoiate.

O vedeau întâia oară cu brațele goale: erau și ele, de la umeri pînă la încheietura brațelor, miniaturi de nuditate femeiască, geluite-n rotunzimi de fildeș, pline cu delicateță, palid aurii ca miezul de banană coaptă.

Taftaua rochiei foșnea mereu, la fiecare pas; era-n croiala rochiei pornirea de cascade înflorite a crinolinelor, dînd o mlădie îngustime umerilor și-o ncovoiere de tulpină-n vînt ușor liniei spinării la locul unde talia,
5 la limita corsajului, se întîlnea cu înfoierea foșnetului de tafta.

Era atît de nou și de neprevăzut aspectul de infanță cu care i se-nfățișa Ștefana, că Andi se roșise. Nu bănuise-n ea femeia. El nu-i văzuse decît grația voinică,
10 dîrză, autoritară — și deși minusculă, deși abea îi ajungea pînă la umăr, se simțise dominat de ea, cum e un cal de călăreț, fiind parcă mai presus de el, cu frîul lui în mîna ei.

Ii sărutase mîna mică, ale cărei degete erau parcă
15 mai lungi la capătul brațului gol, și sărutase o mîna de femeie. De cîte ori o privea pe Ștefana, era-n privirea lui și sfiala, și protecția, și involuntara dezmiardare pe care femeile o deșteaptă în ochii bărbaților, altfel decît copiii frumoși. Și în bătaia inimii, pe care i-o
20 dădea revelația acestei Ștefane, era ceva nou fațade bătaile inimii de pînă atunci, cum e alta expresia buzelor cînd miroși o floare și cînd miroși un fruct.

Domnul Danielescu, — în acest mediu intim în care nu mai era nici profesor, printre elevi sau foști
25 elevi, nici apostol printre cei care-i așteptau maximele, nici ieșan public printre ieșeni privați, — ci simplu părinte cărunt subt ochii căruia se întîmpla un fapt fraged cu un parfum de tinereță care făcea să tresară străvechi amintiri în inima lui, nu ținuse nici un dis-
30 curs, nici o predică. Vorbise puțin, zîmbise mereu, ca cei care privesc primăvara la fereastră, uitîndu-și ziarul pe scaun, cu ochelari cu tot.

Doamna Danielescu privise mereu, cînd pe Ștefana, cînd pe Andi, avînd în ochi și pe obraji însuflețirea febrilă a celor stăpîniți de entuziasm. Nu-și închipuise,
35 nu visase păreche mai potrivită decît Andi și Ștefana. Parcă erau anume aleși unul pentru altul, grația unuia întregind-o pe-a celuilalt, paloarea argintie a obrazilor lui Andi dînd și mai tinerească viață culorilor Ștefanei,
40 a cărei talie minusculă reda zvelteței lui Andi accentul bărbătesc care-i lipsea.

Situați în perspectiva amintirilor tuturor logodnelor știute de doamna Danielescu, apăreau ca niște primi dansatori izolați prin armonioasa lor desăvârșire deres-
5 reasă pe Ștefana alături de Andi, sub privirea tuturor cunoscătorilor ieșeni, și inima ei arunca buchete în fața pașilor lor.

Grația Ștefanei — surprinzător de mică, și totuși femeie — deștepta în sufletul doamnei Danielescu pasiunea pentru păpuși, uitată din copilărie, pe care numai copilăria lui Andi i-o mai înviase. Simțea necon-
to tenit nevoie s-o răsfete pe Ștefana, s-o gătească, s-o împodobească, situînd-o numai între mătăsuri, într-un lux dezmiertător și intim, ca pe ceva menit să-ți
15 distreze mâinile și ochii.

În acele clipe, dacă s-ar fi gândit la Duduia, în timp ce o privea pe Ștefana, doamna Danielescu ar fi simțit că Duduia îi aparține ca un obiect solid de utilitate casnică, încorporat în rutina vieții și sentimentelor de
20 toate zilele, pe cîtă vreme Ștefana era ca un obiect de lux păstrat în vitrina din salon. Aceeași atitudine o determinase în doamna Danielescu, încă din copilărie, și frumuseța fină a lui Andi, întregită convergent mai tîrziu de superioritatea intelectuală pe care i-o atri-
25 buia dimpreună cu toți cunoscătorii de la Iași, atitudine care explica regimul preferențial de care se bucurase Andi în căminul părintesc față de Duduia și Luchi. S-ar fi spus că Andi era singura fată a soților Danielescu, Duduia fiind fată numai din punct de vedere al
30 educației casnice, iar mai tîrziu, mai cu seamă ca aghiotant al doamnei Danielescu întru ale gospodăriei. Încolo, răsfațul care în chip firesc se îndreaptă într-o familie asupra singurei fete, în familia Danielescu se revărsase asupra lui Andi.

Grația Ștefanei, surprinzător feminizată de rochia îmbrăcată pentru logodnă, determina în doamna Danielescu aceeași atitudine. Așa că Ștefana nu apărea în ochii doamnei Danielescu sub formă de „noră”, deș-
35 teptînd ecoul „soacră”, ci dimpotrivă, apărea ca un dublu feminin al lui Andi, care rămînea același Andi,

dar parcă mai bărbat, mai măgulitor bărbat decît pînă atunci.

De asta, în tot timpul acelei amieze, doamna Danielescu arătase Ștefanei o afecțiune neconstrînsă, din care apăruse, spontan și călduros, propunerea de-a o aduce la Iași pînă la căsătorie.
5

Matei Velisar trebuia să plece peste cîtva timp la G D v>antinopol. Grml-arfilisatinimasă-i despartă pe „copii”, luînd-o cu el pe Ștefana? Nici la București nu putea să rămîie singură. Așa că doamna Danielescu nu vedea decît o singură soluție: Ștefana să petreacă timpul logodnei în casa „părintească”. Doamna Danielescu îi și găsisese o odaie unde să fie stăpînă: hulu-
10 băria lui Andi. Odaia era încăpătoare, luminoasă, avea un balconaș cu vedere frumoasă. Acolo sus, în hulu-
15 bărie, n-ar fi supărat-o nimeni: nu s-auzea nici un zgomot de-acolo. Putea să doarmă oricît de tîrziu.

Și tot răsfațul subtil pe care fetițele îl născocesc pentru păpușile rîvnite, în clipa cînd le văd în vitrină și le doresc pentru ele, situîndu-le cînd în brațele lor, cînd în ungerile cele mai frumoase ale odăii lor, apă-
20 ruse în vorbele și argumentele cu care doamna Danielescu vroia să-l convingă pe Matei Velisar să i-o „cedeze” și ei pe Ștefana, înainte de-a o „lua” Andi.

Propunerea era prea evident spontană și prea afectuoasă, ca să nu înduplece, oricum, întristarea lui Matei Velisar.

— Dă, fetițo, alege tu...
Ștefana îl privise c-o blîndeță gravă, parcă ușor dojenitoare, fără să-i răspundă.
30

Și Matei Velisar adăugase:
— Du-te, fetițo.

În aceeași seară soții Danielescu se înapoiaseră la Iași singuri, lăsîndu-i pe „copii” să stea cu Matei Velisar pînă la plecarea lui. Hotărîseră căsătoria în decembrie, rămîinînd ca Matei Velisar să le comunice de la Constantinopol ziua sosirii lui la Iași, de această dată și de durata concediului obținut de Matei Velisar atîrnînd ziua căsătoriei.
35

Ultimele zile de București le petrecuseră în tovărășia lui Matei Velisar. Andi sosea dis-de-diminează la

Hotel Excelsior, unde lua ceaiul în dezordinea odăii lui Matei Velisar, cu-ai cărui ochi de inchizitor Andi începuse să se deprindă. Bătea la ușă, aducând cu el cornuri sărate cumpărate de la olteni. Il găsea pe Matei

5 Velisar în pijama vișinie cu brandeburguri negre, fie spălând cinele cu peria — țesându-l ca pe cai — într-o apărie dezastruoasă pentru dușamele, fie lustruindu-și pielăriile, fie spălându-și inelele și lanțurile de aur.

0 Apa fierbea mereu deasupra mașinei de călcat așezată pe dos între două străchini. Fumul țigărilor era ca ceața Londrei. Pretutindeni, scrum și mucuri de țigări.

își petrecea dimineața bînd ceaiuri, fumînd țigări și ascultînd istorisirile lui Matei Velisar, într-o atmosferă de vacanță fără de control părintesc.

15 Matei Velisar era un amestec ciudat de lene și energie. Scrumul țigărilor și mucurile răspindite oriunde, fără nici o cruțare pentru lucrurile care-i aparțineau, dovedeau permanenta oroare de micul efort de-a întinde mîna pînă la scrumelniță. De asemeni, ceaiurile cu

20 taclale, care durau o dimineață întregă în odaia somnului, dovedeau un adevărat cult pentru timpul pierdut fără să faci nimic. Totuși, era ocupat tot timpul. Ba își ascuțea lamele de ras, ba făcea toaleta pielăriilor și a metalelor, vorbind mereu și sorbind neconținute ceaiuri de-o tărie otrăvită.

25 Orișice propunere insolită, orișice capriciu îl stîrneau, pasionîndu-l, trezindu-i o energie subită, pe care lucrurile normale nu i-o dădeau. Avea un entuziasm copilăresc pentru tot ce era neprevăzut, fantastic,

30 pentru tot ce nu era cotidian, așezat, cuminte, „cum trebuie”, „cum se face”. Faptele care meritau nota zece la purtare nu-i solicitau decît lenea. În schimb, tot ce mirosea a aventură mobiliza în el o energie entuziastă, în care simțea galopul fără moarte al legendarei și

35 sfrijitei Rosinanta, și lancea vizionară a lui Don Quihotte, pornită, după morile de vînt. Viața de toate zilele demobiliza elanul acestei energii, lăsîndu-l pe Matei Velisar să-și îngrijească mereu pielăriile, aurăriile, să-și îmbăieze cinele, să-și demonteze revolverile, cu degetele în veșnică atingere cu metalele,

40 cu pielea frustă și ferocitatea cînelui, ca și cum restul

— adică ceea ce fac oamenii serioși — n-ar fi avut nici o importanță.

5 în triumviratul intim, el era „tatăl”, și totuși el părea copilul, iar Andi și Ștefana — părinții care îngăduiau, molipsiți și ei, capriciile copilului. Îi duseseră la Circul Sidoli, preferîndu-l tuturor celorlalte spectacole bucureștene, trăgîndu-i după el pe la grajdurile circului, respirînd cu o voluptate nostalgică mirosul de grajd, aplaudînd cu o generozitate întîlnită numai la

10 matineurile de duminică pe acrobații și călăreții primiți de publicul matur cu o penibilă răceală.

Andi începuse să-l vadă cu alți ochi decît la început. Excesul de podoabe strălucitoare nu-i mai apărea ca o lipsă de gust, ci ca o primitivă și copilărească pasiune

15 pentru tot ce strălucește, pentru tot ce seamănă cu soarele și cu luceferii. Nu vroia să epateze pe nimeni nici cu inelele, nici cu brățările de aur — avea mai multe —, nici cu crăvățile de matasă, colorate cam violent; îi plăceau, însemnau pentru el amuletele cultului strălucirii. De asta le purta, de asta-și spăla și-și lustruia mereu aurăriile, căutînd să le redea cea mai deplină strălucire, focul cel mai arzător, cum ai dori și cum ai exalta în viața eroismul, și în fapte strălucirea epică.

20

25 Avea, în fond, sufletul naiv al vechilor cavaleri, pentru care viața însemna mai cu seamă calul de luptă, armura, coiful, spada, arcul, lancea, pe care și le îngrijeau în timpul repaosului, îngrijirea lor evocîndu-le ultimile vitejii și viitoarele lupte.

30 Viața modernă îi interzicea și fastul metalic al îmbrăcăminții războinice, și aventura, odinioară, profesie eroică. Așa că lenea lui în viața cotidian socială era o protestare.

După ce se apropiase de Andi, în timpul acestei

35 vieți comune, îi vorbise despre masonerie, cercînd să-l înroleze și pe el în Loja ieșană pe care o întemeiase. Și ascultîndu-l, Andi își explicase perfect intrarea lui Matei Velisar în rîndurile armatei masonice. Același dor de aventură, aceeași pasiune a misterului, aceeași

40 nostalgie a vechilor tradiții cavalești pe care le regăsea în disciplina masonică și în decorul ritualului

masonic, — aceeași dorință de evadare din actualitatea socială nu în *visuri*, ci în ceva cât mai tangibil, căutînd să *readucă* ce dorea — cavalerismul sufletesc.

5 Matei Velisar credea că există aurul, vechiul aur al
cavalerismului, în fiecare suflet. Prin masonerie, el
căuta să-l descopere și să-i restituie strălucirea epică.
Cerca să provoace în sufletele moderne zăngănitul
spadelor de odinioară, cînd se-nfrăteau întru elanuri
generoase. Și era convins că masoneria poate trezi în
10 sufletul modern acel sunet rămas în sarcofagul epo-
peilor;

Andi răspunsese evaziv la propunerea de înrolare
în masonerie. Era inconvertibil la așa ceva, fiindcă
sufletul lui, deosebindu-se fundamental de-al lui Matei
15 Velisar, tăgăduia categoric, pornind de la realitatea
lui psihologică, existența acestui aur legendar în sufle-
tul modern. El îi știa pe ieșeni, știindu-se pe el însuși.
Și nu putea crede că masoneria ar fi fost în stare să
învîngă balul mascat ieșan. Loja masonică întemeiată
20 de Matei Velisar îi apărea ca o nouă grupare a acelorași
măști, și-i părea inutil să devie „fratele” obligator al
unor ieșeni întru o nouă ipocrizie împărtășită. Tocmai
dragostea lui pentru Ștefana îi interzicea această ce-
dare la propunerea lui Matei Velisar, cedare care față
25 de atitudinea lui reală ar fi fost o simplă lașitate.

Pretextase că va medita serios, dînd mai tîrziu răs-
punsul. Dar nu se putuse împiedeca să nu stimeze ca-
litatea elanului sufletesc al lui Matei Velisar, care, deși
utopic, îi apărea ca o podoabă anacronică vrednică de
30 admirat.

Matei Velisar n-avea nici un program în viața de
toate zilele cînd era în concediu. Numai capriciile și
întîmplarea îi determinau acțiunile zilnice. Se gîdea
la dejun nu cînd venea ora dejunului, ci cînd îi era
35 foame. Așa că într-o zi prlnziseră pe la trei jumătate,
în cele cîteva zile petrecute alături de el, Andi pier-
duse noțiunea timpului, a timpului social, cel repre-
zentat de ceasornic mai mult decît de soare.

Tot ce le trecea prin minte era binevenit. O viață
40 încîntător haihui, care solicita în Andi tot ce mai era
spontan.

Revenise asupra unei erori care-i dăduse un recul
ostil față de tatăl Ștefanei. Crezuse, în timpul primei
întrevederi cu Matei Velisar, că ochii care-l fixau me-
reu erau într-adevăr de inchișitor, și că deslușeau în el
5 meschinăriile pe care Andi le spovedise Ștefanei, dar pe
care nu dorea nici să le bănuiască tatăl ei.

Se înșelase.

Izbit de înfățișarea lui de adolescent frumos, Matei
Velisar îl socotise prea copil, prea necopt pentru a i-o
10 încredința pe Ștefana.

— îmi venea să-ți dau o păpușă de porțelan, nu pe
fata mea! îi mărturisise rîzînd Matei Velisar, care-și
schimbase complect părerea de cînd vorbise cu Andi
despre istoria Moldovei, descoperind în el nu numai o
15 cultură surprinzătoare față de aparența lui crudă, dar
și o judecată matură, și o subtilitate încercată, precum
și o replică învăluitor elegantă.

întîmplarea-l făcuse pe Andi să cadă pe singurul
subiect pentru care Matei Velisar avea o religioasă pa-
siune: istoria Moldovei, care era pentru sufletul lui
mult mai prețioasă podoabă decît toate aurăriile ex-
20 terioare. O lustruia mereu, purtînd-o ca o armură de
nobleță sufletească, îngrijită cu pioasă dragoste.

Alunecaseră înspre trecutul Moldovei, pornind de
la masonerie. De la primele vorbe, Andi simțiseră ten-
25 dența fanatică a lui Matei Velisar de-a idealiza vechile
realități istorice, — și departe de-a o contrazice, îi
dăduse temeieri inedite și argumente ademenitoare.

Discuțiunile istorice determinaseră stima lui Matei
30 Velisar pentru Andi; portretul lui Luchi, făcut de Andi
cu un zîmbet de bunic hazliu, determinase simpatia
lui Matei Velisar pentru Andi.

Și Luchi apăruse providențial între ei, ca și trecutul
Moldovei. A doua zi după logodnă, Andi primise un fel
35 de scrisoare-telegramă, în care Luchi felicita și săruta
cînd pe Ștefana, cînd pe Andi, neuitîndu-l nici pe bull-
dog. Natural, arătase telegrama Ștefanei, care, după
ce-o cetise, le istorisise, tatălui ei și lui Andi, cum îl
cunoscuse pe Luchi la Iași în Piața Sfîntul Spiridon,
40 pe cînd își hrănea bulldogul cu ofrandele măcelarilor.

Și Andi îl iubise din nou pe Luchi, care apăruse Ștefanei tot cu sufletul pe buze, derbedeu, jovial și entuziast. Le subliniasă cu câteva întâmplări din viața lui Luchi, caracterul *frondeur* al vieții lui veșnic insubordonată voinței părintești și disciplinelor didactice.

Comprehensiunea lui Andi nu se limita numai la psihologiile înrudite cu a lui. Putea să distingă particularitățile unor individualități deosebite de a lui și să le cuprindă, reliefându-le cu-atîta claritate, încît dădea impresia, vorbind despre suflete altfel construite decît al lui, că e și el ca ele. Vorbind despre Luchi, despre viața lui rebelă și spontană, hazlie, pe de-o parte, dar și incomodă pentru familia provincială în disciplina căreia personifica fermentul anarhiei, dăduse lui Matei Velisar impresia că se-nrudesc prin Luchi, al cărui portret deștepta o simpatie și o solidarizare frățască în copilul Matei Velisar. Căci Matei Velisar nu-și putea închipui că Andi, portreturîndu-l pe Luchi, înregistra cu luciditate ceva exterior lui, care-l distra ca atare; el își închipuia că Andi e într-o măsură același Luchi, mai cuminte, natural, mai copt, că Andi reprezintă același suflet, asemănător cu al lui Matei Velisar, de vreme ce Andi îl înțelegea atît de bine, savurîndu-i năzbîtiile.

Și încrederea, stima, simpatia pe care treptat i le arăta Matei Velisar stimulau în Andi — mimetic sensibil — o vervă sprintenă, un umor elastic, cîștigînd tot mai mult inima părintelui Ștefanei. Nu-l mai trata ca pe un străin, nu-l mai accepta resemnat — trimetîndu-și bulldog-ii subț pat —, fiindcă așa vroia Ștefana. Începea să se atașeze de Andi, să-l prețuiască, să-l iubească și să-i fie recunoscător că alegerea lui de către Ștefana îi confirma încă o dată încrederea pe care o avea în gustul, în discernămîntul și-n maturitatea Ștefanei.

La rîndul lui, Andi stima în Matei Velisar ceea ce iubea în Ștefana, înrudindu-i — cu alte ierarhii sufletești — într-o afecțiune unitară. Prezența comună a Ștefanei și a lui Matei Velisar deștepta în Andi sentimente cu totul contrarii celor pe care îndeobște pre-

zența părinților le deșteaptă în sufletul [tir crilcr îndrăgostiți de fetele lor.

Părinții, în genere, pentru un îndrăgostit al fetei lor reprezintă caricatura, deformarea, presimțirea viitoare versiuni a fetei pe care o iubesc, deșteptînd în ei o penibilă aversiune pentru ceea ce le actualizează viitorul. Și acest sentiment e cu atît mai puternic, cu atît mai definit cu cît asemănările dintre părinți și copii sînt mai substanțiale. Recunoști în ticul gurei știrbe, cu buze cam vinete a mamei, hidoasa metamorfoză a zîmbetului tremurat în gropițele obrazului fetei. Sîinii căzuți ai mamei, cu o lenă impudică de do-vleci, îți dau un cutremur vizionar în fața sinilor înmuguriți în primăvara fetei. Și glasul mamei, strident, spart, îți dă o involuntară alarmă atunci cînd îi ghi-cești tinereța nedogită, în sonoritatea de cristal a glasului fetei.

Dar Matei Velisar, a cărui vrîstă o știa doar actul de naștere, veșnic tînăr trupește și sufletește, confirma glorios aprilul veșnic al ființei Ștefanei, clipă cu clipă înnoită, clipă cu clipă altfel îneîntăteare, trăind parcă mereu prin înfloriri.

Așa că timpul petrecut la București cu Matei Velisar crease între el și Andi o apropiere tot atît de grabnică și tot atît de vie ca și dragostea lui Andi pentru Ștefana: s-ar fi spus c-același ritm, al pașilor Ștefanei, stăpînea tot ce se întîmpla în jurul ei.

Făcuseră împreună toți trei proiecte de viitor. Andi le împărtășise hotărîrea lui de-a munci în dîrjit. Vroia să capete cît mai curînd independența materială. Aspiră la o catedră universitară, pe care vroia să oobție fără de amestecul tatălui lui, printr-o muncă decare se simțea în stare. Vroia să-și ia doctoratul la Iași, convins că se pot face studii serioase nu numai în străinătate, unde ai aproape totul de-a gata, dar și-n țară, dificultățile poate solicitînd și mai mult efortul personal, efortul creator decît înlesnirile. Și-apoi, socotea lașul ca o ideală atmosferă pentru munca intelectuală, mai ales cînd prezența Ștefanei lingă el îi va da elanul de viață care lipsește lașului.

Matei Velisar îl aprobase cu toată căldura. Și el era convins că studiile în țară, că meditațiile ieșene îi vor acuza și mai puternic individualitatea decât străinătatea. In schimb, Matei Velisar dorea să fie impresarul vacanțelor lor. In primul an îi invita la Constantinopol.

5 — Acolo, dragă Andi, lăsînd la o parte frumusețile Stambulului și ale Bosforului, vei simți un parfum de veche Moldovă. Nici nu-ți închipui cum te simți tu, moldovanul, sufletește, la tine acasă, trăind la

10 Gonstantinopol! Vezi obiceiuri pe care le-au avut bunicii noștri, auzi atîtea vorbe care-s bunicele vorbelor moldovenești; la Sfînta Sofia îți miroase a mînăstire românească; și pe lîngă toate zidurile, și prin toate locurile — în Fanar, la Sublima Poartă, la Baliclî, la

15 Edi-Cule — treci pe lîngă trecutul românesc...

Apoi îi invita, într-alt an, pe un cargobot, pentru o lungă călătorie prin basenul Mediteranei. Avea un vechi prieten, căpitan de cargobot, pe-al cărui vas era la el acasă. Matei Velisar nu cunoștea o odihnă mai în-

20 zdrăvenitoare după un an de muncă decît vagabondarea pe mări. „Cu șatra pe ape”, așa spunea el, dînd acestor călătorii pe mare nu semnificația turismului internațional monden de pe vapoarele elegante — adevărate saloane plutitoare —, ci semnificația hălăduirii pe

25 căi albastre fără colb, subt arșița proaspătă a soarelui jilav de brize marine.

Se înflăcărase și Andi, participînd și el la aceste recreații în trei ale viitorului. Dar entuziasmul lui ceda, devenind spectator, față de verva entuziasmului Ște-

30 fanei și al lui Matei Velisar. În acele clipe, tatăl și fiica deveneau ca doi copii care noaptea, la lumina lămpii, fără de știrea părinților, cu un atlas geografic deschis pe genunchi, *trăiesc*, nu visează.

Mediterana nu mai era o mare evocată verbal, ci o

35 enormă floare culeasă-n palmele lor, cu tot polenul soarelui și cu toate albinele constelațiilor în țesutul ei luminos.

Și fiecare țară, fiecare loc al proiectatului itinerar era în exclamațiile lor o livadă de portocali, un parfum

40 de migdali, un vînt de deșert, o pulbere parcă de marmuri eline, ca țărnul grecesc dinspre care vîntul le

aducea, vie ca pleava mașinelor de treier, presimțirea holdelor marmurei antice.

Călătoriseră pretutindeni, și entuziasmul lor nu-l excludea pe Andi — ca amintirile evocate de cei care

5 au trăit împreună, în fața unui străin care-i ascultă — ci, dimpotrivă, îi aduceau împărtășania frumuseților văzute de ei, pregătindu-l pentru viitoarele călătorii comune. Și-n Italia, și-n Spania, și-n Grecia, și-n Africa, numele lui Andi răsuna mereu și-n vorbele

10 Ștefanei, și-n ale lui Matei Velisar, ca și cum sufletele lor și-ar fi însușit retrospectiv ființa lui Andi, împodobind-o cu tot ce iubiseră ei doi pînă atunci.

Ștefana îl vedea intrînd cu vaporul, alături de ea, pe puntea de sus, în Bosfor, printre colinele pleșuve,

15 nisipoase la început, treptat înverzite, ca un șirag de santal devenit treptat de jad, și-l strîngea de mînă, privindu-l, în timp ce-i povestea apariția Constantinopolului, vrînd parcă să soarbă din ochii lui prive-liștea cea mai vast feerică a lumii, iubindu-i ochii care se vor bucura, mai mult decît propria ei bucurie, la ivirea sultanei mărilor.

— Andi, după ce-ai privit de pe podul Karachioi în dreapta și-n stînga, simți c-ai fost orb pînă atunci, că

20 ți-ai spălat ochii cu apă vie și că atunci lumina ți se naște-n ochi.

După aceea, se scobora cu el în port, ca să-l îngrozească puțin. Fiindcă în port era cartierul țîrilor. Era acolo un turn îmbrăcat de sus și pînă jos în țîri, ca un mitropolit în odăjdii. Toate acoperișurile caselor erau

30 pavoazate cu țîri. Pe toate balcoanele caselor de lemn de-acolo atîrnau perdele de țîri. Țîri și numai țîri, milioane, foc de artificii cu țîri în loc de flăcări, ploaie de țîri, — puși la uscat în soarele torid. Mirosul lor era hidos ca expresia monștrilor chinezești, dar argintiul lor scrumit în soarele de vară semăna cu mestecenii, semăna cu lemnul caselor din Scutari; așa că și prin mirosul lor apocaliptic încă descopereai o frumuseță în vrăjitorescul Stambul.

După aceea, prin moschei, apoi la Bazar, la cafenelele turcești, mereu în aceeași lumină, adevărată miere

40 a cerului oriental.

Ș-apoi Muzeul.

Ștefana zîmbise cu genele plecate pe-o amintire.

— Papa, cu cine seamănă Andi?

— Știu eu, fetițo...

5 La plecare abea îi destăinuise lui Andi miraculoasa lui asemănare cu statuia efebului grec din Muzeul otoman, spunîndu-i că înainte de a-l cunoaște se îndrăgostise, fără să-și dea seama, de statuia lui.

10 — Vezi, Andi, se vede că de asta îmi era atît de drag Gonstantinopolul.

ii

Astfel trecuseră zilele petrecute la București în tovărășia lui Matei Velisar. Plecaseră de la București în aceeași seară: Andi și Ștefana spre Iași, Matei Velisar spre Constanța, cu un tren care pornea mai tîrziu. Bulldog-ul îl însoțea pe Matei Velisar.

15 Despărțirea fusese fără lacrimi, dar și fără vorbe.

După ce trenul pornise spre Iași, definitiv înspre Iași, după ce Ștefana nu mai văzuse nici fluturarea pălăriei lui Matei Velisar, nici spasmul săltat al bulldogului, se gaemuise în compartiment, făcîndu-se și mai mică, alăturîndu-și capul de pieptul lui Andi cu atîta de totală renunțare la tot ce nu era el, încît Andi simțise fericirea unui copil bolnav, în ale cărui mîni înținse, toamna, după zborul rîndunelelor, ar fi venit

20 o rîndunică, dăruindu-i-se, renunțînd la toată vastitatea cerului plecărilor, pentru mînile bicisnice care-i cerșeau tovărășia zborului oprit, de-a lungul toamnelor, de-a lungul ploilor, de-a lungul iernilor.

25

PARTEA A TREIA
NU-I NIMENI
SE SCUTURĂ CASTANUL

Domnul Iustin Danielescu își încheiase cursul mai devreme ca de obicei.

Se simțea întinerit, cu o inimă de student în pieptul de profesor veteran și decan al Facultății de litere.

5 De câteva ori în timpul cursului, gândul îi alunecase spre doamna Danielescu, amintindu-și dusele vremi ale logodnei, când tot la Universitate, pe-atunci era student în bancă, și tot în timpul cursului, creionul se oprea, lăsând câteva clipe neînregistrate ideile profesorului, în timp ce inima și ochii zîmbeau logodnicei cu care trebuia să se-ntîlnească după curs.

10 Era ciudată, înduioșător ciudată, apariția acestei emoții adolescente în plenitudinea calmă a bătrâneții. Evenimentul care o provocase era reîntoarcerea doamnei Danielescu acasă. Lipsise mai bine de două luni, înlocuind-o pe Duduia pe lângă Pussy, nepoțelul. Duduia plecase la Nisa, Paris și Londra, cu bărbatul ei. De când se căsătorise avea convingerea —
15 exactă de altfel — că lașul e iremediabil contaminat de boli infecțioase, și că — de aici începe originalitatea convingerii — numai prezența ei interzicea microbilor accesul lui Pussy. Iar doamna Danielescu, decît să știe că nu-i tihnește Duduiei călătoria în stră-
20 inătate, preferase să plece la Ghioaia, una dintre moșiile menajului, reședința de vară a delfinului soților Dobrescu. Delfinul avea acolo odăile lui, construite

și mobilate după concepția de educație englezească. Mama Dudaiei o asistase în calitate de „ochi al stăpînului” pe *nurse-a*. Însărcinată să facă din Pussy un atlet și-un gentleman încă de la primii pași pe covor,
5 pregătindu-l să devie mai târziu un fel de „Prince de Galles” al familiei Fanachi Dobrescu.

Doamna Danielescu plecase la Chioaia în „Rolls-Royce”-ul Dudaiei, o dată cu fiica, *nurse-a* și cu Pussy, incredințind Ștefanei, pentru timpul absenței ei, cheile gospodăriei Danielescu.
10

Dar teama pentru sănătatea lui Pussy era atît de gingaș circumspectă, încît Dudaia îl obligase pe tatăl ei să nu vie niciodată la Chioaia, în timpul lipsei ei, prezența lui, ieșanul bolilor infecțioase, însemnînd
15 pentru inima ei de mamă mai ales iadul bacililor ieșeni pe care bunicul putea să-l reverse asupra îngerășului dezarmat.

Luchi definise situația astfel:

— Regina bunică a plecat la Versailles cu Pussy-
20 Chioaia.

Și casa devenise pustie pentru domnul Iustin Danielescu. Se despărțise uneori de doamna Danielescu pentru scurt timp, dar el fiind călătorul, și ea rămî-
25 nînd acasă, regăsindu-i prezența tutelară la întoarcere. Așa acum, însă, cunoscuse un fel de singurătate de văduv, mai ales în timpul nopții cînd patul de alături era gol, ciuntind și sufletește o veche simetrie de căscat, oftat, dormit și convorbiri intime, dînd soțului stingher un sentiment de oropsită supravie-
30 țuire, cum ar fi al unui număr compus, zăgrăvit pe tăblița municipală de la poarta casei, de pe care ploile ar fi șters o unitate, lăsînd-o numai pe cealaltă: de pildă, în loc de 13 numai 3, văduv lîngă dispariția lui 1, care-i dădea conștiința valorii zecimale.

Apoi, și-n timpul zilei, inima domnului Danielescu simțea absența „stăpînei” ca un gol în pungă. Domnea în casă un flux de risipă, de irosire, care-l neliniștea mereu. Ștefana uita cheile de la cămară și dulapuri pe scaune, pe masă, pe ferestre, așa cum
40 Matei Velisar uita scrumul de țigară. Domnul Danielescu le strîngea oftînd și le încuia în biurou.

Zahărul, făina, cafeaua, orezul, macaroanele, dul-
cețurile, grăsimea și untul topit, de cînd cu Ștefana, încăpuseră pe minele slugilor. Ștefana prepara singură
5 esența pentru cafeaua cu lapte, din cafeaua de două sute de lei kilogramul, rezervată pentru zilele de mare ținută cu musafiri de gală, fără s-o amestece cu cafea cumpărată gata rîșnită din tîrg. Dar pe domnul Danielescu nu-l mai bucura, deși îi plăcea cafeaua tare, care dă laptelui un ten de mulatresă și-un abur îm-
10 bătător aromat, fiindcă această plăcere îi apărea culpabilă, ca și cum s-ar fi coalizat cu liberalitățile Ștefanei, trădîndu-și interesele, trădînd și economia soției lui absente. Nu-l mai bucura nici dejunul, cu sălăți în care untdelemnul curgea după bunul plac al
15 comesenilor, și mîncări în care untul abunda după voia și inspirația bucătăresei. Nu-l mai bucurau nici mesele de seară, cînd Ștefana îl consulta asupra programului alimentar al zilei următoare. Răspundea Luchi, care avea un apetit și-o fantezie gastronomică gargantuească. Ștefana aproba toate propunerile lui, felicitîndu-l mereu pentru pofta lui de mîncare, încurajînd-o pe deasupra, și fiindu-i recunoscătoare pen-
20 tru sugestiile culinare care-o cruțau pe ea de efortul neconținut de a varia *menu-ul*. Dar propunerile lui Luchi, mîncările indicate de el erau atît de costisitoare, încît ascultîndu-le domnul Danielescu simțea îngerii pesimismului pogorîndu-se negri asupra apetitului său stîrnit. Pîrjoale de piept de găină, macaroane fierte în bulion, cu parmezan mult, ouă umplute
30 cu gălbenușuri amestecate cu carne de pasăre plutind pe smîntîină de la lipoveni — cea mai bună, dar și cea mai scumpă, — creme de zahăr ars și de cafea — tot pură, — suflele cu multă dulceață de căpșune, portocale din belșug — Luchi consuma cîte cinci-șase la o
35 masă, fără efort, — fiindcă Ștefana pretindea că-s foarte hrănitoare și sănătoase.'

Și Luchi spunea, spunea, și mîncea, mîncea...

Și domnul Danielescu asculta și tăcea amar, mîncînd cu o poftă care-i dădea oribila impresie că-i antropofag și că-și mîncă soția absentă o dată cu mîncările care-nsemnau numai risipă și iroseală.
40

Nu îndrăznea să spuie nimic Ștefanei, nu se-ncu-
meta să-i facă nici o observație. îl intimidă nu numai
fiindcă era soția lui Andi și fata lui Matei Velisar, dar
5 îl intimidau apucăturile ei nete, hotărâte, cu ceva iz-
bucnitor și categoric în ele, care-l făceau să-și piardă
în contact cu ea, chiar și față de el însuși, prestigiul
de Apostol.

Ștefanei nu-i plăcea întunericul, precum nici clo-
rotica lumină a unui singur bec. Și luminile ardeau
10 albe și îmbelșugate, dând un fel de icnitoare mirări
încasatorului de la Uzina electrică, după ce făcea lec-
tura contorului, și un sfâșietor de acru oftat domnului
Danielescu, silit să plătească aceste orgii electrice.

Ștefanei nu-i plăcea nici toamna, nici iarna, nici
15 la-nceputul făgarnic al primăverii să tremure în casă
cu șaluri pe ea, zăcînd în fundul canapelelor. Și so-
bele ardeau în toate odăile, iar ochii domnului Danie-
lescu vedeau un rug de jertfă, pe care-i ardeau buzua-
narele, în fiecare foc.

20 îi plăceau și lui lumina și căldura, — dar...
La toate plăcerile din timpul guvernării Ștefanei
în sufletul domnului Danielescu se adăuga un „dar”...
în care oftau nostalgii de economie și se pocăiau amar
desfătări vinovate.

25 Nu se mai auzeau strigăte la bucătărie: zilnica tra-
gedie ancilară încetase. S-ar fi spus că servitorii erau
în vilegiatură, după muncă silnică. Dar absența stri-
gătelor și buna dispoziție a slugilor însemnau dureros
pentru domnul Danielescu domnia anarhiei, absența
30 absolutei țarine, în locul căreia venise, oricum, o u-
zurpatoare.

Parcă și Luchi se bolșevizase și mai tare de cînd cu
Ștefana. Căpătase o dezinvoltură în discuții în care
domnul Danielescu distingea zîmbetul ochilor Ște-
35 fanei și absența privirii doamnei Danielescu.

Ceea ce-l nemulțumea însă mai mult pe domnul
Danielescu era senzația risipei; parcă i se spărsese un
buzunar plin, și toate curgeau la fiecare mișcare.

40 Și nu știa ce să facă l Ștefana avea un fel de incon-
știență nemaiîntîlnită de domnul Danielescu pînă
atunci pentru acest soi de preocupări. Cînd primea bani

de la Matei Velisar, în loc să cumpere lucruri utile
pentru gospodăria ei, îi umplea pe toți de daruri, fără
nici o măsură, bucuria răspîndită în jurul ei preocu-
pînd-o mai mult decît propriul ei interes.

5 Domnul Danielescu jubilase în sinea lui — ca de
o confirmare în lumea psihologică a legii vaselor co-
municante — auzindu-l o dată întîmplător pe Andi re-
proșînd Ștefanei, cu blîndeță, dărnicia ei exagerată.
Vra să zică, și Andi observase, fusese sensibil, alar-
10 mat desigur, — solidar, fără să știe, cu atitudinea ta-
tălui lui...

Ștefana n-avea instinct de conservare. Asta era
impresia domnului Iustin Danielescu. La nunta Du-
duiei dăruise miresei două șaluri persane, cele mai
15 frumoase din cîte avea, despodobînd odaia ei și a lui
Andi. Oricum, era exagerat, chiar pentru Duduia!
Doară nici Ștefana, nici Andi nu erau nababi! Și va-
loarea șalurilor, din pricina valutei și a taxelor va-
male, crescuse atît de mult, încît să le-nlocuiască pe
20 cele dăruite n-ar mai fi putut.

Dar cîta vreme trăise cu Andi în căsuța din curte —
construită pentru tînăra căsnicie — cheltuind din banii
ei, pentru capriciile ei — de care, ce-i drept, profita
mai ales familia Danielescu, nimeni nu se simțise le-
25 zat de liberalitățile ei.

De cînd însă domnea în casă, înlocuind-o pe doamna
Danielescu, inconștiența ei față de ban, inatenția
ei pentru economie și tendința ei de-a îndestula pof-
tele tuturor celor din jurul ei cu neconținut belșug
30 dădeau generozității ei, pînă atunci răufăcătoare nu-
mai pentru ea, caracterul unei primejdii comune în-
tregii familii.

Și, pe deasupra, domnul Danielescu se îngrașă zi
cu zi, simțindu-se congestionat, apăsător și mahmur după
35 fiecare masă. Nu numai că-l ispiteau mîncările, dar
se simțea dator față de el însuși, față de soția lui să
introducă în el cît mai mult din fructele risipei —
așa cum și-ar fi aruncat surtucul pe jos dacă s-ar fi
vărsat o sticlă de colonie, nu fiindcă-i plăcea atît de
40 tare mirosul coloniei, dar ca să nu se piardă zadarnic,

ca să servească la ceva, să intre într-o haină de-a familiei lichidul oricum dus pe veci din sticla lui.

Și chiar dacă ar fi îndrăznit să-i spuie ceva Ștefanei, — ce să-i spuie? Că e risipitoare? Dar, în definitiv, ea

5 nu mânca mai nimic. Andi mânca puțin. De fapt, numai Luchi și cu domnul Danielescu mâncau efectiv. Ar fi însemnat să-i spuie: „De ce ne dai de mncare lucruri atît de bune?” Și Ștefana i-ar fi răspuns: „Fiindcă vă plac, fiindcă le mâncați cu poftă”.

10 Avea dreptate? Aveai

Și domnul Danielescu nu putea să-i replice: „Le mănînc cu poftă fiindcă mă sacrific, căci mi s-ar rupe inima văzînd că se întorc la bucătărie mîncări care-au costat atîția bani”.

15 Fusesse deprinsă cu nărav de tatăl ei! Și chiar în casa lor! Doamna Danielescu o răsfătase prea mult. În primul an al căsătoriei nu-i făcea la dejun și la masă decît mîncările care-i plăceau. Cum și ea și Andi luau cafeaua cu lapte la ei în odaie, li se trimetea o cafea

20 cu lapte mult superioară calitativ celei pe care-o beau ceilalți membri ai familiei. Cu drept cuvînt Dudaia, care pe-atunci nu se căsătorise încă, protestase. Nu că ar fi aspirat la o altă cafea cu lapte decît la cea bătută din copilărie, dar prea era tratată Ștefana în

25 „Măria-Sa”.

Și din nenorocire, nu i se putea reproșa decît atît: risipa, mania darurilor. Încolo, nu era nici luxoasă, nu-l antrena pe Andi nici la baluri, nici la teatru, nici ia București, nici chiar în străinătate, deși Matei Velisar îi invitase mereu. Într-o măsură, domnul Danielescu îi era chiar recunoscător. Grație ei, Andi nu cunoscuse nici una din ispitele care macină pe om de timpuriu: chefurile, cluburile, metresele. Datorită ei

30 — natural, numai din acest punct de vedere — Andi, la douăzeci și șase de ani, era conferențiar la Universitate, socotit de toți profesorii ca un viitor savant, demn urmaș al tatălui său.

Așa că, pe de o parte, și pînă la plecarea doamnei Danielescu fusesse mulțumit de Ștefana, adică nu atît

40 de Ștefana în sine, — îl intimidase întotdeauna, inex-

plicabil, dat fiind statura ei de păpușă, — cît îndemnul și atmosfera de muncă pe care i le adusese lui Andi.

Dar plecarea doamnei Danielescu de-acasă coincidea și cu statornicirea temeliiilor viitorului lui Andi.

5 Era numit conferențiar din toamnă. De acum înainte, viitorul lui Andi avea să decurgă automat. Și domnul Danielescu, nemulțumit de risipa Ștefanei în ale gospodăriei, începea să regrete că Andi n-are altfel de soție. O fată frumoasă, naltă, voinică, decorativă —

10 așa cum fusese doamna Danielescu — o „femeie” în toată puterea cuvîntului. Față de actuala situație socială a lui Andi, statura și felul de-a fi ale Ștefanei erau cam nepotrivite. Domnul Danielescu o considera pe Ștefana ca pe-un fel de „flecusteț gentil”, o ideală

15 tovarășă pentru anii studenției. Într-o odăiță modestă de student sirguitor, într-adevăr, grația ei de păsărică putea să servească la ceva.

Dar pentru-un profesor universitar! Pentru un viitor deputat, poate ministru — căci domnul Danielescu vroia să-l împingă binișor pe Andi spre viața politică, „fără de care nu se poate”, de îndată ce va deveni profesor definitiv, de sine stătător în cariera didactică.

Și Ștefana nu corespundea viitorului lui Andi.

25 îi lipsea elementul decorativ, atît de necesar soțiilor oamenilor publici. N-o vedea pe Ștefana prezidînd cu prestanța necesară o masă dată de Andi în cinstea unor importanți prieteni politici, de care ar fi atîrnat situația lui viitoare. Era prea mică, prea „fleac”. Ori-

30 cum, femeia trebuie să fie femeie: s-o vezi într-o rochie decoltată de bal, s-o vezi într-o lojă la teatru, s-o vezi primind la ea acasă. Ștefana parcă era fetița acelei femei ideale pe care ar fi meritat-o Andi, în actuala lui situație, după părerea domnului Iustin Danielescu.

Nu împărtășise aceste gînduri, recent precizate, nici doamnei Danielescu. Aștepta să vadă mai întăi o indicație în atitudinea ei.

De altfel, aceste gînduri — pe-atunci încă neclare,

40 fiindcă Andi n-avea situația de acum — se născuseră mai demult, cu trei ani în urmă, la nunta Dudaiei.

Duduia, da! Făcuse o partidă strălucită. Ce diferență între nunta ei și a lui Andi, pentru sufletul de tată cu preferință pentru Andi al domnului Iustin Danielescu. Ștefan Dobrescu — Fanachi — așa i se spunea în oraș — era avocatul ieșan care plătea cel mai mare impozit profesional, lăsându-le la o parte pe celelalte, căci avea moșii, case, era proprietarul camuflat al unei berării, mai avea o fermă model, trăsuri de piață și o spălătorie chimică. Și mai era și-n consiliul de administrație al mai multor bănci și societăți industriale din Moldova. O adora pe Duduia — avea patruzeci și doi de ani — neprecupețindu-i îndeplinirea nici unui capriciu. Îi cumpăraseră o boierească așezare ieșană, casă cu două etaje și grădină vastă, situată pe strada Carol, reclădindu-i-o, după gustul ei, în stil modern. Îi cumpăraseră un „Rolls-Royce” — unic în Moldova — și un „Lancia” pentru vitezele epice.

Făcuse din Duduia un fel de regină a lașului de după război.

Celebrase cununia religioasă la Mitropolie, îmbrăcînd-o în flori. Masa costase o avere, plătită — natural — de ginere. O căsătorie care răsturnase lașul, înviind timpurile glorioase. Iar Duduia, ca și fastul căsătoriei, fusese într-adevăr superbă. „Femeie” în toată puterea cuvîntului. La Ștefana nici nu se uitase nimeni. Nu existase decît Duduia ca „femeie” a neamului Danielescu. După ce se înapoiaseră acasă, și doamna și domnul Danielescu își amintiseră cu inima strînsă de căsătoria copilului lor preferat, de-a lui Andi. Cît de modestă fusese, alături de-a Duduiei! Si Ștefana și Andi o doriseră astfel, — dar oricum, alături de căsătoria Duduiei, a lui Andi căpăta o semnificație umilitoare. Un preot îi cununase acasă; urmasă o masă cu familia, cîțiva prieteni de-ai casei și cîțiva masoni. Ziarele locale pomeniseră atît: că fiul profesorului Iustin Danielescu s-a căsătorit, ceremonia avînd loc la domiciliul părinților, în cerc intim.

Căsătoria Duduiei determinase nu numai dări de seamă, dar și articole care-o considerau ca o renaștere

a feeriei moldovenești de odinioară, la care strălucise o mireasă „ca o zîină din povești”.

După înapoierea de la căsătoria Duduiei, soții Danielescu oftaseră în același timp. Nu-și spusese nimic. Erau mai mult întristați decît fericiți de revanșa strălucită pe care viitorul o rezervase Duduiei față de Andi.

Oftatul domnului Danielescu de după nunta Duduiei și gîndurile pe care le exprima nebulos apăruseră și se conturaseră în timpul absenței doamnei Danielescu, devenind meditații obsedante, ca și senzația risipei.

Concluzia acestor iritări și nemulțumiri zilnice, pe care i le provoca viața casei, ritmul ei nou din timpul absenței soției lui, fusese un fel de treptată eminescianizare a doamnei Danielescu, cît și a propriului suflet al domnului Danielescu.

În răstimpul celor două luni, mîncase mult, se îngrășase și se reîndrăgostise, așteptînd întoarcerea acasă a doamnei Danielescu și în calitate de stăpînă care să puie capăt risipei, dar și c-o bătaie de inimă care deștepta reminiscențele silabelor „Be-a-trice” din vremea cînd nu s-alăturaseră încă în registrul stării civile numelui Danielescu.

Îi scria zilnic epistole din care lipseau numai rimele, încolo, ofta vîntul, cădeau frunzele, plecau păsările golind cuiburile, — căci se-ntîmplase ca absența doamnei Danielescu să coincidă cu agravarea ieșană a toamnei, și domnul Danielescu ofta în scrisorile către soția îndepărtată ca și cum ar fi devenit în lipsa ei castanul de la poartă, bătut de vînturi și de ploii, nu soțul care se-ngrășa la mesele copioase, despre care nu îndrăznea să-i pomenească nimic, cumuînd zi cu zi, scrisoare cu scrisoare, sentimentul c-o trădează participînd la risipă, sentiment care contribuia simțitor la exaltarea lirismului epistolar.

Apropierea reîntoarcerii doamnei Danielescu însemna pentru domnul Danielescu un dublu eveniment concomitent: apariția zînei în patul conjugal, dar și prezența zmeoaicei, care dintr-o aruncătură de ochi avea să vadă golurile cămării și nărvirea slugi-

lor. Darea s-o îmbrățișeze, dar și s-o-nduplece: gesturi care se confundau. Așa că lirismul domnului Danielescu era însuflețit — și exagerat — nu numai de bărbăteștile puteri acumulate în timpul absenței, ci și de

5 mustrarea surdă pe care i-o dădea participarea la mesele copioase.

Și iată că venise o telegramă pe cât așteptată, pe cât temută:

10 **„Sosesc după-amiază cu Duduia. Întâlnire generală la Duduia spre sară. Sărutări. Beatrice”**

Din străinătate, Duduia descinsese de-a dreptul la Chioaia, de unde venea în fruntea familiei — amiralism — cu automobilele.

15 Telegrama sosise dis-de-dimineață. Fără s-o mai deștepte pe Ștefana, domnul Danielescu poruncise slugilor să facă grijitură, „că vine conia”, strângând el singur ziarele, revistele și hîrțile îmbulzite în ietac în timpul văduviei; se tunsese, se răsese, se loționase, își încrețise vârful musteților, cumpăraseră icre negre și struguri conservați, mai cumpăraseră flori, pe care le aranjase cu mîna lui pe măsuta de noapte lângă fotografia doamnei Danielescu, punîndu-i în sarta-

20 rul măsuței o sticluță de parfum și o păreche de mănuși blănite; și parfumul, și florile, și mănușile de piele blă-

25 nită simbolizau și bucuria soțului — proaspătă ca florile, condensată ca parfumul și caldă ca mănușile —, dar și atributele dorite soției, florile fiind zîmbetul, parfumul, vorbele, și mănușile blănite, îngăduința

30 pentru păcatele altora.

Ștefana primise foarte calm noutatea, vestea că „vine conia”. Domnul Danielescu îi invidiasse calmul mai ales fiindcă-i hărăzise rolul de paratrăsnet pentru eventualele furtuni.

35 Iată de ce reîntoarcerea doamnei Danielescu dăduse profesorului Danielescu tinerești alunecări de gînd în timpul cursului, făcîndu-l să-și încheie lecția mai înainte de vreme. Trebuiau să se întâlnească acasă la Duduia, plecînd de acolo împreună spre căminul

40 în care domnul Danielescu pregătise apoteoza.

Trecu pe la cancelaria decanatului, își luă blana, căciula și șoșonii; amină pe a doua zi soluționarea hîrțiilor curente și coborî scările răsucindu-și' mustețile, cu mai puțină majestate decît îndeobște, dar cu

5 mai mult elan. Parcă-i înflorise un tei în străfundul sufletului la gîndul că peste cîteva clipe își va revedea soția, — un tei cu parfumul sporit de prezența unor nouri negri.

10 Ajungînd în dreptul aulei, se opri deodată, cu sprincenele ridicate. Răsunau aplauze ca la teatru. Redeveni decan, cu ochii la portar. Interzisese aplauzele care frivolizau tăcerea Universității.

— Cine ține curs?

15 Portarul, om bătrîn care făcea dese servicii particulare domnului Danielescu, se apropie zîmbind:

— Coca Andi...

Il știa de mic.

20 O clipă, decanul și portarul avură același zîmbet pe sub care gloria lui Andi, înaripată de aplauze, trecu parcă pe sub un alb arc de triumf.

Domnul Danielescu așteptă la ușă. Trăia ziua în-

25 tineririlor. Aplauzele stîrnite de cursul lui Andi îi deșteptaseră icoana propriei lui tinereți la începutul carierei profesionale. Era și el pe-atuncea, ca și Andi, frumos și tînăr, entuziasmînd tot în amfiteatrul conferințelor, pe studenți și pe studente, nu numai prin verbul lui fierbinte, dar și prin frumusețea lui. Pe-

30 atunci începuseră să-l pîndească ispitele. Era căsătorit de curînd. Își adora soția. Dar succesul îl înnebunea în fiecare zi. La cursurile lui predominau fetele. Vor-

35 bea și vedea în față ochi de toate culorile deschși ca zorelele înspre el, buze umede, obraji tineri și mîni care-l aplaudau cerșindu-i parcă frumuseța zeificată de oratorie. Fugea de la Universitate de-a dreptul

acasă, cu ochii în pămînt, neîndrăznind să privească nici o femeie. Și abea acasă se simțea salvat, la adăpost de neconținutele primejdii. Și aducea doamnei Danielescu elanul pe care zeci de fete i-l dăduseră, precum și penitența ispitirilor de care se temea. Re-

40 zistase. Nu s-atinsese de nici o studentă decît cu fapta

ochilor și-a gândului. Micile aventuri extraconjugale erau străine mediului universitar, unde reputația lui se aurea intactă, sporindu-i prestigiul moral, deci și pe cel intelectual, dînd frumuseții lui față de oameni o

5 înălțime inaccesibilă de luceafăr. De altfel, la drept vorbind, n-o înșelase niciodată pe doamna Danielescu. Prin orașele de provincie unde ținuse conferințe, ciu-pise cîte-o servitoare, la hotel sau în casele unde era găzduit, alintase cîte-un sîn, cîte-un grumaz, și une-

10 ori și cîte-o pulpă dezgolită — dar cu spaimă, oprindu-și la timp congestia sexuală de teama bolilor și a șantajului. Atît: aperitive inofensive. Nici un adulter propriu-zis. Nu se căia. Era bătrîn, c-o reputație intactabilă și subt acest raport, curat, onest, și c-un elan

15 pentru tovarășa vieții lui care nu-i dădea numai iluzia tinereții, ci chiar prezența ei purificată de ispitele trecutului.

Dar parcă n-ar fi dorit ca și Andi să facă la fel. Nu l-ar fi supărat o aventură de-a lui Andi, și chiar mai multe, numai să fie prudent, să nu se afle nimic.

20

I s-aprinsese în ochi o lucire vicleană. Știa cîte fete sînt în sala de conferințe, cîte-l ascultă și-l privesc pe Andi, cunoștea natura exaltării pe care prezența lor o dădea profesorului tînăr și frumos, — și

25 parcă decanul se răzbuna pe Ștefana, și parcă virtutea tînărului Iustin Danielescu își lua revanșa nu împotriva soției lui, ci împotriva nurorei, a soției lui Andi, presimțind și dorind cedarea la ispitele învinse odioasă.

30 Alte ropote de aplauze răsunară în valuri convulsive.

Ușa se deschise.

în cadrul luminat de becurile electrice, Andi apărură cu sîngele-n obraji și ochii lucioși, ieșind din succes ca dintr-o orgie. Succesul îl întinerea echivoc,

35 dînd, ca și-n copilărie, după lecțiile de pian, frumuseții lui aspectul efebilor beți, încununați de trandafiri, care turnau vinul în cupele patricianilor romani,

închise ușa în urma lui, dar aducea după el ca o

40 trenă aplauzele amfiteatrului și atmosfera de acolo, într-o mînă își ținea notele. Fruntea-i nădușise.

460

îl văzu pe domnul Danielescu, și clipi, încă stăpînit de beție, întinzîndu-i mîna cu un gest care involuntar aștepta felicitări.

— Să nu răcești, Andi.

5 — Mă duc să-mi iau blana.

— Nu te mai du prin curente. Trimet să ți-o aducă.

Portarul porni spre cancelarie, după lucrurile lui Andi. Și Andi, silit de grija părintească să rămîie în revărsarea studenților și a studentelor care se despicau în două — ca apele curgătoare în dreptul ostroavelor — trecînd cu deferentă pe lîngă grupul celor doi profesori, se simți lîngă tată lui, care-i era și decan, ca o statuie lîngă altă statuie, și abea izbuti să-și stăpînească un gest de afectuoasă îmbrățișare, deghizînd

10 spontana pornire a orgoliului solidar într-o ștergere ostentivă a frunții cu batista.

Oftă extenuat. Vorbise aproape două ceasuri. Își simțea glasul aprins de acea răgușală oratorică pe care o căpătase către sfîrșitul prelegerii, speculînd sugestia ei, surdinizîndu-și finalul, dîndu-i o religiozitate ostentivă, o penumbră visătoare, rărîndu-și vorbele — cum parcă plopii se răresc în răsărit de lună — armonizînd evocarea finală cu sunetul de violoncel grav al glasului.

25 Își îmbrăcă blana subt ochii studentelor, care din fundul coridorului, grupuri-grupuri, îl priveau cu ochi strălucitori, și porni alături de domnul Danielescu, salutați adînc de studenți și de portar, trecînd, cu o involuntară privire camaraderească, prin dosul

30 statuiei lui Kogălniceanu: celălalt moldovan de bronz.

Apucară spre deal, printre alte grupuri de studenți, care așteptau în ger, zgribulite, trecerea lor.

Dinspre vale, venea un rîs de sănii în văzduh de iarnă aspră. Omătul scîrțîia. Gerul încheia nările. Copacii înfloriseră de pulberi argintii care, căzînd, puneau sclipiri lactee pe căciuli, pe gulere și gene. Stelele sticleau ca un alt ger, astral, blond, auriu și albăstriu.

— Încotro apucăm, tată?

40 — Cum? La Duduia. Nu știi?

— Aa! Da-da...

Uitase. Vibrația succesului, sonoră pe cât optică — aplauze, priviri, obraji aprinși — îl reținea încă în amfiteatru, făcându-l să uite că sosise Duduia și cu mama lui.

5 își acoperi gura cu batista, temîndu-se de răceală, regretînd respirația adîncă pe care i-o dăduse bucuria, — bucuria că mai rămîne în oraș, că nu se-ntoarce imediat acasă.

io Asociase în ultimii patru ani, și mai ales în cei trei finali, atît de strîns cuvîntul „acasă” cu ideea de muncă, de efort solitar, de renunțare la lume, la succes, încît din toamnă, de cînd își începuse conferințele la Universitate, cuvîntul „universitate” nu mai însemna pentru el muncă, ci distracție. Cînd pornea de acasă cu notele în buzunar spre Universitatea

15 unde îl așteptau studenții și studentele, avea o senzație de eliberare: parcă o fată din sufletul lui ieșea de la internat, ducîndu-se la bal.

Iar cînd venea de la Universitate acasă, posomorîrea lui extenuată nu însemna oboseală — cum credeau cei de acasă — oboseală după o zi de muncă, ci efortul penibil de-a ascunde Ștefanei zîmbetul pe care-l deștepta în el amintirea aplauzelor.

20 Și-n fața ochilor Ștefanei, uneori — căci în acele clipe ochii Ștefanei parcă-l evitau — apărea pe chipul lui Andi „zîmbetul de femeie care minte”.

25 La început, după întîile zile de cursuri, Ștefana îl privise mirată, surprinsă:

— De ce zîmbești?

30 Andi ridicase din umeri, zîmbindu-i afectuos. Zîmbetul de femeie care minte dispăruse.

Altădată Ștefana îl surprinsese iar, după aceeași tăcere posomorită, pe care-o aducea acasă de la Universitate, zîmbind la fel.

35 — De ce zîmbești așa, Andi?

Acel „așa” din întrebarea Ștefanei pusese parcă un deget de gheață pe inima lui Andi.

Nu-i răspunsese. O luase în brațe, sărutînd-o, dezmierdînd-o, și cînd își închipuise că Ștefana a uitat

45 întrebarea, căzuse iar pe gînduri.

Ștefana îl privise cu ochi gravi, fără să repete întrebarea.

De-atunci, de cîte ori Ștefana îl privea, fără să-i vorbească, fără să-l întrebe ceva, zîmbetul apărea,

5 parcă și mai pieziș, și mai constrîns, și mai rușinat. Și Ștefana evita să-l privească în acele clipe. Andi simțea în tăcerea Ștefanei același deget de gheață, care-i pipăia inima, și se posomora de-a binelea. Nu mai avea chef de nimic, li venea numai să doarmă, sau să cetească, — adică să se-ndepărteze de Ștefana.

io

Cînd rămîneau singuri amîndoi, după masă, ceteau în pat, unul lîngă altul, fiecare altă carte, schimbînd reflecții numai despre lecturile lor. Așa că din toamnă, de cînd Andi fusese numit conferențiar, re-

15 intrînd în viața lașului după patru ani de muncă și singurătate alături de Ștefana, nu mai vorbise cu Ștefana decît despre lecturi, despre eroii cărților cetite; despre ei doi, nimic. Și treptat Andi căpătase credința — de nimic obiectiv justificată — că Ștefana blamează succesele lui universitare, că ea singură, spre deosebire de familia lui, care-l admira, vedea în aceste succese, în această activitate un fel de trădare a intimității lor. Și corolarul acestei credințe arbitrare fusese gîndul că e nedreptățit de Ștefana.

25 Totuși, nu căutase nici s-o întrebe, nici să-i explice. Tăcuse.

Și în fiecare seară, după curs, întoarcerea acasă se asocia cu un sentiment de constrîngere, de ușoară repulsie, care dădea pașilor lui, pe măsură ce se apropia de casă, o încetineală ciudat opusă alegrății cu care s-apropia de casă în epoca singurătății lui alături de Ștefana.

De asta, răspunsul tatălui lui, care-i amintise de sosirea Duduiei, îl bucurase, reprezentînd pentru el

35 nu plăcerea de-a o revedea pe Duduia și pe mama lui, ci satisfacția de-a fi silit oarecum să nu plece de-a dreptul acasă.

Și de data aceasta era liniștit. Ștefana îl rugase să scuze față de Duduia absența ei pe deplin justificată

40 de o gripă reală, care o împiedeca să iasă din casă.

Ștefanei nu-i plăcea s-o frecventeze pe Duduia, mai ales în momentele întrucîtva oficiale ale casei ei, cum erau seratele și sosirile din străinătate, care adu-
5 Ștefana.
Pentru Ștefana — pînă atunci și pentru Andi — vizitele la Duduia însemnau o corvadăpe cît de inevitabilă pe-atît de penibilă. Domnea la ea acasă un prost-gust spectaculos, pînă și-n oamenii care-i frec-
10 ventau casa, prost-gust care rezulta din tendința de-a stîrpi reminiscențele numelui Fanachi — al soțului — ,înlocuindu-le prin pretențiile numelui Pussy — al delfinului, — într-un decor exprimat de alintarea Pussy și de numele Stevens, cu care Duduia renovase numele Fanachi.
15 Acest veșnic amestec — Fanachi-Pussy-Stevens — din casa Duduiei dădea Ștefanei și dăduse lui Andi un sentiment de tristeță vecin cu neurastenia.
De cînd se măritase, devenind suverana milioanelor lui Fanachi, Duduia aspira la singura formulă de
20 eleganță și de distincțiune, care-i părea și inaccesibilă prietenelor ei, și exotică totodată: cea englezească.
Blazată de educația franceză a vechii boierimi ieșene — de care n-avea habar — sătulă de limba
25 franceză — pe care-o vorbea prost, — Duduia vroia să se impuie societății ieșene prin accentul britanic, ferm convinsă că fapta ei novatoare va însemna debutul unei noi epoci ieșene.
În primii ani de universitate buchisise o englezească elementară, care-i dădea puțința să orăcăiască
30 oarecare vorbe englezești, schimonosindu-și uneori, față de cei care n-o cunoșteau de-acasă, accentul românesc, ca să dea impresia că buzele ei sînt depeizate în limba ciobănească.
35 Epatarea față de limba engleză și de șicul englez data de la Agapia, unde o văzuse pe englezoaica cea cu păr de piper roșu — Gladys, Mrs. Handerli, metresa lui Andi, — care-i întipărise trainic dureroasa reflecție:
40 — „Aoh, Dudui e frumos... dacvreț... Andi e fin, aoh, alta rasa...”

Mortificarea de atunci determinase în Duduia ho-
tărîrea eroică de-a deveni „fină”, de-a face și ea parte
din acea „altă rasă” situată în Anglia de chiar accen-
tul caricatural al buzelor englezoaicei, pe-atunci „in-
5 fectă” pentru Duduia.
Începuse să ia lecții de limba engleză încă din pri-
mul an de universitate. Se uita la buzele profesorului
englez ca acei cîni hipnotizați de glasul stăpînului,
care-s emblema patefoanelor „His Master's Voice”.
10 Acasă, în fața oglinzii, cu ușa închisă, făcea exerciții de accent englezesc, cum fac gargară cei care au amigda-
lite acute. Era atît de statornică dorința ei de-a capta acest ideal lingvistic, încît treptat, aproape fără efort,
își desfigurase accentul neaoș moldovenesc, cum se
15 închircesc picioarele chinezoaicelor puse la tortura pantofului de lemn menit să le împiedece creșterea normală.
Nu mai exclama „oh”, sau „ah” sadea, ci „aoh”, cu gura devenită-n exclamație o gură de tunel al accen-
tului britanic, comunicînd direct cu lașul pe subt Ma-
20 reea Mînicei și restul Europei. De asemenea, cînd își întîlnea prietenele nu le mai întreba automat: „Ci mai faci?”, ci: „Ce faci”, dar rostit șerpește, „tsche” înlo-
cuindu-le pe „ci”, și „faci” fiind articulat șuierător,
25 ca de un abur de locomotivă țîșnit prin supapă. Mi-
lioanele lui Fanache apăruseră providențial, dînd Duduiei puțința să realizeze amplu proiectele ei de anglicare.
Începuse cu Fanachi, al cărui nume îl renovase —
30 așa cum unele cucoane schimbă pe-al servitoarelor, de pildă din Marghioala în Angela, ca să sune mai stilizat, mai în armonie cu mobila casei și cu preten-
țiile amfitrionilor. Din Fanache Duduia făcuse „Stevens”.
35 îl întîmpina pe stradă cu un:
— Hallo, Stevens!, care dădea trecătorilor impresia că cineva vorbește pe stradă la telefon, spunînd „hallo” în loc de „allo”.
40 Apoi îl determinase să-și radă mustețile — le purta cu sfîrc, — să-și epileze sprincenele — le-avea îm-

5 binate și îmbelșugate ca o sucursală subfrontală a mustețelor; să-și facă educația unghiilor la manicură, să renunțe la ochelarii cei vechi, care-i lăsaseră două virgule sanghine la rădăcina nasului, înlocuindu-i cu
5 ochelari rotunzi cu rame de baga prinși pe după ureche cu antene tot de baga; și să fumeze pipă cu tutun englezesc amestecat cu lavandă și ierburi aromate, havane pîntecoase cu dimensiuni de castravete și țigarete englezești c-un fum care-i echivalentul siropului.
10 Nu-l mai recunoșteau clienții pe conu Fanachi, devenit Stevens. Purta ghetе cu talpă groasă și călcîie plate, surtuc cu talie joasă și buzunare aparente din care ieșea pipa, cravate scoțiene, și-n loc de jiletcă, *pull-over*.
15 Gînd se ducea la moșie, punea pe cap — se numea Stevens — caschetă englezească, pantaloni largi prinși subt genunchi, ciorapi de lînă cu romburi sau pătrățele înnoțați subt genunchi c-un șiret cu canaf, și-n iocul vechei pelerine cu care umbla înainte la moșie,
20 un superb *trench-coat*.
De asemenea, fostul Fanachi, ca să devie un impecabil Stevens, făcea o complicată cură de slăbit: băi de abur, la care Stevens privea cu o melancolică
25 satisfacție sudorile care-l eliminau pe Fanachi; regim alimentar, fără apă și șprîturi în timpul mesei, cu fripturi carbonizate; masaj dur, gimnastică dimineața și plimbări pedestre, adică *footing*, cum le numea Duduia. Primul rezultat al acestei lupte cu natura lui Fanachi fusese blegirea — în felul sinilor căzuți ai
30 foastelor dulce — a proeminenței abdominale, pe care odinioară amicii fostului Fanachi o atingeau c-o tangențială sfîrlă admirativă — adică: „E dat dracului!” — la aperitivele unde sărbătoreau un succes judiciar.
35 Și Duduia rupsese cu trecutul. își înlocuise numele Duduia, care pentru ea avea mirosul celor care-au stat la bucătărie căpătînd un pronunțat iz de ceapă prăjită, cu numele Dolly, adică păpușică, pe englezește, adică păpușica lui Stevens.
40 Casa Duduiei era *home-ul* ei. Servitorul se numea *groom* — îl chema Ghiță; servitoarea, *maid* — de-acasă îi spunea Frăsina.

5 își mobilase casa cît mai englezește cu putință. Mobile de mahon masiv, canapele și fotolii de catifea decorau salonul și salonașul destinate femeilor. Pentru bărbați rezervase sala biliardului, o altă sală cu
5 aparate de gimnastică, box și scrimă, la care s-alătura o săliță cu dușuri și oglinzi, precum și un vast biou — în care *trebuia* să domnească miros de havană autentică — mobilat cu canapele și fotolii de piele, și măsuțe cu reviste și ziare englezești prezidate de ghi-
10 lotine pentru decapitarea havanelor, cutii de țigări englezești și-un fel de cartușiere de metal cu suport, în care ședeau vertical havanele.

15 In fața casei, gazon englezesc, un fel de mare biliard păros; în dosul casei, tenisul, care devenea iarna patinaj pentru privilegiații acestei Mici Britanii. Ambiția Duduiei era să-nvețe cricket-ul și să formeze un club de cricket. Tenisul îi apărea cam demodat și
20 prea la-ndemîna oricui. Dimineața făcea un ceas de călărie la Copou, pe un cal cu coada tăiată scurt, cu *groom-va* tot călare, în urmă, la o distanță reverențială. Conducea singură — cu mânuși ca de pe vremea
25 cavalerilor medievali — și „Rolls-Royce”-ul și „Lancia”, dar, blazată de cele două volane de lux pe care le mînuia, dorea să aibă un automobil cu caroserie mahonie și sticlărie multă, la fel cu al englezoaicei de la Aga’pia. De asemeni, intenționa să colecționeze o turmă de cockeri, pe care să-i plimbe în vitrina
ambulantă, „sfidînd indignarea provincialilor”.

30 Inaugurase în raporturile cu bărbații *shake-hand*-ul; nu le mai întindea mina pentru sărut, ci le-o zgu-
duia anglo-saxonic, cu o urgentă convulsiune atletică.
Patefoanele Duduiei cîntau numai englezește; corurile negre erau și ele admise, patefoanele Duduiei menținînd în muzică geograficul imperiu colonial al
35 Britaniei.

Deși avea două automobile, și-l aștepta pe-al treilea, poseda și trăsură. Ghiță, vizitiul, pornea cu Duduia la Copou, mînînd caii cu cozile retezate scurt, ca și coamele, punînd mânuși albe — ca mirii, spunea el — pe minile lui mirate. II englezise și pe Ghiță, tunzîndu-i mustețile și impunîndu-i favoriți a la

Marghiloman, interzicându-i formal să „suduie caii” în public.

Dimineața Duduia nu mai bea cafea cu lapte, ca în casa părintească, ci ceai negru, otrăvitor englezesc, cu slănină care se numea *bacon*, ca-n Anglia.

Își tunsese părul scurt, impunându-i culoarea mahonului ardent, ceea ce dădea un straniu aspect ochilor ei focos negri și tenului ei de țigancă latină.

La ceaiurile Duduiei se serveau cu religiozitate *toast-uri*, adică pîne prăjită cu unt, *plum-cake-uri*, *muffins*, *porridge*, infectă fiertură de cereale, de care nu s-atingea nimeni, și marmelăzi, *jam*, în special de portocale amăru.

Mesele erau acoperite de sosuri englezești, de piper englezesc, de muștar englezesc. În loc de rachiu și țuică se servea *gin*, *whisky* marca „Black & White” și-n loc de bere, <<*tout* special adus din Anglia, bere neagră exagerat alcoolizată, care avea darul să deștepte-n comesele cel mai neaș românișm de cafea și crîșmă.

Singurul laxativ admis în casa Duduiei era „Fruit, Sals, Eno”, unicul agreat de intestinul lui Dolly, care, spre deosebire de al Duduiei, nu mai putea accepta românișmul moarei de curechi.

În clipa cînd îl născuse pe Pussy, Duduia era atît de complet anglicizată, încît parcă nu născuse românește, ci izbutise în sfîrșit să articuleze perfect întăia vorbă profund englezească. De la primul gemăt al noului-născut, Duduia, aflîndu-i sexul de la moașă — „E băiat! Să-ți trăiască, coane Fanachii” — îl și botezase Pussy, adică pisicuță, pe englezește. Din nenorocire, Pussy luase tot ce era mai țigănește brun din Fanachi și Duduia — păr creț ca pana-corbului, ochi păcurii, ten smolit, — contrazicînd de la-nceput voînța mamei lui, dezolată că fiziologia era atît de rebelă la accentul englezesc. Dar contrazicerea stîrnise și mai mult temperamentul focos al Duduiei, așa că Pussy, danciul, era înecat de educație englezească, așa cum ai deghiza o felie de mălai, cu ajutorul sosurilor englezești, într-o mîncare stranie, fără de patrie.

Duduia era hotărîtă să-l păzească de microbii românești; dorea să facă din el un gentleman, un al doilea

Marghiloman al țării, căci Marghiloman era singurul bărbat politic pentru care Duduia avea o admirație fără rezerve.

Anglicizată, cu părul tuns și roș, cu accentul englezesc, în *home-ul* ei, cu Stevens și cu Pussy, Duduia devenise atît de alta față de vechea Duduia a casei Danielescu, încît părinții o considerau cu uluirea unor găini care-ar fi clocit fără să știe un ou de acvilă.

O admirau intimidată și epatați. „Așa a spus Duduia”, „Așa a făcut Duduia”, „Așa vrea Duduia”, — erau comandamente divine, pe care nimeni nu le discută.

Rolurile se inversaseră. De unde în copilărie Duduia fusese un fel de vechil cu fustă al doamnei Danielescu, în administrația casnică, acum doamna Danielescu devenise o preoteasă fanatică a concepțiilor Duduiei. Căci și doamna și domnul Danielescu o socotiseră pe Duduia cît timp crescuse în casa lor ca pe o viitoare bună gospodină și femeie frumoasă. Nimic mai mult. Gloria i-o prevedeau numai lui Andi, care nu le dezmințise așteptările; dar Duduia le răsturnase prevederile, parcă dînd mai multă strălucire și răsunset descendenței Danielescu chiar și decît Andi. Nu numai că Duduia devenise cineva în lașul de după război, dar era „unică”.

Pînă la căsătoria cu Duduia, averea lui Fanachi se amplifică activ, dîndu-i prestigiul oamenilor foarte bogați mai ales în atmosfera socială de după război, dar lăsîndu-l în masa cenușie a îmbogățiților neindividualizat. Duduia, deodată, dăduse un sens și un stil acestei averi, diferențiînd-o de celelalte. Și departe de-a contrazice interesele soțului său, le servea. Grație Duduiei, Fanachi Dobrescu, devenit Stevens, începuse să cunoască nu numai ca avocat și om de afaceri lumea ieșană, dar și ca amfitrion distinct, venind în atingere, cu acest prilej, și cu altfel de lume decît cea de pînă atunci. Stilizarea britanică pe care o dădea Duduia averii și ființei lui îi deschidea alte perspective de viitor. Încetul cu încetul, energia lui, reală, dar afectată pînă atunci exclusiv îmbogățirii, începea să aspire la alt plan de activitate. Se

pregătea pentru viața politică — nu aparținea încă nici unui partid — dându-și seamă că situația lui de om bogat și civilizată, de om energic și cinstit putea fi valorificată în cele mai ridicate altitudini ale vieții politice. Și viziunea acestui viitor probabil abea Duduia i-o dăduse, făcându-l parcă să-și ridice privirile magnetizate de cotidianul plat în sus, spre orizonturile spiritualității politice.

Duduia, pentru el, devenise tunelul dintre două vieți; cea de pînă atunci, de muncă aprigă și de satisfacții modest provinciale, viața Fanachi; cea de atunci încolo, plină de soare ca o zi fără de ceață la Londra, viața Stevens.

Această energie a Duduiei, care, abea ieșită din casa părintească, se dovedise vrednică să transforme viața și milioanele unui astfel de om, o impusese pe Duduia în societatea ieșană ca o „forță”. Erau și cîteva zîmbete, nu numai al lui Luchi, în rarii ieșeni urmași ai duhului junimist, dar ce eficiență socială mai au astfel de zîmbete „literare” în viața potcovită de după război!

Doamna Danielescu nu mai îndrăznea să mai dea nici un sfat Duduiei, nici o povață: cerea și primea ea de la Duduia.

Duduia îi explicase că trebuiesă-și cumpere un automobil.

— Nu mai merge, mamă. Ascultă-mă. Nu-i demn pentru oameni ca voi să mergeți cu tramvaiul și pe jos. Astăzi, din lumea bună, nu mai merg pe jos decît cei care fac cură de slăbit. Așa e vremea. Toate merg cu automobilul...

Domnul Danielescu suspinase — el ar fi preferat să facă înainte cură de slăbit pentru trup și de îngrășat pentru buzunare — și cumpărase un Ford.

Apoi urmase instalarea unui aparat radiofonic, tot impus de Duduia.

— Așa e vremea. Toate comunică prin radio...

Apoi un guler de lustră la blana domnului Danielescu, și o căciulă la fel, precum și mănuși de piele blănită în locul celor de lînă împletite de doamna Danielescu.

470

După moartea mamitei, Duduia nu vroise să accepte pentru mama ei doliul de un an. „Fleacuri! Barbarii perimate!” Arătase mamei ei că doliul îmbătrînește și întristează, că doliul e „durerea”, nu haina, și că viața e prea scurtă ca s-o mai întuneci cu haine și voaluri negre. Doamna Danielescu o ascultase, scurțind timpul doliului și amendînd cochecul rigoarea lui.

Tot Duduia impusese doamnei Danielescu:

— Astăzi fiecare trebuie să se spele în odaie de baie. Lavoarul în ietac e o barbarie compromițătoare...

Tot Duduia o determinase pe doamna Danielescu să cumpere mașină de călcat electrică, precum și aparate aspiratoare de praf. Ce-i drept, ședeau în cada odăii de baie, alături de sacii cu provizii, fiindcă întrebuințarea acestor aparate însemna o dureroasă risipă de electricitate față de energia plătită cu leafă fixă a servitoarei, care călca și mătura. Dar, măcar aparent, Duduia fusese ascultată. Apoi telefonul casei Danielescu tot Duduiei i se datora.

Singura nesusunere la comandamentele civilizatoare ale Duduiei, fuseseră caloriferele. Aparent, Ștefana era pricina menținerii sobelor, dar cauza efectivă era cheltuiala pe care instalarea caloriferelor o impunea buzunarelor melancolice ale domnului Danielescu; de cînd cu inovațiile Duduiei, Apostolul, după fiecare cumpărătură, 'murmura versul lui Eminescu:

„Și cum vin cu drum-de-fier, toatecîntecele pier”.

Cîntecele lui Eminescu erau banii Apostolului, constatase Luchi.

Așadar, de cînd nu mai aparținea subaltern căminului părintesc, Duduia domnea peste voința doamnei Danielescu.

Singurul din familie care-i nesocotea fățiș regalitatea era Luchi.

— Te faci de rîs, păpușico! Dă-i pace lui Fanachi. Voi o să ajungeți să puneți sarmalelor cîte un moto din Shakespeare cu litere de auri

De-atunci nu-și mai vorbeau unul altuia, nici nu se mai salutau.

Luchi era socotit ca un fel de pată neagră a familiei. Doamna Danielescu vedea în actele lui aceeași absență a instinctului de conservare pe care domnul Danielescu o descoperise la Ștefana. Luchi urma cursurile Facultății de drept. Doamna Danielescu îl și văzuse lucrînd pe lîngă Fanachi, fruntaș recunoscut al baroului ieșan, solicitat de o clientelă atît de numeroasă, încît era nevoit să refuze mai mult decît să accepte, clienții lui fiind socotiți ca niște privilegiați.

5 Pe lîngă Fanachi, Luchi ar fi putut să învețe și să cîștige totodată. Și Luchi, în loc să „cultive” bunăvoința pe care Fanachi nu știa cum s-o dovedească întregii familii Danielescu, se „stricase” cu Duduia! Și, culmea, refuza să se mai împace.

10 — Nu din ambiție, mamă, dar n-am ce căuta la „London-Palace”. Vrei să le rid în nas?!

15 Andi și Ștefana erau constrînși s-o frecventeze din cînd în cînd pe Duduia, rărind pe cît puteau corvezile vizitelor la ea, fără să le poată evita, cum ar fi dorit, întotdeauna. Duduia ținea s-o aibă pe Ștefana în salonul ei. O considera pe Ștefana ca pe un fel de număr de music-hall, număr gratuit pe deasupra, pe care dorea să-l arate musafirilor ei. Li prevenise că cumnata ei e cam excentrică, „originală” și „sălbatecă”.

20 Seratele Duduiei însemnau mese de cărți în jurul cărora se adunau bărbații și audiții patefonice — duete englezești, dulcege ca și fumul țigaretelor englezești, coruri negre lascive —, în fața cărora soțiile avocaților ieșeni, gentlemenii din biurul lui Stevens, așezate pe scaune confortabile, cloceau în mătăsurii oul plictiselii de lux.

30 Bărbații de o parte, femeile de alta: așa socotea Duduia că se petrec lucrurile în înalta societate londoneză.

35 Domnii jucau cărți, fumau havane sau țigarete englezești oferite de amfitrion și beau alcooluri dătătoare de congestii, ascultînd patefonul cucoanelor, ayînd cinematografica impresie că sînt lorzi în fotografiile de piele și în fumul de havană.

40 La început, Andi și Ștefana fuseseră constrînși să participe la astfel de serate, făcînd parte din catego-

ria „femei”. Zăceau, pe scaune, ascultînd patefonul, cîteva ceasuri în șir, stăpîniți de-o stenahorie care-i electrocuta.

5 De la o vreme, însă, Duduia organizase, anume pentru Ștefana, serate intime, cu persoane alese nominal, pe sprinceană.

Discuțiile de la aceste serate erau mai cu seamă literare ca punct de plecare.

Iată cîteva subiecte:

10 „*La Garçonne* e o carte morală sau imorală?”

„Proust e un farsor sau un geniu abscons?”

— *Proustii!* fusese concluzia-calambur a unui invitat, vorbă de duh reproducă într-un ziar local la rubrica „Mondene”, iscălită: Marchizul de Priola.

15 „Poți face curte unei fete subțiri în limba românească?”

— Aoh! exclamase Duduia indignată, dînd a înțelege invitaților ei că Fanachi o cucerise pe englezește, ca Romeo pe Julietta.

20 „Complexul-Oedip e *descoperirea* lui Freud sau *născocirea* lui iudaică?”

„Teoria relativității e valabilă și-n amor?” S-ar fi spus că erau blazați de mult ce aplicaseră această teorie în fizică și-n mecanică, și că singurul interes pe care pentru ei putea să-l mai prezinte teoria lui Einstein era aplicabilitatea ei la activități scăpate din vedere de creatorul ei.

25 „A existat altfel decît în literatură amorul platonice?”

30 „In veacul vitezei, romanul nu e un ce perimat?” Concluzia acestor exclusivi lectori de romane fusese că „da, e perimat”.

„Rasputin e un mistic?” Discutaseră binevoitori asupra „misticei sexuale”.

35 „Gide e un pederast activ sau pasiv?” Un eclectic opinase că e mixt.

„E adevărat că Albertina lui Proust e un băiat trecut în contrabanda fustelor de fată?” Toți căutaseră să fie vameșii acestei probleme.

40 „Fustele” fumau cazon, beau virtos, ședeau picior peste picior, făcînd un fel de plajă pînă la șolduri în

razele luminii electrice, și de cînd cu Freud, vorbeau orișice fel de porcării, considerînd problemele așa cum moașele consideră fătul, mai ales din punct de vedere al conformației sexuale.

5 Totul era freudian, adică pornografic. Vorbeau despre copulațiune ca despre ghiocci. Lapsusurile fiecărui invitat, precum și povestirea visurilor dădeau naștere la interpretări freudiene, care erau numai o trambulină științifică — prin firmă— a vechiului ma-

10 halagism și a indiscrețiunilor picante. Pederastia, sadismul, mazochismul, lesbianismul și toate aberațiile sexualităților fezandate înlocuiau în discuții adulterul, candidul adulter de odinioară.

15 Zîmbea Priap deasupra virginelor savante, intrînd nu ca-n vechi, prin inima lor, ci de-a dreptul prin creier, dînd la o parte fantoma Minervei.

Intre timp, aparatul de radio plimba auzul invitaților prin Europa vocală și instrumentală. Duduia, stăpînită de ritmul veacului, era febrilă și oarecum

20 sincronică. Nu suferea monotonia, nici limitarea. Ca Duhul Sfînt, dorea să fie pretutindeni în același timp, primind hrană pentru enciclopedia și mondiala ei curiozitate. Degetele ei de lăptăreasă elvețiană mulgeau cînd muzica Vienei, cînd pe-a Berlinului, cînd

25 pe-a Romei, cînd pe-a Budapestei. Valsurile se încrucișau după o răsplîntie de haos vîjiitor, huiduitor, fîiitor, uitor și orăcăitor, cu operele wagneriene, sonatele cu jazurile, operetele cu simfoniile, dînd o impresie de ospiciu al muzicii care se zbătea epileptică în cămașa de forță a undelor captate.

30

„Numărul” Ștefanei ratase. Nu era socotită nici originală, nici excentrică, ci pur și simplu ștearsă, inexistentă. Vorbea rar și puțin, nu manifesta nici un fel de păreri, nu participa la discuții — și pe deasupra

35 era îmbrăcată cu o lipsă de eleganță neiertată, mai ales că era soția unui băiat ca Andi. I se conceda frumuseța ochilor; dar ce folos! Cu o pereche de ochi, oricît de frumoși, nu poți face o femeie frumoasă.

Așadar, Ștefana căzuse repetentă la examenul dat, fără de știrea ei, în fața juriului fetelor „subțiri”.

io

Ce putea face Duduia! Ea avusese toată bunăvoința s-o „lanseze” pe Ștefana, s-o impuie, — dacă nu se putea! Publicul ieșan era prea lucid ca să înghită erori. Și la teatru doar, piese care reputaseră strașnice

5 succese în promiscuitatea bucureșteană „cădeau” în fața perspicacității distinse a publicului ieșan. „Căzuse” și Ștefana. Amin!

Așa că de la o vreme, Duduia își rărise invitațiile. O chema pe Ștefana, din simplă politeță, considerînd-o

10 cu un aer îngăduitor.

Dar la aceste serate intime, nefaste pentru Ștefana, prietenele Duduiei constataseră că Andi „s-a schimbat”.

Nu mai era cel de odinioară, confesorul lor, arbitrul lor psihologic. Se posomorise, devenise tăcut, avea

15 aerul că fuge de toți chiar în prezența lor, vorbea puțin, ca și Ștefana, și de cîte ori o fată, fostă prietenă de-a lui, îl* privea mai lung, Andi pleca ochii în pămînt, c-un aer jenat, sau se întorcea spre nevasta lui.

Se burghezise. Era „subt papuc”. Asta era credința

20 generală în mediul feminin. Ștefana le apărea mult prea ștearsă ca să merite creditul pe care încă-l acordau muțeniei lui Andi. Căsătoria lui Andi cu Ștefana le apărea ca o enigmă, pe care de altfel, între ele, o explicau freudian.

25 Ștefana se întorcea de la aceste serate, după ce la început o amuzaseră, ca scoasă din etuvă. Avea nevoie de cîteva plimbări lungi ca să se poată dezintoxica.

Andi împărtășea atitudinea ei, dar îi adăuga un sentiment nou, nedestăinuit Ștefanei. Și el disprețuia

30 această mahala ieșană, care înlocuise cancanul fățiș cu discuțiile freudiene, și care-n loc să stea cu ochii la fereastra dinspre stradă, trăgea cu urechea, radiofonic, la ce se-ntîmplă în Europa. Dar aparițiile lui cu Ștefana în acest mediu îi diminuau prestigiul de odinioară:

35 parcă i-ar fi chelit legenda. Se abținea de la orișice fel de conversații, impunîndu-și tăcerea marginală, cu răspunsuri cuviincioase la întrebări, pe care-o avea Ștefana; însă tăcerea lui, solidară cu a Ștefanei, nu mai era *superioară*, dezinvoltă ca odinioară, ci jenată, constrînsă, timidă.

40

înainte vreme, viața lui intimă era complect necunoscută mediului monden care stima în el enigma. Dar căsătoria lui cu Ștefana făcuse din el bărbatul unei fete pe care n-o putea stima, nici admira, tocmai fiindcă Ștefana vroia să treacă șters, neînregistrată de acest mediu depreciaț și de ea, și de Andi. Și nici Andi n-o putea *impune* pe Ștefana, căci asta implica participarea lui la viața acestui mediu, deci reintrarea în ieșenismul de care Andi se ferea.

5 Din această pricină, și Andi contribuise efectiv la rărirea vizitelor cu Ștefana, care, pe lingă corvada în sine, mai însemnau pentru el și compromiterea vechii reputații. Cum și Duduia renunțase s-o mai „lanseze” pe Ștefana, Audi și cu ea scăpaseră de aceste serate.

10 Astfel că Andi ridicase ultima punte și închisese ultima poartă care-i mai legau singurătatea de viața mondenă a lașului.

15 Și iată că de data aceasta, alături de domnul Iustin Danielescu, Andi se ducea cu plăcere spre casa Duduiei. E drept că nu era cu Ștefana. Ștefana însă știa că se duce singur, socotind vizita lui ca un sacrificiu, nu ca o desfătare.

20 Succesele universitare îl reabilitaseră pe Andi. Nu i-ar fi displicut să întâlnească la Duduia vreo câteva prietene de-ale ei și să verifice atitudinea lor față de recenta lui faimă, așa cum comenta pe stradă, când se întorcea de la Universitate, semnificația salutarilor mai îndesite și mai plecate față de cele din vremea lungă a anonimatului studios.

25 De patru ani pierduse contactul cu lumea ieșană. Ce se vorbea despre el? Cum era privit? îl stăpîiiea o febrilitate asemănătoare cu a celor care sînt gata să reia o droga de care s-au dezbărat cu trudă; dorea să afle răsunetul succeselor lui universitare.

30 De patru ani nu mai văzuse pe nimeni. Trăise retras alături de Ștefana, ocolindu-și toate cunoștințele, nefăcînd nici o vizită, dispărînd din Iași ca cei plecați în străinătate pentru studii.

35 Și apăruse brusc — ca Napoleon în Italia — prin succesele universitare, care-l restituiau societății ieșene, după ce se lepădase voluntar de ea, sacrificîndu-i-o

Ștefanei, adică lui însuși, căci nu Ștefana îi ceruse acest sacrificiu, ci Andi singur îl făcuse, socotindu-l drept condiția izbăvirii de trecutul meschin și sterp.

5 Astfel că vizita pe care era constrîns s-o facă Duduiei — cu știința și aprobarea Ștefanei — îi dădea pentru întâia oară prilejul să-și îndeustuleze această curiozitate.

10 Parcă-și pierduse umbra socială, și dorea cu o bucurie clandestină să și-o regăsească, în absența Ștefanei.

Duduia pregătise o surpriză pentru Andi: Magda Boldur, readusă la Iași de Duduia, după o absență de patru ani.

15 Lectorul își mai amintește poate că Magda Boldur, rămasă orfană în timpul războiului, fusese crescută de mătușa ei, Zinca Boldur, în enorma casă cu papagali și servitori bătrîni, sihăstrită în plin Iași, pe strada Lăpușeanu.

20 Cu patru ani în urmă, Zinca Boldur decedase; moartea pecetluse cu palorile ei argintii sulul de pergament al fecioarei octogenare, care lăsa zece orfani în coliviile de argint, și singură pe lume, pe Magda, ultima supraviețuitoare a neamului Boldur.

25 Fanache Dobrescu, avocat de casă al Zincăi Boldur și executorul ei testamentar, se ocupase cu înmormântarea și cu formalitățile deschiderii succesiunii care făcea din Magda Boldur una dintre cele mai bogate „partide” ale Moldovei.

30 Încă de pe atunci, Fanachi Dobrescu era îndrăgostit de Duduia. Și fără să știe că Magda îl iubea pe Andi, nici că Andi era logodit, propusese Duduiei pentru Andi milioanele Magdei, ca o dovadă delicată a solici-tudinei lui pentru familia Danielescu.

35 Era prea tîrziu. Și pe-atunci, Duduia, pe care căsătoria lui Andi și răsfațul Ștefanei în casa părintească o jigneau adînc, socotise căsătoria lui Andi cu Ștefana, față de ce pierdea o dată cu Magda Boldur, ca o justă pedeapsă, ca o binevenită revanșă a umilinței ei. Așa că-n loc să cerce o reapropiere între Andi și Magda —

a cărei iubire pentru Andi o cunoștea de la Agapia— reapropiere care i-ar fi îndestulat și voluptatea de-a intriga, și resentimentele împotriva Ștefanei, preferase să asiste sarcastică la desăvîrșirea căsătoriei lui Andi

5 cu o fată fără zestre.

După ce aflase că Andi se căsătorește, și după ce văzuse în ziare că această căsătorie nu e un zvon, ci un fapt real, îndeplinit, lașul devenise pentru Magda Boldur orașul mormintelor.

10 Renunțase la Universitate, dăduse procură generală lui Fanachi Dobrescu și plecase în străinătate, hotărîtă să se expatrieze definitiv, luînd cu ea o fotografie de-a lui Andi și puținele scrisori laconice pe care le primise de la el.

15 Se instalase dintîi la Geneva, orașul în care petrecuse cîțiva ani ai copilăriei pe cînd trăiau părinții ei. Gîtăva vreme fusese complect dezorientată. Adormea plîngînd, și ziua rătăcea în hainele de doliu prin Geneva, așteptîndu-se parcă mereu să-l întîlnească pe

20 Andi printre oamenii necunoscuți. Se întorcea acasă tot singură, așa cum plecase, și haina ei de doliu însemna parcă mai mult o văduvie tragic timpurie decît moartea unei mătușe de care n-o lega nici-o afecțiune profundă.

25 Nu participa la viața Genevei. Sufletul ei continua să stea pe scara vestibulului casei de la Iași, plîngîndu-l pe Andi, gîndindu-se la el, așteptîndu-l: retrăind povestea fetei de împărat adormită de o vrajă în castelul ei, cu vremea la picioare ca un ogar, în așteptarea

30 Graiului Fermecător a cărui sărutare avea să deștepte timpul adormit și inima fericirii oprită într-un piept de fată.

Îi pierise pasiunea de odinioară pentru matematici, și n-avea nimic cu ce s-o înlocuiască. Acolo, la Geneva,

35 se împrietenise cu o rusoaică refugiată care dădea lecții de pian și canto. Rusoaica descoperise că Magda avea un glas de soprană curat ca lumina stelei polare. Îi dăduse lecții de canto, redeșteptînd treptat în sufletul Magdei un nou interes pentru viață.

Apoi plecaseră la Paris amîndouă, rusoaica fiind subvenționată de Magda ca un fel de doamnă de companie.

Luase lecții de canto la Paris cu profesori reputați,

5 care confirmaseră aprecierea rusoaicei, prezicîndu-i Magdei o carieră strălucită. Își dăduse concursul de cîteva ori la festivaluri date cu scopul de-a aduna fonduri pentru studenții români, și succesul depășise așteptările.

10 Ziarele românești din țară reproduseră pasagii elogioase ale criticei franceze. Duduia se folosise de acest prilej, și intervenise în corespondența de afaceri a soțului ei cu Magda Boldur — gurile clevetitoare pretindeau că administrarea averii Boldur ar fi fost izvorul fluvialei averi a lui Fanachi— și scrisese Magdei o scrisoare afectuoasă de felicitări, reproșîndu-i gentil că a uitat lașul, „care n-a uitat-o”.

15 Această scrisoare cu final ambiguu deșteptase în sufletul Magdei dorul de țară, de Iași, improspătîndu-i dureroasa amintire a lui Andi. Îl visase de cîteva ori, și visul care-i aducea *Vii* icoanele ieșene ale singurei ei iubiri îi scuturase parcă zarzări înfloriți pe morminte sufletești, tulburînd-o, readucîndu-i vechile melancolii, dîndu-i același sentiment de văduvie timpurie ca și la Geneva.

25 Tînjea după țara ei, după orașul ei, după lașul în care primăvara nu răsărise numai din pămînt, cu flori și adieri de luncă și livadă, ci și din sufletul ei, cu întîia dragoste acolo scuturată delaolaltă cu toamnele românești.

30 Începuse s-o obsedeze gîndul întoarcerii, al pelerinajului la Sfîntul Mormînt al întîii tinereți. Scoase fotografia lui Andi din scrin, așezînd-o la căpătîiul ei.

35 Și întîia-i izbucnire înspre Iași se dăruise toată în scrisoarea prin care mulțumea Duduiei pentru bunul gînd și caldele cuvinte. O scrisoare lungă, depășind și prin ton, și prin cantitate simpla formulă de politeță. S-ar fi spus că scria unei vechi prietene, deși n-o cunoscuse pe Duduia pînă atunci. O zărise la Iași pe stradă, știa că-i sora lui Andi, dar atît. Simplul gînd, însă, că

40

nu scrie unei străine, ci unei române, unei ieșene care era sora lui Andi, îi dăduse o febrilitate, o bătaie de inimă, o înduioșare pentru toate amintirile ieșene, pe care frazele scrisorii le înregistraseră ca un seismograf al lirismului.

5 Scrisoarea Duduiei nu era o simplă amabilitate strategică, menită să împodobească și să ungă cu untdelemnul măgulirii socotelile lui Fanachi, care cam scîrțiau a fraudă juridic măsluită; prin scrisoarea ei

10 către Magda, Duduia vroia să constate „pulsul sentimental” al clienței lui Stevens. Il mai ținea minte pe Andi, sau îl uitase?

Căci atitudinea Duduiei față de Andi se modificase. De cînd nu mai erau rivali în casa părintească, de cînd

15 își impusese și în casa ei, și-ntr-a părinților, supremația dictatorială, Duduia dorea să refacă viața lui Andi după bunul ei plac, urmărind aceeași desfătare imperialistă pe care i-o dădea afirmarea voinței ei în orișice ocazie. Vroia să-l recăsătorească pe Andi, așa cum

20 tunsese mustețile fostului Fanachi, devenit Stevens, așa cum impusese părinților să-și cumpere automobil și să-și instaleze radio.

Pe de altă parte, deși ratificase tacit verdictul prin care Ștefana era definitiv retrogradată printre făpturile

25 șterse, își dădea seamă că Ștefana era voluntară Cenușăreasă, și că reputația ei printre prietenele Duduiei nu era, în fond, decît urmarea atitudinii Ștefanei, care „întorcea spatele” și ei, și mediului ei, abținîndu-se de-a participa la viața Duduiei și a prietenelor ei.

30 Simțea de asemeni, cu un instinct care dovedea înrudirea ei cu Andi, că Ștefana e mai energică decît toți cei de-acasă, și că numai Ștefana exercită asupra lui Andi o influență pe care părinții n-o aveau. Dar această energie era ostilă Duduiei, și nu fiindcă Ștefana ar

35 fi invidiat-o pe Duduia, ci fiindcă o desconsidera. Nici Ștefana, nici Luchi nu erau epatați de averea, stilul, casa și faptele autoritare ale Duduiei. Numai ei doi dădeau Duduiei, uneori, conștiința incomodă că e o parvenită. Ei doi erau singurele oglinzi sociale, în care

40 nu-i plăcea să se privească. Și ei doi numai nesocoteau

autoritatea Duduiei. Coalizați, ar fi putut să impuie treptat și lui Andi atitudinea lor.

Și tocmai de asta se temea Duduia. Nu-l iubea pe Andi. Se adunaseră în sufletul Duduiei prea multe umilinți datorite prezenței lui Andi în căminul părintesc, prea îi invidiase de-a lungul anilor adolescenței frumuseța și mai ales fineța și distincțiunea lui, ca să-l poată iubi. Ii jignea trufia. Ființa lui Andi actualiza vechile umilinți și ranchiune, și totodată și amintirea sufletului subaltern pe care-l avusese Duduia în căminul părintesc, de care suflet se lepăda ca de-o rudă compromițătoare.

Dar Andi era intelectualul familiei în viitor, căci domnul Danielescu îmbătrânise, și, deși ilustru, se demoda. Așa că Andi însemna pentru Duduia o întregire cu totul necesară decorului ei, reprezentând din punct de vedere intelectual, pentru ea, ceea ce „Rolls-Royce”-ul și „Lancia” reprezentau ca vehicule distinse printre automobilele plebeiene ale celorlalți ieșeni.

Și ca să poată dispune de Andi în viitor, trebuia să-l despartă de Ștefana, mai primejdioasă din acest punct de vedere, decât Luchi, fiindcă era nevasta lui Andi — și Duduia cunoștea eficiența autorității de soție — și fiindcă reprezenta pentru Duduia o formulă de energie — ostilă ei — dar necunoscută ei, spre deosebire de Luchi, care, deși rebel, îi era cunoscut.

Iată de ce răspunsul Magdei Boldur, plin de lungi efuziuni sentimentale, stârnise în Duduia nevoia de-a sări într-un picior. Recunoscuse în scrisoarea Magdei ceea ce numea ea către Stevens „jocul prin bandă”, ca la biliardul învățat de când se căsătorise.

Duduia avea o mare experiență a efuziunilor de genul celei din scrisoarea Magdei Boldur. Pe când învăța la liceu, mai toate prietenele ei erau îndrăgostite de Andi. Și cum Andi era invizibil și intangibil, Duduia devenea templul cultului lui Andi. Un cult remunerator pentru preoteasa lui: sora lui Andi. Așa-zisele ei prietene o încărcau de daruri, de dezmierdări, de sărutări, de servicii benevole, de care natural se folosea ea, dar de pe atunci știind — cu o oțetire rivală — că erau destinate lui Andi. Ei îi făceau curte în dorul lui Andi. Și

Duduia accepta ofrandele, știind prea bine că nu-i decît o suplinitoare, nu titulara.

Acesta era și sensul scrisorii Magdei Boldur, care răspundeapetru pagini, cu o căldură și o înduioșare revelatoare, la scrisoarea de felicitări a unei necunoscute.

Duduia răspunsese la această scrisoare în același stil, mimînd entuziasmul, căldura și înduioșarea Magdei. Natural, nu pomenea nimic despre Andi. Tema generală a scrisorii era „sufletul ieșan” — indestructibil oriunde s-ar afla. Cultul amintirii, cultul trecutului, melancolia și visarea pe care lașul le întipărea trainic în sufletul ieșenilor îi făcea, ce-i drept, dezarmați în viața „brutal democratică” a epocii de după război, dar le dădea în schimb acea elegiacă aristocrație sufletească, asemănătoare cu a palatelor venețiene care-și oglindesc ruinele în lagunele moarte, părăgîindu-se în oglinda istoriei lor.

Duduia deținea această imagine venețiano-ieșană de la o recentă apologie a ieșenismului, făcută de Andi la prelegerea inaugurală la care asistase și Duduia în rînd cu restul familiei, mai puțin Ștefana, a cărei prezență l-ar fi intimidat pe Andi, dîndu-i temutul „trac” oratoric: echivalentul psihologic al „cîrcelului” de care se tem înotătorii.

Duduia iscălise această scrisoare: Dolly Dobrescu. Pe întîia o iscălise: Mărioara Dobrescu. Iar pe a treia, care pornise după răspunsul Magdei, o iscălise: Dolly, pur și simplu.

Astfel se născuse prietenia epistolară dintre Duduia și Magda. Își scriau una alteia scrisori lungi — confesional melancolice ale Magdei, comprehensiv melancolice ale lui Dolly.

În perioada epistolară, sufletul Magdei se rezemase de umărul lui Dolly, poate închizînd ochii și închipindu-și că se reazămă de-al lui Andi. Timp de cîteva luni, Duduia căutase să cugete și să scrie cît mai ca Andi, pregătind sufletul Magdei, cu o răbdare de șahist, pentru viitoarea întrevvedere, pe care o plănuia.

Luaseră prin corespondență întîlnire la Paris. Confruntarea dintre prietenile epistolare fusese curioasă. Parcă Duduia — adică Dolly — era de la Paris, și

Magda Boldur venea de la Iași. Căci frumuseța Magdei era tot atît de provincial sfioasă ca și odinioară, cu părul tot lung, cu rochiile nu de ajuns de scurte, obrajii nefardați lăsînd liber și aparent fluxul și refluxul roș al inimii, iar genele aplecîndu-se tot atît de des pe timiditatea ochilor albaștri.

Pe cîtă vreme Dolly, deși balcanic robustă, purta toate stemele modernismului intervertit, care dă fetelor aparență de efebi cinici, și băieților structură de fetițe sportivizate prin costum, cu sînii — de vatină — bombați sub surtuc, și șoldurile dansante în croiala colantă.

Duduia simțise dezamăgirea Magdei în intimidarea ei, precum și cauzele acestei dezamăgiri, fiindcă Duduia își dădea perfect seamă că Dolly, cu părul mahoniu, retezat scurt, cu ochiadele ei brune, cu sprincenele ei focoase, cu nările ei vibrante, cu buzele ei cărnose și cu trupul ei de odaliscă sportivă, dezmințea de la prima vedere înrudirea cu serafismul epistolar pe care i-l cunoscuse Magda înainte de-a o privi.

Și-ntr-adevăr, Magda fusese dezamăgită. Parcă s-aștepta, după preludiile epistolare, să vadă, să strîngă în brațe pe un fel de Andi cu fustă.

Dar imediat își reproșase această spontană dezamăgire ca o nedreptate făcută prietenei ei.

Fuseseră nedespărțite la Paris. Duduia, după revelația făpturei ei fizice, pe care n-avea cum s-o ascundă Magdei, continuase să joace rolul de „soră sufletească” a lui Andi, pe care îl jucase și-n corespondență, dînd Magdei o impresie de fineță, de duioșie, de subtilitate și comprehensiune, care o determinase într-o seară să-i spuie tot: îl iubea pe Andi, cu toate că renunțase la el.

Atunci vorbiseră întîia oară despre Andi — Magda cu ochii plini de lacrimi, Duduia cu capul Magdei pe brațele ei.

Lumina era stinsă — de Duduia — dînd clipei atmosferei necesară spovedaniilor dureroase.

Și după ce Magda își răsturnase sufletul în brațele Duduiei, Dolly oftase, și scăpase și ea secretul cel mare: Andi era nenorocit.

- Vai, Dollyf
- Da, Magda... Mi-ai zmulș o confidență pe care n-aș fi vrut s-o mai știe nimeni... nici chiar tu.
Căsătoria lui Andi cu Ștefana nu era decit o am-
5 balare tinerească.
- Vai!
Dolly era convinsă că singura lui dragoste adevă-
rată fusese și *era* tot Magda.
10 Magda nu făcea parte — deși urmase Matematicile — din acea categorie de oameni care întrebă mereu: „De ce?”, examinînd.
Ea exclama mereu: „Vai”, acceptînd.
Așa că Dolly o dominase fără efort, conștiința c-o
15 domină dîndu-i o și mai mare îndemînare în rolul de soră îndurerată a fratelui nenorocit.
În versiunea lui Dolly, Andi era prototipul ieșanu-
nului superior, capabil de înălțare intelectuală și de
energia visului creator, dar inapt pentru fapte, neîn-
20 zestrat cu energie socială. Căsătoria lui Andi cu Ștefana reedita alipirea Moldovei de Muntenia, reprezen-
tînd un acces de sentimentalism, o dorință de jertfă,
pe care și Muntenia și Ștefana la fel le exploataseră,
Bucureștiul dominînd lașul, iar Ștefana pe Andi.
25 Și Andi era nenorocit — ca și Moldova. Dovadă?
Nu mai era cel de odinioară. Muncea neconținut, cu o
îndîrjire caracteristică oamenilor care vor să uite o
durere, istovindu-se prin exces de muncă. Nu mai glu-
mea, nu mai vedea lume, nu mai zîmbea; trăia retras,
30 numai în lumea cărților, ocolind societatea, posom-
rîndu-se din ce în ce.
— ...îmbătrînește.
- Vai!
Nimeni nu știa ce se petrece în sufletul lui.
— înțelegi, Magda, Andi nu-i omul capabil să-și
35 afișeze durerile!
Dar ea, Dolly, copilărise cu Andi, fusese camarada
lui cea mai apropiată, „sora” lui, așa că ea singură
ghicise ceea ce scăpase neobservat celorlalți.
40 Și se temea! Ceva vag, nelămurit, o intuiție feme-
iască, îi spuneau că o nenorocire îl pîndește pe Andi.
Nu știa bine ce! Neurastenie, sinucidere...

Duduia citise cu patru ani în urmă scrisoarea prin
care Andi cerea consimțimîntul părinților lui pentru
căsătoria cu Ștefana, și Dolly nu uitase nimic din
experiența Duduiei.
5 Se vede că nu degeaba plînsese domnul Danielescu
atît de oportun în cariera lui oratorică atunci cînd ma-
rile emoții ale istoriei impuseseră tăcerea buzelor și
vorba ochilor; picurase și Dolly în clipele de întuneric
și confidențe, evocînd primejdiile care-l pîndeau pe
10 „bietul nostru Andi”.
Seara se isprăviseră cu un plîns comun, cu brațele în-
nodate.
De-atunci, singurul subiect de conversație, singura
preocupare comună prietenelor nedespărțite fusese
15 viitorul lui Andi. Îl cercetau, înlănțuite una lîngă
alta, ca două fete de marinar, privind de pe țăr m furtuna
în care-i barca părintească.
Și-n preajma înapoierii lui Dolly luaseră o hotărîre.
Magda primise invitația lui Dolly de-a petrece cîteva
20 luni la ea acasă, în scumpul Iași. Să se plimbe amîndouă
prin „lașul lor”, Magda să dea un concert de binefacere:
într-un cuvînt, Andi s-o știe că-i la Iași. Simpla ei
prezență însemnînd pentru Andi o reconfortare, o
alinare, singura care-l putea feri de deznodămîntul fa-
25 tal.
Nu urmăreau nimic alt. Nici Magda, nici Dolly
n-ar fi fost în stare să *concepă* măcar o idilă adulte-
rină, sau măcar o prietenie clandestină, o frăție dosnică:
nu-nu ! Atît numai: prezența Magdei la Iași să
30 restituie „orașului mort” parfumul de primăvară pe
care, pentru Andi, îl pierduse.
Această imagină o luase Duduia tot de la prelege-
rea inaugurală a lui Andi. Acolo, însă, „parfumul de
35 primăvară al orașului mort, pierdut pentru ieșenii de
astăzi”, îl readucea, în concepția lui Andi, „conștiința
trecutului istoric al lașului”, numai această conștiință,
fiind în stare să redea ieșenilor prestigiul de odinioară,
puritatea și semeția vechii Moldove.
40 După cum se vede, vorbele lui Matei Velisar deve-
niseră idei generoase de-ale lui Andi, pentru ca, mai

pe urmă, să devie manopere sentimentale de-ale lui Dolly.

Sinceritatea Velisarilor devenise și ea, la rîndul ei, o mască în balul mascat.

5 Căldura impersonală a caloriferelor, miros dulceag de tutun englezesc amestecat cu asprimile fumului de havană, și vestibulul, ca decorul unui act întâi în care apărea deocamdată *groom-ul* cosmeticat, înclinat, în vestă galbenă cu dungi negre și nasturi de alamă, în
10 timp ce, nevăzută, răsună o muzică englezească, un cor negru, sau o gripă radiofonică: acestea erau primele impresii ale lui Andi de cîte ori intra în casa Duduiei, impresii totalizate în sentimentul că trebuie să participe la un fel de operetă, cu factice însuflețire scenică,
15 destinată numai spectatorilor din sală.

Impresiile reapărură parțial de îndată ce servitorul deschise ușa din față domnului Danielescu și lui Andi, dar încetară de îndată, lăsînd s-apară una nouă.

20 Nu curgea nici robinetul patefonic, nici furtunul radiofonic. Răsună un cîntec cu miros de liliac jilav înflorit în tristă noapte de primăvară.

„Ich grolle nicht, und wenn das Hertz auchbricht..”

25 Glasul de soprană n-avea nici stridentă, nici fragilitate. Era puternic și dulce, și patetismul liedului redat de glasul tînăr apărea ca luna în aburii unei ploii de primăvară.

Era ciudată impresia violentă de primăvară, atît de neașteptată, că devenea dureroasă. Impresie de nopți de primăvară *de altădată* — după aula Universității și gerul iernii.
30

Andi simți cu genele plecate o scurtă suferință și melancolia unei întineriri.

— Au venit cucoanele? întrebă domnul Danielescu, lepădîndu-și șoșonii descheiați de cînd îi pusese.
35

Muzica încetă.

Se auzi o forfoteală în salon.

- Hallo, Andi!

Nici nu-și scosese blana, și Duduia era în brațele lui, c-un salt care căuta să plasticizeze impresii de la baletul rus, recent văzut la Paris.

— Daddy, vai ce frumos te-ai făcut!

5 Mai greoaie — iarna îi sensibiliza reumatismul — doamna Danielescu ajunsese în brațele domnului Danielescu abea după ce Duduia, Dolly, își sărutase și tatăl, pe „daddy”.

Duduia nu-și găsea astîmpărul.

10 Era ațîțată de cele două surprize pregătite familiei: una pentru daddy, alta pentru Andi: Magda.

Domnul Danielescu își săruta „surpriza” fără să-i descopere caracterul de surpriză specială pe care i-l dăduse Duduia.

15 Și deodată, după efuziunea primului lirism, epidemic, răsună ca-n piesele istorice cînd voievodul descoperă că sfetnicul cel mai iubit l-a trădat un:

— Beatrice!

20 Doamna Danielescu plecase genele. își tunsese părul băiețește, cu unghi la ceafa rasă, și îmbrăcase rochia intermediar scurtă — rochiță totuși — pe care i-o adusese Duduia din străinătate.

— Daddy, să nu spui că nu-ți place! Am întinerit-o cu zece ani, darling!

25 Domnul Danielescu încremenise.

Ca Napoleon în fața piramidelor, parcă se pregătea să spuie cuvinte istorice.

— Și ce-ai făcut cu Cozile Tale?

— Ți le-a adus, daddy.

30 Doamna Danielescu se congestionase. Era tunsă abea de cîteva ceasuri. Duduia o convinsese la Chioaia, și pe drum — de la Chioaia la Iași — că părul lung i-o barbarie compromițătoare:

35 „Așa e vremea, mamă. Toate femeile din lumea bună și-au tăiat părul.”

...că-n Occident nu mai poartă cozi decît chinezii acrobați, că doctorii din Anglia i-au spus că părul lung anemiează și dă migrene și, abea sosite la Iași, o dusesse ca pe o somnambulă la coaforul de dame, luînd

40 asupra ei consecințele, asistase la retezarea cozilor, împachetate pentru daddy în hîrtie de matasă cu inscrip-

- ția „Souvenir”, determinase conturul modern al tun-
sorii apoi, acasă, o modernizase pe terorizata conver-
tită, îmbrăcînd-o cu rochie scurtă și cu sweaterul de
mătase cu picturi cubiste, o fardase cu roșul lichid adus
5 de la Paris, îi răs-picase carminat buzele, îi întunecase
albăstriu pleoapele, și acum o contempla ca pe o casă
renovată după preceptele moderne, pîndind reacția
arhitectului de moda veche.
- Pe doamna Danielescu o înfrigura și o mînca ceafa
10 rasă — dîndu-i parcă un fior — și o neliniștea cochet
privirea uluită a domnului Danielescu.
- Se simțea culpabil întinerită, ca o trăsura devenită
automobil.
- O dată cu părul tuns și cu rochița sprintenie, parcă-i
15 dispăruse amintirea maternităților; se simțea mai de-
grabă soră cu Duduia decît mama ei. Și parcă era *adusă*
nu în fața soțului ei, ci în fața unui *bărbat*.
- Domnul Danielescu o privi, o măsură, o compară cu
amintirile. Și se vede că fardul obrazilor și accentul car-
20 minat al buzelor deșteptaseră o veche lucire în amin-
tirile sîngelui, căci deodată se simți roșind, întinerit
și el, și ridicînd din umeri, ca un om care se decide să
facă o beție, se adresă Duduiei:
- Să mă bată Dumnezeu, da' zău că-i șadebine!
25 Duduia-și sărbători succesul printr-o fantezie co-
regrafică, un fel de dans războinic, ca al triburilor negre.
- În timpul pantomimei părintești, Andi se aran-
jase la oglindă, retușînd în treacăt dezordinea crăvății
și a șuvițelor de păr, acceptînd din semnele succesului
30 de la Universitate numai lucirea ochilor și înfierbîn-
tarea obrazilor.
- Era îmbrăcat sumbru, cu haine albastre, cravată
tot albastră, un albastru mai deschis decît al hainelor;
din aceste valorificări de albastru, capul răsărea palid
35 argintiu, cu umerii obrazilor abea rumeni, cu părul
brun în care mocnea o flacără de aur ruginiu, cu ochi
negri ca mătăsoasele ape ale blăni de lutră, cu bărbie
de adolescent, și linia gîtului la fel tînără, — dînd
o impresie de frumusețe atît de categoric opusă ambian-
40 tei, că te-ntrebai, vîzîndu-i capul, unde-i lancea, un-
de-i calul alb cu filfiit de aripi în galopul lui ceresc?

Această impresie despre el însuși o avea Andi pri-
vindu-se în oglindă, impresie care-i îndestula măguli-
tor nevoia de cochetărie deșteptată-n el de glasul din
salon după ce cîntecul încetase.

- 5 Duduia nu urmărise numai pantomima părintească,
ci și pe a Narcisului din oglindă, cu coada ochiului și-a
ghidului. Liedul cîntat de Magda, acompaniată de Du-
duia, tocmai cînd sosiseră Andi și cu domnul Danie-
lescu, nu era simplă întîmplare, ci rezultatul unei
10 deliberări prealabile. Făcea parte din aceeași categorie
de strategii casnice, ca și măsurile dintr-o sonată de
Beethoven, pe care Duduia le-ncepea de cîte ori s-au-
zea, odinioară, o trăsura apropiindu-se de casa părin-
tească pavoazăată pentru musafiri.
- 15 Confruntarea lui Andi cu el însuși în oglindă nu
se-ntîmplase niciodată atunci cînd Andi o însoțea pe
Ștefana.
- Așa că Duduia interpretase just și valoarea acestei
contemplări în oglindă, cît și semnificația aranjării
20 părului și a crăvății: Andi auzise glasul frumos al Mag-
dei fără să-l identifice, și, nefiind cu Ștefana, recurgea
la oglindă înainte de-a intra în salonul unde era fe-
meia cu glas dulce.
- Porniră spre salon cu Duduia în frunte și Andi la
25 urmă, el singur situîndu-se după ceilalți, nu numai de
politeță, dar și din calcul. Fiind cel din urmă, avea ră-
gazul necesar de-a vedea cine-i în salon, înainte de-a
intra, și de-a se pregăti în consecință.
- S-aștepta tot atît de puțin s-o vadă pe Magda Bol-
30 dur ca și s-audă un lied în casa Duduiei, care trăia în
„veacul vitezei”. Și din pragul salonului, pe cînd dom-
nul Danielescu acorda celor de-acolo cîntea de a-i
strînge mîna, primi, vîzînd-o pe Magda, aceeași im-
presie de parfum de altădată pe care i-o dăduse și
35 liedul.
- Duduia, ca și cum n-ar fi știut nimic, îl prezentă
Magdei.
- Mîna Magdei tremura.
- Era în picioare, rezemată de pian.
- 40 Andi simți că se roșește. Nu întîlni privirea Mag-
dei; își aplecase genele sperios, dar pe obrazii ei ovali

izbucnise o roșeață din acelea care fardează și vârful urechilor cu emoții demodate.

Și doamna Danielescu, și Duduia văzuseră. Ochii lor se întâlneau o clipă numai. Doamna Danielescu se stăpîni, diformîndu-și strîmb un zîmbet, de parcă ar fi privit un miliard de aur revărsat.

Nările Duduiei vibrară.

Nu vorbiseră nimic una cu alta despre Magda Boldur. Dar doamna Danielescu înțelegea, și Duduia pricepuse că mama ei a înțeles. Complicitatea lor se născu fără vorbe, dîndu-le în acea clipă senzația de primejdie și voluptate a contrabandiștilor și a braconierilor.

Sosirea Duduiei din străinătate adunase la ea pe cîteva prietene, care-o însărcinaseră cu felurite comisioane: pudră, fard, parfumuri, mătăsuri, melesteie de metal și cauciuc pentru masaj etc.

Mesele salonului erau acoperite de cumpărăturile aduse, a căror expoziție — cutii de pudră, pufuri enorme, flacoane, tuburi — era în evident contrast cu liedul rătăcit ca o lebădă într-o vitrină cu frivolități femeiești.

Discuțiile, silnic oprite de muzică, reîncepuseră, născîndu-se din flacoane, din cutiile cu fard, din mătăsuri, gravitînd în jurul ultimelor mode din străinătate, consemnate în jurnalele de mode și-n revistele trecute din mînă-n mînă.

Domnul Danielescu blama prin severitatea înfățișării și prin atitudinea parcă asiriană futilitatea subiectelor. Era grăbit să plece acasă, să mănînce și să se culce cu noua versiune a soției lui, care-i dădea o impresie de adulter de cîte ori o privea. Dar doamna Danielescu nu se grăbea de loc. Intrase în rîndul „fetei” și-n „veacul vitezei”.

Andi se retrăsese într-un colț al salonului, așezîndu-se într-un fotoliu.

Toți ședeau pe scaune. Numai Magda Boldur rămăsese în picioare. Era atît de emoționată, că nu mai îndrăznea să se miște de lîngă pianul de care se rezema, cu sufletul ascuns în *Dichterliebe* ca într-un tufiș de liliac. Ea singură era frumoasă dintre toate femeile și

fetele din salon, și singura, nu demodată, dar mai degrabă arhaic frumoasă.

înalță și subțire ca și Andi, avea același profil de efeb grec, și numai ea din tot salonul mai purta pe cap ploaia de primăvară a părului de femeie.

Andi n-o privea. Asculta concentrat discuțiile despre modă.

Intervenii, schițînd ironic o teorie a modernismului vestimentar.

Toate fetele ridicaseră ochii spre el, cu un fel de uimire desfătăată. Cum? Andi mai vorbea cu ele? Se mai amesteca în discuțiunile lor? Nu le disprețuia...

Andi distingea, ca substrat al modelelor actuale, ceea ce numea el — după Gide — coridonismul.

Modernismul detronase „femeia”, înlocuind-o cu efebul. Și modelele femeiești, și cele bărbătești urmăreau realizarea plastică a aceluiași tip de efeb. Vechile attribute distinctive ale sexelor dispăruseră, în confuziunea actuală.

Musteața și barba erau rase; cozile, retezate. Femeilor li se interzicea conturul de amforă plină, robust rotundă, care făcuse gloria femeilor de odinioară. Femeile trebuiau, după canoanele moderne, să fie zvelte ca băieții, nu ca femeile, să pășească bărbătește energetic, nu să alunece ca valul.

Considerațiile lui Andi, pînă la acest punct, convenueau auditoriului feminin, amator de explicații cu rădăcini sexuale. Dar Andi, spre surpriza generală, luă o atitudine potrivnică versiunii moderne a femeii, făcînd elogiul vechiului tip de femeie. Femeia trebuia să reprezinte, după Andi, ca siluetă, curba șerpuitoare, nu unghiul, nu linia dreaptă, nu duritatea atletului. Li era îngăduit să fie zveltă numai atît cît permitea conturul amforei, contur care hotărnicise definitiv

frumuseța trupului femeiesc. Amforă puternic bombată, sau sprinten alungită, dar amforă. Așa hotărîse Dumnezeu, hărăzînd-o maternității, cum amfora e hărăzită apei; așa confirmase geniul grecesc.

Femeia-arbust, femeia-surcică, femeia-frigăruie, femeia-scobitoare erau eresuri ale sexualității moderne,

care încerca să dărîme estetica, impunîndu-i un apetit glandular, nu o revelație estetică.

Apoi combătu tunsoarea modernă. Vechea Dalila tunsese pletele lui Samson, luîndu-i astfel puterea.

5 Moderna Dalila își tăiase propriul ei păr, dovedind prin aceasta că nu mai era Dalila. Parfumul feminității, după Andi, era în păr, și numai în părul lung care înconjura pe femei cu un mister de pădure: nu-l mai aveau. Despletirea pentru noapte, în fața oglinzii, 10 dispăruse. Secase rîul mătăsos al oglinzilor. Gestul pieptenului care vîslea în apa revărsată pe umeri dispăruse. Femeia de azi se pieptăna cu mîinile, ca băieții; își alegea cărarea expeditiv, ca băieții; își comprima părul în filet, ca băieții. Și-apoi, ceafa rasă despodobea 15 pe femei de cea mai încîntătoare nuditate a ființei lor: ceafa rotund și dulce descoperită de părul ridicat.

Duduia zîmbea: se gîndea succesiv la Ștefana și la Magda, — la ea, de loc. Teoriile lui Andi, în sine, o lăsau complet indiferentă. In ce-o privea, știa perfect 20 succesul carnivor stîrnit printre bărbați de ceafa ei rasă. Restul era moft!

Andi, în aceste clipe, nu se gîndea nici la Ștefana, nici la Magda. Dorea numai să ofenseze pe „fetele subțiri”, reinspirîndu-le vechiul respect deferent. Dar 25 înregistrase, decîteva ori, neliniștit, zîmbetul Duduiei.

Și deodată își dădu seama de gafa enormă pe care-o făcea.

Avu o mișcare agresivă.

Se stăpîni.

30 Zîmbi ironic.

Și continuă, afirmînd că s-a mărginit să *expuie* două puncte de vedere. Nu era partizanul nici al unuia, nici al celuilalt, fiindcă generalizările sînt generatoare de erori. Fiecare femeie e o formulă proprie a feminității, 35 călăuzită de legile ei particulare. Arta unei femei e să nu contrazică prin nimic propria ei armonie. S-o valorifice oricum, darsă-n-o altereze. Să-și adapteze fiecare modă, convertind-o într-o versiune adecvată, fără să-și aservească frumuseța unor forme improprii.

40 Femeia adevărată rămîne femeie, și cu părul scurt, și cu părul lung, și grasă, și slabă. Căci după cum un

parfum, același, miroase altfel picurat în părul unei femei, și altfel picurat în părul alteia, căci după cum o pudră albește felurit un ten față de altul, tot așa moda se diversifică în femeile adevărate, care o acceptă, dîndu-i fiecare un accent personal. Moda, oricare ar fi, nu distruge lamentabil decît pe femeile — 5 inexistente ca femei — care nu-s decît manechinele hainelor lor.

Satisfacția era generală; prestigiul monden al lui Andi se reaurise. 10

Numai Duduia era altfel satisfăcută decît celelalte femei, fiindcă revenirea lui Andi subliniase pentru ea, și mai apăsător, sensul teoriei precedente.

Se serviră aperitive picante și băuturi tari. Andi era 15 însetat încă de la Universitate. Nu ceruse de băut pînă atunci, fiindcă-și cruța sănătatea cu o permanentă circumspecție. Recentele arpegii mondene îi uscaseră și mai tare cerul gurii. Duduia îi prepară anume pentru el un whisky cu apollinaris. Inofensiv cînd îl bei, ca 20 o limonada, alcoolul de cereale te umple imediat de flăcări.

Andi era însetat. Duduia-i mai prepară încă un pahar, îl bău pe jumătate.

Se răsturnă în fotoliul comod, cu sufletul lenit ca de o baie de soare, lăuntrică. Nu-i mai venea să plece. 25 Mirosul de pudră și parfum, foșnetul de mătăsuri îi dădeau o vagă impresie de harem în care el era sultanul în vizită. Nu-i mai era dezagreabilă nici senzația de lux, de belșug, care domnea violent în casa Duduiei.

30 Era cald. O căldură geometric egală, de calorifere. Mirosea un pic a cocotă de lux. Luminile erau aprinse, sticlos albe. Răsunau paharele ciocnite, glume...

O regăsi pe Magda, și senzația de lilioci înfloriți pe care-o avusese intrînd în casă, în clipa cînd Duduia 35 se așeză din nou la pian, și glasul Magdei, intimidat la început, apoi sigur, luminos nud ca al sopranelor, începu să cînte tot din Schumann.

Liberîndu-se de constrîngerile de pînă atunci, sufletul lui Andi respiră parfumul de liliac ud, patetic 40 pe cît fraged, al muzicii lui Schumann, în care glasul Magdei răsărea ca o lumină de lună, nostalgic argintie.

închisese ochii, și o revăzu prin ani pe Magda Boldur așezată pe seara vestibulului, într-o lumină de lună care aprindea culorile de toamnă exotică ale vitraliului din dosul ei.

5 Și regăsi, văzînd-o, mirosul de liliesci înfloriți al acelei nopți, — în el ca și în liedurile pe care le asculta, cîntate de'glasul care *clnta*, deși o părăsise pe Magda.

Cînta...

Atunci, o pierduse! Nu mai era a lui!...

10 Deschise ochii. O privi pe Magda cercetător... Da, era aceeași Magda, frumoasă, cu părul cenușiu-blond strîns la ceafă, cu același profil dulce de față de altădată, blîndă, crescută parcă printre bunici, purtînd în culoarea părului lumina lămpilor aprinse seara sub

15 abat-jour, avînd în mișcări reculegerea sfioasă din casele bătrîne, — dar *clnta*, nu plîngea...

Ș-abea atunci, după patru ani, Andi-și dădu seamă că socotise pe Magda ca pe un fel de tablou care-i aparținea. N-o alungase din el, numai că nu se mai ocupase de ea. O lăsase parcă într-un fel de pod sufletesc.

20 Și iată că nu mai era a lui. Desigur. Fusese în străinătate — patru ani —, se îndrăgostise acolo de cine știe ce muzicant, se înstrăinase de el, se liberase, devenind *fata care cîntă*, nu *fata care plinge*.

25 Dar roșeața ei cînd îl văzuse pe Andi? Emoție scurtă, superficială, car^ nu exprima nimic.

Gîntase, cînta — acesta era noul aspect al Magdei, însemnînd emanciparea ei de Andi.

Andi goli restul paharului de whisky.

30 Liedurile clitau dragostea, pasiunea, deznădejdea, speranța — toate cuprinse în suflarea tinereții, toate întîmplîndu-se în aceeași noapte a lumii, cînd pentru Heine, cînd pentru Schumann, înfloriseră toți liliescii, rozele și crinii primăverilor și verelor pămîntului.

35 Și Ștefana?

Gîndul apăru ca un țipăt, înspăimîntîndu-l.

Dar nu se întîmplase nimic, — nimic *in afară*, în *viață*. Totul era la fel ca și înainte. Treceau prin el gînduri, icoane, un uitat parfum de tinereță, și atît.

40

Vroi să reintre în vestibulul casei Boldur. Nu mai putu. Gîndul Ștefanei îi intimidase sufletul. Se gîndi la Ștefana cu teamă, umilit, formulînd totodată cîteva gînduri ciudate: iubirea pentru Ștefana îl apăsa; era prea deșteaptă, prea lucidă, prea energică: îldomina, paralizînd în el tinerescul dragostii, dînd vieții lui ceva sever, sumbru. îl îmbătrînise. îi alungase tinereță.

5 Cum? Ștefana?

10 Trecu prin el deodată, ca vintul uraganelor printr-o fereastră spartă, o enormă deznădejde.

Ștefana! Ștefana! Ștefana!

Trecuse.

Darnu se-ntîmplasenimic, nimic. Gînduri!Fleacuri!

15 Și ascultă din nou, cu ochii spre profilul Magdei Boldur, muzica.

Domnul Danielescu dădu alarma. Era nouă si un sfert.

Răsună un „vai!" general.

20 Ce ușor trecuse vremea!

începură împachetările, vorbele de plecare, preparativele pentru reîntrirea în gerul de afară.

Andi se posomorise, devenind ursuz, ostil.

25 Familia Danielescu pleca la urmă. Duduia dădu ordin să tragă la scară mașinele.

După plecarea musafirilor, familia făcu un pelerinaj la odaia lui Pussy. Nimeni n-avea voie să-l sărute. Pussy urla feroce, și cum urletul lui încă nu devenise englezesc, Duduia curmă vizita, lăsîndu-l să mai fie român în brațele englezoaicei.

30 — Da' bărbatu-tău unde-i? o întrebă domnul Danielescu.

— A plecat la București.

Zîmbi, cu buzele în as de cupă.

35 — Ceva noutăți? stărui domnul Danielescu.

— Poate... politice.

— Liberali?

— Nu cred, dar nu știu.

— La țărăniști? tresaltă domnul Danielescu.

40 — Lasă, daddy, lucrurile serioase. Ajută mamei să-și aranjeze gulerul. Fii cavalier, daddy!

Andi strînsese mîna Magdei mai lung, privind-o stăruitor drept în ochi. Și o văzu palidă, cu o privire prin care fugeau parcă nouri lunari în vînt mare.

5 în automobil, regăsindu-se singuri, tăcură, tăcură...
 Și, brusc, doamna Danielescu făcu semn șoferului să oprească la cofetăria Vlădescu.
 Mașina, frînată deodată, tresări și **stopa**.
 — Andi, ia o cutie de bomboane pentru Ștefana.
 Cînd Andi apăru cu pachetul înmîină, reluîndu-și

10 locul, simți că părinții lui au vorbit ceva în lipsa lui. Și, fără să vrea, își dădu seamă că devenise complicele tăcerii lor, ducînd Ștefanei cutia de bomboane care trebuia să-i scuze pe toți că întîrziaseră la masă, ca și cum nu Ștefana — pe care n-o interesa ora mesei — i-ar fi așteptat acasă, ci doamna Danielescu, pe care trebuiau s-o îmbuneze în felul obișnuit, adică dîndu-i daruri.

15 Și totuși, se simțea solidar cu ai lui față de vinovăția comună și dorința de-a o ascunde, amăgind.

20 Nu aprinsese nimeni becurile dinlăuntru ale automobilului. Erau toți strînși în întunericul mobil ca cel din sufletul lui Iuda după ce-l vînduse pe Isus.

Andi se înfășură atent, ca cei care pleacă în sanie la drum lung, cu pledul peste oghial. Se stîrnise viscol afară.

25 înainte de a-și așeza definitiv capul pe pernă pentru somn, Andi o privi pe Ștefana: ședea la gura sobei, cu picioarele încrucișate subt ea, privind flăcările. O vedea din spate. Îi privea mai ales compresa albă care-i înfășură gîtul.

30 Era enervat.
 — Ștefana, nu-i bine să stai la foc! De asta răcești așa de ușor!
 — „Așa de ușor?” se miră glasul Ștefanei, îngroșat

35 de răgușeală.
 Era întîia ei gripă, într-o casă în care fiecare strănut lua proporții de gripă; și o luase pe deasupra de la domnul Danielescu ale cărui strănuturi nu erau nicio dată acoperite cu batista. Porneau, fanfară în nasul ori-

șicui, ca și cum și microbii ar fi deținut fărîme din personalitatea sa ilustră.

— De ce nu faci gargară?
 — Am făcut.
 5 — Chinină ai luat?
 — Am să iau.
 — Ai să uiți. Iar ai să uiți. Cum vrei să te faci bine dacă nu te-ngrijești?

10 Ștefana tresări. Răsunase atîta lehamete în acel „iar ai să uiți” al lui Andi, încît întoarse capul înspre el, privindu-l lung.

Andi rezistă cîteva clipe. Și iar simți apariția surîsului de „femeie care minte”.

15 De cîte ori îl privise Ștefana în timpul mesei, la fel zîmbise. Era exasperat, — și parcă mai mult de Ștefana decît de el.
 — Noapte bună. Tu nu te culci?

Ascultînd tăcerea Ștefanei, Andi avu o tresărire de mînie. Se culcă, strîngînd dinții cu furie.

20 De cînd venise acasă, dorise ca Ștefana să fie excepțional de bună, de blîndă, de duioasă cu el. El de la ușă îi sărutase mîna cu o afecțiune particulară; în drum spre sufragerie îi dezmierdase umărul și capul, cu o reală compătimire pentru starea ei gripală, care-i dădea o respirație anevoioasă, cu gura deschisă, ca la peștii scoși din apă, o neconținută lacrimare a ochilor congestionați, și o cojire uscată a buzelor. Pe lîngă acestea, era îmbrăcată gros, ceea ce o făcea să pară și mai mică — mai turtit mică —, mai ales după icoana Magdei Boldur, și gîtul îi dispăruse complect sub bandaj.

25 Cercase chiar s-o sărute, deși gripa e foarte contagioasă, și cu toate că Andi avea o profesională nevoie de sănătate. Dar Ștefana, cînd voise s-o sărute, se scuturase de el, fără să-l privească în timpul mesei, participînd distrat — și parcă distant — la masa care însemna sărbătorirea întoarcerii doamnei Danielescu. Și cînd din întîmplare ochii Ștefanei — reci, muți și congestionați de gripă — se întîlniseră cu ai lui Andi, su-

30

35

40

rîsul lui Andi reapăruse, exact în acele clipe, deși nu-i venea de loc să rîdă.

De ce nu-l întreba: „De ce rîzi?”

I-ar fi răspuns: „Nu rîd. E un zîmbet nervos. Ție-
5 nu-ți vine uneori, la înmormîntări, sau cînd un prieten
îți istorisește o nenorocire care te afectează și pe-
tine să zîmbești? Să zîmbești tocmai fiindcă ești trist
și fiindcă zîmbetul în acele clipe înseamnă o necu-
viință, o reacție cinică... E un zîmbet nervos, care do-
10 vedește anarhia din om. Nimic mai mult...”

Dar Ștefana tăcuse.

Și acum tăcea la gura sobei.

Și Andi nu putea dormi.

De cîtva timp, o dată cu începerea cursurilor de-
15 la Universitate, și o dată cu reapariția cotidiană a
acelui „zîmbet nervos”, Andi nu mai cunoștea odihna
și deplinătatea din ultimii patru ani.

D3 cînd se căsătorise, Andi nu mai dormea în casa.
părintească, nu mai era vecinul unei odăi în care lo-
20 cuia cineva din familia lui. Trăia cu Ștefana în căsuța
din curte: trei odăi, un antret și un cerdac. „Sus”, adică
la părinți, mînceau numai. Timp de patru ani muncise
de dimineată pînă seara, preparîndu-și doctoratul
împreună cu Ștefana. Căci doctoratul strălucit luat
25 de Andi însemna, la drept vorbind, mai ales încunu-
narea ideilor originale ale Ștefanei. Andi era mai ales
în stare să facă toaleta literară a ideilor altora, pe cîtă
vreme Ștefana și culturii tot cu viață răspundea, adică
avînd idei și atitudini proprii, pe care Andi și le însușea
30 frățește. Doctoratul lui Andi fusese o colaborare între
el și Ștefana, mintea ei dînd lui Andi vigoarea crea-
țiunii, pe care Andi o înzestra cu grație și subtilitate.

Noaptea, după ce erau frînți de oboseală, lăsau lu-
crul și glumeau, acordîndu-și recreații în care izbuc-
35 nea tot ce era vervă copilărește proaspătă și inventivă
în Ștefana.

Nu mai trăia în Iași, nu mai trăia în casa părin-
tească. Trăia alături de Ștefana, cu sufletul deschis-
ca o fereastră prin care intra soarele zilelor de primă-
40 vară, primenind tot. Pleoapele lăsate pe ochi însem-
nau somn efectiv, nu pîndă în umbra genelor. Și asta

nu numai în ietacul casei lor, dar chiar și la Agapia,
unde-și petrecuseră verile tot în casa mamei Agafia.
Acolo se învecina în timpul nopții cu o odaie în care
erau fie părinții lui, fie Duduia — înainte de a se că-
5 sători, — fie Luchi. Și totuși, nu-i mai spiona, co-
mentînd în gînd, acru, zgomotele și vorbele de alături.
Uneori numai comenta hazliu, pentru Ștefana, cîte
un zgomot surprins. Rîdeau și adormeau, alături unul
de altul, somn deplin, somn sănătos. Timp de patru
10 ani, Andi n-ar fi avut să roșească față de Ștefana, pen-
tru nici un gînd de noapte, ascuns ei.

Din toamnă însă, de cînd cu succesele universitare,
apăruse și zîmbetul de „femeie care minte”, și păian-
jenul care pîndea sub somnul aparent al lui Andi.

Dar nu mai pîndea, ca odinioară, viața unei odăi
înceinate, ci pe Ștefana. Și parcă de atunci nu mai
dormea în ietacul celor patru ani de muncă și de dra-
goste, alături de Ștefana, ci în vechea lui odaie de ti-
nereță, cea din casa părintească, din care pîndea pe
20 Ștefana ca pe un *vecin de odaie*, nu ca pe un tovarăș
de somn frățesc, de muncă și de viață.

O spiona, cu genele fățarnic plecate, cu somnul
aparent, numai, vigilent în afară ca țevile puștii cînd
stai la pîndă.

De ce nu se mai culca Ștefana o dată cu el?

Uneori ceteau împreună literatură, schimbau pă-
reri și impresii asupra personajilor. Nu mai vorbeau
nimic despre ei, despre ce-a spus Andi la Universitate
studentilor, despre ce-a făcut Ștefana în timpul ab-
30 senței lui, și întotdeauna Ștefana rămînea trează fă-
țîș, cu lumina aprinsă, cu cartea în mîină, sau la gura
sobei, după ce Andi declara că se culcă.

De ce nu-l însoțea?

Zîmbetul de „femeie care minte?” De ce nu-l în-
35 treba?

Și somnul lui Andi se enerva, devenind insomnie
mocnit agresivă, pîndind-o pe Ștefana.

De la o vreme îl supăraseră lumina aprinsă. În defi-
nitiv, el muncea, avea nevoie de odihnă, de somn. Și
40 Ștefana putea să-și închipuie că nu poți adormi de-a
binelea cu lumina aprinsă!

Apoi fumatul în ietac. Înainte — adică în timpul anilor de muncă solidară — lucrau amîndoi în birou, venind în ietac numai să doarmă. Ștefana fuma în birou. De cînd însă nu mai adormea o dată cu Andi, Ștefana fuma în ietac la gura sobei, și după ce Andi — oficial — dormea. Lui Andi nu-i plăcea, mai ales asupra somnului, mirosul înecăcios al fumului de tutun. Se frămînta în pat, întorcîndu-se cînd pe-o parte, cînd pe alta, că doar va înțelege Ștefana că lumina și fumul nu-l lasă să doarmă. Ea fuma înainte la gura sobei, cu ochii îndreptați spre flăcări. Dacă se întîmpla să fumeze mai mult, înainte de-a se culca, deschidea ferestrele, aerisind îndelung. Asta îl supăra pe Andi și mai tare, mai ales toamna și iarna. Prezența aerului rece în ietac îi alarma somnul, luîndu-i intimitatea căldurei închise.

Treptat, începuse să-l sîcîie, să-l irite, să-l enerveze tot ce făcea Ștefana după ce el declara oficial că se culcă. Fiecare filă întoarsă, fiecare chibrit aprins, fiecare oftat rătăcit între respirații îi dădea o tresărire care-l crispa. Dimineața se deștepta ostent, c-o greutate premergătoare migrenelor, aruncînd o privire ursuz dojenitoare somnului Ștefanei.

Și parcă toate enervările acumulate de Andi în ceasurile de nesomn la pîndă, ale ultimelor luni, veniseră în această seară să-i zgîrie matasa zburlită a sufletului.

O auzi pe Ștefana aprinzîndu-și țigara de la cărbuni. Auzi întîia aspirație a fumului, adîncă și-i venea să rupă cu dinții învelitoarea pernei.

De ce nu se culca odată? Era gripată. Chinină nu lua — era sigur. Gargară nu făcea — era sigur. Și era sigur c-are să-i vie să facă gargară tocmai acuma, ca să-i strice somnul.

Se răsuci în pat. Avea pe spinare mîncărimi de insomnie. Pe deasupra, alcoolul băut la Duduia îi dăduse o arsură în piept și o sete uscată. Și Ștefana nu-l lăsa să doarmă! A doua zi avea curs. Simțea că se va deștepta îngreuiat, fără chef de lucru.

De ce nu se culca odată?

Ce corvadă să dormi cu altcineva în odaie! Nici unul nu-i liber să facă ce-i place.

Dacă i-ar propune Ștefanei să-i aștearnă pentru noapte pe canapeaua din biroul lui? El să doarmă acolo, ea să fie liberă în ietac.

Măcar în timpul gripei. Se mirase cum scăpase pînă atunci! Dormeau într-același pat. E absurd, în definitiv, fiindcă ești căsătorit cu o femeie, să te căsătorești și cu toate boalele ei! Mai ales că el muncea. Avea nevoie de sănătate. Și era slab pe deasupra. Nu era ca Luchi, un munte.

O vedea, cu ochii închiși, pe Ștefana, bunducită de îmbrăcămintea groasă, legată la gît, cu ochii injectați. Se slătise... Da. Slăbise, își pierduse culorile, rotunjimea obrazilor.

Iar fuma!

Și brățara aceea care zornăia mereu la cea mai ușoară mișcare! Zornăitul ei îl enerva ca ronțăitul unghiilor, ca rozătura șoarecilor, ca apa care picură în uluce, ca foșnetul gîndacilor negri în ziare uscate... Și tusa, tusa din gît, care pare factice!

Ce?

O auzi pe Ștefana stingînd lumina, apoi ieșind în vîrfuri. Se ducea la el în birou. Deschise ochii. Flăcările sobei luminau divanul jos pe care dormea, aprinzînd culori de căpșune pe șalurile de pe pereți. Era cald în odaie. Afară șuiera viscolul. Căscă lung. Se simțea în sfîrșit confortabil singur. Se culcă de-a binelea.

Și în clipele premergătoare somnului — zîmbitoare lene a întregii ființe care se topește ca omul de zăpadă în soare de primăvară — Andi se simți singur nu fiindcă plecase Ștefana, ci fiindcă o clipă gîndul o adusese pe Magda Boldur în brațele lui.

Ștefana nu aprinsese lumina în birou. Mai pusese cîteva lemne pe foc și se așezase iarăși la gura sobei, aprinzînd alte țigări. Fumul tutunului era singura gargară de care avea nevoie în această noapte.

Atitudinea familiei față de ea, începînd cu fructele zăhărite oferite de doamna Danielescu, și continuînd cu dulceaga și exagerata serviabilitate din timpul mesei dată nu în cinstea ei, ci în cinstea stăpînei care se

5 întorcea acasă, împreună cu comportarea identică a lui Andi, zîmbetul, oribilul zîmbet, falșa solicititudine și întrebările enervate despre sănătatea ei se totalizau în oroarea unei singure certitudinii: că e *străină* tuturor, și lui Andi. Nu știa ce se întîmplase, dar întreaga familie — afară de Luchi, care nu fusese la masă — purta față de ea aceeași mască de falșă solicititudine, care le dădea tuturor un fel de licheism solidar, ca celor care completează împotriva cuiva de care se tem.

10 Cauza n-o interesa.
Ceilalți n-o interesau.
Dar Andi...
Andi-i ascundea ceva. O mințea. Și nu de azi, de cîteva luni, de cînd era profesor.

15 Gîndurile treceau ca un galop al inimii, sfărîmînd și-ndurerînd tot.
Andi mințea chiar din ziua prelegerii inaugurale a lecției de deschidere. O rugase să nu asiste. Se temea că prezența ei îi va da tracul debutanților.

20 Nu văzuse durerea ei. Cum, ea, tovarășa lui de muncă, să nu-l privească tocmai în clipa cînd avea să domine cu sufletul lor comun, cu munca lor comună — căci lecția lui de deschidere era a lor, cel mai pur copil al dragostei lor, entuziasm alăturat, idei altoite

25 oi) una pe alta, suflete amestecate în exaltarea aceleiași flăcări...
Aflase din gura altora succesul la care numai ea nu asistase.
Dar asta nu însemna nimic. Ea nu s-ar fi dus acolo* ca să culeagă, în calitate de soție, aplauzele publicului ieșan venit să-l asculte. Ea vroia să-l asiste în acea clipă grea, cu toată căldura și frăția dragostii ei, așa cum îl însoțise pe tatăl ei în timpul războiului. Vroia să împărtășească alături de Andi acea formidabilă

40 apăsare de labă de leu, a curiozității publicului în* clipa apariției la tribună a debutantului.

Fusese singură acasă, tocmai în acea zi, cea mai înfrigurată a vieții lor comune.

Și se înapoiaseră cu toții, glorioși de gloria lui Andi, — înstrăinați de ea.

5 Atunci apăruse oribilul zîmbet falș pe fața lui Andi. Și semnificația zîmbetului, poate parțială, o descoperise întîmplător, aflînd de la Luchi cîteva fraze din lecția lui Andi.

Toate aceste fraze făceau elogiul sufletului ieșan.
ao Vra să zică, Andi adăugase într-ascuns de ea, în fața publicului ieșan, nu numai alte fraze și idei decît cele formulate alături de ea, dar luase și altă atitudine față de ieșenism, complect opusă celeia spovedită Ștefanei.

15 Penibila noapte a primului succes, pentru Ștefana, care descoperise nu numai că prima atitudine publică a lui Andi era o platitudine, dar că nici n-avusese curajul, onestitatea să se destăinuie ei. Era flămînd de glorie — dobîndită oricum — ca și domnul Iustin Danielescu.

De-atuncea, zi cu zi, se repetase zîmbetul falș, alungînd dintre ei perfecta transparență sufletească a unuia pentru celălalt, îl simțea pe lingă ea, clipă cu clipă, laș și ipocrit, mereu izbucnind în afară, distrat și somnolent de cîte ori rămîneau singuri în odaia lor, nemaiconsultînd-o în privința activității universitare, nemaîmpărtășindu-i nici un plan, nici un proiect, nici o idee, vorbind cu ea în clipa de frățească intimitate a patului, ca la teatru cu o vecină de stal, banalități literare care nu dovedeau decît' preocuparea lui cerebrală de-a părea gentil și afectuos cu ea. Il surprindea privind-o pe furiș cu ochi răi, care mărturiseau clandestin enervările pe care vorbele n-aveau curajul să le exprime. Și toată comportarea lui, do-

25 nică, piezișă, dovedea o falsitate femeiască, nu bărbătească. N-aveanici furii exterioare, nici violențe, nici vorbe aspre, nici înfruntări fățișe. Toată ostilitatea lui lăuntrică era învăluită în aceeași dulceață factice, ca și oribilul zîmbet care-i desfigura frumuseța, trivializîndu-i puritatea trăsăturilor.

30
35
40

Și de-atunci începuse s-o mintă pentru lucruri mărunte.

La început, venea acasă de îndată ce-și isprăvea cursul. Treptat, începuse să întârzie, dând el singur explicații pe care ea nu i le cerea. Ba că fusese reținut de un coleg, ba că dăduse studenților indicațiuni pentru lecturi suplimentare, ba că întârziase la librărie. Același zîmbet îi contracta buzele care mințeau.

— Andi, tu ai nevoie să te plimbi, să te odihnești. Plimbă-te, eu nu mă supăr, îi spunea Ștefana.

Andi protesta cu indignare, pretinzînd că singura lui plăcere, că singura lui odihnă erau ceasurile pe care și le petrecea acasă. Că nu putea suferi „tîrgul infect”, adică lașul. Afirma că are o adevărată repulsiune pentru forfoteala semito-burgheză a străzii Lăpușneanu. Pe strada Lăpușneanu, spunea Andi, se plimbau numai cei care aveau nevoia aplauzelor și pe stradă, fiecare simțindu-se acolo actorul unui anumit public pe care-l căuta. Femeile care inaugurau o haină nouă acolo se duceau să culegă admirația publicului lor bărbătesc, adică a tuturor flirturilor prezente și viitoare, precum și să constate invidia publicului lor femeiesc, adică a tuturor cunoscutelor a căror pungă le interzicea o haină la fel de luxoasă. Literații care publicaseră un nou volum pe strada Lăpușneanu recoltau primele aprecieri, comentarii, elogi și exclamații admirative. Ziariștii care publicaseră un articol vehement acolo, pe stradă, căutau confirmarea răsunetului urmărit și sperat. Acolo, actorii, după un succes, căutau *en détail* echivalentul verbal al aplauzelor colective. Pentru Andi, strada Lăpușneanu era vitrina cea mai publică a măștilor balului mascat. El n-avea ce căuta acolo.

Și mințea, însușindu-și, și exagerînd cu servilism, repulsiunea Ștefanei de-a se plimba în centrul orașului. Pentru Ștefana plimbarea însemnase întotdeauna plecarea spre orizontul larg. În toate orașele îl căutase, și-l găsisse, cum apele mici își găsesc fluviul, și fluviul marea. Pentru Ștefana plimbarea nu însemna un fel de salon exterior casei, în care te-ntîlnești cu diverși cunoscuți, palavragind de-a-n picioarele, sau stațio-

nînd cu grupul cunoscuților întîlniți în fața unei vitrine, ca în loja unui teatru.

Dar Ștefana nu fugea de oameni în plimbările ei. Nu acest gînd — de-a-i evita pe ceilalți — îi determina plimbările. Evitarea lumii era o consecință, nu un scop. Scopul era aerul curat, bucuria de-a umbla repede, de-a simți în pași ritmul inimei active, nu lenea căscatului dus de-acasă și pe uliți; scopul era descoperirea aceluia arc de triumf pentru suflet, al orizonturilor vaste.

Plimbările îi aduceau Ștefanei un echilibru necesar, eliberînd vitezele ce se acumulau în organismul ei. Natural, aceste plimbări care nu urmăreau plăcerea citadină de-a saluta cunoscuți, de-a vorbi cu amicii, de-a privi afișele teatrelor și pe-ale cinematografelor, de-a cerceta vitrinele, de-a inspecta noutățile magazinelor, ci plimbarea în sine, viteza ei, priveliștele ei mereu schimbate, mirosul cîmpului și al pădurilor de la marginea orașelor, și vîntul, vîntul liber, care vine de undeva nebun de libertatea lui, și care în oraș e numai colb, o izolau de toți cei care se plimbă pe strada Lăpușneanu și la Copou în limitele plimbării obiștești care nu urmărește decît formal aerul curat, de fapt urmărind tovărășia acelorași cunoștințe din oraș, și-n locurile de plimbare oficială.

La început, în primul an al căsătoriei, Andi o însoțise de cîteva ori pe Ștefana în plimbările ei, reluînd ritmul și dimensiunile extraurbane ale celor cîteva plimbări bucureștene din timpul logodnei. Dar Ștefana și cu Andi nu se potriveau în pas. Asta o constata Ștefana cu aceeași consternare superstițioasă cu care privise la București, în timpul plimbării cu Andi, desprinderea călcîiului.

Andi avea tendința de-a merge încet, „cu pas de înmormîntare”, spunea Ștefana, care avea un pas energetic și egal. După cîteva plimbări în doi, Ștefana se înapoiase superstițios tristă, Andi, extenuat.

Ștefanei nu-i intra în minte cum se putea ca Andi să nu priceapă și să nu guste hrana sufletească a plimbării, glorioasa osteneală pe care-o lasă trupului.

Și plimbarea începea pentru ea abea de la bariera orașelor.

— Da, Ștefana, dar eu n-am sănătatea ta. Pe mine mă așteaptă la bariera orașelor o raniță grea, pe care-o port în spate.

Și Ștefana, cu inima strînsă de pe-atunci, se plimbase fără tovarăș, singură, aducîndu-i lui Andi, la întoarcere, vibrația de aer curat, de sănătate, pe care sedentarul Andi o primea ca un tonic servit în odaie, fără să participe la efortul care-i dăduse naștere, efort care era însuși principiul bucuriei pentru Ștefana, iar pentru Andi, numai efort.

Și la Agapia se repetase aceeași despărțire temporară. Numai Ștefana se plimba prin munți, uneori cu Luchi: Andi aștepta acasă să-i aducă parfumul brazielor din vîrfuri și perspectivele de culme.

Dar pe atunci Andi nu se plimba singur. Din toamna aceasta, însă, Andi întîrzia în fiecare zi tot mai mult, după ce-și isprăvea cursul la Universitate, și Ștefana nu-l blama fiindcă s-ar fi plimbat pe strada Lăpușneanu — ca cei pe care Andi, nu Ștefana, pretindea că-i disprețuiește — ci fiindcă-i mințea, afirmîndu-i o improvizată oroare de strada Lăpușneanu.

Ștefana n-avea decît compătimire pentru cei care înțelegeau prin plimbare un du-te vino de cîteva ceasuri pe o stradă centrală. Aceeași compătimire pe care o avea pentru cei care temîndu-se de răceală trăiesc mereu îmbodoliți, și cu ferestrele închise, fiecare anotimp însemnînd pentru ei mai ales o nouă primejdie de răceală decît o nouă bucurie. Vara asuzi; toamna e umedă; iarna-ți amenință plămîinii și laringele cu gerul; iar primăvara e anotimpul dezechilibrat, care conține-n el și vară și toamnă și iarnă, cu toate primedjiile lor sporite de reputația de benignitate de care se bucură primăvara pe nedrept.

Același gen de compătimire i-l inspirau Ștefanei cei care, renunțînd la orizontul deschis, -își „ucideau vremea”, cot la cot, cu pas de înmormântare — după nevăzutul dric al vremii lor—plimbîndu-se în spațiul identic al aceleiași străzi, mărginită de aceleași clădiri, umblată de aceiași oameni care se-ntorceau acasă spunînd:

„Știi, l-am văzut pe cutare”, în loc să poată exclama: „Doamne, ce nouri am văzut, ce aer am respirat!”

De altfel, Ștefana-i afirmase lui Andi că ceea ce otrăvește sufletul oamenilor în genere, și pe-al provincialilor în special, e tocmai gregarismul lor, conștiința și nevoia de-a trăi mereu unii lîngă alții, văzîndu-se mereu, auzindu-se mereu, sătuli unii de alții, dar incapabili să se izoleze cîtva timp. Ștefana susținea că oamenii nu pot fi buni unii față de alții, nici îngăduitori pentru maniile reciproce decît dacă-și acordă pauze, ieșind din comunitate, acumulînd fiecare, în absența celuilalt, cîte puțină singurătate activă, fără să se gîndească unii la alții.

Și-i ilustrase acest punct de vedere luîndu-l chiar pe el de exemplu. îi amintise de spovedania lui premergătoare dragostii lor. înainte vreme, cînd Andi trăia în aceeași casă cu părinții lui, treptat începuseră să-l enerveze. Le vedea numai cusururile, cu acreală, fără îngăduință, fără pic de milă pentru ei în judecățile lui mintale. La masă remarcă numai infracțiunile în legile educației, ale tatălui lui, *urindu-l* pentru fleacuri. De ce? Fiindcă trăia în permanență cu părinții lui; chiar și-n absența lor, gîndul lui îi urmărea, descoperind în activitățile lor tot ce putea să-l sîcîie, să-l enerveze, să-l revolte.

Leul mîncat de furnici: asta însemna pentru Ștefana viața în comun, viața de familie, așa cum e înțeleasă mai ales în provincie.

Viața, viața puternică, tragic vastă, era meschin fărîmițată de enervările zilnice ale celor care trăiau în comun, fără să-și impuie salutarele despărțiri. Ori, plimbarea — înțeleasă în felul Ștefanei — era cel mai la îndemîină corectiv al acestei meschinizări. Să se plimbe singur fiecare, ostenindu-și trupul, primenindu-și sufletul, uitîndu-i pe ceilalți, și la întoarcere, în clipa regăsirii în căminul comun, fiecare va fi mai bun, mai vesel, mai optimist, mai îngăduitor. Vor dispărea „nervii”, mica isterie provincială. O plimbare adevărată înseamnă un cer senin pe care-l aduci acasă cu tine.

Dar străzile hărăzite plimbărilor, cu semnificația lor de salon urban, înseamnă tocmai contrarul. În loc să fugă unii de alții pentru a acumula puțină viață, oamenii, nici în clipele de libertate profesională, nu se pot despărți, nu pot renunța la contactul comun, care permanentizează în ei aceeași iritare produsă de viața cot la cot, dându-le acreală, lehamete și un meschin pesimism.

Mai demult sugestionat de atitudinea Ștefanei față de plimbările gen „strada Lăpușneanu”, Andi devenise un fervent adversar al acestei străzi. Și se lepăda de ea cu mai multă îndrjire tocmai din epoca — dată din toamnă — când începuse să o frecventeze. Într-o zi când Ștefana ieșise pe strada Lăpușneanu după cumparaturi, îl întâlnise pe Andi cu un grup de bărbați, rezemat de bara de metal din fața unei vitrine, primind defilarea publicului ieșan.

Minciună mărunță, dar cu atât mai tristă. Minciuna mare, minciuna care tinde să ascundă o ticăloșie, e urită, desigur, dar ascunde ceva, *un fapt*. E o lășitate, dar e dictată într-o măsură de instinctul de conservare. Pe câtă vreme minciuna mărunță, pricinuită de nimicuri zilnice, dovedește că-nvățătură ei e *numai sufletul*, nu o faptă, oricât ar fi de odioasă, — e numai sufletul, de care cel care minte se rușinează, simțindu-și-l corupt.

Ștefana, chiar în ziua când îl întâlnise pe strada Lăpușneanu, îi repetase sfatul de mai înainte.

— Andi dragă, de ce-mi ascunzi că te plimbi pe strada Lăpușneanu? De ce crezi tu că o plăcere de-a ta poate să mă supere? Nu vezi tu câtă meschinărie sau orgoliu absurd îmi presupui atribuindu-mi astfel de gânduri! Tu ai trăit prea multă vreme numai cu mine. Acum ai nevoie de oameni. De ce să mă supăr? Tu ai și alte nevoi decât mine. Tu ești *tu*, ai sufletul tău cu calitățile și defectele lui: așa ești. De ce vrei să *pari* ca mine? Mie mi-e rușine când mă plimb singură fără de tine, fiindcă m-aș bucura de ceva în afară de tine, în absența ta? Nu. Fiecare cu sufletul lui, cu nevoile și cu ciudățeniile lui. Tu ai nevoie de oameni, cumeu am nevoie de copaci, de verdeață. înseamnă că eu îți

sînt superioară? sau că tu ești un om de rînd? Ție nu-ți place natura...

Andi, tresărise, încrunțat.

— ...Nu-i rușine, Andi, să nu-ți placă natura, cum nu-i rușine să nu-ți placă muzica sau pictura. Rușine e să te prefaci că-ți plac. De ce vrei tu să dai numai-decît un sens meschin plimbărilor pe strada Lăpușneanu? Tu devii un om public. E natural, într-o măsură, să nu fugi de oamenii în mijlocul cărora începi să trăiești. Ai o nevoie explicabilă să-i vezi nu numai la Universitate, dar și-n alte părți. Singurătatea ta alături de mine a fost prea lungă; a început să devie o constrîngere. Ai nevoie de oameni: asta-i sigur. Dar pe mine nu mă jignește această nevoie, dragă Andi.

De ce nu vrei să-nțelegi? Tu nu ești un anahoret... Te sfătuiesc chiar să trăiești mai mult printre oameni. Du-te la club, înscrie-te la masoni; să mergem la teatru dacă vrei; în sfîrșit, caută-ți tu singur distracții sociale. Strada Lăpușneanu cred că nu înseamnă pentru tine un cult meschin al publicității, ci dorul de oameni, de societate, pe care deocamdată această stradă ți-l satisface...

Andi protestase, jignit de tot ce-i spusese Ștefana.

Cum? El nu iubea natura? Fiindcă debilitatea lui îl împiedeca să se plimbe? Dar asta nu însemna nimic! Poți iubi natura și de la fereastră, și de pe stradă, poate mai mult chiar decât cei care trăiesc în mijlocul ei neconținut. Ștefana confunda sedentarismul lui, care nu era decât consecința neputinței lui pentru efortul fizic, cu infirmitatea celor pentru care natura nu există. Nu iubea natura? Dar nu-l bucura pe el tot ce-i povestea Ștefana când se-ntorcea din lungile ei plimbări? El era ca pictorii orbi și ca muzicanții surzi. Debilitatea lui fizică îi interzicea contactul direct cu natura, pe calea plimbărilor. Dar natura exista pentru el cu aceeași dureroasă intensitate cu care există culoarea pentru pictorul orb și sunetul pentru muzicanțul surd...

Strada Lăpușneanu? Dar Ștefana îl insulta, atribuindu-i nevoia de-a frecventa acest canal de scurgere

al vanității ieșene. Se vede că Ștefana nu acorda nici un credit vorbelor lui, de vreme ce nesocotea atitudinea lui statornică încă din copilărie față de această stradă pe care întotdeauna o ocolise.

5 A! se-ntîmpla să treacă pe strada Lăpușneanu. Se-ntîmplase chiar să staționeze, rezemat de bara unei vitrine. Dar putea face necuviința de-a refuza tovarășia unui profesor universitar, coleg mai în vîrstă, care se plimba în fiecare zi pe strada Lăpușneanu, jignindu-l, mortificîndu-l, atunci cînd i-ar fi împărțășit atitudinea lui față de această stradă? Ștefana era *li-*
10 *beră*. Ea nu trăia în mijlocul constrîngerilor sociale. Ea n-avea nici-o obligație. Ea era o simplă persoană suverană pe actele ei, de care nu se ocupa nimeni. Dar
15 situația lui îi impunea anumite constrîngeri, anumite cedări — fără de mare importanță — la slăbiciunile colegilor lui universitari.

— De altfel, chiar tu, Ștefana, n-ai fost cu mine, n-am suferit alături de tine la seratele Dudaiei, ca să
20 n-o jignim prin absența noastră?

Dar nu înțelegea ca tocmai Ștefana, atît de lucidă și atît de *dreaptă*, să-i atribuie gînduri și atitudini care-l umileau, vădindu-i și neîncrederea Ștefanei în el...

Și mințea!

"25 li ținuse un adevărat discurs, socotind-o ca pe un *public* oarecare, însuflețit în vorbele lui de superficialitate sinceritate oratorică.

După acest discurs se *convinsese* singur că are dreptate, și parcă așteptase *aplauzele* Ștefanei pentru *discurs*, — nimic alt.
30

De-atunci, tăceri, tăceri, tăceri, zi cu zi agravînd îndepărtarea lui Andi de ea, acumulînd minciuni după minciuni — tot mărunte —, făcînd din ce în ce mai imposibilă explicația loială. Ceea ce fusese străveziu
52 pînă atunci în Andi devenise compact, mat, mască în loc de obraz, ten al fardului, nu al sîngelui de subt piele.

Toate gîndurile care se adunaseră în sufletul Ștefanei, risipite, fărîmițate, apăruseră deodată în această
40 seară, ca o enormă stalactită atîrnînd de suflet.

Și după ce văzu oroarea evidentă a aglomerării lor compacte, îi apărură două oroare: *tăcerea ei de pînă atunci*.

5 De ce nu-i vorbise lui Andi? De se nu-i spusese tot, toate gîndurile ei, toată durerea și tot dezgustul ei, tot, tot, tot? Să nu-i fi ascuns nimic. Să-l fi constrîns să recunoască. Să fi redeșteptat în el sufletul de pînă atunci, sufletul care cutezase înainte de-a se naște iubirea lor, să-i facă spovedania tuturor turpitudinilor, fără cruțare nici pentru el, nici pentru
10 ceilalți.

De ce tăcuse?

15 Desigur, o astfel de convorbire însemna un greu efort pentru ea. Adevărurile pe care ar fi trebuit să i le spuie lui Andi l-ar fi mortificat profund; risca poate-astfel să-l îndepărteze iremediabil de ea...

Cum? Acest efort o înspăimîntase? Această primejdie o împiedecase?

20 Cum? Dragostea ei dăduse îndărăt în fața unor astfel de obstacole?

Azvîrli țigara.

Și-n fața flăcărilor sobei își acoperi fața cu minile, ascunzîndu-și-o parcă de privirea focului.

25 După groaza de Andi începea groaza de ea însăși.. Fiindcă abea acum descoperise semnificația tăcerii ei: devenise și ea, fără să-și dea seama, o cîrțiță provincială.

30 Ani de-a rîndul, în timpul vieții alături de Matei Velisar, nu pregetase niciodată — cu orișice risc — să-i spuie în față cele mai crude adevăruri. Și el la fel. Luptau. Unul învingea. Și redeveneau frați, mîna în mîna. Nimic ascuns între ei, nimic pieziș, nimic dosnic. Ceartă violentă, dar nu nervi subterani, rîme-vîscoase.

35 Și-acum, în clipele de primejdie ale dragostii ei,, tăcuse. Adunase gînduri în ea, fără să-i spuie lui Andi tot, tot, tot.

40 Dar tăcerea ei, pasivitatea ei îndurerată, asista-rea inactivă la tot ce se întîmplase în ultimul timp erau altceva decît o minciună, decît teama comodă d&a nu înfrunta lupta deschisă?

Și deodată, scrisorile lui Matei Velisar îi înconjură sufletul, ca un cântec de corn, ascultat din temniță.

De patru ani nu-l mai văzuse pe tatăl ei. îi invitate, ținându-și făgăduința din timpul logodnei, să vie amîndoi la Gonstantinopol, chiar în vara primului an de căsătorie. Andi, însă, preferase vilegiatura la Agapia. Acolo putea să lucreze cu spor, — spusese el. Și Ștefana îl urmase la Agapia, fără șovăire, fără părere de rău. în anul următor, Matei Velisar fusese avansat și trimes la o legăție din Extremul Orient. De-atunci, numai scrisori, cetite de Andi și Ștefana, tîmplă lingă tîmplă, ca o carte de povești.

Ga o carte de povești!

Matei Velisar *trăia* mereu, pe cînd ea începea să moară.

Cum? Se mai gîndea la ea? Cînd dragostea ei muera suht ochii ei, cerîndu-i ajutor...

Aprinse lumina.

Se uită în oglindă.

Zîmbi trist.

N-o mai recunoștea pe Ștefana Velisar în Ștefana Danielescu.

Avea în ochii ei, și-n fața ei, ceva apatic și febril laolaltă, o nehotărîre chinuită, care nu mai amintea energia calm zîmbitoare și plenitudinea gravă a chipului de odinioară.

Și se slușise. îmbătrînise. în colțurile gurii se schițau două dungi amare.

Orbitele se afundaseră, dînd ochilor o strălucire de apă întunecată în peșteri umede...

Răsună o bătaie la fereastră, prin șuietul viscolului.

Ștefana tresări, parcă auzind Destinul.

— Ștefana!

— Tu ești, Luchi?

îi deschise ușa. Luchi intră cu obraji arși de ger, cu gene de argint fraged, scuturîndu-și omătul, aducînd în odaia îmbîcsită de tutun mirosul de miez de harbuz al gerului.

— Să trăiești, Ștefana.

Rîdea, cu sufletul în obraji ca un foc bengal.

O luă în brațele lui de urs bun, sărutînd-o pe obraji.

— Ți-am adus cîteva flori. Știi ce-am găsit...

Ștefana ridică mîna, în semn de protestare.

— ...Să nu te superi, am cîștigat la cărți.

— Luchi dragă, îți mulțumesc, dar pentru ce mă feliciți?

Luchi se bătu cu palma peste coapsă.

— Bine, frate dragă, da' azi îi aniversarea nunții voastre...

Ștefana scăpă florile din mîna.

Cîteva clipe, rămase cu ochii ficși, cu obrazul palid, ca cerul de amurg în care a căzut o pasăre ucisă.

Și deodată ochii i se umplură de lacrimi.

— Ștefana!

Luchi se uita la ea cu brațele deschise, stîngaci în marele lui trup candid, neștiind ce să facă.

— Nu cumva te-a ofensat cu ceva Duduia?

— Nu, Andi, Luchi... mă încurc; nu...

— Da' Andi ce face?

— Doarme.

— Doarme!

Afară, Luchi scoase din buzunarul paltonului o sticlă de șampanie și, cu o mișcare năprasnică, o făcu țândări.

Viscolul izolase lașul ca pe-un cătun pierdut în munți, întrerupînd circulația trenurilor, a trăsurilor și a automobilelor.

Fiecare trăia cît mai mult la el acasă, orice drum însemnînd un efort și-o suferință. Oamenii treceau pe străzi cu sufletul închis în blănuri și în șube ca într-o casă de fier, despersonalizați, grăbindu-se să ajungă cît mai repede la destinația profesională, fără să se mai ocupe unii de alții, fără să se mai observe, fără să se mai salute.

Nu mai răsunau conversații pe străzi, nici interpelări familiare, ci numai gîffiri și strănuturi cu nasul în gulerul blăniei sau al paltonului.

Iarna reclădise orașul dintr-un alb dement, parcă făcut din fulgere și din pulverizări de aurore boreale.

Străzile apăreau ca sloiuri de gheață plutitoare, pe care izbucnirile viscolului treceau ca stafiile.

5 Trecătorii erau rari. Viața străzilor se simplificase. Nimic de prisos, numai utilul, care le apărea tuturora ca un eroism pe astfel de vreme. Rarii oameni erau concentrați, ursuzi și firoși ca pe vremea cavernelor, luptînd cu vîntul, amplificați și îngreuiți de ză-

10 pada căzută și pe ei, și pe casele devenite ale anotimpului, nu ale orașului.

Se scumpiseră lemnele și șoșonii.
Ziarele din București nu mai veneau.
Firele telefonice erau rupte.

15 Lupii — se spunea — apăruseră pînă la barierele orașului.

Un rabin prevestise — spuneau evreii de moda veche — încă din anii trecuți, această iarnă cumplită.

20 Babele descoperiseră în gromovnice aceeași prevestire revendicînd-o.

Ziarele locale făcuseră din viscolul care bîntuia c-o neîndestulată ferocitate un subiect de reportajii senzaționale, avînd aerul că reprezentantul fiecăruia dintre ele luase un interview 7arului polar al iernilor,

25 aducînd la cunoștința cetățenilor ieșeni intențiile Demeștei-Sale.

Și mercurul termometrelor zilnic se cobora tot mai subt 0. Ziarele urmăreau temperatura văzduhului ca pe-a unui rege bolnav, dînd zilnic buletine. Cînd termometrul arăta — 10°, ziarele anunțau — 15°, iar cetățenii îl coborau, în conversațiile despre greutatea vremurilor și ticăloșia partidelor politice, pînă la — 20°. Iar ziarele afirmau că la Dorohoi termometrul a făcut o performanță de — 30°.

35 Meteorologii locali întrebați de către ziaristi, în calitate de eminente locale ale papalității atmosferice, anunțaseră că vine un val de frig și mai puternic.

— Unde-o s-ajungem? se întrebau ieșenii cetînd seara ziarele locale, cu genunchii în gura sobei.

40 Domnea în toate casele o senzație de cataclism cosmic, agreabilă într-o măsură, fiindcă, oricum, vis_

colul parcă e mai benign decît izbucnirea unui vulcan, decît furtuna pe mare, cînd ești pe vapor, decît simunul în deșert și decît războiul mondial pentru cei mobilizați.

5 Ba chiar viscolul „lansase” pe un nou poet ieșan care se proclamase Kneaz al gerului, încălecînd viscolul într-un galop versificat pe paginile revistelor ieșene. Ba chiar se afirma că un tinăr avocat ieșan, om de duh, pregătea o revistă pe la primăvară, în care iarna devenea „cumătră” care pune la cale și comentează în stanțe vesele cronica locală. Ba chiar se mai spunea că recente preziceri erau niște farse și că viscolul care bîntuia nu era decît baletul final al iernii.

10 Și într-o bună zi, iarna, îmbunată, devenită, din arici țepos, babă cîltoasă, scoase ca din cutie întregul Iași pe străzi, și mai ales pe strada Lăpușneanu, cu ceva sâinii cu zurgălăi, cu șoșoni cu blăniță, cu cio-rapi de matasă, cu fularuri de matasă artificială, cu glume, conversații, cancanuri și cu chef de vorbă,

15 ținut pînă atunci la post.

Evenimentul care coincidea cu această oportună dezghețare a iernii și a vieții sociale era concertul dat de Magda Boldur în folosul societății de binefacere a cărei vice-președintă era doamna Beatrice Danielescu.

25 Ziarele locale prognosticau un „regal muzical”. Diva, care cucerise elita muzicală a Parisului nu numai că era o ieșancă, dar era și o demnă reprezentantă a vechii boierimi moldovenești. Pe deasupra, era acompaniată de doamna Dolly Dobrescu, fiica profesorului

30 Iustin Danielescu, și soția fruntașului baroului ieșan, Ștefan Dobrescu.

În fiecare zi presa locală publica încă un anunț, încă un articol, „întreținînd opinia publică”. Doamna Beatrice Danielescu, domnul Iustin Danielescu, Andi,

35 Dolly și Stevens erau pomeniți în comentariile anticipatate ale acestui viitor „regal artistic”, care devenise un fel de apologie a familiei Danielescu.

Și, ciudat, numele Magdei Boldur, cîntăreața, mereu amestecat cu al membrilor familiei Danielescu,

40 începuse să determine un mic zîmbet pe multe buze ieșene.

Se vorbea „c-ar fi ceva la mijloc”. Parcă mirosea a logodnă, a nuntă, — a divorț deloc, căci majoritatea ieșenilor n-o cunoștea pe soția lui Andi. Și-n tot cazul căsătoria lui cu această soție nevăzută, neîncorporată de viața ieșană, neratificată de opinia publică era parcă ceva fictiv.

Andi își comandase un rînd de haine anume pentru concert. Nu mai staționa pe strada Lăpușneanu. În fiecare zi, după ce ieșea de la Universitate, trecea pe la Duduia ca să asculte puțină muzică. Se ferea să rămîie singur cu Magda Boldur. În schimb, o privea. O privea uneori atît de lung, încît treptat această privire *numai* crease parcă și mai lăuntrice intimități între el și Magda Boldur, deși nu-și vorbisera nimic.

Într-o zi, Magda îi spusese involuntar: „Andi”, — consecință numai a privirilor, — și se roșise. De obicei, Andi îi spunea: „Domnișoară Boldur”, iar ea lui Andi: „Domnule Danielescu”, evitînd însă să-l numească astfel.

În casa Duduiei nu se vorbea nimic despre Ștefana. Acolo Ștefana exista eliptic, ca și-n Andi.

Andi își consolidase un nou echilibru sufletesc. Nu mai avea, cînd se-ntorcea acasă, zîmbetul de „femeie care minte”. Își pusese candidatura la Jockey-Club, fiind primit cu unanimitate. Cînd întîrzia acasă, „ venea de la club”. În realitate, nu se ducea pe la club decît în treacăt.

Acasă era liniște. Ștefana încă nu se înzdrăvenise de pe urma gripei. Era palidă, cu obrajii subțiați. Avea insomnii care-o sileau să-și treacă noaptea cetind. Ca să nu tulbure somnul lui Andi, dormea în biourul lui. Cu Andi se arăta blîndă, fără nici un fel de asprime sau răceală — dar cam distrată.

Cînd se-ntorcea „de la club”, Andi o săruta pe frunte, fără ca Ștefana sase ferească. La masă, Ștefana vorbea cu ceilalți despre subiectele curente, fără nimic ironic sau ostil.

Andi avea impresia c-a intrat într-o nouă fază a căsniciei, faza calmă, cînd se statornicește prietenia indulgentă, *înțeleaptă*, între soții deveniți tovarăși,

înlocuind frenezia și veșnica neliniște a foștilor îndrăgostiți.

Andi nu-și putea imputa nimic. Nu schimbase nicio vorbă, nu făcuse nici un gest *concret*, care-ar fi putut să dea Magdei credința că Andi o iubește, credință umilitoare pentru Ștefana fiindcă ar fi pecetluit în mintea unei femei o complicitate sentimentală cu Andi, din care Ștefana era exclusă.

La Duduia nu căuta altăceva decît odihna armonioasă a muzicii. Magda avea un glas excepțional de pur și de vibrant, care domina frumuseța ei trupească. S-ar fi spus că era mai ales un pretext pentru glas.

De altfel, Andi, după ce se familiarizase cu frumuseța Magdei, văzînd-o aproape zilnic, și recăpătînd certitudinea că Magda îi aparține ca și odinioară, o examinase cu luciditate, dîndu-și seamă cît de convențional și fad romanțios era sufletul ei — nu cel care apărea în glasul ei cînd cînta, ci acel care-o făcea să roșească în fața lui Andi. Sufletul ei nu depășise sentimentalismul vrîstei și al epocii cînd fetele scriau caligrafic versuri melancolice în albumuri legate în catifea sau mătasă, comprimînd și flori între foile pe care și versurile-s tot moarte, tot „presate” pentru album. Simțea că-i atît de simplu mecanismul sufletesc al Magdei, încît o compătimea, fără să se poată împiedeca să nu se joace „de-a privirea lungă”, în care Andi punea și-un pic de mefistofelism. Subt privirea lui Andi, Magda devenea transparentă. Nu-l mai emoționa ca-n ziua revederii. Îl tulbura numai glasul ei, a cărui frumuseța fragedă și patetică era singurul mister al ființei ei evidente.

Aceste desfătări socotite de Andi exclusiv muzicale, deși nu erau cunoscute de Ștefana, aceste clipe de tovarășie cu Magda, care-l lăsau perfect stăpîn, calm și lucid, independent de frumuseța Magdei, îl liniștiseră pe Andi. Și atribuiseră liniștea lui și Ștefanei, punînd insomniile ei pe seama gripei și a iernii cumplite, care-i interzicea plimbările în afară de oraș.

Și era atît de recunoscător reechilibrării lui sufletesti, încît într-o seară intrase în biourul lui, unde dormea Ștefana, și o rugase să se-ntoarcă, privind-o

cu ochi buni și limpezi, cu o căldură și o înduioșare care-i umeziseră ochii, — înduplecînd-o pe Ștefana.

In acea seară reînviaseră nopțile celor patru ani de muncă și de viață solidară. De-atunci începuse convalescența Ștefanei. Izbutea să adoarmă mai devreme, nu în ziuă, ca pînă atunci, își recăpăta pofta de mîncare, glumea cu Andi, și chiar proiectase să-și facă o rochie pentru concertul Magdei Boldur.

Cîteva zile, Andi nu mai călcase pe la Duduia.

După universitate venea direct acasă, aducînd Ștefanei cărți cumpărate pentru ea, fructe, flori care erau foarte rare și scumpe din pricina iernii.

Și după cîteva zile de intimitate cu sunet și vocișii de argint, el singur deschisese vorba despre „odiosul meu surîs”, dînd Ștefanei explicațiunile pe care și le dăduse singur atunci cînd schițase un dialog mintal cu Ștefana asupra acestui surîs.

Surîs nervos.

— Crede-mă, Ștefana.

Ștefana îi dezmiardase fruntea, c-un zîmbet care se silea să nu fie trist.

Andi numise acest surîs „codița demonului contrazicerii” pe care fiecare îl are în el. Un fel de tic al oamenilor normali, dar stăpîniți neconținut de viața cerebrală. Ești trist realmente. Dar mintea *constată* că și *trebuie* să fii trist, fiindcă așa cer circumstanțele speciale care ți-au provocat tristeța.

— Ei bine, Ștefana, acest *trebuie* fiindcă așa cer circumstanțele” stîrnește în suflet rebeliunea demonului contrazicerii. Iți spui singur, deși ești trist *cu-adevărat*: Dacă-ăș rîde? Și această jignitoare posibilitate îți dă deodată o nestăpînită contractare ilară, de care, natural, te jenezi, de care ți-e rușine. Dar n-ai ce să faci! De asta, zîmbetul acesta particular îți imprimă ceva degradant, clandestin, compromițător. E ceva isteric în acest tic ilar. Și simpla conștiință că n-ai de ce rîde, că ești grav, că ești trist, că ești extenuat, că ești serios, și că zîmbetul ar fi ceva ilogic, absurd, dement, în astfel de împrejurări, îți provoacă acest zîmbet al contrazicerii...

li spusese Ștefanei că are convingerea că pentru ea zîmbetul acesta însemna minciună, însemna că-i ascunde ceva.

De unde! Inexact!

Cînd se-ntorcea de la Universitate, după cursuri, era realmente obosit de lungul efort și de emoțiile pe care încă i le dădea vorbirea în public. Normal, firesc ar fi fost să poarte pe fața lui întipărirea acestei istorii. Din nenorocire, el își dădea seamă nu numai că așa este — ostenit — dar și că așa *trebuie să fie*. Și atunci, tocmai în clipa cînd întîlnea privirea Ștefanei zîmbetul contrazicerii apărea.

Apărea odată. El *vroia* să-l alunge. Și zîmbetul îi contrazicea voința, apărînd ca la comandă, tocmai în clipa cînd îl privea Ștefana. Și conștiința c-a zîmbit ieri îl făcea să zîmbească și azi, și mîne și așa mai departe. Simțise că Ștefana blama acest zîmbet, care-i dădea impresia că Andi-i ascunde ceva; dar conștiința acestei confuzii pe care numai dispariția odiosului zîmbet ar fi curmat-o îl făcea — tot contrazicerea — să fie aservit acestui zîmbet. Mai arătase Ștefanei cîte pățise de pe urma acestui zîmbet...

— ...de femeie care minte. Așa l-a definit o foastă prietenă de-a mea, convinsă că sînt un vicios, un perfid, în felul femeilor, și că zîmbetul meu are aceeași semnificație isterică a zîmbetului unor nevropate care de cîte ori mint cu gravitate, au și acest zîmbet care le demască și pe care nu-l pot stăpîni: din acest act concomitent al minciunii debitate și al zîmbetului care o demască, născîndu-se pentru ele voluptatea primejdiei. Vor parcă să-și denunțe singure minciuna și să fie bătute.

Istorisise Ștefanei cum mai mulți cunoscuți de-ai lui — femei și bărbați — nu puteau să-l sufere din pricina acestui zîmbet în care vedeau o critică veninos sarcastică, adusă lor într-ascuns. Mai toți cei care-l cunoșteau își închipuiau că îndărătul acestui zîmbet trebuie să fie ceva. Și nu era nimic. Andi afirmase Ștefanei, cu ochi perfect sinceri, că singura semnificație a zîmbetului era o ușoară detracare nervoasă datorită excesului de viață cerebrală. Andi era prea

conștient în orice clipă de tot ce se întâmpla. Judeca
mereu. Comportările lui, chiar cele mai vehemente,
cele mai pasionate, nu-i anulau viața cerebrală, care
comenta mereu, cu judecăți concomitente actelor,
5 desfășurarea acestora. Această permanentă asistență
cerebrală, care dedubla actele exterioare, îi dădea șo-
văiri, nehotărâri, interzicându-i să fie propriu-zis un
om de acțiune. El invidia pe acei oameni care trăiau
uneori atât de intens, încât actele lor exterioare în-
10 semnau o evadare din ei înșiși. Îi invidia pe impulsivi,
cu toate că impulsivitatea implică uneori riscuri si-
milare cu ale beției. Dar oricum, ce suverană senzație
de eliberare, de exteriorizare, de uitare de sine însemna
pentru om actul consumat cu atîta pasiune, încât
15 viața conștientă dispărea, absorbită de acțiune. El
nu cunoscuse această „năpustire exterioară”, această
prăvălire din tine însuși; o bănuia, dar n-o trăise. Nici
în copilărie nu cunoscuse absorbirea totală într-un
act exterior. Și copiii, tocmai din cauza vrîstei care
20 e mai aproape de instincte decît de rațiune, cunosc
desigur în viața de toate zilele aceste eliberări. El nu
le cunoscuse. Cînd se juca cu alți copii, și cînd jocul
îi prindea pe toți dîndu-le exaltata fericire a copiilor
care se joacă, el *știa* că se joacă, *știa* că-i fericit. De pe
52 atunci era dublu.

La Universitate, în timpul cursului, tocmai în
clipele cînd părea mai *stăpînit* de delirul oratoric, toc-
mai în clipele cînd după aparențe i s-ar fi putut aplica
adagiul juridic — „*non agit, sed agitur*” — el era per-
fect conștient și de ce spunea, și de entuziasmul avîn-
30 tat cu care vorbea, și de impresia de delir creator pe
care-o dădea celorlalți. Și tocmai în acele clipe, din
pricină că-și dădea seamă că *este* inspirat, dar că și
trebuie să fie, zîmbetul contrazicerii apărea în colțul
gurii.
35

— Drept, Andi?

— Mă jur, Ștefana! Nu-ți închipui oroarea pe care
mi-o dă acest zîmbet în fața studenților! Pot să creadă
că sînt un fel de escroc oratoric, că-i trag pe sfoară...
40 E oribil!
Mîțise.

520

Niciodată la Universitate, în fața studenților, nu
zîmbise astfel. O singură dată, pe cînd vorbea, văzuse
o față frumoasă care-l privea din fundul aulei nu ca
pe un profesor, ci ca pe un toreador în arenă. Atunci
5 numai îi venise să zîmbească, dar se stăpînise, fluxul
oratoric alungind impresia fugară și răsunetul ei
echivoc.

Conștiința că a mințit-o pe Ștefana, generalizînd
un fapt — zîmbetul special — care era să se întîmple
10 la Universitate, dar nu se întîmplase, îl făcuse, chiar
în focul vorbelor să zîmbească pieziș.

Ștefana tresărise, dîndu-se îndărăt cu o repulsie
vădită.

Și Andi comentase cu o deznădejde care nu era fac-
15 tice oroarea acestui zîmbet *arbitrar*, care apăruse chiar
atunci, în clipa cînd sufletul lui nu era decît un avînt
de sinceritate spre Ștefana. Fața lui se brăzdase de
zbugium, de suferință, îmbrăcînd aceeași expresie pe
care Ștefana i-o mai văzuse odinioară, cu patru ani
20 în urmă, în noaptea cînd Andi îi mărturisise oroarea
vieții lui ieșene.

Ștefana îi dezmierdase fruntea, amintindu-i cu
blîndeță, dar ochi în ochi, că zîmbetul acesta nu i-l
cunoscuse decît din toamnă, și că ea știa că zîmbetul
25 coincidase nu cu o minciună pozitivă — fiindcă el
nu-i afirmase nimic — dar cu o lipsă de curaj față de
ea, cu o lașitate: introducerea în lecția de deschidere
a elogiului ieșenismului, fără de știința Ștefanei, elo-
giu contradictor cu părerile lui, așa cum le exprimase
30 față de ea între patru ochi, despre același fenomen.

De ce?

Andi recunoscuse.

Da. Fusese laș. Ștefana avea dreptate. N-avusese
curajul să afirme în fața lașului intelectual adunat în
35 aula Universității ceea ce afirmase în sufletul lui și
în fața Ștefanei.

Și începuse din nou să se acuze cu patimă, acuzînd
lașul: ea și odinioară.

Ștefana era altfel: ea moștenise de la tatăl ei un
40 suflet drept, curat, onest.

Pentru Ștefana, adevărul, sinceritatea nu erau un efort, nu însemnau un act de eroism: sinceritatea și adevărul erau atitudinea ei firească.

5 Pentru el, însă, sinceritatea și adevărul erau un dureros efort.

lașul pentru el era ca Dalila pentru Samson. lașul îl adormea, îi lua puterea, cum Dalila tăiase pletele lui Samson. Puterea numai lângă Ștefana și-o recăpăta.

10 I-adevărat! La lecția lui de deschidere făcuse elogiul ieșenismului, dar fără premeditare. Spunându-i Ștefanei să nu vie să-l asculte fiindcă prezența ei l-ar intimida, n-o amăgise, nu mințise.

15 Puterea colectivității ieșene fusese mai presus de puterile lui. În fața auditoriului ieșan, își pusese masca obligatorie de idolatrare a lașului și a spiritualității ieșene, jucându-și rolul impus de ceilalți, admirat și răsplătit de ei.

20 Dar Ștefana nu-și putea închipui chinul lui, rușinea lui, oroarea lui de el însuși. Era blestemat să fie lichewa unei colectivități pe care o disprețuia.

— De ce nu mi-ai spus atunci, Andi?

Andi ridicase din umeri, înclinându-și fruntea, ca străpuns de săgeți, resemnat să sufere.

25 De ce nu i-a spus atunci?

De ce? Fiindcă avea un suflet meschin, și fiindcă acest suflet atribuia și Ștefanei, uneori, o lipsă de generozitate care nu era a ei, ci a lui, răsfriântă amăgitor și-n alții. Desigur că ar fi trebuit să-i mărturisească,

30 dar contactul lui cu publicul ieșan, reinrolarea lui în ipocrizia colectivă îl făcuse să aducă și acasă, lângă Ștefana, un suflet alterat.

De ce nu-i mărturisise? Acum se îngrozea, gândindu-se că tocmai ei îi ascunsese așa ceva. Dar nu-i ascunsese numai atât.

35 Andi mărturisise, în acele clipe când ochii Ștefanei aprinseseră în el focul jertfelor, și vizitele la Duduia, ascunse ei.

— Nu-ți închipui, Ștefana, ce ură împotriva joniciei mele am acumulat în acest timp! De ce mă duceam la Duduia? Ca să ascult muzică. îmi făcea

plăcere. Magda Boldur are un glas de o frumuseță rară...

5 Ștefana știa mai demult de la Andi cine-i Magda Boldur, dragostea ei romanțioasă și lacrimogenă pentru Andi și lașitatea milei, pe care dragostea ei o provocase în Andi.

Vorbindu-i despre vizitele clandestine la Duduia, Andi reluase firul vechii spovedanii, arătându-i „emoția superficială” pe care i-o dăduse reîntîlnirea cu

10 Magda Boldur în casa Duduiei.

Pe măsură ce Andi se acuza, descoperind Ștefanei cu de-amănuntul duplicitățile lui din ultimul timp, Ștefana se lumina, devenind din ce în ce mai afectuoasă cu el.

15 Din scurtele întreruperi pe care le făcuse Ștefana destăinuirii autoacuzatoare, Andi văzuse cu o surprindere ușurătoare, care-i sporise încă adversitatea verbală împotriva-i, că Ștefana n-acorda nici un fel de importanță Magdei Boldur. Vizitele lui Andi la Duduia, fără de știrea ei, explicate de Andi ca o cedare

20 — lașă — la rugămințile mamei lui, care se temea că atitudinea Ștefanei ș-a lui Andi va jigni-o pe Duduia — și apoi, ca o distracție muzicală, real odihnitoare — , — fuseseră considerate de Ștefana tot ca un neadevăr gratuit, dar fără să-i provoace o mișcare de gelozie, cum se temuse Andi.

Afirmase Ștefanei că prezența ei, că apropierea ei de el, în acele clipe...

— ...Nu-ți închipui cât mi-ai lipsit, Ștefana...

30 ...îi redase puterea.

Va căuta el singur prilejul să le spuie ieșenilor, în public, adevărul asupra lor. Va pregăti o conferință pe care o va intitula *Templul cu o mie de idoli, și* va dezvălui ieșenilor că faimoasa lor spiritualitate nu-i

35 decît o veșnică îngenunchiere în fața maniilor provinciale, a deprinderilor, a ipocriziilor și a legendelor locale.

— De ce, Andi?

— Ca să-mi răscumpăr față de tine... și față de mine platitudinea de pînă acum.

40 — E inutil, Andi. Vrei să te urască toți? Vrei să-ți arunce pietre? Vrei să nu mai poți trăi în orașul pă-

rinților tăi, în orașul pe care-l *iubești*, de care n-ai putut și nu te poți despărți?... Crezi tu că eu pot înlocui Iasul pe lângă tine?

- Da.

5 — Nu, Andi. Tu ai nevoie de orașul tău. Pe mine mă iubești *aici*, la Iași. Numai cu mine, în altă parte, te-ai simți singur. Tu nu vezi rațiunea vacanțelor tale de la Agapia? Ș-acolo tot la Iași ești, tot între ieșeni te afli. Voi, ieșenii, sînteți cea mai gregară colectivitate din cîte-am întîlnit. Aveți nevoie să fiți mereu împreună, în familie. La București ieșenii fac insule ieșene, și trăiesc tot într-un mic Iași la hotel, pe stradă. Voi nu creșteți individual, ci colectiv, grupuri-grupuri... Tu poți fi singur numai la Iași. Te

10 simți la tine acasă, ești liniștit. Iașul e în jurul tău. Atunci numai te poți ocupa de tine... și de mine. La Buaurești ești tot timpul neliniștit. Te gîndești mereu la Iași. Obsesia Iașului nu-ți dă libertatea de-a te izola aiurea. De asta, Andi, tu n-ai vrut să mergem la Constantinopol. Iți era instinctiv frică să trăiești

15 *numai* cu mine. Tu poți trăi, gîndi și iubi numai la Iași. Da ce vrei să te alunge Iașul?

Il jigniseră cuvintele Ștefanei, dîndu-i conștiința futilității lui. Ea avea dreptate. Iașul era pentru el un fel de opiu. Nu putea fără de el. Își iubea și-și ura otrava, dar nu putea trăi fără de ea.

Ștefana îi dezmiarda mereu capul amărît, vorbindu-i cu blîndeță, ca unui copil bolnav și îndărătnic, li arătase că n-are nevoie să blesteme Iașul în piața publică. Nu trebuia să mintă: atît. Să-și interzică

20 platitudinile față de concetățenii săi: asta era normal uman. Să nu-și impuie un eroism ibsenian: asta era literatură, poate că nu numai pentru el, dar și pentru alții. Greșala lui — după Ștefana — era credința că are „ștofă de erou”. Și n-avea.

25 Nici ea n-avea ștofă de erou, dar nici nu crezuse că are, și-n asta consta echilibrul vieții ei.

După Ștefana, viața de provincie mai ales exagera bolnăvicios acest bovarism comun mai tuturor oamenilor. In provincie mai cu seamă, oamenii se gîn-

30

35

40

dese — au și răgazul necesar — foarte mult la „cum sînt” față de „cum ar trebui să fie”, dat fiind valoarea pe care și-o atribuie. Fiecare se socoate ca o energie nevalorificată din cauza nedreptății celorlalți. Mai

5 fiecare provincial se crede un persecutat. De aici, frecvența acelu „am să le arăt eu”, care nu-i decît amenințarea cu o revanșă năpraznică, situată într-un viitor utopic. Acest dezechilibru e principiul ratajului și al oțetirii. Nedreptățitul vede fără indulgență

10 pe cei din jurul lui. Li critică mereu, dar nu se poate despărți de ei, fiindcă numai ei îi dau conștiința că e nedreptățit, deci superior și martir. Și tocmai aseastă bovaristă viziune a propriului său suflet determina exagerarea bolnăvicioasă a ceea ce numea el

15 „balul mascat ieșan.” De ce ieșan? și nu românesc?

Ieșenii — după Ștefana — erau oameni foarte normali, care dădeau țării un procent de intelectuali mai mare decît celelalte orașe, dovedind prin aceasta că Iașul e bun, poate chiar un excepțional mediu cultural. Că pe lângă acest aspect — al intelectualității — Iașul mai oferea și un aspect provincial, asta era normal. Dar Ștefana nu vedea că provincialii ieșeni ar fi mai răi, mai ipocriți, mai primejdioși decît toți provincialii țării. Erau la fel. Culturalitatea ieșană — explicabilă prin vechea tradiție încă păstrată — era cu-adeverat o excepție față de toate orașele de provincie ale țării. Provincialii Iașului, însă, nu erau o excepție față de ceilalți: erau întocmai ca ei.

Atunci de ce „balul mascat ieșan?” și nu „balul mascat social?”

25

30

Dar Andi — spusese Ștefana — avea în primul rînd o bolnăvicioasă tendință de a generaliza. Dacă descoperea o turpitudine în viața *unui* ieșan, el făcea din ea un simbol, expresia turpitudinii colectivității ieșene. Astfel, prin arbitrar generalizări, Andi inventase fenomenul numit de el în sens pejorativ: ieșanism. Și în acest ieșenism, el avea nevoie să vadă însuși bacilul fățarniciei, pentru ca să-și dea impresia că-i mucenic, el care lua asupra-și fățarnicia acestui mediu, suferind din cauza ei.

35

40

Da asta — djpă Ștefana — Andi exagera ne-
conținut și zbucliumul lui, și cauzele exterioare care-l
provocau. Andi vedea o tragedie antică în ceea ce nu
era decît un fapt divers al universului uman, reedi-
5 tare cu cîteva particularități specifice a atmosferei
tuturor orașelor care nu mai sînt ce-au fost, și pentru
care trecutul glorios devine uneori și un principiu de
vanitate civică.

— Un inofensiv tartarinism în care tu vrei să vezi
0 ceva tragic, pentru ca și tu la rîndul tău să devii un
fel de Prometeu mîncat de vulturi. Toată drama ta
ieșană, Andi, nu-i decît rezultatul unui dezechilibru
provocat de ființa ta reală în luptă cu cea imaginară.
5 Ființa ta reală e ieșană ca toți ieșenii. Ființa ta ima-
ginară, însă, se vede trăind într-un Iași olimpic, pe
care l-ar merita. Și toate iritările tale față de ceea ce
numești ieșenism nu-s decît conștiința ființei tale ima-
ginare că-i nedreptățită trăind într-un astfel de
0 Iași — cel real — cu gusturi și apucături de om nor-
mal. Acest dezechilibru bovarist e geneza pesimismu-
lui tău... Tu, Andi, ești un om fin, deștept — dar
foarte slab. Așa ești. Eu n-am nevoie să te admir în
genunchi ca să te iubesc. Te iubesc pe tine, așa cum
ești, prețuindu-ți calitățile și dîndu-mi seamă de cu-
3 săturile tale. Nu-ți cer decît să fii onest, să crezi în
mine și să mă faci să *cred în tine*, nu să te admir...

Andi renunțase la eroism, adică la conferința ful-
minantă împotriva ieșenismului, dar pretinsese că
nu vrea s-o mai frecventeze pe Duduia.

o — De ce?

— Fiindcă frecventarea ei e o lașitate.

— De ce, Andi?

Ștefana-i vorbea cu gravitate, cu sufletul deschis.

— ...Și tu ai nevoie de distracții: club, Duduia,
5 indiferent ce. Eu nu te împiedic, Andi. De ce nu vrei
să-nțelegi? Nu-ți altera poftele tale, nevoile tale, im-
punîndu-ți-le pe-ale mele. Noi doi ne iubim, dar nu
sîntem o singură ființă. Sîntem *doi* oameni de sine
stătători. Dragostea noastră nu trebuie să ne fie un
o pat ca al lui Procust; nu trebuie să ne mutilăm per-
sonalitățile noastre, ca să devenim identici. Asta dis-

truge dragostea. Andi dragă, eu respect ființa ta așa
cum e. Numai să fii așa cum ești și-n fața mea. Să
nu cauți niciodată să menajezi în mine susceptibilități
imaginare. Să nu cauți să mă cruți. Dacă vei iubi pe
5 altcineva, spune-mi fățiș: Nu te mai iubesc. Să ne
despărțim curați...

La rîndul ei, Ștefana se spovedise, fără înfrigurarea
autoflagelatoare a lui Andi, arătîndu-i cum certitu-
dinea că el s-ascunde de ea, că fuge de ea, că prezența
ei i-a devenit o constrîngere o făcuse să sufere, dar o
10 suferință meschină, debilitantă.

Și-i mărturisise că era gata să plece, să-l părăsească.

— Cum?

— Da, Andi. Vroiam să plec.

15 — Unde?

— Asta-i cu totul secundar, Andi. Mă hotărîsem
să plec: nu mai puteam trăi lingă tine, văzîndu-ne
20 străini unul de altul, fără de curajul de-a ne mărturisi
ceea ce amîndoi vedeam.

Andi cuprinsese mîinile Ștefanei, ca-n cătușe. Apoi
îi dezmiardase capul, o sărutase, o privise, iar o săru-
tase, cu ochii cînd increduli, cînd demenți.

Cum? Vroise să plece fără să-i spuie nimic? Astfel
de gînduri oribile în mintea ei?

25 Această plecare care fusese posibilă era pentru
Andi uluitoare ca un ciclon izbucnit dintr-o biblio-
tecă. Depășea monstruos tot ce și-ar fi putut închipui
despre Ștefana. Orice: să sufere în tăcere; să-i spuie
adevăăruri crud jignitoare, să-i arate fără cruțare vidul
30 vieții lui — dar să plece? Ea, soția lui? Să plece din
casa lor, de la Iași?

11 răscolise atît de chinuitor imagina acestei ple-
cări, vecinătatea acestei primejdii nebănuite — că
începuse să plîngă, cu fruntea pe brațele Ștefanei. Și
35 pe cînd Ștefana îi alinta fruntea, după ce lacrimile
conținiseră lăsîndu-l istovit, cu ochii închiși, culcat
pe brațele Ștefanei, deasupra lui răsunase iarăși amin-
tirea vorbelor fetei din brazi: „Tu ești mic”.

40 Dar reconcilierea fusese deplină, ștergînd recentul
trecut, statornicînd viitorul. Ștefana-i istorisise că
în noaptea cea mai grea a ultimelor luni, în noaptea

cînd se înapoiase doamna Danielescu, pe cînd apăruse gîndul plecării în ea, venise Luchi cu flori, felicitînd-o. Numai el își amintise că în acea noapte era aniversarea de patru ani a căsătoriei lor.

5 Pină la concertul Magdei Boldur, care era marele eveniment artistico-monden al acestei ierni, Andi re-devenise cel de odinioară, din primii ani ai căsătoriei. Convorbirea cu Ștefana intrase în el ca și faptele Ștefanei în viața lui, pe vremea logodnei: 'impunîndu-i un alt ritm.

10 N-o mai frecventase pe Duduia, fiindcă simțea că nu mai poate suferi atmosfera casei ei, cu Magdă Boldur cu tot. La Universitate, în timpul cursului, nu mai ceda pasiunii de-a provoca entuziasmul auditoriului tînăr, făcînd digresii ieftine hărăzite aplauzelor. Cursul devenise mai sobru, mai concentrat, mai *nutriție* pentru studenții care vroiau să învețe, notînd pe caietele lor *idei și fapte*, nu formule pitorești și expresii elegante. **In** special studentele erau cam dezamăgite. Cursul lui Andi din ultimul timp, față de cel de pînă atunci, era ca un schelet față de un trup *elegant îmbrăcat*, al cărui port îl admiraseră. De altfel, nu-l mai regăseau pe Andi de pînă atunci în acest Andi care vorbea rar, urmărind viteza creioanelor care nota-
25 tau, nu ochii fetelor care străluceau. Regretau parcă dispariția unui fel de Rudolf Valentino al Universității ieșene, văzîndu-l atît de profesor pe cel care pînă atunci fusese atît de încîntător bărbat. Studentele care
i știau că-i căsătorit puneau diagnosticul: necazuri conjugale. Și cîteva studente chiar nu-i mai frecventaseră cursul, preferînd cînd simțeau nevoia de a-l vedea să-i privească fotografia'. Căci fotografia lui Andi „circula”. Apăruse într-un ziar local, cu prilejul
30 numirii lui la Universitate. Numărul cu fotografia primise elogiul foarfecelor femeiești, care decupaseră capul „vedetei” universitare.

De la Universitate Andi se ducea direct acasă. Tot timpul pe care și-l petrecea în oraș era caracterizat de o nesontenită neliniște. Parcă era amenințat

de ceva. Parcă ar fi putut să-l răpească cineva. Era ca o casă, în care-i o comoară, cu stăpînul plecat și ușile descuiate. Se temea! Ahea cînd ajungea acasă, indemn, fără nici o întîmplare pe care ar fi trebuit s-o
5 ascundă Ștefanei, se simțea în siguranță, la adăpost de primejdii. Și devenea vesel, copilărește volubil, avînd pentru Ștefana un sentiment de recunoștință, care-l făcea mereu să-i sărute mînilor, să caute prezența ei, s-o întrebe mereu cîte ceva, așa cum întrebă copiii pe părinți cînd le e frică noaptea în pat; dorind
10 în fiecare clipă s-o simtă pe Ștefana lîngă el, fără de gînduri necunoscute lui, ca un calendar al zilei. Ba chiar într-o zi, găsind-o singură cu Luchi, absorbiți de o conversație contradictorie care-i pasiona pe amîndoi, Andi reproșase Ștefanei *răceala* ei. **Î** primise fără de suficient entuziasm. Nu-l băgase de-ajuns în seamă. Conversația cu Luchi o interesa mai mult decît apariția lui. Budase, posomorit, cu sufletul plin de bosumflări de copil răsfățat, supărat pe mama lui
15 fiindcă preferă să stea de vorbă cu musafirii decît să se joace numai cu el. Un fel de vagă gelozie din cauza lui Luchi, gelozie care luase proporții de furtună într-un pahar cu apă, gelozie care-l preocupase pînă seara, făcîndu-l s-o privească pe Ștefana cu ochi severi și să nu se uite la Luchi de loc, deși din cînd în cînd îl contrazicea autoritar, proclamativ și mahmur. Așteptase să-l consoleze Ștefana, care — pasionată de discuție — nu-l băgase în seamă. Și de la o vreme
20 Andi își'dăduse seamă că această gelozie improvizată mai mult îl mîgulea decît îl alarma, dîndu-i parcă o dovadă clasică a dragostei lui pentru Ștefana — cine iubește e gelos — care-i dădea prilejul să se „alinte”. Seara, dupa masă, îi mărturisise Ștefanei „c-a fost gelos”.

35 — De ce?

Ochii ei îl priviră cu-atît de liniștită gravitate, încît Andi simțise lămurit că astfel de gelozii sînt fleacuri, prețiozități, și că dacă i le-ar spune Ștefanei, ar apărea în fața ei ca o muierușcă.

40 În loc să-i răspundă, o sărutase rîzînd. Și seara se isprăvisse cu veselie, cu glume, căci Ștefana, cînd n-a-

vea de ce să fie tristă, era surprinzător de copilăroasă.

În acest timp organizaseră un fel de „supeuri” clandestine cu Luchi. Vămuiau în timpul zilei câte ceva de „sus”, din sofrageria părintească, și seara îl așteptau pe Luchi, care nu prea mânca acasă. Venea pe la douăsprezece noaptea, cu un suflet care parcă era desprins de pe crengile unui măr domnesc. Luchi, când îi mergea bine la joc, aducea brânzeturi, fructe, chiar icre negre în zilele de mare câștig și o sticlă de vin sau șampanie. Vinul era busuioc, fiindcă numai busuiocul îi plăcea Ștefanei, șampania dulce pentru același motiv. Și vinul, și șampania le bea singur Luchi, pentru că Andi și Ștefana beau numai ceai.

La aceste supeuri Luchi le făcea cronică ieșană. Biciuia pe toată lumea, cu un suflet înflorit ca o creangă de cireș. Risul lui alb — al dinților și-al sufletului deopotrivă — acoperea lumea de veselie candidă. Nici un venin, nici o invidie, nici o meschinărie, numai dorință de bucurie, — natural și pe seama altora. „London-Palace”-ul făcea deliciile lui Luchi. La ultimul supeu le istorisise „cacialmau” bulldog-ului adus de Duduia din Anglia. Luchi îl văzuse cu Duduia pe stradă și aflase de la mama lui că bulldog-ul costa o groază de parale și că nu-și avea perechea în toată România. Dar bulldog-ul lui Dolly Fanache Dobrescu era cam turtit, cam firnîit, cam lăcrămos și la ochi și la nas, și cam bleg.

— O mutră de leat timpit.

Luchi se documentase într-o carte de enciclopedie canină. Și găsisese acolo descriția tipului de bulldog adus de Duduia din Anglia: rasă care tinde să dispară, predispus la astm și obezitate, fire leneșă, inteligență redusă, nu se atașează de stăpîn, *cine de poiată!*

— Gloria păpușicăi! Să știe ea că merge pe stradă, cu un *cine de poiată* pe care l-a adus tocmai din Anglia leșină, moare, se sinucide sau devine anglofobă!

Și Luchi privise această păcăleală ca un fel de simbol al Duduiei.

— Ș-acum iaca și concertul! Asta-i mai trebuie! Voi vă duceți?

— Da, răspunsese Ștefana.

—• Eu nu mă duc. Să-mi crape obrazul de rușine pentru Duduia? Cum nu-și vede lungul nasului fata asta? Cîntă ea la pian? Parcă are potcoave la fiecare deget! Pian îi trebuie! Să facă box dacă-i trebuie mișcare, să-și facă un ring în care să combată cu *Stevens*, șampionul baroului.

5 Luchi se ținuse de cuvînt. Numai el lipsise de la spectacolul care consolidase și muzical gloria familiei Danielescu. De fapt, aplauzele, aclamațiile și bisurile vehemente o glorificaseră pe Magda Boldur mai ales din pricina surprizei. Biletele pentru acest concert de binefacere fuseseră plasate de către cucoanele din comitet și impuse — publicului de galerie — prin autoritățile polițienești.

15 Lojele și stalurile se pregătiseră pentru un fel de bal static: adică o expoziție de rochii. Nimeni nu socotea această serată de binefacere — cu toată reclama — ca un „regal muzical”, ci ca un pretext de găteală. Și-ntr-adevăr fusese o întrecere de toalete între cucoanele lașului de după război.

20 Sala fusese plină. Fanache Dobrescu adusese baroul, magistratura, clienții și băncile, iar domnul Iustin Danielescu, Universitatea. „Elita intelectuală a lașului”, după expresia ziarelor, își „dăduse înfilnire” acolo.

25 Magda Boldur fusese o revelație. Când apăruse pe scena Teatrului Național, cu frumuseța ei arhaică și timidă, urmată de silueta extremistă a Duduiei, — ca icoana patriarhala a Păcii, urmată de sfidarea plebeiană a Revoluției, — sala o admirase, compătiment-o dinainte. Toți s-așteptau la un glas de greieraș debil, spre care ar fi trebuit să-și aplece urechea, zimbînd cu miloasă condescendență. Dar glasul apăruse în tăcerea boltită a publicului ca luceafărul serii.

35 Era pur și clar, dramatic și suav, clădind armonia cîntecelor cu linii vast sprintene. Duduia nu-și dezmințise potcoavele digitale pe care i le descoperise Luchi. Galopase masiv, ca un cal de Normandia pe crupa căruia cînta o privighetoare.

40 Dar fusese tovarășa gloriei Magdei Boldur. Primiseră pe scenă simetrice jerbe de flori; căzuse pe-a-

mîndouă ploaia florală a avanscenelor; spre amîndouă
fîlfiiseră aplauzele, acoperindu-le ca pe-o corabie de
rîndunele.

Ștefana aplaudase deschis glasul Magdei Boldur.
5 Andi, mai puțin.

Fusese ursuz în lojă. Văzuse roșeața succesului pe
obrajii Magdei Boldur. Cunoștea și el semnificația
acestei roșeți: adevărată beție. Nu-ți mai aparții.
10 Te-ai transformat în aplauzele pe care le provoci. Iți
bate inima în sutele de aplauze. Te-a sfișiat gloria ca
pe un vâl de mireasă la nunțile țărănești.

Ești al tuturor; nu mai ești al tău.

Și parcă Magda, — fum desprins de per rugul aplau-
zelor, — nu mai era nici a ei, deci nici a lui, ci a tu-
15 turora. O dorise din nou pentru el. Parcă-i și invidiase
succesul, văzut de el: simplu spectator.

Se simțea expropriat de un bun care-i aparținea
— fără să-l folosească — de către aplauzele mulți-
20 mii. Atunci dorise din nou, pentru el, succesul, viața
publică, apariția glorioasă în fața celorlalți. Iarăși
viața alături de Ștefana îi apăruse ca un sacrificiu, o
recluziune, o renunțare la viață.

După concert erau invitați să supeze la Duduia.
Dorea să se ducă, dar nu cu Ștefana, fiindcă s-ar fi
25 dus numai dacă acolo, în fața' invitațiilor, ar fi stră-
lucit la rîndul lui, luîndu-și o publică revanșă asupra
succesului Magdei Boldur. Dar Ștefana îl paraliza.
Cu ea alături nu putea fi așa cum ar fi vrut să apară.

Pretextase că are o migrenă. Cum fusese tăcut și
30 posomorit în timpul concertului, afirmația lui era
plauzibilă. De altfel, paloarea lui naturală făcea și
mai credibilă pretinsa migrenă.

O felicitase pe Duduia între culise, evitînd privi-
rea Magdei Boldur, care era înconjurată de o adevă-
35 rată gardă; și obținuse de la Duduia motivarea ab-
senței de la supeu pentru el și Ștefana.

Acasă, pretextase și față de Ștefana aceeași mi-
grenă teatrală și se culcase imediat, gîndindu-se la
40 supeul Duduiei, cu vreo douăzeci de invitați, cu lu-
mină, cu zgomote, cu veselie, cu publicitate.

Sa frămîntase fără să poată adormi, umilit, stin-

gher, inconsolabil, cu suflet de copil pedepsit să nu
participe la o masă cu bunătăți a oamenilor mari.
Iar începuseră să-l supere zgomotele pe care le făcea
Ștefana în timp ce el dăduse proclamația somnului.

5 Chibritul aprins, țigara, fumul, pașii în vîrfuri prin
casă, foșnetul filelor întoarse, tăcerea provizorie, zor-
năitul brățării deveniseră personagiile tragediei lui
nervoase.

Și culmea, Luchi venise tîrziu și supase împreună
10 cu Ștefana ca de obicei, dar fără de Andi.

Vorbiseră cu glas încet, rîzînd cu glas tare, senini,
brutalizîndu-l cu veselia lor, în timp ce Andi, vechiul
proprietar al Magdei Boldur, simțea din patul silnic
privirea pe care bărbații invitați să supeze la Duduia
15 o îndreptau spre noua stea ieșană, izbucnită parcă
din mîna lui Andi deasupra lașului.

Și-i venea să fugă într-acolo — și nu cuteza. Era
prizonier, alături de balul libertății ieșene.

*

Lecția de deschidere a cursului la Universitate in-
20 semnase pentru Andi întîiul contact cu ieșenii, după
patru ani de absență, în ziua aceluși succes cu care își
începea cariera universitară, lunga perioadă de muncă
și dragoste alături de Ștefana nu-i apăruse ca o viață
25 plenară, îmbelșugată, creatoare, un fel de Renaș-
tere a ființei lui, după un sterp declin, — ci ca o re-
nunțare la viață, la desfătări, la plăcerile tinereții.

Ș-atunci, pentru întîia oară, sufletul lui dăduse
o altă semnificație Ștefanei: n-o mai socotise ca o con-
diție de viață efectivă pentru el, ca singurul lui refu-
30 giu regenerativ împotriva ambianței, ci ca un duș-
man al vieții lui publice.

Așa că Ștefana, numai prin întrebarea pe care in-
voluntar o determina Andi — „Ce-ar spune Ștefana
dacă m-ar auzi?” —, îl umilea de la distanță, fantoma
35 ei răsărită în mintea lui Andi dîndu-i senzația celui
care se socotea, în fața publicului ieșan, un arhanghel
de pază la porțile de aur ale Idealului, că-i un simplu
arivist. Și Andi se simțea diminuat.

Dar treptat, verificându-și iar trecutul, Andi se oprise la spovedania pe care i-o făcuse Ștefanei în noaptea când o cunoscuse. Și se-ntrebuse: oare balul mascat ieșan despre care-i vorbise Ștefanei cu pasiune acuzatoare, era într-adevăr o realitate obiectivă, un adevăr, sau o născocire a minții lui? Fusesse el, Andi, pînă a nu o cunoaște pe Ștefana, o fantomă inexistentă? Sau Andi de pînă atunci fusese un tînăr chinuit de îndoieli, neîncrezător în valoarea lui, cum sînt toți oamenii superiori cînd îi stăpînește criza adolescenței? Andi înclinase spre adoua versiune, sprijinindu-se pe ceea ce socotea el ca o suverană verificare: opinia publică. Opinia publică nu se înșală și nu poate fi amăgită. Există în colectivitățile sociale un fel de *flair* al adevărului, mai perspicace chiar decît mintea cea mai lucidă, cea mai străbătătoare. Dovadă: poreclele **ci** care colectivitățile sociale definesc stringent și pitoresc pe cineva. Aceste porecle sînt adevărate portrete lapidare, eliptic exprimate. Și deosebirea dintre felul cum judecă un om, oricît de inteligent și obiectiv, pe un altul, și felul cum îl descifrează opinia publică e următoarea: un om are pentru cel pe care trehuie să-l judece o involuntară simpatie sau antipatie, care va falsifica, convergent cu atitudinea sentimentală, trăsăturile celui pe care-l judecă. Apoi judecătorul unic, oricît de atent, nu joate cunoaște *toate aspectele* celui judecat. El îi vede mai ales reacția față de el — față de judecător —, adică un aspect care are valoarea unei fotografii făcută de fotograf.

Pe cîtă vreme opinia publică rezumă toate aspectele, toate reacțiile celui judecat față de nenumărații judecători care o alcătuiesc. Așa că judecata acestei opinii publice, față de judecata izolată a unui singur om, e ca un album de fotografii de amator ale aceleiași persoane, reprezentînd-o la toate vrîstele, în toate atitudinile, alături de o fotografie făcută de un specialist, mai clară, mai precisă — dar *una singură*.

Valoarea autoportretului pe care Andi îl făcuse Ștefanei putea oare să fie mai mare și să infirme portretul lui Andi, așa cum îl făcuse opinia publică ieșană? Evident nu.

Corolarul acestei judecăți era următorul: Ștefana, acceptînd și însușindu-și judecata lui Andi despre el însuși, îl socotea un om normal, și-l iubea ca atare, fără să-i ceară mai mult; opinia publică ieșană îl socotea pe Andi ca pe un om superior.

Vra să zică, de o parte Ștefana, de alta lașul — acest antagonism fiind creat de Andi, fără ca atitudinea Ștefanei să-l fi justificat prin nimic.

Cu Ștefana și în fața ei, Andi era un om inteligent și fin, aparținînd acelei categorii de intelectuali profesionali situați pe hotarul dintre mediocritate și superioritate.

În fața lașului, Andi apărea ca un om superior, ridicat deasupra nivelului comun la altitudinea de la care-ncep individualitățile solitare.

În fața Ștefanei, Andi simțea distanța care-l *desparte* de aceste individualități și devenea un simplu spectator al lor. În fața publicului ieșan, Andi se vedea aparținînd acestei categorii restrînse și simțea distanța care-l desparte de public. Astfel că repulsiunea lui, din acel timp, pentru intimitatea cu Ștefana nu însemnă că n-o mai iubește pe Ștefana, ci că nu mai poate îndura zilnica umilință de-a redeveni în fața ei ceea ce era în realitate. Și de atunci începuse să regrete spovedania de-odinioară, cînd vînduse Ștefanei secretul lui în schimbul dragostei ei. Căci abea atunci Andi își dăduse seamă că marea lui sinceritate față de Ștefana nu fusese decît aparent un dar, o ofrandă de jertfă; de fapt, fusese o vînzare fățarnic deghizată. Dîndu-i sinceritatea, aștepta o răsplată. Intuiția surdă că numai în acest fel va putea obține dragostea Ștefanei îl oprise de-a pune pentru ea vreo mască, dîndu-i *drept mască* adevărul.

Și acum Ștefana îl obliga să poarte această mască — Andi nu-și mai socotea spovedania de atunci decît ca o născocire — mască inacceptabilă pentru ieșeni care nu l-ar fi recunoscut pe Andi vîzîndu-l așa cum numai Ștefanei îi apărea. Teoria bovarismului provincial aplicată și lui de Ștefana dăduse lui Andi aceeași impresie a unui deget de gheață care-i pipăia inima.

In acele clipe își simțise mediocritatea cu fumuri de muierușcă parvenită; simțise, ascultînd-o pe Ștefana, că era demnul frate al Duduiei, și că deși mai fin decît Duduia, era și el, față de fenomenul superiorității intelectuale, un parvenit, un cabotin, așa cum era Duduia față de șicul englez.

5 Suferise atît de mult, în timp ce Ștefana îi spunea mereu că ea îl iubește așa cum e, că n-are nevoie să-l admire ca să-l iubească, încît, dacă ar fi fost în stare să exprime într-un act exterior deznădejdea lui, s-ar fi sinucis. Teama că riscase s-o piardă pe Ștefana, fără să știe nimic, agravase aceasta deznădejde.

10 Pînă la concertul Magdei Boldur, singura lui preocupare conștientă fusese gîndul să n-o piardă pe Ștefana. Să fie iubit de ea. Restul era umbră.

15 Dar concertul Magdei Boldur, cu Andi nu pe scenă, ci în lojă, ca spectator, redeșteptase-n el nostalgia de-a fi statuie în fața publicului ieșan. Ș-abea atunci își dăduse seamă că regretul care apăruse după vechea spovedanie, reîmprospătat de a doua spovedanie, devenise un fel de ură latentă împotriva Ștefanei. Solicitudinea pentru Ștefana, din ziua spovedaniei recente pînă în noaptea concertului, îi apăruse ca ceva superficial, subt care se pregăteau mișcări de întuneric hain. Solicitudinea pentru Ștefana, ca și bomboanele pe care i le adusesse doamna Danielescu venind de la Duduia, era o strategie, o amăgire a vigilenței Ștefanei, care ar fi putut repeta vechiul dicton: „Timeo' Danaos et dona ferentes”.

20 După concertul Magdei Boldur, Andi își dăduse seamă, mărturisindu-și în sfîrșit că Ștefana era pentru el o primejdie. N-ar fi dat-o pe Ștefana pe nici o femeie cunoscută de el. Recunoștea nu numai superioritatea ei de *rasă spirituală* asupra tuturor femeilor pe care le cunoscuse, dar și farmecul feminității ei, amestec de maturitate și copilărie, de inteligență și instinct — și absența complectă de cabotinism. Dar nu mai era solidar cu Ștefana. Prezența ei îl devalorifica sufletește, așa cum odinioară în casa părintească grația ei devalorificase frumuseța mamei lui și a Duduiei. Instinctul lui de conservare îi porunca să se lepede

de Ștefana. Trăia într-o continuă neliniște, într-un provizorat alarmant. O ura pe Ștefana, se temea de ea și o iubea cu scurte izbucniri de trecut în inima lui, întipărind dragostei lui un caracter de avariție: își dădea seamă de valoarea de comoară a Ștefanei, comoară care-i ardea degetele, în clipele cînd ar fi dorit s-o piardă, să i-o fure cineva. Pentru el Ștefana începea să aibă semnificația unei substanțe radioactive, a cărei prezență îi vătăma mereu țesutul sufletesc, dezagregîndu-l.

5 Reapăruse în el neliniștea febrilă de pe vremea „fetei din brazi”. Ș-aceea îl teroriza, dîndu-i o permanentă senzație de primejdie. Ș-atunci apăruse în el treptat dorul de Iași: refugiu sigur, cu calmante evidente cotidiene, împotriva vieții demente reprezentate de fata cu fustă roșie, adevărată flacăra izbucnită din codri.

10 In zilele următoare concertului Magdei Boldur, Andi revizuiuse și altă atitudine: repulsia pentru părinții săi. Retractase toate învinuirile pe care pînă atunci le adusesese lor.

15 Munciseră din greu amîndoi, măcinîndu-și tinereța în efortul cotidian de a-și agonisi pînea, și izbucțiseră prin munca lor să merite și odihna bătrîneții, și respectul cuvenit celor care-au albit fără pată, ridicîndu-și copiii, crescîndu-i la adăpost de griji și suferinți, dîndu-le suficient răgaz ca să poată medita în voie, chiar pe seama acestor părinți, cu bolnăvicioasa scrupulozitate a tinereții crescută în afară de experiența vieții.

20 Și rezultatul acestei reabilitări fusese constatarea nu numai că-i iubește, dar și că-i stimează, fiindcă „meritau” măcar atît de la el, care devenise ce era grație lor.

25 Regretase criticele pe care le adusesese părinților lui în fața Ștefanei, atribuindu-i ei cauza acestei impietăți. Își crease astfel o nouă solidaritate cu ai lui, și un nou motiv — aparent dezinteresat, nobil — de a o socoti pe Ștefana primejdioasă; nu numai pentru viitorul lui, dar și pentru sentimentele lui filiale.

De unde pină atunci nu-și frecventa părinții decît la masă și la dejun, începuse să facă un fel de vizite intime mamei lui, după ce se întorcea de la Univer-

5 fi reproșat timpul petrecut acolo, ca o împuținare a timpului de intimitate cuvenit ei.

Dar Ștefana nu-i spusese nimic. De altfel, ea nici-odată nu-i criticase părinții, mărghinindu-se să asculte criticile pe care Andi le aducea lor, de cele mai

10 multe ori pacificînd exagerările lui Andi, arătîndu-i că părinții lui erau oameni cumsecade, că erau buni cu el, că nu le putea reproșa nimic, dar că erau oameni, nu eroi, cum ar fi dorit Andi să fie. Ba dimpotrivă, chiar, revirimentul care-l determina pe Andi să facă

15 vizite zilnice ihomei lui era privit de Ștefana ca simptomul unui fericit echilibru recăpătat de Andi. Ea nu dorea să-l izoleze de-ai lui și de ieșeni în genere. Își dăduse seamă cîtă nevoie are Andi de publicul ieșan. Și n-aștepta decît curajul lui onest de-a afirma

20 existența acestei nevoi, fără s-o mai socoată — crezînd că-i face plăcere ei — ca ceva rușinos, practicînd clandestin întrevederile cu publicul, a cărui lipsă îl dezechilibra.

Iată dar un aspect al influenței exercitate de concertul Magdei Boldur asupra lui Andi.

25

Cîteva zile după concert, Andi nu făcuse nici o vizită Duduiei. O amîna mereu. Poate fiindcă se temea de acel zimbet revelator, pe care l-ar fi avut întorcîndu-se acasă de la Duduia, poate că și din cauza

30 unei instinctive — și elementare — strategii: să fie dorit de Magda Boldur. Dar în timpul acestor zilnice aniinări și atitudinea lui față de Magda Boldur se sohimbase. De cînd se-ntorsese de la Paris, după ce verificase dependența ei nezdruncinată de lunga absență de ființa lui, după ce căpătase certitudinea că

35 Magda îl iubește ca și odinioară, se mulțumise s-o privească, s-o tulbure cu ochii numai, întreținînd în ea flacăra aprinsă pentru el, fără nici un plan, fără nici o intenție: joc gratuit al cochetăriei lui. Frumuseța ei arhaică, de nepoată cu cozi a vechilor bunici, crescută într-o atmosferă patriarhală, precum și li-

40

liacul care înfloreau romantic în cintecele ei dădeau lui Andi pentru ea o emoție dulceagă: un fel de parfum al teilor eminescieni. O socotea prea simplută ca să

5 n-o domine cu ușurință: asta-i solicita și-un fel de milă, un fel de protectoare duiosie față de mieluțul care era Magda.

Dar pe scena Teatrului Național, îto seara concertului, Andi simțise entuziasmul publicului inflammat de ea. Avusese, asistînd la aplauzele care-o înconjurau, o senzație de viol. Și această senzație transfigurase senzual atitudinea de pîn-atunci a lui Andi față de Magda, trecută prin aplauze ca printr-un foc.

Uneori, noaptea, în pat, alături de Ștefana, care cetea, Andi simțea, gîndindu-se la Magda Boldur, un

15 fel de viscol stîrnit al sîngelui fierbinte.

Nici tei eminescieni, nici parfum de liliac înflorit în alte primăveri, nici priviri înduioșate față de roșeața cu gene plecate a Magdei Boldur; numai dorința de-a strînge în brațe trupul zvelt și plin al acestei fecioare, a cărei nuditate bănuită făcea să tresară-n

20 Andi amintirea fetei din brazi, într-o formă nu aprigă, ci suavă, el devenind aprig ca fata din brazi, nu docila frumuseță a Magdei Boldur. Gîndindu-se la ea viola sentimentalitatea dulceagă pe care i-o inspirase pînă

25 atunci, și parcă renăștea în el o măgulitoare vigoare bărbătească. Față de vechea atitudine, cea nouă, avea savoarea unei vorbe tari, pitoresc populară, după ce ai vorbit numai fadori suave: Rabelais, de pildă, după o lectură din Samain.

Alarmată de la o vreme de inexplicabila defectiune a lui Andi, Duduia, neîncrezîndu-se în arta de a intriga a mamei ei — prea de moda veche — recursese la un procedeu original pentru a-l readuce pe Andi lîngă Magda: presa locală, procedeu care reedita, cu

30 deosebirea gratuității, și fără să aibă aerul că se adresează unei anumite persoane, corespondența prin „Mica publicitate.” De cînd cu concertul, toate ziarele ieșene intonau imnul acestei „fiice a lașului”. Reporterii dădeau tîrcoale „London-Palace”-ului, cer-

35 cînd să obție o întrevedere cu Magda Boldur. Duduia profitase de această solicitudine a presei pentru a stre-

40

cura o informație destinată numai lui Andi. Așa că într-o zi un ziar de după-amiază publicase un prelu-
diu de convorbire, anunțând că „diva” intenționa să
părăsească lașul pentru a-și desăvârși studiile în stră-
inătate.

Andi cetea ziarele acasă, înainte de masă. Nu le
cumpăra niciodată, le aducea domnul Danielescu pe
toate, lăsându-le în cuier, în buzunarul blănii, defor-
mat de sulul zilnic al ziarelor.

— Ce mai nou? îi întreba doamna Danielescu pe
Andi și pe domnul Danielescu.

— Nimic. Fleacuri! Veșnicile fleacuri! răspundea
tatăl și fiul parcurgând ziarele de la un capăt la altul,
de la articolul de fond pînă la „ultima oră” și pînă la
ultimile anunțuri mortuare, care dădeau tatălui sa-
tisfacția că n-a murit și generozitatea melancoliilor-
bacșiș pentru morțile cunoscuților din tinereță.

Astfel că Andi descoperise informația privitoare
la plecarea Magdei Boldur atunci cînd s-aștepta mai
puțin, intercalată printre fapte averescane și anateme
țărăniște. După prima surpriză, hotărîse că-i mulțu-
mit, în definitiv, plecarea Magdei Boldur însemna
parcă dispariția unei primejdii, evitarea unor com-
plicații în viitor. În timpul mesei s-arătase bine dis-
pus, cum ar fi fost domnul Danielescu după lectura
anunțului mortuar al unui adversar politic sau al
unui polemist care-l zeflemisea uneori. Dar o dată
singur cu Ștefana în apartamentul lor, dispoziția lui
Andi se schimbă. Parcă abea atunci, alături cu Ște-
fana, care prin plecarea Magdei Boldur devenise și
mai definitiv singura lui dragjste, dispăruseră vagi
virtualități sentimentale, care dăduseră lui Andi un
sentiment de agreabilă și inofensivă poligamie. În
acea seară, Ștefana — pentru Andi — devenise din
ce în ce mai soție, mai monogam soție, cu caracter
obligator. O apreciasă cu metrul, dîndu-și seamă că
e prea mică, mai ales față de el: erau desperecheați,
în casă și în odaie micimea Ștefanei nu apărea atît
de evident insolită; dar pe stradă, și mai ales alături
de Andi, care părea și mai înalt, fiindcă era tinerește
zvelt, prezența Ștefanei putea să provoace zîmbete

ironice. Abea atunci Andi-și dădu seamă că ceea ce-l
făcuse să n-o întovărășească pe Ștefana în plimbările
ei nu era numai oroarea lui de mers repede, dar și ne-
plăcerea de-a fi alături, în public, de statura minus-
culă a Ștefanei. El era deprins din copilărie să fie ad-
mirat de toți trecătorii. Fusese întotdeauna, la toate
vrîstele, și deosebit de frumos, și elegant îmbrăcat.
Plimbările lui pe stradă însemnaseră un atît de cert
elogiu — exprimat prin priviri — încît de la o vreme
se blazase de această reacție statornică a trecătorilor
față de el.

Și iată că Ștefana îi interzicea această satisfacție.
Nu numai că Ștefana apărea prea mică, mai ales pe
stradă, și mai cu seamă în calitate de soție a lui Andi,
dar nici nu era elegantă. Nu se putea converti la nici
o modă. Ea se-mbrăca pentru plimbările ei, nu pen-
tru *plimbarea* urbană pe străzile principale; adică
se-mbrăca în așa fel încît să poată merge comod, re-
pede, fără să-i fie nici prea cald, nici prea frig. Nu se-
mbrăca astfel ca să placă trecătorilor.

Iarna purta șoșoni și ghetre nalte pînă la genunchi
ca să nu-i fie frig la picioare în timpul lungilor plim-
bări. Andi socotea ghetrele lungi cea mai odioasă des-
figurare a piciorului femeiesc. Pentru el, ghetrele și
șoșonii distrugeau zvelteța inițială și esențială a si-
luetei femeiești, dîndu-i aceeași îngreuiere pe care
compresa groasă o dădea gîtuluibandajat. Apoi, iarna,
Ștefana puneă mînuși groase de lînă. Căciula și-o
înfunda pînă peste urechi, ca să nu-i degere pielea
gingașă a vîrfurilor. Așa că îmbrăcămintea ei de plim-
bare, adecvată acestor plimbări în afară de oraș, îi
interzicea eleganța de stradă pe care-o dorea Andi pen-
tru soția lui.

Față de costumul mai tuturor femeilor cochete
cînd ies pe stradă, costumul Ștefanei era ca haina jer-
pelită alcătuită numai în vederea utilului și comodu-
lui a adevăraților vînători, alături de eleganța ves-
timentară a vînătorilor pentru care vînatul e numai
un pretext de îmbrăcămintă.

În schimb, în casă, Ștefana devenea subtil cochetă,
îmbrăcîndu-se și gătîndu-se cu o artă personală, desă-

vîrșit femeiască. Tocmai în clipa cînd majoritatea femeilor renunță la cochetărie, la efortul eleganței desăvirșite, devenind în intimitatea conjugală comod neglijente, cu picioarele în pantofi deformați, trupul
5 în rochii vechi și părul zburlit, Ștefana se gătea așa cum celelalte sînt mai ales în vizite sau la teatru. Numai în intimitatea lor Ștefana reprezenta cochetăria femeiască de care avea nevoie Andi. Femeinitatea ei era oarecum confidențială, privată, știută de Andi și
10 de familia lui, nu și de ieșeni, față de care, pe stradă, Ștefana dispărea în costumul ei de plimbare ca într-o haină de scafandru.

Andi aprecia valoarea acestei cochetării ca un fel de „muzică de cameră” față de cochetăria care dă concerte publice a celorlalte femei. Dar ființa lui publică, vanitatea lui de soț care dorea ca și soția lui să fie admirată pe stradă de ceilalți ieșeni erau mortificate de modul de-a se îmbrăca al Ștefanei de cîte ori ieșea
15 din casă să se plimbe.

20 Prea mică, mai ales alături de el, și inelegantă, iarăși mai ales alături de el: iată cauzele descoperite de Andi și formulate fățiș în acea seară, cauze care] determinaseră să evite plimbările cu Ștefana.

Parcă prin toate cele, indirect, Ștefana îl izola de
25 Iași. Vecinătatea ei în lume și la teatru îi interzicea elanul care l-ar fi putut face să strălucească nu numai pentru că Ștefana se abținea voluntar să „apară” în fața celorlalți, dar și pentru că luciditatea ei paraliza în Andi volubilitatea de *cameur*, banalitatea vorbelor
30 și dezinvoltura lui sigură. Cînd ieșea cu Ștefana în lume, chiar dacă ar fi încercat să „strălucească”, desolidarizindu-se de rezerva păstrată de Ștefana, Andi simțea că prezența Ștefanei l-ar fi intimidat, făcîndu-l să rateze. Dacă Ștefana ar fi asistat la lecția lui
35 de deschidere a cursului, Andi ar fi avut un succes de stimă față de cîțiva specialiști, dar n-ar mai fi provocat entuziasmul întregii săli, pe care-l datora numai acelui elogiu retoric al ieșenismului, neștiut de Ștefana, pregătit într-ascuns.

Plecarea Magdei Boldur, anunțată de ziarul ieșan, redeșteptase în Andi gîndul izolării ieșene, determinată de căsătoria lui cu Ștefana.

De cîteva ori închipuirea lui ursuză o substituise pe Magda Ștefanei. Evident, Magda era un grațios neant. Nu însemna nimic în patru ochi. Din punct de vedere intim, căsătoria lui Andi cu Magda n-ar fi însemnat nici o achiziție substanțială pentru sufletul, pentru mintea, pentru inima lui. O odaliscă frumoasă în patul conjugal — atît. Dar în schimb, din punct de vedere
10 „public”, Magda avea o valoare reală. Alături de Magda, pe stradă, la teatru, în lojă, în saloane, Andi s-ar fi simțit decorativ întregit, nu împușinat, ca alături de Ștefana.

Nu numai că Magda era frumoasă după toate canoanele, dar nici nu *părea* proastă. Tăcea cu grație, zîmbea cu buze și gene prea frumoase ca să mai poată discuta cineva valoarea spirituală a aceluia zîmbet; vorbea din cînd în cînd, e drept, cam exclamativ, incapabilă să-nchege o frază substanțială, dar era atît de frumoasă, încît vorbele ei dădeau o impresie de timiditate, care o feminiza și mai fermecător, și cei din jurul ei n-aveau impresia că-i mediocră, ci numai că ei sînt foarte inteligenți — atribut bărbătesc —, devenind recunoscători femeii frumoase care omagia prin prezența ei, prezidînd decorativ, dezbaterile bărbaților. Ș-ăpoi, Magda Boldur era o mare cîntăreață. Avea un talent în armonie cu frumuseța ei, care-i dădea și un fel de întâietate publică printre celelalte femei.

25 Viața lui Andi, ipotetic alăturată de-a Magdei Boldur, ar fi însemnat un adevărat marș triumfal prin aleele publicului ieșan. Andi, intelectual distins; Magda, artistă. Frumoși amîndoi, versiune a aceluiași tip de frumusețe antică. Deopotrivă de eleganți. Pe lîngă aceste, Magda era foarte bogată. Deci Andi ar mai fi avut și luxul amplu, în stil mare, care-i o adevărată vitrină pentru valorificarea socială.

30 Magda Boldur ar fi însemnat pentru el un fel de arc de triumf pentru intrarea în Iași; Ștefana însemna sihăstria pe vîrf de munte, în aer pur, aproape de cer,
40 dar fără public.

Și ar mai fi însemnat Magda Boldur încă ceva: senzația că ești bărbat, stăpîn, altar pentru închinări, admirația continuă, reconfortantă. Pe Magda, Andi ar fi „jucat-o” cum ar fi vrut. Și era convins că ar fi

5 fost, ca soție, tot atît de „sigură” ca și Ștefana. Din acest punct de vedere, Magda și Ștefana erau de moda veche — cum spunea Duduia. Nici ea n-ar fi stîrnit în

10 Andi acele gelozii zilnice care macină liniștea bărbatului, făcînd din el o dependență febrilă a cochetăriei soției. Concluzia acestor meditații fusese sentimentul, neformat în vorbe, că însoțindu-se cu Ștefana a făcut „o afacere proastă”.

Ștefana, în acea noapte, cetea *Les Frères Karamazov* în traducerea integrală publicată de Editura „Bossard”.

15 Andi ședea răsturnat în pat, cu ochii în plafon.

— La ce te gîndești, Andi? îl întrebuse Ștefana, descoperind inactivitatea lui.

Andi căscase cu lehamete, întinzîndu-și brațele.

— La nimic.

20 — Te plictisești?...

— Ce manie ai tu să-mi spui mereu că mă plictisesc!

Ștefana îl privise atent. Și Andi simțise apariția zîmbetului de „femeie care minte”.

25 Obrazul Ștefanei se contractase repulsiv. își întorsese repede fața dinspre Andi, cu o mișcare identică aceleia pe care-o ai pe stradă cînd întîlnești oameni cu fața la zid.

Pentru întîia oară surîsul suspect nu-l dezarmase pe

30 Andi. Reacționase enervat.

— Te dezgust?

— Hm!

Ștefana îl privise iar cu o mirare severă.

35 Andi-și trecuse mîna prin păr, cu o mișcare exasperată.

— Uf! Iar?

— Andi! Ce-i asta?

— Nu-i nimic! Dar nu pot să mai suport aerele tale

40 de profesor față de elev. Nu sînt copil! Sînt om în toată firea!

Ștefana părea c-ascultă un sunet foarte depărtat, nu vorbele lui Andi, ca cei care aud mai ales vibrația surdă a unui enorm clopot dincolo de zare, nu pașii trecătorului care se apropie de ei.

5 Atitudinea Ștefanei, care părea că-l consideră absent, îl exasperase și mai tare.

— Ai să mă înnebunești cu exagerările tale! Parcăucid un om cînd zîmbesc! Parcă fur, parcă **prad!** Ei, zîmbesc. Sînt nervos! Muncesc prea mult! Sînt obosit.

10 Dă-mi voie să zîmbesc. Și dac-aș mai zîmbi și-n altă parte! Numai în fața ta zîmbesc așa, fiindcă mă provoc, fiindcă măbănuiești, fiindcă mă spionezi. As:a-mi provoacă zîmbetul!

Sărise de pe pat. Mergea prin odaie cu pași repezi, gesticulînd, ca cei care vor să-și alunge o spaimă prin zgomot și mișcare, exagerîndu-le.

15 Și deodată, glasul Ștefanei răsunase calm, straniu:

— Numai în fața mea zîmbești *asa?*

Parcă fiecare cuvînt al Ștefanei, reeditarea propriilor lui vorbe, se proiectase pe inima lui Andi cu umbre monstruoase.

— Am spus eu asta?

— Da.

— N-ai înțeles tu. N-ai prins sensul.

25 — Care-i?'

— Țț! Te rog, lasă-mă. Nu-mi trebuie *scene*. Mîne am curs. Am nevoie de liniște, de odihnă.

Ștefana aprinsese o țigară. Fumase, fumase, într-o tăcere care pentru Andi devenise înțepătoare ca gerul uscat.

30 Și iarăși glasul ei răsunase calm:

— De ce mă urăști, Andi?

— Eu?? Altă monstruoșitate! Ai mania exagerărilor. Nu vezi ce concluzii tragi dintr-o simplă enervare?

35 Te-a detracat lectura lui Dostoievski! Din cele mai neînsemnate gesturi faci drame.

— Andi, lasă literatura. Uită-te în oglindă. Uită-te la ochii tăi, la gesturile tale. Uită-te la exasperarea ta. Asta nu-i literatură.

40 — Da, asta-i enervare.

— Ură izbucnită!

— Vezi cum mă provocă! Spune-mi pe față că te enervez, și plec, te las singură.

Ștefana se ghemuise pe pat, încrucișând picioarele sub ea, cu ochi de sălbătăciune speriată.

5 Tăcuse, tăcuse, sporind încă spaima care se apropia de inima lui Andi ca un ghețar.

— Vai, Andi, unde-am ajuns!

Dacă n-ar fi fost stăpînit de febrilitatea nervilor stîrniți și de plimbarea prin odaie, Andi ar fi căzut la

10 picioarele Ștefanei, așa cum îl sfătuia *prudenta*, gata să plîngă, să-i ceară iertare. Dar nu putea. îl stăpînea, ca o mișcare cîștigată, supusă legilor inerției, nevoia de-a nu se lăsa dominat.

— Iarăși exagerări! Iarăși concluzii monstruoase!

15 Tu nu vezi prin ce lupă pesimistă te uiți la mărunțișuri, la fleacuri care nici nu merită să fie luate în considerație! O mică neînțelegere. O trecătoare enervare. Și din asta, hop, faci o catastrofă. Fiecare vorbă de-a mea devine pentru tine un fel de cal troian plin de dușmani armați! Nu, nu! Asta la tine e o adevărată manie. Analiză și iar analiză, despicierea firului de păr în patru, destrămarea tuturor cuvintelor spuse de mine, pînă ce descoperi în ele adevărate mine subterane care amenință viitorul.

20 — Ascultă-te, Andi!

— Da, mă ascult.

— Tu nu vezi oroarea acestei scene dintre noi?

— N-o văd de loc. Toți oamenii se ceartă uneori, și se împacă.

30 — Toți!

— Da, toți. Și noi sîntem oameni ca toți oamenii, nu eroi, nu excepții. Nu vezi rezultatul exagerărilor tale? Tu pretinzi că eu mă cred erou. Nu-s erou, nici nu cred, nici n-am crezut. Dar tu ne vezi pe amîndoi eroi,

35 trăind ca în povești, mîna-n mîna, vorbind numai lucruri nobile și frumoase... Ce? Paul și Virginia în anul o mie nouă sute douăzeci și șase? Dacă se mai poate una ca asta! Sîntem oameni ca toți oamenii. Ne iubim, ne mai certăm uneori, ne împăcăm...

40 — ...iar ne certăm, iar ne împăcăm, iar ne certăm. Nu te-ngrozește, Andi? Pentru asta ne-am căsătorit?

Ca să ne certăm și să ne împăcăm, ca să ne urîm în tăcere și să ne reconciliem, începînd povestea de la început? Pentru asta ne-am căsătorit?

— Și pentru asta. Asta-i viața. Tu vrei extraordinarul, și mai ales în căsătorie: iată bovarismul tău. De asta exagerezi astfel de fleacuri.

5 — Andi, astea sînt fleacuri pentru tine? Atunci ce nu e fleac?

— Cum? restul, viața, dragostea noastră...

10 — Unde-i?

— ...munca mea...

— ...gloria ta. Oprește-te, Andi. Pentru tine viața începe de unde încetez eu. Dacă prelegerea ta n-ar fi avut succes, ai fi fost cel mai nenorocit om din lume.

15 La asta ești într-adevăr sensibil. Asta nu-i fleac. E capital. De ce? Fiindcă acolo e viața ta adevărată, în public. Față de public trebuie să fii perfect, vorbind numai despre lucruri „nobile și frumoase”, trăind cu publicul ca Paul cu Virginia în anul o mie nouă sute

20 douăzeci și șase. Asta se poate. Dar dacă astfel de scene se întîmplă între noi, asta e fleac, e normal, e omenesc. De ce? Fiindcă însăși dragostea noastră a devenit pentru tine fleacul de toate zilele, așa cum devine pentru mulți acreală, și nervi, și dușmănie în

25 casă, zîmbet de comandă în afară, ca menajul să apară unit în fața celorlalți. Ce știm noi doi, tu și cu mine, n-are nici o importanță. Scene de menaj! Totul e să nu le știe ceilalți, să nu poată vorbi lumea, să fim uniți, îndrăgostiți numai în fața lor; firma să fie frumoasă,

30 odaia de musafiri, restul fleac. Și noi să ne simțim uniți nu fiindcă ne iubim, ci fiindcă sîntem complicii acestei comedii. E urît, Andi! Și-i urît fiindcă tu nu-ți mai dai seamă că-i urît, fiindcă pentru tine o astfel de discuție e un fleac normal. Andi, eu nu mai sînt pentru

35 tine Ștefana, sînt nevasta ta, complicea ietacului conjugal. Dragostea noastră nu-ți mai dă bucurie, evlavie spontană, dragostea noastră a devenit pentru tine secretul ietacului conjugal, unde dispare și noblețta, și cochetărie, și stăpînirea nervilor, haine și podoabe pentru

40 alții, pe care le zvîrli acasă, suflînd ușurat, fiindcă în sfîrșit poți să te arăți cum ești nevastei tale, ființei din-

tre culise, după ce-ai primit aplauzele. Am învățat multe de la tine, Andi, fără nici o bucurie. Spune-mi cinstit dacă n-am dreptate, ai acest curaj.

- 5 Se teama de ea, și, ciudat, o admira cu invidie, măgulit că e-a lui și umilit că nu-i ca ea.
Capul Ștefanei, înfierbântat, cu ochii izbucnitori negri, îi amintise capul ei de odinioară, când se certa cu pasiune orientală, de la nimicuri, cu Matei Velisar.
- 10 Dar acum buzele ei spuneau adevăruri aspre, și totuși aveau prospețimea naiv cărnosă a buzelor de copil. Parcă-i venea s-o aplaude.
Ștefana așteptase, așteptase, și deodată elanul ei căzuse, cosit. Se ghemuise și mai tare, își aplecase capul pe mâni și plînsese. Numai tăcerea, vîntul iernei la fereastră și plînsul ei.
- 15 Andi se oprise, neîndrăznind nici să mai umble, nici să mai gesticuleze, nici să se așeze pe pat sau pe un scaun, nici să respire natural, ca cei care-au intrat de pe stradă direct într-o odaie mortuară.
- 20 După agitația nervoasă de pînă atunci, neclintirea lui în fața tăcerii și a plînsului Ștefanei începea să-l învăluiască în apăsări de plumb. Îi zvîcneau tîmplele surd, avea o conștiință stranie a conturului lui trupesc, ca cei adormiți cu cloroform pe masa de operație, lucrurile familiare ale odăii căpătau o fizionomie ciudată, îi venea mereu să se uite cruciș fiindcă mereu își simțea privirile despărțite de dunga nasului, își auzea tunetul înnădușit al inimii; parcă intrase Destinul în odaie, dînd conștiința fragilității omenești lui Andi, care se simțea trist, dezarmat, singur.
- 30 Se apropiase de Ștefana cu sfială, cerșindu-i ocrotirea, mila, adăpostul. Nu-l părăsise nici o clipă în timpul plînsului senzația că a intrat pînă la grumaji în deschizătura unui eșafod și că e prea ostent ca să-și mai poată zmulge capul de acolo.
- 35 într-un tîrziu, Ștefana îi acoperise capul cu mînile ei. Stătuseră așa multă vreme. Apoi Andi sărutase mînile Ștefanei cu o umilință tristă. Se compătimea pe el, nu pe Ștefana. Dorise somnul, întunericul, uitarea. Adormise fără gînduri, cu sufletul strîns închis ca
- 40

ochii copiilor cînd le e frică de ce-au văzut la geam. Ștefana îl auzise oftînd prin somn, îi dezmiardase fruntea, ocrotindu-i somnul, ca la copiii bolnavi.

Era singură.

- 5 Atît de singură, și Andi nu era măcar copilul ei, deși vedea că viața cere de la ea iertări de mamă și mărînimii de mamă.

*

- A doua zi dimineață, îndată după deșteptarea din somn, două nume, de care se legau două gînduri, apăruseră simultan în mintea lui Andi: Magda și Ștefana. Ștefana însemnînd drama de lîngă el, Magda însemnînd plecarea în străinătate. Îl durea capul, era mahmur ca după chef, și revolta lui încheiată cu plînsori îl umilea, paralizîndu-i din nou încrederea în el și-n viață. Parcă se pregătea să plece la școală, ca elev, cu lecția neînvățată, nu la Universitate, ca profesor. De altfel, visase chiar că-ncepe școala, că s-a isprăvit vacanța, că e corigent, că e îndrăgostit de cineva care pleacă. Așa ceva. Visuri de școlar după vacanța mare. Și-ntr-adevăr, Ștefana îi dădea senzația datoriei penibile, pe cîtă vreme Magda, plecarea ei lăsau în el o nostalgie de vacanță mare, la țară, în soare de vară, cu o fată blondă, idilă duioasă... Pe măsură ce sufletul recăpătase configurația diurnă, plecarea Magdei Boldur începuse să-l sentimentalizeze, întristîndu-l ca și cum ar fi iubit-o într-adevăr.
- 10
- 15
- 20
- 25
- 30
- 35
- 40
- Își petrecuse dimineața la birou, pregătindu-și cursul. După-amiază dormise. N-o văzuse decît în treacăt pe Ștefana, evitînd să rămîie singur cu ea. În timpul dejunului îi arătase o exagerată și servilă solicitudine, căutînd să-i ghicească toate dorințele și să le servească cu o pripire stîngace. Dacă ochii Ștefanei căutau solnița cu sare, mîna lui Andi zmulgea solnița din fața mamei lui, de pildă, care tocmai lua sare din ea, punînd-o lîngă farfuria Ștefanei.
- Și conștient de semnificația acestei atitudini, cît și de impresia penibilă pe care-o lăsa Ștefanei servilismul lui, plecase la Universitate, lepădîndu-se de casă ca de-o amintire rușinoasă. Fusese nervos în timpul

prelegerii. Făcuse observație aspră unui student cam zgomotos, amintindu-i de respectul convenit profesorului și instituției. După curs se îndreptase spre casa Duduiei.

5 Gîteva automobile așteptau în curtea casei, printre care Andi recunoscuse și automobilul părintesc. Oare nu venise și Ștefana cu mama lui? De la ușă auzise glasul Magdei: cînta acompaniată de Duduia. Intrase posomorit, circumspect, inventariind cu o privire repede tot cuprinsul salonului. Ștefana nu era.

10 Slavă Domnului! Absența Ștefanei îl prefăcuse dintr-odată, electrizîndu-i portul, zîmbetul și privirea. Parcă băuse șampanie. Se servise ceaiul negru, cu tot dichisul englezesc. Începuseră conversațiile de ceai

15 femeiesc, făcute mai ales din exclamații pițigăiat subțiri, ceea ce dădea salonului un zvon de balalaici dezacordate. Andi tăcuse, comod instalat într-un fotoliu încăpător, intimidînd c-un zîmbet sau c-o privire buzele roșii, cu tendințe aforistice, ale convorbitorilor.

20 Din cînd în cînd, strecura cîte o privire stăruitoare spre Magda Boldur, care pleca genele, roșindu-se. Nu era încă stăpîn pe el. Dar după fiecare privire îndreptată asupra cuiva simțea că prestigiul lui e intact. Nimeni nu bănuia că intrase în salon împiedecîndu-se

25 în emoția inimii, ca fetele de altădată cînd puneau întîia rochie lungă pentru întîiul bal. Nimeni nu bănuia că era încă intimidat, deși ochii lui păreau ascuțiți de ironie și zîmbetul lui sarcastic, comentator al vorbelor schimbate de unii și de alții. Nu-l interesa de loc ce se

30 vorbea. Nu-i asculta. Îl preocupa numai verificarea prestigiului lui. Și din ce în ce, ca un cărucior de copil care-ar deveni, magic, un tanc de război, simțea plenitudinea pe care i-o dădea încrederea în el însuși. Le era atît de recunoscător pentru involuntara reabilitare

35 pe care o provocau, fără să știe, în el, încît îi iubea, îi prețuia, se simțea distrat și mulțumit numai fiindcă era în mijlocul lor. Nu-l interesa calitatea acestei distrații, calitatea persoanelor de acolo, calitatea concertului de drîmbe feminine, pe care-l auzea mereu, fiindcă nu se

40 ocupa decît de el, de satisfacția lui. Dacă și-ar fi pus în acele clipe următoarea întrebare: „Unde-ai vrea să

trăiești? Acasă cu Ștefana, sau la Duduia, între prietenele ei?”, ar fi răspuns fără șovăire: „La Duduia”, fiindcă această adunare de păsări domestic limbute îi dădea senzația că-i vultur, lui, puiului de găină de

5 lîngă Ștefana.

Aterizase în conversația generală, alegînd momentul cel mai prielnic: venise vorba de concertul Magdei Boldur.

Elogiile nu mai conteneau, acoperind pe cîntăreață

10 și pe pianistă cu florile de hîrtie sugătoare ale entuziasmului femeilor pentru succesul altor femei.

Ratificase elogiile. Da. Concertul fusese, mai ales, o sărbătoare ieșană.

— Am ascultat pe domnișoara Boldur cu ochii închiși...

15

Nările Duduiei vibraseră.

— ...și aveam impresia că trăiesc într-un Iași al anului o mie opt sute optzeci, — nu în epoca de după război. Pe scenă erau două ieșence din lumea bună a vechiului Iași...

20

Nările Duduiei vibraseră altfel: era gata să-l aplaude pe Andi.

— ...In loje apăruse, ca-n vremurile de altădată, boierimea ieșană.

25

În umbra fiecărei loje Andi văzuse trecutul ca un chip de ctitor pe zidul afumat al bisericilor. Iarcîntecetele Magdei Boldur deșteptaseră în Andi icoana unei domnițe care-și piaptănă cozile lungi cîntînd c-un glas tot atît de dulce ca și matasa cozilor, în atmosfera cu

30

parfum de veche Moldovă înviată de glasul și arhaismul frumuseții ei.

Succesul acestei imagini interpretative a concertului depășise chiar succesul concertului, căci cîntărețul acestei imagini nu mai era femeie, ci băiat frumos.

35 Toate prietenele Duduiei, adunate în salon, fuseseră la concert. Ascultîndu-l pe Andi, se văzuseră pictate într-un tablou care reprezenta boierimea Moldovei. Salonul Duduiei „Made in England” devenise un fel de lojă regală autohtonă, în care Magda și Andi erau perechea regală, iar ceilalți — curtea regală.

40

Magda Boldur pälise și se-nroșise pe rînd la auzul vorbelor lui Andi. Se retrăsese lîngă pian, ca lîngă un leu negru care o păzea.

5 Andi era prea subtil cochet ca să nu-și dea seamă că pauzele, după astfel de imagini cu succes sigur, ar fi însemnat că așteaptă aplauzele verbale. Continuase, călcînd pe entuziasm ca Isus pe apele pacificate de pasul Lui, arătînd că astfel de învieri ale vechiului Iași trebuiau să se repete. Numai așa lașul putea să-și
10 mențină conștiința că, deși detronat, deși în surghiun, tot el e suveranul țării.

Cu alte cuvinte, cerea Magdei Boldur un „bis”.

15 Dar Andi nu scăpase din vedere că îndemnurile lui puteau fi interpretate — și de Magda: asta o dorea — dar și de Duduia, și asta nu-i convenea, ca o aluzie la plecarea Magdei Boldur, anunțată de ziarul ieșan, aluzie prin care solicita indirect amînarea plecării.

20 Și tocmai ca oamenii de afaceri care prezentau unui înalt demnitar o afacere remuneratoare pentru punga lor ca o binefacere pentru țara întreagă, Andi construisese o teorie ad-hoc, în care putea să-și plaseze și madrigalurile adresate Magdei Boldur, și îndemnul la amînarea plecării în străinătate, fără să aibă aerul că se gîndește
25 anume la Magda Boldur. Teoria lui Andi, natural, fără să utilizeze ghilimetele, dădea o nouă aplicațiune teoriei lui Thibaudet din *Le liseur de Romans*.

30 Andi pretinsese că nu bărbații sînt vestalele flăcării aristocratice, ci femeile. Bărbații sînt copleșiți de cotidianul în care-s constrînși să trăiască și de politică. Dar viața publică de după război înseamnă domnia democrației, și mai ales a demagogiei. Vremurile de azi, spusesese Andi, au adus moda socială a „sufletului cu ișari”. Vrînd-nevrînd, bărbații erau alterați de mediul
35 social contimporan în care trăiau, munceau și luptau. Buna creștere devenise un exotism. Domnea confuzia dintre vulgaritate și putere, vulgaritatea fiind socotită ca o expresie a puterii, cînd, de fapt, nu era decît semnul barbariei balcanice. În dezbaterile parlamentare, ironia de odinioară era înlocuită cu injuria trivială,
40 adică tocmai renunțarea la inteligență. În presă, tot așa. În fiecare articol, în fiecare polemică, pornografia

abunda. Vorbele triviale, care înainte de război răsuna-
5 nau numai la grajd, se mutaseră în saloane, în presă și în Parlament, dimpreună cu foștii grăjdari, bucătari și feciori boierești, deveniți deputați, miniștri și intelectuali ai epocii de după război. Fenomenul era general.

10 Reacția nu putea porni din Muntenia, al cărei spirit practic încuraja promiscuitatea folositoare intereselor ei. Reacția trebuia să pornească din Moldova, din Iași, și nu din partea bărbaților ieșeni, alterați și ei de viața publică, ci din partea femeilor ieșence, în care se păstrase tradiția bunei creșteri, a ironiei, a subtilității și a cultului de odinioară.

15 După cum se vede, teoria lui Andi, pornind de la Thibaudet, ajunsese la ideile lui Matei Velisar, atunci cînd înființase Loja masonică ieșană, ca o reacție împotriva decăderii spiritualității moldovenești, prin politicianism.

20 Andi, însă, servea prietenelor Duduiei, sub formă de drajele parfumate cu vanilie, ideile generos utopice ale lui Matei Velisar.

25 Andi se adresa femeilor, nu bărbaților, ca Matei Velisar. El nu vroia să învie, ca Matei Velisar, semeția moldovenească, zimbrul moldovenesc al pădurilor virgine și al stemei voievodale; el vroia să-nvie lebăda grației moldovenești în sufletele de gîscă ale interlocutoarelor lui.

30 Vorbise în entuziasm și aprobarea generală. Doamna Danielescu ar fi servit vorbele lui Andi pe tartine mărunte, ca icrele moi. Îl sorbea din ochi, regretîndcănu-i mai multă lume, că salonul Duduiei nu-i o sală de conferință și că nu-i acolo măcar un stenograf. Domnea un simțimînt general de înaltă intelectualitate, cu accente profetice. România [...], cu toată
35 suflarea românească, era în salonul Duduiei, ca un război docil țesut de degetele harpiste ale lui Andi. Acolo se pregătea viitorul țării, renașterea aristocratică a României. Ieșencile călăuzite de Andi erau creierul țării. Salonul Duduiei devenise un mic Olimp intim, c-un Jupiter imberb, cu Minerve cu rochii scurte și
40 c-o Venera blondă și sfioasă alăturată de pianul mut.

Apăruseră propuneri, proiecte, planuri de concerte, baluri, șezători, conferințe — nu-l aveau pe Andi? — o adevărată cruciadă în fuste scurte și cu bastonașe roșii de buze, în loc de lănci, pentru recâștigarea rangului pe care lașul trebuia să-l aibă în viața țării.

5 Nevoia de acțiune devenise atât de imperioasă, încât Duduia — pînă una-alta — dăduse drumul patefonului, și se-ncinsese un bal intim. Dansase și Andi— și cu Magda, și cu Duduia. Apoi venise rîndul băuturilor tari. O înfrățire generală, cu alcooluri englezești, întru regenerarea Moldovei. Andi plecase o dată cu doamna Danielescu. Pe drum, în automobil, de cîteva ori mîna doamnei Danielescu dezmiardase mîna lui Andi. Cînd automobilul se oprise în fața casei Danielescu, Andi scăpase un involuntar oftat din greu. Doamna Danielescu îl privise lung. Privise apoi apartamentul lui Andi, care nu era de loc palat, dezmiardase obrajii băiatului ei și oftase și ea din greu, compătimitor.

20 Amîndoi se gîndeau la Magda Boldur și la norocul Duduiei.

Magda Boldur amîna mereu plecarea de care nici nu mai îndrăznea să pomenească. În fiecare dimineață intra în convalescență, după melancoliile și deznădej-
25 dile din timpul nopții. Se simțea vinovată, deși între ea și Andi nu se-ntîmplase nimic. Dar de cînd o cunos- cuse pe nevasta lui Andi — fusese invitată la o masă de gală a familiei Danielescu — chiar prezența lui Andi devenea pentru ea o fericire blestemată. Vroia să fugă
30 de el, și n-avea puterea de-a face acest efort. Dealtfel, după un răstimp de apoasă îmbunare, iarna apăruse deodată, ca Mefisto din trapă, zburliță de viscole, cu ochii demenți ai gerului. Trenurile sosiseră cu întîrzieri din ce în ce mai alarmante. Viscolul înconjura ca o re-
35 voluție hotarele României, izolînd-o de Europa. lașul devenise pulverizarea unei scrisori rupte, aruncată din haosul iernii ca într-un vârtej astral. Viața lașului devenise mai anevoioasă. Oamenii căscau ferecați în casele lor, nemaiavînd curajul de a se gîndi la baluri,

la concerte și la conferințe. Așa că planurile lui Andi suferiseră o necesară amînare.

5 Andi trecea pe la Duduia, făcîndu-i vizite scurte, nu întotdeauna vesel, lăsînd posomorîrile lui, melancoliile lui, pe sufletul Magdei Boldur, ca într-un cuier personal.

Dezghețul iernii devenise glod argintat, și Magda tot nu plecase. Trăia într-un continuu zbulucium, care-i interzicea proiectele de viitor, limitînd-o la viața de azi pe mîne, cu ochii la fereastră.

10 Il pîndea pe Andi, de după perdele, ca școlărițele îndrăgostite.

Începea să miroasă a primăvară. Pe la amiază, ferestrele deschise aduceau în odăile încălzite de calori-
15 fer aer călduț, proaspăt, tulburător ca un acord muzical venit pe undele vîntului. Plutea o întinerire tristă prin odăi. Dimineața, vrăbiile ciripeau mai zgomotos, dînd copacilor, în mai subțire, gălăgia recreațiilor din ograda școlilor primare. Mai trecuse un vînt
20 tăios, stîrnind o ultimă sclipire de ghețuș în privirea pămîntului, ca lumina în ochii orbilor. Apoi venise o ninsoare în glumă, cu fulgii mari, și dispăruse într-o izbucnire galbenă de soare. Și începuse lenea întristătoare a sfîrșitului de iarnă. Copacii se simțeau cabol-
25 navii săraci alungați din spitale înainte de-a se fi înzdrăvenit. Pisicile se suiau pe acoperișuri, făcînd să bolborosească tabla încă udă.

Parcă cerul — realbăstrit — începea să miroasă a floare, căci oamenii mai mult îl respirau cu nările adînc, privindu-l, deși era atât de departe aproape. Nourii se risipeau luminoși pe cerul albastru, ca zulufii în vînt. Mirosul primăverii se strecura în case, ca un copil care s-a jucat în țărna și în iarbă crudă.

30 Zi cu zi, sufletul Magdei era mai apăsător. Parcă vroia să înflorească, și parcă era închis într-o pivniță. Devenise exagerat sensibilă la orice. Vedea cîte un copil desculț care se juca pe stradă cu o cutie de sardele — și îi venea să plîngă. Căruțele cu țărani care veneau
35 dinspre Copou, aducînd copii bolnavi la spital, îiumezeau ochii. Într-o zi, apăruseră tot dinspre Copou căruțele cu coviltir ale țiganilor, cu zîmbetul primăverii

împletit în cozile țigăncilor și-n ochii dancilor. Apoi începuseră, ca o înmugurire a vieții pe mari crengi leneșe, perechile de îndrăgostiți, mână în mână, spre deal.

5 Și într-o zi Magda găsisse pe notele lăsate deschise pe pupitrul pianului un mănunchi de toporași.

Al doilea mănunchi îl primise Ștefana din mânile lui Andi, în aceeași seară.

înflorise galbenul vesel al cornului în câteva ogrăzi.

10 Zi cu zi crengile zarzărilor rugineau mai fraged ca vârful sinilor de fetițe subt bluze de vară. Mugurii de zahăr ars ai castanilor se crăpau lăsînd s-apară frunzu-lițe ca fisticel.

15 Lumina venea în fiecare dimineață de pe țărături calde, cu păsările călătoare, dînd zîmbete mediteraniene cerului. Femeile ieșeau pe stradă în haine ușoare. Zidurile caselor se-ncălzeau pentru spinările cerșetorilor care primeau din mîna primăverii bani de aur. Florile zarzărilor apărură și trecură ca o procesiune cu aureole și binecuvîntări albe, parcă amintînd inimii intrarea

20 lui Isus în Ierusalim.

într-o zi lașul mirosi a liliac și a ploaie. Lumina lunii întineri în mirosul liliacului alb. Copoul înverzise. Intrase-n Iași un verde de crîng, luminos ca apele curgătoare de munte cînd trec prin dreptul crîngurilor de arini.

25 Toți oamenii deveniseră sentimentali ca la optsprezece ani, cînd iubești o fată pe care-o vezi pe stradă numai.

Venise primăvara cea din preajma verii, mai mult

30 fată decît fetiță, încă nu femeie, luminoasă, fragedă și nestatornică, visînd cu ochi albaștri toată noaptea la fereastra cerului, strîngînd în brațe flori și lepădîndu-le; căci zilnic pămîntul era acoperit de florile de măr, de piersic și cireș veștejite într-o noapte la sînul primăverii.

35

într-o zi Andi ieșind de la Universitate întîlnise automobilul Dudaiei, care s-ar fi zis că-l aștepta. Se

urcă în fund, lîngă Magda. Dudaia, la volan. Mașina avea un mers onctuos, fără trepidații aparente.' Și Andi și Magda erau două profiluri paralele în lumina de primăvară. Nu se priveau. Nu-și vorbeau.

5 Dincolo de Școala normală, Andi tresărise. Văzuse de departe silueta Ștefanei, cu capul gol, cu pardesiul cenușiu încins cu curea lată, în pas vioi, alături de Luchi. îi arăta lui Luchi ceva foarte îndepărtat, căci brațul ei proiectat pe zarea de primăvară avea gestul vast al cumpenelor de fîntîni răsărite la răspîntiile drumurilor de țară.

10 Andi trăsese storul dinspre el. Mașina trecuse pe lîngă Luchi și Ștefana cu o viteză de bolid: o văzuse și Dudaia pe Ștefana.

15 Din acea clipă Andi fusese ostil și Dudaiei, și Magdei. Nu vorbise nimic. Stătuse tot drumul mut, absent dintre ele. Brațul Ștefanei, proiectat pe zarea de primăvară, înviase în el o veche și mare emoție:

20 „— Bate cineva la poartă?”
— Nu-i nimeni. Se scutură castanul.”

Cu ani în urmă — scena părea a altor vremi — așa o văzuse pe Ștefana pentru întîia oară, trecînd prin fața Universității, cu brațul avîntat de mișcările bulldog-ului, pe care-l ținea legat.

25 Și primăvara, o dată cu apariția acestui braț proiectat pe zare, devenise a Ștefanei. Inima lui Andi o dorea pe Ștefana. Era în el tristeța unei reîndrăgostiri, înflorite de toamnă.

Ce căuta el în automobil, cu Dudaia și cu Magda

30 Boldur?

Seara, acasă, după masă, în odaia lor, se apropiase de Ștefana, care se suise pe pervazul ferestrei, stînd acolo ca pe un prag aerian al văzduhului. Fruntea lui Andi se aplecase pe genunchii Ștefanei.

35 Cîtăva vreme răsunase numai respirația de greieri a nopții, cadențată tremurător ca și sclipirea stelelor umede pe cerul neliniștit.

— Te iubesc, Ștefana...

40 Ștefana tresărise atît de violent, că Andi se temuse să n-o vadă prăbușindu-se peste fereastră.

Tăcuseră.

— Nu crezi, Ștefana?

— Te-am văzut astăzi, și mi-am adus aminte...
Amuțise îngrozit. Își pierduse capul. Fusese gata
5 să descopere plimbarea cu Duduia și Magda Boldur.
Ștefana îl privise lung. Pe fața lui Andi iar apăruse
oribilul zîmbet pieziș.
Ștefana dăduse din cap. Era sfișietor de tristă
noaptea de primăvară cu vorbe de dragoste spuse de
10 buzele lui Andi. Și ea și Luchi îl văzuseră prin fereastra
de la spatele automobilului, alături de Magda Boldur.
Văzuseră și perdeleța trasă de Andi, în partea lor.
Atît de tristă fusese tăcerea lor, că Andi își aplecase
15 din nou fruntea pe genunchii Ștefanei.
Ștefana își lăsase mîna, mai grea ca de obicei, parcă
de piatră, pe creștetul lui Andi, și-nchisese ochii.
Și s-auzise iarăși numai respirația de greieri a nopții
de primăvară subt stelele umede.
20 Cîteva zile după aceasta, Andi observase că Luchi
îl ocolește. Nici la dejun nu-l privea pe Andi în ochi.
Seara, Luchi nu mîncea acasă. La ei nu mai venea noaptea
să suzeze. Și într-o zi tocmai cînd Andi, după curs,
intra în ograda Duduiei, se-ntîlnise nas în nas cu Luchi,
25 care ieșea de la Duduia, congestionat, cu vinele umflate
pe frunte, cu ochi răi. Trecuse pe lîngă Andi, ca și cum
nu l-ar fi văzut, fără să-l salute.
— Luchi!
— Ce vrei?
30 — Luchi!?
— Ce vrei?
— Luchi, tu vorbești cu mine așa?
Exasperarea lui Luchi izbucni scurt:
— Cu tine, da. Ești un porc, tu și Duduia împreună.
35 Să vă fie rușine!
Injuria era atît de monstruoasă, dat fiind raporturile
de totdeauna dintre Andi și Luchi, că Andi devenise
palid. Stătuseră cîtăva vreme muți, unul în fața
altuia, neștiind cum să plece, cum să se despartă.

Ochii lui Luchi se umeziră. Și vorbise din nou, cu glasul
tremurător de lacrimi și de mînie:
— Te rog să mă ierți... dar să știi... că te disprețuesc.
5 Și plecase furtunos, fiindcă-i curgeau lacrimi copilărești
de-a lungul nasului.
Andi se-ntoarse de la ușă îndărăt, luînd-o spre casă.
Apartamentul lor era gol. Ștefana ieșise. Se plimbase
prin odăile care-i păreau pustii, răsfoind cărțile
10 Ștefanei, privind lung o fotografie de-a ei, cu inima strînsă
și c-un nod înecăcios în gît. îl îngrozea tăcerea odăilor
în care nu era Ștefana: păreau un cavou mobilat, păstrînd,
sinistru, întipărirea vieții unei moarte.
15 Dacă o pierdea pe Ștefana, ce mai rămînea din el, din
viața lui? Iar lașul, iar noaptea zburlite de nervi, iar
șuierul trenurilor care pleacă... Luchi îl disprețuia.
Luchi! Il pierduse și pe Luchi!
Se plimba cu fruntea înclinată, și-i scăpau gemete
involuntare, stranii ca ale nebunilor.
20 Așa îl găsisese Ștefana.
— Te-ai și întors, Andi?
Andi îi vorbise ca un om bătrîn. Da. Merita tot. Și
disprețul Ștefanei, și disprețul lui Luchi.
— Luchi? Ce vrei să spui?
25 Andi-i spusese tot. Cum îl întîlnise pe Luchi cînd se
ducea la Duduia.
— Tu crezi, Ștefana, că o iubesc pe Magda Boldur?
Vorbea aton, cu o atitudine de om care acceptă orice.
30 — Nu.
— Atunci de ce mă duc acolo?
Ștefana alungase cu un zîmbet o încruntare.
— Lasă, Andi. La ce bun să mai răscolim astfel de lucruri.
35 — Cum vrei tu.
Ștefana îl privise cu atenție. Era atît de profund abătut,
că parcă îmbătrînise. Era sleit de puteri ca hainele scoase
de la etuvă. Articula cu efort, și vorbele parcă nu erau
expulzate de buzele lui, ci cădeau, prea grele pentru slăbiciunea
40 buzelor.

Ștefana se așezase lângă el, punându-i mîna pe umăr. Il întrebuse cu blîndețe:
— Ce-i, Andi?
Asa cum întrebi pe copii: „Ce te doare? Unde te-ai lovit?”
— Sînt sătul de mine, Ștefana. Aș vrea să dorm un an, doi, — nu știu, să nu mă mai trezesc.
Nu mințea.
Se-ntinsese pe divan, cu capul pe genunchii Ștefanei, cu ochii în plafon, și-și ascultase singur vorbele lui triste ca iarba răsărită pe morminte. Nu era bun de nimic! O iubea pe Ștefana, și totuși fugea de ea, preferînd să stea în casa Duduiei, pe care-o disprețuia, alături de Magda Boldur, pentru care n-avea măcar o ușoară afecțiune care să justifice timpul pe care și-l pierdea acolo.
De ce?
Totul era absurd și ratat în viața lui. Gîndea una, spunea alta. Îi disprețuia pe ieșeni, și-i lăuda în bloc, de cite ori avea ocazia, fără ca nimeni să-i impuie aceasta. O iubea pe Ștefana și fugea de ea. Disprețuia lașul, și totuși fără de Iași și-n afară de Iași era nenorocit. Singura ființă față de care fusese sincer, singura ființă pe care o stima fără rezerve era Ștefana. Ștefana îl iubise. El o iubea. Și totuși, el singur îi otrăvise dragostea — care pentru el era mai scumpă decît viața lui — făcînd-o să-l disprețuiască.
— Te-nșeli, Andi.
— Nu mă disprețuiești?
— Nu. Mi-e milă de tine.
Andi se ridicase, îndreptînd spre Ștefana o față scurmată de deznădejde.
— Nu-ți cer mai mult, Ștefana. Rămîi lângă mine. Fie-ți milă de mine... cum vrei tu.
Ștefana tăcuse, cu fruntea încordată. Ochii lui Andi pîndeau fiecare mișcare a obrazului ei. Era atît de frumos chipul lui Andi, atît de pur, că durerea care-l stăpînea, îmbătrînindu-l, desfigurîndu-l, părea un sacrilegiu.
De ce nu era statuie?
De ce nu era om?

560

într-un tîrziu, Ștefana înclinase capul.
— Rămîn cu tine.

Îl așteptaseră pe Luchi pînă tîrziu noaptea. Ștefana vroia să-i împace.
Luchi venise beat. Se clătina. Căzuse pe un scaun, cu capul în palme, cu ochii crunți și rătăciți.
De la întîile vorbe ale Ștefanei, sărise, o luase în brațe.
— Tu ești singura mea soră. Nu mai am nici frate. nici surori. Gata. Amin ! Am pus cruce familiei. Tu ești sora mea.
Ștefana îl pusese din nou pe scaun.
— Luchi, de ce te-ai îmbătat?
Subt ochii ei, Luchi plecase capul.
— Sînt amărît. Băut, cîntat...
întîlnise chipul lui Andi și se cutremurase.
— Tu ești sora mea, începuse iarăși, luînd-o de gît pe Ștefana.
Scena era lugubră.
Luchi adormise cu capul pe masă, după ce îngînase mereu refrenul îndărătnic: „Tu ești sora mea”.
Îl culcaseră îmbrăcat în biuroul lui Andi. Mirosea a vin și horăia dezordonat, cu o dîră de salivă în colțul gurei.
Și Ștefana și Andi se culcaseră triști. Parcă și viața avea un miros de crîșmă. Nu-l văzuseră pe Luchi niciodată beat. Beția profanase cea mai curată icoană a tinereții și a bunătății.
Se îmbătase din cauza lor. Îl auzeau sforăind, încîndu-se în respirații de agonie.
Și suferiseră amîndoi, unul lângă altul, fără să poată dormi, fiindcă vedeau pe trăsăturile lui Luchi, descompuse de beție, alterîndu-se însăși dragostea lor.
*
îndată după sesiunea examenelor universitare, Andi plecase cu Ștefana la Agapia, mult înaintea părinților săi. Aflase de la mama lui că Duduia pleca în

561

străinătate cu Pussy și cu Magda Boldur, care-i invitasese la ea, la Paris.

Înregistrase vestea fără de nici o emoție. Era într-o continuă stare de abatere. Își pierduse pofta de mâncare. Slăbise.

In ultimul timp se ducea cu automobilul la Universitate și tot cu automobilul se-ntorcea. Nu-i mai venea să iasă din casă. Ședea întins tot timpul. Avea insomnii, spaime nocturne și fobia discuțiilor cupărinții lui. De asemeni, nu numai că nu mai cetea ziare, dar foșnetul lor în minile tatălui lui îi făcea rău.

Nu se simțea bine decît alături de Ștefana și de Luchi. Ii asculta vorbind, glumind, rîzînd, și prezența lor, glasurile lor îl calmau, dîndu-i clipe de odihnă și de somn. In fiecare seară, Ștefana și cu Luchi jucau șah la căpătîiul lui Andi, care-i privea ca pe ceva cu totul exterior lui — un fel de primăvară la fereastra odăii unui bolnav — pînă cînd îl vedeau că închide ochii.

Găsiseră Agapia pustie: munții, mînăstirea, mările. Vara s-arăta ploioasă. Făceau foc în sobe, împodobind focul cu ciocălăi de brad care pocnescuscat, asemeni castanelor cînd s-au copt, devin incandescenti ca fagurii de miere, și deodată, dacă suflă în ei, se spulberă-n cenuși de argint. Se deprinsese și el, alături și-mpreună de Ștefana, să *privească* focul. Pînă atunci, pentru Andi focul din sobă însemna pecetea de aur care închide intimitatea unei odăi, dîndu-i ceva și mai confidențial decît întunericul, ușa încuiată și stourile lăsate-n jos.

Dar pentru Ștefana focul era un fel de fereastră deschisă pe orizonturi magice. Lucirea pe care flăcările o aprindeau în ochii Ștefanei și viața pe care i-o stîrneau pe obraji nu erau numai răsfrîngerea flăcărilor și căldura lor, ci însuflețire asemănătoare cu a marinarilor pe mări. Avea cultul focului, ca popoarele primitive și ca țigani. Sufletul ei în fața focului devenea ca și trupul ei în timpul plimbărilor, liber de orice vasalitate.

Așa că lîngă Ștefana, în timpul ploilor de munte cu șuier fioros de brazi, Andi începuse la gura sobei primele plimbări. Căutau în conturul flăcărilor și în

clădirile jarului formele pe care le găsești în nourii îngrămădiți la apusul soarelui. Vorbele Ștefanei porneau ca niște corăbii încărcate cu elanuri spre necunoscut. Sufletul ei nu-și pierduse pădurile din care răsar visurile copiilor pe vremea poveștilor. Era plină de superstiții, de mirări, de nostalgii, de singurătăți, care apăreau la gura sobei, venind parcă din focul frate cu luceferii, nu dintr-o minte plină de lecturi, contemporană veacului.

Sufletul ei înviase în Andi o copilărie pe care n-o trăise de ajuns. Renunțase la viața cerebrală. Trăia într-un alt anotimp sufletesc, într-o izbucnire de primăveri străine de viața socială, avînd impresia că se află într-altă planetă. Se reîndrăgostise ciudat de Ștefana. Parcă nu mai era soția lui: o iubea cu o vrîstă la care nu-ncep soțiile, cu o vrîstă cetitoare de povești în care presimți dragostea nu în viață, ci în legendă.

In timpul celor patru ani de viață singuratecă alături de Ștefana, munciseră împreună, discutînd, schimbînd idei, învățînd, odihnindu-se de efortul zilnic în jocurile păgîn tinerești ale primilor ani de dragoste.

Acum, însă, în timpul zilei nu mai învățau, nu mai discutau pe marginea cărților,ci trăiau liberi la gura sobei, împrejmuți de munți, nourii și ploii neconținute, pierduți parcă în veacuri, cu sufletele pe hotarele medievale. Parcă trăiau într-o legendă, cu sufletele mînă-n mînă, ca doi copii de regi, logodiți atît de timpuriu că numai cartea de povești și gura sobei poate să-i adune tîmplă lîngă tîmplă, umăr lîngă umăr, altfel rămînînd copii.

Pînă cînd vara se încoronase-n munți cu întiile zile de soare.

— Ne plimbăm, Andi?

— Sigur.

Porniseră. Pleca în munți întia rîndunică din Ștefana.

Se înapoiaseră flămînzi.

— Au venit doi lupi, măicuță, strigase Ștefana către maica Agafia, lepădîndu-și de la ușa ghetete grele de glod, intrînd ca-n moschee.

1

- Mîncaseră ca lupii și adormiseră cu lampa aprinsă fiindcă n-o putuseră stinge cu genele.
- Da-atunci** Andi dorise și simțise imperioasa nevoie a plimbărilor lungi. Își recăpătase pofta de mîncare.
- 5** Dormea ca pe vremea stagiului militar, dar dimineața în loc de goarnă îl deștepta Ștefana, care-l privea rîzînd, ca un măr copt peste noapte și scuturat din vîzduhul verii pe perna lui.
- Așa începea dimineața.
- 10** Plecau. Casa lor era ca și cuibul pentru rîndunele — portul plecărilor săgeată.
- Trăiau mereu printre brazii. Iașul dispăruse. Zîmbetul pieziș dispăruse. Trecutul nu mai exista în munții nalți acoperiți de cerul singurătăților cu brazii.
- 15** Trecutul lui Andi. Căci între munți, pe cărările culmilor unde lumina-i verde în parfumul brazilor bătrîni, și prin poiene, unde lumina e rotundă ca un nimb, Andi trăia o viață de o mie și una de nopți, alături de Ștefana, care-i povestea trecutul ei.
- 20** Regăsind-o pe Ștefana, regăsise în sufletul lui mirosul fragilor pe care-i întîlnești în munți numai atît de aromați cum sufletul îi scoate din adîncul lui în clipele de mare puritate a dragostei.
- Nu mai cetea nici cărți, nici ziare, nici scrisorile
- 25** pe care le primea. Privea numai ce-arată munții și asculta glasul Ștefanei. Și devenise ca și munții de pe acolo, un elan spre cer, vînjos și îndîrjit sihastru, împrejmuind o albă mănăstire și un glas de clopot.
- Venirea celorlalți le adăugase un tovarăș de plimbări: pe Luchi. Bun tovarăș. Vesel, rezistent la mers, pretinzînd c-alături de el Ștefana nu se mai teme de ploaie, fiindcă o ascunde în buzunarul lui. Toți trei umblaseră ca nourii, numai pe culmi, îndepărtîndu-se în fiecare zi de iașul verilor de la Agapia. Fuseseră
- 30** pe unde crește zmeură, fuseseră la mure, tot în munți departe: simțiseră pe naltele singurătăți parfum de afine, și le descoperiseră după miros, dulci în gură negrele bobite care lasă pete de cerneală buzelor și îngerești arome respirației. Descoperiseră ciuperci
- 40** umflate, bosumflate alb, descoperiseră bureții hribilor,

- luptaseră cu rădăcini de iarbă mare aromate bătrînește cînd sînt arse pe jăratec, dar mai dîrze decît unghiile fetelor de țară cînd le zmulgi din încleștarea lor. Băuseră din șipote sălbatece apă vie. Fuseseră
- 5** lătrați, ca luna, sus pe culmi, de cîinii ciobănești. Trecuseră peste pîraie în care apa rîde creață ca obrazul pruncilor prin somn. Descoperiseră oceanele albastre ale zărilor Moldovei, privindu-le de pe catargul înălțimilor de munte. Primiseră galopul ploilor de munte,
- 10** fugăriți spre adăposturi crîncene. Le bubuise cerul la ureche. Pe-o culme îndepărtată de Agapia, stătuseră în noapte, așteptînd ulciorul de argint al lunii pline, înainte de-a atinge buza celora din văi. Urniseră ca pe un car de fin rămas pe cer un răsărit de soare, urmîndu-l de pe culmi, cu mîinile pline de soare cald în frigul dimineților de munte.
- Căzuse-ntîia brumă a toamnei.
- Căci vara, toată vara, se topise ca o zi cu soare-n munte.
- 20** Dar numai Ștefana se mai uita în urma verii. Inzdrăvenit, puternic, cu fața arsă de soare și pieptul lărgit, Andi își vedea reapariția la Iași. Plecarea părinților îl întristase. El tot mai rămînea.
- 25** Plecarea lui Luchi îl posomorise. El încă nu pleca, fiindcă Ștefana nu era grăbită să înceapă viața de oraș, și el ocolea să-i spuie că ar pleca.
- Începuseră și-n munți ploile de toamnă.
- 30** Iar gura sobei! Iar sihăstria dintre munți. Iașul vacanțelor de la Agapia plecase înspre iașul vieții zilnice. Agapia se pustiise: munții, mînăstirea, maicile... Ștefana.
- Fostul copil de la-nceputul verii devenise iar om mare. Nu mai avea nevoie de povești, nu mai era convalescenț la gura sobei. Dorise iașul, cum doresc oștenii lupta după ce li s-au închis și rănile, și dorul de odihnă.
- 40** În ziua cînd Ștefana făcea cuferele pentru plecare, îl auzise pe Andi fredonînd în odaia de alături. Afară ploua. Munții erau în întuneric, cu nourii de cenușă,

ca o gură de sobă după ce s-a stins focul. Andi se plina ba prin odaia de alături, repede, voios: odaia era prea strimță pentru pașii lui.

5 Plecaseră a doua zi. Andi se sculase înaintea Ștefanei, pîndind trăsura.

Porniseră pe ploaie. Andi era foarte vesel. Ștefana întorsese capul înspre munți, pentru ultima oară. Vacanța se veștejise deasupra munților ca o coroană mortuară.

*

10 Ziua de sfîrșit de septembrie era atît de caldă, încît Andi plecase la Universitate în talie. Luase tramvaiul de Gopou. În Piața Unirei se dădu jos. Apucă pe strada Lăpușneanu, nedîndu-și încă seamă de ce se coborîse din tramvai, căci tramvaiul l-ar fi dus pînă
15 la Universitate, cruțîndu-l de efortul de-a umbla pe jos, care-i redevenise penibil de cînd se-napoiase de la Agapia. Ahea după cîtiva pași își lămurii cauza acestei ciudățenii aparente. De cîteva zile sosise din străinătate Magda Boldur, instalîndu-se definitiv în casa
20 de pe strada Lăpușneanu, moștenită de la mătușa ei Zinca Boldur.

Strada era pustie. Prăvăliile își ridicau obloanele, acele mîrîitoare cortine de fier, de după care răsăreau vitrine cu accent de faliment, urlîndu-și ieftinătatea
25 prețurilor de lichidare.

Trecînd prin dreptul enormei case Boldur, Andi încetini pasul, apucînd pe trotuarul din fața ferestrelor. Simți o ușoară atingere pe inimă, emoție superficială, dar plăcută, nu din pricina gîndului că ar fi
30 putut s-o vadă pe Magda Boldur, sau, mai exact, că ar fi putut să-l vadă Magda Boldur, ci din pricina jocului în sine. De cînd se înapoiase Magda Boldur, de cînd ferestrele casei îl *priveau* pe Andi, strada Lăpușneanu nu era numai salonul urban al vanităților ieșene, ci decorul intim al unui episod din viața lui Andi.
35 Ii venea să zîmbească, dar se stăpîni. Era atent cu coada ochiului. Prezența lui de profil în dreptul casei putea să vie văzută — măcar de după o perdea — și să provoace o emoție fragedă într-un piept de fată

frumoasă. Vroia să-și verifice puterea asupra ei după o absență de cîteva luni.

Il zărise? Nu-l zărise?

5 Întoarse capul de-a binelea. Parcă tresărise colțul unei perdele! Zîmbi. Porni înainte cu pasul sprinten, ca într-o zi de primăvară, nu de toamnă. Purta parcă în el o floare la o butonieră clandestină.

Ajungînd în dreptul Jockey-Clubului, luă din nou tramvaiul de Copou, reintrînd în vehiculul cotidian după o clipă de recreație semilirică pe strada Lăpușneanu.
10

La Universitate își ținu cursul cu o bună dispoziție evidentă, intercalînd și cîteva glume. Jocul de pe strada Lăpușneanu, deși, în fond, inofensiv, îl
15 stîrnise cum un pai stîrnește verva unei cupe cu șampanie.

Între timp, vremea se schimbă. Un vînt răcoros de toamnă făcu să cînte frunzele copacilor metalic, alungînd păuni de aur pe străzile lașului.

20 Ieșînd de la Universitate, Andi simți că-i prea subțire îmbrăcat. Fiindcă era prudent și foarte circumspect pentru sănătatea lui, amîna pentru mai tîrziu plimbarea de pe strada Lăpușneanu și se sui în tramvai, înapoiindu-se acasă ca să-și ia pardesiul.

25 Era convins că Ștefana era la plimbare. Asta însemna o absență de cîteva ore, pînă seara.

Intră în casă. Luă pardesiul din cuier. îl îmbrăcă fredonînd, gata să pornească.

— Ei! Ai și venit, Andi. Ce bine-mi pare!

30 Auzînd pe neașteptate glasul Ștefanei din încăperile pe care le socotea deșarte, Andi tresări, ca hoțul surprins în casă. își dezbrăcă pardesiul, lepădîndu-l pe un scaun, înainte ca Ștefana să fi deschis ușa. îi bătea inima. Ștefana apăru cu ochii veseli, cu brațele deschise. Ochii lor se întîlniră. Andi se roși, ferindu-și privirea. Și înainte ca Ștefana să ajungă în brațele lui, zîmbetul de femeie care minte apăru în colțul gurii lui Andi, deformîndu-i-o.
35

Ștefana clipi. Nu-l mai sărută. Primi pe fruntea
40 grea sărutarea lui Andi și se înapoie în odaie fără să-i mai spuie nimic.

„Iar scene!” gîndi Andi c-un oftat adînc.
Intră în odaie — Ștefana scria.
Andi era complet dezorientat. Se pregătise de
5 plimbare, ș-acum rămînea acasă. Parcă lepădase nu
pardesiul, ci o haină de bal, cu suflet de fată pregătit
pentru bal, ș-acum, în loc de bal acasă, cu o Ștefană
care-l buda, prefăcîndu-se că scrie, gata să-i facă o
scenă.
10 începu să se plimbe cu mînile la spate în lung și-n
lat, fiecare pas însemnînd regretul, și apoi mînia pa-
șilor de pe strada Lăpușneanu, la care trebuia să re-
nunțe. Era prizonier. În loc de ferestrele casei Magdei
Boldur, cu perdele lirice, spinarea ostilă a Ștefanei.
15 Auzea zgîrietura peniței, pauzele mari, sorbiturile
din țigară, — și timpul trecea, privîndu-l de jocul de-a
ascunselea cu casa Magdei Boldur.
— Ce scrii?
— O scrisoare.
20 Glasul lui Andi era enervat ca al copiilor cînd se
plictisesc și se hotărăsc să sîcîie pe oamenii mari din
preajma lor.
— Cui?
— Andi, lasă-mă cînd scriu.
— Evident, te supăr. Frigurile creației! Nu? In-
25 spirația cu degetul pe frunte!
Ștefana nu-l privi, nici nu-i răspunse.
Andi vedea numai spinarea ei plecată și capul cu
plete brune, închis în tăcerea lui.
30 Iar începu să facă pași prin odaie, cu o sacadare
caracteristică enervărilor femeiești.
După un răstimp, Ștefana îl privi peste umăr.
— Andi, de ce nu te duci să te plimbi, e așa de
frumos afară...
Cum ai spune: „Du-te, cocuță, și te joacă”.
35 — Mă alungi?
— Nu, Andi, cred că ți-ar face bine să te plimbi.
— Aa! Dacă-i așa, mă duc.
Plecă, trîntind ușa. Privirea Ștefanei lunecă de pe
40 scrisoare pe fereastră spre silueta lui Andi, pînă ce
dispăru, apoi rămase împăienjenită pe zarea de toam-

nă din fund, roșie și albastră printre frunzele de aur
mort ale castanului de la poartă.

Pe masă erau două scrisori. Una de la Matei Velis-
5 sar, care le anunța o mare surpriză: fusese readus, în
sfîrșit, din Extremul Orient la Constantinopol, și
cum era încă slăbit de friguri și nu putea veni în țară,
le trimetea bani să vie imediat ei doi, copiii lui: Andi
și Ștefana. Nu-i mai văzuse de patru ani. Scrisoarea
10 lui Matei Velisar avea sunetul sărutărilor pe obraji
și al bățăilor din palme; era numai bucurie și afecți-
une.

A doua scrisoare de pe birou începuse s-o scrie
Ștefana înainte de venirea lui Andi. Răspundea lui
Matei Velisar că, deși nu-l consultase încă pe Andi,
15 știa că au să plece cît mai degrabă spre el.

Și începuse pe hîrtie proiectul acestei călătorii cu
Andi spre locurile preferate ale tinereții ei.

Scrisoarea Ștefanei avea mișcarea aripelor de rîn-
dunele cînd se călătoresc după vară.
20 între întîia scrisoare începută de Ștefana și neis-
prăvită, și a doua scrisoare, începută după plecarea lui
Andi, apăruse aurul mort al castanului de la poartă
pe zarea toamnei, roșie și albastră, iar pe fruntea Ște-
fanei se ivise o dungă din acele care despart pe globul
25 pămîntesc continente, și în unele suflete, trecutul de
viitor.

De cîteva zile, Ștefana nu se mai plimba. După ce
pleca Andi la Universitate, se închidea în odaia ei și
nu mai ieșea toată după-amiaza.

30 într-o zi, domnul Danielescu atrase atenția doam-
nei Danielescu, din pragul casei, asupra fumului care
ieșea din hornul corespunzător sobei ietacului Ștefanei
ș-al lui Andi.

— Țț! Spune-i, dragă! Ce Dumnezeu! Iese lumea
35 în talie, și dumneaei nu poate fără foc!

Doamna Danielescu oftase. Nici ei nu-i plăcea
risipa, mai ales făcută de cei fără avere personală. În
ultimul timp astfel de reflecții intime, între părinții
lui Andi, se repetaseră cam des, devenind endemice.

În seara aceleiași zile, doamna Danielescu o întrebă pe Ștefana, punându-i mâna pe umăr, dezmiertător:

— Nu te îmbraci prea subțire?

— Nu.

— Poate că ți-i frig?

— De ce?

— Știi, te-ntreb așa...

Apoi, după o pauză:

— *Ati* început să faceți foc?

— Nu.

— Credeam! Mi s-a părut...

— Am ars niște hirtii.

— Daa!

A doua zi, doamna Danielescu se întoarse din oraș târziu seara, o dată cu Andi: veneau de la Duduia.

În timpul mesei, și Andi și doamna Danielescu arătară Ștefanei o sollicitudine parcă identică. S-ar fi zis că o cauză comună determina gentilețele mereu simetrice ale mamei și fiului, dându-le un aer de complicitate care-o excludea pe Ștefana, deși numai de ea păreau preocupați, amintind Ștefanei o scenă asemănătoare, c-un an în urmă, când se înapoiase doamna Danielescu acasă după o lungă absență.

După masă, doamna Danielescu, profitând de o clipă de singurătate cu Ștefana, îi spusese în trecut:

— Începe culesul viei la Chioaia. Mi se pare că Duduia pregătește o petrecere în stil mare...

Ștefana tăcuse. Doamna Danielescu oftase înăbușit.

Intrînd în apartamentul din curte, Ștefana îl găsi pe Andi cu fruntea lipită de fereastră. Tamburina cu degetele pe cercevele.

— Andi, mi-a spus mama ta că Duduia pregătește o petrecere la Chioaia. Ar fi bine să te duci și tu, nu?

— De ce „să te duci?” Să *ne* ducem.

— Să ne ducem, consimți Ștefana.

Arpeggiile cu degetele pe cercevele încetară. Parcă muzica devenise inutilă.

— Știi, eu nu țin de loc, vorbi Andi, tot cu fruntea lipită de fereastră.

— Nici eu. Dar tu *trebuie* să te duci. E sora ta. Nu putem s-o jignim. De-ajuns o jignește Luchi. Te duci tu, și atunci pot să rămîn acasă eu.' Nu?

— Ții tu?

— Da.

— Ironic?

— Nu, Andi, foarte serios. De altfel, tu știi că mie nu-mi place să stai prea mult acasă. Plimbarea la Chioaia are să-ți facă bine. Aer curat, somn bun...

— Bine, oftă Andi din greu, fără să-și dezlipească fruntea de fereastră.

Ștefana nu mai insistă. Cunoștea perfect zîmbetul pe care i-l ascundea oftatul lui Andi și trupul lui, căci îi vorbise tot timpul cu spatele întors spre ea, și sufletul la fel întors.

*

Andi era în pat. Mîncaseră mai devreme. A doua zi pleca dis-de-diminează la Chioaia, cu părinții lui în automobil.

Ștefana umbla în dulapul cu haine.

— Andi, cum vrei să te-mbraci?

— Eu, indiferent. Niște vechituri.

— De ce?

— Știi, ca la țară. N-am să fac toaletă pentru Chioaia!

Andi se-ntoarse pe-o parte, ascunzîndu-și obrazul de privirea Ștefanei.

Căscă.

— Alege tu ce vrei. Numai să-mi ție cald. Caută niște haine mai groase.

Ștefana îi pregăti hainele și toate cele trebuitoare pentru plecarea de-a doua zi.

— Cît stați la Chioaia?

— Sîmbătă și duminică. Luni am curs.

Se culcă și Ștefana. Stinse lumina.

— Nu tragi storurile? o întrebă Andi.

— Te supără luna?

— Nu.

Lumina lunii, verzui și albastrui albă, umplu odaia dînd o perspectivă de palori cețoase oglinzilor,

ca și ferestrelor, lăsînd o brumă pe părul lui Andi ca pe prunele de toamnă tîrzie.

Ștefana nu se mișcă pînă cînd nu auzi respirația lui Andi ritmată de somn. Deschise ochii, își ridică încet capul de pe pernă și se ghemui cu genunchii la gură, răsărînd în straniul lunar ca un idol indian în fum argintiu de ierburi aromate. În tăcerea aprinsă de lumina lunii, tot ce era copilăresc în chipul ei dispăruse. Trăsăturile se subțiaseră, căpătînd un relief mai dur, gura avea o dungă amară, și ochii, răs-picat deschiși, fișii, ardeau ca ai marelor buhne solitare.

S-auzeau castanele rostogolindu-se din castanul de la poartă. Gîntau mătăsos metalic coruri de greieri. Prohodul lor monoton, depărtat, ireal dădea nopții de-afară o atmosferă de templu al unui cult ciudat, cu miile de vestminte ale lunii prosternate pe lespezi, tîrîndu-se parcă spre doi ochi imens deschiși care hipnotizau mulțimea albă.

Andi avu un somn neliniștit. Tresărea. Se întorcea pe-o parte și pe alta. Gemea. Se dezvelea. Ștefana îl învelea la loc. Apucase prin somn mîna Ștefanei, care i-o lăsase la început. Apoi și-o retrăsese ușor, cu o mișcare de fum.

Somnul lui Andi era stăpînit de visuri fragmentare, vertiginos apărute și dispărute, ca ferestrele luminate ale unui tren expres în noapte. Visa petrecerea de la Chioaia, avînd prin somn impresia că o visează numai și că nu va participa la ea. Vedea rochii de vară fugind prin vie, întindea mîna după ele, și știa că visează fiindcă n-apuca nimic. Magda Boldur îi întinse un strugure cu boabe mari, rîzînd ca Duduia, cu buzele fardate și o rochie atît de scurtă, că părea de baletistă.

Și-n locul lui Andi apăruse un zeu hîd, un cap de Priap în smoking, ș-o apucase pe Magda de cozi, tîrînd-o prin vie, sîngerîndu-i pulpele într-o perspectivă de struguri care rînjeau cu buze groase și cornițe spinose.

Și deodată se-ntuneca, se lumina, și plutea în visul lui Andi, sau în ochii lui, un idol indian cu ochii deschiși.

Visase?

De cîteva ori în timpul nopții văzuse doi ochi straniu deschiși, care-l înfricoșau, deșteptînd în el spaimele din copilărie, de strigoi, de iele și de tot ce răsare în cimitirul alb al luminei de lună.

Toată noaptea îi bătuse inima dezordonat, chinîndu-i somnul.

Se deșteptase în zori.

Ștefana dormea?

Dormea.

Se sculase cu precauțiuni de școlar care fuge din dormitorul internatului. Zorii s-arătau luminoși. Slavă Domnului. Nu ploua.

Se spălase și se-mbrăcase pe-ndelete.

Ștefana îl auzise schimbînd cravatele una după alta, pudrîndu-se, parfumîndu-se cu vaporizatorul, făcîndu-și unghiile.

Doamna Danielescu bătuse la fereastră:

— Gata, Andi?

— Gata.

Glasurile lor răsunaseră într-o șoaptă de complot.

— Hai la ceai.

— Vin.

îndreptase o scurtă privire înspre Ștefana și plecase în vîrfuri, deschizînd și închizînd ușa cu băgare de seamă.

Apoi automobilul trăsese la scară.

Ștefana privise de după perdea pregătirile de plecare.

încărcaseră coșuri cu sticle, pleduri. Rîdeau. Glumeau. Erau veseli.

Andi nu aruncă nici o privire înspre fereastra Ștefanei.

în clipa cînd automobilul porni, cu cele trei spinări alăturate în fund, mîna Ștefanei schiță un gest scurt, ca și cum ar fi aruncat ceva în flăcări.

Privi apoi ietacul gol, care mirosea a pudră și a parfum, și aceeași mîna mică, zornăitoare la fiecare gest din pricina brățării, aceeași mîna care-l liberase

pe Andi se opri în aer ca o frunză care cade și căzu o dată cu genele ude.

5 în sufrageria casei Danielescu erau numai Luchi și cu Ștefana, înconjurați de tăcerea întregii case goale.

Ștefana dăduse drumul servitorilor. Așa că era singură cu Luchi.

Un dejun cu ceai și mîncări reci.

10 Și Ștefana și Luchi încercaseră să mînce, fără să izbutească. Parcă tacîmurile de pe masa familiei Danielescu deveniseră uriaș grele pentru minile lor.

Nu vorbeau. Vorbiseră înainte. Luchi plînsese.

15 Deși erau singuri, nu îndrăzneau să spuie nimic în sufrageria familiei Danielescu; acolo, parcă și-n lipsa familiei, erau prezențe care împiedecau pe Luchi și Ștefana să vorbească în voie.

Beau ceai și ascultau vibrația tăcerii casei goale. Fumară.

Trebuiau să umple vremea cu ceva.

Urmăriră zborul unei viespi pe fructele de pe masă.

20 Se ridicară de la masă. Intrară în casa din curte. Luchi se lăsă greu pe cufărul din mijlocul ietacului.

Ștefana își isprăvi de făcut geamandanul.

15 Sunau mereu șiragurile de mărgelile colorate pe care le desprindea de la căpățiul ei — de patru ani erau acolo — și sufletul lui Luchi era gol ca și perețele pe care timp de patru ani fuseseră mărgelile Ștefanei.

Apoi Ștefana se așeză pe divan, cu picioarele încrucișate sub ea.

Fumară.

30 Amiaza era aurie.

S-auzeau numai castanele căzînd din crengile castanului de la poartă.

într-un tîrziu, glasul lui Luchi răsună în șoaptă:

— Ștefana, nu ți-i milă de...

35 Buzele Ștefanei tremurau, dar fața era ca împietrită. Și în locul numelui lui Andi rămase un gol în întrebarea neisprăvită a lui Luchi.

— Andi nu mai are nevoie de mine...

Și iar se auziră numai castanele, căci numai coacșii pacul de la poartă avea ce să mai scuture.

*

Seara, o trăsură porni din ograda casei Danielescu. O trăsură ieșană c-un cal șchiop, adusă de Luchi.

5 Birjarul, cu picioarele peste cufăr.

În trăsură, un geamandan pe scăunaș; Ștefana și Luchi în fund.

10 Ștefana ținea ochii mereu plecați în jos. Nu se uită nici la casa celor patru ani, nici la lașul celor patru ani, nici la Luchi, tot ce mai avea din casa Danielescu după patru ani.

Gara răsări.

Peronul.

Trenul.

15 Clopoțelul.

În brațele lui Luchi, Ștefana era cel mai mic trunchi de femeie pentru durerile lumii.

Nici mîna, nici batistă nu fluturară la fereastra trenului.

20 Iar după tren plîngea fratele lui Andi, cu mînilor pe ochi, atît de deznădăjduit, că un om bătrîn se apropi de el, punîndu-i mîna pe umăr:

— Lasă, tinere, nu-ți mai fă atîta inimă rea. Toate trec, toate se uită...

EPILOG

Opere vol IV — Ionei Teodoreanu.

În toamna anului o mie nouă sute douăzeci și șapte, ziarele ieșene anunțau căsătoria eminentului profesor universitar Alexandru Danielescu, fiul marelui cărturar Iustin Danielescu, cu domnișoara Magda Boldur, descendentă unui vechi neam boieresc al Moldovei, celebră cîntăreață, apreciată și de criticii Parisului.

Ceremonia religioasă fusese celebrată la Mitropolie, nuni fiind domnul și doamna Ștefan Dobrescu, fruntașul țărănist al Moldovei.

Masa de o sută de tacîmuri fusese servită de casa Capsa.

După nuntă, tînăra pereche plecase să-și petreacă luna de miere pe Coasta de Azur.

1

În anul următor, întreaga presă democratică a țării saluta apariția fulgurantă a unui luceafăr pe orizontul social.

Discursul deputatului național-țărănist Alexandru Danielescu, savantul profesor al Universității din Iași, fusese afișat, după ce Camera îl ovaționase, votînd cu unanimitate omagiul afișării.

Deputatul ieșean cucerise Camera printr-un înalt idealism și o patetică sinceritate. Către sfîrșitul discursului, cu o emoție religioasă, sufletul oratorului

îngenunchiase ca pe Mormîntul Eroului Necunoscut, îndreptîndu-și privirile către vechea capitală a Moldovei.

5 Și toți erau de acord că numai un ieșan crescut în acel templu al trecutului care e lașul putea să aducă în Parlamentul țării o atît de pură atmosferă de spiritualitate, determinînd un obștesc elan de înfrățire între cei dezbinați de luptele politice.

10 „...„Clipe înălțătoare, care cinstesc Parlamentul național-țărănesc și vechea capitală a Moldovei”: aceasta era concluzia presei.

Concluzia lașului era un banchet de o sută cincizeci de tacîmuri intelectuale, dat în cinstea celui care înălțase în Parlament prestigiul capitalei Moldovei.

#

15 Seara banchetului.

Andi era gata. Se privi în oglindă. Întîlni privirea Magdei: avea ochi evlayioși de vestală în fața flăcării altarului.

20 îl aștepta cu vaporizatorul de colonie.

Răsună o bătaie la ușă.

— Intră.

Apăru servitorul.

— V-așteaptă mașina.

25 Andi mai trecu o dată prin vastul biurou, aruncînd o privire recapitulativă asupra notelor discursului pregătit pentru banchet. Le lăsa acasă. Vorbea fără note, fiindcă marile emoții trebuie să apară spontan ca și lacrimile, nedîn'd impresia premeditării.

30 Se duse la fereastră: dădea pe strada Lăpușneanu. Răsărise luna undeva deasupra dealurilor. Orașul era alb în umbră. Privi lașul de sus, recapitulativ, cum privise și notele discursului închinat lașului și ieșenilor.

35 O sărută distrat pe Magda, care-] însoți pină la scara de jos.

Se sui în somptuoasa limuzină.

Pe strada Lăpușneanu, toate privirile se întorceau după limuzina asupra căreia ieșenii vedeau plutind

un zimbru, stema glorioasei Moldove de odinioară. Descinse.

Fu întâmpinat cu aplauze, ecou ieșan al celor din Parlament...

5 Romanul a însoțit pașii eroului său pînă la acest din urmă prag — al apoteozei ieșene — de ia care începe balul mascat al istoriei contemporane.

COMENTARII ȘI VARIANTE

TURNUL MILENEI

1. Scurtul și straniul roman *Turnul Milenei*, în traiectoria evoluției operei lui Ionel Teodoreanu, succede performanței de anvergură a trilogiei *La Medeleni*. În 1928, spre sfârșitul anului, când acest roman de 301(—303) pagini apare la Editura „Cartea românească”, este lesne de înțeles că ceea ce s-ar putea numi „bătălia” critică a *Medelenilor* e departe de a se fi încheiat. Ultima carte a trilogiei, *Între vânturi*, apăruse doar la sfârșitul anului 1927, iar o revistă de prestigiu și de circulație precum *Adevărul literar și artistic*, în marea ei simpatie pentru tînărul prozator, nu ezită totuși să mai publice un fragment din respectivul volum în luna februarie a anului 1928 (nr. 377, 26 februarie, p.7). Să reținem, totodată, că unele dintre cele mai substanțiale contribuții critice consacrate romanului *La Medeleni* apar sau sînt repuse în circulație, prin introducerea lor în volume, tot în decursul anului 1928. Să amintim, astfel, pe G. Călinescu (*Ionel Teodoreanu*, în *Gîndirea*, VIII, nr. 1, 1928, p. 32—35), pe Pompiliu Constantinescu (*Ionel Teodoreanu: Ulița copilăriei, La Medeleni*, în *Opere și autori*, Editura Ancora, 1928, p. 92—93), pe E. Lovinescu (*Istoria literaturii române contemporane*, IV, *Evoluția prozei literare*, cap. XIII, *Contribuția Vieții românești*, Editura Ancora, 1928, p.143—157) și pe Perpessicius (*Ionel Teodoreanu: La Medeleni — Hotarul nestatornic*, în *Mențiuni critice*, I, Editura literară a Casei școalelor, 1928, p. 274—278).

Dacă la toate acestea adăugăm constatarea că anul 1928—dată fiind apariția completă a trilogiei — marchează, fără îndoială, momentul de culme al drumului triumfal pe care îl parcurge *La Medeleni* în planul receptivității din partea publicului cititor, sîntem și mai în măsură să apreciem cît de handicapată este apariția romanului *Turnul Milenei*, de cîtă rezistență trebuie să se lovească acesta. Sîntem, așadar, în fața primei „victime”, dintr-o bogată serie, pe care destinul creației lui Ionel Teodoreanu o acordă generos gloriei mitizante și acaparatoare a trilogiei „medeleniste”. Tributul acesta de un fel deosebit pe care îl

plătește *Turnul Milenei* este mai mare poate decât toate celelalte, date de următoarele romane ale lui Ionel Teodoreanu.

Apariția romanului este aproape total ignorată de critică. Revistele de mare prestigiu ale vremii (*Viața românească*, *Gîndirea*, *Adevărul literar și artistic*, *Universul literar* etc.) îl trec cu vederea, ceea ce pare cu atât mai curios cu cît în paginile lor se desfășurase și încă se mai desfășura apriga dispută critică în jurul *Medelenilor*.

Excepție face doar *Viața literară*, revista lui I. Valerian, asiduu simpatizant al scrisului lui Ionel Teodoreanu, așa cum desprindem și dintr-un interviu datînd încă din 1926: *De vorbă cu d-l Ionel Teodoreanu*, în *Viața literară*, anul I, nr. 31, din 11 decembrie 1928. Comentariul final al interviului este concludent și pentru afecțiunea pe care I. Valerian o manifestă față de însăși persoana tînărului romancier: „îmbrăcat în aca bluză rusească de catifea — notează autorul discuției — autorul *Medelenilor* și al *Uliței copilăriei* fuma țigară după țigară. Timbral simpatic cu accent niDldDvanssc adjecta o savoare specială convorbirii noastre." De remarcat că cronică lui Pompiliu Constantinescu despre voi. III al *Medelenilor* apare, de asemenea, în *Viața literară* (anul III, nr. 72, din 4 februarie 1927) și că, în sfîrșit, tot aici se desfășoară o adevărată campanie publicistică menită să impună atenției pe Ionel Teodoreanu în vederea decernării unuia dintre premiile Societății scriitorilor români; cităm, astfel, nota apărută în numărul din 26 februarie 1927 și alta în numărul din 19 mai 1928.

În această ordine de idei, nu-i, deci, de mirare că, mai întîi, *Viața literară* anunță apropiata apariție a romanului *Turnul Milenei*, pentru ca după aceea să-i consacre două elogioase recenzii. Anunțul se publică în numărul 90 din 20 octombrie 1928, precizîndu-se că de curînd prozatorul ieșean a terminat de scris noul său roman care va apare la sfîrșitul lunii noiembrie în Editura „Cartea românească”. Recenziile aparțin lui Al. Bădăuță (nr. 100, din 12 ianuarie 1929) și, respectiv, lui I. Valerian (nr. 104, din 2 — 16 martie 1929). Cum arătam, elogioase, aceste recenzii, din păcate, fac dovada unei depline plutiri superficiale la suprafața substanței romanului, ca să mai poată interesa în vreun fel în momentul de față.

Vădit apăsată de formula și de viziunea „medelenistă”, pe care, adesea, o va fetișiza, critica nu va face dovada unei receptări mai atente, mai nuanțate a romanului nici în aplicațiile ei sintetice, structurate din perspectiva istoriei literare. Cum se va întîmpla cu mai toate viitoarele romane ale lui Ionel Teodoreanu, *Turnul Milenei* va fi respins *de plano*, perseverîndu-se în convingerea că scriitorul este predes-

tinat să rămînă prizonierul unei unice problematice, al unei unice tipologiei umane, al unei unice viziuni românești etc, așa cum toate acestea s-au fixat o dată pentru totdeauna în trilogia *Medelenilor*. Posibilitățile de emancipare ale scriitorului vor fi în general contestate, prin însăși respingerea cvasitotală a romanelor ce vor urma după cele» brul triptic. În studiul introductiv al prezentei ediții am insistat pe larg asupra întregii chestiuni, inclusiv în cazul romanului *Turnul Milenei*. Aici, în scopul unei depline edificări strict documentare, nu ne rămîne decât să redăm textual opiniile a doi dintre cei mai prestigioși critici și istorici literari din epoca interbelică: „Ceea ce pare nou, supărător nou, în mai toate romanele (de după *La Medeleni*, n.n.) este tendința spre senzațional, spre fantastic, spre macabru, spre melc» dramatic, spre figuri excepționale, maniaci, nebuni, monștri morali, fenomen de romantism prelungit. La această caracterizare participă întreaga atmosferă de demență din *Turnul Milenei*, în care eroina e gituită de tatăl ei într-un moment de nebunie” (E. Lovinescu: *Istoria literaturii române moderne, 1900—1937*, Editura librăriei Socec et Co., S.A., 1937, p. 212); „Absența capacității de a construi fantastic face din acest roman un vis urît, dizgrațios” (G. Călinescu: *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, Editura Fundațiilor regale, 1941, p. 61). De reținut este și împrejurarea că însuși Perpessicius, care analizează, cum vom vedea, cu deosebită pătrundere și obiectivitate următorul roman al lui Ionel Teodoreanu, nu se arată prea înecat de experiența conținută în *Turnul Milenei*. Reproșurile criticului vizează alți factori decât cei luați în considerare de către E. Lovinescu și G. Călinescu. „Cu *Turnul Milenei* — arată cronicarul la *Universul literar* — d-l I.T. și-a ridicat în drumul creației sale o nouă piedică: aceea a stilului nu numai metaforat dar și ritmat. O piedică pe care d-sa n-a biruit-o pentru că nu s-a decis pentru una sau alta din forme. Amestecul neîntreput de poem ritmat și de roman terestru oprea cristalizarea aceea de fantastic pe care părea s-o urmărească d-l Ionel Teodoreanu” (*Mențiuni critice*, III, București, Editura Fundațiilor regale, 1936, p. 216—217).

Or, nici observațiile de mai sus nu sînt totuși în măsură să pună romanul *Turnul Milenei* sub semnul neîmplinirii de ansamblu.

Pe de altă parte, nu-i mai puțin adevărat că autorul însuși n-a luat vreun fel de inițiativă spre a atrage atenția asupra noului său roman, în preajma apariției la Editura „Cartea românească” sau după aceea. Gloria *Medelenilor* pare a-l fi copleșit, de vreme ce, spre deosebire de situația precedentă, din *Turnul Milenei* nu publică nici un fragment în presa literară. Totodată, în interviurile ce le va acorda în următorii

ani diverselor reviste și ziare, după cum și în opera sa memorialistică, nu găsim nici o referință la miniaturalul roman.

Toate acestea ne-ar putea conduce spre concluzia că *Turnul Milenei* a fost scris mai mult din nevoia unei binevenite destinderi creatoare, după giganticul efort depus în perioada elaborării trilogiei *La Medeleni*. Ar fi vorba, așadar, de un exercițiu util, în timpul căruia se produc acumulările necesare ambițioasei tentative din următorul an, 1929, când va fi elaborat masivul roman *Bal mascat*.

Chiar de va fi fost scris cu sentimentul unei anumite deconectări, în ambianța odihnitoare de la Agapia (pe pagina 1 a manuscrisului stă notat: „Agapia — 16 iulie 1928”, Arhiva Ștefana Velisar Teodoreanu), pînă la urmă, o asemenea ipoteză se dovedește a fi eronată, o dovedesc, în egală măsură, frecvențele reveniri din textul manuscris al romanului (cuprins în cinci caiete de format obișnuit cu file nelinate și scrise cu creionul) și deosebiriile dintre acest text și cel tipărit în ediția de față.

Consultarea manuscrisului învederează și alte stări de lucruri, semnificative pentru procesul intim de elaborare a romanului. Reținem mai întîi ezitățile privind titlul romanului, care trebuia să fie acesta: *Icoana sflutului Ștefan* (ms., caiet I, f. 1). Pînă să se fixeze la titlul *Cei trei*, pentru partea întîia, prozatorul mai formulează încă patru: *Tumbe*, *Schitul ars*, *Schitul Toacelor* și *Mane Kempiss* (ms., caiet I, f. 2), la a doua parte, titlul definitiv (*Boura*) apare după ce este tăiat un altul (*între umbre*) — ms., caiet II, după f. 22, filă care se repetă, de altfel, în ms., marcînd și începutul părții a doua: *Boura*. Fila aceasta a manuscrisului, pe verso, mai conține schița consacrată arborelui genealogic al stirpei boierești a Bourilor, din sînul căreia sînt recrutate o bună parte a personajelor romanului; o listă a acestora se poate vedea și în fața f. 24. În manuscris, capitolul III din partea a doua nu este marcat.

Judecînd deci după data consemnată pe prima pagină a manuscrisului (16 iulie 1928) și după conținutul notei inserate în *Viața literară* din 20 octombrie 1928, putem conchide că romanul *Turnul Milenei* a fost scris în acest interval, poate în întregime la Agapia, dacă nu admitem ipoteza că scriitorul, dată fiind venirea toamnei, să se fi întors la Iași, unde își va fi continuat lucrul. Absența paginilor finale din manuscris și mai ales a ultimei, pe care ar fi putut fi, eventual, notate data și locul încheierii elaborării romanului, ne plasează în această mică incertitudine.

• II. Am optat pentru redarea tuturor variantelor unui text din diferite ediții, menționînd în paranteze rotunde, cursiv, după fiecare variantă, anul apariției ediției, puțîndu-se astfel observa modificările survenite de la o tipărire la alta.

Edițiile I și II ale romanului *Turnul Milenei* au fost notate, ele nediferențîndu-se, cu anul celei dintîi, 1928, iar la *Bal mascat*, ed. I și II, pentru același motiv — cu 1929. Pentru a nu lipsi cercetătorul de posibilitatea de a-și constitui o opinie în legătură cu evoluția textului, începînd cu prima elaborare, am transcris — selectiv — unele și pentru a argumenta opțiunea noastră față de o formă sau alta, și variantele de manuscris. Atunci cînd deosebirile constau în anularea unor paragrafe întregi în ultimele ediții, față de primele (vezi *Bal mascat*), am introdus, pentru a nu repeta textul aproape identic cu manuscrisul și deci dublarea numărului de pagini la variante — în () deosebirile mai semnificative de manuscris.

Variantele fonetice au fost menținute doar în cadrul variantelor de text înregistrate de noi în capitolul de față. Evidentele erori de tipar (deex. *ideră*, p. 116; *cracatiță*, p. 132, *el* — nu *ele*, p. 431, *nuditate-mi nuritate*, p. 492 etc.) au fost corectate tacit. Am consemnat totuși chiar și erorile de tipar atunci cînd ele modificau cuvîntul, schimbînd sensul contextului sau al frazei în întregime (de ex., p. 13, r. 13, *umbrelor*, corectat după *Ms* — în toate edițiile: *umbrelor*; p. 59, r. 37, *jocul flăcărilor* trebuie citit: *jocul flăcărilor*, după cum apare în *Ms'*, p. 98, r. 20, *Mulțumită se dădu-ndărăt* — este de asemenea greșit în toate edițiile, în *Ms* fiind: *Mulțimea se dădu-ndărăt etc, etc*).

Confruntarea manuscrisului cu edițiile apărute ne dă posibilitatea de a face unele observații, pe care le formulăm deocamdată cît se poate de succint, privind modul în care Ionel Teodoreanu își elabora opera și forma în care faptul din manuscris a fost transpus cu prilejul tipăririi.

Deși un scriitor „productiv”, manuscrisul mărturisește atenția pe care Ionel Teodoreanu o acorda expresiei literare. Rezultă, în acest sens, din studiul variantelor de manuscris, tendința spre concentrare și precizie stilistică: metafora este mai bine construită, atributul este mai caracterizator, termenul care se repetă la mică apropiere, reluările mai puțin necesare, lungimile inutile, expresiile pleonastice sînt evitate.

În ceea ce privește frecvența retușurilor operate de autor, observăm, de exemplu, în manuscrisul *Turnul Milenei*, că în partea întîi

acestea sînt mult mai numeroase decît în partea a doua a romanului. Actul creației odată declanșat — partea inițială a romanului a constituit pentru scriitor un teren al experiențelor, în partea a doua se poate remarca, în consecință, o mai mare siguranță în narație și în redactare.

În sfîrșit, manuscrisul prezintă, în mod evident și explicabil, față de ediții, o mai mare unitate și consecvență a formelor de limbă și în aplicarea normelor ortografice ale vremii. Așa, de exemplu, la p. 97, r. 17 ar fi trebuit, preluînd forma din manuscris, să păstrăm *mini*, cum de altfel apare aproape peste tot în manuscrisele cercetate de noi; lap. 381, r. 21 *gemăt* (*Ms*) — în ediții: *geamăt* formă păstrată, deși cea din manuscris este permanent în textele pe care le-am confruntat pînă acum; la p. 382, r. 18 *tulbura* (*Ms*), dar în ediții *turbura* etc. În toate situațiile de genul acesta am respectat textul pe care l-am considerat de bază, menționînd la variante, atunci cînd a fost cazul, forma adoptată comparativ cu manuscrisul sau cu edițiile între ele.

Gercetînd manuscrisul, în paralel cu edițiile publicate, se observă — după cum s-apatut vsdîa pe pagina anterioară — o serie de greșeli, inadvertențe etc, unele, pornind chiar de la prima ediție, neobservate, probabil, de autor, altele strecurate, în procesul reeditărilor, de la o ediție la alta.

Am evidențiat doar cîteva aspecte pe care însă parcurgerea variantelor le poate amplifica.

Ediția I a romanului *Turnul Milenei* a apărut la Editura „Cartea românească”, București [f.a.]; ediția a II-a, apărută la aceeași editură, este, probabil, continuarea de tiraj a primei ediții (de la a 7-a mie în continuare); ediția a III-a, Editura „Cartea românească”, București, poartă pe ultima pagină mențiunea: „Acest volum s-a tipărit de către Editura «Cartea românească» în atelierele S.A.R. «Cartea de aur» din București— str. Lucaci, nr. 85; în luna iulie 1942”; ediția a IV-a, „Cartea românească”, București, menționează pe ultima pagină: „Tipărită de Editura «Cartea românească» S.A., în luna iunie 1944, la «Cartea de aur»”.

Manuscrisul *constituit* din cinci caiete acoperite de măruntele slove ale scrisului lui Ionel Teodoreanu ne-a fost pus la dispoziție cu multă bunăvoință de soția scriitorului, d-na Ștefana Velisar Teodoreanu, care ne-a oferit material iconografic, ediții din biblioteca familiei și prețioase sugestii în privința textului, formelor de limbă proprii scriitorului.

Primul caiet (f. 1 — 16, în paginația autorului) are sus pe prima filă însemnarea „Agapia — 16 iulie 1928”, apoi titlul anulat: *Icoana sfinxului Ștefan*, deasupra căruia stă scris titlul definitiv: *Turnul Milenei*.

Caietul este consacrat „Părții întâia” intitulată inițial, și anulat, *Tumbe* apoi *Schitul ars*, de asemenea anulat, rămînînd: *Schitul Toace-lor* sau *Manekennpiss*. (Vezi facsimilul în ediția noastră.)

Al II-lea caiet (f. 17 — 28), datat „31 iulie 1928”, începe cu: „și brazii și finețele și toată slava asfințitului de vară intrară în plămîinii teferi”, cu aproximativ 20 p. înainte de sfîrșitul părții întâi, deschizînd și „partea doua” inițial: *între umbre*, anulat, deasupra scris: *Boura*.

„N-am notat niciodată și niciodată nu notez nimic pentru nici un roman. Trăiesc. Și scriu. Nu fac parte din categoria scriitorilor care culeg, care scot fișe, care notează nume și vorbe”, spunea Ionel Teodoreanu referitor la *Cum am scris „Medelenii”*, manuscris ce se află la Muzeul literaturii române, v. și Horia Oprescu, *Scriitori În lumina documentelor*, Ed. Tineretului, 1968, p. 235; am reținut această mărturisire pentru că ea se asociază cu o însemnare fugară de pe coperta celui de al III-lea caiet (f. 24—34): „Romanul = strategiile instinctului”.

Caietul al IV-lea (f. 35 — 41) continuă partea a II-a, care se încheie abia în ultimul caiet, al V-lea (f. 42 — 55) la fila 45, de unde începe „partea a treia, 1 septembrie 1880”. În caietul al IV-lea nu este marcat cap. III din partea a II-a, în *Ms*, la f. 42, apărînd doar semnul , * , după care continuă textul.

Din acest caiet au fost smulse — cu ocazia morții scriitorului, din biroul pe care se afla sicriul — filele de la sfîrșit, *Epilogul* și ultimele trei paragrafe din roman, manuscrisul încheindu-se cu: „Părea că urlă miezul nopții în Turnul Milenei”.

În posesia d-nei Ștefana Velisar Teodoreanu se află și un exemplar „prescurtat” al *Turnului Milenei*, modificările de text, amputările chiar, sugerate de dînsa scriitorului, erau făcute în vederea unei traduceri aromânului în limba engleză, ele nefiind însă duse pînă la capăt

¹ La originile romanului *Turnul Milenei*, d-na Ștefana Velisar Teodoreanu ne mărturisește că ar fi stat o întîmplare pe care domnia-sa i-o povestise scriitorului, legată de numele lui Aristide Papadopol, figură oarecum stranie, orb și el, umblînd ea o stafie prin propria sa casă (de pe moșia din apropiere de Stănișești), cu ochii albaștri, mereu deschiși. Aristide Papadopol tradusese *Coranul* în limba română — comentariile marginale dovedind o foarte bună informare — și fusese căsătorit cu o fostă Donici, Catinca.

(operațiunea a fost întreruptă la p. 228 a ed. a II-a, sfârșitul părții a II-a), cartea naapărînd niciodată în forma aceasta. . . ,

Am considerat drept text de bază prima ediție a romanului, cea mai atent urmărită de autor în timpul tipăririi (următoarele ediții preiau una după alta erorile de tipar, amplificându-le). , ,

1928 - ed. I, II; 1942 - ed. III; 1944 - ed. IV; Ms - manuscrisul autograf.

Variante

p. 13, r. 13 umbrelor (Ms): umbrelor (1928, 1942, 1944 — greșit în ediții)

p. 18, r. 32 presupune (Ms): presupuse (1928, 1942, 1944 — greșit în ediții)

p. 20, r. 25 „Casa năzdrăvăniilor” (1928, Ms): „Casa năzdrăvanilor” (1942, 1944)

p. 21, r. 16 Prompt (Ms): Promt (1928, 1942, 1944) / r. 27 la vedere (1928, 1942, Ms): la revedere (1944)

p. 22, r. 30 piele roșie (1928, Ms): peile-roșii (1942, 1944) / r. 39 într-o magazie (1928, 1942, Ms): în magazie (1944)

p. 23, r. 40 capul (1928, Ms): capătul (1942, 1944)

p. 25, r. 13 astfel (1928, Ms): altfel (1942, 1944 - greșit în ultimele ediții) Ir. 18 coviltire (1928, Ms): coviltirile (1942, 1944, greșit în ultimele ediții)

p. 38, r. 25 smirnă (corectat după Ms; în ediții: smirna) / r. 26 cantilene (Ms — formă adoptată): canțelarie (1928, 1942, 1944)

p. 39, r. 6 rictificat (Ms — formă adoptată): rectificat (1928, 1942, 1944)

p. 41, r. 19 Se poate! (1928, Ms - lipsește în 1942, 1944)

p. 43, r. 12—13 Dă-o naibii, nenisorule! Ce-am căpchiet să dau zece leișori pe praf de sineală? (1928, Ms — lipsește în 1942, 1944) / r. 14 captată (1928, Ms): capturată (1942, 1944 — greșit în ultimele ediții)

p. 48, p. 33 în fața și mai strîmbă (1928): în fața ei și mai strîmbă (1942, 1944): în fața strîmbă (Ms) / r. 35-36 Fură aduși legați burdof pe cai, la cetățuie. (1928, 1942, Ms — lipsește în 1944)

p. 51, r. 36 Înnebuniră (1928, Ms): Înnebuniți (1942, 1944)

p. 52, r. 10 flamand (1928, 1942, Ms): flămînd (1944 — greșeală de tipar) Ir. 34 jandarmii (1928, Ms): jandarmi (1942, 1944)

p. 55, r. 11 spirt (corectat după Ms; în ediții: șprit)

p. 59, r. 37 flăcărilor (corectat după Ms; în ediții: flăcăilor)

p. 70, r. 7 de (corectat după Ms; în ediții: pe) / r. 28 plutea (1928, 1942, 1944): era (Ms)

p. 76, r. 18 ochii (1928, Ms): ochi (1942, 1944) / r. 39 fețele copilărește curioase (1928, 1942, Ms): fețele copilărești curioase (1944 — greșeală de tipar)

p. 80, r. 28 saivanele (corectat după Ms): saivanele (1928, 1942, 1944)

p. 81, r. 3 cocarde (1928, Ms): coarde (1942, 1944) / r. 23—24 cu zaplaz în față. Milena de acum nu mai putea intra în ea. (1928, Ms): cu zaplaz în ea. (1942, 1944 — greșeală de tipar)

p. 83, r. 23—25 oițele-ncleiate într-o luncă verde, care stă cu tot cu stîină și cu ciobănași într-o cutie (1928, 1942, Ms): oițele-ncleiate într-o cutie (1944)

p. 86, r. 10 ce-o (1928, Ms): ce-i (1942, 1944 — greșit în ultimele ediții)

p. 88, r. 30—31 pe cît frumoasă pe atît bună (1928, Ms): pe cît de frumoasă pe atît de bună (1942, 1944)

p. 89, r. 11—12 o văzuseră mereu pe (1928, 1942, Ms): o văzuseră pe (1944)

p. 91, r. 11—12 printre bucelele destînse (1928, 1942, Ms): printre destînse (1944) / r. 13—15 Pe o măsuță de lîngă fotoliu așteptau parfumurile să le vie rîndul, căci Fița deschidea în fiecare seară alt parfum pentru capul din poală (omis în 1944) / r. 32 Smaranda (corectat după Ms; în ediții: Ruxanda) / r. 34 zmultă (1928, Ms): zmulă (1942, 1944)

p. 94, r. 11 un pisc de munte. (1928, 1942, Ms): un pisc (1944) / r. 23 ochi luceferii (1928, Ms): ochi luceferi (1942, 1944)

p. 98, r. 20 Mulțimea (corectat după Ms; în ediții: Mulțumită)

p. 99, r. 3 haiduceasă (1928, Ms): haiducească (1942, 1944 — greșit în ultimele ediții)

p. 101, r. 4 o privire (corectat după Ms; în ediții: o priviră)

p. 103, r. 30 răspîntie de deznădejdi (1928, Ms): răspindite de deznădejdi (1942, 1944 — greșeală de tipar)

p. 114, r. 1 verde lîngă verde, desîș în spic lîngă desîș, trunchi lîngă trunchi (1928, 1942, Ms): verde lîngă trunchi (1944—rînd sărit)

p. 113, r. 12 pîntecul (1928, Ms): pîntecele (1942, 1944)

p. 115, r. 24 să uuie (1928, Ms): să urce (1942, 1944 — greșeală de tipar)

p. 117, r. 9 mătasă grea cu șerpuiți (Ms — formă adoptată): mătasă grea ca șerpuiți (1928, 1942, 1944) j r.22—24 un sipețel de lemn de camfor învelit în pergament, în care se păstrau omofoarele arhieresti și anaraclițele cele mai frumos brodate (omis în 1944)

p. 122, r. 22 în fund — catapiteazma (1928, 1942, Ms): în fundul catapiteasmei (1944)

p. 124, r. 1 Să piară lumea (1928, 1942, Ms): Să piară toată lumea (1944)

p. 125, r. 27 în umbră de-nserare (1928, Ms): în umbră de-nserate (1942, 1944 — greșit în ultimele ediții)

p. 126, r. 22 mărilor fără de fund (1928, 1942, Ms): mărilor față de fund (1944 — greșit în ultima ediție)

p. 127, r. 5 cînd Sultana (1928, 1942): cînd sora lui, Sultana (Ms): din Sultana (1944 — greșeală de tipar)

p. 134, r. 14 Clipi, c-un zîmbet (corectat după Ms): Clipi, c'u zîmbet (1928, 1942, 1944) / r. 28 vorbe, (1928, Ms): vorbea (1942, 1944) /

p. 135, r. 18 Altă pauză. (1928, 1942, Ms): Altă (1944)

p. 138, r. 38 Intrai (1928, Ms): Intra (1942): Itră (1944 - greșit în ultimele două ediții)

p. 142, r. 9—11 Se aburiră munții, gata să răsără fragezi în argint de dimineață. Se stinseră deodată (1928, 1942, Ms): Se aburiră deodată (1944 — două rînduri omise)

p.143, r. 77celoracare (1928,1942): celorce (Ms): aceloracare (1944) Ir. 25—27 răsărise un chip cu păr și ochi de aur și se ducea apoi să doarmă în noaptea Curței-Mari, pe patul mamei ei, purtată ca (1928, 1942, Ms): răsărise un chip în noaptea Curței-Mari, pe patul mamei ei, purtată ca (1944 — un rînd omis)

p. 146, r. 3 date (1928, 1942, Ms): lăsate (1944)

p. 148, r. 13 nalt (1928, 1942, Ms): înalt (1944)

p. 151, r. 14 capatat-o (1928, 1942, Ms): primit-o (1944)

p. 152, r. 38 ca zmeul (1928, 1942, Ms): ca un zmeu (1944)

p. 153, r. 4 fața înspre (1928, 1942, Ms): fața spre (1944)

p. 155, r. 14—15 căzîndu-i lin pe tîmple (1928, 1942, Ms): căzîndu-i pe tîmple (1944) / r. 15 ca-ntr-un (1928,1942, Ms): ca într-un (1944)

p. 156, r. 30—31 piersic pogorînd din (1928, 1942, Ms): piersic din (1944)

p. 159, r. 5 cu (corectat după Ms; în ediții: ca)

p. 160, r. 30 îmbinate-ntr-o (1928, 1942, Ms): îmbinate-n (1944)

p. 161, r. 3 nu în el, alătura de el (1928,1942, Ms): nu el, alătura de el (1944 — greșeală de tipar)

p. 170, r. 3 o mie (1928, 1942, Ms): una mie (1944) / r. 5-6 dînd feței ei o aburire (1928, 1942, Ms): dînd feței ei o alburie (1944 — greșeală de tipar) / r. 27—32 „Sculați, sculați, boieri mari, / Florile dalbe, / Că vă vin colindători, / Florile dalbe, / Noaptea pe la cîntători, / Florile dalbe...” (1928,1942, Ms - omis în 1944)

p. 171, r. 39 dur și fraged (1928, Ms): dar și fraged (1942, 1944 — greșit în ultimele ediții)

p. 173, r. 7 cîntîndu-ți (1928, Ms): cîntîndu-și (1942, 1944 — greșit în ultimele ediții)

p.175, r.20 Nu mai erau (1928, 1942, Ms): Nu erau (1944) / r. 25 — 26 Porților de Aur (1928, 1942, Ms): Porților de Azur (1944)

p. 178, r. 8 o zi-nainte (1928, Ms): o zi înainte (1942, 1944) / r. 18 ostenită (1928, 1942, Ms): obosită (1944) / r. 36-37 în fața munților, nu-n cer (1928, 1942, Ms): în fața nu-n cer (1944 — greșit)

p. 179, r. 10 se desprînse (1928, Ms): se desprinsese (1944) / r. 40 bărbi (1928, Ms): barbă (1942, 1944)

p.188,r. 13-14 Trecură gînduri în fum negru. (1928, 1942, Ms): Trecură în fum negru. (1944)

p. 189, r. 7—8 lemn de chiparos (1928, 1942): lemn chiparos (1944): lemn mirositor de chiparos (Ms) / r. 16 fără de inel (1928): fără inel

- (1942, 1944, Ms) / r. 25—26 Apoi își acoperi ou amîndeuă mîniie inima în care nu era decît Miîena (1928, 1942, Ms — omis in 1944)
- p. 190, r. 29 aburi ies (corectat după Ms; in ediții: abur ies)
- p. 191, r. 20 CA o amforă (1928,1942, Ms): ca o amorfă (1944 - greșeală de tipar)
- p. 193, r. 24 îl (1928, 1942, Ms): ii (1944 - greșeală de tipar)
- p. 195, r. 10 nu-nsemna (1928): nu-nseamnă (1942,1944): nu-nsemnau (Ms)
- p. 196, r. 22 Se-ncovoiase (1928, Ms): se-ncovoaie (1942, 1944)
- p. 198, r. 10 pîn' (1928, 1942, Ms): pînă (1944)
- p. 201, r. 30 de-a pururea (1928,, 1942, Ms): deasupra (1944)
- p. 202, r. 21 luminări (1928, 1942, Ms): lumini (1944) / r. 27 o privire-n pîndă îndreptată (1928): o privire-n pînă îndreptată (1942 — greșeală de tipar): o privire îndreptată (1944): o privire de meduză, ca o pîndă îndreptată (Ms) / r. 41 flăcări ascuțite (1928, Ms): picături ascuțite (1942, 1944)
- p. 204, r. 37 flăcări (1928, 1942, Ms): făclii (1944)
- p. 207, r. 25 Tatăl nostru carele ești în ceruri..." (1928, Ms — omis In 1942, 1944)
- p.211, r. 15 Alți pași se auziră dinlăuntruCurței-Mari, pași grei. (1928, 1942 — omis In 1944)
- p. 215, r. 5 Ca (1928, 1942): Cu (1944) / r. 23 pupină (1928, 1942): puțină (1944)
- p. 216, r. 18 vagonete (1928, 1942): vagoane (1944) / r. 21 cutremurînd (1928, 1942): cutreierînd (1944)

p. 219

BAL MASCAT

I. Departe de a-l fi dezarmat, tăcerea aproape totală a criticii în jurul romanului *Turnul Milenei*, dimpotrivă, pare a-l îndrji și a-l ambiționa pe scriitor. Astfel, în anul următor, 1929, el se angajează la una dintre cele mai masive tentative ale carierei sale de prozator: romanul *Bal mascat*. Incitat, fără îndoială, și de reproșurile criticii în ceea ce privește viziunea poetic-subiectivă asupra tipologiei infantile, adolescentine și tinerești, creatorul trilogiei *La Medeleni* își propune difi-

cilul examen al ancorării în proza de observație lucidă, guvernată de spiritul critic detașat. Cu ce rezultate artistice se soldează această tentativă, în cazul romanului *Bal mascat*, am încercat să relevăm în studiul introductiv al ediției de față. Ceea ce este însă util să discutăm aici sînt, credem, circumstanțele de diverse naturi care-l determină pe scriitor să conceapă cel de al treilea roman al său într-o atare viziune estetică.

Spre deosebire de *Turnul Milenei*, *Bal mascat* se structurează, în planul construcției epice și în acela al problematicei, în baza unor transfigurări romanești ce-și au originea în ambianța unor realități mai mult sau mai puțin autobiografice. Mai ales în ceea ce privește substratul general polemic, cu implicațiile sale etice și sociale, în *Bal mascat* scriitorul apelează direct la filioanele propriilor convingeri și, am putea spune, la unele din propriile obsesii, în această ordine de idei. Mărturiile directe în care Ionel Teodoreanu face procesul a ceea ce el numește „bovarismul” veleitar al mentalității social-umane ieșene sînt destul de numeroase și de o deplină franchețe, pentru a ne putea explica sursa temei „ideologice” din *Bal mascat*. În cartea de memorialistică *Masa umbrelor* (Editura Forum, București, 1947) prozatorul va transcrie ample pasaje „dintr-un caiet vechi”, datînd din anii debutului său literar, în care vehemența „antieșenistă” atinge tensiuni maxime, de pamflet incisiv: „laşul a trăit istoric, apoi cultural («Junimea», *Viața românească*) și, de la o vreme, bovaric — în timp ce Bucureștii a trăit, a crescut și a înflorit politic. Pînă la un timp, puterea de absorbire a Bucureștiului a priit (estetic) lașului, păstrîndu-l pur. Ideologii și intelectualii rămîneau la Iași, politicienii și oamenii de acțiune se duceau la București. La Iași erau arderi și lumini, la București zgomot și străluciri.

Dar de pe la 1918 (poate chiar și mai demult) acel Iași de odinioară s-a rărit, s-a împutinat, gata parcă să dispară. Redacția *Vieții românești* nu mai caracterizează globalitatea ieșană, ci dimpotrivă excepția unei minorități izolate. Barouieșan, altădată podoabă a dezbaterii juridice, devine din ce în ce mai lucrativ, pierzîndu-și individualitățile armonioase, gratuitatea estetică [...] Universitatea de asemeni e o gară a plecărilor spre București. Fiecare profesor (cu excepția cîtorva: Matei Cantacuzino, Philippide, Leatris) își așteaptă trenul. Studenții nu mai cred în profesori. Teatrul Național nu știu exact ce-a fost, dar văd ce e: un mausoleu. Talentele sporadice și vrednicile întîmplătoare s-au străduit zadarnic să facă din acest lăcaș almorții un sălaș al vieții. Pe frontispiciul Teatrului Național fumegare adantescă: «Lasciate Țgni speranza, voi che'ntrate». Ziarele ieșene au devenit, pur și sim-

piu, fiuici de provincie, dar fără de modestia acestora, înlocuită la Iași cu ifose și grandilocvență și un criticism al Bucureștiului care definește numai mahalagismul bahluian, fără să descrieze specificul bucureștean.

Această fudulie ieșană (motivată obiectiv numai de trecut) e un adevărat bovarism colectiv. Orice ieșan crede că descinde oleacă din Ștefan cel Mare, oleacă din Eminescu și încă oleacă din «Junimea». În realitatea (nebovarică) orișice ieșan e ca orișice provincial — dar nici un ieșan n-ar accepta o astfel de realitate, socotind-o ca pe o simplă ponegrire a invidiei bucureștene. Bucureștiul a devenit obsesia ieșenilor. Toți ieșenii se socotesc obligați să disprețuiască Bucureștiul: mercantil, superficial, parvenit, — spun ei, socotind că implicit ei, ieșenii, sînt altfel. Iașul nu mai evoluează firesc, trăind pentru sine, direct, spontan — ci *adversativ* [s. a.]. Vreau mereu să nu fie ca Bucureștiul, să fie altfel decît hulita capitală. E un fenomen aproape patologic al colectivității ieșene, ca și intoxicația bovarică."

Rezumativ, opiniile de mai sus sînt reluate într-un amplu interviu din 1930 (N. Crevedia: *De vorbă eu d-l Ionel Teodoreanu*, în *Universul literar*, anul XLVI, nr. 27 și 28, din 29 iunie 1929), în care prezatorul afirmă că vechea capitală a Moldovei „e în plină decădere”, pe plan intelectual și artistic constatîndu-se existența unui „adevărat exod al scriitorilor și intelectualilor ieșeni spre Metropola, spre București” etc. Iar într-o autobiografie întocmită pentru Colegiul avocaților județului Ilfov, pe cînd era de multă vreme stabilit în București, lenei Teodoreanu motivează plecarea din Iași, în 1938, apelînd la același tip de argumente:

„Între timp, din ce în ce se consolida în mintea mea credința că Iașul e un mediu bovaric (atribuindu-și prin identificare cu trecutul o culoare care nu mai corespundea realității sale actuale), în cert declin vital” etc. (Arhiva Ștefana Velisar Teodoreanu).

Da altminteri, scriitorul este cu totul explicit cînd se referă la baza documentară a romanului său, de vreme ce tot în documentul mai sus citat scrie că o parte din anii biografiei sale ieșene „se găsesc consemnați (din acest punct de vedere — adică, precizăm noi, din punctul de vedere al respectivului proces de decădere a Iașului) în romanul meu *Bal mascat*”, sau cînd, pe un exemplar din același roman, scrie, drept dedicație lui Cezar Petrescu, următoarele:

„Lui Cezar Petrescu, iată volumul în care am căutat să izolez microbul provincialismului ieșan. Am izbutit?”

Cu toată dragostea, Ionel.”

CV. Firoiu, *Cezar Petrescu în d-ăi: a-ii și acuar-le*, „România literară” II, nr. 4 (16), 23 ianuarie 1969, p. 13.)

Trama epică și tipologia romanului, în anumite privințe, valorifică și ele unele surse documentare, nepierzînd din vedere, bineînțeles, faptul că totul cunoaște un organic proces de „mistificare” artistică, în stare să respingă orice tentativă de a socoti *Bal mascat* (ca și *La Medeleni*) un așa-zis roman cu cheie. În măsura în care Dan Deleanu, eroul central din *La Medeleni*, poate fi socotit o proiecție în ficțiunea românească a însăși persoanei lui Ionel Teodoreanu, copil și adolescent, la fel Andi Danielescu, adolescent și tînăr, din *Bal mascat*, răsfrînge cîte ceva din personalitatea psihologică a autorului și chiar din însăși biografia acestuia. Așa cum am încercat să detaliem într-unui din capitolele monografiei închinată scriitorului (cap. *Primii ani ai tinereții, cunoștința cu G. Ibrăileanu, debutul la însemnări literare*), biografia lui Andi Danielescu „preia” multe din însăși biografia lui Ionel Teodoreanu. Se știe de pildă că în biografia lui Dan Deleanu din *La Medeleni*, de la volumul II (*Drumuri*) la voi. III (*Între vînturi*) se produce un hiatus care coincide tocmai cu anii desfășurării propriu-zise a primului război mondial. Or biografia lui Andi Danielescu își concentrează nucleul central chiar în această perioadă istorică, „împrumutînd” o seamă de date concrete și, desigur, psihologice, din însăși viața scriitorului. Așa cum se poate deduce din confruntarea romanului cu capitolul amintit din monografia noastră, avatarurile vieții de militar a lui Andi trimit direct la biografia romancierului.

Dar cea mai masivă bază documentaristică se raportează la personajul Ștefana și la desfășurările epice legate de povestea de dragoste dintre aceasta și Andi. Totul este rezultatul asimilării românești a însuși episodului biografic în care Ionel Teodoreanu cunoaște pe viitoarea sa soție, Ștefana Lupașcu, devenită, apoi, prozatoarea Ștefana Velisar, după însuși numele eroinei romanului. Faptul, comentat și în studiul nostru monografic, este confirmat de însăși Ștefana Velisar, în scrierea sa memorialistică intitulată *Ursitul* (cap. I: *Unde se vede cit de aparent simplu și totodată întortocheate și sigure sînt căile soartei*), consultată de noi în manuscris. Sînt, aici, rememorate o seamă de împrejurări și de întîmplări de care romanul a beneficiat din plin. Sigur, nu este cazul să credem că e vorba de calchieri împinse pînă la ultimele consecințe. Partea a treia a romanului (*Nu-i nimeni. Sesețură castanul*), prin turnura ei epică, pierde complet orice punct de contact cu filonul autobiografic al scriitorului; substanța ei se sprijină exclusiv pe serviciile ficțiunii. Cu excepția lui Matei Velisar care „copiază” într-o bună măsură pe tatăl Ștefanei Velisar, a Ștefanei Lupașcu și a lui Luchi, care, temperamental, preia cîte ceva din firea lui Păstorel, fratele

romancierului, celelalte personaje, de asemenea, sînt produse ale invenției românești: părinții, bunica, sora lui Aridi, Magda Boldur etc.

Andi însuși, în conformitate cu ideea centrală a romanului, în această parte finală a evoluției lui, contrazice flagrant, sub toate raporturile, adevărul biografiei scriitorului. În această etapă, personajul, scrutat cu maximă luciditate critică, confirmă aluziile de loc măgulitoare din textul următor, desprins din poemul *Prințul* al lui Argezi și pe care Ionel Teodoreanu îl inserează drept moto în manuscrisul romanului său: „Si-acum îl rod păduchii cîteodată, / Pe dedesubtul platoșei domnești. / Prințul te simte, spadă fermecată, / Prinsă de șold, c-ai tremurat și crești.” (ms., Arhiva Ștefana Velisar Teodoreanu).

Și pentru că a venit vorba de manuscrise — două caiete masive, format mare, cu un scris compact în creion —, să reținem, pe lângă numeroasele reveniri asupra textului, așa cum rezultă și din variantele ediției de față, că partea întâi a avut la început titlul *Unghia de leu*, care a fost tăiat și înlocuit cu cel definitiv, *Andi*, și că, în final, cuvîntul *Epilog* înlocuiește la un moment dat cuvîntul *Epitaf*. Ambele titluri la care se renunță vorbesc și ele despre dorința expresă a romancierului, ca și în cazul motto-ului, de a-și pune în evidență viziunea ascuțit critică asupra problematicii romanului, dorință învederată de însuși titlul acestuia, *Bal mascat*.

Scris în decursul anului 1929, — a fost început, la mînăstirea Neamț, la 20 iulie — ms., caiet 1, fila 1 —, romanul, cuprinzînd 448 de pagini, apare spre finele anului respectiv la Editura „Cartea românească”. Presupunem că apare spre sfîrșitul anului 1929, pentru că una din mărturisirile scriitorului din citatul interviu cu N. Crevedia, interviu din 1930, începe astfel: „Cînd am dat astă-iarnă autografe ia «Cartea românească»” etc. Sigur, cartea pe care Ionel Teodoreanu dă autografe în acest timp nu poate fi decît *Bal mascat*. De altfel, în *Adevărul literar și artistic*, seria II, anul X, nr. 487, din 5 ianuarie 1930, p. 6, citim următoarele: „Cele mai proaspete noutăți la Editura «Cartea românească»: Teodoreanu, Ionel: *Balmascat*, roman, 150 lei”. Să mai adăugăm că nu mai departe decît în numărul din 1 decembrie 1929 (anul IX, nr. 469 p. 3—4) și în nr. din 8 decembrie (nr. 470, p. 1—2) numita revistă publică un fragment din acest roman, intitulat *Fata din brazi*.

În afară de fragmentul de mai sus din *Bal mascat*, scriitorul a mai publicat în reviste și alte părți, după cum urmează: *Bal mascat*, fragment din romanul cu același titlu, *Viața românească*, XXI, nr. 9—10, septembrie-octombrie, 1929, p. 217—246; *Balmascat — Baletul mușafirilor*, fragment de roman, *Adevărul literar și artistic*, seria a II-a,

IX, nr. 463, 20 octombrie 1929, p. 1—2; *Balmascat — O fală energică*^ fragment de roman, *ibid.*, IX, nr. 465, 3 noiembrie 1929, p. 1—2. În sfîrșit, să mai notăm că fragmentul intitulat *Fata din brazi* a fost republicat, ca novelă de sine stătătoare, în volumul *Iarbă*, din 1931, București, colecția B.P.T., nr. 1 433—1 434.

Fără s-o egaleze pe cea din jurul trilogiei *La Medeleni*, reacția critică față de romanul *Bal mascat* este totuși relevabilă. Noua scriere a lui Ionel Teodoreanu este de îndată întîmpinată cu cronici și recenzii, este consemnată și comentată în articolele de bilanț, iar lucrările de istorie literară contemporană n-o ignorează nici ele. Comentatorii sînt, mai presus de orice, interesați de a vedea dacă arta romancierului înregistrează progrese în direcția emancipării de sub tutela viziunii poetice și a stilului metaforic din *La Medeleni* și *Ulița copilăriei*. În acest sens, Al. Philippide scrie că Ionel Teodoreanu „de *La Medeleni* încoace, a evoluat, fără îndoială. Și-a simplificat stilul și și-a înăspriț atitudinea față de viață. În *Bal mascat*, deja, se observă o tendință realistă, voită, uneori forțată, dar sigură. Ionel Teodoreanu — constată mai departe comentatorul — a avut de luptat cu temperamentul lui pînă să ajungă aici. La început era covîrșit de prea multă poezie, era învins de propria-i imaginație, și, de multe ori, copleșit de propriul stil. Acum, cînd printr-o evoluție firească Teodoreanu a ajuns să-și dozeze mijloacele și să renunțe la ispita popasurilor prelungi în jungla metaforelor și a imaginilor strălucite, dar inutile — acum, cu siguranță că talentul lui va căpăta o putere nouă și opera lui un aspect neprevăzut” (A. Philippide: *Considerații confortabile*, în *Viața românească*, nr. 78, 1931, p. 133—137). Discuția va fi reluată de Al. Philippide în „portretul literar” pe care i-l dedică lui Ionel Teodoreanu în *Adevărul literar și artistic*, nr. 584, din 14 februarie 1932. Cuprinzînd o amplă analiză a întregii opere a prozatorului, în care observațiile critice cele mai dure nu sînt ocolite, „portretul” se încheie cu această superbă exclamație: „Ionel Teodoreanu sau bucuria de a scrie! ...”

Admiratorul scrisului lui Ionel Teodoreanu, care este I. Valerian, extrem de prompt, scrie și el o elogioasă cronică despre *Bal mascat*, în *Viața literară*, anul IV, nr. 122, din 21 decembrie 1929. Al. Bădăuță se oprește și el asupra noului roman al lui Ionel Teodoreanu pe care, de data aceasta cu reală relevanță, îl analizează, împreună, într-o cronică comună, cu scurtul divertisment epic *La Paradis General* al lui Cezar Petrescu (*Gîndirea*, nr. 4, 1930, *Romanul urban românesc*, cronică literară, p. 139—141). Cel puțin următoarele considerații ale cronicarului merită a fi reținute:

„Romanul adolescenței, scrie într-unui din eseurile sale Thibaudet, este totdeauna romanul unei crize. Într-adevăr, urmărind linia sufletească în formare a lui Andi, d-l Ionel Teodoreanu urmărește, de fapt, procesul unei crize, firească adolescentului, constând dintr-o nevoie de vis și o prea mare acuitate a observației.

Mîhnit de vulgaritatea traiului familiar [sic], Andi se închide în el, în amintirea lașului de altădată, așa cum îl intuise și-l descifrase el în lucrările pe care d-l Danielescu le aruncase într-o încăpere de la mansardă: «hulubăria» de acum a lui Andi; luntre minunată care îl poartă spre împărăția ireală a trecutului. Această parte de izolare a lui Andi în vis este cea mai bună a romanului, din pricină că d-l Teodoreanu este încă un liric."

Intr-un articol de bilanț, *Anul literar*, Paul I. Papadopol scrie următoarele: „Merită de asemeni să fie menționate alte două romane: *Craii de Curtea-Veche* de Mateiu I. Caragiale (publicat anul trecut în *Gîndirea*) și *Bal mascat* de I. Teodoreanu, inferior desigur întregii opere a aceluiași" (*Universul literar*, anul XLVI, nr. 2, din 5 ianuarie 1930, p. 2b).

Dar, fără îndoială, cea mai amplă, mai nuanțată și mai pătrunzătoare evaluare critică a romanului o datorăm lui Perpessicius (*Mențiuni critice*, III, ed. cit., p. 215 — 225). Criticul, metodic, poposește asupra celor mai de seamă aspecte ale romanului. Relația cu *Medelenii* este surprinsă în deplina ei acuitate: „Dacă *Medelenii* fuseseră romanul unei familii de suflete, urmărită din copilărie pînă în pragul adolescenței, *Bal mascat* este romanul unui singur suflet, crescut și încetățenit, pînă acum cel puțin, în atmosfera lașului". Sau, de data aceasta, în ceea ce privește tipologia:

„Andi Danielescu este de fapt Dănuț Deleanu. Un Dănuț Deleanu însă altoit pe un Mircea Balmuș, după cum duduia Dolly Dobrescu este o fuziune de Olguța și de Rodica, după cum Ștefana Velisar este o Monică sacrificată, după cum Velisar poate fi un Herr Direktor etc, etc. Filiația poate fi dusă oricît de departe, pentru că în *Bal mascat* își dau întâlnire toate măștile și toate dominourile *Medelenilor*."

Tema generală a romanului *Bal mascat* are și ea rădăcini în trilogia *Medelenilor*, e adevărat aici bucurîndu-se de o prezență subsidiară: „între Deleni și Herr Direktor, moldoveanul dezrădăcinat, nenumărate erau prilejurile de discuție despre variațiunile de temperatură morală și intelectuală dintre Iași și București, incursiunea Olguței în capitală fusese iarăși un prilej

de confruntare. D-l Ionel Teodoreanu făcuse chiar grația cîtorva complimente prin ricoșet la adresa muntenismului." Pe această linie, „*Bal mascat* este romanul de explicație și închinare al lașului, în aceeași măsură în care *Calea Victoriei* a d-lui Cezar Petrescu vrea să fie romanul Bucureștilor". Și mai departe: „Cazul lui Andi Danielescu este cazul lașului, a supremației lui morale, a tiraniei lui mai bine zis ... Abdicarea lui Andi Danielescu din atitudinea lui de răzvrătire împotriva orașului natal și reinte-grarea lui în cercul de fier al idolatriilor familiare, iată tema din *Bal mascat*" etc. Astfel privită chestiunea, pe un plan mai larg, tema acestui roman își are rădăcinile în opera lui Kogălniceanu, Negruzzi, Alecsandri, Russo, ceea ce permite exegetului să facă ample incursiuni istoric-literare chiar în interiorul „mențiunii" sale critice.

În sfîrșit, amintind și deschisele rezerve față de unele aspecte ale romanului — mai ales exagerări și neglijențe stilistice — să reținem acest diagnostic exact în ce-l privește pe Andi Danielescu, eroul central al întregii alcătuirii narative: „Andi Danielescu este un arivist. Desigur, un arivist înzestrat, plin de talente, dar un arivist, care sacrifică totul, chiar cea iubire care l-a metamorfozat și l-a făcut să-și privească mai adînc în dosul măștii de ipocrizie, după care se ascunde și el — pe Ștefana Velisar. Sau poate tocmai de aceasta".

Exegeza obiectivă, în afara oricărei părtiniri, a lui Perpessicius pune și mai mult în lumină poziția exclusivistă a lui E. Lovinescu („Moldovenismul teoretic e încă una din axele scriitorului: chiar cînd se preface în ură, ca mai toate iubirile, el tot sfîrșește prin a fi biruitor. E povestea lui Andi Danielescu din *Bal mascat*, reîntors după mari revolte și veleități de emancipare, la placenta lutelară a Iașilor" — *op. cit.*, p. 212) și a lui G. Călinescu („Dar problema — antagonismul ieșenism-bucureștenism, *n. n.* — este inexistentă la noi și scrierea apare ca un semn "de pauperitate în materie de invenție" — *op. cit.*, p. 671).

// . Ediția 1 a romanului *Bal mascat*, Editura „Cartea românească", București [f. a.], și ediția a II-a apărută la aceeași editură și în același an sînt identice — același tipar, aceeași paginație, aceleași greșeli de imprimare — cu^deosebire că pe foaia de titlu apare: „ediția II-a"; ediția a IV-a, Editura „Cartea românească", București, poartă pe ultima pagină mențiunea:

„Acest volum s-a tipărit în atelierele «Cartea românească» în luna iunie, anul 1938”; ediția a V-a, Editura „Cartea românească” București, menționează pe ultima pagină: „Acest volum s-a tipărit de către Editura «Cartea românească», în atelierele S. A. R. «Cartea de aur», din București — str. Lucaci, nr. 35 — în luna octombrie 1942”; ediția a VI-a, Editura „Cartea românească”, București, menționează pe ultima pagină: „Tipărită de Editura «Cartea românească» S. A., în luna aprilie 1945 la «Cartea de aur»”.

Fragmente din roman au apărut după cum urmează în: *Viața românească*, XXI, nr. 9 — 10, septembrie-octombrie 1929, p. 217 — 246, sub titlul: *Bal mascat*, cu mențiunea: „Fragment din romanul cu acest titlu, care va apărea în luna decembrie, în Editura «Cartea românească» (în ediția noastră, p. 225, r.1 — 252, r. 27); în *Adevărul literar și artistic*, IX, seria II-a, no. 463, duminică 20 octombrie 1929, sub titlul: *Bal mascat — Baletul musafirilor*, cu mențiunea: fragment din romanul „careva apărea la 15 noiembrie în Editura «Cartea românească» (în ediția noastră, p. 332, r. 3-339, r. 27) ; IX, seria II-a, no. 465, duminică 3 noiembrie 1929, p. 1 — 2, sub titlul: *Bal mascat — O fată energetică* cu mențiunea: fragment din romanul care va apărea la 25 noiembrie (în ediția noastră, p. 464, r. 19—474, r. 30); IX, seria II-a, no. 469, duminică 1 decembrie 1929, p. 3 — 4 și IX, seria II-a, no. 470, duminică 8 decembrie 1929, p. 1 — 2, sub titlul: *Bal mascat — Fata din brazi* (în ediția noastră, p. 278, r. 36 — 292, r. 33).

Ultimul fragment a fost publicat ca nuvelă independentă, sub titlul-Fata din brazi, în volumul *Iarbă*, Editura „Universală” — Alcalay & Co, „Biblioteca pentru toți”, 1433 — 1434, p. 38 — 72.

Fragmentul publicat în *Viața românească* prezintă diferențe minime față de ediția I — ele constând într-o ortografie mult mai unitară sub aspectul formelor de limbă (*frumuseta, întâia, pană, săracii, slnt, subț, vrtsta*); *Adevărul literar și artistic*, dimpotrivă, anulează de cele mai multe ori aceste fonetisme, muntinându-le — fragmentele publicate aici, fiecare purtând un titlu: *Baletul musafirilor, Fata din brazi, O fată energetică* au, mai cu seamă ultimul, deosebiri mai multe față de ediția I a romanului: (Vezi variantele.)

Manuscrisul constituit din două caiete se află în posesia d-nei Teodoreanu.

Caietul I (f. 1 — 41 — în numerotarea autorului) datat jos pe prima filă: „M. Neamț — 20 iulie 1929” cuprinde „*Partea a întâia, Andi*”.

Pe spatele acestei file sînt cîteva însemnări, legate de roman, deosebit de interesante; ele par să preceadă scrierea cărții, jalovînd-o prin urmare, oarecum. Iată cîteva dintre ele:

„Dănilescu

Albescu

Luchi — nepotul «taurului» într-o formă mîi pură, *om viu*, nu excepțional, dar trăind.

Duduia: viitoare mamă, gcspechină, amantă, ipocrizie socială, suficiență.

Andi — cacalmău ieșano-moldavă.

Perechea vie: fata — tatăl — boxul.

Templul cu o mie de idoli: casa de provincie cu ticurile ei, orașul de provincie cu: cafea, strada cu prieteni.”

Sus pe fila următoare, pe care se află scris: „*Partea a întâia, Andi*”, se poate citi:

„Memento: Andi cînd pleca la *teatru* — compătimea casa; cînd plecase la militărie invidia casa.

Să simți în cursul unui roman, de cîte ori întîlnești un personaj că are același *parfum* — să-l recunoști ca și lectorul, nu după ochi, sprincene — ci după parfum.”

Sus tot pe prima filă este caligrafiat un moto din Tudor Arghezi (v. facsimilul din ed. noastră), romanul intitulîndu-se inițial *Unghia de leu*. Coperta finală a acestui caiet poartă pe ea încă două probabile titluri pentru acest roman: *Orașul în care a murit Arhanghelul; Morminul Arhanghelului*.

în fața filei 34 începe partea a doua — *Bate cineva la poartă?* - la data de „10 august - 1929”.

Caietul al II-lea (f. 41-100, 1-25) continuă cu partea a -doua și a treia și *Epitaful* (inițial *Epilog*, anulat) la f. 25.

Am considerat drept text de bază ediția a IV-a a romanului, ediția în vederea căreia scriitorul a efectuat foarte multe modificări — în cele mai dese cazuri masive eliminări de text' —

La apariția romanului, acad. Perpessicius, în cronică dedicată acestui eveniment, consemna: „Iar ca să vorbim de *Bal mascat*, este sigur că o eliminare radicală ar fi putut aduce o ventilare de cel puțin o treime din cubaj, fără ca romanul să piardă, ba dimpotrivă, din această înfrînare a prolixității” (*Mențiuni critice*, III, Fundația pentru literatură și artă, Buc, 1936, p. 225).

confruntată cu precădere cu ediția I dar și cu toate celelalte ediții și apariții fragmentare, precum și cu manuscrisul.

1929 - ed. I, II; 1938 - ed. IV; 1942 - ed. V; 1945 - ed. VI; VR — *Viața românească*; AL — *Adevărul literar și artistic*; I — *Iarbă*; Ms — manuscrisul autograf.

V a r i a n t e

p. 223, r. 1 Partea întâia (1938, 1942, 1945): Partea întâia (1929): Partea a întâia (Ms)

p. 225, r. 1 oțetind (1929, 1938, VR, Ms): oțelind (1942, 1945 - greșit în ultimele ediții)

p. 227, r. 32—33 împăiate. într-una (1938, 1942, 1945): împăiate. — Le-a ales într-adins vipera, — murmura printre dinți mama lui Luchi. Intr-una (1929, VR, Ms)/r. 35 părinte (1938, 1942, 1945): părinte, nu atît ca să-i cruțe, cît mai ales, ca să-l excludă pe Andi. (1929)

p. 228, r. 26 banii (1929, M~ - form.% ai>ptifl): bani (1938, 1942, 1945)

p. 229, r. 8-9 Aglaia. Intre (1938, 1942, 1945): Aglaia. - Stăi, Satană, că te vede sfînta Icoană, Doamne iartă-mă! Și cum era goală, albă și pietroasă subt haina monahală, în brațele lui, cu mîna stingă săltată o dată cu sînul, întorsese pe dos icoana, și cu aceeași mîna pioasă îl palmuise, lăsîndu-i în nări mirosul busuiocului de la icoană... Trăsura trecea prin Piața Unirii. Un picior de-al sorei Aglaia, a cărui pulpă lumina cerul ca o lactee calea, pe deasupra capului statuiei lui Vodă-Cuza, izbi cu călcîiul în fotografia cuvioasei Agafia: gazdaMe la Agapia, a familiei Danielescu (în Ms, permanent: Stănescuj. Maica Agafia o clevea pe sora Aglaia, spunînd că mai bine d?cît să-și tot spele trupul — „Răsună munții de-atîta spălătură!” — ș-ar spăla sufletul cu cele sfînte. Iar sora Aglaia, replicase, într-un cerc de măicuțe tinere, că maica Agafia n-are nevoie să-și spele trupul, fiindcă la un an o dată, de Sînta Măria, își face „grijitură” trupească. Și o curăță ucenicele cu măturoaiele de ațe de păianjen. După care maica Agafia o spurcase pe sora Aglaia cu o vorbă scîrnavă luată din *Biblie*. Iar sora Aglaia intrase într-o noapte fără lună în casa cuvioasei, în odaia lui Luchi, și acolo, de pe canapeaua sfinției-sale maica Agafia, călcîiul înalt al pantofului încălțat pe piciorul gol, în timp ce piciorul avîntat spre stele

vibra ca libelulele, făcuse un benghi portretului cu ochi haini, al Agafiei, așezat pe perețele purtător de icoane... Intre (1929 Ms)/r.20 banii?... (1938, 1942, 1945): banii?... Vorbește, spune, că te fac bucăți! (1929, Ms) / r. 22 o palmă „morală” (1938, 1942, 1945): o palmă „morală” și o pișcătură răsucită: aceasta profund fizică. (1929) / r. 41 violetă. (1938, 1942, 1945): violetă. — Hoațo, ticăloaso, scîrnavie, îmi aduci toți derbedei... 1929)

p. 230, r. 4-5 Duduiei. Andi (1938, 1942, 1945): Duduiei. — ...Asta ai învățat încasa mea, lepădătură, tîrîtură, nerușinate.. Stridența glasului spart — intensificată de vibrația tingirilor din bucătărie — străpezea urechile lui Andi, dîndu-i un fior de dezgust; și în același timp, îl cuprindea o îngrijorare în galop de panică pentru *mama lui*, congestionată, cu ochii injectați și tulburi, cu vinele vînat umflate, cu şuvițe de păr alb spînzurîndu-i pe obraji, cu un tremur bolnăvicios în mîinile crispate a blestem... Domnul Danielescu sosea cu bățul ridicat — un băț gros de cireș cu cioc metalic. Dar fulgerul masiv al săbiei lungi — care de altfel spînzura inertă în mîinile frunțașului de roșiori — îl făcu să lepede bățul la ușă, temîndu-se ca viziunea bățului să nu sugereze mișcări simetrice mentalității săbiei. II luă cu vorba: — Bine, băiatule, asta-i treabă de ostaș? In loc să-ți faci datoria la cazarmă... Luchi, de la geam, icni de rîs, auzind noua predică. Pe fruntea ostașului congestionat de băutură și de dragostea neisprăvită, și zăpăcit de aparițiile succesive, curgeau mari broboane de sudoare, înregistrate de ochiul oratoric al domnului Danielescu. își reluă bățul de lîngă ușă, îndepărtînd cu o mișcare enervată pe Luchi care se pregătea să intervie. Duduia n-o slăbea din ochi pe Lina. Deformase rochia de catifea: „Trebuie călcată”; o pătase de sudoare la subțiori: „Mi-o scoate la spălătorie”... Fanfara isterică a cristalelor sparte îi făcu pe toți să tresară. Doamna Danielescu sfărmasă paharele de pe masă, "cu ciotul umbrelei. — Le-ați spurcat, ticăloșilor! Ai să le plătești, ai să mi le plătești... Și către roșior: Piei din ochii mei, nemernicule! S-auzeau fluierături în stradă. — Bolșevicule, la Curtea Marțială! tună glasul domnului Danielescu, în timp ce mîna ridica bățul cu cioc de metal. — Nu da, boierule, mîrîi un glas de „Curtea cu Juri”, notă mintal domnul Danielescu, c-un recul subit în fața ochilor cețoși de vin, care îndreptau o căutătură Manlicher către bățul ridicat. Sabia zăngăni scurt. — îl

omoară, of, apă, țipă doamna Danielescu atât de ascuțit, încît dinții lui Andi se încleștară dureros. Doi sergenți, din pragul uși se uitau nehotărîți. îndărătul lor, birjarii, vecinii... Și în tăcerea întretăiată de gîfîituri, în timp ce Lina zmulasă, cu palmele roșii pe tîmple, vărsa șiroaie de lacrimi privind holbat pe militarul înșfăcat de sergenți, Andi cu paharul de apă la gura mamei lui, auzi glasul Dudaiei, șuierător către Lina: — Scoate imediat ciorapii mei de ma'asă. — Păpușica are spirit de observație! nu se putu împiedeca să nu exclame Luchi. — Ascultă, Andi, bufni Luchi pe-nfundate; să știi că „Apostolul” îl interpelează pe ministrul de Război asupra unui caz concret de bolșevism. Andi (1929) / r. 11 Schimbi de hotel (1938, 1942, 1945, Ms): Schimb de hotel (1929) / r. 24 picioare. (1938, 1942, 1945): picioare. — Copil fără de inimă, acuma ți-ai găsit să șuieri! izbucni glasul domnului Danielescu. In papuci, cămașă de noapte și-n izmene lungi, verifica dacă ușile de afară sînt încuiate, și lumina de la closet stinsă. Amuți și șuierul lui Luchi, înnodat parcă într-un zîmbet, pînă mîne dimineată cînd aceeași leliță avea să plece în deal la vie, prin șuierul lui Luchi. Lumina din odaia lui Luchi, stinsă, întunecași crăpăturile uși care despărțea cele două încăperi. Luchi se azvîrli pe somiera goală, la fel cu cea din odaia lui Andi, ca în mare, de sus, cu un salt; somiera scîrțîi și săltă ritmic de cîteva ori. Sora Aglaia sosi de la Agapia Lina, din bucătărie, dar somnul le închise ușa-n nas, și Luchi adormi inocent ca iarba cîmpului. (1929)

p. 231, r. 22 cu (1929, 1938, 1942, Ms): ca (1945)

p. 232, r. 13 vîjîit de fluviu. (1938, 1942, 1945): vîjîit de fluviu devenit cascadă. (1929, Ms) / r. 16 întîmpla (1938, 1942, 1945, Ms): întîmplase (1929) / r. 38—39 dregători. Din acea epocă (1938, 1942, 1945): dregători. Cutare membru important al Institutului de înalte studii istorice, alt „apostol al neamului” care dormise în casa Danielescu, pe cînd domul Danielescu nu era încă membru al înaltului așezămînt cultural, — avea slăbiciuni ancilare. în vederea acestei vizite se făcuseră pregătiri importante în casă și la bucătărie. Și Andi auzise următorul dialog în ietacul părintesc: — Ascultă, mami, trebuie să găsești pentru mîne seară o servitoare nostimă, spălățică ... Pe-atunci, doamna Danielescu nu angaja decît servitoare veterane, cu înfirmități vădite — chioare, șchioape — cu sîni cît mai căzuți, musteți cît mai aparente și păr cît mai alb. — ...? — Vezi, mami,

Moșului îi cam plac servitoarele tinerele. — Taci! Parcă ție!... Și cu Paraschiva ce să fac? — Trece-o la bucătărie. — Dă!... o să-i convie? Are și ea obraz! E la noi de șase ani. — Ei, c-un bacșiș bun! — Bine, frate, de ce nu mi-ai spus din vreme! Să scot așa bătînd din palme o fată frumoasă! De unde? — Ascultă o idee, mami dragă. Dacă-ai ruga-o pe Tinca să ți-o împrumute pe Lenta: se uită ea cam cruciș, da'are niște pulpe și niște șolduri!... — Bine, da' Lenta... înțelegi, așa deodată cu oricine? — Ei, iaca! Parcă astea mai fac nazuri! Și Moșul e galanton... și nu cere mult... Urmase o scenă acră. Prea bine o știa domnul Danielescu pe Lenta! Doamna Danielescu nu-l cruțase, reproșîndu-i cu amănunte gusturile vulgare. — Ești, dragă, din topor! Ți-o spun eu! Numai tîrîturile îți plac! împăcarea venise tîrziu noaptea, după ce viziunea Lentei, șolduroasă și pulpoasă, fluturase printre soți, ca muleta printre tauri. Domnul Danielescu propus și susținut de Moșul care avea cuvînt hotărîtor la Institut, fusese ales, la primul scaun vacant, cu unanimitate membru al Institutului de înalte sturffii istorice. Iar Lenta, curînd după vizita Moșului, fusese dată afară de la Tinca: paza bună trece primejdia rea, și Tinca făcea tot ce dorea doamna Danielescu. „Asta a spus-o Zmeul?” Nu! Tata și mama. Nu mai credea în povești, nu mai credea nici în „Povestea Neamului”, fiindcă de timpuriu începuse să afle că toate statuile neamului au trăit și-ntr-un ietac conjugal; și nu mai credea în părinți: „Asta a spus-o Zmeul...” într-o noapte, pe la unu, în timpul unei sindrofii, văzuse în patul lui prin oglinda iluminată din antret, privirea împinsă ca mișcarea de împungere a cornutelor, a unui musafir spre decolteul mamei lui; și-o văzuse pe ea, pe mama lui, cu nările dilatate subțirile care intrau, în ea, congestionînd-o; și-i văzuse plecarea frunții și clipirea grea, a pleoapelor. „Asta a spus-o Zmeul.” Din acea epocă (1929, Ms)

p. 334, r. 1 sărute, abea (1938, 1941): sărute, își strîngea degetele convulsiv și abea (1929, Ms)

p. 235, r. 8—9 Andi avea cincisprezece ani. Și (1938, 1942, 1945): Andi avea cincisprezece ani. Deși spaima vecinătății ietacului părintesc dispăruse acum, bătaia de inimă din îndepărtata noapte a copilăriei, cînd pentru întîia oară tăgăduise realitatea cu formula „Asta a spus-o Zmeul”, continua să-l stăpînească, sunîndu-i un veșnic clopot de alarmă, care-l ținea treaz pînă în clipa cînd toată casa adormea, ca pe acei șefi de gări mărunte, care

nu pot adormi decît după ce a dispărut în noapte ultimul tren expres. Și (1929, Ms) / r. 10 în odaia bătrînei. Auzise (1938, 1942, 1945): în odaia bătrînei: începuseră după douăsprezece, ca viața cimitirelor, mult după ce Andi stînsese lumina care se vestea și-n camera de alături prin crăpăturile ușei despărțitoare. Cu ochii închiși în întunericul odăii, Andi aștepta somnul. (Andi căuta lunecușul negru care duce spre somn. Ms) Dar urechea pîndea, cum pîndise din copilărie. Auzise (1929) / r. 14 cu (1929, 1938, 1942, Ms): de (1945) / r. 21 Răsunau nume. (1938, 1942, 1945): Răsunau nume: — Buna dimineața, Alice; buna dimineața, Grațiela; buna dimineața, Lucica; buna dimineața, Nunuca... Și trecuse miezul nopții. Și replicele *numelor*, căci ființe vii nu erau, răsunau cu glas subțire, spunînd pătanii și amănunte copilărești *din vis*. Alice visase o migdală din care ieșea un evantai; Grațiela, o pudriera plină cu drajele; Lucica, un cîne de porțelan, care vroia să muște; Nunuca era îmbufnată, numai ea nu visase nimic... (1929, Ms) / r. 23—24 păpușelor. Se joacă? (1938, 1942): păpușelor.

Apoi le îmbrăcase pentru bal. Și păpușele dansaseră în sunetele unei muzicuțe (melodii Ms) din acelea dulci ca ascultate-ntr-un adînc de apă, melodie automată, demodată, melancolică, brusc întreruptă ca și mersul păpușelor cu resort, cu un acord neisprăvit... Alice, Grațiela, Lucica, Nunuca... Apoi, păpușele luaseră ceaiul. Apoi începuseră pregătirile de noapte. Apoi rugăciunea spusă de același glas pentru fiecare Alice, Grațiela, Lucică și Nunucă de porțelan sau de carton. Apoi un cîntec de leagăn plutise, tărăgănat și trist, pentru somnul păpușelor. Ochii morți, dar deschiși a zeci de păpuși care tac... și cu care se joacă... Se joacă? (1929): păpușelor. (1945 — *omis* Se joacă?j / r. 30 obraji de porțelan și ochi de sticlă (1929, 1938, 1942, Ms): obraji de sticlă (1945)

p. 236, r. 20 proaspătă. (1938, 1942, 1945): proaspătă mai ales, pe care-o aprecia ca pe-un „Camambert”. Sau despre luna plină, antic răsărită deasupra unui Iași pe care parcă atunci îl dezgropase din veacuri (deasupra Bosforului de lumină și noapte al lașului nocturn între colinele sale Ms): „Ce scîrnăvie de lună? S-o piști și pace!” spunea el, considerînd luna ca dinapoii dolo-fan al unei slujnicuțe. (1929) / r. 21 i se ierta tot (1938, 1942, 1945): i se ierta tot. Pe fete tinere le lua de gușă și le bătea cu palma peste crupă, uitînd-o o clipă apăsă. Și avea barbă albă! Iar cînd prindea prin colțul unei case vreo femeie mai tînără,

cu reliefuri agresive, pe care o acoperea cu trupul lui mătăhălos, Iți venea să-ntorci capul ca atunci cînd treci pe lîngă oameni opriți lîngă un zid periferic cu inscripții și miros obscen. (1929)

p. 237, r. 2 tinereță. (1938, 1942, 1945): tinereță. N-avea nimic din atributele agresive ale frumusețe! femeiești: nici buzele cărnoase care cheamă sărutarea, nici ochii a căror privire e parcă aspirată de nările bărbaților, nici sîinii care zgîrie sîngele. Linii de băiețel în clipa nehotărîrii, de zori palizi, a adolescenței. Și totuși, fată (1929, Ms) / r. 6 deșteptată (1929, 1938, 1942): deșteptate (Ms): deșteaptă (1945 — *greșală de tipar*) / r. 11 mireasa Taurului? (1938, 1942, 1945): mireasa Taurului? Și mama lui Andi era fata *lui*, a Taurului, nu a mamitei. Așa gîndise Andi în fața ușei care-l despărțea de nebună, căci în acea noapte, Taurul, cu lovituri de copită, cetluse în mintea lui Andi asemănările dintre tată și fiică. Aceeași vitalitate, aceeași carne robustă, aceeași ochi, aceleași nări cu vibrații sexuale, aceleași mîni de cartofor, și uneori, deseori, același vocabular. În acea noapte, Andi nu mai rostise, fiindcă nu mai putea: „Asta a spus-o Zmeul”. (1929, Ms) / r. 17 eroinelor din cărți. (1938, 1942, 1945): eroinelor din cărți. Mamita o botezase, pe mama lui Andi, Beatrice. Și Andi văzuse abea atunci, ascultînd alături cantilena somnului păpușelor, speranța romanțioasă pe care o pusese mamita în fata ei — ea ei numai va fi —, în clipa cînd, desprins din terținele lui Dante, pogorîse, pe creștetul copilei Taurului, numele cu-atîta cer în el, cer florentin. (1929, Ms) / r. 30 lungă (1929): persan lungă (Ms): dungă (1938, 1942, 1945 — *greșit în ultimele ediții*)

p. 239, r. 18păcii — întinerind (1938,1942,1945): păcii—.involtar, fără cură de slăbit, întinerind (1929, Ms)

p. 240, r. 26 școlii, spitalul (1938, 1942, 1945): școlii cu miros de closet, clas și cancelarie, spitalul (1929, Ms) / r. 29 virilă; în locul (1938, 1942, 1945): virilă, a ochilor galici; în locul " (1929) / r. 37 deputat, activ, lucra (1929, 1938, 1942, 1945): deputat activ, militant, lucra (VR): deputat, apoi secretar general la Interne, lucra (Ms)

p. 241, r. 17 călătorie lungă. (1938, 1942, 1945): călătorie lungă. Căci pentru amîndoi, ziua din timpul războiului — ziua mobilizată — nu însemna, ca cele dinainte de război, timpul exercitării unei profesii, în afara casei, ci un fel de călătorie într-alt oraș decît acel din care făcea parte casa lor — păstrată în atmos-

fera păcii —, aceeași, tot îmbelșugată, fără nici o cameră rechiziționată, cu lemne îndestulătoare, cu camera încărcată de huzur, și copiii parcă mai cumiți, în tot cazul mai puțin enervanți, și servitoarele la fel. (1929, Ms) \ r. 15—16 brad. Epoca (1938, 1942, 1945): brad. — Brazii noștri, săracii!, (săracii VR, Ms) ofta domnul Danielescu, îndreptînd cuțitul plin cu icre moi spre gură. Epoca (1929) / r. 30—31 protector, „farmecul moldovenesc” (1938, 1942, 1945): protector, „farmecul moldovenesc”, și sarcastic „puturoșenia moldovenească” (1929, VR): farmecul moldovenesc, protector, și puturoșenia moldovenească, sarcastic (Ms)

p. 242, r. 20—21 la război, deveneau o (1938, 1942, 1945): la război, dar mai permeabili la prefacerile și înnoirile războiului chiar decît cei care mureau în prima linie, se pregăteau să devie efebocrația de mai tîrziu și deocamdată o (1929)

p. 243, r. 3 afecțiune prietenească (1938, 1943, 1945): afecțiune, și nu afecțiune fiiască, ci prietenească (1929, VR, Ms)/r. 9 cafele negre și le era partener la panțarolă. (1938, 1942, 1945): cafele negre — dulce președintelui Kuparencu, și fără caimac; amară, profesorului Ivănescu, b lănită gros de caimac —, le oferea dulceață, de afine lui Kuparencu, de rod zaharisit lui Ivănescu, precum și bucățele de zahăr muiate bine în cognac, servite într-o farfurioară de cafea neagră; și le era partener la panțarolă. (1929, VR)

p. 244, r. 29 obraji. (1938, 1942, 1945): obraji. Pe-atunci, în societate, Andi devenea un fel de obiect de artă exotice, adus dintr-o călătorie în Orient, pe care toți îl pipăiau, îl malaxau, îl cîntăreau, întorcîndu-l pe față și pe dos, parcă spre a-i afla eticheta cu prețul și adresa vînzătorului. „Nu-l lăsau în pace”, îl expropriau, atribuindu-l — fără să-l consulte — distracției comune, ca o grădină publică. Și de-atunci, Andi pusese sufletește, între el și admiratorii supărători, ceea ce statuile au concret în jurul lor subt formă de bare de metal: indiferența protectoare în jurul resemnării de-a fi statuie (1919, VR, Ms) / r. 37—38 floare delicată. La treisprezece ani (1938, 1942, 1945): floare delicată. — Ce stă Fetița așa de tristă? îl întreba cîte-o cucoană gata să-l consoleze prin pipăiri și frămîntări. Nu era trist de loc: privea pur și simplu. Dar genele pluteau atît de negre pe ochii negri, încît obrazul părea trist și palid argintiu cum sînt crinii noaptea. (Dar avea de pe-atunci în atitudinea lui, gestul aplecat

al genelor care erau atît de negre pe ochii negri, încît obrazul părea palid, cum sînt crinii noaptea. Ms) La treisprezece ani, trupul, prea subțirel, încă firav pînă atunci, se desfăcuse înspre umeri cu acea sprinteneală înflorită a jeî-d'eau-urilor în clipa cînd tulpina lor de apă se desparte în mănunchi, pulverinzîndu-se rotund. Părea elegant în orișice haină. — Unde-ți faci tu hainele, Andi? îl cercetau camarazii de la școală — La Simka. — Ei! se minunau ei auzind numele croitorului din Strada de Sus, ca și cum s-ar fi așteptat s-audă un nume de croitor măcar bucureștean. Pe-atuncea îi făcuse mamita un rînd de haine de catifea neagră: pantaloni scurți, opriți deasupra genunchilor, tunică rusească. — Vai, ce piele fină are Andi! Și cucoanele îi pipăiau pulpele dulci ca obraji de fată mare, pișcîndu-i-le-n treacăt, lăsîndu-i urme ca de țințari, și-i pipăiau gîtul rotund, strecurîndu-i mîna pe spinarea goală: copil! — Te gidili, Andi? — Nu. — Ei, ia să vedem! Și mînile, cam umede, mai dezmiardau o dată pe subt haină linia flexibilă a spinării. În hainele de catifea neagră avea silueta pajilor purtători de trenă, a căror grație nici prajma ogarilor albi n-o poate micșora. Atunci, la treisprezece ani (1929, VR)

p. 245, r. 21 o sărutare pe buze, care (1938, 1942): o sărutare pe buze, gîfîtită, lungă, zvîcnită, care (1929, VR, Ms) / r. 34—35 ea. Crescînd (1938, 1942, 1945): ea. În anii războiului, spre seară, cînd singur în hulubărie aprindea lampa de pe masa lui de lucru, aplecîndu-se pe-o carte, păretele pe care se proiecta umbra profilului lui Andi devenea prețios ca păreții muzeelor de artă statuară greacă, în clipa de mister cînd aceeași lună, care-a luminat cu veacuri în urmă profilul de eternă tinereță al efebilor greci în nopțile Eladei, luminează icoana lor de marmură, trimețîndu-i umbra vie pe păretele muzeului (pustiu Ms). Din cap pînă-n picioare Andi era perfect frumos, în felul efebilor greci, al căror vestmînt ușor ar fi putut să-l poarte printre statuile muzeelor suindu-se pe soclul lor. N-avea fir de păr pe tot trupul cruțat de acest aspect stufos al virilității: o nuditate de fecioară. Și obraji îi erau imberbi, hărăziți unei tinereți de marmură nudă. Părul brun avea în el o flacără de aur care încălzea paloarea obrajilor înguști și ovali, cu bărbie făcută pentru dezmierdări ca a fetițelor cu cozi lungi. Pînă și mînile-i erau tăiate cu aceeași artă; degetele lungi și podul palmei fardat cu acel roz firesc pe care natura rareori îl suflă de pe trandafiri în palmele omenești, — dădeau gesturilor lui o solemnitate

prețioasă. Când frîngea pînea la masă, te gîndeai că începe poate un miracol ca la masa de la Caana. Crescînd (1929, VR) jr. 39—40 frumoasă. Și (1938, 1942, 1945): frumoasă. Sîrnea o poftă de viol în ochii femeilor. S-ar fi spus că tinerețea lui cu linii de lumină de lună, cu palori de crin, și frăgezimi de rouă, dădea femeilor senzația unei feminități alta decît a lor, mai fragedă, mai delicată, care le viriliza în atitudinea care-o aveau față de el, luîndu-le pudoarea vicleană de nimfe urmărite, dîndu-le, în schimb, priviri de faun urmăritor și o măgulitoare impresie de dominațiune bărbătească. Și (1929, VR) / r. 40 pur, tresărea (1938, 1942, 1945): pur — frate al celor două portrete de tinereță: al mamitei și al tatălui lui — tresărea (1929, VR, Ms)

p. 245, r. 41 surîsul echivoc și turbure de „femeie care minte”. (1938, 1942, 1945): surîsul echivoc și turbure de „femeie care minte”, surîs care-și avea pricina nu într-o faptă rușinoasă de-a lui, ascunsă celorlalți, ci în oglinda-n care, într-o noapte a copilăriei, o văzuse pe mama lui docilă și vibrantă sub privirile cornute de poște ale unui bărbat. Și-acest surîs, interpretat ca o ratificare a privirii stîrnite în ochii femeilor, făgăduia atît de mult, încît Andi era urmărit, cu copite de faun, fiind silit *el, bărbatul*, să ia o involuntară atitudine de nimfă urmărită, ceea ce-l umilea, dezgustîndu-l, iar pe femei le ațîța și mai tare, apreciînd ceea ce socoteau ele că-i impus, de ritualul cochetăriei femeiești, bărbatului pe care-l tratau ca pe-o femeie. Odată, în o mie nouă sute șaptesprezece, fusese nevoit să-și părăsească hulubăria, pentru a o însoți pe mama lui într-o călătorie cu automobilul pînă la Tîrgul-Frumos. Deși n-ar fi dorit să cunoască particularitățile nici unui itinerar de-al părinților săi, acceptase rolul de „cavaler” al mamei și al însoțitoarei ei, o bucureșteancă, tot infirmieră de război. Ziua aspră de octombrie și teama de frig care stăpînea în acel timp chiar și pe cei care nu suferiseră în bordeie, trenuri și tranșee, îl hotărîse pe Andi să Împrumute, pentru această călătorie — care, pentru el, sedentarul din hulubărie, avea caracterul unei adevărate expediții, o scurteică blănită cu blană de miel pe dinăuntru, și guler de astrahan brumăriu, precum și căciula la fel, aparținînd domnului Iustin Danielescu. Și căciula, înaltă, cam largă pentru capul lui Andi, și scurteică, tăiată pe dimensiunile unui trup amplificat de grăsime, dădeau siluetei lui Andi și obrajilor lui albi o zvelteță presimțită și o frăgezime de față îmbrăcată la vînătoare în haina pădurarului. Automobilul, o limuzină de-a Marelui Cartier, cu mers onctuos și geamuri de cristal cu perdeluțe ca vagoanele ministeriale, — se

oprise la scara casei Danielescu (casei din Sărărie Ms) exact la ora convenită: de cînd cu spitalele, cu francezii și cu războiul, femeile se masculinizaseră în multe privințe, căpătînd cochetăria punctualității așa cum înainte de război o aveau pe-a întîrzierilor distrate. Doamna de lîngă șofeur, cu fața nevăzută sub casca de aviator cu ochelari de scafandru, invitase pe doamna Danielescu să ia loc pe canapeaua din fund. Andi nu apăruse încă: el avea deprinderea femeilor dinainte de război. — Andi, hai drăguță! Se ivise pe pragul casei, în lumina brumărie ca și astrahanul căciulii nalte și al gulerului amplu, cu frumuseța lui luminos vădită, ca un buchet de crini adus pe brațe. Când doamna Danielescu îl prezentase, ochelarii de scafandru dispăruseră, descoperind o față de brună cu sprincene și ochi imperioși, bărbie autoritară și-o umbră vioriu pufoasă deasupra buzei de sus; iar mîna, care nu-și scosese mînușa pentru doamna Danielescu, scoțîndu-și-o c-un gest de jupuire, apăruse goală, nervos goală, pentru a-l obliga pe Andi să i-o sărute, cu capul descoperit. Părăsind subit locul de lîngă șofeur, unde pînă atunci părea definitiv statornicită, doamna venise în fund, lîngă doamna Danielescu. Andi se pregătea să treacă el lîngă șofeur, lăsîndu-le pe doamne singure, în fund. Un glas de general feminin îl oprise cu piciorul pe scară, făcîndu-l să revie. — Il luăm cu noi pe băiețel. Pofim tinere. Ascultase deci pe cea care părea amfitrioana limuzinei. Înlăuntru, mîni posesive îl instalaseră în locul cuvenit femeilor, adică în colț, — doamna, cu toate protestările doamnei Danielescu și-ale lui Andi, așezîndu-se băiețește, la mijloc. Porniseră. Andi se uita pe fereastră. Femeile vorbeau: spital răniți, front, ciorapi... Andi urmărea norii. Analizate atent, picioarele doamnei, cărnos lungi în ciorapi de mătasă groasă, ofereau un contrast: cel drept, dinspre doamna Danielescu, adică cel dinspre *mamă*, cu vârful pantofului apăsător pe covorașul de jos, asigura stabilitatea trupului, — pe cînd celălalt, cel dinspre fiul mamei, era atent și disponibil. La hopuri și viraje, genunchiul lui Andi nu ciocnea genunchiul vecinei, — veghea; dar genunchiul vecinei — cel atent — se lipea scurt, în treacăt, parcă din forță majoră, de genunchiul lui Andi. La început, vecina ședea dreaptă pe mușea canapelei, privind înainte drumul peste umărul șoferului, avînd aerul că dispune prin sugestie de volanul mînuit de șofeur. Dar după mai multe hopuri — psihologice — și cotituri — erotizante — .părăsind atitudinea de amiral al limuzinei se tolănise înfund... —Vă rog stați comod, întindeți-vă bine !...făcînd loc, cu o solitudine fără cusur, doamnei Danielescu, adică înghesuindu-se în Andi, intrînd cu șoldul într-al lui, lipindu-și umărul de al lui Andi. Altă bucată

de drum trecuse, Andi fiind anexat de trupul de alături care în acest timp păstrase o perfectă neclintire — în măsura îngăduită de șoseaua găurită și de trepiditățile motorului. De la ovreme, pulpa vecinei părăsea pulpa lui Andi, în răstimpuri, revenind apăsător, cald, fără de hazardul justificator al unui hop. Era clar. Acest gen de telegrafie îl înveți imediat fără abecedar. Andi se lipise și mai tare de perețele lateral al limuzinei, cu coatele strânse de trup ca ale mumiilor, cu mâinile moarte pe genunchi. Întorsese capul spre fereastra din stînga. Simțea că iarăși devine nimfă alături de faunul cu copitele în tocurile pantofilor și presimțea, cu un tic nervos al feței, surîsul, surîsul acela echivoc și tulbure de „femeie care minte”. Cu geniul unic al femeilor de-a vorbi volubil despre orice — un fel de enciclopedie orală de aperitive din toate subiectele — în timp ce trupul gîndește și execută gradat, cu nuanțe, o acțiune care n-are nici o legătură cu vorbele concomitente, — vecina lui Andi vorbea numai cu doamna Danielescu, afectîndu-se exclusiv ei, de la gît în sus, în timp ce de la umeri în jos, și mai ales de la genunchi în jos, se preocupă de cel ignorat de capul ei întors spre mama lui Andi. La un moment dat, cu o spontaneitate napoleoniană, părăsind subit subiectele de conversație, născoci un incident. — Cauciucul din spate, cel din dreapta, nu s-a dezumflat? o întrebă pe doamna Danielescu, invitînd-o direct să controleze. Mama lui Andi se aplecase, lungindu-și gîtul pe fereastra atunci deschisă, urmărită de ochii lui Andi, cu o credulitate naivă. Și în aceeași clipă, fățiș, direct, ochii vecinii îl priviseră micșorați, ca la miopi, cu sprîncenele ridicate, în timp ce nările vibrau și de subt buzele întredeschise dinții apăruseră carnivori. Și Andi zîmbise, pieziș, cu genele plecate. Apăruse la comandă pe fața lui surîsul „de femeie care minte”. Se înapoiaseră de la Tîrgul-Frumos pe înserate. Doamna de-alături avea o migrenă: astfel justificase, față de doamna Danielescu, stîngerea luminii interioare, aprinsă de șofeur. În timpul călătoriei pe întunerec, trupul lui Andi devenise o adevărată panoplie a pulpei și amînei ei. La scara casei Danielescu, doamna dorise un piramidon și o „dulceață moldovenească”. Descinse. Intra pentru întâia oară în casa doamnei Danielescu; avea ochi de motan care-și urmărește pisica și-n casa vecină. În timpul pregătirilor de dulceață și cafea neagră, dorise să vadă *biblioteca* unei odăi de băuțel. — Andi, arată-i hulubăria, intervenise doamna Danielescu, măgulită să arate în public singularitățile feciorului ei. Se suiseră în hulubărie. Andi aprinsese precipitat lumina. Păstrase scurteica, așa cum își păstrează unele femei paltonul cînd intră în odaia unui bărbat: scut. Căciula îl făcuse să nădușească pe tîmple, zburîndu-i părul brun cu

aburi de aur, scurt ondulat; gîtul alb, fecioresc, ieșea gol din amplul guler brumăriu care izola aerian dulceața și tinereța capului cu gene grele, oferind-o parcă pe-o tîpsie, ca pe-a sfîntului Ioan, Salomeei. Doamna îl privise lung, într-o tăcere voluntar prelungită. Un virj de limbă ageră, umezise buzele uscate. Trupul femeiei era încordat, avînd ceva țințăresc în atitudinea vibrantă. Același zîmbet impur tresărise pe obrajii lui Andi. Cu o mișcare netă, doamna stînsese lumina. Dar tot atît de repede, Andi o aprinsă la loc. A doua zi, șofeurul .aceleiași limuzine, adusese flori pentru doamna Danielescu și un pachet pentru Andi. îl deschisese: era o cutie cu lapte condensat. Se coalizase parcă viața socială din anii războiului cu femeile să-1 împlînte pe Andi și mai adînc, și mai definitiv, în atmosfera anacronică a hulubăriei, unde sufletul se alungea, ca muezinii în moschee pe covoarele persane ale trecutului și ale visului, fugind de viața cu bocanci în marș și de femeile cu ochi de faun și copite; ca muezinii înălțați în minarete sufletul privind și adunînd nu viața ghiaură a timpului, ci musulmana lene-a amintirilor. (1929, VR)

p. 247, r. 23 caisă (1938, 1942, 1945, VR, Ms): casă (1929 - greșeală de tipar) / r. 27 nici un cuvînt (1938, 1942, 1945): nici un cuvînt. Era în amintirea lui ca o caisă (pe care-o clipă, în loc să fi ținut în mînă, ar fi ținut-o în suflet Ms). O caisă cu numele Dana, coaptă într-o casă de bunici. (1929) / r. 36 în scurteica tatălui (1938, 1942, 1945): În aceeași scurteica a tatălui (1929, VR, Ms)

p. 249, r. 28 antică. (1938, 1942, 1945): antică, dezgropat din fundul mării, pe veci despărțit de statuia lui. (1929, VR, Ms)

j>. 250, r. 3 Veneției. (1938, 1942, 1945): Veneției. Fugea de ochii femeilor, care-l violau, și fugea din viața războiului care avea în ochi viol, ca și ochii femeilor cînd îl priveau pe Andi. (1929, VR, Ms)

p. 251, r. 15 evita. Viața (1938, 1942, 1945): evita. Cînd era copil, viața casei părintești îl făcea să sufere, fiindcă-i vedea ipocrizia, confruntîndu-i fizionomia diurnă cu cea nocturnă, numai de el surprinsă în ietacul părintesc. Acum însă întreaga viață (1929, VR, Ms)

p. 253, r. 30 Imperfecțiunile (1938, 1942, 1945): Gravele imperfecțiuni (1929, Ms)

p. 255, r. 11 sufletește. Un nou chip (1938, 1942, 1945): sufletește. În sufletul acestei generații cuvîntul „fată” își pierduse și îmbujorările obrazilor și tăcerile cu buze umede. Un nou chip (1929, Ms) / r. 26 intelectualitate. Pe (1938, 1942, 1945): intelectualitate. Simțeau ceva atît de aristocratic în frumusețea camaradului lor, încît propria

lor exuberanță se intimida în preajma lui și toți doreau să-1 frecven-
teze, socotindu-se onorați de aceasta, ca de intimitatea c-un fecior
de cap încoronat. Pe (1929, Ms) / r. 38—39 decît Hamlet (*greșit
în toate edițiile*): decît de Hamlet (Ms)

p. 263, r. 9—10 că acesta-i (1929, Ms): ai acesta-i (1938): ai acestui
(1942, 1945 — *greșit în ultimele ediții*) / r. 15 rozîndu-și unghiile,
o auzea — demnă fiică a mamei — fulgerînd pe cei care nu se spală
cum trebuie și-i vedea rochiile arse de sudoare la subțioară; și-o
auzea (1929) Ir. 16 sartarul ei și (1938, 1942, 1945): särtarul ei.
cu cheie Wertheim, și (1929, Ms)

p. 264, r. 28 un pur. (1938, 1942, 1945): un pur. Trăind, treptat se
transformase, deformîndu-se, pătat ca o mănășă albă-n care ținuse-o
spadă înspre cer, acum murdară și atît de informă că parcă mîna care
o purtase o lăsase goală, înșelînd doar ochiul. (1929)

p. 266, r. 21—22 pe obraji. In (1938, 1942): pe obraji. — Vai nouă,
n-are să mai plece niciodată! Andise înapoiase acasă în zori, cu acel
refren al bețivilor din locomotiva fără roți: „Vai nouă, n-are să mai
plece niciodată”. ...Căci glasul mare al văzduhurilor, toamna porun-
cește aripelor să plece, iar frunzelor să cadă. In (1929)

p. 267, r. 38—39 îi ținea de urît lui Andi. (1938, 1942, 1945):îl ținea
la curent pe Andi cu tot ce se întîmpla la școală. — Măi, Andi, să-1
fi văzut pe pezevenghiul cela de Șerbănescu, pește ordinar, făcîndu-ne
nouă morală că de ce umblăm după dame? Ei și? Umblu după dame.
Parcă (ci rău fac Ms) fac rău cuiva! Da' el, porcu, după babe... Șer-
bănescu era profesorul de matematici: om practic. Și imediat: — Măi,
Andi, de ce nu vrei să mergi cu mine la cinema? Este-un film: știi,
te strici (strici Ms) de rîs, pe onoarea mea. (1929)

p. 269, r. 14 Alexandrei, tatăl lui Ștefăniță (1938, 1942, 1945): Ște-
făniță (1929, Ms) / r. 22 simțeau nevoia să-1 zburlească (1938,
1942, 1945): simțeau nevoia să-1 frămînte, să-1 zburlească, să-1 zmun-
cească (1929, Ms) Ir. 27 „tăvălite” de (1938, 1942, 1945): „tăvălite”,
„călcate” de (1929, Ms) / r. 41 lașului. (1938, 1942, 1945): lașului,
salutîndu-l nu ca pe profesori, cu o disciplină ironic exagerată, ci
ca pe un viitor erou (1929, Ms)

p. 270, r. 10 enigmatic, pe (1938, 1942, 1945): enigmatic și evla-
vios pe (1929, Ms) / r. 12 Apostolului. Cel dintâi, Luchi observase că
se petrece cu Andi ceva ciudat. Nu îndrăznise să-1 întrebe. îl văzuse
(1938, 1942, 1945): Apostolului. Două noțiuni îi dădeau lui Luchi
impresia de „fin”: limba franceză și Andi. Limba franceză bine vor-

bită, îi producea o plăcere fizică. — Co.iită dragă, ia vorbește oleacă
franțuzește, eu îți răspund pe românește că pronunț ca un măgar
pe franțuzește, spunea el uneori doamnei Rașcu, franceză, căsătorită
cu un român. Aceeasi impresie de „fin”, intangibil i-o dădea și Andi
Pe cîtă vreme Duduia, pentru el, avea „fineța” limbei franceze vorbită
de el, de Luchi, incapabil cu botoșenia buzelor lui groase și a dicțiunii
lui lat moldovenești să redea cîntarea legănată a silabelor franceze.

— Un fel de poezie, măi, limba asta! spunea el către fumătorii clasei»
care, de data aceasta, îl ascultau cam sceptici, punînd admirația lui
Luchi pentru poezie și pentru limba franceză pe seama unei șmecherii
exprimată prin formula mintală: „Se face, pușlamaua. Al dracului
să fie cine-1 crede!” Din această pricină, de cîte ori se întîmpla ca
Duduia să critice ceva din ființa lui Andi, în prezența lui Luchi și
a prietenelor ei, cu un aer de superioritate, Luchi, cu o compătimire
care făcea zadarnică orice explicație, orice discuție, răspundea atît:
— Lasă, păpușico... Și „păpușica” înghițea pe nemestecate invectiva
„idiotule”, căci în prezența prietenelor își îngrijea vocabularul ca
o mamă copiii, numai cînd îi duce la vizite. Cel dintâi, Luchi obser-
vase că se petrece cu Andi ceva ciudat. Nu îndrăznise să-1 întrebe,
recuzîndu-se oarecum, pentru același motiv care-1 determina să spuie
doamnei Rașcu, după ce-o ruga să vorbească franțuzește, că el, „pro-
nunță ca un măgar, pe franțuzește”. Apoi îl văzuse (1929)

p. 273, r. 28 în brațe. (1938, 1942, 1945): înbrațe de cascadă, cu ochi
de izvor. (1929, Ms)

p. 275, r. 16-17 biserică!” De la (1938, 1942, 1945): biserică (mă-
năstire Ms) ! I-am spus eu, știi, complimentos: «Da' bine mai miroși
măicuță!» Crezi că s-a supărat? De unde! Mi-a făcut cu ochiul, pe
onoarea mea!” De la (1929) / r. 40 cu ochi de oțet (1929): și ochi de
Oțet(Ms): cu ochii de oțel (1938, 1942, 1945 — *greșit In ultimele ediții*)

p. 276, r. 1-2 vecinului. Surorile (1938, 1942, 1945):: vecinului.
, Plecările afară din mănăstire ale maicelor tinere, pentru timp mai
lung, dădeau celor rămase clipirea ochilor de moașă și oftări cu nasul
ascuțit. Surorile (1929) Ir. 36-37 maicelor, și (1938, 1942, 1945):
maicelor, nu la a munților și-a cerului, lua uneori parte la slujbele
bisericești, la locul lui printre picturile de sfinți și sfinte aduse din
Italia de penelul tînărului Grigorescu, și (1929, Ms)

p. 277, r. 35-36 comentată, cavaleri (1938, 1942, 1945): comen-
tată — cu reticențe — de Luchi, mai mulți „cavaleri” (1929, Ms)

p. 278, r. 1 atras (1929, Ms): adus (1938, 1942, 1945) Ir. 18-19 cireșele. „Adormise. (1938, 1942, 1945): cireșele." Era o frăgezime-n sînge ca acea care se rotunjește-n sîni de față mare pînă-n vîrfurile dureros aprinse. Adormise. (1929, Ms) / r. 19—20 Adormise. Avusese (1929, 1938, 1942, 1945): Andi adormi. Avu (I) / r. 21-22 ușoare. Apoi (1938, 1942, 1945): ușoare. In cîteva clipe de somn sîngele-și trăise împrîmăvărarea, scuturîndu-și-o ca piersicii în floare. Apoi (1929, I, Ms) / r. 23-24 nou. Venise-n (1938, 1942, 1945): nou. Se deșteptase cu buzele fierbinți și nările calde. Venise-n (1929, I, Ms) Ir. 26-27 afară. Palpita (1938, 1942, 1945): afară. Nu-l aștepta nimeni cu buze roșii la fereastră. Parcă-i fusese înșelată bătaia inimei. Palpita (1929, I, Ms) Ir. 33-34 nu-n afară. Andi (1938, 1942, 1945): nu-n afară. Buciumul amuțise, lăsînd în noapte un gest de dezmiardare, prelung... Parcă-și despletise o femeie părul lung, dînd nopții o căldură care nu venea din munți, și-o presimțire de parfum care nu venea din brazi. Andi (1929, I, Ms) Ir. 34 ostenit. Adormise (1938, 1942, 1945): ostenit. Era o mirare a singurătății în trupul lui neîntregit de altul. Adormise (1929, I, Ms)

p. 279, r. 25-26 nemișcat. Avea (1938, 1942, 1945): nemișcat. Pină cînd, fără putere, căzuse trăsniță pe iarbă, cu hopurile inimii în sîni ei și-n tîmplele (inima Ms) lui Andi, cu brațele în cruce și picioarele în praștie. Și parcă ceru-ntreg se plecaseră să-i sărute gura în poiană jos, pe iarba crudă. Avea (1929, I, AL) / r. 30-31 aprinși. Un (1938, 1942, 1945): aprinși. O inimă de sînge roșu bătînd în sîni drăcești de față, suna o toacă pe verdele păgîn al primăverii din poiană adunînd toți faunii de prin pădurile de brad. Andi ieșise din ascunzătoare. Fata săltase în picioare, cu vibrația de fugă în zvelteța ei cărnosă, a sălbăticiunilor ieșite din păduri, cînd ochiul omenesc se-n dreaptă asupra lor. Un (1929, I, AL, Ms) / r. 40 el, îi rîsesse-n ochi, fugise - lăsîndu-l (1938, 1942, 1945): el, deodată izbucnînd, săgeată, îi rîsesse-n ochi, fugise — fulger roșu printre brazi — răscolînd mai crud în nările lui Andi seva ierburilor de pe urma pașilor desculți, — lăsîndu-l (1929, I, AL, Ms)

p. 280, r. 14 Cu-cu! (1938, 1942, 1945): Cu-cu! Fată cu glas de cuc? Sau cuc nătîng? (1929, I, AL, Ms) / r. 28 sus, pe o creangă (1938, 1942, 1945): sus, călare pe o creangă (1929, I, AL, Ms) / r. 36—40 — Nu. Se uita la ea de jos în sus, cu fața răsturnată, ca un pește prins în undiță. Un ciocălău nu-l nimerise, altul da. Andi plecaseră. (1938, 1942, 1945):— Așteaptă! Ș-avea picioare goale-n aer, ca în apă, cu pulpe lungi, încălecate pe o cracă care legăna un cap iscoditor de

veveriță neagră cu ochi verzi. — Dă-te jos. — Nu. Se uita la ea de jos în sus, cu fața răsturnată, ca un pește prins în undița care-l sălta, lăsîndu-l iară, după cum picioarele viclene se făceau că scapă și că prind la loc craca pe care-o călăreau. De la o vreme, Andi se culcase cu fața-n jos pe pled, vîrîndu-și nasu-n carte. Un ciocălău nu-l ni*merise, altul da. Se ridicase într-un cot, privind-oc-o dojana prefăcută. — Iaca! Și-i scosese limba cu o demnitate atît de indiferentă, de parcă bradul, și nu ea, i-ar fi arătat ca o coroniță de Satan o limbă roșu ascuțită. Andi iar se aplecase pe carte,— Nu vii sus? îl invitase inocent glasul din brad, cu un accent mirat de pasăre. O privise lung, de jos în sus și subț privirea lui își înnodase picioarele sub cracă, îmbrăcîndu-și-le-n fustă, rămînînd ca o drăcească lună roșie, cu trup de față și cu limbă ascuțită, a nopții brazilor. N-o auzise cînd se coborise. îl necăjise toată dimineața, sfîrnîndu-l de cîte ori o lăsa în pace, nevăzută de cîte ori întorcea capul. La plecare, abea făcuse doi pași, tîrînd pledul după e), cînd o auzise: — Nu mă prinzi? Era la piciorul trunchiului unui brad, cu chip mironos, picioarele-ncordate-a fugă, și brațu-ntins spre el, ca și cum i-ar fi spus: „Na, ia-mă!" Andi-i zîmbise, privind-o de la glezne-n sus, pe subț genele lui lungi de maică. — Na-aaa! se alintase ea în gușa ei, rotîndu-și ochii pe subț genele codate, avînd în reverența trupului mișcarea de pisică atunci cînd face: „Mia-auuu..." , frecîndu-se de poala unei rochii pînă-n vîrfurile cozii. Andi plecaseră (1929, I, AL)

p. 281, r. 15 cracă, în picioare (1938, 1942, 1945): cracă, nu călare, în picioare (1929, I, AL, Ms) I r. 21-22 Nu te dai jos? - Nu! (1938, 1942, 1945): Nu te dai jos? — Dacă mă iei! — Dacă nu pot! — Dacă nu-mi vine! (1929, I, AL, Ms) Ir. 24—25 obraznic. Andi scosese (1938, 1942, 1945): obraznic. O privise din nou de jos în sus. Ședea pe cracă (goală-n fusta roșie Ms^și în aceeași clipă și încălecase craca — dînd bătăi de inimă lui Andi — înnodînd picioarele subț ea, acoperîndu-și-le iar cu fusta, rămînînd acolo sus în brad, deasupra buzelor lui Andi, ca un coș răsturnat de căpșune care n-ar cădea. Dar Andi adusese o undiță cu el. Scosese (1929, I, AL) / r. 29-31 căzuse lîngă ciocolată — și fugise cu pachetu-n mînă. Renunțase (1938, 1942, 1945): căzuse-n vîrfuri lîngă ciocolată — uliu — și fugise — veveriță — cu pachetu-n mînă. Iar: — Cu-cu! Apoi: — Tichi-tichi-tac; tichi-tichi-tac; tichi-tichi-tac... Renunțase (1929, I, AL, Ms) / r. 40 glumele ei. (1938, 1942, 1945): glumele și farsele ei. (1929, I, AL, Ms)

p. 282, r. 22-23 pretutindeni roșie. Se (1938, 1942, 1945): pretutindeni roșie. Privirea de viol care-l înspăimîntase-n ochii vieții și-ai

femeilor, în epoca războiului, acum erau în el. Și el, la rîndu-i, o-ntorcea și-asupra vieții, și-a femeilor. Se (1929, I, AL) / r. 35 trapa (1929, I, AL, Ms): treapta (1938, 1942, 1945 — greșit în ultimele ediții) I r. 40 dus la fund. (1938, 1942, 1945): dus la fund, ca pe un cîne turbat (1929, I, AL, Ms)

p. 283, r. 24 nu putuse dormi. (1938, 1942, 1945): nu putuse dormi. Cu trupul gol, Craiul-nou se apleca deasupra munților, dînd nopții o înfiorare ca de apă-n care a intrat o fată albă cu mîinile pe sîni. (1929, I, AL) I r. 38 Acum (1938, 1942, 1945): Acuma (1929, I, AL) / r. 40 Craiului-nou. (1938, 1942, 1945): Craiului-nou, care venise alb peste un cer de noapte și păduri; deschidea ochii și vedea, cu nările umflate, ca un jar roș pentru vrăjitoarești descîntece, arzînd în soarele de vară, roșeața fusteii zălogită lingă el. (1929, I, AL)

p. 284, r. 13 Dorea s-o bată... (1938, 1942, 1945): Dorea s-o bată... ...ea, să-l zgîrie (1929, I, AL) / r. ÎS ca ciorile. (1938, 1942, 1945): ca ciorile, ameninîndu-l parcă nu cu zgîrieturi de unghii, ci de ger. (1929, I, AL) I r. 25 Tuna. (1929, 1938, 1942, 1945): Spre sară, fulgerele-ncălecau și iar descălecau, galopul munților porniți în vînt. Tuna. (AL, Ms — lipsește în I)

p. 285, r. 5 Era-ncordată (1938, 1942, 1945): O dezbrăcase el. Era-ncordată (1929, I, AL, Ms) / r. 8 O dezbrăcau fulgerile (1938, 1942, 1945): O dezbrăcau și mîinile lui Andi, și fulgerile (1929, I, AL) / r.17 sîni. (1938, 1942, 1945): sîni, și erau goi, și erau albi ca gușa lunii în furtuni. (1929, I, AL, Ms) / r. 18 și o (1938, 1942, 1945): ș-avea o (1929, I, AL, Ms) / r. 21-22 ferestre. Și (1938, 1942, 1945): ferestre. Și deodată, cu-amîndouă mîinile îi apucase părul de pe tîmple, încîndu-i sufletul în trupul ei adînc ca o bulboană. Și (1929, I, AL)/r. 40 cu fulgere (1938, 1942, 1945): cu fulgere, mai nalt și de cît munții (1929, I, AL, Ms)

p. 286, r. 21 tristețã-nduioșată. Genunchiul (1938, 1942, 1945). tristețã-nduioșată. Era în el privirea căprioarelor cînd își ling rănile.- Genunchiul (1929, I, AL, Ms) / r. 24-25 închise. Pe la (1938, 1942, 1945): închise. O piatrã-n schimbul unei sãrutãri... Pornind de la durerea în genunchi, lãsatã de o piatrã, cu surde amintiri din vreme rãzboiului, Andi cãpãtã din nou senzația unei finețe fragile, tînjind dupã vitrine cu obiecte vechi, tãcut armonioase, la adãpost de ceea ce era dement, neprevãzut, distrugãtor, brutal, în mișcãrile vieții. Și generalizatã, durerea genunchiului devenise melancolie de clopot pe care viața, în loc sã-l sune lung, cîntîndu-l -în vãzduh, — îl lovea

W cu o piatrã. Genunchiul bandajat luase proporții alegorice de pisc
fî de munte, de pe care Melancolia privea, cu aripele înghețate, viața
! din vãii, zburlitã de sãgeți trimise-n inima Melancoliei. Pe la (1929,
I, AL) I r. 39. O privise lung și deschise fereastra. Intrase (1938,
1942, 1945): O privise lung — cu o severitate care devenea mînie —
Și plecase îndãrãt, fãrã sã deschidã fereastra, șchiopãtînd. Vroia
s-o pedepseascã „El” pe „ea”. Cîteva clipe îl stãpînise mãgulirea mî-
niei. Apoi, în întunericul pleoapelor închise, ca pîrãul din ploi, trupul
ei se nãscuse din mînia lui, proaspãt, luminos, ca spumele pîraie-
lor de munte. O avea în suflet ca în brațe, goalã, urzicãtor goalã, fier-
binte ca arșița dupã ploaie scurtã, — dar brațele erau goale. Oare
nu plecase de la fereastrã? Sãrise din pat. Iar durerea din genunchii
Mînia! Se furișase spre fereastrã. Era acolo, cu lumina lunii pe obraji
și douã lacrimi lungi din ochii mari deschiși. Mila lui Andi devenise
iute și nervoasã ca mînia. Deschisese fereastra. Intrase (1929, I, AL)

p. 287, r. 5 fișie zmulșã din (1929, 1938, I, AL, Ms): fișie din (1942'
1945) I r. 16-17 sufletesc. (1938, 1942, 1945): sufletesc c-un viscol
fãrã de ființã nãscãtor de aprigi nostalgii în conștiința grea a vidului.
(1929, I, AL, Ms) I r. 21 capul greu (1938, 1942, 1945): capul greu
și cearcãne la ochi (1929, I, AL, Ms) / r. 27 fatã care (1938, 1942,
1945): fatã — diavol roș, fusta pãrea culoarea ei satanicã, (ca o ciu-
percã veninoasã Ms) nu stambã înroșitã — cu o fatã, care (1929,
I, AL) I r. 36—39 Vîno. Îl privise peste umãr — Nu vii? o întrebare
el din nou. Vîno (1938, 1942, 1945): Vîno. (Hai! Ms) îl privise îndãrãt
peste umãr — ședea cu spatele la fereastrã, cu ochi sperioși de
cîne care se teme sã nu-l bați. Dar nãrile îi palpitau ciudat. — Nu
vii? o întrebare el din nou. — Nu m-alungi? șoptise ea c-un fel de
îndîrjire, cu bãrbia înfiptã în umãrul ei dezgolit. Înviasse în Andi
acel „Eu”, purtat în suflet ca subt baldachin, dar piatrã, zgîrieturile
și mușcãtura, îl fãcuserã prudent. — Vîno, (1929, I, AL)

p. 288, r. 1 mîna. (1938, 1942, 1945): mîna - „Lui”. (1929, I, AL)/
r. 2 o sãriturã. (1938, 1942, 1945): o sãriturã. Se dezbrãcase (1929,
I, AL) I r. 5-6 negre. - ... pentru tine (1938, 1942, 1945): negre,
cu un gest voievodal. — Arsurã. — Cum? — Eu. Un „eu” superb ca
plopîi — Tu! Cu ce? — Cu acul înroșit. — Cu acul? Te-ai ars din
greșealã? — Nu. — De ce? — M-am pedepsit... își aplecase capul tru-
faș pîn-atunci. I se-nroșiserã obraji. Și adãugase cu o șoaptã dulce
ca luatã dintr-o gușã de privighetoare: — . . . pentru tine (1929, I,
AL, Ms) I r. 13—16 tînrã. Andi ținea în brațe vîntul... Dormiserã
alãturi. Nici (1938, 1942, 1945): tînrã. Îl dezmierda cu mîinile și

cu tot trupul, parcă scaldându-se în el, și parcă și pe el în ea scaldându-l; când sărutându-l cu o gură de zmeură și de garoafe, când mușcându-l cu zimțată fierbințea a dinților, când sărutându-i ochii cum te joci cu prunele în gură fără să le muști, sorbindu-i genele; când sărutându-l pe ureche, c-o respirație care-i lăsa-n urechi un zvon de mare-n fierbere; când sărutându-i nările c-o gură de fruct umed; când sărutându-i gura, lung, adânc, de parc-ar fi topit în ea căpșune; când sărutându-i ceafa și spinarea-n jos, nebună în fiorii lui, ca zurgălăii în galop de sănii muscălești. Un trup făcut din vânturile care răsucesc vârtejurile mării; un trup de salturi și de dezmierdări tîrîte cu tot trupul gol, ca viscolul pulverizat când jupuiește pulberi de zăpadă de sub el. Andi ținea în brațe vîntul... Pînă cînd c-un gemăt, iar fusese trup, trup dulce de femeie ca o lebdă ucisă în înaltul cerului, grea din nou în brațele lui bărbătești încolăcite moale pe grumajii ei răpuși. Dormiseră alături. Fugise-n zori la cîntători, salt roș peste fereastră, lăsîndu-l într-un somn cu obrazii albi ca bruma toamnei. Se deșteptase-n pat, ca din mormînt, văzuse cerul, soarele și brazii — și-oftase lung, redevenind cu amintirile soclul statuiei aceluiași „Eu”. Îl iubea, ea pe „El”. Se pedepsise pentru piatră, pentru mușcătură, pentru zgîrieturi, arzîndu-se pe sîn cu acul înroșit. Deci îl iubea. Și nu se mai temea de ea — „El”. Iar își făcuse baia la pîrâu. Se sopenise, se muia-n apă. Și deodată glasul brazilor, începuse o numărătoare: — Una, două, trei, patru, cinci... Fata cu fustă roșie era în brad. Îl privea ca pe un păpușoi pe care l-ar fi dezghiocat cu ochii. — Ce numeri? o-ntrebase Andi. — Bună dimineața, răspunse ea cu glas înnourat. — Bună dimineața, se mirase Andi de această subită sensibilizare a fetei din brazi la ceremonialul politeței. — Bună dimineața, îl îngînase ea, cu viespi în ochi. — Ce numărai? — Ce numărăm? De cîte ori lupu a mușcat din oaie! Îți place? Privirea lui Andi lunecase pe trupul lui: adevărată panoplie a vînătăielor lăsate de sărutările ei. Zîmbise. — Parcă tu... Și cu mîna-i amintise arsura de pe sîn. — Ai crezut? Ha-ha-ha! A crezut? Ha-ha-ha! Rîdea strident ca huhurezii. — Pentru tine, eu să mă ard pe sîn? Ha-ha-ha! M-am zgîriat în brazii mei... — ...! — Nu crezi? Uite... Și-și frecase pulpa goală de o cracă aspră, ca de-un fierăstrău, făcîndu-și rană. — Pentru tine? Na... Și-i azvîrlise ciocălăi, crăci rupte: furtună într-un singur brad. Andi plecase îngrozit. Simțea că-i ca și brazii, numai ace. Nici (1929, I, AL) / r. 21-22 brazi? Ș-apoi (1938, 1942, 1945): brazi? Nu numai casa părintească dar și sat'îl, pentru o palmă pe obrazul ei, ar fi luat în flăcări culoarea fustei ei de diavol. Ș-apoi (1929, I, AL, Ms) / r. 38-39 pustii. Îl (1938, 1942, 1945): pustii.

...Și în aceeași zi cînd o simțise ca un trăsnet îndreptat spre el din brad, tîrziu, cam după miezul nopții, intrase-n somnul lui — dormea—, ca vîntul greu al crinilor pe o fereastră, goală, iar înnebuindu-i trupul. Îl pusese cu de-a sila să-i sugă rana pulpei, „fîntîna ei” cum o numea, cu ochii sticloși și nări umflate. Și îl lăsase-n zori în pat ca în sicriu. Îl (1929, I, AL)

p. 289, r. 7 verii, secătuindu-i (1938, 1942, 1945): verii, goală ca un miez de fruct mușcat, secătuindu-i (1929, I, AL, Ms) / r. 13 frigurile. (1938, 1942, 1945): frigurile, pregătind în el fosforescența sîngelui din preajma întîlnirilor cu ea. (1929, I, AL, Ms) Ir. 35 închea (1929, I, AL, Ms): încingea (1938, 1942, 1945)

p. 291, r. 19 el. (1938, 1942): el; ea, din pădure, vînt; el, în (din I) oraș, uliță (1929, AL, Ms)

p. 292, r. 23—25 lumii. În zori erau treji amîndoi. Se (1938, 1942, 1945): lumii. Și deodată, iarăși pe neașteptate, izbucnise trupul ei ca ploile de munte. O noapte-ntreagă. Mîntea lui Andi își pierduse gîndurile, amintirile: trecuse un ciclon prin el secătuind tot. Era ostent ca spumele cărunte ale suvoaielor. În zori erau treji amîndoi. Fata din brazi fugise pe fereastră. Revenise c-un mănunchi de flori atunci culesse. Andi moțăia (dormita Ms). O privise din pat, roșie în paloarea zorilor, la căpătiul lui, cu florile de cîmp în mînă. Se (1929, I, AL)

p. 293, r. 17-18 sănătății. Căpăta (1938, 1942, 1945): sănătății, în scurtele-i plimbări din această vreme, Andi observase că tineretul ieșan și îndeosebi fetele, aveau, în atitudinea față de el, deferența admirativă provocată de apariția oamenilor deosebiți. (Trăise suficient în copilărie lîngă tatăl lui, de mînă cu el pe stradă, ca să cunoască din experiență această atitudine a celorlalți, care la apariția omului-statuie, au un fel de scurt recul reverențial, de simple trăsuri în fața celei regale, și o expresie care e tradusă de vorbele: „Aaah! Uitel-L”, *ei devenind mulțime anexată prin elan admirativ Lui, ca o trenă vie. Ms) Era deprins și el pe stradă să-și verifice frumuseța în ochii femeilor, deodată strălucitori, mirați și oglinditori, ca ferestrele cu storurile brusc ridicate în fața soarelui. Dar acum simțea că s-a întîmplat ceva nou. Altăceva decît frumuseța (frumuseța Ms) lui provoca această atitudine vădită. Așa atunci, Andi, pentru întîia (întîia Ms) oară, văzuse simptomele reputației (legendei Ms) lui în intimitatea atmosferei ieșene condensată la Agapia, nu diluată la Iași. Căci exista, fără de voia și complicitatea lui Andi, un Andi fictiv

(legendar *Ms*) în mintea tineretului ieșan. Iată cum se născuse acest Andi, cu care, veridicul Andi, trebuia în curînd să se confrunte ca o culoare cu alta, alterîndu-se reciproc. De mic copil, frumuseța îl vestise pe Andi. De-atunci, el *exista* în grațioasa opinie publică a femeilor. Pentru prietenele mamei lui, Andi nu fusese niciodată „băiețelul Beatricei” sau „plodul Danielescâi” —ci Andi, el, bine individualizat prin conturul lui de crin solitar în mintea femeilor. Obraznic, „diavol împelițat”, adică vitalitate incomodă și insubordonată, pentru și față de automatismul oamenilor mari, Andi nu fusese niciodată. O bună creștere instinctivă, nu căpătată de la părinți, făcuse din copilărie prezența lui printre oamenii mari, și decorativă și delicat reverențioasă. „Un îngerăș”, se spunea despre el, cu semnificație fizică și morală. Și parcă, spre surpriza generală, la o vîrstă (vîrstă *Ms*) cînd îndeobște copiii prea frumoși se urîțesc, brutalizați de-o adolescență care le sporește bărbătește tinereța fără să le cruțe frumuseța, — Andi devenise și mai frumos, tot crin, dar mai înalt decît odinioară. Era un delicat miracol în această primăvară depășind hotarele-i obișnuite, miracol care reîmprospăta pe Andi, făcîndu-l să existe și mai răsplat în sufletul femeilor. Așa că nici la cincisprezece ani, pentru femei, pentru prietenele mamei lui, Andi nu fusese „băiatul lui Danielescu”, adică un băiețoi care va deveni și el bărbat cînd va ieși din epoca ingrătă, adică „vom vedea mai tîrziu ce-i cu el”, — ci tot Andi, el, permanent același. Nu mai era un „îngerăș”, ci un „băiat fin”. Fin, adică frumos? Nu numai. Fin, adică astfel cum ai spune despre o femeie că-i fină, sufletul netulburînd nimic din grația cu care trupu-i înzestrat: o lebădă plutind pe suflet ca pe-o apă străvezie care-o oglindește, nu mergînd ca pe uscat. Oricît de „fin” ar fi, vine o vreme cînd băiatul e privit ca altă întrebare-n ochi, chiar de femei: „E inteligent?” în timp, clipa aceasta de examen pentru Andi, căzuse în epoca războiului, cînd vechiul Iași se destră. mase. Și Andi dispăruse de atunci. În locul lui, un Andi fictiv apăruse (în locul lui, legenda apăruse *Ms*) după război, el trecînd examenele. Se aflase — cum? cine-ar putea-o spune — despre „sihăstria” lui Andi, din vremea (epoca *Ms*) războiului. Dacă Andi, în epoca (timpul *Ms*) războiului, ar fi avut vîrstă cerută de serviciul militar și s-ar fi sustras de la această îndatorire ducînd aceeași viață de „sihastriu” — în ochii tuturor n-ar fi fost decît un laș, un ambuscat, definitiv și prin ucaz social clasat. Dar pe-atunci Andi era copil, avea șaisprezece ani în o mie nouă sute șaisprezece. Așa că „sihăstria” lui din hulubărie — porecla „hulubărie” o dezvăluise doamna Danielescu, măgulită, mai ales în public, de ciudățeniile (bizareriile *Ms*) fecio-

W rului său — căpătase un parfum, o perspectivă hamletiană, român-
it' țios, cromolitografic hamletiană, pentru cei care nu știau nimic
li exact despre ea. Un băiat frumos ca Andi, la șaisprezece ani, vîrstă
m tuturor nebuniilor, în timpul refugiului, cînd lașul devenise un ade-
vărăt harem fără sultan și eunuci, — în loc să (adevărat bazar de
Jf femei, — în loc să *Ms*) „trăiască”, adică să petreacă, să chefuiască,
să culegă aventurile care-l pîdeau, se retrăsese într-o odăiță singuratică,
ducînd o adevărată viață de pustnic. Și semnul de întrebare care stăpînise o clipă mințile, înainte de apariția soluțiilor interpretative, fusese măgulitor pentru Andi. Se retrag la o parte de oameni cei care-au suferit din pricina lor și caută în singurătate o mîndră alinare. Dar lui Andi nu i se cunoaște nici o dragoste nefericită care de altfel, în mintea tuturor, nici n-ar fi fost posibilă cu un băiat atît de „fin”. Așadar singurătatea lui n-avea drept cauză obișnuită și meschina „dragoste nenorocită”. Altăceva. Ce?... Oamenii în general, ieșenii îndeosebi, au deprinderea să vadă în fiecare tînr frumos — bănuir sau decretat deștept —, care trăiește singuratic, un Hamlet posibil, un Eminescu posibil. Și una și alta. Pentru unii, retragerea lui Andi, din timpul războiului, însemna izolarea în amare meditațiuni asupra vieții omenești în genere; pentru alții însemna manuscrisul care se pregătește să aducă lumii necunoscute armonii, brațul solitar care apleacă la o parte de lume creanga cerului pentru a-i culege luceferii. Frumuseța lui Andi, abea întrezărită, rareori pe stradă, niciodată în societate, căpătase de atunci aureola aștrilor care vor răsare. Devenise o „speranță ieșană”. Mai erau și altele în tineretul de după război, dar acelea apăreau în lume, arătîndu-și fie lipsa de educație, fie cusururile fizice, apăreau la berării dezvăluindu-și dedesubturile la beție; apăreau în sfîrșit în plină lumină, în fața tuturor, cot la cot cu ceilalți, micșorîndu-și prin aceasta misterul, deci împuținîndu-și prestigiul. Andi era invizibil. „Ce mai face Andi?” Nicăieri nu i se spunea Alexandru Danielescu, ci Andi pur și simplu, cu o familiaritate care-l expropria admirativ, așa cum moldovenii • spun marelui pisc al Moldovei, Ceahlăul, avînd aerul că-l au pe măsura lor de noapte, alături de lampă și ceasornic. — Ce mai face Andi? — Lucrează... Acest verb în gura tuturor, aplicat lui Andi, era ca pelerina lui Hamlet, nimeni neștiind ce-ascunde: evantai diabolic sau grațios, ori pumnal vindicativ sau nehotărît. „Andi lucrează” devenise în lașul de după război — în societatea intelectuală ieșană, firește — un adevărat refren. „— Iaca, Andi lucrează. Ia exemplu de la el”, spunea o mamă fiului ei cam chefliu. Nu una: zeci. Trecînd din gură-n gură, legenda devenea universală, întărită prin consensul

unanim. Iar acest „Andi care lucrează” era pe deasupra frumos. Și nu făcea nici chefuri, nici curte la fete. „Luceafărul” eminescian se incarna parcă în cineva pentru ieșenii veșnic doritori de individualități romanțios superioare prin care lașul speră să-și spele—platonice—umilința colectivă. Și nu se poate spune că la crearea acestei ficțiuni nu contribuise fiecare dintre membrii familiei Danielescu. Domnul Danielescu, întrebat de amici sau de discipoli „Ce face Andi”, dăduse autoritatea sa profetică acestui obștesc „lucrează”, promulgându-l. Deprins metodic să înlătore mirările sau cercetările lăuntrice asupra faptelor și vorbelor din fața oamenilor, domnul Danielescu nu se ntreba niciodată în sinea lui: „Ce-o fi făcând Andi? Oare lucrează? Sau doarme?” O dată ce afirmase *coram populo* că Andi lucrează, Andi lucra. Energia afirmației ținea locul realității și al sincerității. Domnul Iustin Danielescu nu mai încălca, așa cum făcuse în tinerețe, acest principiu salutar, descoperit o dată cu celebritatea. Doamna Beatrice Danielescu afirma că Andi: „Ț! e *altfel*...”, evaziv admirativ. Altfel decât ce? decât cine? Niciodată doamna Danielescu nu continuase explicativ, dar închipuirea interlocurilor complectă felurit însă unanim elogios, aceste puncte — puncte ale modestiei materne, care cu un „ț!” și cu o săltare a bărbiei, dădea lui Andi o altitudine izolatoare deasupra celorlalți muritori. Întrebată de prietenele ei, după plecarea lui Andi la Agapia, „Unde-i Andi?”, Duduia fusese constrânsă să indice numele fără de „șic balnear” al Agapiei. Ar fi preferat Biskra sau Davos. Dar ca să dea o coloratură specială de bibliotecă vegetală Agapiei, adăugase: „Știți, acolo are liniște pentru *lucru*...”, contribuind și ea, deși fierbea, la sporirea prestigiului fratelui ei, care ședea de geaba la Agapia, deși „n-avea nimic”: „mofturi”, — gîndea Duduia regretînd parcă, în momentele de culminantă ciudă, melancolia aristocratică pe care-ar fi dat-o familiei cu predispoziții la îngrășare, tuberculoza și moartea prematură a unui frate și fiu frumos și tînăr. Luchi, el singur, și nu numai fără de ajutorul, dar chiar împotriva tuturora, ar fi fost în stare să impuie legenda — pentru el realitate fățișă — a fratelui „superior”. „Ironia lui Andi”, „hazul lui Andi, cînd vroia”, „fineța lui Andi” — erau comentariile zilnice și publice, cît mai publice, ale scrisorilor pe care le primea de la Andi, și chiar ale activităților atribuite lui Andi de cînd nu-i mai scria. Erau și răuvoitori ieșeni, „bătrîni înăcriți”, ratați, sceptici de profesie, care ricanau și în fața acestei reputații născînde: „Eh! Cacialma! Vechea cacialma ieșană. O știm noi...” — dar opinia publică îi recuză categoric, pe acești „înăcriți ai vachei generații”, cu ticuri iconoclaste. Dar legenda lui Andi, adică acel Andi fictiv, pe lîngă aspectul ei general ieșan

avea și-un aspect particular care dădea lui Andi un prestigiu monden datorit nu numai frumuseții. Toți „ceialți”, adică băieții de după război, cei care flirtează, dansează, întovărășesc la teatru, cinema și aperitive, și fac sporturi curate sau ambigui cu fetele — pentru aceste fete deservite de ei întru distracție, erau la fel. Numai Andi pe care-l cunoșteau numai din văzute și auzite, era categoric altfel. Dar acest „altfel”, aplicat numai lui Andi, nu era demodat ca acel „altfel” aplicat vechilor dansatori din vremea valsului, a tinereții mamelor și a romanelor lui Paul Bourget. „Altfel”, aplicat lui Andi, însemna „original” și mai ales „nedescifrat”, cu o nuanță care, respectînd interpretarea hamletiană dată lui Andi, se poate traduce prin „indescifrabil”, adică misterios, profund, complex, superior, *stavroghinian*: între timp, tînăra societate ieșană își însușise imaginativ și pe personajul lui Dostoevski, Stavroghin, înlocuind pe Hamletul Danemarcei cu cestălalt, slav: mai la modă. Cusurul generației de băieți tineri, pentru fetele de după război, era aparenta lipsă de complexitate, de „mister slav”. Războiul adusese femeilor ieșene noi bărbați. Ofițerii francezi — uniforme azurii cu bărbătesc miros de „Maryland” și curelărie, pipă brună, viril dură între buzele cu silabe cîntătoare și-n porunci — dăduseră femeilor impresia epatată că trăiesc romanele franceze, pînă atunci cumpărate de la librăria Baraschi. Ofițerii ruși — cu talie subțire, umeri lați, parcă toți cazaci princieri în echitația amorului, suflet slav în tăceri și buzele fierbinți ca ceaiul lor îndoit cu *rhum* — actualizaseră și ei măgulitor capitele din Tolstoi, lăsînd melancolii careniste-n suflete, și-n trupuri nostalgii rasputiniene. În sfîrșit, refugiații bucureșteni, cei de la Marele Cartier și de la serviciile elegant sedentare, cu monoculul în ochi și-n fapte, lăsaseră și ei amintiri de corsari erotici, contribuind la declasarea vechiului tip de seducător ieșan, lipsit de prestigiul exotic al celorlalți, mai mult de salon, pe cînd ceialalți erau mai cu seamă de ietac, contemporan cu mandolina și serenada, pe cînd ceialalți erau cu mitraliera și granata, reprezentînd viteza păcii din vremea valsului, pe cînd ceialalți reprezentau viteza războiului, din vremea avioanelor. Astfel, războiul schițase un nou tip de seducător, pe care tinerii ieșeni, urmînd gustul femeilor, căutaseră să-l întru-chipeze punîndu-și pipa galică în dinți, monocul-n ochi, bucureștean purtat, tăindu-și romantismul pletelor, turtindu-și subt rețele și subt clei american romantismul buclilor, blazîndu-și buzele, trecîndu-și taliile prin inelul slav al dimensiunilor rusești, bombîndu-și pieptul și lărgîndu-și umerii — cu sporturi și cu vatelină —, cînd fluctuant să fie cînd mai ca francezii, cînd ca rușii, uneori și ca americanii, și mereu și ca bucureștenii. Aceștia înlocuiseră snobismul

intelectualității prin snobismul sportivității. Nu mai aveau în buzunare deformarea nobilă lăsată de un volum de versuri pretutindenea purtat. *Miroir des sports*, revistă exclusiv sportivă, izgonise fie pe Verlaine, fie pe Baudelaire, cu preciziunea unei lovituri de *foot-ball*, ca acelea reproduse pe coperta revistei sportive. Desigur, nu pierise din societatea ieșană nici personajul palid, sultan timid al bibliotecilor, — dar printre tinerii sportivi cu gest războinic, verb sonor, desprins parcă din guri de trîmbiță, și obraji bronzăți de soare, și printre fetele care fumau nu țigarete „Principesa” — ca bunicele —, ci coșcogeamite țigări în țigarete groase ca un clarinet, în fața mamei, acești sultani ai bibliotecelor păreau o rămășiță anacronică de eunuci, buni doar pentru-mprumutul cărților și pentru conversațiile lor — cu caracter de ceai de tei — după o zi de dans, de tenis și de călărie. La fiecare petrecere ieșană cu fete tinere, găseai și câte-o „piele palidă”, simbolizînd nevoia decorativă de intelectualitate, dar elementul dominant erau flăcăii internaționalizați ai sporturilor vremii, lașul întreg e mic — provincie —, lașul monden e și mai mic. Așa că degrabă, cercurile ieșene irosiseră întreaga emisiune tinerească de după război. „Așii” cutărui cerc fuseseră pe rînd „așii” tuturor celorlalte, devenind de la o vreme monotoni, prea cunoscuți, uzați, lipsiți de inedit, trecuți din mînă-n mînă ca o carte cetită de toți membrii unei familii, ale cărei foi nimeni nu mai are plăcerea să le taie singur. Și-apoi, zelul de neofiți ai modei de după război, îi făcea pe toți să apară despersonalizați, manechine purtătoare ale aceleiași haine psihologice. Deveniseră toți un fel de frați gemeni, dînd multor fete impresia că pentru flirt sau dragoste e inutil să-i aleagă, tragerea la sorți dînd același rezultat. Începuse să bîntuie o blazare generală. Continuau să petreacă, dar cam în silă, așa cum ascultă o placă de gramofon pe care-o știi pe dinafară pînă la migrenă cu obsesii, dar pe care-o mai ascultă, fredonînd-o enervat, undeva într-o vilegiatură lipsită de distracții, neavînd altceva mai bun de făcut. În această atmosferă legenda ieșană a lui Andi își făcuse apariția. Andi nu aparținea nici unui cerc, deci era mai presus de bîrfeala rivalităților. Era, din acest punct de vedere, ca un prinț străin, a cărui alegere nu poate jigni susceptibilitățile rivale ale pretendenților autohtoni la domnie. Mai mult, Andi, nu numai că nu aparținea nici unui grup, dar nici nu s-arăta de loc în lume. Așa că față de clientela mondenă, avea prestigiul manuscrisului necetît de nimeni, dar presupus superior, alături de cărțile tipărite, cetite, criticate și îngropate în bibliotecă. Pe deasupra Andi era frumos fără debilitatea demodată a „fețelor palide” care între flăcăii sportivi și sanghini, apăreau cu tenul lor diafan,

ca niște exclusivi consumatori de purgative, pe cînd Andi, situat între aceștia — între sportivi — apărea și mai fin, dezvăluind prin contrast vulgaritatea lor, ruralismul lor. Majoritatea fetelor îl socoteau pe Andi ca o „pasiune” posibilă în viitor. Și bătaia lor de inimă, pentru această virtualitate, îl făcea pe Andi să existe mai efectiv în mintea lor, decît camarazii lor de flirt cotidian, aceștia apărîndu-le ca o distracție provizorie în antract, la bufetul teatrului, pe cînd Andi le apărea ca eroul dindărătul cortinei, scena fiind chiar inima lor. Și Andi nu era nicăieri. Cînd în hulubărie, cînd în casă, cînd la Agapia, — trăind la o parte de aceste cercuri care-l așteptau, coalizate în legenda lui. Așa că Andi, în plimbările lui de la Agapia treptat ieșenizată, nu se înșelase atribuind unui fapt nou, necunoscut lui, privirile deferent admirative, căutăturile exclamative, provocate de aparițiile lui, mai ales în tineretul feminin. Avea justa impresie că fetele ar dori să-l întîmpine, dar că nu îndrăznesc. Distingea pe fețele lor concomitentă acestui flux și reflux. Și această atitudine a celorlalți îi dădea o surdă măgulire, fiindcă nu-l mai micșora (diminua *Ms*), feminizîndu-l, retrogradîndu-l într-o feminitate subalternă, ca privirea de viol a femeilor din timpul războiului; nu mai era privit de femei ca un fel de fragedă icoană de viitoare cocotă pentru uzul lor. Există și-acum în ochii femeilor lumina provocată de frumusețea lui, dar fără echivoc, întovărășită și purificată de un fel de stimă care-l reda bărbăției. Cîteva zile, pînă la sosirea familiei lui făcuse o inhalație zilnică a acestor priviri. Simțea umflîndu-se în ființa lui lăuntrică o putere necunoscută pînă atunci: era ca o apariție energetică de mușchi pe un trup pînă atunci firav, și mirarea acestei înzdrăveniri care-l făcea parcă să dorească un fel de lupte în care se presimțea, e-un optimism iarăși nou și intrigat, învingător (biruitor *Ms*). Avea o bună dispoziție permanentă. Căpăta (1929) / r. 25 felurită. Nu (1938, 1942, 1945): felurită. Toate îl priveau. N-avea nevoie, pentru ca să-și semnaleze prezența, decît să apară. Totuși, nu dorea să-și însușească pe nici una. Nu fugea de ele. Dar prefera ca ele să existe colectiv pentru el, care rămînea singur în fața lor, disponibil. Această disponibilitate în mijlocul fetelor care-l priveau, disponibilitate prelungită de bunul lui plac, simțea că determină un nou raport între el și ceilalți. Nu mai fugea (1929, *Ms*) / r. 27 fără comentarii (1938, 1942, 1945): fără dezgust, fără comentarii (1929, *Ms*) / r. 31 privit. (1938, 1942, 1945): privit, fără să participe efectiv la nimic determinat, simțindu-se capabil de energia luptei — cu fetele —, dar amînînd faptul precis, cu o nuanță sufletească exprimată de gestul minii moldovenilor cînd spun: „Da-da! Lasă, m-apuc eu mîne...”

Dispărass din sufletul lui Andi în preajma vieții, acel „ieri” în care se refugia de zilnicul „azi” ca în casa unui bunic; acum era înlocuit cu un promițător „mine” care, deși Andi trăia ca spectator pe marginea vieții, îl reconcilia cu viața costumată în fete vilegiaturiste la Agapia. (1929, Ms) /r. 36 Agapiei. (1938, 1942, 1945): Agapiei. Nu numai voluptatea de a domina spectacolul la care nu participa direct, îl făcea să-și prelungească izolarea de alee rezervată regelui într-un parc public — dar și o strategică prudentă feminină. Dorea, ca înainte de-a intra în rîndul tuturor, să aflu faptul nou pe care-l presimțise îndărătul atitudinii față de el, a societății de la Agapia. Și fără să aibă aerul nici că solicită și nici că află ceva nou, aflase. (1929, Ms)

p. 294, r. 20 Aha! (1938, 1942, 1945): Aha! Nu numai cucoanele, și bărbații! (1929, Ms) Ir. 24—28 de tine, că le intimidezi, că ești prea serios... Andi ridica din umeri. în locul lui răspundea Luchi: — Lasă, păpușico, Andi nu-i de nasul vostru! Aterizarea (1938, 1942, 1945): de tine! Că tu ești *altfel* decît ceilalți, că le intimidezi, că ești prea serios... Andi ridica din umeri, cu un zîmbet care vroia să fie ironic dar care nu era decît vechiul zîmbet de „femeie care minte”. Așadar și fetele! în locul lui, răspundea Luchi: — Lasă, păpușico, Andi nu-i de nasul vostru! Astfel, în prima lună de Agapia petrecută cu familia, Andi reconstituise complexa fizionomie a legendei sale. începuse să-și cartografieze legenda. Izbutise să vadă ca pe cineva exterior lui, pe acel Andi fictiv, creat de ceilalți, care îi era într-adevăr exterior. în acest timp, prin pasivitatea lui cricumspectă (prudentă Ms) nu-și contrazisese legenda, o tolerase. Avea, la început, impresia unei farse formidabile, la care nu contribuise cu nimic pînă în clipa cînd luase act de existența ei, urmărind-o atent, meditănd-o, obsedat de ea. O farsă care avea alte proporții decît cea — exploatată de Luchi — cu fotografia lui în haine de măicuță. Uneori era ispitit să intre în sfîrșit în societate, jucînd *rolul* acestui Andi fictiv: cum? Se înspăimînta. Renunța. Și trăind singur, parcă distant, în mijlocul acestei societăți care-l *privea*, legenda lui, Andi cel fictiv> căpăta o vitalitate viguroasă (vitalitate de creațiune balzaciană Ms). Era însă intimidat el însuși de acest Andi fictiv, poate că el mai mult chiar decît fetele de la Agapia. Aterizarea (1929)

p. 295, r. 1 gramofon. Se (1938, 1942, 1945): gramofon. Fusese prezentat, de formă numai căci toți îl cunoșteau. Se (1929) /r. 3—4 lui. Vorbea (1938, 1942, 1945): Iui, dînd grație înflorită fiecărei mișcări. Patefonul amuțise; fetele și băieții la fel. Și-atît era de evi-

m dent prestigiul acestui Andi fictiv, confundat cu cel real, încît Andi, S neavînd impresia de examen comparativ — între el și legenda lui — W ceea ce i-ar fi dat tralac debutanților, avusese în vorbă dezinvoltura m pe care odinioară o avea în tăceri. Vorbea (1929) /r. 13—14 lor. » Luchi (1938, 1942, 1945): lor. A doua zi toată Agapia știa că tine- fș retul a petrecut cîteva „ceasuri neuitate” în tovărășia lui Andi. La f Agapia, faptul — diyers în sine — luase proporții de eveniment. Luchi X (1929) /r. 15-16 eu! Andi simțea (1938, 1942, 1945): eu! Duduia era prea măgulită de succesul repartizat întregii familii, ca să-l atribue numai lui Andi, acrindu-și sufletul. Părinții simțeau că Andi a devenit și mai al lor prin acest succes. Deveniseră întrucîtva impresarii acestei paternități. Iar Andi, pentru întîia oară, își considera aproape protector, legenda. *Parcă* nu era legendă... Nu stăruise mult asupra acestui „parcă” izvorît din vechiul suflet al lui Andi, bănuitor acela, neîncrezător și veșnic reticent. Simțea (1929, Ms) /r. 22—23 succes. Nu era identic (1938, 1942, 1945): succes. în noaptea primului succes, înfierbîntat ca de șampanie, Andi văzuse în legenda lui, adică în opinia pe care societatea ieșană o avea despre el, nu o artificioasă născocire, ci o intuiție și o precizie în viitor, care-ncepuse să s-adeverească. Odată și dimpreună cu legenda lașul îl reincorpora. Cele din urmă zile ale vacanței fuseseră un fel de repetiții generale ale intrării lui Andi în societate. Se *descoperea* el însuși. Și începuse-n el mîndria de a se vedea tot atît de complex, de felurit, cu nebănuite prefaceri, ca și ceea ce crezuse cîtva timp că e numai legenda lui. într-un cerc era vibrant, entuziast, cald, de o tinereță nervoasă în neastîmpăr, care-i dădea și lui și celorlalți icoana calului arab; într-alt cerc era ironic, plin de șerpuitoare viclenii — verbale, natural — dînd mai ales femeilor impresia că sufletește seamănă cu-acel surîs nedefinit, tulburător, care-l făcea și mai femeie decît ele, deși bărbat; într-alt cerc tăcea, ascultînd pe ceilalți, dîndu-le intimidanta impresie că-i judecă „de sus” dar că e prea bine crescut ca să participe, cu ceea ce gîndește despre ei, la conversațiile lor dominate de tăcerea lui; într-alt cerc era „paj”, adică făcea și mai armonioasă, prin prezența frumuseții lui îndatoritoare, grația femeilor de el împodobite; într-alt cerc visa melancolic: era atît de alb cu ochi atît de negri, că tăcerile lui îl făceau parcă de marmură într-o lumină de lună numai în jurul lui strălînsă... Nueraidentic (1929) /r. 28sufletesc. (1938, 1942, 1945): sufletesc. Se socotea, sufletește, față de ceilalți, ca vechile rochi' ale străbunicilor, atît de vaste, încît din ele poți croi zece rochi moderne. (1929, Ms) /r. 41 hulubărie. (1938, 1942, 1945): hulubărie. Acest sentiment îi amintea același gen de compătimitate care-l cuprin-

dea în copilărie, când se ducea la teatru cu părinții, pentru casa lor care nu se ducea la teatru, precum și pentru toate casele din drum, ale căror ferestre luminate arătau pregătiri de noapte, nu de teatru. Dar când plecase la militarie, invidiase, cu sufletul strâns, casa lor care nu pleca, precum și pe toate celelalte case din drum, rămase-n Iași. (1929)

p. 29S, r. 3 eminent. La (1938, 1942, 1945): eminent. Lucra serios, fără să aibă impresia că ceea ce l-ar îmboldi la lucru ar fi teama de-a nu-și compromite reputația care-l precedase pe lângă profesorii: colegii tatălui său. Aceștia apreciau subtilitatea vederilor lui Andi, precum și eleganța expunerii. La (1929, Ms) Ir. 15—16 vehemență tinerească; afirma (1938, 1942, 1945): vehemență tinerească, parcă mînioasă, asemănătoare cu bătaia din picior a fetelor supărate pe alte fete; afirma (1929, Ms) Ir. 18—19 respinge. Această (1938, 1942, 1945): respinge. Se juca cu ideile așa cum se joacă femeile frumoase cu pisicile de Angora, dînd o suverană impresie de grație. Această (1929, Ms)/r.25 ștofa. (1938,1942,1945): ștofa: îmbrăcată de Andi devenea o confecțiune de lux. Din această pricină Andi ar fi putut deveni un ideal manechin într-o croitorie bărbătească (1929) Ir. 28—29 intelectual. Pe (1938, 1942, 1945): intelectual. Apoi, Andi nu dădea niciodată impresia efortului diformat. Ga și pantalonii săi, care după trei ore de stat în bancă, n-aveau *genunchi* ca ai camarazilor, ci cădeau ascuțit drept, parcă atunci călcați, — Andi ieșea, din discuțiile lungi și din luptele aprige ale camarazilor, egal armonios, impecabil, în timp ce aceștia parcă se bătuseră unii cu alții arbitrați de el. Pe (1929, Ms)

p. 297, r. 13—14 Mereu primea invitații pentru ceaiuri, serate dansante și serate literare. (1938, 1942, 1945): Fetele îl consultau cu deferentă, asupra îmbrăcămînții și pieptănăturii, în linii generale, — mereu uimite (minunate Ms)că. un intelectual ca Andi, spre deosebire de majoritatea celorlalți, nu disprețuiește nici frumuseța, nici cochetăria, socotindu-le ca blamabile frivolități, ci dimpotrivă, le consideră cu aceeași subtilă înțelegere și nuanțată competență, ca și ideile în mediul cărora trăiește. Unele fete, mai inimoase, obțineau de la el un fel de audiențe de salon, pentru a-l consulta asupra cutărui băiat: ce credea Andi despre el? Majoritatea acestor cliente de salon îl consultau pe Andi asupra unui băiat, în vederea dragostii sau a unei căsătorii. Și ciudat, prima lor întrebare era următoarea: e deștept? Băieții asupra cărora era consultat la aceste audiențe, deveneau în dialectica lui Andi, ca și ideile la seminarii, atît de nuanțați, atît

H de gradat contradictori în calitățile și defectele pe care Andi le-mpletea
, V. c-un zîmbet, încît fetele care urmăreau un diagnostic precis — și
"St inutil de altfel, — aveau impresia că-s prea mediocre ca să priceapă
m analizele lui Andi. În schimb, erau adînc măgulite că au avut cu el
|t o conversație intimă. Se despărțeau de el, ca după o audiție privată
|t a muzicii „neînțelese”, executată de însăși /sic/ autorul ei, muzicant
, % celebru, mîndre de privilegiul acordat, simulînd, fără să-și dea seamă,
^ o iluminare, ca și cum li s-ar fi deschis alte orizonturi. Niciodată aceste
discuții nu erau divulgate. „— Ce-a spus Andi?” le întrebau ce-
lelalte, Sntîmpinîndu-le ca pe un împricinat după procesul dezbătut
în ședință secretă. O ridicare din umeri și un zîmbet evaziv erau
singurul răspuns. Din această pricină, deși Andi era mereu consultat
de către fiecare fată asupra fiecărui băiat, — n-avea reputația că bir-
fește, că are „cerul gurii negru”. Judecățile lui salonarde, exprimate
numai între patru ochi, rămîneau efectiv secrete, fiindcă nici o fată
n-ar fi fost în stare să reproducă meandrele desfășurării lor. Și Andi
ocolea fără efort, și din delicateță și din prudență, epitetul direct,
afirmația precisă, cuvîntul injurios. Vorbea despre cineva nu cum ai
țese un covor din curcubeul depănat al firelor de lînă, dîndu-i un desen
precis — ci cum ai destrăma în curcubeu nebuloase lîna unui covor,
cu grația de joc și gheară a pisicelor. Astfel că, acest rol de „Oracol”
pe care i-l dădeau fetele în loc să-i creeze dușmani, îi sporea numai
reputația de om lucid, pentru care tot ce-i opac, celorlalți, devine
străveziu — făcîndu-l numai temut și respectat. Și toate fetele și-l
socoteau prieten, avînd credința îneîntată că le e prieten intim, nu-
mai fiindcă uneori vorbeau cu el între patru ochi, adică-l ascultau
vorbindu-le — nu despre el, ci despre alții — subt privirile simțite
cu coada ochiului ale celorlalte fete, ceea ce dădea acestor convorbiri,
de fapt monologuri, farmecul unei complicități c-un om celebru.
Despre Andi, adică despre trecutul și prezentul lui, necunoscut lor
nu știau mai mult decît înainte: legenda dădea o umbră rembrandt-
*ană tînărului frumos, de-o luminoasă frumuseța, pe care îl vedeau
"și-l ascultau. Andi nu întregise cu informații și destăinuiri ceea ce
clădise nebuloasă mîntea celorlalți despre el. Zîmbea — același zîmbet
nedefinit, de nimeni — cînd unii pomeneau, ca un îndemn la spove-
daniile intime, despre hulubărie. Somat grațios să istorisească acest
episod din trecut, răspunde: — Ciudățenii de tinereță, discret față
de trecut în felul ațîțător al unor bărbați cînd li se vorbește despre
aventura celebră cu o femeie frumoasă. Hulubăria tinereții lui Andi,
devenise un eveniment enigmatic, cu profunde semnificații nedesci-
frate de nimeni (ca fuga lui Tolstoi de la Iasnaia Poliana Ms). în toate

casele era oaspele dorit și așteptat. Mereu primea invitații pentru ceaiuri, serate dansante și serate literare. Când venea câte-o trupă străină la Teatrul Național, sau un muzicant celebru, urcând umilitor prețurile pentru punga societății ieșene, — Andi era invitat în mai multe loje. Le împodobeau pe rând cu prezența lui în haine negre, nu mai lojele vechiului Iași, nu ale celui îmbogățit de război; și apariția lui Andi, în aceste loji boierești, îi dădeau semnificație de palid descendent al unei familii domnitoare, autentic moldovenească, în jurul căruia se strângea solidară, boierimea încă nescăpătată a vechiului Iași — deși părinții lui Andi erau mici burghezi ai păcii de odinioară, cărora vremurile tulburi le aduseseră prosperitate financiară, nu exproprierea de moșii, făcând din micii burghezi ai păcii de demult, mari burghezi ai războiului și „boieri” ai păcii recente. (1929)/ r. 17—18 Dar Andi nu iubea pe nimeni. Nici nu flirta măcar. (1938, 1942, 1945): Provocase multe pasiuni, pe care el singur le potolise, îndrumându-le mărinimos spre alții, subalternii frumuseții lui. Dar Andi nu iubea pe nimeni. Nici nu flirta măcar. Era un galeș (un dulce Ms) „dac-ar vrea ...” în mai toate fetele, dar Andi nu vroia. Poate simțea că aventura sau chiar simplul flirt cu fetele și cu femeile saloanelor i-ar fi micșorat prestigiul, i-ar fi alterat invulnerabila perfecțiune. Vroia să fie în societate ca un tablou care nu-i de vânzare fiindcă-i „reținut” chiar de pictor, într-o expoziție hărăzită punții vizitatorilor. Ș-așa era. „Noii mi tangvi.” (1929) / r. 22 după el, un tineret (1938, 1942, 1945): după el, trenă, un tineret (1929, Ms) / r. 25 Reîncepuse aceeași viață de [universitate. (1938, 1942, 1945): Reîncepuse aceeași viață de universitate, frecventînd din când în când, la fel solicitat, la fel primit, la fel considerat (aceleași saloane Ms). (1929)

p. 299, r. 29-30 Era ostenit. (1938, 1942, 1945): Era ostenit - în acele clipe — de acel Andi fictiv purtat ca o coroană masivă care dă glorie și migrene frunților regești (1929) / r. 36 nu dormea și (1938, 1942, 1945): nu dormea — de câte nopți? — și (1929) / r. 39 creanga lui. îl întâmpinase (1938, 1942, 1945): creanga lui. Gîfîia, cu mîinile pe inimă. îl întâmpinase (1929, Ms)

p. 301, r. 12 din antret, și (1938, 1942, 1945): din antret, ghemuită jos, îi auzea plînsul înăbușit, și (1929, Ms) / r. 17 „Andi” (1938, 1942, 1945): „Andi”, rămînînd cu obrazul înclinat peste suflet, ca un clopot în clipa cînd sună avîntat lateral din clopotniță, peste biserică (1929) Ir. 28 O iubea ușor (1938, 1942, 1945): O iubea ușor, numai cînd, după ce o dezmierda pe frunte și o săruta, nu mai plîngea (1929,

R Ms) Ir. 35 se temea de (1938, 1942, 1945): se temea și de plînsul ei, și de (1929, Ms)

19 a p. 302, r. 24 Agapia... (1938, 1942, 1945): Agapia... „un rînd, Andi, un rînd de la tine, nu mai mult”. (1929, Ms)

1 S * * p. 303, r. 36 la ușă, îi dădea (1938, 1942, 1945): la ușă, pentru audiență U dădea (1929)

1 ' p. 304, r. 33 mărgelile albe. (1938, 1942, 1945): mărgelile albe, pe care-acesta singur și le potrivea deodată. (1929, Ms) / r. 36 uuitoare (1929, Ms): uluitoare (1938, 1942, 1945 — greșit în ultimele ediții)

p. 305, r. 41 cu guler brumăriu (1938, 1942, 1945): cea cu guler amplu, brumăriu (1929)

p. 306, r. 34 după papuc. (1938, 1942, 1945): după papuc, formînd o blană de zburliuri nebune răsturnată peste-un vînt. (1929)

p. 307, r. 8 cockerilor. (1938, 1942, 1945): cockerilor, iederă blănită în văzduhul roș. (1929) / r. 17 din prag, trimise (1938, 1942, 1945): din prag, oprită-n vîrfuri — brațe, pulpe albe, și păr roș în pijamaua neagră - trimise (1929) / r. 28 una albă. (1938, 1942, 1945): una albă, de subt care sîinii, nu numai relief în blocul gemăn, lăsau s-a-pară și culoarea roz săgetătoare a vîrfurilor. (1929) / r. 40 nu mai iese. (1938, 1942, 1945): nu mai iese. O zi întreagă storurile casei nu se ridicaseră. Ș-abea a doua zi, în zori, Gladys condusesse pînă la portiță pe măicuța și mai palidă, o ascultase cum intra, mergînd în vîrfuri, pe portița casei de alături — și, drept noapte bună, după ce-și trecuse limba peste buzele cam arse, intonase înc-un: „Handerli, handerli, handerli, handerli...” Nu pentru cockeri, căci nu mai putea de somn, dar pentru Andi care-o auzea, investmîntat în haine de măicuță, și pe goliciunea trupului învinețit ca de zorele de sărutările femeii cu păr roș care în toate cele era: „Handerli, handerli, handerli, handerli...” (1929)

' p. 309, r. 3-4 din brazi. Nu numai (1938, 1942, 1945): din brazi. Parcă-nvia, bătînd din el spre alții vîntul aprig de pădure care-l răsturna, înfricoșîndu-l, pe vremea fusteii roșii. Noaptea, în odaia americancei, se dezbrăca în mijlocul odăii, cu același gest cu care-și lepăda odinioară fusta fata din brazi, pisica din pădure; și, gol, pornea spre pat, cu-aceiași pas, și-aceiași înălțare ca de flacăra desprinsă din jăratec să aprindă vast păduri. Cu Andi, cu icoana frumuseții lui — cap pur în aer de tîmîie, răsărit deasupra unui guler brumăriu —, Gladys se jucase-n prima dimineață, socotîndu-l printre cockeri.

Dar trupul care năvălise-n patul ei, o biruise, stăpînind-o. Și nu-l strîngea pe Andi-n brațe, ci pe fata din pădure, trupul ei de vînt și viscol, trupul ei nebun ca Bistrița la Toance, — trupul ei nu al lui Andi. Nu numai (1929) *jr.* 6—7 însuși. Astfel (1938, 1942, 1945): însuși. Intr-o sîmbătă, cînd în balconul casei de alături fumega o pipă lîngă un patefon, mașina cu caroserie de mahon pornise fără cockeri; la marginea șoselei care duce de la Agapia spre Tîrgul-Neamț aștepta o fată cu chip de madonă îmbrăcată în hainele americancei, ținînd în mînă un geamandanaș cu haine bărbătești. Și la amiază, călugării de la Durau se minunau că nu mai iesă din arhondaric cele două femei venite să vadă Ceahlăul. Și tocmai noaptea, după douăsprezece, se înapoiase automobilul americancei, lăsînd la poarta casei de alături pe Andi îmbrăcat în haine bărbătești, Gladys reluîndu-și geamandanul care adăpostise toată ziua hainele lui Andi. Nebunie! Căci patefonul tot cînta pe balconaș, și-aceeași pipă fumega. Andi fusese la Durau, sau duhul fetei din brazi? Astfel (1929) / *r.* 12 E1, Andi, cine era, care era? (1938, 1942, 1945): Nu mai avea putere să disprețuiască absolut pe nimeni. Tot disprețul, tot, tot, tot, pentru el singur, și-ncă n-ajungea. Li gîlgîia-n urechi glasul strident al mamei lui țipînd la servitoare, cu un vocabular de crîsmă de rohatcă. Și n-o disprețuia. Așa gîndea, așa spunea. Suna un adevăr în glasul, gestul și în vorba ei — abject dar adevăr. În el și-n viața lui duhnea minciuna. Venise lîngă el, după atîtea ani, alt suflet, cel din noaptea primei răzvrătiri, avea pe-atuncea șaisprezece ani în toamna anului o mie nouă sute șaisprezece. De ce atuncea nu fugise? Oriunde, dincolo de Iași și dincolo de casa părintească, undeva unde să fie el, el Andi, ticălos ca Taurul, bunicul lui, dar el, nepotul Taurului, alături de un cufăr de păpuși, așa precum era mamita, dar el, nepotul ei. Să samene cu mama lui, cu fiica Taurului, să fie ca și ea, vulgar, dar ca și ea să fie, să existe. Să fie ca și tatăl lui, Apostol ziua, și Iustin Danielescu noaptea, dar să fie să existe. E1, Andi, cine era, care era? (1929) / *r.* 30 pat. Cel (1938, 1942, 1945): pat - ea, fata din brazi, fata cu dragoste de vînt și flăcări! Cel (1929, Ms) / *r.* 32 viață? Cel (1938, 1942, 1945): viață? Cel care-și pîndise legenda parcă prin gaura unei chei? Cel care, cu docilitate servilă de cuier viu, acceptase toate măștile legendei lui, date de către ceilalți? Cel care la Iași devenise lacheul legendei lui? Cel (1929)

p. 310, *r.* 8-9 nu-1 găsea. Nu! (1938, 1942, 1945): nu-1 găsea. Nici în trecut și nici în viitor. Nici chiar în clipa de față. Nu! (1929, Ms) / *r.* 17—18 „Dragă Luchi, sînt mai inconsistent, dragul meu Lucii,

% decît meduzele. Iartă-mă că te-am înșelat. (1938, 1942, 1945): „Dragă
 *| Luchi nu-s nici altfel decît ceilalți, cum crezi tu, nici om superior,
 (cum crezi tu, nici altfel decît părinții și decît voi, cum crezi tu. Eu
 nu-s nimica. Sînt oacialma sinistră, fiindcă nu-i făcută la masa verde
 * ci în viața de toate zilele. Nu-s nimic, Luchi, sînt oglinda servilă
 a legendei pe care mintea fiecăruia dintre noi o pune-n fața mea. Sînt
 mai inconsistent, dragul meu Luchi, chiar decît meduzele care încă,
 scoase din mare, rămîn în palmă ca o gelatină: eu nici atîta nu-s.
 Iartă-mă că te-am înșelat. (1929) / *r.* 21 Disprețuiește-mă, Luchi
 (1938, 1942, 1945): Disprețuiește-mă, Luchi, te rog în genunchi,
 ca să știu și eu odată că inspir cuiva un sentiment provocat de mine,
 nu de legenda mea, un sentiment care în sfîrșit să mă facă și pe mine
 să exist... (1929, Ms) / *r.* 27 ficțiuni. (1938, 1942, 1945): ficțiuni,
 pentru legendă: numai de pe urma ei trăia. Și nu putea fără de ea.
 (1929) / *r.* 28-29 Trăia el, Andi? Iubea ceva? (1938, 1942, 1945):
 Trăia el, Andi? Și ploșnița trăiește, căci sugă sînge viu din trupul
 adormit al omului parazitat de ea. Dar el? Ploșnița a legendei lui,
 suga și se hrănea dintr-o ficțiune. Viață? Se cheamă asta viață?
 j Iubea ceva? (1929) / *r.* 32-33 fantomelor. (1938, 1942, 1945): fan-
 tomelor și al legendei lui. (1929, Ms) / *r.* 34 un frate? sau devoțiunea
 (1938, 1942, 1945): un frate? sau admirația lui Luchi pentru un
 Andi legendar? sau devoțiunea (1929, Ms)
 ! *p.* 311, *r.* 3-4 lucruri persane. Ș-abea (1938, 1942, 1945): lucruri
 persane. Și parcă era măgulit ca de un zbucium sufletesc înalt, de
 toată turpitudinea și fâlșătura pe care o descoperea în el și-n viața
 lui; începea în el mîndria vîntătorilor de lei, care-și expun cu fiecare
 glonț, și viața, — el, vîntătorul de ploșnițe descoperite-n el și-n viața
 lui! Ș-abea (1929, Ms) / *r.* 6 oglindirea (1929 — formă adoptată):
 oglinda (1938, 1942, 1945) / *r.* 24-25 rupi. Războiul (1938, 1942,
 1945): rupi. Ce-ar fi făcut în viața lui de pîn-acum, în clipele de
 noapte și singurătate, dacă n-ar fi avut vecini de odaie, pe care să-i
 pîndească? Nimic! Ar fi căscat sătul de vidul din el însuși, ș-ar fi
 dorit înviorarea enervării dată lui de spionarea unei vieți vecine ale
 cărei cusururi, vulgarități și ipocrizii, le aduna, pîndindu-le c-o chi-
 nuită voluptate. Războiul (1929, Ms) / *r.* 26 debilitîndu-1 (1929,
 Ms): debilitîndu-1 (1938, 1942, 1945 — greșit în ultimele ediții) /
r. 27 clasîndu-1 (1929, Ms): cinstîndu-1 (1938, 1942, 1945 — greșit
 în ultimele ediții) / *r.* 39 crescut (1929, Ms): crezut (1938, 1942,
 1945 — greșit în ultimele ediții)

p. 312, r. 9—12 așa cum mulți oameni devin sclavii voluntari ai necazurilor lor, care-i scot din monotonia urâtului calm. Alt (1938, 1942, 1945): așa cum o stăpînă de moșie își iubește exasperarea zilnică, provocată de servitorimea neascultătoare, această exasperare fiind de fapt, singura ei distracție socială; așa cum mulți oameni devin sclavii voluntari ai necazurilor lor, care-i scot din monotonia urâtului calm. Singurătatea lui Andi era plină de ceilalți; sufletul lui avea conturul lașului și configurația casei părintești; gîndurile lui, nu vorbele, erau guri acre care bîrfeau și casa și orașul, ce o oțetită desfătare, trăind numai în Iași și-n casa părintească. El poseda viața, și se lega de ea, nu prin iubire, nu prin generoasa deschidere a brațelor, în care so cuprindă, de brațele lui cucerită, — ci prin enervarea pe care i-o dădea. De asta, nu poseda decît viața care-l enerva; cea mare, cea puternică îl desființa. Incapabil să creeze orice, măcar vulgaritate, — avea nevoie de-o viață care să nu-l domine, adică de-o viață domesticită, automatizată, așa cum o găsea în casa părintească și în Iași, pe care viața so poată cîrți, bîrfi și sfișia, nu ca leii prada vie, ci ca pisicile matasa, dîndu-și astfel credința că numai el e viu și activ. De asta, după ce disprețuise, după ce, dezamăgit, dorise cu o deznădejde tinerească, îndepărtarea de casă și oraș, — rămas în casa părintească și-n orașul său natal, le iubea, simțind că numai lor le datorește existența, căci în el, singurătatea nu era decît același Iași și-aceeași casă părintească. Alt (1929)

p. 314, r. 9 începe (1929, Ms — formă adoptată): începuse (1938, 1942, 1945) Ir, 32 Melancolia ieșană... (1938, 1942, 1945): Melancolia ieșană... Căci lașul i-o Veneție pentru poezii lașului, cu galoși „Tretorn” în loc de gondole, pe lagunele de glod care duhnesc la fel cu ale Veneției. (1929)

p. 315, r. 7-8 ieșenismul. Era (1938, 1942, 1945): ieșenismul. Andi nu observase că plecase de la el — Andi cel din o mie nouă sute șaisprezece, care vroise să evadeze din Iași —, disprețuindu-se, avîndu-și toată viața cu același dispreț aspru, ca să ajungă tot la el, adică nu în el, în sufletul lui, ci la un Andi cu privirea îndreptată în afară — ca și lașul —, un Andi care ura lașul, ca și celălalt, nu pe el, pe Andi, rămînînd totuși în același Iași și în aceeași casă părintească, întocmai ca odinioară. Era (1929) Ir. 9 Se simțea istovit (1938, 1942, 1945): Se simțea istovit; pentru unele gînduri bătuse inima prea tare, punînd capăt meditațiilor începute o dată cu insomnia (1929, Ms) / r. 21 ești mic. (1938, 1942, 1945): ești mic. Apoi trecură clipe de-ntuneric și de

somn compact... și deodată parcă răsunară trîmbiți de mobiliv
V \ «are, clopote, vuiet de glasuri. Tresări. Deschise ochii. — Andi!
% Andi, hai la dejun. Trîmbițele mobilizării? Cînd adormise? Cînd
ge deșteptase? — Idioato, să nu-mi răspunzi! — ... — Auzi,
cu mine nu-ți merge. —... — Mi-ai împruțit rochia... Și ciorapii,
ciorapii de matasă, aisă-i plătești, căți-i scot pe gît! — Lasă,
Duduie, nu mai hui atîta! Iaca, aduce telalul alta nouă, că eu una
destul am răbdat... — Să taci, tîmpitol Duduia continua, în stilul
mamei, scandalul de astă noapte, căci Duduia adăuga întotdeauna
un act al doilea la actul întâi — cu servitorii — al mamei ei. Așadar,
trîmbițele mobilizării, panica din el? ... Vis! Vulgaritatea vocabu-
larului, și stridența glasului Duduiei, alunga orișice îndoială. Ce zi
era? Duminecă. Dejun, plimbare pe strada Lăpușeanu, vizite...
Parcă nu-i dezagreabil după vacanță, să te-ntîlnești cu oameni pe care
nu i-ai mai văzut din timpul anului. Și Andi se redeșteptă de-a binelea
în lașul său, gata să-și puie măștile cu care apărea în balul mascat
ieșan. (1929)

p. 320, r. 17 Glodul străzilor (1938, 1942, 1945): Mai toți oamenii
purtau vată în urechi. Glodul străzilor (1929)

p. 322, r. 9 o poartă. (1938, 1942, 1945): o poartă îndărătul căreia
se scuturase un castan. Și ochii tuturora să fie triști, uniți în aceeași
tristeță, fiindcă îndărătul unei porți, în loc să bată viața, se scu-
turase un castan. (1929, Ms) / r. ÎS—17 medieval. — Biletele (1938,
1942, 1945): medieval. Numai în Andi, straniul dialog, cu rezonanțe
delicat ample. — „Bate cineva la poartă?” Și sufletul era în întrebare
ca un cer deschis pentru-un miracol. — „Nu-i nimeni. Se scutură
castanul.” Și-ntregul cer se scutura în toamna prăbușită a castanului.
- Biletele (1929, Ms)

p. 323, r. 4 Aștepta pe cineva? (1938, 1942, 1945): Aștepta pe cineva?
,*—Nu-i nimeni. Se scutură castanul.” (1929, Ms) Ir. 18 avu o
privire (1938, 1942, 1945): la auzul glasului gros avu o privire (1929))
r. 25 glasul autoritar (1938, 1942, 1945): glasul gros și autoritar
(1929)

p. 324, r. 34 Piața Sfîntul Spiridon (1929, Ms — formă adoptată;
idem, p. 325, r. 2): Piața Sfîntului Spiridon (1938, 1942, 1945)/r.39
țărănoilor (1938, 1942, 1945): țărănoilor cu sîni bombați (1929,
Ms)

I

p. 332, r. 22 sufragerie. (1938, 1942, 1945): sufragerie. În aceste zile, cafeaua neagra o făcea bucătăreasa, cu cafea cumpărată din târg, gata rîșnită. (1929, AL, Ms)

p. 333, r. 23-24 îl dădea afară de la masă (1938, 1942, 1945): îl pișcă răsucit, sau chiar îl pălmuia intimîndu-i ordinul: „Să pleci imediat de la masă, netrebnicule” (1929, AL, Ms)

p. 335, r. 21—22 sufragerie. Cu (1938, 1942, 1945): sufragerie. Duda supraveghea prăjirea cafelei de două sute de lei kilogramul, fiindcă bucătăreasa avea și ea năravul de lux al cafelei negre, lipsindu-i în schimb, respectul occidental al proprietății lucrurilor soților Danielescu. Tot Duda o rîșnea, uneori Luchi, fiindcă fata din casă era „lăliie” și-ar fi fost în stare să stea o dimineață întreagă cu gura căscată lângă rîșnița de cafea: într-o zi cu atîta treabă! „O tîmpită care nu-i în stare nici să rîșnească”, spuneau ochii Dudaiei în timp ce minile rîșneau cafea și gîndurile reforme sociale. Cu (1929, AL)

p. 336, r. 7 toaleta. (1938, 1942, Ms): toaleta. - N-ai mai adus apa, idioato? Unde ți-s urechile? — Ce te miști ca o vacă! — Unde mi-ai zvîrlit șiretul de la corset, tîmpito? Etc. ... (1929, AL) j r. 31—32 pantofi de-ai doamnei Danielescu (1938, 1942, 1945): pantofi de-ai doamnei Danielescu, a căror reparație o plătise servitoarea (1929, Ms) Ir. 36 nupțial (1938, 1942, 1945): nupțial. Costumul de subretă era prizonier în dulapul cu vechituri, pentru că „desculța”, dacă l-ar fi avut oricînd pe mîna ei, ar fi fost „subretă” nu numai pentru musafiri din cînd în cînd, ci în fiecare seară pentru vizitele ei nocturne. (1929)

p. 337, r. 2 florilor. (1938, 1942, 1945): florilor. - Iustin dragă, pune-ți manșetele și... Glasul doamnei Danielescu devenea dulce ca limonăzile care-s un purgativ deghizat. —... și taie-ți unghiile: fă-mi mie un hatîr. (1929, AL) / r. 31 familiale. (1938, 1942): sonatei familiale. Intervenea pe subt masă, mai ales cînd Luchi se „repezea la bunătăți”. (1929, AL): sonatei familiare. (Ms)

p. 339, r. 25 acestor mese. (1938, 1942, 1945): acestor mese, iar în salon, ogarul princiar. (1929, AL) Ir. 27 normale. (1938, 1942, 1945): normale. Și doamna Danielescu epiloga la bucătărie activitatea zilei, cu o întrebare zîmbitor complice, adresată slugilor: — Ei, ia spuneți, ce bacșișuri ați căpătat? (1929, AL)

p. 341, r. 23 „Ei și?” (1938, 1942, 1945): „Ei și?” Vedea pe obrajii Dudaiei o roșeață vinovată, iar în ochii ei o strălucire ca după șampanie: și roșeața și strălucirea ochilor dovedeau că cineva mai în

vîrstă (vrîstă Ms), un „domn”, i-a făcut curte Dudaiei. Din salon răsună, deodată, hohotul de rîs, cu stridentțe, al doamnei Danielescu Urechea lui Andi cunoștea din copilărie semnificația acestui rîs excitat. Așadar, și mama și fata! Mama lui și sora lui! îl năpădi o în-grețosare de femei în genere, și de cele din casă în particular. (1929) p. 342, r. 3—4 condur. Privi (1938, 1942, 1945): condur. Alt hohot de rîs, al doamnei Danielescu și al Dudaiei, încălecară, cu un fel de goliciune crispată în ele glasul bărbătesc care istorisea, se vede, o poveste licențioasă de salon, — dîndu-i lui Andi o contractare repulsivă Privi (1929) Ir. 7 și să rămîie (1938, 1942, 1945): și să nu priceapă rîsul mamei și al sorei lui și să rămîie (1929, Ms) / r. 11—12 copilăriei. Un glas îi poruncea: „Intră”. (1938, 1942, 1945): copilăriei. Alte hohote de rîs. Andi tresări. Rîdeau și glasuri bărbătești, al lui Luchi și al tatălui său, dar rîsul celor două femei stîrnite era impudic, odios... Și fetița din fața Universității nu rîdea — Andi nu auzea alt glas decît al mamei și al sorei lui —, ea tăcea, asculta, le asculta rîzînd. Un glas îi poruncea: „Intră. Fă-le să tacă.” (1929, Ms) Ir. 35 verde. (1938, 1942, 1945): verde, ca primăvara în clipa cînd vînturile sosind luminos calde din cerul deschis, parcă o aduc, deși ea așteaptă în pămîntul descuiat de Dumnezeu care o clipă s-a pogorît pe pămînt cu rîndunele. (1929, Ms)

p. 343, r. 18 brațul întins. (1938, 1942, 1945): brațului întins, proiectat pe zarea ieșană. (1929, Ms) / r. 25 păpușă? Intră (1938, 1942, 1945): păpușă? Alte hohote de rîs răsunară ascuțit: bici pe sufletul lui Andi. Intră (1929, Ms) / r. 27 vînt (1938, 1942, 1945): vînt: dorea să curme rîsul, odiosul rîs încărcat de sexualitate. Din prag se înclină, zvelt, ascuțit zvelt, ca o lamă desprinsă din panoplie, nervos îndoită cu vîrfurile în pămînt. (1929)

p. 344, r. 2 Andi se îndreptă (1938, 1942, 1945): Avînd aerul că nici n-a auzit necuviința mamei lui, Andi se îndreptă (1929, Ms) / r. 8 fetei. (1938, 1942, 1945): glasul fetei, în timp ce mîna ei nu se-nîndea episcopal spre sărutare, cum fac îndeobște fetele, ci răspundea strîngerii de mîna a lui Andi, pe care o provocase corect. (1928, Ms) / r. 31—32 canoanele frumuseții (1938, 1942, 1945): canoanele cele mai îngăduitoare ale frumuseții (1929, Ms) / r. 40 antipatic. (1938, 1942): antipatic. îi devenise antipatic din clipa cînd mama lui, pentru același motiv descifrat de Andi și în rîsul ei, făcuse necuviința de a-l prezenta lui dintăi, omițînd-o pe fata lui care căpăta prin aceasta un rol subaltern, deși, măcar ca femeie, și din punct de vedere al cuviinței elementare, trebuia să aibă precădere asupra bărbaților. (1929)

p. 345, r. 9 urechii moldovenești (1938, 1942, 1945): urechii moldovenești, ca un alt monoclu, verbal, echivalentul impertinenței celui-lalt. (1929, Ms) Ir. 16 scrumelniță (1938, 1942, Ms): scrumelniță — spunea scrumieră — (1929)

p. 346, r. 3 ceasornic. (1938, 1942, 1945): ceasornic. Ii plăcea sobrietatea marmurelor. (1929, Ms)

p. 347, r. 2 soare. (1938, 1942, 1945): soarele războaielor arabe. (1929, Ms)

p. 348, r. 40 avusese (1942, 1945, Ms): avuse (1929)

p. 349, r. 3 descoperirea (1929, Ms — formă adoptată): descoperise (1938, 1942, 1945)

p. 350, r. 13—14 comorile. Ședea (1938, 1942, 1945): comorile. Recăpătase sufletul lui, pe măsură ce apăruse-n el, încântându-l, obrazul prea rotund care-l dezamăgise la-nceput, — sonoritatea pierdută a copilăriei, în timp ce fîntînile de mister se deschideau în el, nu în afară, cu zîne, diavoli și comori, dînd tainice adîncuri gîndurilor, subt vraja ca de lună a obrazului de fată, răsărit în el. Ședea (1929) Ir. 28 din sobă. (1938, 1942, 1945): din sobă pînă ce devenise jar spuzit, prefăcînd roirea flăcărilor de chilimbar într-o întunecare roșie ca cea a dispariției soarelui otoman în clipa cînd încep muezinii deasupra Bosforului. (1929) / r. 35 castane coapte; (1938, 1942, 1945): castane coapte, zahăr ars pe buza sobei; (1929): castane coapte, zahăr ars (Ms)

p. 351, r. 7 genunchilor goi, purtînd (1938, 1942, 1945): genunchilor goi, de marmură și pelerina, dar purtînd (1929, Ms) / r. 26 înspre Andi. (1938, 1942, 1945): înspre Andi, cu un gest de involuntară protecțiune. (1929, Ms)

p. 352, r. 12 primăveri înflorite (1938, 1942, 1945): primăveri japonez înflorite (1929, Ms) / r. 24 degete (1938, 1942, Ms): degetele (1929)

p. 354, r. 19—20 Ștefanei. Pe (1938, 1942, 1945): Ștefanei. Și Andi, care ținuse o clipă în mîna pardesiul cenușiu, ridiculizînd cu el cîteva femei pe care imaginar le îmbrăcase cu cel mai mic vestmînt al grației de rîndunică — se bucura, văzînd ceea ce numea el „pedeapsa brățării”. Brățara Ștefanei Ie sluțea mînile (O descopereau ei, familiar, pe Ștefana, luîndu-i-o, și brățara le sluțea mînile Ms), arătîndu-le mari, greoaie, făcute pentru furculițe și cuțite enorme, nu pentru cîntarea vechilor dansuri egiptene închisă într-o brățară nu mai mare

! § decît deschizătura unui cuib de rîndunică. Pe (1929) / r. 31 copil. Pînă (1938, 1942, 1945): copil. Toți zîmbeau în jurul ei: ea devenise (r. 32 centrul mirării lor. De cîte ori deschidea gura, le venea tuturora \ să zîmbească unul către altul, un zîmbet care însemna: „Uite, ascultă, i minunea vorbește”. Pînă (1929) Ir. 32 neobservată. (1938, 1942, ! 1945): neobservată, ca și brățara ei. (1929, Ms) / r. 33 egipteană (1938, 1942, 1945): egipteană (egiptiană Ms), devenind o neconținută \ cauză de minunare a celorlalți. (1929) / r. 37 hotărît. (1938, 1942, > 1945): hotărît („ca un om mare” Ms) deși buzele aveau vrîsta bomboanelor roșii (1929) / r. 39-40 Fuma! Luase (1938, 1942, 1945): Fuma! Fumau multe fete după război, dar o țigară—adevărată, nu de ciocolată — în gura fetiței, era ceva cu totul hazliu și încîntător, și de necrezut: ca și cum o veveriță, în loc să mănînce alune cu lăbuțele ei depanatoare, ar fuma o țigară. Și — culmea hazului — fuma din I timpul războiului. Le istorisise, scurt, cu o seriozitate de om încercat în timpul războiului, cum făcuse campania în regimentul tatălui ei, care era colonel de rezervă la cavalerie. —Papa și cu mine sîntem camarazi de arme, spusese ea cu o gravitate prefăcută, în timp ce trăgea un fum gros de țigară, cu sprincenile ridicate. Și am făcut războiul i împreună... Ea, păpușa așezată pe două perne ca să poată ajunge la masă, făcuse Războiul! Cuvintele ei răsturnau valorile normale, și prin aceasta, tot ce spunea — raportat la ea — apărea enorm hazliu și nou. Cînd sunase mobilizarea erau la Marsilia, la Legația românească de acolo. Plecaseră prin Rusia, făcînd un fel de ocol al lumii ca să vie în țară. Pe drum li se furase o bună parte din bagaje. Așa că în timpul războiului n-avusese nici o carte de cetit. (1929) / r. 15 Zîmbet general. (1938, 1942, 1945): Zîmbet general. Calul de la regiment, călărit de Ștefana, lua proporții de cal troian. (1929, Ms)

p. 355, r. 31 zi cu vîntoasă (1929, 1938): zi vîntoasă (1942, 1945)

p. 358, r. 11 Lui (1938, 1942, 1945): Știți, lui (1929, Ms) / r. 16 mici, Andi (1938, 1942, 1945): mici, făcută parcă numai pentru diminitive, și cu mîna ei zornăitoare care ducea pe stradă bulldog-ul cu înfățișare de hipopotam, — Andi (1929, Ms) / r. 21 ca să (1938, 1942, 1945): cum brățara suna mereu la fiecare gest, ca să (1929, Ms)

! p. 359, r. 6 școală. (1938, 1942, 1945): școală: „Marș, fără vorbă”. (1929) jr. 25-26 față. Nici (1938, 1942, 1945): față. O! dacă și-ar fi dat seamă Duduia că și ea și mama ei, alături de ceea ce socoteau ele că-i o miniatură numai, deveneau ca niște saci cu cartofi deghizați în cucoane, ar fi urît-o, cum urăsc cu vitriol în ochi femeile obis-

nuite pe cele deosebit de frumoase care prin simpla lor prezență revelatoare, dau celorlalte semnificație de ambalaj grosolan, greoi și umplut cu paie numai, al feminității expediate de Dumnezeu pe pământ, alături de statuia ei goală, luminos desăvârșită. Dar nici (1929, Ms) *I r. 30* gura ei (1938, 1942, 1945): gura ei de zmeură (1929, Ms) / *r. 33* țara uriașilor. (1938, 1942, 1945): țara uriașilor, adică în casa Danielescu, privindu-i dintr-un fotoliu, cum celălalt îi privea cuprins în palma unui uriaș: pod peste fluviul zîmbetelor celorlalți uriași. (1929, Ms)

p. 360, r. 16 de unde-i ... (1938, 1942): de unde-i... și cât costă?... (1929, Ms) / *r. 26* pentru copii, aprecia (1938, 1942, 1945): pentru copii, între degetele lor de aluat dospit, aprecia (1929, Ms)

p. 361, r. 18 aici, dăduse (1938, 1942, 1945): aici, se ridicase din fotoliu și mică, în mijlocul salonului și printre ceilalți care o ascultau zîmbind, dăduse (1929) / *r. 23* păsărelelor (1938, 1942, 1945) / păsărelelormici (1929, Ms) / *r. 24* fetițelor (1938, 1942, 1945): fetițelor mici (1929, Ms) / *r. 27* persanului (1929, Ms): personalului (1938, 1942, 1945 – greșit în ultimele ediții)

p. 362, r. 30 lănci... (1938, 1942, 1945): lănci: All-lah... (1929, Ms) / *r. 32—33* dansatoare. Și (1938, 1942, 1945): dansatoare. Dar gestul își pierduse parfumul. Și (1929): dansatoare. Zimbeau și ele. Mînile lor își apăsă ochii apoi se desprinseră și cu coatele alăturate de trup, rămaseră cu palmele răsturnate-n sus. Și același gest apără hidos, penibil, căci ochii și mînile lor nu erau în fața Constantinopolului, ci într-un salon cu mobile și cu oglinzi, într-o atitudine de țali în clipa bacșișului. Și iarăși Andi regăsi „pedeapsa brățării”. Tot ce purta Ștefana, tot ce făcea Ștefana, era al ei, cum numai ale primăverii sînt acele zori de cîntece și de lumină: brățări de dansatoare egiptiană, sunătoare ca și cea de pe încheietura brațului Ștefanei —, cum e numai al rozelor parfumul și petale[le] lor. Să nu s-atingă nimeni. Să nu-ndrăznească nimeni să-ncerce ce-i al ei și numai al ei; nimeni să nu se-ncumete să facă ceea ce numai de ea făcut avea mirarea înfloririlor spontane și dansul zborului în cer. Desprinsă de pe brațul ei, brățara sluișe, deformase, mărișeși îngreuiase brațele de pe o masă întregă, vasalizîndu-le tacîmurilor, farfuriilor, paharelor. Inelul, care-i înflorește persan un deget, scos de pe degetul ei, dăduse un fel de elefantiazis tuturor mînilor prin care trecuse, — redevenind magic frumos — podoabă nu sarcasm — abea repus pe degetul ei. Și (Ms)

p. 363, r. 28—29 altora. Niciodată (1938, 1942, 1945): altora. Cînd era întrebată despre un oraș, Roma de pildă, spunea și ea „Roma...” și tăcea. Și nu vorbea despre Roma decît în clipa cînd o revedea, decît în clipa cînd găsea fereastra sufletească deschisă spre Roma. Niciodată (1929, Ms) *I r. 31* impresia de vid oratoric, ci de onest, de autentic. (1938, 1942, 1945): impresia de suspect, de vid oratoric, ci de masiv, de onest, de nefalsificat, de autentic. (1929, Ms)

p. 364, r. 1 descoperirea (1929, Ms — formă adoptată): descoperire (1938): descoperise (1942, 1945) *I r. 13—14* asculta atentă (1938, 1942, 1945): asculta efectiv, atentă, dar mîna ei înălțată, de pildă, ca să arate majestatea unei moschei cădea încet (dezmiardînd parcă marmura sau granitul coloanei care pentru domnul Stănilescu devenise o masă Ms), în timp ce moscheea devenise pentru domnul Danielescu o masă de conferențiar în fața unui auditoriu. (1929) / *r. 34* mîna apărea (1938, 1942, 1945): mîna stîngă, cea cu brățara, apărea (1929, Ms)

p. 365, r. 41 galoși (1938, 1942, 1945): galoși „Tretorn” (1929)

p. 366, r. 1 șoșoni (1938, 1942, 1945): șoșoni „Tretorn” (1929) / *r. 15* care se (1938, 1942, 1945): care-1 (1929, Ms) / *r. 16* desprinși (1929): desprins (1938, 1942, 1945 – greșit în ultimele ediții) / *r. 42* bunica?” (1938, 1942, 1945): bunica?” înainte de-a vizita Muzeul, în care fumatul era oprit, Ștefana intra la cafeaua din curtea Sfintei Sofiei, unde domnea extazul otoman al narghilelelor. Se așeza pe marginea (marmura Ms) caldă de soare a fîntînei abluțiunilor rituale, bîndu-și cafeaua neagră, fumîndu-și țigara, sub cerul de o albastră intimitate, deasupra glicinilor și meselor de cafea la care turcii, după ce-și scoteau ghetele, nu vorbeau, nici se certau ca în cafenelele Occidentului, ci tăceau, fiecare la masa lui, fiecare închis în visul narghilelei ca viermii de mătăsă în gogoșa lor. De-acolo pleca spre Vechiul Serai în incinta căruia era situat Muzeul (1929)

* *p. 368, r. 20* în E1. (1938, 1942, 1945): în E1, în legenda lui Andi (1929) *I r. 31* sobă, cu (1938, 1942, 1945): sobă cu șalul pe umeri, cu (1929) *I r. 33* lui. (1938, 1942, 1945): lui, va sta ca un cufăr acolo unde fusese o rîndunică. Și la dejun și la masă, în locul zornăitului brățării (egiptiene Ms), vor răsuna numai paharele, cuțitele, furculițele și clefăitul tatălui lui. (1929) / *r. 34* melodie, vor (1938, 1942, 1945): melodie falș cîntată de ele, ca de-un vers mutilat în gura lor, vor (1929)

p. 370, r. 16 lui (1938, 1942, 1945): lui și ai tineretului ieșan? (1929 Ms)

p. 372, r. 1 rusesc, care (1938, 1942, 1945): rusesc clădit din albe curbe de lebădă, care (1929, Ms) / r. 2 lin prin (1938, 1942, 1945): lin ca pe o trenă prin (1929, Ms) / r. 13—14 cochetăria. S-ar fi (1938, 1942, 1945): cochetăria. Legenda ieșană a lui Andi, pe care Andi o deșervea în viața lui de toate zilele — și la Universitate, și acasă, și în lume — apărînd de o diversitate proteică în fața concetățenilor săi, — dispăruse, o dată cu apariția Ștefanei care nu-icunoștea legenda. S-ar fi (1929) Ir. 30 feței lui deznădejde (1938, 1942, 1945): feței lui deznădejdea statuiei cu picioarele s'ărîmate de la glezne, deznădejde (1929, Ms) Ir. 35-36 glezne. Dar (1938, 1942, 1945): glezne. Atît timp cît fusese dominat de legenda lui, Andi n-ar fi putut — oricît ar fi dorit-o — să pătrundă în sufletul Ștefanei. S-ar fi oprit în ochii ei — decorîndu-i o clipă — și mai departe n-ar fi trecut. Era în frumuseța lui o armonie statică, o grație debilă, o lipsă de vitalitate bărbătească, înlocuită uneori printr-o însuflețire feminină, — care în ochii unui om lucid, viu și care nu-i cunoștea legenda, sau nu i-o lua în seamă, îl clasa cu o blîndețe atentă între obiectele prețioase moarte ale vitrinelor de antichități. Dar (1929, Ms)

p. 373, r. 2—3 casă. Nu (1938, 1942, 1945): casă. Mișcarea de protecțiune involuntară, care de două ori îi tresărise-n mînă — rămăsese în sufletul ei, vie, activă, preocupînd-o. Nu (1929) / r. 6 La hotel (1938, 1942, 1945): Și totuși nu-l putea uita. La hotel (1929, Ms)

p. 374, r. 22 zorii (1929, Ms — formă adoptată, folosită din nou, la p. 378, r. 39) zorile (1938, 1942, 1945)

p. 375, r. 11 adolescenței lui. (1938, 1942, 1945): adolescenței lui, față de opinia publică ieșană în care presimțise apariția legendei lui și cum o examinase atent, înainte de a intra în ea, și cum devenise lacheul ei... (1929, Ms) / r. 37-38 faptele. O! (1938, 1942, 1945): faptele. Se enerva el singur pe el, cum îl enervau și ceilalți dîndu-fi numai așa iluzia activității, a individualității lui active printre ale celorlalți. O! (1929, Ms)

p. 377, r. 25 vuiseră (1929, 1938, Ms): veniseră (1942, 1945 - greșit în ultimele edilii) / r. 39 Europei, pe (1938, 1942): Europei, liberă cum sînt copiii care merg sărînd într-un picior, pe (1929, Ms)

p. 378, r. 22-23 românești. Uitase (1938, 1942, 1945): românești. Uitase omul de omăt al salului de zăpadă clădit de copiii iernilor

românești. Sunetul ierburilor coapte, pentru ea nu mai era al greierilor și al covașilor din România, ci al gîngăniilor meridionale, acoperit mereu de foșnetul marelor mătăsuri orientale ale mărilor calde. Uitase (1929, Ms) / r. 26-27 României. Și (1938, 1942): României. Și iată că în noapte, răsuna alături de ea și pentru ea, întregul sunet românesc, cel mai autentic, înviind în ea ceea ce uitase, ceea ce părăsise. Și (1929)

p. 379, r. 36 jurul lui. (1938, 1942, 1945): jurul lui, pe rînd: bucătăria, ietacul părintesc, Duduia, Luchi. (1929)

p. 381, r. 18 glasul tunetului (1929, Ms): gustul tunetului (1938, 1942, 1945 — greșit în ultimele edilii) / r. 21 geamăt dezarticulat. (1938, 1942, 1945): geamăt dezarticulat — și cînd bătea mătăni, fruntea lui pocnită de podea răsuna cutremurînd laolaltă cu fruntea norilor izbiți de stînci, strimta bisericuță în care se zbătea nevăzutul. (1929, Ms)

p. 382, r. 3-4 slujind?" Domnul (1938, 1942, 1945): slujind?" Și cu o deznădejde care-l făcu să scape din mînă chilimbarul și bilețelul cu vorbele Ștefanei, Andi simți că apare pe fața lui, surîsul de „femeie care minte”. Nu dormise de loc. După visul care-i stîrnise surisul fals, rușinat, constrîns, ca un fel de semn infamant al Sufletului, apărut uneori și pe obrajii dezgoliți, — Andi începuse să audă zgomotele casei. Vroia să doarmă și nu putea. Treceau parcă prin sufletul lui pașii servitoarelor, papucii Duduiei, glasul mamei iui, pocnetul pieptenilor desprinși din părul ei și rostogoliți pe jos; și fișiiul bleg al apei vărsate din lighene în căldări, după spălaturile sumare. (Auzea tot. Intrase casa în el, cu toată abjecția deșteptărilor după o noapte cu musafiri. Ms) Farfuriile și tacîmurile de gală erau predate cu număr, bucată cu bucată — cum se predau pietrele prețioase după ce expertul le examinează dacă n-au fost înlocuite cu altele false — doamnei Danielescu, după ce Duduia, bodogănind la servitoare — ba fiindcă nu le Jspăla bine, ba fiindcă miroseau a „petică” — le cerceta pe-o față și pe alta, țacănindu-le. Apoi auzise apa de la closet care înainte de-a curge — în clipa cînd Primăria îi dă drumul — fișia nazal ca un uriaș samovar, cîntînd pe nas ca țîrcovniciei, bolborosind ca curcanii, horăind ca somnul oamenilor gușați, în lungi gargarisme, pînă ce, la sfîrșit, izbucnea, cu sunetul ei de cascădă trivială cu lanțul de git. Casa intra în uniforma de mică ținută. Toți erau mahmuri — afară de Luchi, care își amîna mereu deșteptarea cu cite cinci minute, și d? Andi care-i judeca —, avînd impresia c-au cheltuit prea mult, c-au fost prea darnici, și regretul că astfel de mese strașnice rămîn, în definitiv, anonime. Ar fi dorit parcă toți

să vadă recunoștința foștilor oaspeți materializată într-un monument public ridicat în memoria „clipelor neuitate” petrecute în salonul și la masa familiei Danielescu, — sau măcar într-o decorație vizibilă, un fel de „Bene-Merenti” casnic. Domnul (1929) / r. 32—33 munte-nește. „Moldova (1938, 1942, 1945): munte-nește. Monoclu lui agresiv, parcă mereu îndreptat spre gleznelor dezgolite ale unei femei elegante — privea trecutul Moldovei cu un idealism ciudat la un purtător de monoclu, cu accent valah pe deasupra. „Moldova (1929, Ms) p. 386, r. 21-22 sufletesc. Și (1938, 1942, 1945): sufletesc. Scrumul lăsat pe covorul din salon de țigările lui Matei Velisar, acum, când doamna Danielescu nu mai vedea sub monoclu ochiul sculptat într-un diamant negru, și când nu mai auzea glasul curtenitor bărbătesc, — o enerva retrospectiv, făcând-o să fie cam iute cu Duduia care, la rîndul ei, își vărsa focul asupra subreței redevenită servitoare. Și (1929) p. 388, r. 26-27 cap. Pierduse (1938, 1942, 1945): cap. Ticălosul! Li venea să se apostrofeze cu glasul și cu vorbele cu care mama lui și Duduia apostrofau pe coridoare și la bucătărie pe servitoare, atunci când în salon erau musafiri față de care nu-i puteau face nici o observație. Acel glas și acele vorbe, numai, le merita. Pierduse (1929) / r. 33 musafiri (1938, 1942, 1945): musafirii (1929) / r. 34 oglindă, ci (1938, 1942, 1945): oglindă, sau ștergîndu-și pantofii de ciorapi, ci (1929, Ms) Ir. 37—39 lunare. întregul Iași învăluit în lună părea c-așcută o mare armonie, copleșit de visare, de melancolie, de vastitate. (1938, 1942, 1945): lunare. Parcă făcea parte și el din atmosfera tabloului celebru, al lui Balestrieri, intitulat *Beethoven*, în care mai multă persoane ascultă o sonată de Beethoven. Unul visează cu genunchii la gură. Altul fumează, cu ochii întredeschiși. Alții stau cu tîmplele în palme. Sînt copleșiți de sonata care învie în sufletele lor vastități somnambulare, ca apariția lunii pline pe mări. Deasupra, dominîndu-i pe toți, e masca lui Beethoven, înnegurată, crîncenă, apăsată, ursuză, cu toți nourii lumii pe fruntea ei masivă, sorbită de prăpăstii peste care domnește. Așa era lașul, așa era el; când îl găsisse Ștefana. întregul Iași învăluit în lună părea c-așcută o mare armonie, copleșit de visare, de melancolie, de vastitate, avînd parcă în el prezența destinului ca o statuie cu brațele rupte, scufundată în mare. (1929) / r. 41 lui. (1938, 1942, 1945): lui. înlocuise melancolia cu acreală și subțochii Ștefanei desfăcuse bucată cu bucată lașul, înghițindu-l, ca pe stridii în care-n loc de perle ai descoperi numai spasmul gras, vîscos și comestibil, pe care-l înghiți după ce-ai

stors asupra lui lămîie și ai presărat piper. Ticălosul! Ticălosul! (1929, Ms)

p. 389, r. 5 bocitoarelor. (1938, 1942, 1945): bocitoarelor: nenumărate atitudini ale aceleiași dureri închise în sarcofagul pe care-l împrejmuesc de-a pururi cu plîngerea lor sălcii omenesți nînse de marmură elină. (1929) / r. 15—16 nimănu? îi (1938, 1942, 1945): nimănu? Ticălosul! Ticălosul! îi (1929, Ms) j r. 28 meschin. (1938, 1942, 1945): meschin pe care-l lasă moliile. Ticălosul! (1929, Ms) Ir. 38 familia lui. (1938, 1942, 1945): familia lui — și de legenda lui ieșană: fatalitate pe care tot lașul i-o impunea, aservindu-și-l. (1929, Ms)

p. 390, r. 17 Era (1938, 1942, 1945): Erau (1929) Ir. 19-20 Tot era falș în Iași, tot era aparent (1929, 1938): Tot era aparent (1942, 1945) Ir. 35—36 Iustin Danielescu. Ștefana (1938, 1942, 1945): Iustin Danielescu. Funcționarii gării îi priveau cu servilă deferentă, gata să le ridice un ziar căzut pe jos, o batistă scăpată, un baston lunecat din mîină în febra cordialelor gesticulări. Ștefana (1929)

p. 391, r. 27—28 ocazii. (1938, 1942, 1945): ocazii și care putea fi intitulată: „Noi ieșenii, copii ai Minervei și ai lui Orfeu, care-aufost moldoveni fără să știe. Dar știm noi.” (1929, Ms) / r. 34 inima lui. (1938, 1942, 1945): inima lui, cu galoși și cu umbrele și cu toată greutatea lor pîntecoasă și molatecă de carne dospită în provincie. Ar fi vrut să-i răstoarne pe toți c-o singură lovitură de picior, ca pe-o puțină de castraveți murați, rămasă din primăvara anului trecut. (1929, Ms)

p. 395, r. 26 oameni (1938, 1942, 1945): oameni cu galoși (1929, Ms)

p. 399, r. 21 îmbrîncit (1929, Ms): îmbrăcat (1938, 1942, 1945 — greșit *In ultimele ediții*) / r. 35—36 ocolea. Dar (1938, 1942, 1945): ocolea. Avea impresia că prezența lui — obișnuia să vorbească înghesuindu-se cu burta în interlocutor — îi lăsa pe haine și pe suflet pete de grăsime.

* Dar (1929, Ms)

p. 402, r. 21—22 solitare? Nu (1938, 1942): solitare? Bucureștiul îi apărea ca o vastă berărie cu orchestre barbare, în care viața era Servită, ca berea în aceiași țapi și în aceleiași halbe fabricate în serie pentru lichidul cu spumă ieftină și delectări de rînd. Nu (1929)

p. 404, r. 38 refugiul din (1938, 1942, 1945): refugiul calm din (1929, Ms)

p. 407, r. 3 împărechere (formă, adoptată după Ms; In ediții: împă-răchere) / r. 15 inelele (1929, Ms – formă adoptată): inele (1938, 1942, 1945) Ir. 28-29 înnoite. Și (1938, 1942): înnoite. Logodnă! Ștefana logodnica lui Andi! Parcă avea să se întâmple această logodnă în pozele unei povești persane. Vedeă mîna mică a Ștefanei, pe care Ibrahim-Lala-Irani o împodobise cu inelul-cununiță, împodobită cu un alt inel, de aur, purtînd gravat în el numele lui Andi; numele lui pe cel mai mic inel din lume, purtat pe-un deget de poveste! Și se deșteptau în suflet zîmbete ca reverențe de flori pentru o logodnă cuprinsă și-ntrecută de ierburile mărunte. Ștefana mireasă! Privind-o numai pe Ștefana, cuvîntul „mireasă” devenea o glumă de primăvară, ca un piersic înflorit în palmă. Și (1929) / r. 38 vinovată, lumina (1938, 1942, 1945): vinovată și servilă, lumina (1929, Ms)

p. 408, r. 33 bunătați. (1938, 1942, 1945): bunătați, gatasă-și zugră-vească obraji cu tortul de ciocolată după ce nu-l mai pot mîncă^ (1929, Ms) Ir. 39-40 musafirilor? Noi (1938, 1942, 1945): musa-firilor? Tot așa și cu servitorii din case străine. Un pahar răsturnat pe jos, sau cine știe ce gafă mărunță, care lasă indiferenți sau distrează pe musafiri, supără pe gazde, fiindcă ele trăiesc mereu cu servitorii care neconțin răstoarnă pahare și fac gafe, — pe cînd musafirii sînt simpli spectatori, încîntați de tot ce-i poate distra în casa altora .. Noi (1929)

p. 409, r. 27-28 mea. Andi (1938, 1942, 1945): mea. Ii amintise apoi de spovedania lui de la Iași. Această spovedanie îi arătase în sfr-șit sensul pe care trebuia să-l aibă viața ei. Avea impresia că sufletul ei trăise într-un fel de hoteluri de lux, și că de-acolo, de la căldură, într-un decor stilizat, ascultase vîntul care șuiera afară. Pe cînd su-fletul lui Andi trăise în acest vînt: de asta tremura. Și ea vroia să tremure alături de el, trăind afară, în viața țării ei, nu între ziduri groase, la gura sobei. Andi (1929)

p. 411, r. 9 de ei. (1938, 1942, 1945): de ei cu un fel de afectuos ser-vilism, pentru care în acele clipe le era recunoscător. (1929, Ms) / r. 24—25 îl luase în mîna devenind deodată tăcută. (1938, 1942, 1945): îl luase în mîna, speriată, absurd speriată, devenind deodată tăcută, posomorită. (1929) / r. 33 așezaseră (1929, Ms - formă adop-tată): așezară (1938, 1942, 1945)

p.412, r. 17 Apoi, după (1939, 1942, 1945): Apoi, deodată, pe neașteptate, își zmuncise mîna dintr-a lui Andi. Și după (1929, Ms)/r.25 respirase adînc.j (1938, 1942, 1945): respirase adînc.

X își aplecase obrazul pe pieptul lui Andi (1929, Ms) ;r. 29—30marș.
* Și pornise (1938, 1942, 1945): marș. Și iarăși, pe neașteptate, Ștefana
m se oprise, privise lung căsuța cantonului rămasă în paianjenișul sur al
-l ploii, și fluturase mîna înspre ea. — întîia casă, Andi, în care-am
stat singuri noi doi. Cine știe... Și pornise (1929) / r. 37—38 celelalte.
îlncînta (1938,1942,1945): celelalte. — Uite, Andi, să ne fie semnul
vieții noastre. Da? — Da. Il incinta (1929)

p. 413, r. 9-10 mîni. Se (1938, 1942, 1945): mîni. Andi se aplecase să-i sărute mîna, dar Ștefana îl oprise, apucîndu-l ea de mîna, strîn-gîndu-i-o lung, cu un tremur de inimă în zguduirea ei. Se (1929)

p. 414, r. 21 îndrăgostirilor (1929, Ms — formă adoptată): îndrăgos-titorilor (1938): îndrăgostiților (1942, 1945)

p.416, r. îV-iSbucureșteană. - Bunădimineața (1938,1942,1945): bucureșteană. Ș-abea noaptea, fîrziu, în patul lui de la hotel, în preajma somnului care-n sfrîșit se apropiase, simțise c-un fior rece că apare pe obraji lui surîsul de „femeie care minte”. Dar îl dominase, și adormise fără zbucium, atribuind acest surîs unui tic nervos lipsit de ori-șice semnificație sufletească. Și de altfel, somnul care venise, tre-cînd peste surîs, confirmase noua interpretare dată de Andi surîsului. Adormise adînc. Și poate că în chiar secunda premergătoare deștep-tării, visase pe fata din brazi, aplecată asupra lui, spunîndu-i: „Tu ești mic”. Căci odată treaz, atunci cînd sufletul ieșit din somn se limpezi, reluîndu-și amintirile, nu deschisese ochii de-a dreptul sărind din pat, cu teama c-a întîrziat și că Ștefana poate că-l așteaptă, —ci șovăi o clipă, strîns în el, prelungind voluntar clipa de refugiu orizon-tal în patul somnului, ca și cum viața nu l-ar fi așteptat cu bucurii, ci cu primejdii. Erau abea șase dimineața. Adormise din nou, ca după un vis rău, murrurînd superstițios, copilărește, cúbratele strînse, ca pe ceva aieva, numele Ștefanei. Și se deșteptase la șapte, defi-nitiv, voios, știind că trebuie să se întîlnească peste puțin timp cu Ștefana. - Bună dimineața (1929) / r. 20 cu obraji (1938, 1942, 1945): cu brațele fluturînd, cu obraji (1929)

p. 417, p. 23 acum (1938, 1942, 1945): acuma (1929, Ms)

p. 418, r. 11 mănuși de piele. (1938, 1942, 1945): mănuși de piele spălate cu benzină, întinse la uscat. (1929, Ms) / r. 32-33 și scrum de țigări. Scrumul (1938, 1942, 1945): și mucuri de țigări și scrum de țigări. Scrumul și mucurile (1929, Ms) / r. 37 scrum dacă (1938, 1942, 1945): scrum și mucuri de țigări , dacă (1929, Ms)

p. 420, r. 17 se umflase (1929, Ms): se umpluse (1938, 1942, 1945 — greșit în ultimele ediții)

p. 421, r. 19 visurile (corectat după Ms; în ediții: visurilor)

p. 422, r. 29—30 fumaseră, vorbiseră (1938, 1942, 1945): fumaseră — și Andi: numai el fumând „ca fetele” —, vorbiseră (1929, Ms)

p. 424, r. 36 Intraseră. Selim îi explicase scopul vizitei. Se (1929, 1938, Ms): Intraseră. Se (1942, 1945)

p. 425, r. 19—20 negustori. Ceasurile (1938, 1942, 1945): negustori. Și-n acele clipe în care Ștefana răsărise de sub mormanul de covoare din povestirea ei, proaspătă ca întâia gîză a primăverii de sub frunza toamnei, ridicată de trupul ei, — și Andi, și Matei Velisar, închideau în sufletele lor ființa Ștefanei, nu ca s-o prade, ci ca să nu le-o fure alții. Ceasurile (1929)

p. 426, r. 12 pasiuni atît de (1938, 1942, 1945): pasiuni tot atît de (1929, Ms) / r. 13-14 Andi. Se (1938, 1942, 1945): Andi. Iubirea Ștefanei îi apărea lui Andi ca un sacrificiu neverosimil cum ar fi de pildă al unui scriitor care și-ar arde toate manuscrisele, știind perfect că flăcările nu distrug numai hîrtia acoperită de slove, ci și admirația nenăscută încă, dar sigură, a lectorilor viitori, — pentru a-și hărăzi sufletul și talentul închinărilor solitare, neștiute de nimeni decît poate de ipoteticul Dumnezeu căruia i se-nchină. Dragostea Ștefanei îi apărea lui Andi, ca o renunțare înfricoșătoare la nenumăratele iubiri pe care le-ar fi putut deștepta în alții; înfricoșătoare, fiindcă pînă atunci, Andi nu concepute că poate exista într-o ființă atîta generozitate. Se (1929) / r. 20 răspunsului. Căci (1938, 1942, 1945): răspunsului, căci Andi nu lămurise dacă el, devenit Ștefana, l-ar fi iubit pe Andi renunțînd la ceilalți, ca la un triumf sigur, ca la un regat neîndoios. Din această ipoteză Andi ieșise glorificat, dar soluția problemei nu apăruse. Căci (1929)

p. 427, r. 12 meschin. Vra să zică (1938, 1942, 1945): meschin. Asta iubise dintîi Ștefana în el. Întăia și singura ființă care nu-i cunoscuse legenda și care nu i-ar fi acceptat-o, îl iubise pe el, pe Andi cel necunoscut tuturor celor care-l admirau la Iași. "Vra să zică (1929) / r. 14—15 permanența acelei mari sincerități (1938, 1942, 1945): permanența acestui adevăr — întîmplător descoperit de el alături de ea — de permanența acelei mari sincerități (1929) / r. 17—18 nimic. O iubea (1938, 1942, 1945): nimic. S-apară în fața ei așa cum era, fără de nici un fard, fără de nici o retușare. O iubea (1929, Ms) / r. 21—22 viitor. Și (1938, 1942, 1945): viitor. îl apăsau, această

sinceritate, acest adevăr, pe care trebuia să le poarte mereu față de Ștefana, ca cea mai grea minciună a vieții lui. Fiindcă abea încet cu-netul Andi începuse să-și dea seamă că spovedania făcută de el, Ștefanei, nu putea fi — tocmai față de Ștefana — un fapt unic, un fel de act eroic al vieții lui, a cărui răsplată fusese Ștefana, ci dimpotrivă, trebuia să facă parte dintr-o neconținută serie de fapte identice, firești vieții lui de toate zilele, fără să tindă la răsplată, apărînd spontan, fără deliberare, fără efort, așa cum apărea sinceritatea Ștefanei. Și (1929)

p. 428, r. 2—3 rugăminte. „Bună dimineața, Andi. (1938, 1942, 1945) : rugăminte. Această semnificație launtrică, a scrisorii, devenea aparentă prin conținutul telegramii-răspuns. Bătuse din palme — el, Andi — și ei veneau cu frunțile plecate, gata să-i îndeplinească poruncile. „Bună dimineața, Andi. (1929)

p. 430, r. 9 lui, încît (1938, 1942, 1945): lui — reinviind în el sufletul nopților ieșene, cînd se-nvecinase mereu cu zgomotele unei odăi, comentîndu-le —, încît (1929)

p. 431, r. 7-8 venit... V-am adus trăsura. Nici (1938, 1942, 1945): venit... Adică, știu eu l Iertați-mă, sînt foarte rău dispus. V-am adus trăsura. Eu mă duc singur la hotel. Ne vedem mîine dimineață, dar vă rog, fără lacrimi, fără gesturi mari, fără suspine și fără fraze «părîntești». Nici (1929, Ms) / r. 11 să spuie astfel de vorbe (1938, 1942, 1945): să ție un astfel de discurs (1929)

p. 432, r. 1 enigmatic, cu (1938, 1942, 1945): enigmatic, superior, cu (1929) / r. 8 reforma, ca (1938, 1942, 1945): reforma ei definitivă din rîndurile femeilor frumoase, ca la (1929, Ms) / r. 12—13 Andi. Și (1938, 1942, 1945): Andi. Și Ștefana va fi considerată ca o nouă modă de frumuseță feminină, lansată de Andi. Dacă s-ar fi putut micșora femeile cum se scurtează călcîile, Andi era convins că multe fete ar fi căutat să aibă talia Ștefanei, statura ei. Și (1929) / r. 20 atribut al lui, ca un (1938, 1942, 1945): atribut al lui, ca o dependință a lui, ca un (1929, Ms) / r. 22 satelitul lui grațios, cinstită (1938, 1942, 1945): satelitul lui grațios, purtătoarea trenei lui, cinstită (1929, Ms)

p. 433, r. 3—4 cu toată ființa lui că ar fi vrut să i se-nchine. (1938, 1942, 1945): cu toată biata lui ființă ticăloasă, că ar fi vrut să i se-nchine ca lui Dumnezeu. (1929, Ms) / r. 18 dar nu într-un (1938, 1942, 1945): dar nu lîngă ficțiunii, bolnăvicioasă ca atunci, într-un (1929) / r. 21 Vroia (1938, 1942, 1945): își sacrificase legenda lui

și pe toți bșenii în care trăia leganda lui. Vroia (1929) / r. 36 spunea. Era (1938, 1912, 1915): spunea. Parcă ar fi gândit cu glas tare ca și clopotele. Era (1929) / r. 39 țărănească. (1938, 1942, 1945): țărănească, aducînd cu ea și forma plină a ceanului din care a ieșit. (1929)

p. 434, r. 39. banană coaptă. (1938, 1912, 1945): banană coaptă. Nu mai avea pași voluntari, zvicați în lături; tocurele nalte îi dădeau mișcări mărunte cași pașilorde dansatoare cînd înaintează-n vîrfurile degetelor. (1929)

p. 435, r. 13 mîna ei. (1938, 1942, 1945): mîna ei care ducea și pe bulldog. Parcă o dată cu dispariția centurei de piele și a ghetelor solide pierise o mire din ființa Ștăfanei, mare albastră-n vînturi vaste, lăsînd în looul ei o floare, tot albastră, în vîntul care adormise-n jurul ei. (1929) Ir. 35 de entuziasm. (1938, 1942, 1945): de un entuziasm care aplaulă pînă la extenuare și tot mai vrea s-aplaude. (1929)

p. 436, r. 29 fată a (1938, 1942, 1915): fată - și fină pe deasupra - a (1929)

p. 437, r. 10 singură. (1938, 1942, 1954): singură; cu Andi singură, și mai puțin. (1929) / r. 15 înrunasă. 1933, 1942, 1915): frumoasă, doamna Danielescu se obliga să i-o mobilizeze după plac: oricum ar fi vrut Ștefana. Se supunea cu plăcere capriciilor Ștăfanei. (1929)

p. 438, r. 5 braidsburguri (1945 - f>r;nl adoptată): brandebururi (1929, 1938, 1942): brandemburi (Ms) / r. 16 Scrumul țigărilor și mucerile răspindite (1929, Ms — text adoptat, cerut și de acordul cu predicatul: dovedeau): Scrumul țigărilor răspîndit (1938, 1942, 1945), r. 23 de ras, ba făcea (1938, 1912, 1915): de ras, ba își călca hainele bafăcea (1929) / r. 39 ciasle, și-și dimoiteze revolverile, cu degetele în V3?nică (1929, 1938): cîciela, în veșnică (1942, 1945)

p. 439, r. 7 după el pe la (1938, 1942, 1945): după el, cu o curiozitate iscoditoare de copil care vrea să vadă și să știe tot, pe la (1929) / r. 10 de duminică pe acrobații (1938, 1942): de duminică pe clownii, acrobații (1929) / r. 28 repaosului, îngrijirea (1938, 1942, 1945): repaosului, așa cum violoniștii cîntă din vioară, îngrijirea (1929, Ms) Ir. 33—34 protestare. După (1938, 1942, 1945): protestare. Decît să stea la cafenea cu cei de vîrsta lui, „punînd țara la cab”, prefera să stea singur în pijama vișinie cu brandebururi (brandembururi, Ms) negre, cu cînele pe care-l țesăla — în dorul calului —,

într-un miros de pielărie ceruită care-i amăgea pasiunea șelii și a hamului, cu aurăriile care-i amintea poate sclipirea armelor și a armurilor în soarele zilelor de luptă, și poate lucirea presimțită în cetățile spre care se-ndrepta raptul războinic, — îndestulhid acestea în el totodată, și cultul oriental al aurului și al pietrei prețioase, — avea de altfel și ochii acestui cult. După (1929)

p. 440, r. 3-4 sufletesc. Matei Velisar (1938, 1942, 1945): sufletesc — nu să tînjească melancolic, ca odinioară Andi. Propaganda masonică, a lui Matei Velisar, reedita sufletește cultul aurului, a cărui vestală neconținută era. Matei Velisar (1929, Ms) / r. 39 Tot (1938, 1942, 1945): își făceau toți trei „de cap”. Tot (1929, Ms)

p. 441, r. 28—29 ademenitoare. Discuțiunile (1938, 1942, 1945): ademenitoare. Văzuse, cu acest prilej, deosebirea esențială dintre modul cum idealizau trecutul moldovenesc Matei Velisar și tatăl lui. Idealizările lui Matei Velisar nu izvorau dintr-o deliberare cerebrală, ca la profesorul Iustin Danielescu. Nu erau o platitudine care măgulea orgoliul patriotard, urmărind recompensa sfințirii apostolicești. Sufletul lui Matei Velisar nu era calculator, ci generos. Idealizările lui nu erau decît o transpunere spontană a virtualităților lui sufletești în faptele istoriei: de aceea vedea în ele cavalerescul, nu realitatea psihologică, așa cum o bănuia Andi, așa cum desigur eo bănuise și tatăl lui la începutul carierei sociale, fără să aibă onestul curaj de-a o împărtăși și celorlalți riscînd să primească pietre în loc de aplauze. Domnul Iustin Danielescu era autorul acelei faimoase Povestea Neamului, al cărei succes stăruia, didactic sprijinit, din generație în generație, devenind o adevărată rentă viajara pentru autor. După ce-l descifrase pe Matei Velisar, Andi-și dăduse seamă că „Povestea Neamului” avea față de autorul ei, semnificația de paradă, pe care la-nceput crezuse că o au aurăriile lui Matei Velisar. Matei Velisar credea în povestea neamului, dar n-o scrisese; copilul din el trăia aievea această poveste. Profesorul Iustin Danielescu însă, o tipărise. Și dacă fanatismul generos al lui Matei Velisar, dădea o valoare de aur pur — deși nemarcat social — acestei ficțiuni, acestei interpretări romanțioase dar sincere, — ipocrizia patriotică a profesorului Danielescu dădea aceeași atitudine, exprimată în aceeași poveste a neamului, o valoare măsluită de tînchea vîndută drept aur garantat, cu complicitatea întregii opinii publice care marcase drept aur tîncheaua trecută-n contrabandă. Discuțiunile (1929)

p. 442, r. 3 entuziast. Le (1938, 1942, 1945): entuziast. Le povestise și el, la rîndul lui, un aspect al vieții de familie de la Iași, care purta

parcă pecetea povestirilor Ștefanei. Comentase telegrama lui Luchi, asigurându-i că-i plătită cu prețul vânzării unor volume din biblioteca părintească și cu prețul sacrificiului țișărilor clandestine. Le (1929, Ms)

p. 443, r. 4 deformarea, presimțirea (1938, 1942, 1945): deformarea, degradarea, presimțirea (1929, Ms)

p. 445, r. 21—22 mărilor. — Andi, după ce-ai privit de pe podul Karachioi (1938, 1942, 1945): mărilor. Și-ndată vroia să alerge cu el, să-i arate orașul. Din turnul Galatei? Nu. Nu vroia să-l obosească pe Andi, silindu-l să urce treptele întortocheate care erau un fel de însuțire a drumului înspre clopotniță, făcut în copilărie. îl ducea pe podul Karachioi. — Andi, după ce-ai privit de pe pod (1929) / r. 25 ochi. (1938, 1942, 1945): ochi. îți vine să rîzi și să plîngi de fericire... (1929) Ir. 38—40 Stambul. După aceea prin moschei, apoi la Bazar, la cafenelele turcești, mereu (1938, 1942, 1945): Stambul. De-acolo se urcau din nou pe pod, și plecau spre o moschee. Oricare din cele mari. — Intrăm, Andi, și ne uităm cu capul în sus: moscheea e colosală. Privești, vezi faianțele care-i îmbracă părății de jur împrejur, și-n loc să te simți zdrobit de imensitatea bolții, te simți ușor, aerian, îți vine să dansezi. Căci e atîta lumină și delicateță în faianțele moscheii, încît în loc să-i vezi enormitatea, îi simți numai grația... După aceea la Bazar, la cafenelele turcești, cafea, tutun, lene turcească, mereu (1929)

p. 446, r. 20 în compar'iment, făcîndu-se (1938, 1942): în compartiment, pe același fotoliu ca și Andi, făcîndu-se (1929, Ms)

p. 449, r. 7 amintindu-și (1938, 1942, 1945): amintindu-i (1929, Ms) Ir. 11 inima și ochii (1938, 1942, 1945): inima pornea ca spuma dîrelor marine-n lună, și ochii (1929, Ms)

p. 450, r. 15 mamă (1938, 1942, 1945): mamă igienică (1929) / r. 40 uita scrumul (1938, 1942, 1945): uita mucerile și scrumul (1929)

p. 452, r. 7—8 Apostol. Ștefanei (1938, 1942, 1945): Apostol. Se simțea în fața Ștefanei ca un om ilustru intrînd într-o ogradă unde l-ar primi, în locul stăpînilor absenți, un cîne care, neștiind că-i ilustru, l-ar face să-și piardă ținuta dintre oameni, inspirîndu-i o atitudine sperioasă, firească oricui s-ar afla în fața unui cîne mîrșitor prezent, lîngă pantalonii dezarmați. Ștefanei (1929) j r. 27—28 strigătelor și (1938, 1942, 1945): strigătelor — idioato, tîmpito — și (1929)

p. 453, r. 1 să cumpere lucruri (1938, 1942, 1945): să-și cumpere ei cîte ceva, sau să cumpere lucruri (1929)

p. 458, r. 19 văduviei; se (1938, 1942, 1945): văduviei, făcînd să dispară cutia de zahăr cubic de subt pat, în care-și îngrămădiser rufele negre. Lăsase casa în convulsunile măturilor și cîrpelor de șters colburile, făcuse o baie de abur — înfruntînd primejdia răcelii —, se (1929) j r. 20 musteților, cumpărase (1938, 1942, 1945): mustețelor, seprimenise, cumpărase (1929)

p. 459, r. 32 tineri și (1938, 1942, 1945): tineri, sîni avîntat rotunzi, și (1929)

p. 460, r. 1 gîndului. (1938, 1942, 1945): gîndului, și uneori, prin somn, cu bestialitatea involuntară a visului adulterin, încheiat conjugal. (1929)

p. 463, r. 30 alegreței, cu care (1938, 1942, 1945): alegreței, vitezei gîfuite, cu care (1929)

p. 465, r. 18—21 „aoh” cu gura devenită-n declamație o gură de tunel al accentului britanic, comunicînd direct cu lașul pe subt Marea Mînicei și restul Europei. De asemenea (1929, 1938, 1942, 1945): „aoh”! De asemeni (AL) Ir. 26 providențial, dînd (1938, 1942): providențial, ca familia Medicișilor în viața lui Michelangelo — dînd (1929, AL) Ir. 29 începuse cu Fanachi, al cărui nume îl renovase — așa cum (1929, 1938, 1942, 1945): în primul rînd îl prelucrase pe Fanachi, schimbîndu-i numele, cum (AL) / r. 36 Stevens!, care dădea trecătorilor impresia că cineva „vorbește pe stradă la telefon, spunînd „hallo” în loc de „allo” (1929, 1938, 1942, 1945): Stephen! (AL)

p. 466, r. 3—4 la manicură, să renunțe (1938, 1942, 1945 — lipsește AL): la manicură, înainte și le tăia cu briceagul în antractele proceselor; să renunțe (1929) / r. 13 scoțiene, și-n loc de (1938, 1942, 1945): scoțiene — înainte cumpăra cravate gata înnodate —, ciorapi la fel — înainte avea preferință pentru ciorapii groși de lînă albă prinși cu șireturile marginii inferioare ale izmenelor lungi — și-n loc de (1929): scoțiene, ciorapi la fel, și-n loc de (AL) / r. 34—38 Și Duduia rupsesse cu trecutul. își înlocuise numele Duduia, care pentru ea avea mirosul celor care-au stat la bucătărie căpătînd un pronunțat iz de ceapă prăjită, cu numele Dolly, adică păpușică, pe englezește, adică păpușica lui Stevens (1929, 1938, 1942, 1945): La rîndul ei Duduia renunțase la denumirea „Duduia”, care parcă mirosea a ceapă prăjită,

ca cineva cară vine de la bucătărie — alegându-și numele gentil britanic, Dolly, adică păpușică (AL)

p. 467, r. 8—12 și măsuțe cu reviste și ziare englezești prezidate de ghilotine pentru decapitarea havanelor, cutii de țigări englezești și-un fel de cartușiere de metal cu suport, în care ședeau vertical havanele, (lipsește AL) / r. 21—22 cu mănuși ca de pe vremea cavalerilor medievali (lipsește AL) / r. 23—24 blazată de cele două volane de lux pe care le mînuia (lipsește AL) / r. 33—35 patefoanele Duduiei menținînd în muzică geograficul imperiu colonial al Britaniei. (1929, 1938, 1942, 1945): știut fiind că Anglia are și această culoare în imperiul ei colonial (AL) / r. 37 poseda (1929, 1938, 1942, 1945): avea (AL) / r. 38 retezate (1929, 1938, 1942, 1945): tunse (AL) / r. 41 mustețile și impunîndu-i (1929, 1938, 1942, 1945): mustețile englezește și stilizîndu-i (AL)

p. 468, r. 6 Își (1929, 1938, 1942, 1945): Acorda o mare importanță sporturilor. De asemeni își (AL) / r. 18 darul să (1929, 1938, 1942, 1945) -darul umoristic să (AL) / r. 19 ne a o ș (1929, 1938, 1942, 1945): autentic (AL) / r. 22—23 spre deosebire de al Duduiei, nu mai putea accepta românismul moarei de curechi. (1929, 1938, 1942, 1945): în copilărie reacționa foarte entuziast la sare amară (AL) / r. 25 anglicizată (1929, 1938, 1942, 1945): pătrunsă de fermentul britanic (AL) / r. 29 E băiat! (1929, 1938, 1942, 1945): le băiet (AL) / r. 32 păr creț, ca pana corbului, ochipăcurii (1929, 1938, 1942, 1945): păr negru, ochi negri (AL) / T - . 35 englezesc. (1929, 1938, 1942, 1945): englezesc, chiar decît buzele ei. (AL)

p. 469, r. 8 acvilă (1929, 1938, 1942, 1945): fazan (AL) / r. 22 multă strălucire (1929, 1938, 1942, 1945): mult răsunet (AL) / r. 28 în atmosfera socială de (lipsește AL) / r. 29—30 neindividualizat (lipsește AL) / r. 31 averi (1929, 1938, 1942, 1945): averi amorfe (AL) / r. 37 britanică (lipsește AL) / r. 38 și ființei (lipsește AL) / r. 40 reală (lipsește AL)

p. 470, r. 4 cele mai ridicate (1929, 1938, 1942, 1945): supremele (AL) / r. 8—13 politice. Duduia pentru el, devenise tunelul dintre două vieți; cea de pînă atunci, de muncă aprigă și de satisfacții modeste provinciale, viața Fanachi; cea de atunci încolo, plină de soare ca o zi fără de ceață la Londra, viața Stevens (lipsește AL) / r. 17—21 Eraușicîteva zîmbete.nu numai al lui Luchi, în rarii ieșeni urmași ai duhului junimist, dar ce eficiență socială mai au astfel de zîmbete „literare” în viața potcovită de după război! (lipsește AL) / r. 22

mai îndrăznea (1929, 1938, 1942, 1945): se-ncumeta (AL) / r. 29—30 Astăzi, din lume abună.nu mai merg pe jos decît cei care fac cură de slăbit (lipsește AL) / r. 39—41 și o căciulită la fel, precum și mănuși de piele blănită în locul celor de lînă împletite de doamna Danielescu. (lipsește AL)

p. 471, r. 2—3 Barbarii perimate!" Arătase (1929, 1938, 1942, 1945): li arătase (AL) / r. 5—6 haine și voaluri negre (1929, 1938, 1942, 1945): „culoarea hainei (AL) / r. 8 Tot Duduia impusese doamnei Danielescu (1938, 1942, 1945): Tot Duduia impusese doamnei Danielescu vinderea mobilelor din ietac — paturi de lemn de nuc, și-foniere la fel — și înlocuirea lor c-un divan mare, acoperit cu șal oriental, precum și suprimarea lavoarului din ietac. (1929): De asemeni, tot Duduia impusese părinților vinderea ietacului — cel vechi, cu paturi de nuc — și înlocuirea c-un divan mare, acoperit cu șal oriental, precum și suprimarea lavoarului de marmură. (AL, Ms) / r. 14 provizii (1929, 1938, 1942, 1945): nuci (AL) / r. 20 comandamentele civilizatoare (1929, 1938, 1942, 1945): injoncțiunile (AL, Ms) / r. 24—27 buzunarelor melancolice ale domnului Danielescu; de cînd cu inovațiile Duduiei, Apostolul, după fiecare cumpărătură, murmură versul lui Eminescu: „Și cum vin cu drum-de-fier, toate cîntecele pier”, (lipsește AL, Ms) / r. 28—29 Cîntecelul lui Eminescu erau banii Apostolului, constatase Luchi. (1929; în ultimele ediții, 1938, 1942, 1945: Cîntecul): (lipsește AL, Ms) / r. 36—37 cite un moto din Shakespeare cu litere de aur! (1929, 1938, 1942, 1945): monograma voastră de aur (AL, Ms)

p. 472, r. 2 actele (1929, 1938, 1942, 1945, Ms): comportările (AL) / r. 7—9 solicitat de o clientelă atît de numeroasă, încît era nevoit să refuze mai mult decît să accepte, clienții lui fiind socotiți ca niște privilegiați, (lipsește AL) / r. 21 ei. O (1938, 1942, 1945): ei, s-o „producă” așa cum se „produsese” cînd o cunoscuse întîia oară. O (1929, AL, Ms) / r. 26—31 duete englezești, dulcege ca fumul țigaretelor englezești, coruri negre lascive —, în fața cărora soțiile avocaților ieșeni, gentlemenii din biuroul lui Stevens, așezate pe scaune confortabile, cloceau în mătăsurii oul plictiselii de lux. (1929; în ultimele ediții, 1938, 1942, 1945: cu plictiseli — greșit): siropoase, duete englezești, coruri negre — în fața cărora pe scaune confortabile, cloceau, în mătăsurii, oul plictiselii de lux, soțiile avocaților ieșeni, prietenii lui Stephen. (AL, Ms)

p. 473, r. 5—7 pentru Ștefana, serate intime, cu persoane alese nominal, pe sprinceană. Discuțiile (1938, 1942): pentru Ștefana, ca s-o

poată „produce”, serate intime, cu persoane alese nominal, pe sprin-eană. își mobiliza prietenele apreciate ca „fete subțiri” și „numerele” bărbătești cele mai reușite ale lașului monden. Aceste serate fuseseră definite de un tânăr intelectual care participa la ele, cu o formulă istorică, menită să reverse o nobleță arhaică asupra casei Fanachi Dobrescu: „Cest le dernier salon oii l'on cause”. *Discuțiile (1929, AL, Ms) I r. 11 abscons (lipsește AL) \ r. 22—27 s-ar fi spus că erau blazați de mult ce aplicaseră această teorie, în fizică și-n mecanică, și că singurul interes pe care pentru ei putea să-l mai prezinte teoria lui Einstein era aplicabilitatea ei la activități scăpate din vedere de creatorul ei. (lipsește AL, Ms) / r. 33—34 Discutară binevoitori asupra „misticei sexuale”, (lipsește AL, Ms) / r. 38 fustelor (1929, 1938, 1942, 1945): numelui (AL) / r. 38—39. Toți căutaseră să fie vameșii acestei probleme. „Fustele” (1938, 1942, 1945): „Fetele subțiri” (AL, Ms)*

p. 474, r. 6 ghiocci (1929, 1938, 1942, 1945, Ms): micșunele (AL) / r. 15 ca-n vechi (1929, 1938, 1942, 1945): ca odinioară (AL, Ms) f r. 40 „subțiri”. (1938, 1942): „subțiri”. Duduia protesta, când era singură cu fetele subțiri, împotriva acestui verdict, dar protestările ei înteteau și mai violent critica negativă, pe care la sfârșit o tolerase și Duduia cu un oftat neputincios. (1929)

p. 476, r. 2—3 enigma. (1938, 1942): enigma hamletian sau stavroghinian purtată de Andi. (1929): (lipsește 1945; rînd sărit) / r. 9—10 se ferea. Din (1938, 1942, 1945): se ferea. Așa că aparițiile lui alături de Ștefana făceau pe fostul Hamlet al tineretului ieșan să devie un simplu soț dominat conjugal de o fată oarecare. Din (1929)

p. 480, r. 23 verdictul prin (1938, 1942, 1945): verdictul fetelor subțiri, prin (1929) / r. 25 era voluntară (1929, 1938, 1942, 1945): era o voluntară (Ms)

p. 485, r.9 confidențe, evocînd (1938, 1942, 1945): confidențe dramatice, evocînd (1929)

p. 486, r. 8 cosmeticat (1929, Ms; în ultimele ediții, greșit: cosmetic)

p. 487, r. 9-10 astîmpărul. Era (1938, 1942, 1945): astîmpărul. Un neastîmpăr acrobato-coreografic. Începea pași dedanscu spaniolești efecte de șolduri — avea —, în jurul lui Andi, care-și dezbrăca blana; își înnodea minile la ceafă, schițînd un început de îndoire cu capul pe spate; își contorsiona brațele goale — plin dospite — ca pentru dansul Salomeei, sau pentru-al lebedei, în versiunea Pavlovei; făcea rotațiuni cu bărbia în jurul grumajilor, ca cei care-au scă-

*pat de gîlci; trepida pe loc, cuprinsă de o bîțfială subită, de la umeri la șolduri și de la șolduri la călcîie, scuturîndu-și păduchii coreografici ai charlestonului, pe care-i părăsea, avîntîndu-se c-o atitudine de Mercur cu fustă scurtă *vert-jade* deasupra unor pulpe zdravene — săltăreață, isteață, zglobie și stîrnită ca de-o iarbă verde care des-tepta în trupul ei nevoia de zburdat a rasei cavaline, când începe primăvara. Era (1929)/r. 19 plecase genele. (1938, 1942, 1945): plecase genele, cu atitudinea — genunchi lipiți — a nimfelor surprinse-n baie, dar dospită în cuptorul celor cincizeci de ani. (1929)*

p. 488, r. 10 fior — și (1938, 1942, 1945): fior de charleston — și (1929)

p. 490, r. 14 prietene care (1938, 1942, 1945): prietene, „fete subțiri”, care (1929) / r. 15 mătăsurii, melesteie (1938, 1942, 1945): mătăsurii, aparate de dușat sîinii, melesteie (1929) / r. 16 masaj etc. (1938, 1942, 1945): masaj abdominal etc. (1929)

p. 491, r. 8 Intervenii schițînd (1938, 1942, 1945): Intervenii, ca și odinioară în lumea ieșană, schițînd (1929)

p. 492, r. 27 pieptenului (1929; în ultimele ediții, greșit: pieptului)

p. 494, r. 7-S Magda. Cînta... (1938, 1942, 1945): Magda. Și regăsi, văzînd-o mirosul de liliaci înfloriți, al voluntar fruntea aplecată [sic]. Cum Magda Boldur nu plîngea? Cînta... (1929): Magda. Și deodată avu o mirare care-i încrunta involuntar fruntea aplecată. Cum? Magda nu plîngea? Cînta... (Ms)

p. 498, r. 36-37 Ștefana. Nu mai (1938, 1942, 1945): Ștefana. Și-n acea epocă, sufletul lui Andi se dezbarase de vechea deprindere de-a spiona viața odăilor învecinate, asupra nopții. În preajma ietacului lor, nu existau nici odăi cu alți oameni; dar chiar rațiunea vămuirilor nocturne dispăruse pentru Andi. Nu mai (1929)

p. 499, r. 21 somn frățesc (1929; în ultimele ediții, greșit: somn frățeste,)

p. 500, r. 29 adîncă — și-i (1938, 1942, 1945): adîncă, oftat parcă, - și-i (1929, Ms)

p. 501, r. 13—14 injectați. (1938, 1942, 1945): injectați, cu nasul roș (1929, Ms)

p. 505, r. 6 aerul curat, bucuria (1938, 1942, 1945): aerul curat, pe care nu-l găsești decît tocmai în locurile neumblate de oameni; scopul era bucuria (1929, Ms)

p. 509, r. 7 plimbărilor (1929, Ms; in ultimele ediții, greșit: plimbător) / r. 34 Debilitatea lui fizică îi (1938, 1942, 1945): Debilitatea fizică — adevărată infirmitate — îi (1929): Debilitatea lui fizică — infirmitate impusă de fatalitate — îi (Ms)

p. 511, r.33 Ceartă violentă, dar (1938, 1942, 1945): Ceartă violentă — superbă de viață — dar (1929, Ms)

p. 514, r. 39 cu genunchii în gura sobei. (1938, 1942, 1945): cu genunchii în gura sobei, sau cu soba de fier între genunchi. (1929, Ms)

p. 521, r. 40 onest, (1938, 1942, 1945): onest. Bl, însă, moștenise un suflet de slugă. El, adevăratul Andi, cel care era într-adevăr viu numai alături de Ștefana, disprețuia lașul. Asta era singura și marea lui sinceritate. Dar numai prezența Ștefanei îi dădea curajul să fie el. Căci pentru Ștefana (1929)

p. 522, r. 13—14 nu mințise. Puterea (1938, 1942 — in 1945 lipsesc r. 10—13): nu mințise. Elogiul ieșenismului apăruse spontan, în clipa când se văzuse din nou în fața lașului, in absența Ștefanei. Puterea (1929, Ms) / r. 26 suflet meschin (1938, 1942, 1945): suflet josnic, meschin (1929) / r. 29-30 mărturisească, dar (1938, 1942): mărturisească grava defecțiune. Desigur că Ștefana l-ar fi compătimit și l-ar fi iertat redându-i vechiul elan al adevărului. Dar (1929, Ms)

p. 523, r. 26-27 Andi. Afirmase (1938, 1942, 1945): Andi. Subt ochii Ștefanei, Andi-și inventariase toate lașitățile din ultimul timp, totalizându-le în aceeași apreciere asupra lui: suflet de slugă. Afirmase (1929, Ms)

p. 525, r. 12 martir. Și (1938, 1942, 1945): martir. Andi — spusese Ștefana — deși pretindea că are suflet de slugă, fără să fie convins, se socotea tocmai prin această invectivă nemeritată un erou, un mucenic. Și (1929, Ms) / r. 39 fățărnicia (1938, 1942, 1945): turpitudinea (1929, Ms)

p. 526, r. 32-33 Andi? Ștefana (1938, 1942, 1945): Andi? Ascultți muzică acolo?... Ironie? Nu. Ștefana (1929, Ms)

p. 527, r. 1 dragostea. Andi (1938, 1942, 1945): dragostea. Sărămînem fiecare a ș a cum sîntem, dar să nu ascundem nimic unul altuia. Asta-i condiția dragostii curate: contact spontan, fără de mască... Atîta vreme cît pentru amîndoi frecventarea Duduiei însemna numai o corvadă, am căutat să rărîm vizitele. Acuma, tu ai găsit o distrație în casa Duduiei. De ce să renunți la ea? C a să-mi faci mie plăcere? Dar crezi tu că o astfel de constrîngere mă poate bucura? Andi (1929)f

T. 11-12 debilitantă. Și-i (1938, 1942): debilitantă. Și (1945): debilitantă. O suferință care o provincializase, determinînd-o și pe ea s-ascundă, să tacă, să adune gînduri, să aibă în suflet un fel de uneltiri de conspiratori. Și-i (1929, Ms)

p. 528, r. 4 căsătoriei lor. (1938, 1942, 1945): căsătoriei lor. Și Ștefana dorea să-l poftască pe Luchi la un ceai — numai ei trei — ca împreună să sărbătorească aniversarea uitată în acea noapte. Il pofțiseră pe Luchi la ceai a doua zi. Ștefana spunîndu-i semnificația acestui ceai. Și a doua zi, Luchi venise cu alte flori, sărutîndu-i cînd pe unul, cînd pe altul, sfîrșind prin a face un dans barbar, cu Andi și Ștefana prinși subt cîte-un braț de-al lui. Și, deși în ajun pierduse la cărți, Luchi destupase cu ei o sticlă de șampanie, în locul celei pe care o sfărmasese cu cîtva timp înainte. (1929, Ms) / r. 37—38 acasă. Tot (1938, 1942, 1945): acasă, ocolind strada Lăpușneanu, încruntîndu-se de cîte ori o femeie său o fată îl privea mai lung, uitînd uneori să răspundă la saluturi, ca un somnambul spre țelul impus magnetic. Tot (1929)

p. 530, r. 1—2 să fie tristă, era surprinzător de copilăroasă. în (1938, 1942, 1945): să fie gravă, era surprinzător de copilăroasă. Uneori, cînd servitoarea o auzea fredonînd în baie, făcînd tărăboi, o întreba: — Iar te joci, duduie? Și singură își răspundea: Dacă-i copil, ce să-i faci? în (1929, Ms) / r.6 noaptea, cu un (1938,1942,1945): noaptea, după o veșnică partidă de cărți, cu un (1929, Ms) / r. 20 „London-Palace”-ul (1929, 1938, 1942, 1945): Casa Duduiei, pe care n-o frecventa „London-Palace”-ul, cum îi spunea el (AL)jr. 25 Dar bulldog-ul (1938, 1942, 1945): Dar Luchi, care se pricepea la cîni, bănuise de la început păcăleala Duduiei. Bulldog-ul (1929): Dar Luchi care știa ce-nseamnă un bulldog autentic, fiindcă-l văzuse pe Baby al Ștefanei, bănuise de la-nceput păcăleala Duduiei. Bulldog-ul (AL, Ms) / r. 38—39 Duduiei. Ș-acum (1938, 1942, 1945): Duduiei. — Ea se crede un fel de Elisabeta a Angliei, reincarnată la Iași: și-i numai Duduia, păpușica mea. Pe Fanache îl crede un fel de Cromwell: și-* Fanache, Stevens al Duduiei. Ș-acum (1929, Ms)

p. 533, r. 5 fumul, pașii (1938, 1942, 1945): fumul, oftatul rătăcit printre respirații, pașii (1929, Ms) / r. 31—32 publice. Așa că (1938, 1942,1945): publice. Viziunea lucidității ei severe și în absență, chiar, îi micșora elanul social, dîndu-i o sfială, o timoritate. Il stăpînea tocmai în clipele cînd simțea că verva lui, că pregătirea lui intelectuală, că situația lui actuală pot să facă din el un stăpîn al lașului, o căpetenie culturală a Moldovei — gîndul astringent: „Ce-ar spune

Ștefana dacă m-ar auzi?" adică dacă l-ar vedea cabotin și plat în fața publicului ieșan. Și entuziasmul ca un balon impuns, devenea din astru înălțat, o mică explozie fadă. Așa că (1929, Ms) / r. 38 arivist. (1938, 1942, 1945): arivist; era considerat de toți arhanghel, de public și de el, numai de Ștefana nu? Și fiindcă Ștefana era singura oglindă de a cărei veracitate nu se putea îndoi — Ștefana învingea nu publicul ieșan. (1929)

p. 534, r. 7-8 o fantomă inexistentă? (1938, 1942, 1945): o fantomă inexistentă, o legendă creată de ieșeni, un fel de miraj colectiv, numai de el socotit ca atare? (1929, Ms) / r. 22 publică (Ms; în ediții: publicului)

p. 535, r. 5 om superior. (1938, 1942, 1945): om superior, confirmându-i, acumă când devenise profesor, deci om public, creditul pe care i-l acordase în tinereță, apreciindu-l pe Andi fără să-i cunoască propria lui concepție despre el și fără să fie influențată de viziunea lui Andi. (1929, Ms) Ir. 20 public. Astfel (1938, 1942, 1945): public. Și de la o vreme, Andi nu-și mai pusese întrebarea dacă Ștefana are dreptate, sau publicul ieșan — fiindcă știa dureros că Ștefana nu se-nșală; în schimb, Andi simțise numai, și preferase să se oprească aici, că Ștefana îl împiedică să devie statuie. Astfel (1929, Ms) j r. 34—35 adevărul. Și (1938, 1942, 1945): adevărul. Numai cu această mască îl iubise Ștefana. Și (1929, Ms) / r. 39 apărea. Teoria (1938, 1942, 1945): apărea. Dar regretul spovedaniei de odinioară, începuse să-l roadă, altfel decât pînă atunci, din ziua când explicase Ștefanei semnificația zîmbetului de „femeie care minte”, reeditîndu-i vechea spovedanie, totalizîndu-i aprecierile asupra-și în epitetul „suflet de slugă pe care singur și-l aruncase. Teoria (1929, Ms)

p. 536, r. 12-13 deznădejde. Pînă la (1938, 1942, 1945): deznădejde. Plînsese! Plutiseră deasupra lui, fatidice, vorbele fetei din brazi: „Tu ești mic”. Mediocru, mic, adică femeiește slab — plîngînd pe brațele Ștefanei —, el care aspira să devie o statuie ieșană. Atunci avusese senzația iremediabilului. Așa era. Trebuia să se resemneze, îi mai rămînea numai dragostea Ștefanei, fără de care viața lui ar fi fost în adevăr inexistentă. Pînă la (1929, Ms) Ir. 40—41 Duduiei. Instinctul (1938, 1942, 1945): Duduiei. Numai Ștefana, în întregul Iași, îi dădea certitudinea că-i slab și vanitos, neînzestrat cu nici o trăsătură de erou. Și această certitudine — certitudine numai în clipele de dominațiune a Ștefanei — nu numai că-i micșora elanul social, intimidîndu-i-l, dîndu-i un scepticism dizolvant, dar îl dez-

echilibra, zi cu zi, readucînd în el pe acel Andi care se socotea surghiunit în viața ieșană pe care nu putea să-o părăsească. Instinctul (1929)

p. 537, r. 2 alarmant. O ura (1938, 1942, 1945): alarmant. Nu mai putea lucra. În timpul cursului avea lacune de memorie care îl făceau — îngrozitor de umilit — să scoată notele din buzunar, dînd lecției lui caracterul unei recitări ratate, nu al unei improvizări. O nra. (1929, Ms) Ir. 21-22 lor. Munciseră (1938, 1942, 1945): lor. Și ciudat, fără să-și dea seama, își reabilitase părinții cu argumentele cu care odinioară Ștefana Velisar dovedise lui Andi că e ușor să-ți păstrezi tinereța, prospețimea sufletului și calmul optimist cînd ești mereu „musafirul” unor neamuri străine, dar e greu să ți le păstrezi cînd ești „gazdă” în țara ta. Astfel că Andi, fără să mai examineze proveniența și valabilitatea acestei teorii improvizată de Ștefana la douăzeci și unu de ani, într-un moment de penitență față de „fratele ei român”, — își reabilitase părinții, cu această teorie, în dauna lui Matei Velisar. Părinții lui trăiseră românește, în atmosfera românească. Nu furaseră, nu cerșiseră, nu despuiaseră pe nimeni; munciseră (1929 Ms)

p. 538, r. 37 întreținînd (1929, Ms; în ultimele ediții, greșit: întrebuințînd j;

p. 539, r. 38 „fiice a lașului”. (1938, 1942, 1945): „fiice a lașului”, care pe lîngă frumuseța glasului o avea și pe cealaltă, dorindu-i să devie nu numai o „divă” dar și o „missuniversum”, spre fala Moldovei (1929, Ms)

p. 540, r. 20 printre (1929, Ms; în ultimele ediții, greșit: prin;

p. 541, r. 9 priviri — încît (1938, 1942, 1945): priviri, capete întoarse și exclamații admirative — încît (1929, Ms) / r. 11—12 față de el. Și iată că Ștefana îi interzice această satisfacție. (1939, 1942, 1945). față de el. Dorea parcă odihna anonimului pe stradă. Și n-o putea avea. Frumuseța lui dădea plimbărilor lui pe stradă, printre trecătorii ca»e-l vedeau și-l urmăreau cu privirea, caracterul descinderii unui actor de pe scenă în sală, fără ca să devie spectator, rămînînd și-acolo tot actorul remarcat de public. Și iată că Ștefana îi interzice această satisfacție de care se blazase atîta vreme cît o socotise inevitabilă și veșnică. (1929, Ms) / r. 21 ghetre (1929, Ms; în ultimele ediții greșit: ghete)

p. 542, r. 22 care-l (corectat după Ms; în ed. I este un 1 neimprimat bine, citit apoi, în toate edițiile următoare, ca i)

p. 546, r. 7-8 ajuns! Dacă (1938, 1942, 1945): ajuns! își clătina-se capul cu o deznădejde de bocitoare, și brațele ei încrucișate pe piept, parcă strîngeau un copil mort. — Unde am ajuns. Andi!... Ne certăm. Ne acuzăm. Ne spunem vorbe aspre. Aici am ajuns? Unde-i dragostea noastră? Dacă (1929, Ms) / r. 14-15 monstruoase! Tu (1938, 1942, 1945): monstruoase! Ce legătură între dragostea noastră și un moment de enervare — justificată... — Nici de asta nu-ți dai seamă? — „Nu-ți mai dai seamă"! Vorbe mari și goale! Adică ce? Am devenit un inconștient, un grosolan, fiindcă am îndrăznit să te contrazic și eu o dată? Tu (1929, Ms) J r. 40-41 ne certăm. Nu (1938, 1942, 1945): ne certăm. Oroare! Nu (1929)

p. 548, r. 17 cu sfială, cerșindu-i ocrotirea (1938, 1942, 1945): cu sfială și-ncepuse să plîngă, cerșindu-i prin înclinarea capului, greu de lacrimi, ocrotirea (1929, Ms)

p. 550, r. 33 însuși. Le (1938, 1942, 1945): însuși. Deși nu vorbise nimic pînă atunci, viața salonului defila prin fața lui, cu ochii la el, atentă numai la mișcările lui, recunoscîndu-i supremația. îi simțea pe toți intimidați de tăcerea lui, aparent atentă la tot ce se vorbea, și această intimidare, pe care-o provoca fără să participe la discuții, îi dădea o măgulitoare impresie de diavolism voltairian. El — pisica, ei — șoarecii. Le (1929, Ms)

p. 551, r. 13—14 ieșană. — Am ascultat (1938, 1942): ieșană. O dată cu primele vorbe ale lui Andi, conversația încetasereverențios. Privirile se îndreptaseră înspre buzele lui Andi. Toți cunoșteau reușita concertului, revelația talentului Magdei Boldur. Subiectul se răsuflesse. Fusese reluat în lipsă de trufandale. Dar Andi nu era ca toți. întotdeauna el avea un punct de vedere original care înnoia banalitatea, dînd perspective inedite — ca zborul în aeroplan—priveștelor celor mai cotidian cunoscute. Ineditul pe care-l adusese Andi acestui subiect, fusese „parfumul de altădată" al concertului Magdei Boldur. Iașul îi apăruse transfigurat în sala concertului. — Am ascultat (1929, Ms)

p. 552, r. 11 țării. (1938, 1942, 1945): țării democratic nerecunoscătoare (1929, Ms)

p. 554, r. 37 Viața Iașului (1938, 1942, 1945): Viața mondenă a Iașului (1929, Ms)

p. 555, r. 27-28 udă. Parcă (1938, 1942): umedă. Parcă (1945): udă. Cîni lătrau vesel, ca și cum numai ei ar fi simțit pașii unei fetițe care venea de la școală, gata de joacă. Parcă (1929, Ms)

p. 559, r. 3 să mă ierți... dar (1938, 1942, 1945): să mă ierți. Ți-am spus vorbe urîte. Te rog să mă ierți... dar (1929, Ms) / r. 10 Ștefanei, privind (1938,1942,1945): Ștefanei, umblînd cu halatele ei, privind (1929, Ms) I r. 38 hainele (1929, Ms; In ultimele ediții, greșit: haine)

p. 560, r. 31—32 față scurmată de deznădejde (1929, Ms — formă adoptată): față scrumată de deznădejde (1938, 1942, 1945) / r. 37 atît de pur — că (1938,1942, 1945): atît de pur, cu toată adolescența marmurei grecești în trăsături — că (1929, Ms)

p. 561, r. 21 sora mea". (1938, 1942, 1945): sora mea", amestecat cu sughițuri. (1929, Ms)

p. 566, r.1 focul. Andi (1938, 1942, 1945, Ms): focul. Așa era și sufletul Ștefanei. Andi (1929)

p. 568, r. 15 privîndu-1 (1929, Ms; în ultimele ediții, greșit: privîndu-1)

p. 571, r. 9 Aer curat, somn (1938, 1942, 1945): Aer curat, poamă' somn (1929, Ms)

p. 575, r. 24 toate seuită... (1938,1942,1945): toate seuită... Bătrînul ieșan nu-și închipuia că tocmai de asta plîngea băiatul tînăr pe care vroise să-l mîngîie. (1929): toate se uită... Bătrînul ieșan nu-și închipuia că tocmai de asta plîngea băiatul tînăr pe care vroise să-l mîngîie. — „Bate cineva la poartă? — Nu-i nimeni. Se scutură castanul." (Ms)

p. 577 Epilog: în Ms: Epitaf; inițial: Epilog, anulat.

TABLA ILUSTRĂȚILOR

Facsimil după manuscrisul romanului <i>Turnul Milenei</i> (f. 2, caiet I)	32-33
Facsimil după manuscrisul romanului <i>Turnul Milenei</i> (f. 21, caiet II)	32-33
Ionel Teodoreanu și Miliail Sadoveanu, la Constantinopole, în anul 1929.	32-33
Ștefana Velisar Teodoreanu.	32-33
Coperta primei ediții a romanului <i>Bal mascat</i>	256-257
Facsimil după pagina de titlu a romanului <i>Bal mascat</i> (ms.)	256-257
Facsimil după manuscris, f. 24, caiet II, din <i>Bal mascat</i>	256-257
Sfârșitul părții I din <i>Bal mascat</i> (f. 34, caiet I)	256-257
Ionel Teodoreanu împreună cu soția sa și poetul George Lesnea.	256-257
Ionel Teodoreanu, Mihail Sadoveanu și Teodor Scorțescu.	256-257
Ionel Teodoreanu.	480-481
Facsimil după <i>Adevărul literar și artistic</i> an. IX, seria a II-a, nr. 465, 3 noiembrie 1929 (B.A.R-)	480-481
Continuarea romanului <i>Bal mascat</i> în <i>Adevărul literar și artistic</i>	480-481
Coperta romanului <i>Turnul Milenei</i> , 1928.	480-481
Facsimil după pagina de titlu a <i>Turnului Milenei</i> (ms.)	480-481

CUPRINSUL

<i>Notă</i>	7
TURNUL MILENEI	
Partea întâia	
Cei trei	
I.	13
II.	38
Partea doua	
Bour a	
I.	65
II.	106
III.	146
Partea treia	
1 septembrie 1880	
I.	167
II.	195
Epilog	21a
BAL MASCAT	
Partea întâia	
Andi	223
Partea a doua	
Bate cineva la poartă?	317
Partea a treia	
Nu-i nimeni. Se scutură castanul.	447
Epilog	577
<i>Comentarii și variante</i>	
Turnul Milenei.	585
Bal mascat.	596
Tabla ilustrațiilor.	670

Redactor : CORNELIA IORGA
Tehnoredactor : MINA CANTEM TB

Apărut 1970. Hârtie tipar înalt tip A de 63 g/m'. Format 540X840/16. Coli ed. 37,20. Colt tipar 42. Planșe tipo 6. A. nr. 10 471/1969. C.Z. pentru bibliotecile mari și mici 859—0.

Tiparul executat sub comanda nr. 90 990 la
Combinatul Poligrafic „Casa Științei”, Piața
Științei nr. 1, București — Republica
Socialistă România